

Національна академія наук України
Інститут української археології та джерелознавства
імені М.С. Грушевського
Бердянський державний педагогічний університет
Науково-дослідний інститут Історичної урбаністики

*Дослідники історії
Південної України :
біобібліографічний довідник*

Том 2

**Київ
2016**

УДК 016:929:94 (477)

ББК 91.9:63

Д70

Публікація книги здійснена за підтримки Канадського інституту українських студій Альбертського університету (Вічний фонд ім. Михайла і Дарії Ковальських) в рамках проекту “Історіографія історії Південної України”.

Рекомендовано до друку

Вченою радою Інституту української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України

Д70 **Дослідники історії Південної України :**
біобібліографічний довідник / упоряд. Ігор Лиман. – Київ,
2016. – Том 2. – 496 с. : іл.
ISBN 978-966-02-6972-9 (загальний)
ISBN 978-966-02-7970-4

Книга є складовою проекту “Історіографія історії Південної України”, завданнями якого є формування узагальнюючої картини стану вивчення історії Південної України; популяризація напрацювань науковців, що займались чи (та) займаються цим регіоном; створення можливостей для кожного дослідника, який звертатиметься до окремих аспектів історії Півдня, вільніше орієнтуватись у тематиці попередників; сприяння контактам між науковцями; формування інформаційної платформи, яка може прислужитися консолідації та координації зусиль і окремих дослідників, і інституцій з вивчення минувшини Південної України.

Для науковців, викладачів, студентів, усіх, хто цікавиться проблемами історіографії, джерелознавства, історії України.

УДК 016:929:94 (477)

ББК 91.9:63

ISBN 978-966-02-6972-9 (загальний)

ISBN (Том 2) 978-966-02-7970-4

© І.І. Лиман, 2016

© Автори, 2016

“ДОСЛІДНИКИ ІСТОРІЇ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ: БІОБІБЛІОГРАФІЧНИЙ ДОВІДНИК”: ПРОДОВЖЕННЯ ПРОЕКТУ

Коли у жовтні 2013 р. побачив світ перший том видання “Дослідники історії Південної України: біобібліографічний довідник”, важко було навіть уявити, що вже наступного місяця розгорнуться події, продовження яких виведе місцевості Південної України у топ-новини всіх світових ЗМІ. У надзвичайно драматичних, і в той же час доленосних подіях, що вже третій рік переживає наша країна, південноукраїнський регіон займає без перебільшення ключове місце. Коли у попередні роки дослідники писали, що під Південною Україною розуміються територія Автономної Республіки Крим, Одеської, Миколаївської, Херсонської, Кіровоградської, Запорізької, Дніпропетровської, Донецької областей і південно-східної частини Луганської області, це було лише “сухе” окреслення географічних рамок. Сьогодні ж один погляд на це ж формулювання навряд чи когось залишить байдужим, безчасним. Адже триває окупація Російською Федерацією Автономної Республіки Крим, фактично йде війна на території Донецької та Луганської областей, а для населення земель Півдня від Запорізької до Одеської області залишається актуальною загроза вторгнення з метою прокладання сухопутних “коридорів” до Криму.

Видання першого тому задумувалось як крок на шляху до досягнення мети і виконання завдань формування узагальнюючої картини стану вивчення історії Південної України; популяризації напрацювань науковців, що займалися чи (та) займаються цим регіоном; створення можливостей для кожного дослідника, який звертатиметься до окремих аспектів історії Півдня, вільніше орієнтуватись у тематиці попередників; сприяння контактам між науковцями; формування інформаційної платформи, яка може прислужитися консолідації та координації зусиль і окремих дослідників, і інституцій з вивчення минувшини Південної України.

Тож було важливо зробити і наступні кроки. Крім розсилки першого тому видання “Дослідники історії Південної України: біобібліографічний довідник” до українських і зарубіжних бібліотек, електронна версія книги була розміщена на сайті

Дослідники історії Південної України

Інституту історії України НАН України¹, на україномовній, англійській та російськомовній версіях сайту Науково-дослідного інституту Історичної урбаністики², сайті Бердянського державного педагогічного університету³, низці інших Інтернет-ресурсів⁴.

Науковці, чії біобібліографії увійшли до першого тому, були запрошені до поширення інформації про проект і залучення до нього їхніх колег. Прислужилась цьому і інформація про книгу та проект, розміщена в журналі “The Bridge-МОСТ”, на сайті “Historians.in.ua”⁵, в часописі “Чорноморська минувшина”⁶.

З’явилась низка рецензій на перший том – від блискавично оперативної і зовсім неочікуваної авторства Андрія Беліченка⁷ до фактично анонсуєчої вихід другого тому, написаної Віталієм Андреевим⁸.

Весь цей час продовжувались формування, розміщення в мережі Інтернет на оновлення бази даних з історіографії історії Південної України. Платформою для цього став сайт Науково-дослідного Інституту історичної урбаністики. На ньому в рубриці “Проекти” було створено директорію “Дослідники історії Південної України: біобібліографічний довідник”⁹. Крім того, що там було розміщено

¹ <http://www.history.org.ua/?litera&id=9182>

² [http://ri-](http://ri-urbanhistory.org.ua/library/liman/DoslIdnyki_istoriyi_Pivdennoyi_Ukrayini_Tom_1.pdf)

[urbanhistory.org.ua/library/liman/DoslIdnyki_istoriyi_Pivdennoyi_Ukrayini_Tom_1.pdf](http://ri-urbanhistory.org.ua/library/liman/DoslIdnyki_istoriyi_Pivdennoyi_Ukrayini_Tom_1.pdf)

³ <http://www.bdpu.org/sites/bdpu.org/files/sgf/book1.pdf>

⁴ <http://www.i-lyman.name/DosIHist1.html>; <https://i-lyman.academia.edu/IgorLyman>

⁵ <http://www.historians.in.ua/index.php/ogoloshennya/890-naukovo-doslidnyy-institut-istorychnoyi-urbanistyky-v-berdyansku>

⁶ Лиман І. Проект “Дослідники історії Південної України: біобібліографічний довідник” // Чорноморська минувшина. Записки Відділу історії козацтва на Півдні України: Збірник наукових праць / Ред. кол.: Смолій В.А. (гол. кол.), Бачинська О.А. (відп. ред.), Вінцовський Т.С., Гончарук Т.Г. (відп. секр.), Гуржій О.І., Дзиговський О.М., Діанова Н.М., Кульчицький С.В., Кушнір В.Г., Леп’явко С.А., Мисечко А.І., Мулява В.С., Новікова Л.В. (ред. англ. тексту), Полторака В.М., Середа О.Г., Чухліб Т.В., Цисельський Т., Шакул К. Науково-дослідний інститут козацтва Інституту історії України НАН України. – Вип. 8. – Одеса: СПД Бровкін О.В., 2013. – С. 194-206.

⁷ Беліченко А.В. Незаменимый инструмент для историка Юга Украины. Дослідники історії Південної України: біобібліографічний довідник / Упорядник: Ігор Лиман. – Київ, 2013 // У лика: Альманах / под. ред. А. Беліченко. – К.: Издательский дом Дмитрия Бурого, 2013. – С. 128-129.

⁸ Андреев В. Рецензия на книгу: Дослідники історії Південної України: біобібліографічний довідник / Упорядник: Ігор Лиман. – Київ, 2013. – Том 1. – 2013. – 382 с. // Емінак: науковий шоквартальник. – 2016. – No 2 (14) (квітень-червень). – Т. 2. – С. 126-128.

⁹ <http://ri-urbanhistory.org.ua/projects/110-historians>

Бібліографічний довідник. Том II

файли з біографічними даними і бібліографією кожного з тих науковців, інформація про яких увійшла до першого тому, там же стали вміщуватись відповідні файли про дослідників, які залишились за його межами.

Тим самим стали реалізовуватись плани, сподівання щодо яких були сформульовані в передмові до першого тому: “Розпочавши із 136 сучасних дослідників, які захистили дисертації з історії Південної України чи її складових, можна буде не тільки подати бібліографії решти кандидатів і докторів наук, що на цей момент мають дисертації з минувшини регіону, але й поступово розширювати коло дослідників за рахунок включення до нього колег, які будуть захищатися паралельно з розгортанням проекту, і науковців, які мають публікації з історії Півдня, хоча їхні дисертації не присвячені цьому регіону, і молодих дослідників, які перебувають лише на підступах до вченого звання. Не говорячи вже про біобібліографії представників поколінь, які вже пішли у Вічність. За певних умов проектом можуть бути охоплені й чисельні аматори-краєзнавці, внесок яких у дослідження та популяризацію минувшини південноукраїнського регіону важко переоцінити. Розпочавши з досліджень, присвячених історії Південної України XVIII-XX ст., поступово варто спуститися нижче по хронології, розширивши проект за рахунок біобібліографій, що стосуються більш ранніх етапів історії регіону та його складових”.

Фактично, наведена вище розлога цитата є своєрідним містком, який на пряму поєднує перший і другий томи видання “Дослідники історії Південної України: біобібліографічний довідник”. Адже кожний із зазначених у ній аспектів, будучи свідомо обійденим при формуванні першого тому, тією чи іншою мірою знайшов відображення у тому другому. Але докладніше про це – дещо нижче.

Тут же звернемо увагу на те, що впродовж трьох років, які пройшли з часу публікації першого тому, лави науковців, які звертаються до вивчення минувшини Південної України, суттєво поповнились. Великою мірою – у прямому зв’язку із все тими ж подіями, що розгортались у 2014-2016 рр. в Криму та на Донбасі. Тож поповнення відбулось аж ніяк не тільки за рахунок молодих дослідників, які тільки обирають царину своїх наукових пошуків. Минувшину регіону стали активно вивчати й “маститі” науковці, для багатьох з яких Південна Україна раніше знаходилась на маргінесі наукових зацікавлень. Знаковим маркером такої зміни

Дослідники історії Південної України

пріоритетів є активність, що проявляється Інститутом історії України НАН України. У 2015 р. директор цього Інституту академік Валерій Смолій у передмові до монографії Ярослави Верменич “Південна Україна на цивілізаційному пограниччі”¹ зауважив, що тільки стосовно Донбасу в Інституті історії України НАН України “за останній рік надруковано понад 20 книг і брошур про історію регіону, його поселенську, демографічну структуру, про витоки проблем, які спричинили збройний конфлікт”². Показово, що появи згаданої монографії передувала аналітична записка³, підготовлена у відділі історичної регіоналістики Інституту історії України НАН України на виконання цільової комплексної програми наукових досліджень НАН України “Модернізація соціокультурної сфери в Європі та Україні” та розпорядження Президії НАН України від 10.04.2015 р. № 271. Досить симптоматично, що і у згадуваній передмові, і безпосередньо в основній частині монографії наголос зроблено на невивченості регіону, “практично не осмисленого у його “кордонному” вимірі, не дослідженого у контексті становлення територіальної ідентичності з усіма її парадоксами, не розглянутого з точки зору моделювання образів території й ментально-картографічного осмислення”⁴.

В плані оцінки наявного історіографічного доробку з історії регіону є вельми цікавим, що того ж 2015 р. Інститут історії України НАН України видав монографію Станіслава Кульчицького та Лариси Якубової “Донеччина і Луганщина у XVII-XXI ст.: історичні фактори й політичні технології формування особливого та загального у регіональному просторі”, у вступі до якої читаємо: “На запитання: “Що сучасним українським історикам відомо про особливості етнонаціональної історії Степової України загалом, Донбасу зокрема?”, – сміливо можна відповідати – “Майже все”.

¹ Верменич Я.В. Південна Україна на цивілізаційному пограниччі/ Відповідальний редактор В.А. Смолій. – К.: Інститут історії України НАН України, 2015. – 482 с.

² Смолій В. Передмова // Верменич Я.В. Південна Україна на цивілізаційному пограниччі/ Відповідальний редактор В.А. Смолій. – К.: Інститут історії України НАН України, 2015. – С. 7.

³ Верменич Я.В. Південна Україна: взаємовпливи держав та культур на цивілізаційному пограниччі. Аналітична записка / Відповідальний редактор В.А. Смолій. – К.: Інститут історії України НАН України, 2015. – 81 с.

⁴ Смолій В. Передмова // Верменич Я.В. Південна Україна на цивілізаційному пограниччі / Відповідальний редактор В.А. Смолій. – К.: Інститут історії України НАН України, 2015. – С. 8.

Бібліографічний довідник. Том II

Достатньо погортати сторінки видання “Дослідники історії Південної України: бібліографічний довідник” та величезної кількості тематичних бібліографічних довідників, аби ствердитися в думці: майже не лишилося “шпаринок”, яких би за роки незалежності оминуло допитливе око українського дослідника”¹.

Повертаючись до монографії Ярослави Верменич, варто зауважити, що і застосована у ній періодизація історії регіону, яка починається з VII ст. до н.е., і, відповідно, сама структура книги цікавим чином корелюється із сформульованою у передмові до першого тому видання “Дослідники історії Південної України: бібліографічний довідник” ідеєю, що історія регіону може розглядатись як історія зміни “самодостатніх епох”, які заступали одна одну, часто протистаючи одна одній, і що такий підхід може дати змогу розглядати історію південноукраїнського регіону починаючи її аж ніяк не з XVIII ст.

При роботі над другим томом бібліографічного довідника була застосована методика, багато в чому вже апробована при підготовці першого тому видання. Був використаний той самий бланк анкети, що пропонувався для заповнення авторам бібліографій, які увійшли до першого тому.

Разом із тим, було дуже важливо, аби другий том репрезентував всі напрямки розширення охопленого проектом кола дослідників історії регіону, які були задекларовані в томі першому.

Тож із включеної до цього видання 181 бібліографії тільки близько половини (91) представляють дослідників, які продовжували працювати станом на час завершення підготовки тому. З цих наших сучасників 16 є докторами наук, 2 – докторами філософії (Ph.D.), 55 – кандидатами наук.

До цього числа увійшли тільки 39 докторів і кандидатів наук, які захистили дисертації саме з минувшини Півдня вже на момент публікації першого тому. При цьому в темах деяких дисертацій Південна Україна чи її складові хоча і не згадуються, але формулювання територіальних рамок цих досліджень чітко артикулюють прив’язку саме до нашого регіону. В цьому плані доволі показовою є тема кандидатської кіровоградського дослідника Олександра Чорного “Підготовка спеціалістів для

¹ Кульчицький С., Якубова Л. Донеччина і Луганщина у XVII-XXI ст.: історичні фактори й політичні технології формування особливого та загального у регіональному просторі / Відп. ред.: В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2015. – С. 21.

Дослідники історії Південної України

морського флоту в Україні в останній чверті XVIII – на початку XX століття”. Як зазначається у авторефераті, “територіальні межі дослідження охоплюють південь України – Херсонську й Таврійську губернії, в приморських містах яких діяли навчальні заклади морського профілю”.

Колеги, які захистили дисертації з історії Південної України або її складових вже після виходу першого тому видання, у другому томі представлені 13 біобібліографіями.

Ще 10 із зазначеної вище чисельності сучасних докторів, 9 – з кандидатів наук і обидва Ph.D. є авторами досліджень з історії Півдня, хоча самі їхні дисертації і не присвячені цьому регіону.

До цього тому включено і матеріали щодо 18 дослідників, які знаходяться лише на підступах до вченого звання, пишучи дисертації з історії Південної України.

Абсолютна більшість представлених у другому томі сучасних дослідників історії регіону (85) живе і працює в Україні. Причому 78 з цих науковців на час подання відомостей працювали безпосередньо в південноукраїнському регіоні (з них 32 у тому ж населеному пункті, де народились). Разом із тим, до тому увійшли і матеріали щодо сучасників, які нині живуть і працюють у Канаді, Греції, Швеції, Туреччині, Ізраїлі та Румунії.

При цьому абсолютна більшість (66) сучасних дослідників історії Південної України народилась на землях саме цього регіону, тоді як лише 16 – в інших регіонах України, 3 – у Росії, по 1 – у Греції, Румунії, Польщі, Азербайджані, Узбекистані та Білорусі.

Серед сучасних дослідників історії регіону – і такі колоритні фігури, як перший секретар з політичних питань Посольства України в Туреччині; продюсер, сценарист, режисер-постановник, засновник Продюсерського центру “Крок”, організатор культурних проєктів *Miss Donbass Open*, *Little Miss World*, *Пані Україна...* Ознакою часу стало те, що низка дослідників історії регіону стала учасниками бойових дій так званої АТО.

Інформація щодо 31 сучасного науковця подана безпосередньо за складеними ними анкетами (що зазначено після відповідних біобібліографічних даних), щодо решти 60 сучасних дослідників – подана їхніми колегами.

Окрім матеріалів щодо сучасників, до другого тому включено і біобібліографії 90 дослідників, які вивчали південноукраїнський регіон у минулому. Стосовно гендерного представництва, то тоді як серед 91 нині діючого науковця, інформація про яких увійшла до цього тому, 50 чоловіків і 41 жінка, серед 90 науковців, яких із

Біобібліографічний довідник. Том II

нами вже немає, у томі вміщено біобібліографії 84 чоловіків і тільки 6 жінок. Серед цих представників минулих поколінь 1 народжений у XVIII ст., 78 – у XIX ст. і 11 – у XX ст.

Як і у випадку із сучасниками, йдеться аж ніяк не виключно про персон, які жили і працювали безпосередньо у південноукраїнському регіоні, хоча такі, зі зрозумілих причин, переважають. Що стосується місця народження, то при тому, що стосовно 5 з 90 його з'ясувати не вдалося, із решти 85 тільки 33 народились на землях самої Південної України, тоді як ще 22 – в інших регіонах України, 23 – в інших, не українських, губерніях Російської імперії, 1 – в іншій республіці СРСР, по 2 – в Греції та на землях майбутньої Німеччини, по 1 – в Османській імперії і Дубровницькій республіці.

Принципово важливо, що часовий проміжок, дослідженням якого присвячено праці, на які звертається увага у цьому томі, вже не обмежується XVIII-XX ст.

Цілком очевидно, що проект укладання біобібліографій дослідників історії Південної України є далеким до завершення. Тож всі зацікавлені особи запрошуються долучитись до його продовження (див. анкету “Відомості про науковця” наприкінці цього тому).

Тут же хочу щиро подякувати всім колегам з дослідження Південної України, які надіслали свої анкети або ж склали біобібліографії інших науковців, а також Канадському інституту українських студій, який підтримав цей проект.

Ігор Лиман

*Дослідники історії
Південної України*

Аванесян Д.З.

Авдесва О.С.

Андреев В.М.

Андріанов П.М.

Андрієвський О.О.

Ардлеану К.

Атлас Д.Г.

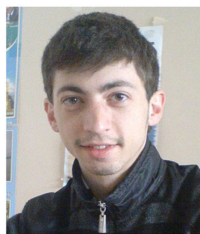
Афанасьев-Чужбинский О.С.

Багалій Д.І.

Баковецька О.О.

Балицький О.Ю.

Башлі М.І.

Біднов В.О.

Бобилева С.Й.

Бойко П.А.

Бойков О.Ю.

Бориневич А.С.

Бориневич-Бабайцева З.Я.

Боровой С.Я.

Бровко Б.А.

Букатевич Н.І.

Буланова Н.М.

Вайнштейн Й.Л.

Вурнеке Б.В.

Васильевич А.В.

Вербицкий В.А.

Верменич Я.В.

Вернадський Г.В.

Ветрова Г.В.

Вовчук Л.А.

Водотика С.Г.

Воеводський Л.Ф.

Ге Г.М.

Гнибіда С.В.

Голобуцький В.О.

Гончарова Н.О.

Горбенко К.В.

Горбуров К.С.

Горбуров С.Г.

Гордієвський М.І.

Господаренко О.В.

Гошкевич В.І.

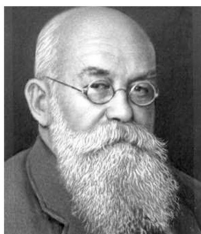
Гребенников Ю.С.

Григорович В.І.

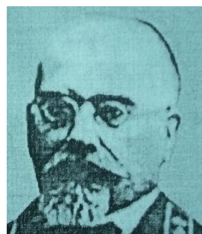
Гріза В.А.

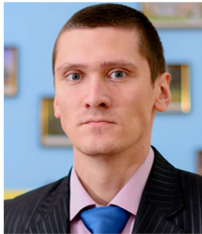
Грушевський М.С.

Данілов В.В.

Деревицький О.М.

Дідик С.С.

Дізанова А.В.

Діркс Г.

Джожевський С.С.

Добровольський А.В.

Дорошева А.О.

Дроздов В.В.

Дружиніна О.Й.

Єременко М.М.

Єрич Т.Г.

Карагодін А.І.

Каюк Д.Г.

Каюк С.М.

Кириленко В.П.

Коваль Г.П.

Корошко Ф.І.

Коллі Л.П.

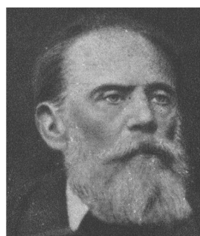
Конюшенко Ю.А.

Корольська Ю.Ю.

Костомаров М.І.

Кочубинський О.О.

Кулаковський Ю.А.

Лагодівська О.Ф.

Лебеденко О.М.

Левченко Г.С.

Линниченко І.А.

Лонгінов А.В.

Майданевич (Кузьміна) С.Б.

Макаревський О.Г.

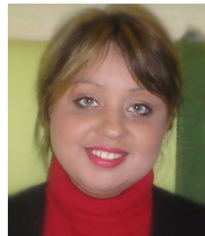
Макієнко О.А.

Максименко С.В.

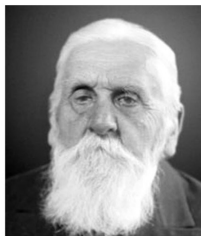
Маліцька Ю.Г.

Мануїлова К.В.

Мариниченко Г.М.

Маркевич А.І.

Маркс Н.О.

Мацесвич Л.С.

Меліксет-Бек Л.М.

Міронова І.С.

Мордовський М.М.

Морозова О.С.

Оксман Е.Г.

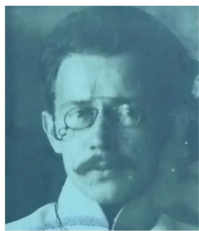
Оксман Ю.Г.

Палазов М.Х.

Панкєв О.С.

Петринський М.М.

Петрова К.І.

Попруженко М.Г.

Розанов В.Ф.

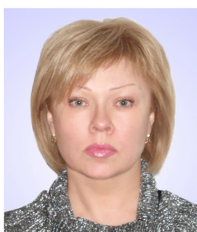
Романцов В.М.

Романченко В.В.

Рубінштейн С.Л.

Рябовол Л.Т.

Савенок Л.А.

Садзаглішвілі Г.І.

Саєнко В.М.

Сапожников І.В.

Сапожнікова Г.В.

Саричев В.І.

Сигида Г.А.

Синявська О.О.

Синявський А.С.

Сінкевич С.Г.

Скальковський А.О.

Слабченко М.Є.

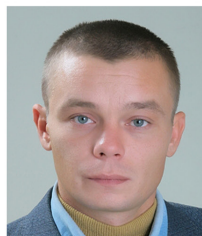
Смирнов В.Д.

Смирнов І.О.

Смирнов Л.І.

Смирнов О.І.

Степаненко В.В.

Стратен В.В.

Стрельбицький І.Х.

Сусоров С.В.

Тарасов А.В.

Телюпа С.О.

Тичина А.К.

Ткаченко В.Г.

Трегякова О.А.

Тригуб О.П.

Тригуб П.Г.

Трифільев С.П.

Турков В.В.

Турченко Ф.Г.

Турчинський В.А.

Фадєєв А.В.

Фармаковський Б.В.

Федорчук О.О.

Філатов Д.В.

Флоровський А.В.

Фрізен П.М.

Харлан О.В.

Харлафгіс Т.

Ходченко О.Є.

Церковна В.Г.

Черемісінов В.М.

Чорна Л.В.

Чорний О.В.

Чорноіваненко І.В.

Шандра В.С.

Швидько Г.К.

Шиток М.М.

Шгейванд Г.Д.

Шушляннікова Н.В.

Ястребов В.М.

Бібліографічний довідник. Том II

АВАЛІАНІ Симон Лукич (27.03.1881, Кутаїсі – 12.08.1922, Тбілісі) – магістр загальної історії (1915 р.), приват-доцент (1916 р.).

У 1900 р. завершив навчання у Кутаїській гімназії. У 1900-1904 рр. навчався на історичному відділенні історико-філологічного факультету Новоросійського університету. Отримав золоту медаль за твір, присвячений Земським соборам Московської держави. Працював під керівництвом професора І.А. Линниченка, відчувши також інтелектуальний вплив видатних російських істориків В. Семевського та М. Ковалевського.

Викладав історію у низці одеських чоловічих та жіночих гімназій. Автор-упорядник однієї з перших у Російській імперії хрестоматій з нової історії для середніх шкіл. Активний публіцист та діяч грузинського національного руху. Один з провідних членів Одеського бібліографічного товариства при Новоросійському університеті, Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті, Одеського товариства історії та старожитностей.

У 1915 р. переїхав до Петрограду, де в університеті захистив магістерську дисертацію, присвячену реалізації селянської реформи у Закавказзі. У 1916-1918 рр. – приват-доцент Петроградського університету по кафедрі руської історії. У 1919 р. перебував у Одесі, де продовжив активну публіцистичну та громадську діяльність. У 1919-1922 рр. – професор Тбіліського державного університету та Політехнічного інституту (у 1921-1922 рр. – ректор).

Сфери наукових інтересів: історія державних інститутів Московського царства, Закавказзя XIX ст., історія, бібліографістика, джерелознавство, краєзнавство Південної України XIX ст.

Творча спадщина нараховує близько 200 робіт, написаних російською та грузинською мовами (зокрема, перший грузиномовний підручник з всесвітньої історії). Найбільш новаторськими були дослідження, написані на перетині історії соціально-економічних відносин та історії права, зокрема, селянського питання на Півдні України та Кавказі. Прагнув використовувати невідомий архівний матеріал, за допомогою якого розкривав малодосліджені питання історії, ставив нові дослідницькі завдання. Зокрема, піонерська робота про політику М. Воронцова щодо селян на півдні України ґрунтувалась на маловідомих

Дослідники історії Південної України

документах з архіву управління Новоросійського та Бессарабського генерал-губернатора. Південноукраїнську історію популяризував у публіцистичних статтях, а систематизував у бібліографічних та рецензійних роботах.

Нагороди: премія 57-го Уварівського конкурсу Санкт-Петербурзької Академії Наук за кращу роботу з російської історії (1915 р.), премія ім. Ю. Самарина від Московського університету (1915 р.).

Публікації про С.Л. Аваліані та рецензії на його праці:

- Чествование Авалиани // Одесский листок. – 1916. – 12 июля.
- Гуинплен С.Л. Авалиани // Одесский листок. – 1916. – 23 августа.
- Маршани Г.Н., Мегрелишвили Г.И. Симон Авалиани // Авалиани С.Л. Крестьянский вопрос в Закавказье. – Т. V. – Тбилиси, 1986. – С. 4-27.
- Музычко А.Е. Грузинский историк Симон Лукич Авалиани в культурной и общественной жизни Одессы начала XX ст. // Південний Захід. Одесика. Історико-краєзнавчий науковий альманах. – 2009. – Вип. 8. – С. 150-173.

Вибрані праці С.Л. Аваліані, що стосуються історії Південної України:

- **Рец. на: Известия Одесского библиографического общества. – Т. 1. – 1912 //** Голос минувшего. – 1913. – Вып. 6. – С. 261-262.
- **Рец. на: Де Рибас А. Старая Одесса //** Голос минувшего. – 1913. – №. 10. – С. 288-289.
- **Из архива Э.С. Андриевского (издал Авалиани С.Л.).** – Одесса, 1913. – Т. 1-4.
- **Присоединение Бессарабии //** Одесский листок. – 1914. – 3 июня.
- **Кн. М.С. Воронцов //** Одесский листок. – 1914. – 23 февраля.
- **Заметки к истории войны 1812 года //** Журнал министерства народного просвещения. – 1914. – Июль. – Современная летопись. – С. 1-20.

Бібліографічний довідник. Том II

• **Граф М. Воронцов и крестьянский вопрос** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1915. – Т. XXXII. – С. 41-57.

Олександр Музичко

АВАНЕСЯН Джульетта Завенівна (02.06.1984, м. Баку).

У 2007 р. закінчила історичний факультет Запорізького національного університету за спеціальністю “Історія”. У 2007-2011 рр. – аспірантка кафедри джерелознавства, історіографії та спеціальних історичних дисциплін Запорізького національного університету.

Працює над кандидатською дисертацією ““Екатеринославские губернские ведомости” як джерело з історичного краєзнавства Катеринославщини ХІХ ст.” (починала під науковим керівництвом А.В. Бойка). Науковий керівник – Ю.І. Головка.

Сфери наукових інтересів: джерелознавство історії України, історія Південної України, усна історія Степової України.

Загальна кількість публікацій – 12.

З 2007 р. бере участь у проєкті “Усна історія Степової України”.

E-mail: avanesyandz@ukr.net

Сторінка в Інтернеті: <https://fsu-znu.academia.edu/JulietteAvanesyan>

Публікація про Д.З. Аванесян:

• Аванесян Джульетта Завенівна // Наукова школа професора А.В. Бойка: персоналії та доробок / Упорядники: Ігор Лиман, Вікторія Константінова. – Запоріжжя, 2011. – С. 313-314.

Найважливіші статті Д.З. Аванесян, що стосуються історії Південної України:

• **Проблема вірогідності інформації публікацій “Катеринославських губернських відомостей” з історії освіти на Катеринославщині** // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2008. – Вип. XXII. – С. 210-215.

• **“Катеринославські губернські відомості” як джерело з історії культурного життя Катеринославщини ХІХ ст.** // Історія і культура Придніпров’я. Невідомі та маловідомі сторінки: Науковий

Дослідники історії Південної України

щорічник. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2009. – Вип. 6. – С. 98-109.

• **Минувшина в уподобаннях населення Степової України (за матеріалами “Екатеринославських губернських ведомостей” кін. XIX ст.)** // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – Т. 19. Кн. 1. – К., 2009. – С. 585-593.

• **Публікації Я. Новицького на сторінках “Катеринославських губернських відомостей”** // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – Т. 18. – К., 2009. – С. 216-230.

• **Селянська реформа на Катеринославщині (аналіз публікацій “Катеринославських губернських відомостей”)** // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2009. – Вип. XXV. – С. 182-188.

• **Розвиток промисловості Катеринославщини другої половини XIX ст. на сторінках “Катеринославських губернських відомостей”** // Матеріали III та IV Міжнародної конференції молодих науковців “Історична наука на початку XXI століття: проблеми, минуле, сучасність, перспективи”. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2009. – С. 105-108.

• **Документальні матеріали Я.П. Новицького на сторінках “Екатеринославських губернських ведомостей”** // Історія і культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки: Науковий щорічник. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2010. – Вип. 7. – С. 124-142.

• **“Екатеринославские губернские ведомости” (1838-1918): становлення та розвиток видання** // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – Т. 23. – К., 2011. – С. 196-220.

• **Діяльність Катеринославського благодійного товариства на сторінках “Екатеринославських губернських ведомостей” (1838-1918)** // Матеріали міжнародних наукових читань “Південна Україна: козацька та післякозацька доба (XVI-XX ст.)” 26-27 травня 2012 р., Одеса. – Одеса, 2012. – С. 31-36.

Вікторія Константінова

АВДЄЄВА Олена Сергіївна (21.11.1982, м. Макіївка Донецької обл.).

У 2005 р. закінчила з відзнакою Бердянський державний педагогічний університет за спеціальністю “Педагогіка та методика

Бібліографічний довідник. Том II

середньої освіти. Історія”. З 2007 р. – аспірантка кафедри історії України Бердянського державного педагогічного університету.

У 2002-2004 рр. – вчитель історії загальноосвітньої школи № 20 (м. Бердянськ). 2004-2006 рр. – викладач гуманітарних дисциплін ВСП “Бердянський технікум харчової промисловості” Таврійської державної агротехнічної академії. 2005-2006 рр. – асистент кафедри історії України Бердянського державного педагогічного університету. З 2006 р. обіймає посаду старшого викладача кафедри історії України БДПУ. З 2015 р. – заступник декана соціально-гуманітарного факультету Бердянського державного педагогічного університету.

У червні 2016 р. захистила кандидатську дисертацією “Міжконфесійні відносини у Північному Приазов’ї (кінець XVIII – початок XX ст.)”. Науковий керівник – І.І. Лиман.

Авторка 18 наукових публікацій з історії Південної України.

Сфера наукових інтересів: етно-конфесійна історія Північного Приазов’я.

E-mail: lennitsa@i.ua

Публікація про О.С. Авдєєву:

- Авдєєва Олена Сергіївна // Наукова школа професора А.В. Бойка: персоналії та доробок / Упорядники: Ігор Лиман, Вікторія Константінова. – Запоріжжя, 2011. – С. 315-317.

Найважливіші статті О.С. Авдєєвої, що стосуються історії Південної України:

- Єдиновір’я на Півдні України як компроміс між офіційною православною церквою та старообрядництвом (остання чверть XVIII – середина XIX ст.) // Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса, 26 жовтня 2007 р. – Одеса: ВМВ, 2007. – С. 41-46.

- Старообрядці та етнокультурні процеси на півдні України (кінець XVIII-XIX ст.) // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2007. – Вип. XXI. – С. 46-49.

- Передумови виникнення та подальше формування баптистських общин у Північному Приазов’ї (кінець XVIII-

Дослідники історії Південної України

XIX ст.) // Збірник наукових робіт. Міжнародна наукова конференція “Сучасна україністика: наукові парадигми мови, історії, філософії”. Ч.6 / За загальною редакцією канд. філол. наук, доц. О.С. Черемської, канд. соц. наук, доц. О.М. Кузя. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. – С. 251-258.

• **Політика офіційної Церкви щодо духоборів, молокан та скопців Північного Приазов'я (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)** // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. – Львів: Логос, 2008. – Книга I. – С. 441-446.

• **Релігійна приналежність селянства Північного Приазов'я (кінець XVIII-XIX ст.)** // Український селянин. Збірник наукових праць. Матеріали VII Міжнародного симпозиуму з проблем аграрної історії, присвяченого 90-ій річниці Української Держави гетьмана П.П. Скоропадського / За ред. А.Г. Морозова. – Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2008. – Вип. 11. – С. 168-171.

• **Особливості виникнення та функціонування протестантської спільноти у Запорізькому краї у XIX ст.** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2009. – Вип. XXV. – С. 175-178.

• **Особливості релігійної структури німецькомовної спільноти Запорізького краю у XIX ст.** // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів / Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. – Т. 18. – Київ, 2009. – С. 133-143.

• **Старообрядничество в контексте межконфессиональных отношений на Юге Украины (последняя четверть XVIII – середина XIX ст.)** // Актуальные проблемы и перспективы современного гуманитарного знания: материалы международной научно-практической конференции (Невинномысск, 26 марта 2009 года) / отв. ред. С.Н. Артемов, О.Н. Палиева, НГТТИ. – Ставрополь: Литера, 2009. – С.158-163.

• **Офіційна церква по відношенню до сектантів Північного Приазов'я (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2010 – Вип. XXVIII. – С. 49-52.

• **Конфесійна структура населення Північного Приазов'я наприкінці XIX ст. (за матеріалами Першого всезагального перепису населення Російської імперії 1897 року)** // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів / Інститут

Бібліографічний довідник. Том II

української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського
НАН України. – К., 2011. – Т. 23. – С. 189-196.

Вікторія Константинова

АНДРЕЄВ Віталій Миколайович (27.04.1967, м. Запоріжжя) – доктор історичних наук (2013 р.), професор (2015 р.).

1984 р. закінчив СШ №1 м. Запоріжжя. У 1987-1992 рр. навчався на історичному факультеті Запорізького державного університету. Спеціалізувався в галузі археології. По закінченні університету працював науковим співробітником археологічної експедиції Запорізького обласного краєзнавчого музею, вчителем історії та географії ЗОШ №89 (м. Запоріжжя).

Впродовж 1993-1997 рр. навчався в аспірантурі Дніпропетровського державного університету на кафедрі історіографії, джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін (науковий керівник – І.І. Колесник). 18.02.1998 р. захистив кандидатську дисертацію “Д.І. Дорошенко як дослідник української історіографії”. З 1998 р. працює в Херсонському державному університеті (ХДУ). У 2000-2001 рр. – завідувач кафедри історіографії та спеціальних історичних дисциплін. З 2001 р. й по сьогодні – завідувач кафедри всесвітньої історії та історіографії. За цей час співробітниками кафедри було захищено 9 кандидатських та 2 докторські дисертації; створено археологічну лабораторію та експедицію.

31.05.2013 р. захистив докторську дисертацію “Віктор Петров: інтелектуальна біографія” в Інституті історії України НАН України (науковий консультант – І.І. Колесник). З 2013 р. – професор кафедри всесвітньої історії та історіографії Херсонського державного університету.

За роки роботи в ХДУ склалася наукова школа В.М. Андрєєва дослідників інтелектуальної історії України XIX-XX ст. Під його керівництвом було захищено 8 кандидатських дисертацій, працюють над своїми роботами 3 аспіранти та 3 пошукачі.

Головний редактор історичного журналу ХДУ “Scriptorium Nostrum”, член редколегії періодичних і серійних видань “Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія”; “Старожитності Південної України”; “Джерела з історії Південної України” (Запорізьке наукове товариство ім. Я. Новицького; Інститут української археографії та

Дослідники історії Південної України

джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України – Запорізьке відділення; Східний інститут українознавства ім. Ковальських – Запорізька філія) та ін.

У центрі наукових інтересів В.М. Андреева – історія української гуманітаристики XIX-XX ст., біоісторіографія, історія Південної України XIX-XX ст. Його проекти неодноразово підтримувалися Фондом королеви Ядвіги (Польща), Запорізьким науковим товариством ім. Я. Новицького та українськими меценатами. Роботи отримали низку позитивних рецензій від вітчизняних та зарубіжних істориків. Книга “Віктор Петров. Нариси інтелектуальної біографії вченого” увійшла до десятки найкращих книжок 20-го Міжнародного форуму видавців у Львові й стала лауреатом Премії “Найкраща книга форуму – 2013”. У Всеукраїнському рейтингу “Книжка року ‘2013” ця праця увійшла в топ-списки в номінації “ОБРІІ” серед видань зі спеціальної літератури, посівши четверту позицію.

Автор більше 150 наукових праць з археології, інтелектуальної історії України, історіографії, історії літератури, археології, етнології та мовознавства.

Публікації про В.М. Андреева та рецензії на його праці:

- Андреев Віталій Миколайович [Електронний ресурс] Режим доступу:

https://uk.wikipedia.org/wiki/Андреев_Віталій_Миколайович

- Наукова школа професора А.В. Бойка: персоналії та доробок / Упорядники: Ігор Лиман, Вікторія Константінова. – Запоріжжя, 2011. – С. 171-181.

- Ясь О.В. Віталій Андреев, Наталя Чермошенцева. Саул Боровий: єврейський вектор історії України. – Херсон; Нікополь: СПД Фельдман О.О., 2010. – 191 с. // Критика. – 2011. – Число 1-2 (159-160). – С. 18.

- Тельвак В. Інтелектуальна біографія письменника та ученого. Андреев Віталій, Віктор Петров. Нариси інтелектуальної біографії вченого: Монографія, Дніпропетровськ: Герда 2012, 476 с. (Серія “Dniprovia”) // Spheres of culture. – Vol. III. – Lublin, 2012. – P. 415-419.

- Ченцова Н.В. Лоцманська спадщина: Дніпровські лоцмани: нариси з історії та історіографії / [Андреев В., Білівненко С., Белов О. та ін.]. Херсон: Вид-во ВНЗ “ХДМІ”, 2012, 352 с., ч. б. іл.

Бібліографічний довідник. Том II

// Історія і культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки: Науковий щорічник. – Дніпропетровськ: НГУ, 2013. – Вип. 10. – С. 235-238.

- Ясь О.В. Рецензія: Андреев В. Віктор Петров: Нариси інтелектуальної біографії вченого. Дніпропетровськ: Герда, 2012. – 476 с. (серія “Dniprovia”) // Український історичний журнал. 2013. – Вип. 2 (№ 509). – С. 218-222.

- Ясь О. В. Міжнародна наукова конференція “Світло й тіні українського радянського історієписання” та круглий стіл “Викладання больових точок історії України ХХ ст. у школах” // Український історичний журнал. 2013. – Вип. 4 (№ 511). – С. 216-222.

- Грибовський В. Інтелектуальна біографія Віктора Петрова // Експедиція ХХІ. – 2013. – № 11 (137) [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://ex21.com.ua/rus/event/1126.htm>

- Кривошея В.В. Рец. на монографію: Андреев В. Віктор Петров. Нариси інтелектуальної біографії вченого: монографія. – Дніпропетровськ: Герда, 2012. – 476 с. (Серія “Dniprovia”) // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – К., 2013. – Вип. 68. – С. 731-732.

- Лиман І., Константинова В. “Прямі нащадки запорожців”: книга “Дніпровські лоцмани: нариси з історії та історіографії” [рец.] Дніпровські лоцмани: нариси з історії та історіографії / [Андреев В., Білівненко С., Белов О. та ін.]. – Херсон: Вид-во ВНЗ “ХДМІ”, 2012. – 352 с., ч. б. іл. // Scriptorium Nostrum. – Херсон, 2014. – Вип. 1. – С. 276-279.

- Нарівська В. “Персональна історія” Віктора Петрова, або не шостий у гроні (частина перша) // Філологічні семінари. Неокласики і філологічна методологія літературознавства. – Вип. 17. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2014. – С. 83-97.

- Родик К. “Ренесансний” мислитель чи літератор-шпигун? Віктор Петров: чергова спроба прочитання // Україна молода. – 2014. – № 5 (15 січня). – С. 13.

Дослідники історії Південної України
Книги В.М. Андрєєва, що стосуються історії Південної України:

- **О.О. Рябінін-Скляревський. “Херсонський гурток Русова. 1885–1889”.** – Запорозька спадщина. – Вип. 15 / Відп. ред. В. Андрєєв; Наук. ред. А. Бойко. – Запоріжжя: ЗНТН, 2003. – 68 с.
- **И.Н. Векслер. “Херсон и его жители”.** – Старожитності Південної України / Відп. ред. В. Андрєєв; Наук. ред. А. Бойко. – Запоріжжя: ЗНТН, 2005. – 120 с.
- **Саул Боровий: єврейський вектор історії України.** – Херсон-Нікополь: СПД Фельдман О.О., 2010. – 191 с. (у співавторстві з Н. Чермошницевою).
- **Дніпровські лоцмани: нариси з історії та історіографії /** голов. ред. В. Андрєєв. – Херсон: Вид-во ВНЗ “ХДМІ”, 2012. – 352 с. (у співавторстві з Білівненком С., Беловим О. та ін.).
- **Віктор Петров. Нариси інтелектуальної біографії вченого.** – Дніпропетровськ: Герда, 2012. – 476 с. (серія “Dniproviaiana”).

Найважливіші статті В.М. Андрєєва, що стосуються історії Південної України:

- **Интерпретация орнамента на сосуде срубной культуры из погребения близ города Васильевка Запорожской области // Древности степного Причерноморья и Крыма.** – Запорожье, 1991. – Вип. 2. – С. 24-28 (у співавторстві з О. Тубольцевим).
- **О семантике стрел в скифском погребальном обряде // Древности степного Причерноморья и Крыма.** – Запорожье, 1992. – Вип. 3. – С. 157-162 (у співавторстві з В. Саєнком).
- **Курган эпохи бронзы в Крыму // Древности степного Причерноморья и Крыма.** – Запорожье, 1992. – Вип. 3. – С. 68-71.
- **До питання про скіфських сліпих рабів Геродота // Проблеми скіфо-сарматської археології Північного Причорномор'я (до сторіччя народження Б.М. Гракова).** – Запоріжжя, 1999. – С. 16-19.
- **Південна Україна у науковій творчості Д. Дорошенка (праця “Д.М. Бантиш-Каменський та його “Історія Малої Росії””) // Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету:**

Бібліографічний довідник. Том II

Південна Україна XVIII-XIX ст. – Вип. 6. – Запоріжжя, 2000. – С. 272-285.

• **“Свій-чужий” в єврейській культурі Півдня України: самоідентифікація та подвійна лояльність** // Джерела з історії Південної України. Том 9 // Мемуари та щоденники. Частина 2 / Упорядники: А. Бойко, В. Мільчев. – Запоріжжя: РА “Тандем-У”, 2006. – С.82-95.

• **Віктор Петров: “скіфський сюжет” інтелектуальної біографії** // Український історичний журнал. – 2010. – № 2. – С. 190-202.

• **Віктор Петров: неопубліковані матеріали експедиції Етнографічної комісії ВУАН по дослідженню дніпровського лоцманства (1927-1928)** // Наукові записки Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – Т. 22. – К., 2011. – С. 346-355.

• **Діяльність В. Петрова в Етнографічній комісії при ВУАН (1921-1933 рр.)** // Український історичний журнал. – 2012. – № 5. – С. 77-94.

• **Запорозький край та історія запорозького козацтва в рецепції Докії Гуменної** // Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник. – Вип. 14. – Запоріжжя, 2014. – С. 281-285.

(Анкета В.М. Андрєєва)

АНДРІАНОВ Павло Маркович (26.02.1877, м. Миколаїв – 17.12.1918, м. Київ).

Освіту здобув у Миколаївському реальному училищі (1895 р.), Московському військовому училищі (1897 р.) та Миколаївській академії Генерального Штабу (1903 р.). У 1904-1909 рр. служив обер-офіцером для доручень при штабі Одеської військової округи. У 1909-1914 рр. викладав військові науки (в тому числі історію російської армії) в Одеському військовому училищі. Дійсний член Одеського товариства історії і старожитностей, Імператорського Руського військово-історичного товариства та секретар його одеського відділу, член педагогічного відділу Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті. Прочитав в Одесі низку публічних лекцій з військово-історичної тематики. У 1909 р. здійснив поїздку по Нижньому Дунаю та до Румунії з метою дослідження місць колишніх російсько-турецьких

Дослідники історії Південної України

війн. У 1906-1914 рр. редагував одеський ілюстрований військово-патріотичний журнал “Русский Воин”. У 1914-1918 рр. опублікував багато статей у провідних одеських газетах з аналізом військово-політичного розвитку Європи років Світової війни. У роки Світової війни служив у штабі армії Південно-Західного фронту. Опублікував польсько-російсько-німецький словник військової термінології та довідник військового лікаря. 10 травня 1914 р. у Лівадії у присутності імператора Миколи II прочитав доповідь про події війни 1814 р. та подарував свої праці імператору. Кавалер багатьох військових нагород, зокрема, Георгіївського хреста та зброї, румунського ордену “Зірка Румунії з мечами” (1917 р). Сербським королем нагороджений орденом Св. Савви II ступеню із зіркою (1915 р.).

Автор близько 50 праць (здебільшого невеликих брошур), що об’єднані спільною темою – історією війн російської армії у XVIII – на поч. XIX ст. Зокрема, історика цікавили такі теми як Полтавська битва, російсько-турецькі війни, Наполеонівські війни (цій темі присвячено найбільше праць). Більш давні часи він висвітлював у загальних нарисах та лекційних курсах. Відхиляючись від магістральних тем, він писав також про діяльність князя Володимира, генерала М. Скобелева тощо.

За працю “Великая Отечественная война. По поводу 100-летнего юбилея” (1912 р.) отримав премію Імператорського Руського військово-історичного товариства. За працю “Петр и Полтава” отримав першу премію на конкурсі Імператорського Руського військово-історичного товариства, а 500 тисяч примірників було видруковано для безкоштовної роздачі серед військових та учнів.

Висвітлюючи історію російсько-турецьких війн, торкався історії бойових дій на території Південної України. Приділяв увагу проблемам історичної пам’яті, вшанування подій та воєначальників цих війн на території Південної України. Автор нарисів про Запорозьку Січ. Поставив за мету виявити позитивні та негативні риси діяльності козаків впродовж всього часу їх існування (виникнення Запорозької Січі він датував другою половиною XVI ст.). Він не жалкував високих епітетів для козаків: “руські лицарі”, “вільнолюбні сини України”, “славетні сини України”. Запорозьку Січ він інтерпретував як лицарський орден. На думку П. Андріанова, козаки продовжили справу давньоруських князів у відвоюванні Причорномор’я у кочовиків, тим самим підготувавши ґрунт для майбутнього приєднання цього регіону до Російської

Бібліографічний довідник. Том II

імперії: “скрізь, де не ступала переможна стопа руського солдата, на всьому широкому просторі нинішнього південноруського краю, ця переможна стопа натрапляла на кривавий слід запорожця”. Ця теза суперечила офіційній концепції російської історіографії про Причорномор’я як Дике поле до приєднання до Російської імперії. Автор захоплено переповів основні етапи розвитку Січі, діяння її отаманів. Негативними у діяльності запорожців він вважав ті дії, що суперечили інтересам Росії: походи з поляками на Москву на початку XVII ст., боротьбу проти Москви у другій половині цього століття, повстання І. Мазепи. Ліквідацію Січі він вважав цілком закономірним явищем в умовах завершення протистояння Росії з Кримським ханством. Однак, посилаючись на народний епос, виступав за уславлення запорозького козацтва.

Публікації про П.М. Андріанова та рецензії на його праці:

- Н.И. Рец. на: Андрианов П.М. Петр и Полтава // Журнал министерства народного просвещения. – 1909. – № 9. – С. 105-106.
- Ганин А.В. Корпус офицеров Генерального штаба в годы Гражданской войны 1917-1922 гг. – М., 2010. – С. 154, 448.
- Стешенко Н. Міграційні процеси в Південній Україні в другій половині XVII-XVIII ст.: народницька історіографічна концепція // Історіографічні дослідження в Україні: наук. зб. – К., 2014. – Вип. 25. – С. 357-367.

**Вибрані книги П.М. Андріанова, що стосуються історії
Південної України:**

- **Славное низовое Запорожское войско.** – Одесса, 1910. – 30 с.
- **Петр на Пруте (по поводу 200-летнего юбилея).** – СПб., 1911. – 48 с.
- **Русско-турецкая война. 1806-12 гг. (По поводу столетнего юбилея).** – СПб., 1912. – 82 с.
- **Поход Румянцева к Дунаю в 1770 г.** – Одесса, 1914 – 46 с.
- **Суворов в Рымникском сражении: [Ист. записка] по поводу открытия памятника генералиссимусу А.В. Суворову на Рымникском поле сражения.** – Одесса, 1913. – 35 с.

Олександр Музичко

Дослідники історії Південної України

АНДРІЄВСЬКИЙ Митрофан Олександрович (1842, м. Канів – 14.05, 1887, м. Мелітополь).

Брат історика О.О. Андрієвського. Вищу історико-філологічну освіту отримав в університеті Св. Володимира (1862 р.). Працював викладачем літератури у Рівному (тут серед його учнів був у майбутньому знаменитий письменник В. Короленко), Коростишеві, Катеринославі. Інспектор народних училищ у Мелітополі. Дослідник “Слова про Ігорів похід”. Учасник одеського археологічного з’їзду. Невеликий внесок в дослідження історії Південної України полягає у вивченні Геродотової Скіфії та історичного контексту появи козацької думи, що циркулювала і можливо з’явилася на Катеринославщині.

Публікації про М.О. Андрієвського та рецензії на його праці:

- Нейман Ц. Рец. на: Андриевский М.А. Козацкая дума о трех азовских братьях. – Одесса, 1884 // Киевская старина. – № 5. – 1884. – С. 130-138.

- Сумцов Н.Ф. Современная малорусская этнография. М.А. Андриевский // Киевская старина. – 1892. – Т. 39. – № 12. – С. 379-390.

- Непомнящий А.А. Страницы изучения Крыма украинскими историками в конце XIX – начале XX века: историко-библиографический аспект // Культура народов Причерноморья. – 2001. – № 22. – С. 98-102.

- Палієнко М. “Киевская старина” у громадському та науковому житті України (кінець XIX – початок XX ст.). – К., 2005. – С. 188.

Праці М.О. Андрієвського, що стосуються історії Південної України:

- Козацкая дума о трех азовских братьях. – Одесса, 1884. – 82 с.

- **О Припонтийской Скифии [виклад реферату]** // Рефераты заседаний VI Археологического съезда в Одессе. – № 6. – Одесса, 1884. – С. 8.

Олександр Музичко

Бібліографічний довідник. Том II

АНДРІЄВСЬКИЙ Олексій Олександрович (16.03.1845, м. Канів – 9.07.1902, м. Київ).

З родини священника. Вищу освіту отримав на історико-філологічному факультеті Київського університету Св. Володимира (1865 р.). Викладав російську мову та літературу у гімназіях Катеринослава, Одеси (1871-1877 рр.) та Тули. За антиурядову діяльність був засланий до Архангельську та В'ятки, де перебував наприкінці 1870-х – на початку 1881 р., працював у В'ятському статистичному комітеті. Після повернення в Україну у першій половині 1880-х р. редагував неофіційну частину “Киевских губернских ведомостей”, де у рубриці “Киевская старина” публікував уривки документів з архіву Київського губернського правління. Працював у київській комісії народних читань, організував видання брошур з різних галузей знань. З 1885 р. працював інспектором Златопільської гімназії та народних шкіл на Катеринославщині. Заснував у Каневі школу імені Т. Шевченка. Викладав у 1-й Київській гімназії (1886-1896 рр.), впродовж 1896-1902 рр. завідував сирітським будинком в Одесі. Був членом Київського історичного товариства Нестора-літописця у Києві, ОТИС. Був ініціатором заснування Київського товариства сприяння початковій освіті, товариства піклування про жіночу освіту у Катеринославі, створив Фонд упорядкування могили Т. Шевченка. Публікував численні публіцистичні статті в газетах, зокрема, “Одесском вестнике”. Автор низки праць з історії російської та української літератури, зокрема, творчості Г. Квітки, Т. Шевченка та інших.

Головним внеском О. Андрієвського в історіографію Південної України є археографічні публікації. Історик здебільшого уникав широких висновків. Подібно до інших істориків-позитивістів дотримувався погляду, що найкраще про історію скажуть самі факти. До того ж, українські історики побоювались політичних утисків з боку російсько-імперської цензури. Методика археографічних публікацій О. Андрієвського не була досконалою. На початку кар'єри археографа він публікував документи хаотично. Однак з часом у нього з'явилися елементи групування. Деякі публікації він друкував зі збереженням всіх властивостей оригіналу, інші зі скороченням окремих слів, у витягах або у викладі змісту переглянутих справ. На недосконалість публікацій О. Андрієвського вказував одеський історик О. Маркевич, який навіть відмовляв своєму колезі у праві називатись справжнім істориком або археографом. Більш поміркований погляд

Дослідники історії Південної України

висловлював М. Грушевський, який зазначав, що О. Андрієвський був за покликанням педагогом та просвітником і лише сумні обставини зробили з нього археографа та історика України. На думку М. Грушевського, “живий публіцист та громадський діяч О. Андрієвський презентує той же документальний напрям як і О. Лазаревський, і тільки у виборі тем та в загальному становищі автора можна бачити часом певні відгомони різних суспільних і національних справ”. Сучасні археографи (І. Синяк) зазначають, що публікаціями О. Андрієвського слід користуватись обережно як недостатньо перевіреними та систематизованими.

Публікації про О.О. Андрієвського та рецензії на його праці:

- Грушевський М.О. Андрієвський // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – 1902. – Т. 49. – С. 5-8.
- Маркевич О.А. Андриевский // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1902. – Т. XXIV. – С. 15-16.
- Бутич І. Андрієвський О.О. // Українські архівісти: Біобібліографічний довідник / Упор.: О.М. Коваль, І.Б. Матяш, В.С. Шандра: У 3-х випусках. – Вип. 1. – К., 1999. – С. 8-10.
- Непомнящий А.А. Страницы изучения Крыма украинскими историками в конце XIX – начале XX века: историко-библиографический аспект // Культура народов Причерноморья. – 2001. – № 22. – С. 98-102.
- Хмарський В.М. Археографічна діяльність Одеського товариства історії і старожитностей. – Одеса, 2002. – С. 291-293, 312-313.
- Ясь О. Андрієвський О.О. // Українські історики ХХ століття. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. – Вип. 2. – Ч. 2. – К.; Л., 2004. – С. 7-9.
- Палієнко М. “Киевская старина” у громадському та науковому житті України (кінець XIX – початок ХХ ст.). – К., 2005. – С. 188-189.
- Музичко О.Є. “Чоловік великої і ніжної душі, глибокої прихильності і сміливих поривань”: Олексій Олександрович Андрієвський (до 165-річчя з дня народження) // Українознавство: календар-щорічник, 2010. – К., 2009. – С. 186-188.

Бібліографічний довідник. Том II
Праці О.О. Андрієвського, що стосуються історії Південної
України:

- Как получали запорожцы денежное и хлебное свое жалованье // Киевская старина, 1883. – № 8. – С. 751-755.
- Путевой журнал секунд-майора Матвея Миронова в командировку его к крымскому хану 1755 года // Киевская старина. – 1885. — № 11. – С. 339-343.
- Материалы для истории Южнорусского края в XVIII ст. (1715-1774). – Одесса, 1886. – 433 с.
- Дела, касающиеся запорожцев с 1715 по 1774 гг. // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1886. – Т. XIV. – С. 283-715.
- Материалы по истории Запорожья и пограничных отношений (1743-1767). – Одесса, 1893. – 134 с.
- Комиссия 1749 г. для разбора взаимных претензий татар и запорожцев. – К., 1894. – 23 с.
- Русские конфиденты в Турции и Крыму в 1765-1768. – К., 1894. – 70 с.

Олександр Музичко

ARDELEANU Constantin (Ardeleanu Constantin) (14.02.1976, м. Галац, Румунія) – Ph.D. (2006 р.).

У 1997-2001 рр. навчався на бакалаврській програмі (“Історія та англійська мова”) Університету Галацу (“Dunărea de Jos” University of Galați, Faculty of Letters, History and Theology). У 2001-2003 рр. там само навчався на магістерській програмі (“Історія”).

У жовтні 2002 – березні 2006 р. навчався в Інституті Історії Румунської Академії (Romanian Academy, “Nicolae Iorga” History Institute). Захистив Ph.D. дисертацію “Британські економічні та політичні інтереси на Нижньому Дунаї. 1856-1918” (“The British economic and political interests at the Lower Danube. 1856-1918”). Науковий керівник – Пол Черноводеану (Paul Cernovodeanu).

У жовтні 2010 – вересні 2012 р. перебував на post-doctoral scholarship програмі Інституту Історії Румунської Академії “Соціально-гуманітарні науки в контексті глобальної еволюції”, досліджуючи тему “Економічна конкуренція між портами Дунаю та Одесою (перша половина XIX ст.)” (“The economic competition

Дослідники історії Південної України

between the Danubian ports and Odessa (first part of the 19th century)").

З лютого 2003 р. – асистент, згодом – викладач Історичного факультету Університету Галацу. Очолював історичний факультет цього університету. Є співробітником Коледжу Нової Європи (New Europe College), Бухарест.

У 2007-2008 рр. був координатором дослідницького проекту “Морський Дунай у європейських торгівельних шляхах (1829-1948). Якісні та кількісні аспекти економічних обмінів і навігації Нижнього Дунаю” (“The Maritime Danube in the route-ways of European trade (1829-1948). Qualitative and quantitative aspects regarding the economic exchanges and the navigation at the Lower Danube”), фінансованого Міністерством освіти і науки Румунії.

У 2012-2015 рр. очолював румунську команду міжнародного проекту “Чорне море і його портові міста, 1774-1914. Розвиток, конвергенція та зв’язки зі світовою економікою” (“The Black Sea and its port-cities, 1774-1914. Development, convergence and linkages with the global economy”), керованого Тзеліною Харлафтіс.

Член Міжнародної асоціації морської економічної історії (International Maritime Economic History Association), низки румунських наукових асоціацій істориків. Член редакційної колегії “International Journal of Maritime History”.

Сфери наукових зацікавлень: морська історія; історія Дунайського регіону; Чорноморський регіон за часів нової та новітньої історії.

Є автором 4 книг і понад 40 наукових статей та розділів колективних монографій, опублікованих румунською, англійською, французькою та італійською мовами.

E-mail: constantin.ardeleanu@ugal.ro

Сторінка в Інтернет з працями Константина Арделеану: <https://ugal.academia.edu/ConstantinArdeleanu>

Книги К. Арделеану, що стосуються історії Південної України:

• **Evoluția intereselor economice și politice britanice la gurile Dunării (1829-1914)** [The evolution of British economic and political interests at the mouths of the Danube (1829-1914)], Editura Istros – Muzeul Brăilei, Brăila, 2008, XII + 351 pp.

• **International Trade and Diplomacy at the Lower Danube: The Sulina Question and the Economic Premises of the Crimean War (1829-1853)**, Editura Istros a Muzeului Brăilei, Brăila, 2014.

Бібліографічний довідник. Том II

Вибрані статті К. Арделану, що стосуються історії Південної України:

- **“Russian-British Rivalry Regarding Danube Navigation and the Origins of the Crimean War (1846-1853)”**, in *Journal of Mediterranean Studies*, t. 19, nr. 2, 2010, pp. 165-186.
- **“The Danube Navigation in the Making of David Urquhart’s Russophobia (1833-1837)”**, in *Transylvanian Review*, vol. XIX, supplement no. 5, 2010, pp. 337-352.
- **“A British Military Mission to the Near East, Russia and the Danubian Principalities (1835-1836)”**, in *Anuarul Institutului de Istorie A.D. Xenopol*, Iași, t. XLVIII, 2011, pp. 101-117.
- **“The Lower Danube, Circassia and the Commercial Dimensions of the British-Russian Diplomatic Rivalry in the Black Sea Basin (1836-37)”**, in vol. *The Balkans and Caucasus: Parallel Processes on the Opposite Sides of the Black Sea*, edited by Ivan Biliarsky, Ovidiu Cristea and Anca Oroveanu, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle, 2012, pp. 39-56.
- **“The Navigation of the Lower Danube (1829-1853)”**, in *Transylvanian Review*, t. XXII, supliment nr. 2, 2013, pp. 230-241 (in vol. *Economic and Social Evolutions at the Crossroads of the World-Systems. Eastern and Central Europe from the Early Modern Ages to the Twentieth Century*, edited by Iosif Marin Balog, Rudolf Graf and Cristian Luca, Center for Transylvanian Studies, Cluj-Napoca, 2013).
- **“The Discovery of the Black Sea by the Western World: the Opening of the Euxine to International Trade and Shipping (1774-1792)”**, in *New Europe College. Ștefan Odobleja Program Yearbook, 2012-2013*, pp. 21-46.
- **“The Opening and Development of the Black Sea for International Trade and Shipping (1774-1853)”**, in *Euxeinos*, 14/2014.
- **“Nations, Nation-States, Trade and Politics in the Black Sea”**, in *Euxeinos*, 14/2014.

Вікторія Константінова

АТЛАС Доротея Генріховна (15.01.1874 – ?).

Середню освіту здобула у Маріїнській Одеській міській громадській жіночій гімназії (1892 р.), вищу – на юридичному відділенні Одеських вищих жіночих курсів (1912 р.). З 1892 р.

Дослідники історії Південної України

викладала у школах Одеського навчального округу. Головний вплив на формування її наукових зацікавлень мав професор І. Линниченко. Активний діяч Одеського бібліографічного товариства при Новоросійському університеті. У 1920-х рр. – член Одеської комісії краєзнавців при ВУАН, викладач та бібліотекар.

Студії Д. Атлас були присвячені історії Одеси, Росії, проблемам педагогіки та джерелознавства. Загалом доробок історика складається з понад 30 праць. Однією з перших в Одесі наголошувала на необхідності викладання краєзнавства у середній школі. Написала перший підручник для середніх шкіл з історії Одеси, який відзначався лаконічністю, доступністю, чіткою та логічною структурою, ілюстративністю. Оригінальним був її метод проведення анкетувань серед учнів для з'ясування рівня їх знань з історії Одеси. Для її праць з історії Одеси були властиві художність викладу, увага до народного побуту та пісень, розгляд історії Хаджибея як передісторії Одеси. Відводила належне місце українському етносу у заснуванні та розбудові міста. Однією з перших докладно висвітлила боротьбу серед урядовців щодо заснування порту та міста на узбережжі Чорного моря. Прагнула не так до науковості, як до виховання місцевого патріотизму. Це призводило до певної ідеалізації осіб – засновників міста. Проаналізувала декілька документів дипломатії XVIII ст., звернувши увагу на події, пов'язані з історією Південної України.

Публікації про Д.Г. Атлас та рецензії на її праці:

- Мельник О. Декілька документів про дослідницю історії Одеси Д.Г. Атлас // Чорноморська минувшина. – 2006. – Вип. 1. – С. 126-132.
- Музичко О.Є. Історик Одеси Д.Г. Атлас: нові риси до незавершеного історіографічного портрету // Лукомор'я: науковий журнал. – Вип. 1. – Одеса, 2007. – С. 294-302.
- Музичко О., Солодова В. Справа заснування “Музею міста Одеси” на початку ХХ ст.: ініціатори, задуми та реалії // Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею. – № 5. – 2008. – С. 31-40.

Бібліографічний довідник. Том II
Вибрані праці Д.Г. Атлас, що стосуються історії Південної
України:

- **Старая Одесса, ее друзья и недруги** // Труды слушательниц Одесских высших женских курсов – Т. 1. – Вып. II. – Одесса, 1911. – С. 157-270 (Перевидання: **Старая Одесса, ее друзья и недруги.** – Одесса: Астропринт, 1992. – 208 с.)
- **Старая Одесса в русской литературе (1820-1840-е гг.)** // Известия Одесского библиографического общества. – Т. 1. – Вып. 2. – 1911. – С. 39-58.
- **Старая Одесса в русской литературе п.п. XIX ст.** // Известия Одесского библиографического общества. – Т. 1. – 1912. – С. 39-56.
- **Учебная книжка “Одесса”. Руководство для учащихся в низших и средних учебных заведениях.** – Одесса, 1915-1916. – 27 с.

Олександр Музичко

АФАНАСЬЕВ-ЧУЖБИНСЬКИЙ Олександр Степанович (28.02.(11.03.).1816, с. Ісківці Лубенського повіту Полтавської губернії – 6(18).09.1875, Санкт-Петербург) – історик, етнограф, фольклорист.

У 1829-1835 рр. навчався в Ніжинській гімназії вищих наук.

Від 1847 р. служив у канцелярії воронезького губернатора, був редактором неофіційної частини газети “Воронежские губернские ведомости”.

Впродовж 1856-1860 рр. брав участь в етнографічних експедиціях Російського географічного товариства, досліджував різні місцевості Південної України. Написав низку статей, що увійшли до його книжки “Поездка в Южную Россию”.

Сфери наукових інтересів: історія, фольклор та етнографія українського народу.

Є автором історичних, фольклорних і етнографічних публікацій, що містять цінний фактичний матеріал щодо історії культури українського народу на півдні України в середині XIX ст., якими започаткував розвиток української етнографії як науки. “Нариси Дніпра” містять матеріал з етнографії, історії, географії, фольклору, топоніміки Нижнього Подніпров’я, відтворюють картини життя міст і сіл, є докладним історико-географічним оглядом південного краю (описано клімат, традиції й звичаї жителів) та розповідають

Дослідники історії Південної України

про перший середній навчальний заклад – Херсонську губернську гімназію.

Автор понад 10 історичних заміток та етнографічних нарисів.

Публікації про О.С. Афанасьєва-Чужбинського та рецензії на його праці:

- Афанасьєв-Чужбинський Олександр Степанович // Українські письменники: біобібліогр. словник: в 5 т. – К.: Держвидав худ. літ., 1963. – Т. 2. – С. 23-43.
- Гнатюк М. Олександр Афанасьєв-Чужбинський // Афанасьєв-Чужбинський Олександр. Поезії. – К., 1972. – С. 3-32.
- Шевченківський словник. Том 1 / Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка Академії Наук УРСР. – К.: Головна редакція УРЕ, 1976. – С. 49-50.
- Мороз Л.З. Афанасьєв-Чужбинський Олександр Степанович // Українська літературна енциклопедія. – Т. 1. – К., 1988. – С. 99-100.
- Афанасьєв-Чужбинський Олександр Степанович // Мистецтво України: біогр. довід. / упоряд.: А.В. Кудрицький, М.Г. Лабінський; за ред. А.В. Кудрицького. – К.: Укр. енциклоп., 1997. – С. 30.
- Дзензелівський Й.О. Афанасьєв-Чужбинський Олександр Степанович // Українська мова: енциклопедія. – К.: Українська енциклопедія, 2000. – С. 36.
- Брега Г.С. Афанасьєв-Чужбинський Олександр Степанович // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. – Київ: Наукова думка, 2003. – Т. 1: А-В. – С. 153.

Книги О.С. Афанасьєва-Чужбинського, що стосуються історії Південної України:

- **Поездка в Южную Россию.** – Ч. 1: Очерки Днепра. – Санкт-Петербург: Тип. Морского мин-ва, 1861. – 466 с.
- **Поездка в Южную Россию.** – Ч. 2: Очерки Днестра. – Санкт-Петербург: А.Ф. Базунов, 1863. – 438 с.

Вибрані статті О.С. Афанасьєва-Чужбинського, що стосуються історії Південної України:

- **Маркуцын берег, близ Алешек** // Одесский Вестник. – 1852. – 22 октября.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Алешки** // Одесский Вестник – 1853. – 22, 24, 27, 29 января.
- **Фотографические портреты г-на Янко (Письмо к редактору)** // Одесский Вестник – 1853. – 23 мая.
- **На пути из Херсона в село Касперовку** // Одесский Вестник. – 1853. – 14, 16 июля.
- **Быт простого народа в Алешках** // Одесский Вестник – 1855. – 22 сентября.
- **Очерки охоты в Малороссии** // Газета лесоводства и охоты. – 1855. – С. 212-214.
- **Общий взгляд на быт приднепровского крестьянина** // Морской сборник. – 1856. – №№ 10, 12.
- **Село Шпаково** // Одесский Вестник – 1856. – 3 марта.
- **Поездка на Днепровские пороги и на Запорожье** // Морской сборник. – 1858. – № 9.
- **Дорожные записки** // Русское слово. – 1860. – № 1, 4, 8.

Галина Левченко

АШИК Антон Балтазарович (23.07.(04.08.)1801, м. Дубровнік – 26.05.(07.06.)1854, м. Одеса) – історик, археолог.

У 1817 р. поступив на службу до канцелярії Херсонського військового губернатора графа О.Ф. Ланжерона. У 1822 р. перейшов працювати в управління, організоване у м. Керчі генуезцем Рафаїлом Скассі, для налагодження та здійснення обмінної торгівлі з народами Кавказу. У 1830 р. призначений на посаду чиновника з особливих доручень при начальнику Кавказької області, а згодом переведений до м. Керч до командуючого військами Кавказької лінії.

З 28 травня 1833 р. до 2 серпня 1852 р. обіймав посаду директора Керченського музею старожитностей. З 1853 р. обіймав посаду бібліотекаря Одеської міської публічної бібліотеки.

Впродовж 1830-1840-х рр. в районі Керчі розкопав декілька курганів із склепами. У 1837 р. провів розкопки так званого Царського кургану поблизу Керчі. Курган виявився пограбованим, але сама гробниця з викладеним конічним куполом була шедевром давнього будівельного мистецтва.

У 1841, 1842 і 1845 рр. здійснив поїздки до Італії та Австрії з науковою метою.

У 1835 р. став членом-кореспондентом Статистичного комітету, а 1836 р. обраний членом-казначеем Ради Керченського дівочого

Дослідники історії Південної України

інституту. 24 жовтня 1839 р. обраний дійсним членом Одеського товариства історії і старожитностей.

Нагороди: ордени Св. Володимира IV ступеню, Св. Станіслава II ступеню, Св. Анни II ступеню, Прусського червоного орла III степеню тощо. За книгу “Воспорское царство с его палеографическими и надгробными памятниками, расписными вазами, планами, картами и видами” був удостоєний Малої Демидівської премії, яку присуджувала Демидівська комісія Санкт-Петербурзької Академії Наук.

Сфери наукових інтересів: історія античності, археологія, історія археології.

Жив і працював у період становлення класичної археології і часто свої розкопки проводив без системи, без ведення журналу і через це чимало знахідок втрачалось, а значна частина збагачувала закордонні музеї або Санкт-Петербурзький ермітаж, за що влада віддячувала йому почесними і грошовими винагородами.

Автор 3 книг.

Публікації про А.Б. Ашика:

• Мурзакевич Н. Антон Балтазарович Ашик // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1863. – Т. V. – С. 915-916.

• Грач Н.Л. Пластинчатые браслеты из кургана Куль-Оба // Вестник древней истории. – № 1. – 1994. – С. 135-142.

• Непомнящий А.А. Библиография А.Б. Ашика в контексте изучения Крыма в XIX веке // Боспорские исследования. – Вып. 2. – 2002. – С. 333-345.

• Непомнящий А.А. Відомий та маловідомий Антон Ашик // Україна модерна і сучасна (історія, історіографія та джерелознавство). – Дніпропетровськ, 2004. – С. 68-80.

• Левченко Г.С. Ашик Антон Балтазарович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 36-38.

Книги А.Б. Ашика, що стосуються історії Південної України:

• Керченские древности. О Пантикапейской катакомбе, украшенной фресками. – Одесса: типография А.Брауна, 1845. – 84 с.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Воспорское царство с его палеографическими и надгробными памятниками, расписными вазами, планами, картами и видами.** – Одесса: Типография Т. Неймана, 1848. – 489 с.
- **Часы досуга с присовокуплением писем о керченских древностях.** – Одесса: Типография А. Брауна, 1850. – 197 с.

Вибрані статті А.Б. Ашика, що стосуються історії Південної України:

- **Иван Алексеевич Стемповский: Некролог** // Одесский Вестник. – 1833. – 21 января.
- **Археологическое открытие: Керчь, 12-го февраля** // Одесский Вестник. – 1835. – 23 февраля.
- **Археологическое известие** // Одесский Вестник. – 1836. – 19 сентября; 1837. – 9 января.
- **Археологическое открытие** // Одесский Вестник. – 1837. – 15 мая, 12 июня.
- **Донесение директора Керченского музея о найденной им древней вазе в одном из раскопанных курганов близ селения Глинище, недалеко от Керчи** // Журнал Министерства внутренних дел. – 1837. – № 5.
- **Отрывок из произведения “История города Керчи”** // Одесский Вестник. – 1837. – 26 мая.
- **Керченские древности** // Одесский Вестник. – 1837. – 11, 15, 22 июня; 1838. – 11, 15, 22 июня; 1839. – 18 марта; 1840. – 20, 24, 27 июля.
- **Описание Ревана, или торжественного принятия поступающих в цех** // Таврические Губернские Ведомости: Прибавление. – 1838. – 3 июня.
- **О древних статуях, найденных в последнее время в Керчи** // Журнал Министерства внутренних дел. – 1851. – № 10.
- **О пожертвованиях, сделанных в пользу Одесской городской публичной библиотеке по 10-е мая 1854 г.** // Одесский Вестник. – 1854. – 13 мая.

Галина Левченко

БАГАЛІЙ Дмитро Іванович (26.10.1857, м. Київ – 9.02.1932, м. Харків) – доктор руської історії (1887 р.).

Дослідники історії Південної України

З родини ремісників. Випускник університету Св. Володимира у Києві (1880 р.). Від 1883 р. і до кінця життя мешкав у Харкові. Професор (ординарний (1889 р.), заслужений (1908 р.) кафедри руської історії Харківського університету. Один із засновників та професорів Харківських вищих жіночих курсів. Ректор Харківського університету (1906-1911 рр.). Завідувач Харківського історичного архіву.

Член Державної Ради від Санкт-Петербурзької АН (1906, 1910-1914 рр.). Голова Харківської міської думи (1914-1917 рр.). У 1918 р. – член комітету для заснування Української Академії Наук, з 1919 р. – голова її історично-філологічного відділу, а згодом – член Президії ВУАН. Академік ВУАН (1918 р.), голова історико-філологічного відділу (1918-1920, 1929-1930), професор кафедри історії України у Харківському ІНО (1921-1927 рр.). Завідувач Харківської н.-д. кафедри історії української культури (1922-1929 рр.). Учасник низки археологічних з'їздів у Російській імперії. У 1925-1932 двічі головував у Центральному бюро секції наукових працівників УСРР.

Дійсний член Історичного товариства Нестора літописця (1881 р.). Один із лідерів Харківського історико-філологічного товариства (1883-1919 рр.). Дійсний член Рязанської (1887 р.), Орловської, Тамбовської (1889 р.), Таврійської (1890 р.), Катеринославської (1902 р.) вчених архівних комісій. Почесний член Ростовського музею церковних старожитностей, Воронежського статистичного комітету, Чернігівської вченої архівної комісії, Московського товариства антропології, етнографії та природознавства. Член Історично-філософської секції Наукового товариства ім. Т. Шевченка від її заснування. Обраний дійсним членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка від цієї секції 2 листопада 1923 р. Член Археографічної комісії Наукового товариства ім. Т. Шевченка з 14 лютого 1900 р.

Нагороджений премією М. Пирогова за магістерську дисертацію “История Северной земли до половины XIV ст.” (1882 р.), Уварівською премією Санкт-Петербурзької Академії Наук за докторську дисертацію “Очерки из истории колонизации и быта степной окраины Московского государства” (1887 р.).

У праці “Очерки из истории колонизации степной окраины Московского государства” розглянув простір не лише Харківської, частково Курської, Воронежської, але й північну частину Катеринославської губерній. Вказав на тісне сусідство з татарами як визначальний фактор впливу на політику Російської держави

Бібліографічний довідник. Том II

впродовж XV-XVIII ст., і, відповідно, на перспективність детального аналізу російської та української колонізації південних кордонів. У праці “Колонизация Новороссийского края и первые шаги его по пути культуры” (публічні лекції з проблеми були прочитані навесні 1888 р. у м. Миколаєві) історик не лише узагальнив матеріали опублікованих праць, але й представив струнку, логічну схему історичного розвитку регіону. Вважав колонізацію Новоросії специфічною сторінкою загальної історії російської колонізації. Новоросійський край сприймався дослідником як окрема історична область Російської імперії і пов’язувався з історією “русского” народу в цілому. Водночас, принципово важливим елементом схеми Д.І. Багалія стало концептуальне положення про запорозький період в історії Новоросійського краю та запорожців як безпосередніх учасників колонізації. Історик наголошував, що саме запорожці заклали основи мирної колонізації краю і продовжували колонізувати ці землі після зруйнування Січі 1775 р., при цьому залишаючись помітною складовою вільної народної колонізації. На початку 1920-х Д.І. Багалій заклав основи розуміння історії регіону не як “Новоросії”, а Південної України, вперше використавши у 1920 р. це поняття у назві своєї на цей раз україномовної і видозміненої праці. Розвинув цей підхід в узагальнюючій праці 1928 року, в якій простежив міграції давнього населення на території Південної України, генезу Кримського ханату.

Вибрані публікації про Д.І. Багалія та рецензії на його праці:

- Оглоблин О. Пам’яті Дмитра Багалія (1857-1932-1957): (Дмитро Іванович Багалій і українська історична наука) // Український історик. – 1988. – № 1-4. – С. 92-105.
- Кравченко В.В. Д.И. Багалей: научная и общественно-политическая деятельность. – Х., 1990. – 176 с.
- Богдашина О.М. Діяльність Харківської науково-дослідницької кафедри історії української культури імені академіка Д.І. Багалія (1921-1934 рр.). – Харків, 1994. – 195 с.
- Богдашина О.М. Слобідський літописець історії України Д.І. Багалій // Український історичний журнал. – 2008. – № 1. – С. 88-112.

Дослідники історії Південної України

- Стариков Г.М. Д.І. Багалій і український національний рух кінця XIX – початку XX т. // Сумська старовина. – 2008. – № XXIV. – С. 137-145.
- Швайба Н.І. Заселення запорозьких вольностей в українській історіографії 1920-30-х років // Історія і культура Придніпров'я (збірка наукових праць). – К., 2009. – С. 41-47.
- Стариков Г.М. Епістолярна спадщина Д.І. Багалія як джерело до вивчення наукового та громадського життя в Україні кінця XIX – першої третини XX ст.: автореферат дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06. – К., 2011. – 20 с.
- Казанков Р.Ю. Концептуалізація чорноморського регіону в історичній думці 1920-х років // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. – Вип. 31. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – С. 170-175.
- Фелонюк А. Багалій Дмитро // Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія. – Т. І. – Львів, 2012. – С. 363-366.
- Шийко А.А. Архівно-археографічна діяльність Д.І. Багалія: автореф. дис ... канд. іст. наук: 07.00.06. – К., 2012. – 16 с.
- Стешенко Н. Міграційні процеси в Південній Україні в другій половині XVII-XVIII ст.: народницька історіографічна концепція // Історіографічні дослідження в Україні: наук. зб. – К., 2014. – Вип. 25. – С. 357-367.

Вибрані книги Д.І. Багалія, що стосуються історії Південної України:

- **Очерки из истории колонизации степной окраины Московского государства.** – М., 1887. – 614 с.
- **Колонизация Новороссийского края и первые шаги его по пути культуры. Исторический этюд.** – К., 1889. – 120 с.
- **Заселення Південної України (Запорожжя й Новоросійського краю) і перші початки її культурного розвитку.** – Х., 1920. – 112 с.
- **Нарис історії України на соціально-економічному ґрунті.** – Т. 1: Історіографічний вступ і доба натурального господарства. – Харків, 1928. – 394 с.

Олександр Музичко

Бібліографічний довідник. Том II

БАКОВЕЦЬКА Ольга Олександрівна (07.08.1975, м. Миколаїв) – кандидат історичних наук (2005 р.), доцент (2011 р.).

У 1991 р. закінчила середню школу № 45 м. Миколаєва. У 1992-1998 рр. навчалась на історичному факультеті Миколаївського державного педагогічного інституту, отримавши диплом з відзнакою зі спеціальності “Всесвітня історія та основи правознавства”.

У 1998-2002 рр. навчалась в аспірантурі Одеського державного університету імені І.І. Мечникова. У вересні 2005 р. захистила кандидатську дисертацію “Проблеми культурного життя Півдня України за матеріалами місцевих періодичних видань (90-ті роки ХХ століття)”.

З 1999 по 2000 рр. працювала архівістом II категорії відділу НАФ та діловодства Державного архіву Миколаївської області. В 2000 р. перейшла на посаду викладача до Миколаївського державного вищого училища культури. На цій посаді працювала до 2003 р. У цей же період викладала за сумісництвом в Миколаївському навчально-науковому центрі ОНУ імені І.І. Мечникова та Миколаївському державному університеті імені В.О. Сухомлинського.

З 2006 р. – доцент кафедри історії України МДУ імені В.О. Сухомлинського. У січні 2011 р. рішенням Атестаційної колегії присвоєно вчене звання доцента кафедри історії України.

У 2011-2014 рр. – докторантура МНУ імені В.О. Сухомлинського. Докторську дисертацію “Римо-католицька церква в Україні кінця XVIII-XIX століть: вплив на суспільно-політичний розвиток” захистила у березні 2016 р. Науковий консультант – М.М. Шитюк.

Сфери наукових інтересів: культурний розвиток українського суспільства, стан освіти в Миколаївській області, історія розвитку україно-польських відносин, римо-католицька церква України кінця XVIII-XIX століть.

Автор 75 наукових праць, в тому числі 4 монографій (3 колективних).

E-mail:olgabak@meta.ua

*Дослідники історії Південної України***Книги О.О. Баковецької, що стосуються історії Південної України:**

• **Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні. Миколаївська область.** – Миколаїв: Вид-во “Шамрай”, 2008. – 864 с. (у співавторстві з М.М. Шитюком (керівник авторського колективу), В.П. Шкварцем, А.М. Бахтіним, Є.Г. Горбуровим, В.Ф. Кондрашовим та ін.).

• **Миколаївський державний університет імені В.О. Сухомлинського: віхи історії (1913-2008).** – Миколаїв: ТОВ “Фірма “Іліон”, 2009. – 183 с. (у співавторстві з О.П. Хаєцьким, Ф.І. Кокошко та ін.).

• **Голод 1946-1947 років на території Миколаївської області.** – Миколаїв: ТОВ “Фірма “Іліон”, 2009. – 198 с. (у співавторстві з М.М. Шитюком (керівник авторського колективу), В.П. Шкварцем, Є.Г. Горбуровим та ін.).

• **Римо-католицька церква в Україні в кінці XVIII-XIX столітті.** – Миколаїв: Іліон, 2015. – 360 с.

Найважливіші статті О.О. Баковецької, що стосуються історії Південної України:

• **Висвітлення в періодиці півдня України закономірностей розвитку театральної галузі в 90-х рр.. XX ст.** // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. – Вип. 21. – Історичні науки (Зб. наукових праць). – Миколаїв: МДУ імені В.О. Сухомлинського, 2008. – С. 170-183.

• **Голод 1921-1922 рр. на території Баштанського району Миколаївської області** // Збірник наукових статей ЧНУ, Спеціальність “Історія”. – Історична Панорама. – Чернівці: Рута, 2008. – С. 67-76.

• **Голодомор в Україні. На матеріалах Баштанського району Миколаївської області (1921-1923, 1932-1933 рр.)** // Всеукраїнський науковий журнал “Мандрівець”. – Тернопіль, 2008. – С. 42-47.

• **Україно-польські відносини в контексті міжцерковного діалогу** // Polska – Ukraina. Dziedzictwo i współczesność. Польша – Україна. Спадщина і сучасність / Pod redakcją Romana Drozda i

Бібліографічний довідник. Том II

Tadeusza Sucharskiego. – Słupsk: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Słupsku, 2012. – S. 323-327.

• **Історія заснування і будівництва Миколаївського костьолу святого Йосифа** // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць / гол. ред. В.М. Вашкевич. – К, 2013. – Вип. 72 (№ 5). – С. 50-55.

• **Історія виникнення та розбудови римо-католицьких церков у місті Одеса (XIX століття)** // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць: Історичні науки. – Миколаїв: МНУ, 2013. – Вип. 3.35. – С. 88-92.

• **Римо-католицька церква в Криму (XIX століття)** // Наукові записки. Серія “Історичне релігієзнавство”. – Острого: Вид-во Національного університету “Острозька академія”, 2013. – Вип. 8. – С. 11-18.

• **Римо-католицька церква Херсона в XIX столітті** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2013. – Вип. XXXVII. – С. 81-85.

• **Історія становлення і розвитку Римо-католицької церкви в XIX столітті на території Одещини** // Наукові записки. Серія “Історичне релігієзнавство”. – Острого: Вид-во Національного університету “Острозька академія”, 2014. – Вип. 9. – С. 24-32.

• **Розвиток мережі парафій Римо-католицької церкви в Херсонській губернії в XIX ст.** // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія “Історичні науки”. – Луцьк: Вид-во Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки, 2014. – Вип. 7 (284). – С. 34-39.

(Анкета О.О. Баковецької)

БАЛИЦЬКИЙ Олександр Юрійович (9.07.1985, м. Ізмаїл) – кандидат історичних наук (2014 р.).

У 2002 р. закінчив загальноосвітню школу № 3 м. Ізмаїла Одеської області. У 2002-2007 рр. навчався на історичному факультеті Ізмаїльського державного гуманітарного університету, отримавши диплом магістра зі спеціальності “Історія”. З 2008 по 2011 рр. – аспірант кафедри всесвітньої історії ІДГУ. З 2009 р. працював у Ізмаїльському державному гуманітарному університеті.

Дослідники історії Південної України

У лютому 2014 р. захистив кандидатську дисертацію “Соціокультурна трансформація міст Бессарабії (XIX – початок XX ст.)”. Науковий керівник – О.М. Лебеденко.

З вересня 2014 р. – старший викладач кафедри права Придунайської філії ВНЗ “Міжрегіональна академія управління персоналом”.

Сфера наукових інтересів: соціальна та етнічна історія міст Півдня України XIX – початку XX ст.; соціокультурний розвиток міст Бессарабії XIX – початку XX ст. Досліджує питання міського простору, благоустрою, освіти, охорони здоров’я, благодійності та міської повсякденності.

Загальна кількість публікацій – 20.

E-mail: aleksey.09b@mail.ru

Найважливіші статті О.Ю. Балицького, що стосуються історії Південної України:

• **Українці в містах Бессарабії наприкінці XIX ст.** // Записки історичного факультету / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2010. – Вип. 21. – С. 82-92.

• **Міграційні процеси в Південній Бессарабії у другій половині XIX ст.** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2010. – Вип. XXIX. – С. 33-37.

• **Изменения в социально-правовом положении населения юга Бессарабии после его включения в состав Российской империи в 1878 г.** // European Applied Sciences. – Stuttgart: ORT Publishing, 2012. – № 1. – P. 37-38.

• **Состояние образования в южнобессарабском крае в годы его пребывания в составе Молдавского княжества и Румынии (1857-1878 гг.)** // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – Тамбов: Грамота, 2013. – № 2 (28). – Ч. 2. – С. 17-19.

• **Етнонаціональний склад населення міста Ізмаїл у першій третині XIX ст.** // Філологічна освіта у поліетнічному просторі: регіональний досвід. Збірник наукових статей. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ; “СМИЛ”, 2013. – С. 296-298.

Бібліографічний довідник. Том II

• **“Міський простір” бессарабських міст XIX ст.** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2015. – Вип. 43. – С. 86-89.

• **Становлення системи освітніх закладів в містах Бессарабії в першій половині XIX ст.** // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. Збірник наукових праць. – Вінниця: ДП “Державна картографічна фабрика”, 2015. – Вип. 23. – С. 139-144.

• **Культурно-побутове середовище бессарабських міст кінця 50-х рр. XIX ст. (за споминами О.С. Афанасьєва-Чужбинського)** // “Дунайські наукові читання: європейській вимір і регіональний контекст”: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Ізмаїл, 2015. – С. 11-13.

Лілія Циганенко

БАЧИНСЬКИЙ Михайло Опанасович (30.09.1887, м. Олександрія – 29.12.1937, м. Одеса) – магістр історії (1912 р.).

У 1897 р. закінчив народну школу, у 1906 р. – гімназію в Єлисаветграді. У 1906-1907 рр. і 1909-1912 рр. навчався на історичному відділі історико-філологічного факультету Київського університету Св. Володимира, який закінчив з дипломом першого ступеня. Дипломну роботу захистив на тему “Колонізація Новоросійського краю в XVIII ст.”.

З листопада 1912 р. до вересня 1914 р. працював вчителем у Стародубській чоловічій гімназії. У цей же час був завідувачем місцевого історико-археологічного музею. У 1914-1917 рр. викладав у Павлоградській чоловічій гімназії. Впродовж 1917-1925 рр. викладав у різних освітніх закладах Олександрії: вчительських курсах (1917 р.), чоловічій гімназії та вчительській семінарії (1917-1920 рр.), соціально-економічній школі (1920-1922 рр.), педагогічному технікумі (1922-1925 рр.). З 1925 р. працював у різних навчальних закладах Одеси: першій торгово-промисловій профшколі (1925-1930 рр.), вечірньому робітничому університеті (1926-1933 рр.), курсах українізації (1928-1930 рр.), театральній школі (1934-1937 рр.), робітничому факультеті кредитно-економічного інституту (1935-1937 рр.), державному університеті (1936-1937 рр.), медичному інституті (1937 рр.).

Дослідники історії Південної України

У 1927-1929 рр. – аспірант Одеської секції Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури при Одеському інституті народної освіти. Готував промоційну працю на тему “Торгівля Запоріжжя з Кримом”.

Був членом Одеського наукового товариства при Українській Академії Наук. На межі 1920-30-х рр. разом з академіком М.Є. Слабченком і Н.Д. Полонською-Василенко брав участь у підготовки до друку архіву Коша Нової Запорозької Січі.

16 лютого 1931 р. заарештований співробітниками НКВС за звинуваченнями в надуманій справі “Українського національного центру”. Згодом звільнений. 26 грудня 1937 р. вдруге заарештований співробітниками НКВС. 27 грудня того ж року винесено вирок – “вища міра покарання”, який виконано 29 грудня 1937 р. 8 грудня 1958 р. реабілітований.

Сфери наукових інтересів: соціально-економічна історія Степової України XIX ст., розвиток позашкільної освіти на півдні України.

Автор 3 наукових праць (зокрема, 1 монографії та 2 наукових статей).

Публікації про М.О. Бачинського:

- Бачинський А.Д. Михайло Бачинський учень Михайла Слабченка // Академік Михайло Єлисейович Слабченко: наукова спадщина і життєвий шлях. – Одеса, 1995. – С. 105-115.
- Хмарський В.М. Про участь М.Є. Слабченка у підготовці до видання архіву Коша Нової Запорозької Січі // Академік Михайло Єлисейович Слабченко: наукова спадщина і життєвий шлях. – Одеса, 1995. – С. 115-123.
- Заруба В.М. Історик держави і права України академік М.Є. Слабченко (1882-1952). – Дніпропетровськ: ПП “Ліра ЛТД”, 2004. – С. 134-135.
- Левченко В.В. Бачинський Михайло Опанасович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 38-40.

Публікації М.О. Бачинського, що стосуються історії Південної України:

- **Історія революційного руху на Олександрійщині в 1917-1922 рр.** – Олександрія, 1922.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Голод на початку 90-х років на Херсонщині і діяльність М.В. Левитського** // Записки Одеського наукового при Української Академії Наук товариства. Секція соціально-історична. – 1927. – Ч. 1. – С. 23-53.
- **Головні економічні течії 30-х – 40-х років XIX ст. на Степовій Україні** // Записки Одеського наукового при Української Академії Наук товариства. Секція соціально-історична. – 1928. – Ч. 3. – С. 5-29.

Валерій Левченко

БАШЛИ Маргарита Іванівна (15.06.1989, м. Ізмаїл) – кандидат історичних наук.

В 2006 р. закінчила Ізмаїльський регіональний педагогічний лицей м. Ізмаїл Одеської області. У 2006-2011 рр. навчалася на історичному факультеті Ізмаїльського державного гуманітарного університету, отримавши диплом магістра зі спеціальності “Історія”. З 2011 по 2014 рр. навчання в аспірантурі ІДГУ. З 2015 р. працює в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті.

У 2015 р. захистила кандидатську дисертацію “Провінційне дворянство Херсонської та Бессарабської губерній (1861-1907 рр.)”. Науковий керівник – Л.Ф. Циганенко.

Сфера наукових інтересів: культурно-освітній, соціально-політичний розвиток Херсонської та Бессарабської губерній другої половини XIX - початку XX ст.

Загальна кількість публікацій – 15.

E-mail: rita_bashly@mail.ru

Найважливіші статті М.І. Башли, що стосуються історії Південної України:

- **Дворянство Бессарабії за матеріалами Першого загальноросійського перепису населення (1897 р.)** // Краєзнавство: науковий журнал. – 2013. – Ч. 1 (82). – С. 37-41.
- **Участь Херсонського дворянства в діяльності земських установ краю (друга половина XIX ст.)** // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць / гол. ред. В.М. Вашкевич. – К., 2014. – Вип. 80. – С. 18-21.
- **Місце представників бессарабського дворянства в історії І-ї Кишинівської чоловічої гімназії (друга половина XIX –**

Дослідники історії Південної України

початок XX ст.) // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць / гол. ред. В.М. Вашкевич. – К., 2014. – Вип. 84 (5). – С. 183-186.

• **Участь дворян в діяльності “Товариства сільського господарства Південної Росії”** // Наукові записки з української історії. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – Вип. 34. – С.119-125.

• **Дворянство Бессарабії на сторінках довідково-статичних видань регіону (друга половина XIX ст.)** // Black Sea scientific journal of academic research (Чорноморський научний журнал академічних досліджень). – Tbilisi. – November 2013. – Vol. 6. – P.103-108

• **Дворянство молдавського походження в історії Бессарабії** // Матеріали III-ї міжнародної наукової конференції “Дунай – основа європейської ідентичності” (29.06.2013 г.), Ізмаїл (Україна) // Journal of Danubian Studies and Research (Editura Universitară DANUBIUS). – Galati, Romania – Vol. 3. – № 1 (2013). – P. 30-36.

Лілія Циганенко

БЕРМАН Яків Зейлікович (Зіновійович) (11(23).10.1889, м. Дубно – 1973) – історик, бібліограф, книгознавець, краєзнавець.

У 1909 р. закінчив гімназію. З 1909 р. до 1913 р. навчався на юридичному факультеті Київського університету. У 1918-1919 рр. навчався на історичному відділенні історико-філологічного факультету Новоросійського університету. У 1920 р. був студентом історико-соціологічного відділення Одеського гуманітарно-суспільного інституту. З 1921 р. до 1924 р. навчався на соціально-історичному відділенні факультету професійної освіти Одеського інституту народної освіти, у 1928 р. отримав кваліфікацію викладача-спеціаліста громадознавчих дисциплін професійних шкіл, фабрично-заводських училищ та трудових шкіл.

З вересня 1913 р. до березня 1917 р. працював конторником у Страховому товаристві. У 1917-1918 рр. викладав у школі для дорослих в Одесі. З 1921 р. – співробітник Одеської центральної наукової бібліотеки, з 4 липня 1922 р. – завідувач підвідділу складів, з 2 жовтня 1922 р. до 1923 р. – помічник завідувача відділу книгоутворення.

З січня 1923 р. до 1930 р. працював в Одеській державній публічній бібліотеці на різних посадах (вчений секретар, завідувач

Бібліографічний довідник. Том II

відділу книгокористування, тимчасово виконуючий обов'язки директора). На початку 1930 р. під тиском репресій був звільнений з бібліотеки “з забороненням працювати в культосвітніх установах”. Переїхав до Ленінграда, де у 1936-1938 рр. працював у Державній публічній бібліотеці імені М.Є. Салтикова-Щедріна. Під час Другої світової війни жив на Уралі.

У 1920-х рр. член Українського бібліографічного товариства в Одесі. У 1926 р. був делегований на I Всеукраїнській з'їзд бібліотечних працівників у Харкові.

Сфери наукових інтересів: бібліотечна справа, бібліографістика, історія музичної культури, історія російської літератури XIX – початку XX ст., історія періодичної преси.

Я.З. Берман вивчав історію періодичної преси на півдні України, оприлюднив нарис про перший у причорноморському краї часопис – “Одесский вестник” (1827-1894) та склав тематичний розпис публікацій газети “Одесский коммунист” (1918-1920). Автор низки статей щодо історії та діяльності Одеської державної публічної бібліотеки. Продовжив започатковану одеським бібліографом М.Ф. Комаровим бібліографію лисенкіани, описавши публікації за 1903-1923 рр., присвячені українському композиторові

Автор понад 20 наукових праць (зокрема, 2 брошури).

Публікації про Я.З. Бермана та рецензії на його праці:

- Берман Яков Зиновьевич // Наука и научные работники СССР: Справочник. – Ленинград, 1928. – Ч. 6. – С. 34.

- Картавцев И.М. Работы по библиографированию периодики, вышедшие в 1928 г.: [Про працю “До столітніх роковин заснування газети “Одесский вестник” (1827-1927)"] // Библиография. – М., 1929. – № 2-3. – С. 65.

- Берман Яков Зиновьевич // Бернандт Г.Б., Ямпольский И.М. Кто писал о музыке: Библиографический словарь музыкальных критиков и лиц, писавших в дореволюционной России и СССР. – М., 1971. – Т. 1: “А-И”. – С. 90.

- Зленко Г.Д. Бібліографічний укіс Якова Бермана // Вісник Книжкової палати. – 2000. – № 6. – С. 20-23.

- Зленко Г.Д. Берман Яків Зиновійович // Бібліографи Одеської державної наукової бібліотеки імені М. Горького:

Дослідники історії Південної України

Біобібліографічний довідник / упоряд.: Л.М. Бур'ян; наук. ред. і автор вступ. ст.: Г.Д. Зленко. – Одеса, 2002.

- Зленко Г.Д. Берман Яків Зиновійович // Енциклопедія сучасної України. – К., 2003. – Т. 2. – С. 529-530.

- Зленко Г.Д. Берман Яків Зиновійович // Українські бібліографи. Біографічні відомості. Професійна діяльність. Бібліографія / ДЗ “НПБУ”; Авт.-уклад.: Р.С. Жданова, Н.І. Абдуллаєва, В.О. Кононенко; наук. ред. В.О. Кононенко, Н.Я. Зайченко; відп. ред. Т.І. Вилегжаніна. – К., 2008. – С. 34-35.

- Берман Яков Зиновійович // Випускники Одеського (Новоросійського) університету: енциклопедичний словник: у 2 вип. – Одеса, 2010. – Вип. 2. – С. 27.

Книги Я.З. Бермана, що стосуються історії Південної України:

- **До столітніх роковин заснування газети “Одеський вестник” (1827-1927): Матеріали для історичного нарису.** – К., 1928 – 16 с.

- **Безперервка: Показчик літератури.** – Одеса, 1930. – 21 с. (співупорядник – М.М. Ставський).

Вибрані статті Я.З. Бермана, що стосуються історії Південної України:

- **“Одесский вестник”:** Матеріали для іст. нарису // Література. – К., 1928. – 36. 1. – С. 209-221.

- **М.В. Лисенко. Матеріяли до бібліографії** // Записки Українського бібліографічного товариства в Одесі. – 1929. – Ч. 2-3. – С. 123-132.

- **Одеська державна публічна бібліотека** // Записки Українського бібліографічного товариства в Одесі. – 1929. – Ч. 2-3. – С. 139-140.

- **Про зведений каталог музичної літератури одеських бібліотек** // Журнал бібліотекознавства та бібліографії. – 1929. – № 3. – С. 114-117 (у співавторстві з М.Й. Віннік).

- **М.П. Мусоргський в Одеському музеї історії та старовини** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при Українській Академії Наук. – 1930. – Ч. 4/5. – С. 155-158.

Бібліографічний довідник. Том II

• “Одесский коммунист”: Бібліографічні матеріали // Записки Українського бібліографічного товариства в Одесі. – 1930. – Ч. 4. – С. 23-51.

• *Одеська публічна бібліотека* // Журнал бібліотекознавства та бібліографії. – 1930. – № 4. – С. 105-106.

Галина Левченко

БІДНОВ Василь Олексійович (2.01.1874, с. Широке (нині – смт Широківського р-ну Дніпропетровської обл.) – 1.04.1935, Варшава) – професор, громадський і культурний діяч.

У 1885-1889 рр. навчався в Херсонському духовному училищі, згодом – у Одеській духовній семінарії. Вчителював у Миколаєві. У 1898 р. вступив до Київської духовної академії. Під час навчання обрав предметом своїх досліджень церковну історію, і саме цій тематиці ним приділялась найбільша увага в подальшому.

У 1902 р. направлений до Астраханської духовної семінарії на посаду викладача історії.

У 1903 р. був переведений до Катеринославської духовної семінарії. Увійшов до складу Катеринославської вченої архівної комісії. Активно публікувався у “Літописі Катеринославської вченої архівної комісії” та “Катеринославських єпархіальних відомостях”.

У 1909 р. отримав ступінь магістра богослов'я.

Став засновником Катеринославського єпархіального церковно-археологічного комітету.

З 1917 р. редагував часописи “Степ” та “Вісник товариства “Просвіта””.

З 1909 р. був членом Товариства українських поступовців, з 1917 р. – Української партії соціалістів-федералістів.

У 1917-1918 рр. – член Української Центральної Ради.

З 1918 р. – екстраординарний професор, з 1919 р. – декан богословського факультету Українського державного Кам'янець-Подільського університету.

З 1921 р. – у еміграції. Став засновником і ректором Українського народного університету в Ланцутському таборі для інтернованих. Був професором Українського вільного університету в Празі, Української господарської академії в Подєбрадах, Українського високого педагогічного інституту ім. М. Драгоманова в Празі, Варшавського університету.

Дослідники історії Південної України

Засновник Українського історико-філологічного товариства і Музею визвольної боротьби України у Празі.

Під час перебування на півдні України найбільш повно вивчив історію найстарішого і одного з провідних закладів духовної освіти регіону – Катеринославської духовної семінарії. Такий інтерес до минулого навчального закладу губернського міста, який проявляв Василь Олексійович у 1903-1904 рр., був досить природним з огляду на кілька обставин. По-перше, він писав історію закладу, в якому працював. По-друге, невдовзі після прибуття В. Біднова Катеринославська духовна семінарія святкувала “круглу” дату. І, нарешті, по-третє, інтерес науковця до історії закладу духовної освіти повністю відповідав основній царині його досліджень – історії церкви. Більшість із підготовлених В. Бідновим робіт, присвячених семінарії, представляють собою не аналітичні праці, а археографічні публікації, в яких науковець наводить лише деякі пояснення, коментарі до документів. Для нього введення до наукового обігу матеріалів останньої чверті XVIII – початку XIX ст. було пріоритетним.

Згаданий пріоритет дотримувався В. Бідновим і при зверненні до інших аспектів релігійної історії Південної України. Зокрема, при розгляді інформаційних можливостей архівних матеріалів Катеринославської духовної консисторії та Самарського Пустинно-Миколаївського монастиря. Саме написання статей про ці архіви, а також складання відповідних описів (чим В. Біднов займався паралельно з опрацюванням документів), можна виділити окремою (хоча і нерозривно пов’язаною з іншими) тематикою наукової діяльності дослідника.

Оселившись на Катеринославщині, В. Біднов серйозно зацікавився козацьким минулим цього краю, і з-під його пера вийшов цілий ряд публікацій, присвячених запорожцям. Одним з провідних напрямків його пошукової та дослідницької діяльності стала історія колишніх запорожців в контексті подій церковного життя регіону після ліквідації Нової Січі.

Чимало уваги приділив окремим духовним особам, діяльність яких була пов’язана з Південною Україною.

Доклав чимало зусиль до вивчення деяких визначних епізодів історії церкви в регіоні. Зокрема, він досить глибоко дослідив обставини переїзду архієрея до Катеринослава на початку XIX ст.

Є всі підстави стверджувати, що зазначені теми обирались дослідником свідомо, а не диктувались наявними в його розпорядженні матеріалами. Адже В. Біднов мав доступ до

Бібліографічний довідник. Том II

чисельних архівів, які містили інформацію фактично з усіх аспектів церковного життя південноукраїнських єпархій.

Публікації про В.О. Біднова та рецензії на його праці:

- Біднов Василь // Енциклопедія українознавства: Словникова частина: [в 11 т.] / Наукове товариство імені Шевченка; гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. – Париж; Нью-Йорк: Молоде життя, 1955-1995. – С. 126.
- Василь Біднов // Українська культура. – К., 1993. – С. 514-526.
- Саламаха І.В. Громадсько-політична та наукова діяльність В.О. Біднова (кінець XIX-1935 р.). – Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – Запоріжжя, 1998. – 226 с.
- Лиман І.І. Православна церква на півдні України 1775-1861 рр. в публікаціях Василя Біднова // Південний архів: Збірник наукових праць. Філологічні науки. – Херсон, 2003. – Вип. 22. – С. 12-18.
- Ульяновський В.І. Біднов Василь Олексійович [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2003. – 688 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Bidnov_V
- Ульяновський В.І. Біднов Василь Олексійович // Енциклопедія сучасної України / Нац. акад. наук України, Наук. т-во ім. Шевченка, Координац. бюро енциклопедії сучасної України НАН України. – К.: [б.в.], 2003. – Т. 2: Б-Біо. – С. 746.
- Лиман І.І. Російська православна церква на півдні України останньої чверті XVIII – середини XIX століття. – Запоріжжя: РА “Тандем-У”, 2004. – С. 7, 15-17, 48-49.
- Завальнюк О.М. Історія Кам’янець-Подільського державного українського університету в іменах (1918-1921 рр.). – Кам’янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2006. – С. 159-169.

Вибрані книги В.О. Біднова, що стосуються історії Південної України:

- **Краткие исторические сведения о Екатеринославской духовной семинарии.** – Екатеринослав, 1904. – 95 с.
- **Столетний юбилей Екатеринославской духовной семинарии (1804-1904).** – Екатеринослав, 1904. – 108 с.

Дослідники історії Південної України

- **Из прошлого Екатеринославской епархии.** – Екатеринослав: тип. Губернского земства, 1907. – 84 с.
- **Документы, относящиеся к истории Екатеринославской духовной семинарии. Выпуск I (до 1813 года).** – Екатеринослав: Тип. Губернского Земства, 1912. – 86 с.
- **К истории бывших запорожских старшин и козаков.** – Екатеринослав, 1915. – 47 с.

**Вибрані публікації В.О. Біднова, що стосуються історії
Південної України:**

- **Столетний юбилей существования архиерейского дома и Семинарии в Екатеринославе (1804-1904 гг.)** // Екатеринославские епархиальные ведомости. Отдел неофициальный. – 1904. – № 23. – С. 685-700.
- **Материалы для истории церковного устройства на Запорожье (Из архива Екатеринославской духовной консистории)** // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – Екатеринослав, 1908. – Вып. 4. – С. 31-129.
- **Краткое историческое известие о Славенской епархии, ныне именуемой Екатеринославскою, ее архиереях и семинарии** // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – Екатеринослав, 1909. – Вып. 5. – С. 133-156.
- **Путевые заметки ректора Екатеринославской духовной семинарии, архимандрита Иакова Вечеркова, впоследствии епископа Саратовского, архиепископа Нижегородского** // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – Екатеринослав, 1910. – Вып. 6. – С. 38-88.
- **Преосвященный Феодосий, епископ Екатеринославский и Таганрогский, и его труды по истории Екатеринославщины** // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – Екатеринослав, 1910. – Вып. 6. – С. 89-115.
- **Из переписки Одесского протоиерея Феодора Огинского с архиепископом Екатеринославским Платоном (Любарским)** // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – Екатеринослав, 1910. – Вып. 6. – С. 198-205.
- **Из переписки Дюка де-Ришелье с архиепископом Иовом (Потемкиным)** // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – Екатеринослав, 1910. – Вып. 6. – С. 206-209.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Документы, относящиеся к истории Екатеринославской духовной семинарии** // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – Екатеринослав, 1912. – Вып. 8. – С. 185-260.
- **Список иерархов Екатеринославской епархии** // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – Екатеринослав, 1915. – Вып. 10. – С. 330-350.
- **Січковий архімандрит Володимир Сокальський в народній пам'яті та освітленні історичних джерел** // Записки наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 1927. – Т. CXLXII. – С. 81-102.

Ігор Лиман

БОБИЛЄВА Світлана Йосипівна (12.08.1947, м. Макіївка) – кандидат історичних наук (1980 р.), професор (2004 р.).

У 1965 р. закінчила середню школу № 93 м. Макіївка з відзнакою. У 1965-1970 рр. навчалась на історичному факультеті Дніпропетровського державного університету, отримавши диплом з відзнакою зі спеціальності “Історик, викладач історії і суспільствознавства”.

У 1970-1973 рр. навчалась в аспірантурі Дніпропетровського державного університету. У 1980 р. захистила кандидатську дисертацію “Робітничий клас та соціальна політика юнкерсько-буржуазного блоку Німеччини (1900-1914 рр.)”. Науковий керівник – К.Д. Петряев.

1973-1976 рр. – викладач кафедри всесвітньої історії Дніпропетровського державного університету, 1976-1981 рр. – старший викладач, 1981-1992 рр. – доцент, з 2004 р. – професор кафедри всесвітньої історії Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. 1992-2007 рр. – завідувач кафедри всесвітньої історії Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

З 1991 р. очолювала НДЛ “Українсько-німецьких історичних зв'язків”, з 1997 р. – Інститут українсько-німецьких історичних досліджень. У 2009 р. Інститут українсько-німецьких наукових досліджень було перейменовано на Центр українсько-німецьких наукових досліджень. У межах Центру досліджуються найважливіші проблеми міжетнічних відносин на теренах Південної України XVIII-XX ст. Робота Центру підпорядкована виконанню планових завдань Міністерства освіти і науки, міжнародної програми “Етнонаціональна історія України. Розвиток німецького етносу регіону”.

Дослідники історії Південної України

З 1995 р. – куратор та заступник головного редактора енциклопедії “Німці Росії” (проект Німеччини, Росії та України, видано 4 томи); укладач збірника “Німці України”; член Суспільної Академії Наук російських німців; керівник міжнародних науково-дослідних проєктів “Мала Батьківщина” (Україна-Німеччина), “Примирення” (Україна-Канада); член редакційної колегії щорічника Міжнародної асоціації дослідників історії та культури російських німців.

Під її керівництвом та за її активної участі були проведені міжнародні наукові конференції: 1997 р. – “Україна-Німеччина: економічна та інтелектуальна співпраця (XIX-XX ст.)” (Дніпропетровськ); 1999 р. – “Хортиця-99. Меноніти в Царській Росії і СРСР” (Канада, Запоріжжя); 2002 р. – “Проблеми всесвітньої історії” (Дніпропетровськ); 2004 р. – “Гальбштадту-Молочанську – 200 років” (Канада, Запоріжжя); 2007 р. – “Німці України та Росії в конфліктах і компромісах XIX-XX ст.” (Німеччина, Дніпропетровськ); 2014 р. – “Перша світова війна в міжнародному та регіональному вимірі” (Німеччина, Дніпропетровськ).

Започаткувала новий науковий напрямок “Етнонаціональні стосунки. Німці та меноніти України”.

Результатом діяльності кафедри та Центру стало видання міжвузівського збірника наукових праць “Питання німецької історії”, 16 останніх випусків якого видані за редакцією С.Й. Бобилевої.

У 1998 р., 2001-2003 рр. очолювала історико-етнографічні експедиції в колишні німецькі та менонітські поселення Дніпропетровської та Запорізької областей, які проводилися разом з Інститутом німецьких та східноєвропейських досліджень (Геттінген, Німеччина) у рамках міжнародного наукового проєкту “Kleine Heimane”. Було обстежено 100 колишніх німецьких і менонітських колоній Катеринославщини. Завдяки цьому вперше в науковий обіг були введені історичні свідчення, архівні матеріали, що засвідчили, з одного боку, історичну і культурну самодостатність німецьких і менонітських колоній в Україні, а з іншого – роль, яку вони відіграли у розвитку української культури.

У 2002 р. та 2003 р. керувала дослідницькими проєктами (за підтримки Міжнародного стипендіального комітету Chortitza-99), вивчаючи трагічні події періоду Громадянської війни, репресій у менонітських поселеннях Дубровка і Борозенко. У 2006-2010 рр. брала участь у проєкті “Шведи України”, ініційованому Сьодертонською вищою школою (Швеція). У 2012 р. долучилась до

Бібліографічний довідник. Том II

проекту “Запрошуємо до менонітської Європи”, який виконується під патронатом Європейського союзу.

Сфери наукових інтересів: проблеми міжнаціональних відносин в Україні XVIII-XX ст.; політична історія етнічних німців радянської України в міжвоєнні роки і періоду окупації; соціальна історія кайзерівської Німеччини.

Підготувала 10 кандидатів історичних наук, керує 2 аспірантами та 2 пошукачами.

Автор і упорядник понад 200 наукових праць (зокрема, 6 монографій; низки методичних розробок; навчального посібника “Історія Німеччини з давніх часів до 1945 р.”; 1 довідника; 2 енциклопедій).

E-mail: s-bobyleva1@ukr.net

Сторінка в Інтернеті: <http://ukrgerman.l6mb.com/cont.html>

Публікації про С.Й. Бобилеву:

- Ми з класичного університету. Дніпропетровський національний університет: час, події, люди // За заг. редакцією проф. М.В. Полякова. – Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2003. – С. 13-14.
- Черказьянова И.В. Юбилей Бобилевой Светланы Иосифовны // Российские немцы: Научно-информационный бюллетень. – М., 2007. – № 2. – С. 29-32.
- Професори Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара: Бібліограф. довідник / Голова редкол. проф. М.В. Поляков. – 2-е вид., перероб. і доп. – Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2008. – С. 52.
- Международная ассоциация исследователей истории и культуры Российских немцев. 1995-2010: Справочник // Научн. ред. И.В. Черказьянова; сост. И.В. Черказьянова, Т.Б. Смирнова. – М.: МСНК. – 2010. – С. 34-40.

Вибрані книги С.Й. Бобилевої, що стосуються історії Південної України:

- Очерки истории немцев и меннонитов Юга Украины (к. XVIII – I-я пол. XIX вв.). – Днепропетровск, 1999. – 232 с. (у співавторстві).

Дослідники історії Південної України

• **Немцы Украины.** Пилотный сборник: Материалы к энциклопедии “Немцы России”. Вып. 7 / Сост. С.И. Бобылева. – М., 2002. – 210 с.

• **Живи и помни... История меннонитских колоний Екатеринославщины: монография** – Днепропетровск, 2006. – 378 с. (у співавторстві).

Вибрані статті С.Й. Бобилевої, що стосуються історії Південної України:

• **Немецкие колонисты и социально-экономическое развитие Юга Украины перв. пол. XIX в.** // Вопросы германской истории. Украина-немецкие связи в новое и новейшее время: Межвузовский сборник научных трудов / Ред. кол.: С.И. Бобылева (отв. ред.) и др. – Днепропетровск: ДГУ, 1995. – С. 19-37.

• **Немецкие колонисты и социально-экономическое развитие Юга Украины перв. пол. XIX в.** // Вопросы германской истории. Украина-немецкие связи в новое и новейшее время: Межвузовский сборник научных трудов / Ред. кол.: С.И. Бобылева (отв. ред.) и др. – Днепропетровск: ДГУ, 1995. – С.19-37.

• **Социально-политическая история немцев Юга Украины в 1917-1918 гг. (по материалам архива семьи Клюдтов)** // Украина и Германия: интеллектуальные и экономические взаимосвязи: Материалы международной научной конференции. – Днепропетровск, 1997. – С. 17-22.

• **Система землепользования и культура производства немецких колонистов Юга Украины первой половины XIX в.** // Питання аграрної історії України та Росії. – Дніпропетровськ, 1997. – С. 48-55.

• **Немецкие школы и нравственно-психологические проблемы образования в 20-30-е гг. XX в. По материалам Украины** // Немцы России в контексте отечественной истории. Общие проблемы и региональные особенности. – М., 1999. – С. 393-408.

• **История немецко-меннонитского населения Юга Украины в исследованиях сотрудников Института украинско-германских исторических исследований** // Гуманитарный журнал. – Днепропетровск, 2002. – С. 95-100.

• **Історія колонії Кронсгартен** // Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті: Збірник наукових праць. – Вип. 2. – Дніпропетровськ: Видавництво Дніпропетровського університету, 2004. – С. 32-43.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Изучение проблем истории и культуры немецко-меннонитского населения в Институте украинско-немецких исследований Днепропетровского национального университета** // Вопросы германской истории: Материалы международной научной конференции “Немцы Украины и России в конфликтах и компромиссах XIX-XX ст.”. Днепропетровск, 25-27 сентября 2007 г. / Отв. ред. С.И. Бобылева. – Днепропетровск: Пороги, 2007. – С. 12-28.
- **Хозяйство и быт меннонитов Екатеринославщины** // Північне Приазов'я / За ред. В.В. Крижка, В.А. Папанової та ін. – Донецьк-Бердянськ: Норд-Прес, БДПУ, 2008. – С. 137-158.
- **От основания до гибели: менонитская колония Бабурка** // Вопросы германской истории: Сб. научн. тр. / Отв. ред. С.И. Бобылева. – Днепропетровск: Изд-во ДНУ, 2013. – С. 9-22.

Тетяна Петрова

БОЙКО Петро Анатолійович (20.12.1988, м. Запоріжжя).

З 2005 р. – постійний учасник експедицій з усної історії.

У 2011 р. закінчив магістратуру Запорізького національного університету за спеціальністю “Історія”.

У 2011-2014 рр. – аспірант Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України.

З 2014 р. – молодший науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України.

Тема кандидатської дисертації: “Джерела з історії формування населення Олександрівського повіту останньої чверті XVIII – початку XIX століття”. Науковий керівник – В.А. Брехуненко.

Член Запорізького наукового товариства ім. Я. Новицького.

З 2007 по 2009 р. – учасник проекту “ЕАР 164 Preservation, storage and accessibility for archives of pre-industrial rural society of Ukrainian Steppe”.

У 2014-2015 рр. – стипендіат Канадського інституту українських студій Альбертського університету.

Сфери наукових інтересів: історія населення Степової України, запорозька спадщина, історична регіоналістика, усна історія.

Автор 15 наукових публікацій, присвячених історії населення Степової України та містобудуванню в регіоні.

E-mail: bojkozp@gmail.com

Дослідники історії Південної України
Публікація про П.А Бойка:

• Бойко Петро Анатолійович // Наукова школа професора А.В. Бойка: персоналії та доробок / Упорядники: Ігор Лиман, Вікторія Константинова. – Запоріжжя, 2011. – С. 318-319.

Видання П.А Бойка, що стосується історії Південної України:

• **Урочище Сагайдачне.** – Запоріжжя: Art-gallery Lenin, 2013. – 12 с.

**Найважливіші статті П.А Бойка, що стосуються історії
Південної України:**

• **Населення Новоросійської губернії в 1778 році** // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – К., 2009. – С. 57-61.

• **Джерела з історії етнічного складу населення Степової України останньої чверті XVIII ст.** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2010. – Вип. XXVIII. – С. 442-446.

• **Законодавчі акти Російської імперії щодо заборони незаконної реєстрації шлюбів** // Наукові праці студентів кафедри джерелознавства, історіографії та спеціальних історичних дисциплін. – Запоріжжя, 2010. – С. 19-22.

• **Історіографічна традиція дослідження населення Степової України останньої чверті XVIII століття** // Наукові праці студентів кафедри джерелознавства, історіографії та спеціальних історичних дисциплін. – Запоріжжя, 2011. – С. 9-12.

• **Джерела з історії населення Степової України останньої чверті XVIII століття в рукописному відділі Російської національної бібліотеки** // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – Т. 24. – К., 2012. – С. 267-277.

• **“Именные списки старшины и казаков бывшего войска Запорожского... 1776 года” як джерело з історичної демографії Степової України** // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції “Запорізька Січ і українське козацтво”. – К., 2013. – С. 74-79.

Бібліографічний довідник. Том II

• **Переселення корсиканців 1782-1784 років як епізод з колонізації Степового краю // Сіверянський літопис. – 2014. – № 6. – С. 270-279.**

• **Козацькі поселення як визначний чинник будівництва та долі російських фортець у Степовій Україні (XVIII ст.) // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції “Перейменовальні процеси в топонімії як ціннісний вибір українського суспільства”. – 2015. – С. 24-26.**

• **Social stratification and mutual relations between reference population groups of Steppe Ukraine of the last quarter of XVIII century (as exemplified by Olexandrivs'k town) [Електронний ресурс] // Forum for Ukrainian Studies. A Project of the Canadian Institute of Ukrainian Studies – Режим доступу до ресурсу: [http://ukrainian-studies.ca/2015/05/10/Social stratification and mutual relations/](http://ukrainian-studies.ca/2015/05/10/Social%20stratification%20and%20mutual%20relations/)**

• **Картографические источники по истории формирования населения Александровского уезда последней четверти XVIII – начала XIX в. // Проблемы науки. – № 3 (4). – 2016. – С. 15-24.**

Вікторія Константінова

БОЙКОВ Олег Юрійович (17.10.1977, м Херсон) – кандидат історичних наук (2010 р.), доцент (2015 р.).

У 1994 р. закінчив середню школу № 53 м. Херсона. У 1995-1999 рр. навчався на історичному факультеті Херсонського державного педагогічного університету, отримавши диплом зі спеціальності “Історія”. У 2000 р. закінчив магістратуру та здобув кваліфікацію магістра історії. У 2000-2002 рр. працював завідувачем кабінету кафедри філософії та релігієзнавства ХДПУ.

З червня 2002 р. – викладач кафедри державно-правових дисциплін Херсонського юридичного інституту Національного університету внутрішніх справ. З 2006 р. – викладач, а з 2009 р. – старший викладач кафедри загальноправових дисциплін Херсонського юридичного інституту Харківського національного університету внутрішніх справ.

У 2010 р. захистив кандидатську дисертацію “Церковно-релігійні структури в духовному і соціокультурному житті Півдня України кінця XIX – початку XX ст.”. Науковий керівник – В.Д. Сусоров.

Дослідники історії Південної України

З 2012 р. – доцент кафедри всесвітньої історії та історіографії Херсонського державного університету.

Сфери наукових інтересів: історія релігії та церкви на Півдні України, історія держави і права.

Автор 18 наукових і навчально-методичних праць (зокрема, 15 наукових статей, 1 рецензії на книгу, 2 навчально-методичних посібників).

E-mail: boykoff-oleg@ukr.net

Найважливіші статті О.Ю. Бойкова, що стосуються історії Південної України:

• **Церква і соціум: взаємовідносини на Півдні України на межі XIX-XX ст.** // Південний архів. Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2003. – Вип. 11. – С. 109-114.

• **Сектантство Півдня України та його розгляд діячами українського національного руху на межі XIX-XX ст.** // Південний архів. Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2005. – Вип. 19. – С. 174-179.

• **Західноєвропейські та східноєвропейські особливості сектантства кінця XIX – початку XX ст. на півдні України** // Південний архів. Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2006. – Вип. 23. – С. 9-12.

• **Православна ідея та український національний рух Півдня України в кінці XIX – на початку XX ст.** // Інтелігенція і влада. Серія: Історія: громадсько-політ. наук. збір. / М-во освіти і науки України; Одес. нац. політех. ун-т; [редкол.: Г.І. Гончарук (гол. ред.) та ін.]. – Одеса: Астропринт, 2009. – Вип. 15. – С. 24-32.

• **Соціокультурні та релігійні чинники на Півдні України наприкінці XIX – на початку XX ст.** // Історія України. – № 6 (598), лютий, 2009. – С. 1-4.

• **Дослідження кінця XIX – початку XX ст. про роль церковно-релігійного фактора в житті Південної України** // Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряни / гол. ред. В.І. Воловик. – Запоріжжя: Просвіта, 2013. – Вип. 31. – С. 61-65.

• **Роль релігійного фактору у процесі модернізації соціальної структури населення Півдня України (кінець XIX – початок XX ст.)** // Культурологічний вісник: Науково-теоретичний

Бібліографічний довідник. Том II

щорічник Нижньої Наддніпряни / гол. ред. В.І. Воловик. – Запоріжжя: Просвіта, 2013. – Вип. 32. – С. 26-30.

• **Роль Російської православної церкви у житті буржуазії та селянства Південної України у кінці XIX – на початку XX ст.** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2014. – Вип. XXXVIII. – С. 49-53.

• **Селянська правосвідомість на Півдні України у добу капіталістичної модернізації суспільства кінця XIX – початку XX ст.** // Scriptorium Nostrum. Електронний історичний журнал. – 2014. – № 1. – С. 154-167.

• **Протестантизм та сектантство у суспільному і духовному житті Південної України в кінці XIX – на початку XX ст.** // Література та культура Полісся. Сер.: Історичні науки: зб. наук. пр./ Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2015. – Вип. 78. – С. 27-40.

(Анкета О.Ю. Бойкова)

БОРИНЕВИЧ Антон Самуїлович (20.07(01.08)1855, м. Одеса – 3.12.1946, м. Одеса).

У 1877-1879 рр. навчався на фізико-математичному факультеті Новоросійського університету. У 1879 р. заарештований і висланий до Східного Сибіру.

У 1882 р. отримав дозвіл повернутися до європейської частини Російської імперії, а саме до Харкова. З 1883 р. працював у земських бюро. З 1884 р. працював у Херсоні, а 1887 р. повернувся до Одеси. Спочатку займав посаду міського статистика бюро Одеси, а з 1890 р. до 1926 р. завідував створеним ним міським статистичним бюро. Керував одноденним переписом населення 1 грудня 1892 р. і переписами 1897, 1915, 1917 рр. Учасник переписів населення 1920, 1923, 1926 рр.

У 1921 р. брав участь у заснуванні Одеського інституту народного господарства, реорганізованого 1930 р. в Одеський кредитно-економічний інститут, в якому з 1931 р. очолював кафедру статистики. Працював в інституті до 1946 р.

Вчений секретар товариства сільського господарства півдня Російської імперії.

Сфери наукових інтересів: статистика, демографія, історія півдня України XIX ст., краєзнавство, бібліографістика.

Дослідники історії Південної України

А.С. Бориневич напередодні 100-річчя Одеси підготував та провів безпрецедентний одноденний перепис населення міста 1 грудня 1892 р., результати якого увійшли у найвідомішу працю, що була опублікована у 3-х частинах. Висновки цих нарисів дають уявлення про соціально-економічну структуру населення міста. У публікаціях подав систему заходів, спрямованих на організацію, підготовку, проведення, обробку результатів та підведення підсумків одноденного перепису. На основі отриманих даних перепису і попередньо проведеної до нього роботи склав статистико-економічні звіти по Одеському повіту за декілька попередніх років, які містили відомості про розвиток народного господарства та про соціально-економічні процеси. Значний інтерес являли собою дані щодо зміни у землеволодінні в Одеському повіті за 1887 та 1889 рр. Був безпосереднім учасником підготовки ювілейних видань, присвячених 100 і 150-річчю Одеси. Під час підготовки видання 1946 р. виконував обов'язки редактора та готував розділ з історії населення міста. Автор низки розвідок про хлібну торгівлю та демографічні процеси в Одесі.

Автор і упорядник понад 30 наукових праць (зокрема, 6 монографій, 2 брошур, понад 20 наукових статей).

Публікації про А.С. Бориневича та рецензії на його праці:

- Бориневич Антон Самойлович. По случаю 40-летия его научно-педагогической и общественной статистической деятельности // Статистический Бюллетень. – 1923. – № 3-4.
- Професор А.С. Бориневич – кандидат в члени Академії Наук УРСР // Молода Гвардія. – 1939. – 6 січня. – С. 4.
- Бориневич А.С. [Некролог] // Большевицское знамя. – 1946. – № 245. – С. 4.
- Доктор экономических наук, профессор А.С. Бориневич: Некролог // Сборник трудов Одесского кредитно-экономического института. – Т. II. – Одесса, 1947. – С. 143-144.
- Богаченко А.О., Можаровський В.І. Визначний статистик А.С. Бориневич // Історія народного господарства та економічної думки Української РСР. – 1970. – № 4-5. – С. 166-169.
- Боровой С. Воспоминания. – М.-Иерусалим, 1993. – С. 280, 363.
- Одеський державний економічний університет. Нариси історії. – Одеса, 2000. – С. 20-22.

Бібліографічний довідник. Том II

- Левченко В.В. Бориневич Антон Самуїлович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 63-64.
- Левченко В.В. Деятельность научных династий историков Одессы в 1920-40-х гг. // Проблемы славяноведения. – Брянск: РИО БГУ, 2011. – Вып. 13. – С. 192-210.
- Левченко В.В. Из истории исторической науки в Одессе: научные семьи историков вт. пол. XIX – пер. пол. XX вв. (периодизация, типология, представители) // Південний захід. Одесика. Історико-краєзнавчий науковий альманах. – Вып. 13. – Одеса: Друкарський дім, 2012. – С. 80-89.
- Исаева О.И. А.С. Бориневич і одноденний перепис 1 грудня 1892 р. в Одесі: принципи організації та попередні результати // Вісник Дніпропетровського університету. Серія “Історія і філософія науки і техніки”. – 2012. – № 1/2, Вип. 20. – С. 99-108.
- Исаева О.И. Развитие Одесского статистического бюро под керівництвом А.С. Бориневича // Південь України у вітчизняній та європейській історії: Матеріали II Міжн. наук.-практ. конф. (Одеса, 25-26 вересня 2014 р.). – Одеса: Астропринт, 2014. – С. 106-111.
- Исаева О.И. Семья учёного-статистика А.С. Бориневича: представители одесской интеллигенции // Молодий вчений. – № 12 (15). – 2014. – С. 36-41.
- Исаева О.И. Історичні дослідження А.С. Бориневича // Вісник Дніпропетровського університету. Серія “Історія і філософія науки і техніки”. – 2014. – № 1/2, Вип. 22. – С. 76-84.

Книги А.С. Бориневича, що стосуються історії Південної України:

- **Очерк хлебной торговли в Одессе, с приложением объяснительной записки инженера Э.Г. Гарриса к проекту земских элеваторов в Одессе.** – Одесса: Славянская типография, 1890. – 110 с.
- **По поводу предстоящей переписи в Одессе.** – Одесса, 1891. – 13 с.
- **Результаты однодневной переписи города Одессы 1 Декабря 1892 года.** В 3-х ч. – Одесса: “Славянская” типография Н. Хрисогелос, 1894.

Дослідники історії Південної України

• **Одесса. 1794-1894. К столетию города.** – Одесса: издание Городского общественного управления, 1895. – LXXX, 836 с. (у співавторстві).

• **Систематический указатель статей, заметок, протоколов, отчётов и проч., помещённых в “Листках” и “Записках” Императорского Общества сельского хозяйства Южной России с 1830 по 1894 г.** – Одесса: “Славянская” типография Н. Хрисогелос, 1895. – II, V, 129 с.

• **Императрица Екатерина II. Новороссия и Одесса (Общедоступный очерк).** – Одесса: тип. Высочайшее утвержд. Южно-Русского О-ва Печатного Дела, 1896. – 45 с.

• **Новороссия в царствование Императрицы Екатерины Второй.** – Одесса: “Славянская” типография Н. Хрисогелос, 1897. – 16 с.

• **Города Одесской губернии: (Общий обзор).** – Одесса: 2-я Гос. тип., 1922. – 49 с.

Найважливіші статті А.С. Бориневича, що стосуються історії Південної України:

• **Статистика Новороссийского края за 1890 и 1891 гг.** // Новороссийский календарь. – 1892.

• **Характеристика экономической жизни Одессы за 1891-1892 гг.** // Новороссийский календарь. – 1893.

• **Перепись Одессы 1-го декабря 1892 г.** // Новороссийский календарь. – 1893. – С. 201-208.

• **Кое-что из жизни Одессы в 30-х годах** // Из прошлого Одессы. – Одесса, 1894. – С. 96-103.

• **Ещё два слова об Одессе в 30-е годы** // Из прошлого Одессы. – Одесса, 1894. – С. 324-329.

• **По поводу предстоящей Всероссийской переписи** // По морю и суше. – Одесса, 1895. – № 32.

Валерій Левченко

БОРИНЕВИЧ-БАБАЙЦЕВА Зоя Антонівна (29.12.1885 (11.01.1886), м. Богодухів – 7.10.1972, м. Одеса) – кандидат філологічних наук (1940 р.), доцент (1945 р.).

У 1903 р. закінчила 2-у Одеську жіночу гімназію. У 1904-1909 рр. навчалася на історико-філологічному факультеті Одеських

Бібліографічний довідник. Том II

вищих жіночих курсів. У 1912 р. склала державні іспити на історико-філологічному факультеті Новоросійського університету та отримала диплом 1-го ступеню.

У 1912-1918 рр. викладала російську мову та літературу в одеських жіночих та чоловічих гімназіях. З 1912 р. – в Одеській жіночій гімназії Л.Д. Чуднівської. У 1913-1917 рр. на правах державного службовця викладала історію в Одеській жіночій гімназії В. Маслової і М. Градської; у 1920-1923 рр. – завідувач гімназії. Голова педагогічної ради Одеської жіночої гімназії. З 1920 р. по 1938 р. викладала на робітничих факультетах різних вишів Одеси. У 1923-1930 рр. – позаштатний викладач Одеського інституту народної освіти. З 1930 р. по 1933 р. – викладач Одеського інституту соціального виховання. У 1933-1938 рр. працювала в Одеському українському педагогічному інституті. З 1938 р. – старший викладач, а з 1945 р. – доцент філологічного факультету Одеського державного університету імені І.І. Мечникова.

У квітні 1940 р. захистила кандидатську дисертацію на тему “Романи-пародії А.П. Чехова”, а 2 червня затверджена у званні кандидата філологічних наук.

У 1941-1944 рр. – вчитель гімназії та викладач Одеського університету.

У 1950-1972 рр. – голова Одеської Пушкінської комісії. Один з організаторів усіх чотирнадцяти об’єднаних конференцій пушкінознавців, які з 1954 р. проходили по черзі в Одесі та Кишиневі. Співредактор двох томів збірок “Пушкин на юге” (т. 1 – 1958 р., т. 2 – 1961 р.), в яких були опубліковані основні доповіді, прочитані на цих конференціях. Ці два об’ємистих томи зайняли значне місце в пушкінознавчій літературі.

Нагороди: медалі “За оборону Одеси” (1942 р.), “За боевые заслуги” (1971 р.), “Партизану Отечественной войны”.

Сфери наукових інтересів: історія літератури, пушкінознавство.

З.А. Бориневич-Бабайцева є автором низки праць в області пушкінознавства, в яких змальовано культурно-громадський клімат Одеси пушкінської пори, зроблена спроба показати суму життєвих спостережень, якими збагатив О.С. Пушкіна рік життя у південному місті. У кількох статтях дослідниця аналізує причини висилки О.С. Пушкіна з Одеси. Вона доказово спростовує одне з тверджень у пушкінознавстві, що в основі конфлікту між поетом і М.С. Воронцовим лежали особисті моменти. На її думку основними

Дослідники історії Південної України

і визначальними були політичні мотиви і те, що М.С. Воронцов бачив у поетові “небезпечну” з позицій самодержавства фігуру.

Автор і упорядник близько 20 наукових праць (зокрема, 2 брошур, близько 20 наукових статей).

Публікації про З.А. Бориневич-Бабайцеву:

- Зоя Антоновна Бориневич-Бабайцева [Некролог] // Временник Пушкинской комиссии, 1972. – Ленинград, 1974. – С. 142-144.

- Гридин В. Хозяйка пушкинского наследия // Одесский вестник. – 1995. – 11 марта. – С. 9.

- Левченко В.В. Жінки-викладачі вищої школи Одеси (1917-1930-ті рр.): історико-науковий аспект // Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри. – Одеса, 2009. – С. 149-150.

- Левченко В.В. Бориневич-Бабайцева Зоя Антонівна // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 64-66.

- Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту. – Одеса: ТЕС, 2010. – С. 149, 189, 286, 350, 357, 367, 369.

- Левченко В.В. Деятельность научных династий историков Одессы в 1920-40-х гг. // Проблемы славяноведения. – Брянск: РИО БГУ, 2011. – Вып. 13. – С. 192-210.

- Левченко В.В. Из истории исторической науки в Одессе: научные семьи историков вт. пол. XIX – пер. пол. XX вв. (периодизация, типология, представители) // Південний захід. Одесика. Історико-краєзнавчий науковий альманах. – Вип. 13. – Одеса: Друкарський дім, 2012. – С. 80-89.

- Исаева О.И. Семья учёного-статистика А.С. Бориневича: представители одесской интеллигенции // Молодий вчений. – № 12 (15). – 2014. – С. 36-41.

Найважливіші статті З.А. Бориневич-Бабайцевої, що стосуються історії Південної України:

- **Пушкин и одесские альманахи** // Пушкин. Статьи и материалы. Вып. 2. – Одесса, 1926. – С. 51-69.

- **Пушкин в Одессе** // О.С. Пушкін в Одесі. – Одеса, 1949. – С. 69-98.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Одесский период жизни Пушкина** // Пушкинская юбилейная сессия. 150-летие со дня рождения А.С. Пушкина. – Одесса, 1949. – С. 37-39.
- **Одесские впечатления в творчестве Пушкина после 1824 г.** // Збірник філологічного факультету ОДУ. Т. IV. – Одеса, 1954. – С. 75-89.
- **Овидиев цикл в творчестве Пушкина** // Пушкин на юге. Вып 1. – Кишинев, 1958. – С. 164-178.
- **Высылка Пушкина из Одессы** // Пушкин на юге. Вып 1. – Кишинев, 1958. – С. 264-280.
- **Лирика Пушкина южного периода** // Пушкин на юге. Вып 2. – Кишинев, 1961. – С. 265-288.
- **Изучение творчества Пушкина в Одессе и в Одесском университете** // Ювілейна сесія, присвячена 100-річчю ОДУ. Філологічні науки. – Одеса, 1965. – С. 4-7.
- **Десятая объединенная конференция пушкиноведов юга** // Временник Пушкинской комиссии, 1963. Вып. 2. – М.; Л., 1966. – С. 113-115.

Валерій Левченко

БОРОВОЙ Саул Якович (30.11.1903, м. Одеса – 31.08.1989, м. Одеса) – кандидат історичних та економічних наук (1938 р.), доктор історичних наук (1940 р.), професор.

Початкову освіту отримав вдома та у комерційній училищі Гохмана. У 1918 р. відвідував лекції у Народному університеті, оволодів багатьма мовами (основними європейськими, ідиш, іврит, латиною). На початку 1920-х рр. закінчив юридичний факультет Одеського інституту народного господарства та Археологічний інститут. Один з організаторів Одеського обласного архіву у 1920-х – 1930-х рр. Працював на посаді члена-кореспондента Комісії з концентрації та вивчення історико-революційних матеріалів. У 1927-1930 рр. навчався в аспірантурі при Одеській Центральній науковій бібліотеці. Захистив в Інституті історії АН СРСР докторську дисертацію з історії “Очерки по истории евреев на Украине в XVI-XVII вв.”.

Працював бібліографом та архівістом в одеських бібліотеках і архіві. У 1934-1977 рр. (з перервою у 1952-1954 рр.) викладав курс “Історія народного господарства” в Одеському кредитно-економічному інституті. Під час Другої світової війни перебував в

Дослідники історії Південної України

евакуації в Середній Азії. Після війни завідував кафедрою історії СРСР в Одеському педагогічному інституті. Брав участь у роботі низці симпозіумів з питань аграрної історії. Публікувався в одеській пресі, зокрема, популяризував наукові знання. Взяв участь у написанні першої у радянський період узагальнюючої праці з історії Одеси (1957 р.) та одного з перших підручників з економічної історії (1978 р.). З 1978 р. мешкав у Москві, відвідуючи свою дачу в Одесі. Автор книги “Воспоминания еврейского историка” (1993 р.) – знакової пам’ятки історико-мемуарної літератури.

Сфера наукових інтересів: іудаїка, економічний розвиток Східної Європи нового часу, краєзнавство, історія Південної України.

Творча спадщина нараховує близько 120 наукових праць та десятки публіцистичних заміток. З них приблизно 70 % були присвячені історичній тематиці. Приблизно половина останніх присвячена історії Південної України. Праці публікувались російською, українською, англійською мовами, мовою ідиш у провідних історичних наукових виданнях. Низка наукових праць була видана вже після його смерті, деякі донині перебувають у рукописах.

Автор першого фундаментального дослідження історії єврейської колонізації на території Південної України. Монографія отримала схвальну оцінку істориків (С. Загоровського, С. Бахрушина, М. Слабченка, С. Гінзбурга). У 1930-х рр. під впливом М. Слабченка та О. Рябініна-Скляревського працював над темою “Євреї та Запорізька Січ”. У статті “Евреи в Запорожской Сечи” (1934 р.) спростував думку про споконвічну ненависть козаків до євреїв, посягнувши на усталений стереотип – цілковито християнське замкнуте соціальне обличчя Запорозької Січі. Підкреслював головну роль у процесі освоєння Південної України українців, росіян, євреїв і греків. Вперше узагальнив відомості про діяльність лихварів на території Південної України, не відокремлюючи їх від приватних банкірів. Автор ґрунтовних праць з історії пореформеного соціально-економічного розвитку Російської імперії, переважно села Південної України. Вивчав розвиток історіографії на півдні України. Разом з українським історіографом М. Марченком повернув в українську історіографію постать А. Скальковського.

Нагороджений медаллю “Ветеран праці” (1976 р.).

Бібліографічний довідник. Том II**Публікації про С.Я. Борового та рецензії на його праці:**

- Соколянський М. Долго и счастливо // Боровой С. Воспоминания. – М.-Иерусалим, 1993. – С. 5-18.
- Ганелин Р.Ш., Лебедев С.К., Лур'є Я.С., Тартаковский А.Г. С.Я. Боровой (1903-1989) // Отечественная история. – 1994. – № 3. – С. 161-170.
- Андреев В.М., Чермошнцева Н.М. С.Я. Боровий: матеріали до біографії та бібліографії // Південний архів. Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2003. – Вип. 10. – С. 62-76.
- Музичко О. Дослідження історії євреїв в Україні в часи козацької революції 1648-1657 років в працях С.Я. Борового // Одеса и еврейская цивилизация. Сб. материалов конференции. – Одесса, 2004. – С. 107-114.
- Андреев В., Чермошнцева Н. Саул Боровий: єврейський вектор історії України. – Херсон-Нікополь, 2010. – 191 с.

Вибрані праці С.Я. Борового, що стосуються історії Південної України:

- **Еврейская земледельческая колонизация в Старой России. Политика, идеология, хозяйство, быт. По архивным материалам.** – М., 1928. – 200 с.
- **А.А. Скальковский и его работы по истории Южной Украины** // Записки Одесского археологического общества. – 1960. – Т. 1 (34). – С. 175-185.
- **По поводу заметки об основании Одессы** // Український історичний журнал. – 1966. – № 9. – С. 158 (співавтори: С. Ковбасюк, С. Першина).
- **Правовий стан селянства Південної України та антифеодальний рух у першій половині XIX ст.** // Проблеми правознавства. – К., 1971. – Вип. 19. – С. 33-41.

Олександр Музичко

БРОВКО Борис Аркадійович (23.05.1962, м. Запоріжжя) – кандидат історичних наук (1998 р.), доцент (2006 р.).

У 1979 р. закінчив середню школу при Посольстві СРСР у Республіці Куба. У 1979-1983 рр. навчався на історичному факультеті Запорізького державного педагогічного інституту,

Дослідники історії Південної України

отримавши диплом зі спеціальності “Історія та суспільствознавство”.

З 1983 по 1991 рр. викладав у сільських школах (смт Кушугум, с. Широке) Запорізького району Запорізької області. У 1991 р. почав працювати в Запорізькому державному університеті на посадах молодшого наукового співробітника, асистента, старшого викладача та доцента. У 2003 р. по переводу став доцентом Запорізького юридичного інституту. Після закриття цього ВНЗ у 2010 р. вимушений був влаштуватись на роботу до Запорізького гуманітарного коледжу Запорізького національного технічного університету (ЗНТУ). З 2013 р. – доцент кафедри українознавства та загальної мовної підготовки ЗНТУ.

У 1997 р. захистив кандидатську дисертацію “Я.П. Новицький в громадському і науковому житті Катеринославської губернії”. Науковий керівник – А.І. Карагодін.

Сфери наукових інтересів: біографістика, історичне краєзнавство, фольклорно-етнографічні дослідження Південної України другої половини XIX – першої чверті XX ст.

Б.А. Бровка вперше зробив комплексне дослідження громадської і наукової діяльності Я.П. Новицького у Катеринославській губернії через аналіз його життєвого і творчого шляху, висвітлив внесок ученого в громадські процеси регіону, визначив місце Новицького серед науковців Катеринославщини і в цілому України з окресленням кола його творчих зв’язків.

Автор і упорядник близько 40 наукових праць (зокрема, 1 монографії і 14 наукових статей).

E-mail: rishaua@ukr.net

Книга Б.А. Бровка, що стосується історії Південної України:

• **Яків Новицький та його імениті предки.** – Запорізька спадщина. – Вип. 3. – Запоріжжя: РА “Тандем-У”, 1997. – 60 с. (у співавторстві з А.С. Бровком).

Найважливіші статті Б.А. Бровка, що стосуються історії Південної України:

• **Я.П. Новицький – людина і краєзнавець** // Репресоване краєзнавство (20-30-ті роки). – К.: Рідний край, 1991. – С. 56-59 (у співавторстві з Ф.Г. Турченком).

Бібліографічний довідник. Том II

- **Яків Новицький – людина та науковий діяч** // Південна Україна XVIII-XIX століття. Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України ЗДУ. – Запоріжжя, РА “Тандем-У”, 1996. – Вип. 2. – С. 156-160.
- **Я.П. Новицький как этимолог топонимов Нижнего Приднепровья** // Вісник Запорізького державного університету. Філологічні науки. – Запоріжжя, 1999. – № 1. – С. 20-30 (у співавторстві з А.С. Бровком).
- **Внесок Я.П. Новицького у розвиток спеціальних історичних знань** // Наукові записки. Збірник наукових праць молодих вчених та аспірантів. – Т. 7. – К., 2001. – С. 338-348.
- **Новицький Яків Павлович** // Українське козацтво. Мала енциклопедія. – Київ: Генеза; Запоріжжя: Прем'єр, 2002. – С. 350.
- **Зв'язки Я.П. Новицького з відомими діячами науки і культури** // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2002. – Вип. XIV. – С. 41-45 (у співавторстві з В.М. Кириченком).
- **Педагогічні погляди і громадська діяльність Я.П. Новицького** // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2002. – Вип. XV. – С. 185-190.
- **Звичасві й моральні норми українського населення Запорозького краю за фольклорно-етнографічними працями (історичної тематики) Я.П. Новицького** // Культурно-історичні особливості Запорізького регіону як фактор формування світоглядних і професійних орієнтацій майбутніх правоохоронців. – Запоріжжя: Запорізький юридичний інститут ДДУВС, 2007. – С. 68-80.
- **Яків Новицький – видатний дослідник і громадський діяч Запорізького краю** // Новицький Яків. Твори в 5-ти томах. Т. 1. – Запоріжжя: АА Тандем, 2007. – С. 10-47 (у співавторстві з А. Бойком, А. Бровком, Л. Іванніковою).

Микола Дедков

БУКАТЕВИЧ Назарій Іванович (23.10.1884, м. Любомль Володимиро-Волинського повіту Волинської губернії – 14.12.1984, м. Одеса) – кандидат філологічних наук (1943 р.), професор (1960 р.).

Дослідники історії Південної України

У 1912 р. закінчив історико-філологічний факультет Юр'ївського університету. З 1 вересня 1911 р. по 1 вересня 1920 р. – штатний викладач російської мови і словесності Седлецької жіночої гімназії.

У 1923-1927 рр. – викладач Одеського інституту народної освіти. У 1926-1930 рр. – Одеського інституту народного господарства. Професор Одеського інституту соціального виховання (1930-1933 рр.) і Одеського педологічного інституту (1933-1937 рр.). На посаді доцента працював в Одеському українському педагогічному інституті (1937-1938 рр.) і Одеському державному університеті (1933-1938 рр.).

У 1923-1930 рр. – дійсний член етнографічно-лінгвістичної секції Одеської комісії краєзнавства при ВУАН.

15 липня 1938 р. заарештований, а 10 листопада 1939 р. засуджений до заслання на п'ять років в один із районів Казахстану. Реабілітований 2 вересня 1958 р.

З 8 серпня 1945 р. по 1975 р. – доцент та завідувач кафедри російської мови філологічного факультету Одеського державного університету. З 1 лютого 1948 р. – заступник декана цього ж факультету.

Сфери наукових інтересів: українська та російська мова і література, українська етнографія і фольклор, історія української та російської мов, діалектологія, історія чумацтва.

Н.І. Букатевиц вивчав розвиток українського чумацтва на півдні України. У брошурі “Чумацтво на Україні: Історично-етнографічний нарис” на основі архівних і статистичних матеріалів показав, що російські генерал-губернатори відстоювали привілеї російського купецтва, яке скуповувало сіль оптом, нав'язуючи українським чумакам завищені ціни. У виданні також досліджується чумацька пісенна творчість, в якій автор розподіляє пісні за певними соціально-економічними періодами і виявляє нашарування в них тієї чи іншої історичної доби. У нарисі проаналізовано праці Г. Данилевського, І. Рудченка, Ф. Щербини, М. Сумцова, що присвячені безпосередньо чумацтву, а також праці зі статистики, географії, актовий матеріал, газетні та журнальні статті. Досліджував чумацькі шляхи сполучення, звичаєве право, визначив хронологічні рамки активного функціонування цього промислу.

Автор і упорядник понад 30 наукових праць (зокрема, 5 монографій, 5 брошур, понад 20 наукових статей).

Бібліографічний довідник. Том II

Публікації про Н.І. Букатевича та рецензії на його праці:

- Карпенко Ю. Столітній ювілей // Мовознавство. – № 5. – 1984. – С. 63-64.
- Перегінчук Т.М. Дослідження професора Н.І. Букатевича та чумацький епос на Україні // Літературно-мистецька Одеса в II половині XIX ст.: Тези доп. та повід. регіон. наук.-творч. конф. – Одеса, 1992. – С. 33-34.
- Карпенко Ю.О. Букатевич Назарій Іванович // Українська мова: енциклопедія. – К.: Українська енциклопедія, 2000. – С. 54-55.
- Зленко Г.Д. Букатевич Назарій Іванович // Енциклопедія сучасної України. – К., 2004. – Т. 3: Біо – Бя. – С. 557-558.
- Шишов В.Ф. Букатевич Назарій Іванович // Професори Одеського (Новоросійського) університету. Біограф. сл. – Т. 2: А-І. – Одеса, 2005. – С. 180-183.
- Гончарук Т.Г., Левченко В.В. Букатевич Назарій Іванович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 81-83.
- Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту. – Одеса: ТЕС, 2010. – С. 152, 204, 288.

Книга Н.І. Букатевича, що стосується історії Південної України:

- **Чумацтво на Україні: історично-етнографічні нариси.** – Одеса, 1928. – 89, [1] с.

Найважливіші статті Н.І. Букатевича, що стосуються історії Південної України:

- **Чумацтво в XVII-XVIII століттях** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – 1925. – Ч. 2-3. – С. 239-244.
- **Чумацтво на Україні** // Записки Одеського інституту народного господарства. – 1928. – Т. 1. – С. 1-89.
- **Михайло Коцюбинський (1864-1919)** // Шквал. – 1928. – № 18. – С. 6-7.
- **Чумацтво другої половини XIX сторіччя** // Записки історично-філологічного відділу ВУАН. – 1930.

Дослідники історії Південної України

• **Український фольклор у творчості М. Коцюбинського** // Коцюбинський М. Зб. статей / За ред. О. Дорошевича. – Х.; К.: Література і мистецтво, 1931. – С. 191-223.

• **К столетию со дня рождения профессора Александра Томсона** // Известия АН СССР. Отделение литературы и языка. – 1960. – Т. 19, вып. 6. – С. 551-553.

Валерій Левченко

БУЛАНОВА Наталія Миколаївна (26.12.1958, м. Дніпродзержинськ) – кандидат історичних наук (2007 р.).

У 1976 р. закінчила середню школу № 28 м. Дніпродзержинськ. У 1982 р. закінчила філологічний факультет Дніпропетровського державного університету за спеціальністю “Філолог, викладач російської мови та літератури”. Від 1976 р. працює в Музеї історії м. Дніпродзержинська – науковим працівником, старшим науковим працівником, завідувачем культурно-виставкового центру, від 2000 р. – директором.

У 2007 р. захистила кандидатську дисертацію “Християнські конфесії Катеринославщини останньої чверті XVIII – поч. XX ст.”. Науковий керівник – С.І. Світленко.

Член Наукового товариства імені Шевченка. Засновник Дніпродзержинського відділення Національної асоціації українців. Засновник Всеукраїнського історико-культурологічного фестивалю “Мамай-fest”. З 2012 р. – організатор щорічної науково-практичної конференції “Українське козацтво в етнокультурному просторі Наддніпрянщини”.

Сфери наукових інтересів: історія релігії; етнологія; письмова історія та усна традиція; історія запорозького козацтва; генеалогія; ментальність.

Працює над монографією “Історія Римо-католицької церкви Південної України останньої чверті XVIII – поч. XX ст.”.

Нагороди: Медаль УПЦ КП “Різдво Христове-2000”; відзнака Дніпродзержинської міської ради “За заслуги перед містом” третього ступеню (2007 р.); відзнака Дніпродзержинської міської ради “За заслуги перед містом” другого ступеню (2014 р.).

Автор більше 60 наукових публікацій, які побачили світ в Україні та Польщі.

E-mail: bulanova-natalia@rambler.ru; n.bulanova@i.ua

Бібліографічний довідник. Том II
Книги Н.М. Буланової, що стосується історії Південної
України:

- **Історія християнських конфесій Катеринославщини останньої чверті XVIII – початку XX ст.** – Д.: ІМА-прес, 2007. – 232 с.
- **Чорна сповідь: Кам'янський вимір трагедії 1932-1933 рр.:** [наукове вид. / упор.: Н.М. Буланова, О.Ф. Нікілев]. – Д.: ІМА-прес, 2008. – 332 с.
- **Кам'янські етюди в стилі ретро.** – Д.: ІМА-прес, 2009. – 195 с.
- **Зачарований Словом. Життя та творчість Олекси Коваленка:** Наукове вид. – Д.: ІМА-прес, 2012. – 400 с.

Найважливіші статті Н.М. Буланової, що стосуються історії
Південної України:

- **Православна церква на Катеринославщині у XIX ст.** // Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті: [зб. наук. пр. / ред. кол.: С.І. Світленко (відп. ред.) та ін.]. – Д.: ДНУ, 2003. – Вип. 2. – С. 205-211.
- **Духовенство на Катеринославщині в останній чверті XVIII-XIX ст.** // Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті.: [зб. наук. пр. // ред. кол.: С.І. Світленко (відп. ред.) та ін. – Д.: ДНУ, 2005. – Вип. III. – С. 177-187.
- **Духоборці на Катеринославщині останньої чверті XVIII-XIX ст.** // Вісник ДНУ. Серія “Історія та археологія”. – Вип. 14. – 2006. – № 6. – С. 10-14.
- **Особливості поширення християнських течій на Катеринославщині в останній чверті XVIII – поч. XX ст.** // Історія релігій в Україні: Наук. щорічник. – Кн. 1. – Л., 2006. – С. 235-243.
- **Римо-католицькі громади Катеринославщини в контексті церковно-релігійного розвитку Центрально-Східної Європи XIX – поч. XX ст.** / Придніпров'я: історико-краєзнавчі дослідження: [зб. наук. пр. // ред. кол.: С.І. Світленко (відп. ред.) та ін.]. – Д.: ДНУ, 2006. – Вип. 3. – С. 103-111.
- **Духовні шукання релігійних дисидентів на Катеринославщині в 50-70-ті рр. XIX ст.** // Історія релігій в Україні: Наук. щорічник. – Кн. 1. – Л., 2007. – С. 205-209.

Дослідники історії Південної України

• **Формування римо-католицьких громад в контексті заселення Катеринославщини німецькими колоністами та їхній подальший розвиток (остання чверть XVIII – 70-ті рр. XIX ст.)** // Вопросы германской истории: М-лы междунар. науч. конференции “Немцы Украины и России в конфликтах и компромиссах XIX-XX ст.” (25-27 сентября 2007 г.) / отв. ред. С.И. Бобылева. – Д., 2007. – С. 45-53.

• **Стан та розвиток шкільної освіти у римо-католицьких колоніях Катеринославщини у XIX ст.** / Історія релігій в Україні: Наук. щорічник. – Кн. 1. – Л., 2009. – С. 208-216.

• **“Козак Мамай”: історичні паралелі та сучасні інтерпретації** // Козак Мамай. Колекція образотворчого мистецтва майбутнього музею Мамаїв: Альбом / [кер. проекту: Н. Буланова, О. Скоп]. – Л: ІМА-прес, 2014. – С. 6-9.

• **“Козацький міф” на теренах Придніпровського краю: рефлексії історичної пам’яті на рубежі XIX-XX ст.** / Українське козацтво в етнокультурному просторі Наддніпрянщини: М-ли наук.-прак. конф., що відбулася під час VIII Всеукр. історико-культуролог. ф-лю “Мамай- fest” 5 червня 2015 р.: [зб. наук. пр. / ред. кол.: Н.М. Буланова (відп. ред.) та ін.]. – Нікополь: ТОВ “Принтхаус “Римм”, 2015. – С. 22-32.

(Анкета Н.М. Буланової)

БУШИН Віктор Сергійович (08.12.1974, с. Вороніно Львовського р-ну Курської обл., Росія) – кандидат історичних наук (2010 р.)

У 1992 р. закінчив середню школу № 16 м. Павлограда Дніпропетровської обл. У 1992-1997 рр. навчався на історичному факультеті Дніпропетровського державного університету, отримавши диплом зі спеціальності “Історик, викладач історії і суспільствознавства”.

У вересні 1997 – листопаді 1999 р. – вчитель історії середньої школи № 15 м. Павлограда. У грудні 1999 – лютому 2003 р. – гірноробочий підземний шахти ім. Героїв Космосу. У березні 2003 – грудні 2009 рр. – викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Західнодонецького приватного інституту економіки і управління (ЗПЕУ).

У 2010 р. захистив кандидатську дисертацію “Південноукраїнське повітове місто кінця XVIII – початку

Бібліографічний довідник. Том II

XX століття: формування міського середовища Павлограда”. Науковий керівник – О.І. Журба.

У 2010-2012 рр. – завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін ЗПНЕУ.

У 2013-2015 рр. – вчитель історії середньої школи № 6 м. Павлограда. З 2015 р. – вчитель історії середньої школи № 19 м. Павлограда.

E-mail: vbushin1@rambler.ru

Книги В.С. Бушина, що стосуються історії Південної України:

• **Нариси з історії Павлограда: До 220-річчя міста.** – Дніпропетровськ: Ліра, 2004. – 304 с.

• **Мой город Павлоград: История основания. 225-й годовщине города посвящается.** – Запорожье: ООО “Издательский дом “Керамист”, 2009. – 40 с.

Статті В.С. Бушина, що стосуються історії Південної України:

• **Кутузов у Павлограді** // Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції “Наука і освіта 2004”: Т. 4. – Історія України. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С. 24-27.

• **Проблема виникнення міста Павлограда у вітчизняній історіографії середини XIX – початку XXI століття** // Історія і культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки: Науковий щорічник. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2006. – Вип. 3. – С. 78-85.

• **Чисельність населення повітових міст Катеринославської губернії кінця XIX – початку XX століття у звітах катеринославських губернаторів** // Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – Вип. 7. – С. 134-142.

• **Полки Катеринославського гарнізону у 1863-1917 рр.** // Історія і культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки: Науковий щорічник. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2008. – Вип. 5. – С. 129-135.

• **Етнічні та релігійні громади Павлограда кінця XVIII – початку XX ст.** // Історія і культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки: Науковий щорічник. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2009. – Вип. 6. – С. 89-97.

Дослідники історії Південної України

• **До питання про функціональну типологію південноукраїнських повітових міст кінця XVIII – початку XX століття** // Регіональна історія України: Збірник наукових статей / Головний редактор В. Смолій. – К.: Інститут історії України НАН України, 2009. – Вип. 3. – С. 273-286.

• **Економічний розвиток і функціональна типологія повітового міста Павлограда протягом кінця XVIII – початку XX століття** // Наукові записки: Збірник праць молодих вчених та аспірантів. 2009. Вип. 18. – К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського, 2009. – С. 42-59.

• **Мобільність як характерна риса міст Південної України останньої чверті XVIII – початку XIX століття** // Придніпров'я: історико-краєзнавчі дослідження. – Вип. 8. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. – С. 100-111.

• **Дозвілля мешканців повітового міста Павлограда на початку XX століття** // Історія і культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки: Науковий щорічник. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2011. – Вип. 8. – С. 84-92.

• **Економічна трансформація та еволюція функціональної належності повітового міста Павлограда протягом кінця XVIII – початку XX століття** // Актуальные проблемы экономики и права: Материалы III Международной научно-практической конференции, 28-29 апреля 2011, Барановичи, Республика Беларусь: в 2 ч. / редкол.: Е.И. Платоненко (гл. ред.) и др. – Барановичи: РИО БарГУ, 2011. – Ч. 1. – С. 92-94.

(Анкета В.С. Бушина)

ВАЙНШТЕЙН Йосип Лейбович (30.11(12.12)1894, м. Бендери Бессарабської губернії – 27.07.1980, м. Ленінград) – доктор історичних наук (1940 р.), професор (1934 р.).

У 1915 р. закінчив одеську приватну чоловічу гімназію І.Р. Раппопорта. У 1915-1919 рр. навчався на історико-філологічному факультеті Новоросійського університету.

З 17 червня 1919 р. – професорський стипендіат кафедри загальної історії Новоросійського університету. У 1920-1921 рр. магістерську програму продовжував опрацьовувати в Одеському гуманітарно-суспільному інституті, а у 1921-1922 рр. – в Одеському інституті народної освіти.

У 1921 р. працював лектором при Одеському губернському комітеті політичної освіти. У 1922 р. приступив до роботи в

Бібліографічний довідник. Том II

Одеському інституті народної освіти, в якому спочатку рік працював завідуючим історичним кабінетом, у 1923-1925 і 1926-1930 рр. – позаштатним викладачем факультету соціального виховання, а у 1925/26 навчальному році – професором. В якості доцента викладав у Одеському інституті професійної освіти (1930-1933 рр.) та Одеському державному університеті (1934-1935 рр.).

З 1923 р. до 1933 р. працював в Одеській центральній науковій бібліотеці, де по черзі займав посади завідуючого бібліографічного відділу, вченого секретаря, заступника директора та директора (1931-1933 рр.).

Дійсний член багатьох наукових товариств: соціально-історичної секції Одеської комісії краєзнавства при ВУАН (1923-1930 рр.), історично-етнологічного відділу філії Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства (1926-1930 рр.), Товариства істориків-марксистів (1926-1935 рр.); член Комісії з історії історичних знань при АН СРСР (до 1947 р.). Був одним із засновників Товариства істориків-марксистів та учасником його першого Всесоюзного з'їзду (1928-1929 рр.). У 1932-1934 рр. – голова правління Будинку вчених. З 1933 р. до 1935 р. – член обласної секції наукових працівників. У 1934-1935 рр. – член Одеського обласного комітету союзу працівників вищої школи.

У 1934 р. Атестаційна комісія НКО затвердила у званні професора. З 1935 р. до 1951 р. – завідувач кафедри історії середніх віків Ленінградського державного університету. У той же час – керівник одного з відділів Інституту історії матеріальної культури АН СРСР.

У 1938 р. без захисту кандидатської дисертації присуджено науковий ступінь кандидата історичних наук. У 1940 р. як докторську дисертацію захистив працю “Историография истории средних веков в связи с развитием исторической мысли от начала средних веков до наших дней”.

У 1951-1955 рр. – професор і завідувач кафедри історії Киргизького державного університету. З 1955 р. до 1980 р. – старший науковий співробітник групи весвітньої історії Ленінградського відділення Інституту історії АН СССР (з 1968 р. – Інститут історії СРСР АН СРСР).

Нагороди: орден “Знак пошани” (1944 р.), медалі “За оборону Ленінграда” і “За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні” (1945 р.).

Сфери наукових інтересів: історіографія середньовіччя, різні питання медієвістики, бібліографія, музеєзнавство, установознавство, біографістика.

Дослідники історії Південної України

Заклав традиції вивчення іменних фондів, зокрема Воронцовського і Строганівського, Наукової бібліотеки Одеського (Новоросійського) університету, що починаючи з 1920-х рр. є одним з пріоритетних напрямів науково-дослідницької діяльності співробітників університетської бібліотеки наступних поколінь. Декілька праць присвятив постаті О.Г. Строганова та його участі у розвитку просвітництва в Одесі. Автор перших ґрунтованих розвідок щодо історії університетської наукової бібліотеки та її музею книги.

Автор і упорядник близько 150 наукових праць (зокрема, 5 монографій, 2 археографічних видань, 5 брошур, близько 140 наукових статей).

Публікації про Й.Л. Вайнштейна та рецензії на його праці:

- Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – Ч. 1. – 1924. – С. 2, Ч. 2-3. – 1925. – С. 3, 116.
- Наука и научные работники СССР (без Москвы и Ленинграда). – Л., 1928. – С. 54.
- Всеукраїнська наукова асоціація сходознавства. Одеська філія. 1926-1930. – Одеса, 1930. – С. 7, 17.
- Калущка Л.П., Фрідман Г.В. З історії радянської медієвістики // Вісник Харківського університету. Серія історія. – 1975. – Вип. 4, № 75. – С. 18-22.
- Осип Львович Вайнштейн: (Некролог) // Вопросы истории. – 1980. – № 12. – С. 181.
- Алексеев-Попов В.С. Осип Львович Вайнштейн: (Некролог) // Французский ежегодник, 1980. – М., 1981. – С. 238-239.
- Осип Львович Вайнштейн: (Некролог) // Новая и новейшая история. – 1981. – № 2. – С. 56-57.
- Рамм Б.Я. Научная и общественная деятельность О.Л. Вайнштейна (1894-1980) // История и историки: Историографический ежегодник, 1983. – М., 1987. – С. 258-270.
- Библиография трудов О.Л. Вайнштейна // Средние века. – 1988. – Вып. 51. – С. 325-332.
- Боровой С. Воспоминания. – М.-Иерусалим, 1993. – С. 137-138, 157, 364.
- Аппатов С.И., Дёмин О.Б., Першина З.В. Историческая наука в Одессе за 200 лет // Очерки развития науки в Одессе. – Одесса, 1995. – С. 485-486.

Бібліографічний довідник. Том II

- Одеська державна наукова бібліотека ім. О. Горького. 1829-1999. Бібліографічний покажчик. – Одеса, 2004. – С. 298.
- Тоцький П.М. Вайнштейн Осип Львович // Професори Одеського (Новоросійського) університету. Т. 2. – Одеса, 2005. – С. 196-200.
- Полевщикова Е.В. О.Л. Вайнштейн и изучение именных фондов Научной библиотеки ОНУ им. И.И. Мечникова в 1920-е гг. // Вісник ОНУ. – Т. 12. Вип. 4. – Одеса, 2007. – С. 119-133.
- Полевщикова Е.В. О.Л. Вайнштейн как исследователь Воронцовского фонда Научной библиотеки Одесского университета // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2007. – Вип. 12. – С. 376-390.
- Левченко В.В. Вайнштейн Йосип Львович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 84-87.
- Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту. – Одеса: ТЕС, 2010. – С. 147, 221, 235, 248-249, 269-270, 273-274, 288, 338, 341 та ін.
- Левченко В.В. Судьбы сотрудников научной библиотеки Одесского университета на фоне социально-политических трансформаций первой трети XX века // Вісник Одеського національного університету. Сер.: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – Одеса, 2013. – Т. 18, вип. 1 (9). – С. 26-49.

Книги Й.Л. Вайнштейна, що стосуються історії Південної України:

- Музей книги Одеської центральної наукової бібліотеки. – Одеса, 1927. – 55 с.
- Одеська центральна наукова бібліотека. – Одеса, 1927. – 55 с.

Найважливіші статті Й.Л. Вайнштейна, що стосуються історії Південної України:

- Граф А.Г. Строганов у Франції 1842-1845 рр. // Бібліологічні вісті. – 1924. – № 3. – С. 147-162.
- Збірка гр. О. Строганова в Головній бібліотеці Вищої школи м. Одеси // Бібліологічні вісті. – 1925. – № 1-2. – С. 123-125.

Дослідники історії Південної України

- **Научно-исследовательская работа по истории Западной Европы в советских вузах в 1924-1926 гг. по их публикациям (Библиографическая заметка)** // Историк-марксист. – 1926. – Т. III. – С. 209-212.
- **Музей книги Одеської центральної наукової бібліотеки** // Праці Одеської центральної наукової бібліотеки. – 1927. – Т. I. – С. 17-58.
- **Воронцовская коллекция ORIENTALIA в Одесской центральной научной библиотеке** // Новый Восток. – Кн. 25. – 1929. – С. 373-375.
- **Строганов у Франції 1842-1845 рр.** // Збірник заходознавства. – К., 1930. – Вип. 2. – С. 147-162.

Валерій Левченко

ВАРНЕКЕ Борис Васильович (3.06.1874, м. Москва – 31.07.1944, м. Київ) – магістр загальної історії (1903 р.), доктор загальної історії (1906 р.).

По закінченні першої Московської гімназії вступив до Санкт-Петербурзького Історико-філологічного інституту, де навчався у 1894-1898 рр. головним чином під керівництвом професорів Ф. Соколова та Ф. Зелінського. По завершенні навчання був залишений для підготовки до професорського звання й одночасно викладав латинську, давньогрецьку, німецьку та французьку мови у гімназіях. З 1904 р. був екстраординарним, а з 1906 р. ординарним професором Казанського університету по кафедрі класичної філології. У 1910-1920 рр. – ординарний професор Імператорського Новоросійського університету в Одесі по кафедрі класичної філології та Одеських вищих жіночих курсів. Завідувач історико-філологічним кабінетом та музеєм витончених мистецтв історико-філологічного факультету Новоросійського університету. Активно працював в Одеському товаристві історії та старожитностей. У 1913-1919 рр. завідував музеєм цього товариства. Член Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті та Одеського бібліографічного товариства. У 1920-1930 рр. – професор Одеського інституту народної освіти (курс історії українського мистецтва) та у 1921-1922 рр. – Археологічного інституту. У 1930-х рр. викладав історію давнього Риму в Педагогічному інституті та Одеському державному університеті. Член Українського бібліографічного товариства в Одесі, Одеських

Бібліографічний довідник. Том II

філій Русько-візантійської комісії Російської Академії Наук та Всеукраїнської наукової асоціації сходознавців. Підтримував контакти з видатними українськими науковцями Д. Яворницьким та М. Антоновичем. Під час війни між СРСР та Третім Райхом свідомо залишився в окупованій румунами Одесі. У 1941-1944 рр. – професор відновленого румунами Одеського університету (перший декан історико-філологічного факультету) та Антикомуністичного інституту, викладач латини в ліцеї. Через місяць після повернення комуністів до Одеси 10 травня 1944 р. був арештований НКВС та помер у в'язниці, не витримавши тортур. У 1955 р. реабілітований.

Сфери наукових інтересів: історик західноєвропейського театру доби античності, російського театру, культури Південної України античної доби.

Наприкінці 1910-х – у 1920-х рр. велику увагу приділив історії Північного Причорномор'я, зокрема, міграції населення у давню добу, культурі населення місцевих античних полісів, скіфів. Наголошував на взаємозв'язку тубільних та давньогрецьких традицій у регіоні. На одну з праць Б. Варнеке звертав увагу в своєму знаменитому трактаті “Призначення України” Ю. Липа: “як твердять знавці тих часів, “економічне та громадське життя чорноморських еллінів було тісно зв'язане з життям тубільців країни” (проф. Варнеке)”. У 1920-х рр. у якості спеціаліста з давньої історії Південної України підтримував активні контакти з ВУАН. Надіслав статтю “Перехід грецьких колоній Чорномор'я під владу римлян та його наслідки” для збірника “Полуднева Україна”, який, однак, було знищено.

Заслужений діяч науки УРСР (1941 р.).

Публікації про Б.В. Варнеке та рецензії на його праці:

- Новый энциклопедический словарь Ф.А. Брокгауз и И.А. Ефрон. – СПб. – Т. 9. – С. 580.
- Библиографический список научных трудов профессора Б.В. Варнеке. – 1889-1924. – Одесса, 1925. – 16 с.
- Алексеев М.П. Проф. Б.В. Варнеке. (К 35-летию его литературной и научной деятельности) // Силуэты. – Одесса, 1924. – № 5 (43). – 3 декабря.
- Енциклопедія українознавства. – Т. 1. – С. 209.

Дослідники історії Південної України

- Тункина И.В. Новые материалы к биографии проф. Б.В. Варнеке // Древнее Причерноморье. III Чтения памяти проф. П.О. Карышковского. Тез. докл. – Одесса, 1996. – С. 109-110.
- Епістолярна спадщина академіка Д.І. Яворницького. – Вип. 1: Листи вчених до Д.І. Яворницького /Упоряд.: С.В. Абросимова та ін. – Дніпропетровськ, 1997. – С. 108-110, 793.
- Тункина И.В. Борис Васильевич Варнеке: Страницы биографии // Античный мир. Проблемы истории и культуры. Сборник научных статей. К 65-летию со дня рождения проф. Э.Д. Фролова. – СПб., 1998. – С. 441-452.
- Хмарський В.М. Археографічна діяльність Одеського товариства історії і старожитностей. – Одеса, 2002. – С. 19, 20, 52, 91, 103, 116, 117, 125.
- Никитюк Е.В. Историк античной культуры Б.В. Варнеке // VII Жебелевские чтения: Сб. ст. конф., посв. 150-летию со дня рожд. акад. В.В. Латышева. – СПб., 2005. – С. 120-121.
- Немченко І.В. Варнеке Б.В. // Професори Одеського (Новоросійського) університету. – Т. 2. – Одеса, 2005. – С. 208-210.
- Фролов Э.Д. Русская наука об античности. Историографические очерки. Изд. 2-е. – СПб., 2006. – С. 336-338.
- Циганкова Е. Сходознавчі установи в Україні: Радянський період. – К., 2007. – С. 19, 192, 196, 197, 209.
- Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту. – Одеса, 2010. – С. 6, 43, 144, 153-155, 202, 206, 221, 248, 251, 266, 268-269, 289, 321, 331, 335, 343, 352, 382.

Вибрані публікації Б.В. Варнеке, що стосуються історії Південної України:

- **Новые древности из Керчи** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1915. – Т. XXXII. – С. 128-137.
- **Древнейшие обитатели Новороссии.** – Одесса, 1919. – 30 с.
- **Театр в греческих колониях северного побережья Черного моря** // Известия Таврического общества истории, археологии и этнографии. – Т. 1 (58). – Симферополь, 1927. – С. 28-29.
- **Из культурной жизни греческих колоний на Черном море** // Известия Таврического общества истории, археологии и этнографии. – Т. 2 (59). – Симферополь, 1928. – С. 136-141.

Бібліографічний довідник. Том II

• **Легенди про походження скіфів** // Ювілейний збірник ВУАН на пошану акад. М.С. Грушевського. – Т. I. – К., 1928.

• **Образи скитів** // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. – Т. С: Ювілейний збірник на пошану Акад[еміка] Кирила Студинського. – Ч. II: Праці історичні, Львів, 1930. – С. 13-17.

Олександр Музичко

ВАРНЕКЕ Олександр Борисович (7.08.1904, м. Казань – ? (не раніше вересня 1944 р.)).

Середню освіту отримав у одній з одеських гімназій. З 1922 р. по 1925 р. навчався на історичному відділенні факультету професійної освіти Одеського інституту народної освіти.

З 6 грудня 1927 р. – аспірант науково-дослідної кафедри при Одеській центральній науковій бібліотеки (керівник С.Л. Рубінштейн).

У 1926-1930 рр. – член історико-етнологічного відділу Одеської філії Всеукраїнської наукової асоціації сходознавців. Брав участь у другому Українському з'їзді сходознавців (Харків, 1929 р.). У 1929-1930 рр. – секретар соціально-історичної секції Одеської комісії краєзнавців при УАН.

На початку 1930-х рр. заарештований.

З 1941 р. по 1944 р. – директор Одеської центральної міської бібліотеки. У 1943-1944 рр. – секретар відродженого Одеського товариства історії і старожитностей.

На вересень 1944 р. – завідуючий методичним кабінетом Одеської обласної бібліотеки імені В.І. Леніна. Подальша доля, обставини та місце смерті невідомі.

Сфери наукових інтересів: історія соціально-економічних питань та економічної думки XIX ст. в Україні, історія української преси в Одесі, бібліотекознавство.

О.Б. Варнеке є автором наукових розвідок щодо історії розвитку залізничного транспорту в Україні в другій половині XIX ст. Ще одним аспектом його наукових досліджень стала історія тюркомовного населення – ногайців, які входили до татарських державних утворень, а у 20-х рр. XVII ст. з'явилися у південноукраїнських степах.

Автор близько 20 наукових статей.

Дослідники історії Південної України
Публікації про О.Б. Варнеке та рецензії на його праці:

- Вісник Одеської комісії краєзнавства при УАН. Секція соціально-історична. – 1929. – Ч. 4-5. – С. 3.
- Всеукраїнська наукова асоціація сходознавства. Одеська філія. 1926-1930. – Одеса, 1930. – С. 7, 17, 20, 22.
- Боровой С. Воспоминания. – М.-Иерусалим, 1993. – С. 134, 364.
- Полонська-Василенко Н.Д. Українська Академія наук (Нарис історії). – К., 1993. – С. 163.
- Аппатов С.И., Дёмин О.Б., Першина З.В. Историческая наука в Одессе за 200 лет // Очерки развития науки в Одессе. – Одесса, 1995. – С. 459.
- Вісник Одеської комісії краєзнавства при Всеукраїнській Академії Наук. 1924-1930: Систематичний розпис змісту / Упорядник Л.О. Жирнова. – Одеса, 1999. – С. 27.
- Люди и судьбы. Биобиблиографический словарь востоковедов – жертв политического террора в советский период (1917-1991). – СПб.: Петербургское Востоковедение, 2003.
- Заруба В.М. Михайло Слабченко в епістолярній та мемуарній спадщині (1882-1952). – Дніпропетровськ, 2004. – С. 131-133, 182.
- Заруба В.М. Історик держави і права України академік М.Є. Слабченко (1882-1952). – Дніпропетровськ, 2004. – С. 12, 169, 173.
- Левченко В.В. Викладання та дослідження археології в Одеському інституті народної освіти (1920-1930) // Стародавнє Причорномор'я. – Одеса, 2005. – С. 80.
- Левченко В.В. Варнеке Олександр Борисович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 88-90.
- Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту. – Одеса: ТЕС, 2010. – С. 148, 260, 321, 392.

**Найважливіші статті О.Б. Варнеке, що стосуються історії
 Південної України:**

- **Екскурсія в Одеський історико-археологічний Музей //**
 Наша школа. – 1925. – № 3-4. – С. 52-55.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Залізничне будівництво на Україні в 1860-х рр.** // Записки Одеського наукового при Української Академії Наук товариства. Секція соціально-історична. – 1927. – Ч. 1. – С. 5-22.
- **До соціально-економічної історії таврійських ногайців** // Східний світ. – 1929. – № 3(9). – С. 137-146.
- **Р.В. Орбінський** // Записки Одеського наукового при Української Академії Наук товариства. Секція соціально-історична. – 1928. – Ч. 3. – С. 47-65.
- **Українська періодична преса в Одесі 1917-1921 років** // Записки Українського бібліографічного товариства в Одесі. – 1929. – Ч. 2-3. – С. 103-116.
- **До історії залізничного будівництва на Україні** (доповідь 18 листопада 1926 р.) // Вісник Одеської комісії краєзнавства при УАН. Секція соціально-історична. – 1929. – Ч. 4-5. – С. 14-15.
- **До історії робітничого питання в Донбасі 1-ої половини XIX століття** (доповідь 16 лютого 1928 р.) // Вісник Одеської комісії краєзнавства при УАН. Секція соціально-історична. – 1929. – Ч. 4-5. – С. 23.
- **Клясова боротьба серед ногайців на початку XIX ст.** // Східний світ. – 1930. – № 12 (3). – С. 157-162.
- **Маркс-Енгельс-Ленін-Сталін про Одесу** // Чорноморська комуна. – 1944. – 2 вересня.

Валерій Левченко

ВАСИЛЕВИЧ Андрій Валерійович (10.08.1976, м. Черкаси).

У 1993 р. закінчив Першу міську гімназію міста Черкас.

У 1998 р. закінчив Миколаївський державний педагогічний інститут і отримав повну вищу освіту за спеціальністю “Мова і література (англійська та німецька)”.

З 1999 р. – викладач Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини ВНЗ “Відкритий міжнародний університет розвитку людини “Україна””. Кафедра філології та загально-гуманітарних дисциплін.

У 1999-2001 рр. – аспірантура НаУКМА, спеціальність “Історія зарубіжної літератури”.

У 2008-2012 рр. – здобувач Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи.

Дослідники історії Південної України

Працює над кандидатською дисертацією “Становлення та розвиток професійно-технічної освіти на півдні України (кінець XVIII – початок XX ст.)”. Керівник – Д.І. Пащенко.

Сфера наукових інтересів: професійна освіта на Півдні України.

E-mail: noegip@ukr.net

Статті А.В. Василевича, що стосуються історії Південної України:

• **Підготовка кораблебудівників у Миколаєві (кінець XVIII – початок XX ст.)** // Актуальні проблеми археології, історії та історичного краєзнавства Буго-Дніпровського межиріччя: матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 110-й річниці з дня народження Г.Ю. Храбана (м. Умань, 26-27 квітня 2012 р.). – Умань, 2012.

• **Професійна підготовка фахівців-залізничників на Півдні України (кінець XIX – початок XX ст.)** // Аркасівські читання: матеріали II Міжнародної наукової конференції (м. Миколаїв 27-28 квітня 2012 р.). – Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2012. – С. 163-165.

• **Навчально-виховний процес у кораблебудівних професійно-технічних закладах Півдня України (кінець XVIII – початок XX ст.)** // Придніпровські соціально-гуманітарні читання: матеріали Криворізької сесії I Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 24 листопада 2012 р.). – Д.: Інновація, 2012. – Ч. 3. – С. 177-180.

• **Професійно-технічна підготовка суднобудівників на Півдні України (XIX – початок XX ст.)** // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: Педагогіка. – Вип. 146. – Т. 158. – С. 122-126.

(Анкета А.В. Василевича)

ВЕРБИЦЬКИЙ Віталій Анатолійович (10.04.1969, м. Миколаїв) – кандидат історичних наук (2009 р.), доцент (2015 р.).

У 1984 р. закінчив середню школу № 35 м. Миколаєва. Після закінчення 8-го класу у 1984 р. вступив до Миколаївського будівельного технікуму, який закінчив з відзнакою у 1988 р. й

Бібліографічний довідник. Том II

отримав спеціальність техника-будівельника. З 1988 р. по 1990 р. проходив службу у лавах Радянської Армії.

У 1990-1996 рр. навчався на гідротехнічному факультеті Одеської академії будівництва та архітектури, отримавши диплом зі спеціальності “Інженер-гідротехнік”. Під час навчання та після отримання вищої освіти у період 1990-1998 рр. працював на посадах техника-конструктора й інженера у різних державних установах.

З вересня 1998 р. – викладач-асистент, з вересня 2002 р. – старший викладач, а з вересня 2010 р. по грудень 2011 р. – в. о. доцента кафедри фізичного виховання та спорту ЧДУ імені Петра Могили. Майстер спорту з контактного карате (2000 р.).

У грудні 2009 р. у Чорноморському державному університеті імені Петра Могили захистив кандидатську дисертацію “Фізичне виховання та спорт у середніх навчальних закладах Півдня України: 1864-1917 рр. (на матеріалах Херсонської губернії)”. Науковий керівник – О.П. Тригуб.

2011-2014 рр. – докторант ЧДУ імені Петра Могили. З жовтня 2015 р. – доцент кафедри здоров’я людини.

Сфери наукових інтересів: історія розвитку фізичного виховання та спорту на Півдні України, історіографія церковних розколів у російському православ’ї у 20-30-х рр. ХХ ст.

Нагороди: Почесні грамоти Чорноморського державного університету імені Петра Могили (2001, 2005, 2006, 2008, 2009, 2010 рр.), Почесна грамота Міністерства освіти і науки України (2007 р.), Грамота Управління освіти і науки Миколаївської облдержадміністрації (2010 р.).

Автор 23 наукових статей.

E-mail: v.verbitskiy@mail.ru

**Найважливіші статті В.А. Вербицького, що стосуються історії
Південної України:**

• **Водний спорт як засіб позашкільної практики фізичного виховання в освітніх закладах Одеського навчального округу (1894-1913 рр.)** // Емінак: Науковий щоквартальник. – Київ-Миколаїв. – 2007. – № 2 (2) (жовтень-грудень). – С. 98-104.

• **Фізичне виховання і спорт у Миколаївському вчительському інституті 1913-1917 рр.** // Наукові праці: Науково-методичний журнал – Т. 74. – Вип. 61. Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2007. – С. 158-163.

Дослідники історії Південної України

• **Діяльність “потішного” руху на території Одеського навчального округу та його значення в розвитку шкільного фізичного виховання** // Фізичне виховання, спорт і культура здоров’я у сучасному суспільстві: Зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки: У 3 т. / Уклад. А.В. Цьось, С.П. Козіброцький. – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – Т. 1. – С. 9-13.

• **Розвиток фізкультури і спорту в навчальних закладах Півдня України (початок ХХ ст.)** // Історичний архів. Наукові студії: Збірник наукових праць. – Миколаїв: Вид-во МДГУ імені Петра Могили, 2008. – Вип. 2. – С. 116-122.

• **Фізичне виховання і спорт на Півдні України (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.): історіографія проблеми** // Південний архів. Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2008. – Вип. 28-29. – С. 194-203.

• **Кадрове забезпечення середніх навчальних закладів Півдня України вчителями фізичної культури (1864-1914 рр.)** // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць / гол. ред. В.М. Вашкевич. – К., 2009. – Вип. 23. – С. 50-58.

Матеріально-технічне забезпечення процесу фізичного виховання середніх шкіл південного регіону України у дореволюційний період // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць / гол. ред. В.М. Вашкевич. – К., 2009. – Вип. 24. – С. 35-42.

• **Особливості фізичного виховання у навчальних закладах Півдня України в роки Першої світової війни** // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 94. Вип. 81. Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2009. – С. 159-162.

• **Діяльність херсонського товариства сприяння фізичному вихованню дітей (кінець ХІХ – початок ХХ ст.)** // Чорноморський літопис: Науковий журнал. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. – Вип. 10. – С. 73-80.

• **З історії розвитку шкільного водного спорту на Миколаївщині (початок ХХ ст.)** // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць / гол. ред. В.М. Вашкевич. – К., 2015. – Вип. 99. – С. 65-68.

Олександр Тригуб

Бібліографічний довідник. Том II

ВЕРМЕНИЧ Ярослава Володимирівна (1.05.1967, м. Київ) – доктор історичних наук (2005 р.), заслужений діяч науки і техніки України (2011 р.), професор (2013 р.).

В 1988 р. закінчила Київський державний інститут культури, 1993 р. – аспірантуру Київського державного педагогічного інституту іноземних мов (кафедра історії України).

В 1993 р. у Київському державному університеті ім. Т. Шевченка захистила кандидатську дисертацію “Здійснення українізації у 20-30-х роках: політичні і культурні аспекти проблеми”. Науковий керівник – Ю.І. Терещенко.

З 1993 р. працює в Інституті історії України у відділі регіональних проблем історії України на посаді наукового співробітника, з 1995 р. – старшого наукового співробітника, з 2005 р. – провідного наукового співробітника. В 2000-2001 рр. – стипендіат Президента України. З 2002 р. – секретар, член, заступник голови експертної ради з історичних наук ВАК (ДАК) України.

В 2005 р. в Інституті історії України НАН України захистила докторську дисертацію “Історична регіоналістика в Україні: теоретико-методологічні проблеми”. Науковий консультант – П.Т. Тронько.

В 2010 р. призначена завідуючою сектором теоретико-методологічних проблем історичної регіоналістики, в 2012 р. – завідуючою відділом історичної регіоналістики. Ініціатор дослідження регіональних проблем в Україні на концептуально новій, науковій основі та консолідації зусиль вітчизняних та зарубіжних істориків та географів навколо переосмислення проблем регіоналізму й регіоналізації. У фокусі наукової уваги – проблеми співвідношення часу і простору, глобального і локального, макро-, мезо- і мікропідходів в історичних дослідженнях, рубіжності, периферійності, транскордонності, вдосконалення адміністративно-територіального устрою, термінологічного глосарію регіоналістики тощо.

За її активної участі започатковано щорічник “Регіональна історія України” (вийшло 9 випусків), який репрезентує сучасні методологічні підходи до осмислення територіальної історії, проблем пограниччя, вироблення концептуальних підходів до кордонознавства в Україні.

Автор 180 наукових праць, в тому числі 8 монографій.

E-mail: verrosla@gmail.com

Дослідники історії Південної України
Книги Я.В. Верменич, що стосуються історії Південної
України:

- **Теоретико-методологічні проблеми історичної регіоналістики в Україні.** – К.: Інститут історії України НАН України, 2003. – 516 с.
- **Територіальна організація в Україні як наукова проблема: регіонально-історичний та політико-адміністративний виміри.** – К.: Інститут історії України НАН України, 2008. – 160 с.
- **Адміністративно-територіальний устрій України: еволюція, сучасний стан, проблеми реформування.** У 2-х ч. – К., 2009.
- **Историческая лимнология: проблемы концептуализации.** – Saarbrücken: LAP Lambert Academic Publishing, 2013. – 148 с.
- **Історична регіоналістика. Навчальний посібник / Відп. ред. В.А. Смолій.** – К.: Інститут історії України НАН України, 2014. – 412 с.
- **Схід і Південь України: час, простір, соціум.** – Т. 1. – К.: Інститут історії України НАН України, 2014. – 378 с.
- **Донбас як порубіжний регіон: територіальний вимір.** – К.: Інститут історії України НАН України, 2015. – 69 с.
- **Південна Україна на цивілізаційному пограниччі.** – К.: Інститут історії України НАН України, 2015. – 482 с.
- **Південна Україна: взаємовпливи держав та культур на цивілізаційному пограниччі.** – К.: Інститут історії України НАН України, 2015. – 81 с.

**Статті Я.В. Верменич, що стосуються історії Південної
України:**

- **Культурна спадщина Середземномор'я в генезисі південноукраїнських міст // Київська старовина.** – 2011. – № 2. – С. 147-160.
- **Просторове моделювання історії: зміна парадигм // Схід і Південь України: час, простір, соціум.** – Т. 1. – К., 2014. – С. 16-53.
- **Крим і Північне Причорномор'я на цивілізаційному перехресті // Схід і Південь України: час, простір, соціум.** – Т. 1. – К., 2014. – С. 126-159.
- **Статус Автономної Республіки Крим у складі України: переваги і вади // Крим від античності до сьогодення. Історичні студії.** – К., 2014. – С. 613-623.

Бібліографічний довідник. Том II

• **Донбас у контексті теорій порубіжжя: соціогуманітарний аналіз** // Український історичний журнал. – 2015. – № 1. – С. 108-134.

Олена Ковальчук

ВЕРНАДСЬКИЙ Георгій Володимирович (20.08.1887, м. Санкт-Петербург – 12.06.1973, м. Нью-Гейвен, США).

Син видатного філософа В. Вернадського. Випускник історико-філологічного факультету Московського університету (1910 р.). Приват-доцент Санкт-Петербурзького університету (1913-1917 рр.), професор російської історії Пермського (1917-1918 рр.) та Таврійського (1918-1920 рр.) університетів. Дійсний член Таврійської вченої архівної комісії (1918 р.).

З 1920 р. – в еміграції. У 1920-ті рр. співпрацював з Українською академією наук. Його праці були опубліковані у виданнях Комісії для вивчення історії західноруського та українського права. Професор Російського юридичного інституту, від 1925 р. – директор Інституту Н. Кондакова. Від 1927 р. – у США, працював у Єльському університеті (викладав також у Гарвардському, Колумбійському та Чиказькому університетах). Від 1956 р. – на пенсії. Після відставки одержав звання заслуженого професора історії Єльського університету, почесне звання доктора гуманітарних наук Колумбійського університету. Залишався довічним почесним президентом Американської асоціації сприяння слов'янським дослідженням.

Лауреат премії “За видатні заслуги у слов'янських дослідженнях” (1970 р.). Член Американської академії середніх віків.

В період перебування у Криму підготував кілька конкретно-історичних, джерелознавчих досліджень, археографічних публікацій з історії Криму. У пізніших конкретно-історичних працях переважно зупинявся на проблемах готської присутності у Криму та ролі Південної України у контактах Київської Русі та Візантії. До 1920-х рр. під впливом В. Ключевського осмислював історичні процеси на території Південної України (в його сприйнятті – частини Росії) в контексті теорії колонізацій. Південна Україна, на його думку, була осередком вільної колонізації. Причому, час в історії Криму до анексії його Російською імперією сприймав як “доісторичний період”. Один із засновників концепції еврайства. В цьому контексті осмислював історію Південної

Дослідники історії Південної України

України як важливої етноконтактної, геополітичної зони Євразії. Формування українського козацтва вважав передусім наслідком географічного, “окраїнного”, положення України. Розглядав козаків як важливий чинник колонізації Південної України. Заперечував позицію В. Голобуцького про Д. Вишневецького як “феодала – придушувача козацького руху”. Загалом, в оцінці козаків більше розділяв погляди М. Грушевського та Д. Дорошенка, на праці яких посилався. У працях “Давня Русь”, “Київська Русь” “Монголи та Русь” висвітлив політичне становище південноукраїнського регіону раннього та класичного середньовіччя.

Публікації про Г.В. Вернадського та рецензії на його праці:

- Рубинштейн Н. Рец. на: Vernadsky G. Bogdan, hetman of Ukraina. New Haven // Вопросы истории. – 1946. – № 7. – С. 121-124.
- Козляков В.Н. Это только персонификация не нашего понимания исторического процесса...: (Георгий Владимирович Вернадский (1887-1973) и его Очерки по русской историографии) // Георгий Вернадский Русская историография. – М., 1998. – С. 5-26.
- Болховитинов Н.Н. Георгий Владимирович Вернадский в Америке: Трудный путь к признанию, 1927-1946 // Историческая наука на рубеже веков. – М., 2001. – С. 209-227.
- Ковалевська О., Усенко І. Георгій Вернадський і його праці з історії української державності // Людина і політика. – 2001. – № 1. – С. 111-126.
- Антощенко А. В. “Евразийские истории” Г.В. Вернадского // Диалог со временем: альманах интеллектуальной истории. – М., 2002. – Вып. 9. – С. 67-97.
- Ясь О.В. Вернадський Георгій Володимирович // Енциклопедія історії України. – К., 2003. – Т. 1: А-В. – С. 485.
- Филимонов С.Б. Неизвестные крымские статьи профессора Г.В. Вернадского // Историческое наследие Крыма. – Симферополь, 2004. – № 8. – С. 170-182.
- Кудінов Ю. Історики США і Канади про місце Української козацької держави у Центрально-Східній Європі середини XVII ст. // Український історичний збірник. – 2010. – Вип. 13. – Ч. 2. – С. 229-237.

Бібліографічний довідник. Том II

- Білокінь С. Георгій Вернадський і українська геополітична думка його доби // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: Збірник статей. – Вип. 18. – К., 2013. – С. 82-88.
- Дворниченко А.Ю. Г.В. Вернадский об Украине и украинском вопросе (к публикации статьи Г.В. Вернадского “Князь Трубецкой и украинский вопрос”) // Вестник Санкт-Петербургского университета. Сер. 2, История. – 2015. – № 2. – С. 57-79.
- Torbakov I. Becoming Eurasian: The Intellectual Odyssey of Georgii Vladimirovich Vernadsky // Between Europe and Asia: The Origins, Theories, and Legacies of Russian Eurasianism. Edited by Mark Bassin, Sergey Glebov, and Marlene Laruelle. – Pittsburgh, 2015. – P. 115-116.

Вибрані книги Г.В. Вернадського, що стосуються історії Південної України:

- Опыт истории Евразии с половины VI века до настоящего времени. – Берлин, 1934. – 189 с.
- Bogdan, hetman of Ukraina. – New Haven - London, 1941. – 141 p.
- Древняя Русь. – Тверь; М., 1996. – 445 с.
- Монголы и Русь. – Тверь; М., 1997. – 476 с.
- Киевская Русь. – Тверь; М., 2000. – 442 с.

Вибрані статті Г.В. Вернадського, що стосуються історії Південної України:

- Тавельський архив В.С. Попова // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – 1919. – № 56. – С. 104-110.
- Записки о необходимости присоединения Крыма к России: (Из Тавельского архива В.С. Попова) // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – 1919. – № 56. – С. 111-126.
- Стихи кн. Г.А. Потемкина-Таврического на основание Екатеринослава // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – 1919. – № 56. – С. 127-130.
- К истории колонизации Азовского побережья. Азовские дела по сношениям с Крымом и Кубанью (1698-1701), хранящиеся в историческом архиве Таврической ученой архивной комиссии // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – 1920. – № 57. – С. 249-297.

Дослідники історії Південної України

- **Goten und Anten in Sudrussland** // Sudostdeutsch. Forschungen. – Munchen, 1938. – № 3. – S. 265-279.
- **Byzantium and Southern Russia: I. The Eparchy of Gothia: II. The date of the conversion of the Khazars to Judaism** // Byzantion. – Bruxelles, 1940. – № 15. – P. 67-86.
- **The Rus' in the Crimea and the Russco-Byzantine treaty of 945** // Byzantine Metabyzantina. – 1946. – № I. – P. 249-260.
- **The problem of the early Russian compaigns in the Black Sea area** // American Slavic and East European rev. – 1949. – № 8. – P. 1-10.
- **The Eurasian nomads and their impact on medieval Europe (A recon sideration of the problem)** // Studi me dievali. – 1963. – № 4. – P. 1-34.
- **“В Крыму был расцвет умственной и религиозной жизни...”**: Г.В. Вернадский и его воспоминания о Крыме / предисл., подгот. текста к републ. В.В. Лаврова, ком. А.В. Мальгина // Крымский Архив. – Симферополь, 1994. – № 1. – С. 28-46.

Олександр Музичко

ВЕТРОВА Ганна Володимирівна (22.05.1981, м. Ізмаїл) – кандидат історичних наук (2009 р.), доцент (2013 р.).

У 1998 р. закінчила середню школу № 2 м. Ізмаїла. У 1998-2003 рр. навчалася на історичному факультеті Ізмаїльського державного гуманітарного університету і отримала диплом з відзнакою зі спеціальності “Педагогіка і методика середньої освіти. Історія”, здобула кваліфікацію вчителя історії та правознавства. 2003-2004 рр. – навчання в магістратурі ІДГУ – диплом з відзнакою зі спеціальності “Педагогіка і методика середньої освіти. Історія”, здобуття кваліфікації магістра педагогічної освіти, викладача історії; 2004-2007 рр. – навчання в аспірантурі Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

У 2006-2015 рр. – викладач кафедри всесвітньої історії Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

У 2009 р. захистила кандидатську дисертацію “Соціальні зміни у складі населення Півдня України у другій половині XIX ст.”. Науковий керівник – О.М. Лебеденко.

З 2012 р. є дійсним членом Національної Спілки краєзнавців України.

Бібліографічний довідник. Том II

У 2015 р. переїхала на постійне місце проживання до Ізраїлю.

У спектрі наукових зацікавлень домінують питання соціально-економічної історії півдня України ХІХ – початку ХХ ст. Як окремих напрямом наукових зацікавлень можна виділити історію Південної Бессарабії, зокрема, соціально-економічну історію краю в ХІХ ст., розвиток економіки в регіоні під владою Румунії (1918-1940 рр.), зміни у соціальному становищі населення в цей час, особливості політики румунізації на землях Південної Бессарабії.

Авторка 30 публікацій, серед них 3 навчально-методичних посібників (у співавторстві), 2 збірок документів (у співавторстві), 15 наукових статей і 10 доповідей на науково-практичних конференціях.

E-mail: windfam@rambler.ru

Книги Г.В. Ветрової, що стосуються історії Південної України:

• **Південна Бессарабія (кінець ХVІІІ – ХІХ ст.):** [навчально-методичний посібник] / Л.Ф. Циганенко, О.М. Лебеденко, А.В. Дізанова та інші; під ред. Л.Ф. Циганенко. – Ізмаїл: СМІЛ, 2011. – 216 с. (у співавторстві).

• **Південна Бессарабія (з найдавніших часів до кінця ХVІІІ ст.):** [навчально-методичний посібник] / Л.Ф. Циганенко, О.М. Лебеденко, А.В. Дізанова та інші; під ред. Л.Ф. Циганенко. – Ізмаїл: СМІЛ, 2011. – 246 с. (у співавторстві).

• **Джерела історії Південної Бессарабії (з давніх часів до кінця ХІХ ст.):** / Упорядники: О.М. Лебеденко, Л.Ф. Циганенко та інші; відп. упорядник Н.О. Гончарова. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2013. – 191 с. (у співавторстві).

Найважливіші статті Г.В. Ветрової, що стосуються історії Південної України:

• **Розвиток підприємництва у гірничозаводській та металургійній галузях промисловості Катеринославської губернії (II половина ХІХ ст.)** // Південний архів. Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2007. – Вип. 24. – С. 148-159.

• **Соціальні зміни у складі населення Півдня України у другій половині ХІХ ст.: історіографія проблеми** //

Дослідники історії Південної України

Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряни. – Запоріжжя, 2009. – Вип. 23. – С. 25-31.

• **Правові умови формування буржуазії на Півдні України у другій половині XIX ст.** // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: Історичні науки. Філологічні науки: Збірник наукових праць. – Ізмаїл, 2009. – Вип. 26. – С. 3-6.

• **Умови праці та побуту сільськогосподарського робітництва на Півдні України у другій половині XIX ст.** // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2009. – № 12 (90). – С. 200-209.

• **Джерелознавчий аспект дослідження процесу соціальних змін у складі населення Півдня України у другій половині XIX ст.** // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2010. – № 1 (102). – С. 209-221.

• **Формування промислового робітництва на Півдні України у другій половині XIX ст.** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2010. – Вип. XXVIII. – С. 66-71.

• **Економічний розвиток Південної Бессарабії в останній чверті XIX ст.** // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – К., 2012. – Вип. 60. – С. 238-244.

• **Економічний розвиток Південної Бессарабії під владою Румунії (1918-1940 рр.)** // Краєзнавство. Науковий журнал. – К., 2013. – Вип. 1 (82). – С. 47-53.

• **Кочове та осіле населення Південної Бессарабії у ранньому Середньовіччі** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2014. – Вип. XXXIX. – С. 17-22.

• **Соціальний склад населення Південної Бессарабії в останній третині XIX ст.** // Матеріали X Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії” // Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2015. – С.123-126.

Лілія Циганенко

Бібліографічний довідник. Том II

ВОВЧУК Людмила Анатоліївна (13.02.1987, с. Луги Чечельницького р-ну Вінницької обл.) – кандидат історичних наук (2014 р.).

У 2004 р. закінчила ЗОШ I-III ступенів с. Чорноморка (Очаківський р-н, Миколаївська обл.). У 2004-2009 рр. навчалася у Чорноморському державному університеті імені Петра Могили (м. Миколаїв), отримавши диплом з відзнакою зі спеціальності “Міжнародні відносини”.

У 2009 р. вступила до аспірантури Чорноморського державного університету імені Петра Могили, яку закінчила у 2012 р.

З листопада 2012 р. і по сьогоднішній час працює викладачем на кафедрі міжнародних відносин та зовнішньої політики факультету політичних наук Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

У червні 2014 р. у Черкаському національному університеті імені Б. Хмельницького захистила кандидатську дисертацію “Діяльність консулів іноземних держав у чорноморсько-азовських портах Російської імперії (кінець XVIII – початок XX ст.)”. Науковий керівник – О.В. Шевчук.

Нагороди: грамота Чорноморського державного університету імені П. Могили (2007, 2008, 2014 рр.), грамота Управління освіти і науки Миколаївської обласної держадміністрації (2012 р.), почесна грамота міського голови м. Миколаєва (2014 р.), грамота Миколаївської обласної ради (2015 р.), грамота Миколаївської обласної держадміністрації (2015 р.).

Сфера наукових інтересів: історія діяльності консулів іноземних держав у портових містах чорноморсько-азовського басейна кінця XVIII – початку XX ст.

Автор більше 30 наукових праць (зокрема, 2 підручників, 33 наукових статей, 1 методичних рекомендацій).

E-mail: luda_vovchuk@ukr.net

Публікації про Л.А. Вовчук:

- **Кафедрі міжнародних відносин та зовнішньої політики – 10 років. Факультет політичних наук**
- **Чорноморський державний університет імені Петра Могили.** – [Миколаїв]: [б.в.], [2013]. – 15 с.: кольор. іл.
- **Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики // Чорноморський державний університет імені Петра Могили.** Petra

Дослідники історії Південної України

mea – моя твердиня: [ювілейне видання до 20-ї річниці навчального закладу]. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. – С. 269-273.

Статті Л.А Вовчук, що стосуються історії Південної України:

• **Основні напрямки діяльності іноземних консульств на Півдні України у другій половині XIX – початку XX ст. (на прикладі Миколаєва)** // Емінак. – 2007. – № 2 (жовтень-грудень). – С. 90-97.

• **Практика консульських установ у південному регіоні України (друга половина XIX – поч. XX ст.)** // Краєзнавство. – 2009. – № 3-4. – С. 234-241.

• **Російсько-американські дипломатичні зв'язки (1832-1919 рр.): на матеріалах Південної України** // Емінак. – 2009. – № 1-4 (4) (січень-грудень). – С. 73-79.

• **Правова основа діяльності дипломатичних представництв зарубіжних країн на Півдні України (друга половина XIX – початок XX ст.)** // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 129. Вип. 116: Історія. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2010. – С. 54-59.

• **Російсько-австрійські дипломатичні зв'язки: 1785-1919 рр. (на матеріалах австрійських представництв на Півдні України)** // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 180. Вип. 168: Історія. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2012. – С. 62-68.

• **Джерела до історії консульських установ іноземних держав на Півдні України (кін. XVIII – початок XX ст.)** // Історичний архів. Наукові студії: збірник наукових праць. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. – Вип. 9. – С. 101-106.

• **Консули Одеси в економічному житті Південної України (XIX – початок XX ст.)** // Краєзнавство / НСКУ; Ін-т історії НАНУ. – 2012. – № 2. – С. 121-126.

• **Становлення дипломатичних установ у портових містах Чорноморсько-азовського басейну Російської імперії (1785-1919 рр.)** // Науковий вісник / Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць – Вип. 3.34: історичні науки. – Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2013. – С. 210-218.

Бібліографічний довідник. Том II

• **Семья Рафаловичей в дипломатической и общественной жизни Южной Украины (XIX – начало XX ст.)** // Historia III°. Częstochowskie spotkania młodych historyków / Polskie Towarzystwo Historycznego Oddział w Częstochowie. Red. naukowa Norbert Morawiec, Tadeusz Strogosz. – Częstochow: 2013. – S. 125-132.

• **Просопографічний портрет іноземних консулів Чорноморсько-Азовського регіону Російської імперії (кінець XVIII – початок XX ст.)** // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 241. Вип. 229: Історія. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2014. – С. 46-53.

Олександр Тригуб

ВОДОТИКА Сергій Григорович (04.01.1957, м. Маріуполь) – доктор історичних наук (2001 р.), професор (2007 р.).

У 1974 р. закінчив середню школу № 130 м. Харкова із золотою медаллю. У 1974-1979 рр. навчався на історичному факультеті Харківського державного університету імені В.Н. Каразіна. Іменний стипендіат. Спеціалізувався на кафедрі історії України під керівництвом І.К. Рибалки. Отримав диплом зі спеціальності “Історик, викладач історії і суспільствознавства”.

У 1979-1988 рр. працював в Українському заочному політехнічному інституті (з трирічною перервою на навчання в аспірантурі) викладачем, старшим викладачем, доцентом кафедри історії КПРС і наукового комунізму. У 1988-1993 рр. працював доцентом кафедри суспільних дисциплін Херсонського філіалу Миколаївського кораблебудівного інституту, у 1993-2015 рр. очолював кафедру теорії та методики викладання соціально-економічних дисциплін (з 1995 р. – за сумісництвом) Херсонської академії неперервної освіти. У 1996-2009 рр. проходив службу в МВС України на посадах старшого наукового співробітника, доцента, професора кафедр соціально-гуманітарних і державно-правових дисциплін Херсонського юридичного інституту Харківського національного університету внутрішніх справ, отримав спеціальне звання “полковник міліції”. З 2010 р. працює на посаді професора кафедри історії України та методики викладання Херсонського державного університету.

У 1980-1984 рр. навчався у стаціонарній аспірантурі Інституту історії АН УРСР під керівництвом С.В. Кульчицького. У 1984 р. у спеціалізованій раді Інституту історії АН УРСР захистив кандидатську дисертацію “Класова структура доколгоспного

Дослідники історії Південної України

селянства Радянської України 1920-х років. Соціально-економічна характеристика”. Науковий керівник – С.В. Кульчицький.

У 2001 р. захистив докторську дисертацію “Історична наука УСРР 1920-х років: соціополітичні, організаційні та концептуальні основи функціонування”. Науковий консультант – С.В. Кульчицький.

Офіційний керівник двох захищених кандидатських дисертацій.

Сфера наукових інтересів: історія й історіографія 1920-х років, історія Південної України, історія Херсонщини.

Автор і упорядник близько 250 наукових і науково-популярних праць (зокрема, 2 індивідуальних і 5 колективних монографій, 2 археографічних публікацій, 9 підручників, близько 135 наукових статей).

E-mail: SVodotyka@gmail.com

Публікації про С.Г. Водотику та рецензії на його праці:

• Ігорів В. (Верба І.). До книгозбірні кожної родини [з приводу виходу в світ книги: Павленко В.Я., Водотика С.Г., Дарієнко В.М., Ніцой А.І. Історія України: Навчально-методичний посібник для підготовки до вступу у вузи. – Херсон: ХДПІ, 1995. – 181 с.] // Наука і суспільство. – 1995. – № 11-12. – С. 9.

• Павленко В.Я. Ні, не пропаща доля! [з приводу монографії С.Г. Водотики “Академік Михайло Єлисейович Слабченко. Нарис життя та творчості”. – К.-Херсон, 1998] // Наддніпрянська правда. – Херсон. – 1998. – 14 липня.

• Кондрашов В. У Світі підручника [Водотика С.Г. Нариси історії історичної науки УСРР 1920-х років / АН України. Інститут історії України. – К.-Херсон: Айлант, 1998. – 172 с.] // Освіта: Всеукраїнський громадсько-політичний тижневик. – 1998. – № 7-8. – 3-10 лютого. – С. 8.

• Марочко В.І. Рец. [С.Г. Водотика Академік Михайло Єлисейович Слабченко. Нарис життя та творчості. – К.-Херсон, 1998. – 141 с.] // Український історичний журнал. – 2003. – № 1. – С. 132-133.

• Водотыка Сергей Григорьевич // Кто есть кто в Херсоне: Библиографический справочник. – Херсон: Слош, 2004. – С. 70-71.

• Водотика Сергій Григорович // Доктори наук і професори Національного університету внутрішніх справ. Довідник. – Харків: МВС України. НУВС, 2004. – С. 19-20.

Бібліографічний довідник. Том II

- Водотика Сергій Григорович // Херсонський юридичний інститут Харківського національного університету внутрішніх справ: Історія і сучасність (1973-2008 рр.). – Херсон: Видавець Чуев С.М., 2008. – С. 273-274.
- Кульчицький С.В. Водотика Сергій Григорович // Українські історики. Бібліографічний довідник / НАН України. Інститут історії України. – Вип. 3. – К.: Інститут історії України, 2010. – С. 41-42 (Серія “Українські історики”).
- Водотика Сергій Григорович // Науковці Херсонської академії неперервної освіти. – Херсон: ХАНО, 2014. – С. 67-68.
- Водотика Сергій Григорович // Енциклопедія сучасної України [Електронний ресурс]. Режим доступу: esu.com.ua/surch_article.php

Книги С.Г. Водотики, що стосуються історії Південної України:

- Академік Михайло Єлисейович Слабченко. Нарис життя та творчості / НАН України. Інститут археографії та джерелознавства. – К.-Херсон: Айлант, 1998. – 141 с.
- Історія Херсонщини XIII-XIX ст. Підручник. – Херсон: Айлант, 2001. – 176 с.
- Історія Херсонщини: Навчальний посібник. – Херсон: Айлант, 2003 (у співавторстві з Є.Г. Сінкевичем).
- Херсону – 225 років: Історія (науково-популярне видання). – Херсон: ПП “Неупокоев С.О.”, 2003. – 179 с.
- З історії правоохоронних органів Півдня України IX-XVIII ст. – Херсон: ХЮІ ХНУВС, 2004. – 71 с.
- Новітні підходи до викладання історії рідного краю в школі: Методичний посібник. – Херсон: ПРПО, 2008. – 84 с.
- Херсонський юридичний інститут Харківського національного університету внутрішніх справ: Історія і сучасність (1973-2008 рр.). – Херсон: Видавець Чуев С.М., 2008. – 356 с. (у співавторстві з Л.А. Савенок і Г.В. Цибуленком).
- Н.Д. Полонська-Василенко: показчик документальних матеріалів в архівах України. – Київ-Запоріжжя: ТанDEM-У, 2008. – 336 с. (Старожитності Південної України. Вип. 19) (у співавторстві з І.В. Вербою).
- Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 рр. в Україні. Херсонська область (вступна стаття,

Дослідники історії Південної України

керівник авторського колективу). – Херсон: ВАТ “Вид-во “Наддніпрянська правда”, 2008. – 844 с.

• **Соціально-економічні підвалини модернізації Херсонщини у XIX – на початку XX ст.: Навчальний посібник.** – Херсон: КВНЗ ХАНО, 2013. – 71 с.

• **Херсонщина: від найдавніших часів до сьогодення.** – Херсон: Книжкове вид-во ПЧ Вишемірський В.С., 2014. – 360 с. (співавтори: Л.О. Цибуленко, Г.В. Цибуленко, Г.В. Батенко, Н.М. Кузцова, В.Я. Павленко).

Найважливіші статті С.Г. Водотики, що стосуються історії Південної України:

• **Н.Д. Полонська-Василенко як історик Запорозжя // Шляхи розвитку слов'янських народів: Актуальні проблеми історії.** – К.: КДПІ, 1992. – Вип. 2-3. – С. 219-229.

• **Створення академіком АН України М.Є. Слабченко осередку українознавства в Одесі // Вісник Академії Наук України.** – 1993. – № 2. – С. 45-48.

• **До історії Херсонської губернської вченої архівної комісії // Історія України: Маловідомі події, імена, факти. Збірник статей.** – Вип. 13. – К.: Інститут історії України НАН України, 2001. – С. 24-41.

• **Мемуари херсонців як джерело з історії Херсона першої третини XX ст. // Південний архів. Збірник наукових праць. Історичні науки.** – Херсон, 2003. – Вип. 12. – С. 110-119.

• **Загальний перепис населення 1897 р. про підсумки соціально-економічного розвитку Херсона у пореформену добу // Наукові зошити [Херсонський краєзнавчий музей].** – Херсон: Айлант, 2004. – С. 8-12.

• **Суспільно-політичні настрої української інтелігенції на початку XX ст.: херсонське оточення академіка С. Єфремова // Наукові записки [Херсонський краєзнавчий музей].** – Херсон: Айлант, 2006. – С. 21-30.

• **Херсон // Енциклопедія історії України.** – Т. 10. – К.: Наукова думка, 2013. – С. 369-372.

• **Соціально-історичний аспект формування сучасної етнополітичної ситуації на Херсонщині // Музейний вісник: науково-теоретичний щорічник.** – Вип. 13/2. – Запоріжжя, 2014. – С. 61-66.

Бібліографічний довідник. Том II

• **Регіональна історія в геополітичному вимірі: на прикладі Південної України** // Регіональна історія України: Збірник наукових статей. – Вип. 9. – К.: Інститут історії України НАН України, 2015. – С. 89-98.

• **Особливості голоду 1921-1923 років на Херсонщині** // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Міжвідомчий збірник наукових праць. – Вип. 23. – К.: Інститут історії України НАН України, 2015. – С. 291-306.

Світлана Андреева

ВОЄВОДСЬКИЙ Леопольд Францович (15.11.1846, м. Вільно – 22.04.1901, м. Одеса) – доктор грецької словесності (1881 р.), ординарний професор (1882 р.).

У 1864 р. закінчив Лівавську прогімназію. У 1870 р. закінчив історико-філологічний факультет Санкт-Петербурзького університету зі ступенем кандидата за твір “К исследованию религиозно-нравственных понятий у греков до Платона”.

З 30 травня 1870 р. до 1 січня 1873 р. – залишений при факультеті для підготовки до професорського звання.

У 1875 р. захистив магістерську дисертацію “Каннибализм в греческих мифах”. 28 квітня 1875 р. присуджено ступінь магістра грецької словесності.

З 1875 р. – доцент, з 1882 р. по 1899 р. – ординарний професор кафедри грецької словесності історико-філологічного факультету Імператорського Новоросійського університету. У 1874-1876 рр. та 1882-1884 рр. – секретар факультету. У 1878-1879 рр. перебував у закордонному відрядженні.

Докторську дисертацію “Введение в мифологию Одиссеи” захистив 1881 р. у Санкт-Петербурзькому університеті.

Нагороди: ордени Св. Володимира IV ступеню, Св. Анни II ступеню та Св. Станіслава II ступеню.

Сфери наукових інтересів: давньогрецька і російська філологія, німецька література, історія античності, дослідження давньої етики, порівняльне вивчення античної міфології.

Л.Ф. Воєводського цікавила етимологія назви Чорного моря у давнині. Склавав карту археологічних пам'яток північно-причорноморського узбережжя, необхідність в якій назріла давно з причини відсутності наочного зводу про місцезнаходження стародавніх припонтійських колоній.

Дослідники історії Південної України

Автор і упорядник близько 20 наукових праць (зокрема, 3 монографій, 2 брошур, понад 10 наукових статей).

Публікації про Л.Ф. Воєводського:

- Двадцятипятилетие Императорского Новороссийского университета. Историческая записка экстра-орд. профессора А.И. Маркевича и академические списки. – Одесса: Экономическая типография, 1890. – С. 285–286, 299, 655, 731.
- Деревицкий А.Н. Л.Ф. Воеводский (некролог) // Журнал Министерства народного просвещения. – 1901. – Ч. 336. – С. 32-42.
- Деревицкий А.Н. Л.Ф. Воеводский // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1902. – Т. XIV. – Некрологи. – С. 1-7.
- Hausmann G. Universitat und stadtische Gesellschaft in Odessa, 1865-1917: soziale und nationale Selbstorganisation an der Peripherie des Zarenreiches. – Stuttgart, 1998.
- Березин С.Е. Изучение античной истории в Новороссийском университете: профессор Леопольд Францевич Воеводский // Записки історичного факультета. – Одеса, 2000. – Вип. X. – С. 59-64.
- Березин С.Є., Избаш Т.О. Воєводський Леопольд Францевич // Професори Одеського (Новоросійського) університету. – Т. 2. – Одеса, 2005. – С. 265-267.
- Березин С.Є., Избаш-Гоцкан Т.О. Воєводський Леопольд Францевич // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том I (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 92-94.

Книга Л.Ф. Воєводського, що стосується історії Південної України:

- **Этологические и мифологические заметки. Ч. I: Чаши из человеческих черепов и тому подобные примеры утилизации трупа.** – Одесса, 1877. – 84 с.

*Бібліографічний довідник. Том II***Найважливіші статті Л.Ф. Восєводського, що стосуються історії Південної України:**

- **О так называемых гомеровских поэмах** // Записки Императорского Новороссийского университета. – Т. XIX. – Одесса, 1876.
- **О происхождении названия Чёрного моря** // Труды VI археологического съезда в Одессе в 1884 г. Т. II. – Одесса, 1888. – С. 124-128.
- **Карта древних поселений на юге России: Специальное издание распорядительного комитета VI археологического съезда 15 августа 1884 года.** – Одесса, 1884.

Галина Левченко

ГЕ Григорій Миколайович (25.01. 1830, м. Воронеж – 1.11.1911, м. Миколаїв).

Брат видатного художника М.М. Ге. Отримав військову освіту у Петербурзі. Після відставки у 1855 р. працював мировим посередником у селах Поділля. У 1865-1879 рр. мешкав у Херсоні, де працював чиновником в Акцизному управлінні та вів громадсько-просвітницьку діяльність. З 1879 р. до кінця життя мешкав у Миколаєві. Двічі обирався гласним Миколаївської міської думи та у 1889 р. – секретарем міської думи. Ініціатор відкриття Херсонської та Миколаївської громадських бібліотек. Автор драматичних, прозових та публіцистичних творів.

Внеском Г.Ге в історіографію Південної України є нарис загальної історії м. Миколаєва, що започаткувала “гранд-наратив” цього міста. Можливо, написана під впливом Д. Багалія. Заслугою автора було використання актових джерел. Книга викликала критику з боку представника школи В. Антоновича П. Іванова.

Публікації про Г.М. Ге та рецензії на його праці:

- Русские писатели 1800-1917. Биографический словарь. – Т. 1. – М., 1989. – С. 533-534.
- Гаркуша Н.М. Ге Григорий Николаевич // Николаевцы. Энциклопедический словарь. – Николаев, 1999. – С. 98-99.
- Ге Григорій Миколайович // Провідники духовності в Україні /за ред. І.Ф. Кураса. – К., 2003. – С. 635-636.

Дослідники історії Південної України

- Шкварець В.П. Ге Григорій Миколайович // Миколаївці: визначні історики і краєзнавці минулого. – Миколаїв, 2004. – С. 24-25.
- Ткаченко А. Ге Григорій Николаевич // Российские деятели украинского происхождения: энцикл. справочник. – К., 2005. – С. 240.
- Усенко П.Г. Ге Григорій Миколайович // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2007. – Т. 7. – С. 28.
- Шукин В.В. Григорий Николаевич Ге. – Николаев, 2009. – 31 с.

Книга Г.М. Ге, що стосується історії Південної України:

- **Исторический очерк столетнего существования города Николаева при устье Ингула (1790-1890).** – Николаев, 1890. – 122 с.

Олександр Музичко

ГНИБДА Євген Володимирович (10.02.1990, м. Бердянськ).

З 2006 р. – студент соціально-гуманітарного факультету Бердянського державного педагогічного університету. У 2012 р. закінчив магістратуру цього факультету та отримав диплом з відзнакою.

З 2006 р. бере участь в історико-археографічних експедиціях Північним Приазов'ям, що організуються на базі Бердянського державного педагогічного університету.

У 2011-2015 рр. – кореспондент комунального підприємства “Бердянська міська телекомпанія “ТБ-Бердянськ” Бердянської міської ради”. Автор низки історичних і соціальних проєктів на цьому телеканалі. З 2016 р. – співробітник прес-служби Бердянського морського торговельного порту, редактор інформаційно-аналітичного інтернет-порталу БМТП.

У 2012-2015 рр. – аспірант кафедри історії України Бердянського державного педагогічного університету.

З 2012 р. – співробітник науково-дослідного Інституту історичної урбаністики. Адміністратор сайту цього інституту (<http://ri-urbanhistory.org.ua/>).

Учасник Літньої школи в Римі “Патріярх Йосип Сліпий: до 50-ліття звільнення, прибуття до Риму та заснування УКУ” (4-11 липня 2013 р.).

Бібліографічний довідник. Том II

Працює над кандидатською дисертацією “Модернізація портів Південної України другої половини XIX – початку XX ст.”. Науковий керівник – В.М. Константинова.

Сфери наукових інтересів: історична урбаністика, усна історія, історична регіоналістика.

E-mail: gnybida_real_fan@ukr.net

Статті Є.В. Гнибіді, що стосуються історії Південної України:

• **Этносоциальные процессы в Украине в конце XX – начале XXI века на примере города Бердянска** // Вестник студенческого научного общества / Ред. кол. М.В. Новиков, Л.М. Архипова, О.С. Егорова и др. – Ярославль, 2007. – С. 75-77.

• **Теорія та практика проведення історико-етнографічних експедицій із метою дослідження усної історії** // Збірник тез наукових доповідей студентів Бердянського державного педагогічного університету на днях науки 15 травня 2008 року. – Том. 2. Гуманітарні науки. – Бердянськ: БДПУ, 2008. – С. 25-27.

• **Історія Північного Приазов'я другої половини XVIII – початку XX ст. в інтернет-ресурсах** // Zeszyty Historyczne Semper Fidelis. – Studenckie Kolo Naukowe Semper Fidelis, 2010. – 2 (4). – S. 43-67.

• **Традиції весільного обряду українського сільського населення Бердянщини кін. XIX – поч. XX ст. (на матеріалах усної історії)** // Збірник тез наукових доповідей студентів Бердянського державного педагогічного університету на днях науки травня 2012 року. – Том. 2. Гуманітарні науки. – Бердянськ: БДПУ, 2012. – С. 54-56.

• **Історична освіта в Бердянську: від чоловічої гімназії до соціально-гуманітарного факультету БДПУ** // Енциклопедія Бердянска: в 2 т. – Мелітополь, 2013. – Т. 1: А-Л. – С. 617.

• **“Кращий порт Азовського моря”. Літопис історії Бердянска очима кореспондентів “Одеського Вісника” (1861-1875 рр.)** // Енциклопедія Бердянска: в 2 т. – Мелітополь, 2013. – Т. 1: А-Л. – С. 752-753.

• **“Повітова столиця”. Літопис історії Бердянска очима кореспондентів “Одеського Вісника” (1876-1893 рр.)** // Енциклопедія Бердянска. – Мелітополь, 2014. – Т. 2: М-Р. – С. 472.

• **Розбудова морського торговельного порту та соціальний розвиток Бердянска в другій половині XIX ст.** // Гуржіївські

Дослідники історії Південної України

історичні читання: Збірник наукових праць / Ред. кол.: В.А. Смолій, О.І. Гуржій, А.Г. Мороз та ін. – Черкаси: Вид. Чабаненко Ю.А., 2014-2015. – Вип. 8-9. – С. 124-127.

Вікторія Константинова

ГОЛОБУЦЬКИЙ Володимир Олексійович (15(28).07.1903, с. Великий Бір Суразького повіту Чернігівської губернії – 21.01.1993, м. Київ) – доктор історичних наук (1948 р.), професор (1949 р.), лауреат Державної премії УРСР в галузі науки і техніки (1980 р.).

У 1930 р. закінчив історико-економічне відділення педагогічного факультету Північно-Кавказького державного університету (Ростов-на-Дону). У 1930-1934 рр. викладав у м. Грозний. У 1934-1937 рр. – аспірант, викладач Ленінградського педагогічного інституту ім. О.І. Герцена. У 1937-1940 рр. – доцент, завідувач кафедри історії народів СРСР Краснодарського педагогічного інституту.

У 1938 р. захистив кандидатську дисертацію “Дипломатичні зносини Московського уряду з Богданом Хмельницьким до Земського Собору 19 лютого 1651 р.”. Науковий керівник – Б.Д. Греков.

У 1940-1942 рр. – доцент Ленінградського педагогічного інституту ім. О.І. Герцена. 1942-1943 рр. – викладач педагогічного училища с. Аксубаєво Аксубаєвського району Татарської АРСР.

У 1943-1947 рр. – завідувач кафедри історії СРСР Казанського державного університету. У 1947-1949 рр. – завідувач кафедри, декан історичного факультету Чернівецького державного університету.

28 січня 1947 р. захистив докторську дисертацію “Чорноморське козацтво (нариси соціальної історії)”. Науковий керівник – Б.Д. Греков. 20 листопада 1948 р. ВАК затвердив докторський ступень В.О. Голобуцького.

З 1947 по 1979 р. працював у Інституті історії АН УРСР. У 1951-1953 рр. був завідувачем кафедри історії СРСР Київського педагогічного інституту. У 1961-1971 рр. – завідувач кафедри історії народного господарства Київського інституту народного господарства. У 1972-1984 рр. – старший науковий співробітник – консультант Інституту економіки АН УРСР.

Зробив значущий внесок у дослідження історії козацтва на півдні України.

Бібліографічний довідник. Том II

В соціально-економічних дослідженнях В.О. Голобуцького теорія класової боротьби стала головною. Питання соціального розширення козацтва, шляхи поповнення козацтва, становище втікачів, старшини та сіроми, боротьба сіроми за свою долю – ось наріжні питання дослідження історії південного краю останньої чверті XVIII століття. Згідно з В.О. Голобуцьким в основі всіх діянь старшини покладена логіка економічних інтересів, що “керувала запорозькими багатіями, які потребували робочої сили, оберігала масу втікачів від переслідування”.

Роботи В.О. Голобуцького насичені документальними відомостями, але для нього головним стає логічне нагромадження історичних фактів для підтвердження заздалегідь відомих висновків. У такому нагромадженні присутність “несуттєвих” помилок не мала значення. Особливо це стосується прізвищ. Крім того, у використанні документальних матеріалів зустрічаються чисельні недоречності, які дають підставу для сумнівів.

Водночас, услід за історіографічною традицією та державною установкою, В.О. Голобуцький виходив з положення про класові інтереси старшини. Саме тому, на його думку, питання про територію та географічне положення мало цікавило сірому та середні верстви козацтва. Це була прерогатива заможного козацтва, а сірому таке положення більше цікавило з точки зору заробітку. У доказах своєї концепції класовості автор йде на нелогічність і свідомо закриває очі, коли йдеться про напрямки державної політики. Простежується типове для дослідників радянського часу намагання перейти до дослідження соціально-економічної історії, де можна було сховатися за щитом класової боротьби.

Нагороджений Орденом Трудового Червоного Прапора (1960 р.).

Публікації про В.О. Голобуцького та рецензії на його праці:

- Подвижник // Літературна газета. – 1993. – 4 березня.
- Білоконь С. Голобуцький Володимир Олексійович // Вчені Інституту історії України: Бібліограф. довід. / Серія “Українські історики”. – Вип. 1. – К., 1998. – С. 58-60.
- Бойко А.В. Південна Україна останньої чверті XVIII століття: аналіз джерел. К., 2000. – С. 36-37.
- Лях С.Р. Голобуцький Володимир Олексійович // Українське козацтво: Мала енциклопедія. – К.; Запоріжжя, 2002. – С. 108.

Дослідники історії Південної України

- Горак В. Знавець козацької доби (Володимир Голобуцький) // Історичний журнал. – 2003. – № 4-5. – С. 118-124.
- Гриневич В. Він не вмів кивати, куди треба // Голос України. – 2003. – 29 липня. – С. 5.
- Мороз В. Подвиг громадянина і вченого // Голобуцький В.О. Запорізька Січ в останні часи свого існування (1734-1775 рр.). – Дніпропетровськ, 2004. – С. 5-9.
- Михайлина П., Федорук А. Видатний український історик ХХ століття (до 100-річчя від дня народження В.О. Голобуцького) // Буковинський журнал. – 2005. – № 1. – С. 77-83.
- Юсов. С. Кристалізація наукових пріоритетів В. Голобуцького та її перші наслідки в контексті інтелектуальної біографії вченого // Український історичний збірник. – Вип. 8. – К., 2005. – С. 468-482.
- Юсов. С. Наукова й педагогічна діяльність В. Голобуцького в роки Великої Вітчизняної війни та повоєнний період // Український історичний журнал. – 2006. – № 2. – С. 89-105.
- Володимир Олексійович Голобуцький (1903-1993 рр.): Біобібліографія / Автор-укладач С.Л. Юсов, відповідальний редактор В.М. Даниленко – К., 2006. – 160 с.
- Юсов С.Л. Наукова і педагогічна діяльність Володимира Голобуцького: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. – К., 2010. – 20 с.
- Михайлина П.В. Голобуцький Володимир Олексійович // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=25291
- Юсов С.Л. Історик Володимир Голобуцький (1903-1993): життя, наукова і педагогічна діяльність: [монографія] / Нац. акад. наук. України, Ін-т історії України. – К.: [б. в.], 2011. – 334 с.: портр.

Книги В.О. Голобуцького, що стосуються історії Південної України:

- **Черноморское казачество** / Отв. ред. Ф.П. Шевченко. АН УССР. Институт истории. – К.: Изд-во АН УССР, 1956. – 414 с.
- **Запорожское казачество.** – К.: Госполитиздат УССР, 1957. – 461 с.
- **Запорізька Січ в останні часи свого існування. 1734-1775** / АН Української РСР. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961. – 415 с.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Гомін, гомін по діброві. Історичні розповіді про запорізьке козацтво** / Мал. А. Базилевича. – К.: Дитвидав УРСР, 1962. – 175 с.; з іл.
- **Гомін, гомін по діброві: Історичні розповіді про запорізьких козаків** / Для серед. та старш. шкільн. віку. Мал. А. Базилевича. Вид. 2-е (доп. та виправл.). – К.: Веселка, 1968. – 224 с.; з іл.
- **Запорозьке козацтво.** – К.: Вища школа, 1994. – 539 с.
- **Гомін, гомін по діброві: історичні розповіді про запорозьких козаків** / В.О. Голобуцький; худож. А. Базилевич. – Д.: Січ, 2003. – 208 с.
- **Запорізька Січ в останні часи свого існування (1734-1775 рр.).** – Д.: Січ, 2004. – 424 с.
- **Чорноморське козацтво** / упоряд., пер. з рос. і портр. авт. І.В. Голобуцький; передмов. та післямова П.В. Голобуцький. – Д.: Січ, 2008. – 416 с.

**Вибрані статті В.О. Голобуцького, що стосуються історії
Південної України:**

- **Запорізька Січ і її роль в історії українського народу** // Комуніст України. – 1955. – № 7. – С. 62-73.
- **До історії соціально-економічного розвитку Запоріжжя після зруйнування Січі** // Наукові записки ЧДУ. – Т. 18. – Серія історичних наук. – Вип. 1 / Ред. кол.: М.К. Алегберлі. – Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1956. – С. 3-21.
- **Гайдамацкое движение на Запорожье во время “Колиивщины” и крестьянского восстания под предводительством Е.И. Пугачева** // Исторические записки. – Т. 55. – М., 1956. – С. 310-343.
- **Запорозьке козацтво на початку XVIII ст.** // 250 років Полтавської битви. 1769-1959. 36. ст. / Відп. ред. В.А. Дядиченко / Інститут історії АН УРСР. – К., 1959. – С. 106-120.
- **Виникнення Запорозької січі** // Книга для читання з історії Української РСР. – К.: Радянська школа, 1960. – С. 56-61.
- **Виступ запорозької сіроми в 1768 році** // Книга для читання з історії Української РСР. – К.: Радянська школа, 1960. – С. 218-224.

Дослідники історії Південної України

• **Ліквідація Запорізької Січі** // Український календар на 1963 р. – Варшава, Українське сусп.-культ. тов-во в Польщі, 1962. – С. 164-170.

• **Запорожская Сечь** // Вопросы истории. – 1970. – № 12. – С. 93-106.

• **Сечь Запорожская** // Большая Советская Энциклопедия. 3-е изд. – М.: Советская энциклопедия, 1976. – Т. 23. – Стб. 968-970.

Анатолій Бойко, Вікторія Константінова¹

ГОНЧАРОВА Наталія Олександрівна (9.01.1976, м. Ізмаїл) – кандидат історичних наук (2007 р.), доцент (2009 р.).

В 1993 р. закінчила загальноосвітню школу № 9 м. Ізмаїла.

У 1993-1998 рр. навчалась на факультеті української філології та історії Ізмаїльського державного педагогічного інституту, отримала диплом “Вчитель української мови і літератури та історії”. З 1998 р. по 2004 р. працювала вчителем історії та правознавства загальноосвітньої школи № 6 м. Ізмаїла. З 2004 р. працює в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті. Доцент кафедри української і всесвітньої історії та культури.

Кандидатську дисертацію “Національно-політичний рух студентської та учнівської молоді в Україні (90-ті роки XIX ст. – лютий 1917 р.)” захистила в спеціалізованій раді Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова в 2006 р. Науковий керівник – О.М. Лебеденко.

Працює над докторською дисертацією, присвяченою історії благодійної діяльності дворянства. Науковий консультант – Л.Ф. Циганенко.

З 2012 р. є членом Національної спілки краєзнавців України.

¹ Укладання біобібліографічного довідника є продовженням того, що свого часу розпочав професор Анатолій Бойко – лідер наукової школи з дослідження історії Південної (Степової) України (*Наукова школа професора А.В. Бойка: персоналії та добробок / Упорядники: Ігор Лиман, Вікторія Константінова. – Запоріжжя, 2011. – 376 с.*). Анатолій Васильович не тільки мріяв згуртувати дослідників Південної України та інтенсифікувати розвій наукових студій цього краю, але і особисто створив науковий добробок, який важко переоцінити. Характеристики, дані в його роботах напрацюванням істориків Південної України минулих епох, не втрачають актуальності донині. Тож при формуванні другого тому було доцільним звернутись із пропозицією до Вікторії Константінової, представниці наукової школи Анатолія Бойка, аби вона підготувала для цього видання біобібліографії низки дослідників, включивши до них характеристики, сформульовані свого часу Анатолієм Васильовичем. Так у томі з'явилися біобібліографії Володимира Голобуцького, Олени Дружиніної, Володимира Кабузана...

Бібліографічний довідник. Том II

Нагороджена премією Ізмаїльської міської ради “За вагомі досягнення молоді у різних сферах суспільного життя” (2009 р.).

Сфери наукових інтересів: благодійна діяльність дворянства Південної України, історія Південної Бессарабії, актуальні питання методики навчання історії у середній та вищій школі, молодіжний національно-політичний рух в Україні.

Загальна кількість публікацій – 80, з них 10 навчальних та навчально-методичних посібників (у співавторстві – 7), 70 наукових статей.

E-mail: 76natalis@mail.ru

Книги Н.О. Гончарової, що стосуються історії Південної України:

- **Південна Бессарабія з найдавніших часів до кінця XVIII ст.** Навчально-методичний посібник / Л.Ф. Циганенко, О.М. Лебеденко, А.В. Дізанова та інші; під ред. Л.Ф. Циганенко. – Ізмаїл: ТОВ РВА “СМИЛ”, 2011. – 246 с. (у співавторстві).

- **Південна Бессарабія (кінець XVIII-XIX ст.).** Навчально-методичний посібник / Л.Ф. Циганенко, О.М. Лебеденко, А.В. Дізанова та інші; під ред. Л.Ф. Циганенко. – Ізмаїл: ТОВ РВА “СМИЛ”, 2011. – 216 с. (у співавторстві).

- **Джерела історії Південної Бессарабії (з давніх часів до кінця XIX ст.)** / Упорядники: О.М. Лебеденко, Л.Ф. Циганенко та інші; відп. упорядник Н.О. Гончарова. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2013. – 191 с. (у співавторстві).

Найважливіші статті Н.О. Гончарової, що стосуються історії Південної України:

- **Участь учнів та студентів у діяльності монархічних організацій Одещини на поч. XX ст.** // Збірник наукових праць: Серія “Історія та географія” / Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2008. – Вип. 31. – С. 22-25.

- **Учнівська молодь Подунав'я в діяльності політичних партій на початку XX ст.** // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: Історичні науки. Філологічні науки: Збірник наукових праць. – Ізмаїл: ІДГУ, 2008. – Вип. 24. – С. 3-7.

Дослідники історії Південної України

• **Особливості впровадження реформ 60-70-х рр. XIX ст. у підросійській частині Південної Бессарабії** // Збірник наукових праць. Серія “Історія та географія” / Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. – Харків: Майдан, 2011. – Вип. 40. – С. 70-75.

• **Благодійна діяльність дворянства Південної України на сторінках “Вестника благотворительности”** // Інтелігенція і влада: громадсько-політичний науковий збірник / Редкол. Г.І. Гончарук (гол. ред.) та ін. Серія: Історія / Одеський національний політехнічний університет. – Одеса: Астропринт, 2012. – Вип. 26. – С. 141-147.

• **Частная благотворительная деятельность дворян Придунавья в сфере образования в XIX – начале XX вв.** // Journal of Danubian Studies and Research. – 2013. – Vol 3, № 1. – P. 169-181.

• **Організаційні засади функціонування шляхетних пансіонів у південноукраїнських губерніях у першій половині XIX століття** // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Історичні науки” / ред. кол. І.Д. Пасічник, В.В. Трохимович, А.І. Смирнов та ін. – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2014. – Вип. 22. – С. 88-97.

• **Дворяни Херсонської губернії в діяльності Російського товариства Червоного Хреста наприкінці XIX – на початку XX ст.** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2014. – Вип. 41. – С. 71-76.

• **Правові аспекти функціонування дворянських кас взаємодопомоги в південноукраїнських губерніях Російської імперії** // Переяславський літопис: збірник наукових статей / Ред. колегія: В.П. Коцур (голов. ред.) та ін. – Переяслав-Хмельницький, 2015. – Вип. 7. – С. 10-18.

• **South Bessarabia in the System of All-Russian Policy (60-70th of XIX century)** // Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Щоквартальний спільний українсько-румунський науковий журнал / Редколегія: Т. Бойчук, Ш. Пуріч, А. Мойсей. – Чернівці-Сучава: БДМУ, 2015. – № 2 (6). – С. 7-13.

• **Доброчинність катеринославського дворянства у матеріалах земських зборів** // Наукові записки з української

Бібліографічний довідник. Том II

історії: збірник наукових статей / Ред. колегія: В.П. Коцур (голов. ред.) та ін.). – Переяслав-Хмельницький, 2015. – Вип. 37. – С. 51-60.

Лілія Циганенко

ГОРБЕНКО Кирило Володимирович (11.11.1968, м. Миколаїв).

У 1986 р. закінчив середню школу № 18 (м. Миколаїв) і почав працювати у Миколаївському річковому порту матросом.

У 1988-1990 рр. проходив строкову службу у лавах Радянської армії. Після служби працював матросом у Миколаївському річковому порту.

У 1992-1997 рр. навчався на історичному факультеті Миколаївського державного педагогічного інституту, отримавши диплом вчителя історії з відзнакою зі спеціальності “Всесвітня історія”.

У 1997-2000 рр. працював вчителем історії та права у загальноосвітніх школах міста “Амріта” та “Гранд”.

З 2000 р. перейшов на викладацьку роботу у вищі навчальні заклади міста (2000-2002 рр. – викладач історії України та релігієзнавства у Миколаївській державній аграрній академії; 2002-2007 рр. – старший викладач стародавньої історії, релігієзнавства та археології у Миколаївському навчально-науковому інституті Одеського національного університету імені І.І. Мечникова).

У 2008-2010 рр. – старший викладач кафедри всесвітньої історії Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського, з 2010 р. – старший викладач кафедри археології, давньої та середньовічної історії Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

З 1994 р. бере активну участь у археологічних дослідженнях стародавніх пам’яток (курганів, поселень тощо) Півдня України. З 1998 р. – керівник стаціонарної археологічної експедиції з дослідження унікального городища фінальної бронзи Дикий Сад (XIII-XI ст. до н.е.) у місті Миколаєві.

З 2007 р. очолює Науково-дослідницький центр “Лукомор’є” Охоронної археологічної служби України інституту археології НАН України.

Закінчив аспірантуру при кафедрі всесвітньої історії Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Тема дисертаційного дослідження

Дослідники історії Південної України

“Городище фінальної бронзи “Дикий Сад” (XIII-XI ст. до н.е.)”. Науковий керівник – Ю.С. Гребенников.

З 2011 р. – член Співки археологів України; з 2015 р. – член Національної спілки краєзнавців України.

Нагороди: лауреат обласної премії імені М.М. Аркаса у номінації “Археологічні дослідження” (2006 р.), почесна грамота Міністерства освіти та науки (2007 р.), похвальний лист міського голови м. Миколаєва (2007 р.), почесне звання “Городянин року – 2007” у номінації “Наука” (2008 р.), грамота міського голови м. Миколаєва (2009 р.), Відмінник освіти України (2010 р.), почесна грамота Миколаївської обласної держадміністрації (2013 р.), почесна відзнака “За заслуги перед містом Миколаїв” (2015 р.).

Сфери наукових інтересів: археологія Півдня України II-I тис. до н.е., історія релігій, історія стародавнього світу.

Автор і упорядник понад 140 наукових праць (зокрема, 1 колективної монографії, 5 брошур, понад 130 наукових статей та тез).

E-mail: dikiysad@ukr.net

Публікація про К.В. Горбенка:

- Горбенко Кирило Володимирович // Навчально-науковий інститут історії та права (1974-2010 рр.). – Миколаїв: б.в., 2011. – С. 389-395.

Книги К.В. Горбенка, що стосуються історії Південної України:

- **Історія Рідного краю (Миколаївщина з найдавніших часів до I пол. XVI століття): навчальний посібник.** – Миколаїв: Издательство Ирины Гудым, 2007. – 136 с. (у співавторстві з О.І. Смирновим та Г.І. Михайлович).

- **Степная Троя Николаевщины.** – Николаев: Издательство Ирины Гудым, 2009. – 31 с. (у співавторстві з Ю.С. Гребенниковим та О.І. Смирновим).

- **Поселения, грунтовые могильники и клады эпохи бронзы на территории Николаевской области (археологическая карта).** – Николаев: ННУ имени В.А. Сухомлинського, 2010. – 168 с. (у співавторстві з В.Б. Гребенниковим).

Бібліографічний довідник. Том II

- **Степная Троя Николаевщины. Издание 2-ое, дополненное.** – Николаев: Издательство Ирины Гудым, 2011. – 48 с. (у співавторстві з Ю.С. Гребенниковим та О.І. Смирновим).
- **Навчально-науковий інститут історії та права (1974-2010 рр.).** – Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2011. – 451 с. (у співавторстві з В.Д. Будаком, О.В. Білюком, Ю.С. Гребенниковим та ін.).
- **Історія рідного краю: Миколаївщина: навчальний посібник** / М.М. Шитюк (кер. авт. кол.), О.О. Баковецька, Н.М. Буглай, К.В. Горбенко та ін. – Миколаїв: Іліон, 2015. – 628 с.

Найважливіші статті К.В. Горбенка, що стосуються історії Південної України:

- **Ритуально-культурные сооружения поселения Дикий Сад в контексте этнокультурных связей поселения Степного Побужья эпохи финальной бронзы** // Научные труды МГПУ. Серия: социально-исторические науки. – М., 2001. – С. 338-343.
- **Основні результати п'ятнадцятирічних археологічних досліджень степового городища доби фінальної бронзи Дикий Сад** // Наукові праці: науково-методичний журнал. – Т. 52. Вип. 39. Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2006. – С. 87-92.
- **Історичний розвиток регіону Степового Побужжя на рубежі II-I тис. до н.е.** // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць / гол. ред. В.М. Вашкевич. – К., 2007. – Вип. 8. – С. 285-297.
- **Археологічні дослідження пам'яток пізнього бронзового віку в регіоні Степового Побужжя** // Емінак: науковий щоквартальник. – 2007. – № 2 (2) (жовтень-грудень). – С. 14-19.
- **The “Dykyi Sad” fortified settlement as a uniting link in the context of economic, political and cultural relation of 1200 – 1000 BC (the Baltic shore, the Pontic region and the Mediterranean)** // Routes between the seas: Baltik-Boh-Bug-Pont from the 3rd to the middle of the 1st millennium BC. Baltic-Pontic Studies. Vol. 14, 2009: Poznan, 2009. – P. 374-389 (у співавторстві з Ю.С. Гребенниковим).
- **New data on the Late Neolithic and Late Bronze Age environments in the southwestern part of Ukrainian steppe** / IGCP 521-INQUA 0501 Fifth Plenary and Field Trip, Izmir-Canakkale,

Дослідники історії Південної України

Turkey, 22-31 August 2009. – P. 89-90 (у співавторстві з Н. Герасименко, М. Гладиревською, І. Бруяко).

• **Металеві вироби з поселення Дикий Сад** // Археологія. – К.: 2010. – № 1. – С. 97-111 (у співавторстві з Т.Ю. Гошко).

• **Городище Дикий Сад, как связующее звено в контексте хозяйственных, политических и культурных связей XII-X вв. до н.э.** // *Nomadizm a pastoralizm w miedzyrzeczu Wisly I Dniepru (neolit, eneolit, epoka brązu)*. Red. A. Kosko, M. Szmyt. – Poznan, Wydawnictwo Poznanskie, 2011. – S. 147-159 (у співавторстві з Ю.С. Гребенниковим).

• **Оборонительные сооружения укрепленного поселения эпохи финального бронзового века Дикий Сад** // Труды IV (XX) Всероссийского археологического съезда в Казани. – Т. I. – Казань: “Отечество”. Институт Археологии РАН. – М., 2014. – С. 543-547.

• **Археологічні дослідження на території городища Дикий Сад у 2013-2014 роках** // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Історичні науки: збірник наукових праць / за ред. М.М. Шитюк. – № 1 (39), липень. – Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2015. – С. 7-14.

Олександр Смирнов

ГОРБУРОВ Євген Григорович (15.10.1954, м. Армавір Краснодарського краю, Росія) – кандидат історичних наук (2003 р.), доцент (2011 р.).

В 1971 р. закінчив середню школу № 7 м. Миколаєва.

В 1971-1976 рр. навчався в Одеському інженерно-будівельному інституті. В 1976-1977 рр. перебував на військовій службі. Згодом працював на різних керівних посадах в державних органах та господарчих організаціях.

У червні 2003 р. в Інституті історії України НАН України захистив кандидатську дисертацію “Рух опору і націоналістичне підпілля на Півдні України та Криму в період окупації. 1941-1944 рр.”. Науковий керівник – М.М. Шитюк.

З вересня 2005 р. по 2009 р. – директор Миколаївського технікуму Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. З лютого 2009 р. по серпень 2015 р. працював доцентом на кафедрі історії України Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

Бібліографічний довідник. Том II

Є автором і упорядником близько 250 наукових та науково-популярних праць (зокрема, 30 монографій, книг, підручників).

Дослідив багато невідомих сторінок історії м. Миколаєва та Миколаївської області. За останні роки побачили світ наукові праці про видатних суднобудівників держави: А.Б. Ганькевича, В.М. Андріанова, Ю.І. Макарова. Книги Є.Г. Горбурова були переможцями обласних конкурсів “Краща Миколаївська книга” у 2009, 2011 та 2014 рр.

Сфери наукових інтересів: Україна в Другій світовій війні (1941-1945 рр.), нумізMATика, фалеристика та інші.

Член національної Спілки краєзнавців України (2015 р.).

Нагороди: ордени “За заслуги” III ступеня (2009 р.), Данила Галицького (2004 р.), лауреат обласної культурологічної премії імені Миколи Аркаса (2002 р.), “Відмінник освіти України” (2008 р.), “Лідер освіти” (2014 р.), відзнака Миколаївського міського голови “За заслуги перед містом Миколаєвом” (2012 р.).

Публікації про Є.Г. Горбурова та рецензії на його праці

- Соболь Петро. Рух опору на півдні України в роки Великої Вітчизняної війни (1941-1945 рр.) // Рідне Прибужжя. – 25 січня 2003. – № 8. – С. 3.

- Награды от Президента // Вечерний Николаев. – 24 декабря 2009. – № 148. – С. 4.

- Хроника епархиальной жизни // Голос православия. – Ноябрь. – 2009. – С. 4-5.

- Ицковский Ю. Ученые-историки – о движении сопротивления на Николаевщине // Новая николаевская газета. – 21-27 сентября 2011. – № 38. – С. 1-2.

- Креминь Д. Истории без грима и макияжа // Вечерний Николаев. – 22 декабря 2011. – № 146. – С. 5.

- Жевнер В. Герои подполья // Южная правда. – 18 августа 2011. – № 88. – С. 4.

- Жевнер В. Владимир Андрианов – великий корабел // Рідне Прибужжя. – 12 квітня 2012. – № 15. – С. 7.

- Фуга Л. Прошлое состоит из личностей // Южная правда. – 21 февраля 2012. – № 19. – С. 3.

- Некипелова Елена. Ученые – библиотекарям // Южная правда. – 8 сентября 2012. – № 99. – С. 3.

Дослідники історії Південної України

- Гонорацкая В. Муза Клио на двоих // Рідне Прибужжя. – 13 вересня 2012. – № 37. – С. 9.
- Серебрякова Т. Награда по труду // Южная правда. – 23 марта 2013. – № 32. – С. 3.
- Козлов С. Нестор Малеча спустя столетие вернулся к николаевцам // Вечерний Николаев. – 21 мая 2013. – № 56. – С. 3.
- Инютина Н. О героях новой истории // Вечерний Николаев. – 18 апреля 2013. – № 45. – С. 3.
- Пархоменко Владислав. К юбилею Е.Г. Горбурова // Имена. – 2014. – № 59. – С. 21.
- Пархоменко В.А. Рецензія на книгу Є.Г. Горбурова “Знаки как символы эпохи. О знаках, жетонах и медалях, связанных с историей Николаева” // Науковий вісник МНУ ім. В.О. Сухомлинського. – Історичні науки. – Вип. 3.38 (110). – Миколаїв, 2014. – С. 192-193.
- Эпоха в знаках // Вестник Прибужья. – 27 ноября 2014. – № 48. – С. 2.
- История Николаевщины: все меньше белых пятен // Вестник Прибужья. – 24 апреля 2014. – № 17. – С. 2.
- Буліч І. Відкрито нову сторінку у вивченні історії Миколаївщини // Голос Казанківщини. – 10 квітня 2014. – № 27. – С. 4.
- Серебрякова Т. Летопись боевого подвига // Маяк. – 19 квітня 2014. – № 16. – С. 2.
- Серебрякова Т. Золотые россыпи истории // Вечерний Николаев. – 13 ноября 2014. – № 134. – С. 5.
- “Истории для истории” – новое детище творческого тандема Горбуровых // Вечерний Николаев. – 3 декабря 2015. – № 136. – С. 3.

Книги Є.Г. Горбурова, що стосуються історії Південної України

- **Релігійні організації на Миколаївщині: історія та сучасність.** – Миколаїв: МФНа УКМА, 2001. – 248 с. (у співавторстві з М.О. Багметом, П.М. Тригубом, І.Ф. Курасом та ін.).
- **Рух опору на Півдні України в роки Великої Вітчизняної війни.** – К.: Геліон, 2002. – 246 с.
- **Миколаївщина: літопис історичних подій.** – Херсон: Олді-плюс, 2002. – 710 с. (у співавторстві з О.М. Гаркушею, Ю.І. Гузенком, Ю.С. Гребенніковим та ін.).

Бібліографічний довідник. Том II

- **Партизансько-повстанський рух на Півдні України в 1917-1944 рр.** – Херсон: Олді-плюс, 2003. – 340 с. (у співавторстві з Ю.В. Котляром, М.М. Шитюком).
- **Голод-геноцид 1932-1933 рр. на території Миколаївщини: погляди істориків, очевидців, архівні матеріали (до 70-річчя трагедії).** – Миколаїв: МДГУ ім. П. Могили, 2003. – 200 с. (у співавторстві з І.Т. Кищакком, М.М. Шитюком, В.П. Шкварцем та ін.).
- **Суспільно-політична та бойова діяльність націоналістичного підпілля Півдня України у роки німецько-румунської окупації.** – К.: Інститут історії України НАН України, 2003. – 57 с. (у співавторстві з М.М. Шитюком).
- **Миколаївщина в роки Великої Вітчизняної війни.** – Миколаїв: КВІТ, 2004. – 504 с. (у співавторстві з О.М. Гаркушею, М.О. Багметом, Ю.І. Гузенком та ін.).
- **Миколаївщина в новітній історії.** – Миколаїв: Шамрай, 2007. – 280 с. (у співавторстві з О.М. Гаркушею, К.Є. Горбуровим, Ю.І. Гузенком та ін.).
- **Миколаївщина в голодних 1921-1923 роках.** – Миколаїв: Шамрай, 2008. – 456 с. (у співавторстві з В.А. Пархоменком, Л.Г. Сафроною, М.М. Шитюком та ін.).
- **Повоєнна та сучасна Миколаївщина.** – Миколаїв: Шамрай, 2008. – 300 с. (у співавторстві з К.Є. Горбуровим, В.П. Шкварцем).
- **Історіософія та історіографія голодів-людоморів на Миколаївщині.** – Миколаїв: Шамрай, 2008. – 287 с. (у співавторстві з К.Є. Горбуровим, В.П. Шкварцем).
- **Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932-1933 років в Україні. Миколаївська область.** – Миколаїв: Шамрай, 2008. – 864 с. (у співавторстві з М.М. Шитюком, А.М. Бахтіним, В.Ф. Кондрашовим та ін.).
- **Известная неизвестная война. Восточная (Крымская) война 1853-1856 гг.** – Николаев: Шамрай, 2009. – 264 с. (у співавторстві з К.Є. Горбуровим).
- **Голод 1946-1947 років на Миколаївщині. Мовою архівних документів.** – Миколаїв: Шамрай, 2010. – 300 с. (у співавторстві з К.Є. Горбуровим, Л.Л. Левченко, Л.С. Клімовою).
- **Герои не умирают.** – Николаев: Илион, 2011. – 80 с. (у співавторстві з К.Є. Горбуровим, М.В. Криворог).
- **Анатолий Ганькевич. Герой своего времени.** – Николаев: Шамрай, 2011. – 111 с. (у співавторстві з К.Є. Горбуровим).

Дослідники історії Південної України

- **Анатолій Ганькевич – человек из созвездия героев.** – Николаев: издатель Ирина Гудым, 2011. – 60 с. (у співавторстві з К.Є. Горбуровим).
- **Истории для истории.** – Николаев: Шамрай, 2011. – 215 с. (у співавторстві з К.Є. Горбуровим).
- **Землі української постаті знані.** – Миколаїв: ЧДУ ім. П. Могили, 2011. – 722 с. (у співавторстві з К.Є. Горбуровим, М.М. Шитюком).
- **Владимир Андрианов – великий корабел.** – Николаев: Шамрай, 2012. – 164 с. (у співавторстві з К.Є. Горбуровим).
- **Слава і гордість Миколаївщини.** – Миколаїв: Шамрай, 2012. – 275 с. (у співавторстві з К.Є. Горбуровим, М.М. Шитюком).
- **Первые кавалеры украинских наград на Николаевщине.** – Николаев: Шамрай, 2013. – 144 с. (у співавторстві з К.Є. Горбуровим).
- **Знаки как символы эпохи.** О знаках, жетонах и медалях, связанных с историей Николаева. – Николаев: Шамрай, 2014. – 200 с.
- **Истории для истории. Книга вторая.** – Николаев: Шамрай, 2015. – 256 с. (у співавторстві з К.Є. Горбуровим).
- **Истории для истории. Книга третья.** – Николаев: Шамрай, 2015. – 236 с. (у співавторстві з К.Є. Горбуровим).
- **Николаевский “Нюрнберг”.** – Николаев: Илион, 2016. – 136 с. (у співавторстві з К.Є. Горбуровим).

Найважливіші статті Є.Г. Горбура, що стосуються історії Південної України

- **Суспільно-політична та бойова діяльність націоналістичного підпілля Півдня України в роки німецької окупації. З ким і проти кого?** // Література і культура Полісся / Наукові записки Ніжинського педагогічного університету: матеріали всеукраїнської наукової конференції. – Вип. 21. – Ніжин, 2002. – С. 204-218.
- **Румунські трофейні архіви, як джерело вивчення руху опору на окупованій території Півдня України в роки Великої Вітчизняної війни** // Сторінки воєнної історії. – Вип. 8, частина 1. – К., 2004. – С. 124-132 (у співавторстві з М.М. Шитюком).
- **Нові історичні документи про діяльність підпільної організації “Партизанська іскра” на Миколаївщині** //

Бібліографічний довідник. Том II

Література та культура Полісся. – Вип. 27. – Ніжин, 2004. – С. 270-276 (у співавторстві з М.М. Шитюком).

- **Німецькі архіви про окупацію і втечу німецьких військ з Миколаївщини (серпень 1941 – березень 1944)** // Краєзнавство. – 2005. – № 1-4. – С. 91-97 (у співавторстві з М.М. Шитюком).

- **Голоди 1921-1923, 1932-1933 років на території Миколаївщини: схожість і відмінність** // Матеріали обласної науково-практичної конференції “Голодомор-геноцид 1932-1933 рр. на території Миколаївщини” 6 листопада 2008 р. – Миколаїв: вид-во МДУ. – С. 98-102.

- **Взаємодія партизанських загонів і підпільних груп Півдня України з регулярними частинами Червоної Армії (березень-серпень 1944 р.)** // Наукові праці МДУ імені Петра Могили. – Вип. 127. – Історичні науки. – Т. 140. – Миколаїв, 2010. – С. 37-45 (у співавторстві з М.М. Шитюком).

- **Гибель адмірала С.О. Макарова** // Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. – Історичні науки. – Вип. 3.29. – 2010. – С. 137-148.

- **Создание подпольных организаций для развертывания сопротивления в тылу немецко-румынских захватчиков на начальном этапе Великой Отечественной войны на юге УССР** // Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. – Історичні науки. – Вип. 3.31. – 2011. – С. 117-131 (у співавторстві з К.Є. Горбуровим).

- **Клад неврученних георгієвських крестов** // Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. – Історичні науки. – Вип. 3.38 (110). – Миколаїв, 2014. – С. 189-191.

- **Фалеристические памятки к юбилеям “Просвіти”** // Емінак. – 2015. – №3. – С. 94-98.

Наталія Пономарьова

ГОРБУРОВ Кирил Євгенович (28.03.1980, м. Миколаїв) – кандидат історичних наук (2007 р.).

В 1997 р. закінчив середню школу № 3 м. Миколаєва.

В 2002 р. закінчив Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, отримавши диплом за спеціальністю “Юрист”.

З серпня 2002 р. – юрисконсульт державного підприємства “Морська державна адміністрація Дніпро-Бузького морського порту” (м. Миколаїв).

Дослідники історії Південної України

З січня 2003 р. – стажер П'ятої Миколаївської державної нотаріальної контори.

З листопада 2003 р. по березень 2004 р. – державний нотаріус П'ятої Миколаївської державної нотаріальної контори.

З березня 2004 р. по теперішній час – приватний нотаріус Миколаївського міського нотаріального округу Миколаївської області. Одним із перших в Україні відкрив нотаріальний центр. За час роботи нотаріусом здійснив більше 100 тис. нотаріальних дій та консультацій для мешканців м. Николаєва.

По версії всеукраїнського журналу “Імена” у 2007 та 2010 рр. К.Є. Горбуров визнавався переможцем програми “Імена року” в номінації “Ім'я в нотаріаті”.

У 2007 р. в Запорізькому національному університеті захистив кандидатську дисертацію “Голод 1946-1947 рр. на території Півдня УРСР”. Науковий керівник – М.М. Шитюк.

Автор і упорядник більше 100 наукових та науково-популярних праць (зокрема, 22 монографій і книг, 75 наукових статей).

Книги К.Є. Горбурава були переможцями обласних конкурсів “Краща Миколаївська книга” у 2009 та 2011 рр.

Сфери наукових інтересів: проблеми історико-культурної спадщини, історичні постаті України та Миколаївської області, українська іконографія та ін.

В жовтні 2015 р. К.Є. Горбуров обраний депутатом Миколаївської міської ради.

Нагороди: Почесний знак Української нотаріальної палати “За заслуги перед нотаріатом” (2012 р.), знак Миколаївської асоціації юристів “Юрист року Миколаївщини” (2014 р.).

E-mail: gorburov@me.com

Публікації про К.Є. Горбурава та рецензії на його праці:

- Синявский Виталий. Николаевские историки Евгений и Кирилл Горбуровы представили очередную книгу о знаменитых земляках // Николаевские новости. – 2 декабря 2015. – № 145. – С. 2.

- Івашко О. Миколаївці шукають героїв серед своїх // Урядовий кур'єр. – 4 червня 2015. – № 98. – С. 16.

- Іваненко А. Они живы, пока мы их помним // Южная правда. – 21 апреля 2015. – № 44. – С. 3.

Бібліографічний довідник. Том II

- Гонорацкая В. Советует профессионал // Рідне Прибужжя. – 24 мая 2012. – № 21. – С. 16.
- Креми́нь Д. Чорна книга скорботи і болю // Український південь. – 7-13 серпня 2008. – № 30. – С. 7.
- Инютина Н. Забытые страницы истории // Рідне Прибужжя. – 10 жовтня 2009. – № 112. – С. 4.
- Креми́нь Д. Это наша с вами история! // События и комментарии. – 9-22 декабря 2011. – № 33. – С. 4.
- Фуга Л. Забытая правда // Южная правда. – 31 марта 2015. – № 36. – С. 3.
- Шенкевич А. Истории Горбуровых – для истории края // Вечерний Николаев. – 7 апреля 2015. – № 40. – С. 2.
- Серебрякова Т. Кавалеры первых украинских наград на Николаевщине // События и комментарии – 15-21 марта 2013. – № 9. – С. 30.
- Жевнер В. Сузір'я видатних імен // События и комментарии. – 7-20 сентября 2012. – № 17. – С. 4.
- Жевнер В. Сузір'я видатних імен // Рідне Прибужжя. – 13 вересня 2012. – № 37. – С. 24.
- Пруткевич В. Думаем, пишем и издаем книжки по-украински // Южная правда. – 15 сентября 2007. – № 142. – С. 3.
- Тофан Н. “Имена года-2010”: победители названы // События и комментарии. – 23-31 марта 2011. – № 11. – С. 3.
- Помним, память храним // Южная правда. – 13 марта 2010. – № 28. – С. 3.

Книги К.Є. Горбурова, що стосуються історії Південної України:

- **Голод 1946-1947 років на території Півдня УРСР.** – Миколаїв: ПП Шамрай, 2006. – 278 с.
- **Миколаївщина в новітній історії** / Колектив авторів. Голов. ред. О.М. Гаркуша. – Миколаїв: ПП Шамрай, 2007. – 280 с. (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим, М.М. Шитюком та ін.).
- **Миколаївщина в голодних 1921-1923, 1932-1933, 1946-1947 роках.** – Миколаїв: вид-во Ірини Гудим, 2007. – 155 с. (у співавторстві з М.М. Шитюком).
- **Мой дед Григорий Горбуров.** – Миколаїв: Шамрай, 2008. – 264 с.

Дослідники історії Південної України

- **Повоєнна та сучасна Миколаївщина.** – Миколаїв: Шамрай, 2008. – 300 с. (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим, В.П. Шкварцем).
- **Історіософія та історіографія голодів-людоморів на Миколаївщині.** – Миколаїв: Шамрай, 2008. – 287 с. (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим, В.П. Шкварцем).
- **Голод 1946-1947 рр. на території Миколаївщини.** – Миколаїв: вид-во Ірини Гудим, 2009. – 198 с. (у співавторстві з М.М. Шитюком, В.П. Шкварцем, О.О. Баковецькою, І.Є. Ніколаєвим).
- **Известная неизвестная война. Восточная (Крымская) война 1853-1856 гг.** – Николаев: ПО Шамрай, 2009. – 264 с. (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим).
- **Голод 1946-1947 років на Миколаївщині. Мовою архівних документів.** – Миколаїв: Шамрай, 2010. – 300 с. (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим, Л.Л. Левченко, Л.С. Клімовою).
- **Анатолий Ганькевич. Герой своего времени.** – Николаев: Шамрай, 2011. – 111 с. (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим).
- **Герои не умирают.** – Николаев: Илион, 2011. – 80 с. (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим, М.В. Криворог).
- **Истории для истории.** – Николаев: Шамрай, 2011. – 215 с. (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим).
- **Землі української постаті знані.** – Миколаїв: ЧДУ ім. П. Могили, 2011. – 722 с. (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим, М.М. Шитюком).
- **Владимир Андрианов – великий корабел.** – Николаев: Шамрай, 2012. – 164 с. (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим).
- **Слава і гордість Миколаївщини.** – Миколаїв: Шамрай, 2012. – 275 с. (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим, М.М. Шитюком).
- **Первые кавалеры украинских наград на Николаевщине.** – Николаев: Шамрай, 2013. – 144 с. (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим).
- **Николаевская область в годы Великой Отечественной войны 1941-1945 гг. Документы и материалы свидетельствуют.** – Николаев: Шамрай, 2014. – 348 с. (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим, Л.Л. Левченко, М.Л. Мельник).
- **Истории для истории. Книга вторая.** – Николаев: Шамрай, 2015. – 256 с. (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим).
- **Истории для истории. Книга третья.** – Николаев: Шамрай, 2015. – 236 с. (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим).
- **Николаевский “Нюрнберг”.** – Николаев: Илион, 2016. – 136 с. (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим).

*Бібліографічний довідник. Том II***Найважливіші статті К.Є. Горбурова, що стосуються історії Південної України:**

- **Історіографія проблеми “Голод 1946-1947 років в південному регіоні України”** // Наукові праці МДГУ ім. Петра Могили (Історичні науки). – Миколаїв: вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – Вип. 39. – С. 105-109.
- **Причини голоду – третього радянського голодомору 1946-1947 років** // Записки історичного факультету / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2006. – Вип. 17. – С. 216-229.
- **Економічні, етнонаціональні та демографічні наслідки голоду 1946-1947 років** // Український селянин. – 2006. – № 10. – С. 358-360.
- **Джерела дослідження питання “Голод 1946-1947 років в південному регіоні України. До 60-річчя трагедії”** // Південний Південний архів. Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2006. – Вип. 21. – С. 36-44.
- **Отечественные и зарубежные авторы о раскулачивании украинского крестьянства и его последствиях** // Материалы V Всероссийской научной конференции “Проблемы истории массовых политических репрессий в СССР”. К 70-летию начала “антикулацкой” операции НКВД СССР. – Краснодар: Экоинвест. – 2008. – С. 33-41 (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим, В.П. Шкварцем).
- **До питання про чисельність польського населення УСРР за переписом 1926** // Наукові записки Вінницького ДПУ імені Михайла Коцюбинського. – 2010. – Вип. XVIII. – С. 127-132.
- **Болеслав Скарбек-Шацький (1888-1934): маловідома біографія лідера “польської комуністичної роботи” в УСРР** // З архівів ВУЧК, ГПУ, НКВД, КГБ. – 2012. – № 1. – С. 181-207.
- **Николаевцы – кавалеры первых украинских наград** // Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. – Історичні науки. – Вип. 3.34. – 2013. – С. 305-307.
- **Бона воронівської економії пана Ернста** // Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. – Історичні науки. – 2015. – № 2 (40). – С. 109-112.

Наталія Пономарьова

Дослідники історії Південної України

ГОРДІЄВСЬКИЙ Михайло Іванович (23.05(04.06).1885, с. Зеленьки Звенигородського повіту Київської губернії – 11.10.1938, м. Одеса).

У 1905 р. закінчив Київську духовну семінарію. У 1910 р. закінчив історико-філологічний факультет Новоросійського університету.

З 1910 р. – професорський стипендіат кафедри філософії історико-філологічного факультету Новоросійського університету. У 1915-1918 рр. – приват-доцент, у 1918-1920 рр. – доцент Новоросійського університету і Одеських вищих жіночих курсів.

У 1920-1921 рр. – доцент Одеського інституту народної освіти і Одеського гуманітарно-суспільного інституту. З 1921 р. по 1930 р. – професор Одеського інституту народної освіти і Одеського інституту народного господарства. У 1930-1933 рр. – професор Одеського інституту соціального виховання і Одеського фізико-хіміко-математичного інституту. З 1934 р. по 1938 р. – професор кафедри історії стародавнього світу історичного факультету Одеського державного університету.

З 14 січня по 1 листопада 1926 р. – декан факультету соціального виховання, а у 1927-1930 рр. – завідувач науково-дослідної кафедри педагогіки і педології Одеського інституту народної освіти.

Працював у часописі “Українське слово”, член товариств “Просвіта” (1905-1909 рр.) і “Українська хата”. Останнє делегувало його на Український національний з’їзд (6-8 квітня 1917 р.). Як член української партії соціалістів-революціонерів 1917 р. – кандидат до Установчих зборів по Херсонському округу від губернських комітетів селянських депутатів. У січні 1919 р. – делегат Трудового конгресу.

У 1922 р. – член редакційної колегії видання “Учёные записки Высшей Школы г. Одессы”. У 1924-1926 рр. – голова науково-методичної комісії Одеського губернського комітету політичної освіти з питань українізації. У 1926-1930 рр. – член Одеського бібліографічного товариства. У 1926-1930 рр. – голова товариства, педагогічної секції та підсекції з історії педагогіки Одеського наукового товариства при ВУАН.

27 березня 1938 р. заарештувано як “учасника і керівника контрреволюційної есерівської організації та за проведення шпигунської роботи”. 11 жовтня 1938 р. виїзна сесія Військової колегії Верховного суду СРСР в Одесі прийняла рішення про

Бібліографічний довідник. Том II

розстріл з конфіскацією майна, який того ж дня виконали. 4 червня 1992 р. реабілітовано.

Сфери наукових інтересів: філософія, педагогіка, історія філософії, педагогіки, освіти та української літератури, історія античності та українського національного руху, біографістика.

Дослідник українського національного руху в Одесі на зламі ХІХ-ХХ ст. Автор низки праць, присвячених одеським діячам культури.

Автор і упорядник близько 70 наукових праць (зокрема, 1 монографії, 7 брошур, близько 40 наукових і 20 науково-популярних статей).

Публікації про М.І. Гордієвського та рецензії на його праці:

- Багалій Д.І. Український мандрований філософ Гр. Сав. Сковорода. – Харків: Держвидав України, 1926. – С. 347-349.

- Михайловський І. Михайло Гордієвський (До 25-ліття з дня арешту) // Сучасність. – 4 (28). – Мюнхен, 1963. – С. 69-75.

- Сумарокова Л.Н. Философия в Одессе // Очерки развития науки в Одессе. – Одесса, 1995. – С. 503-507.

- Зленко Г.Д. Життя і смерть Михайла Гордієвського // Чорноморські новини. – 1997. – 22 жовтня.

- Історія Національної Академії Наук України. – Т. I (1924-1928). – К., 1998. – С. 534-535, Т. II (1918-1933). – К., 2003. – С. 339-342.

- Заруба В.М. Історик держави і права України академік М.Є. Слабченко (1882-1952): Монографія. – Дніпропетровськ: ПП “Ліра ЛТД”, 2004. – С. 60, 74-77, 90, 125, 128, 136, 164, 218, 219, 242.

- Зленко Г.Д. Півдороги Михайла Гордієвського // Лицарі досвітніх вогнів: Тридцять три портрети діячів Одеської “Просвіти” 1905-1909 років. – Одеса, 2005. – С. 120-125.

- Левченко В.В., Петровський Е.П. “Арештувати як українського есера...” (до біографії професора філософії та педагогіки Одеського державного університету Михайла Гордієвського) // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 2008. – № 1/2. – С. 415-432.

- Левченко В.В., Петровський Е.П. Гордієвський Михайло Іванович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том I (початок ХІХ – середина ХХ ст.). – Одеса, 2009. – С. 102-104.

Дослідники історії Південної України

- Левченко В.В., Петровський Е.П. Забуте ім'я // Реабілітовані історією. Одеська область: Книга перша / Упорядники Л.В. Ковальчук, Е.П. Петровський. – Одеса: АТ “ПЛАСКЕ”, 2010. – С. 631-639.
- Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту. – Одеса: ТЕС, 2010. – С. 127, 143, 179, 183-184, 189-190, 231, 236, 250, 258-259, 273, 275, 281-282, 291, 331, 340, 343, 349, 352, 358, 366-370, 382, 385, 392.
- Левченко В.В., Петровський Е.П. Михайло Іванович Гордієвський: постать на тлі революційних змагань 1917-1920 років в Одесі // Регіональні проблеми української історії. – Вип. 3. – Умань, 2010. – С. 28-31.
- Музичко О. Михайло Гордієвський: одеський теоретик української державності // Чорноморська хвиля української революції: провідники національного руху в Одесі у 1917-1920 рр. / Відп. ред.: В.М. Хмарський. – Одеса: ТЕС, 2011. – С. 314-332.
- Левченко В.В., Хохолькова А.Д. Одеське наукове товариство при Українській Академії Наук (1926-1931) – перший українознавчий академічний осередок в Одесі // Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри. – Одеса: ВМВ, 2013. – С. 173-177.
- Левченко В., Макушинський В. Долі родин репресованих у полум'ї Другої Світової війни (на прикладі сім'ї Гордієвських) // Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри. – Одеса: ОНУ, 2015. – С. 174-178.

Книги М.І. Гордієвського, що стосуються історії Південної України:

- Установчі Збори та народний суверенітет. – Одеса, 1917.
- Федерация: Науково-популярний нарис. – Одеса, 1917.
- Напередодні великого ювілею 1827-17/II 1927. – Одеса. 1926. – 23 с.
- Література з історії педагогіки за 10 років революції. – Одеса, 1929. – 56 с.

*Бібліографічний довідник. Том II***Найважливіші статті М.І. Гордієвського, що стосуються історії Південної України:**

- **Українські Установчі збори** // Рідний курінь. – 1917. – 23 листопада.
- **Загальнофедеративні й місцеві установчі збори** // Рідний курінь. – 1917. – 19 листопада.
- **По поводу одного недоразумения** // В защиту Украинской культуры. I. Украинский язык и школа. Издание Одесской Украинской Национальной Рады. – Одесса, 1919. – С. 10-18.
- **Памяти учителя. К кончине проф. М.М. Ланге** // Известия одесского губернского исполнительного комитета и Губернского комитета КП(б)У. – 1921. – 17 февраля.
- **М.Ф. Комаров. До 15-х роковин смерті** // Известия Одесского окружкома КПБУ, Окрисполкома и ОСПС. – 1928. – № 29.
- **Вогнище української науки: Одеське наукове товариство при Всеукраїнській академії наук підсумовує свою трілітню діяльність** // Известия Одесского окружкома КПБУ, Окрисполкома и ОСПС. – 1929. – 28 марта.
- **Д.Д. Сігаревич (з нагоди 15-х роковин смерті). До історії українського руху в Одесі** // Известия Одесского окружкома КПБУ, Окрисполкома и ОСПС. – 1929. – 7 апреля.
- **М.І. Пірогов і “Одесский Вестник”** // Записки Українського бібліографічного товариства в Одесі. – 1930. – Ч. 4. – С. 3-22.
- **Наукова й громадсько-педагогічна діяльність професора М.М. Ланге** // Записки Одеського наукового при ВУАН товариства. – 1930. – № 1. – С. 1-47.
- **Л.А. Смоленський (з нагоди 25-тиріччя смерті). До історії українського руху в Одесі** // Шквал. – 1930. – № 35. – С. 8-9.

Валерій Левченко, Едуард Петровський

ГОСПОДАРЕНКО Оксана Валеріївна (28.09.1976, м. Миколаїв) – кандидат історичних наук (2005 р.), доцент (2012 р.).

У 1993 р. закінчила середню школу № 34 м. Миколаєва, педагогічний клас з поглибленим вивченням української мови. Впродовж 1993-1998 рр. навчалася на історичному факультеті Миколаївського державного педагогічного інституту імені

Дослідники історії Південної України

В.Г. Белінського, отримала диплом зі спеціальності “Всесвітня історія та основи правознавства”.

У 1998-2000 рр. – вчитель історії та правознавства в ЗОШ № 13 м. Николаєва. У 2001 р. закінчила аспірантуру Національного університету “Киево-Могилянська академія” (м. Київ).

З 2001 р. по 2007 р. працювала в Миколаївському державному аграрному університеті. Займала посади асистента (2001-2005 н.р.), старшого викладача (2005-2006 н.р.), доцента кафедри (2006-2007 н.р.).

У 2005 р. захистила кандидатську дисертацію “Діяльність місцевих органів влади і управління на Півдні України в 1917-1920 рр.: соціально-економічний аспект”. Науковий керівник – П.М. Тригуб.

З 2007 р. працює в Миколаївському національному університеті імені В.О. Сухомлинського. У 2012 р. отримала диплом доцента кафедри археології, давньої та середньовічної історії.

Сфери наукових інтересів: історія української революції 1917-1920 рр. на Півдні України, археологія Півдня України, медієвістика, історіографія, школа Анналів, міжнародні відносини в чорноморському регіоні в XIII-XV ст., італійські колонії чорноморського регіону.

Авторка понад 50 навчально-методичних та наукових праць (зокрема, 12 навчально-методичних посібників з історії України, історії середніх віків, історії Візантії, методології школи Анналів, понад 40 наукових статей).

E-mail: kseniagospodarenko@gmail.com

Публікація про О.В. Господаренко:

• Швидка І.О. Господаренко Оксана Валеріївна // Навчально-науковий інститут історії та права (1974-2010 рр.) Присвячується 100-річчю з дня заснування МНУ ім. В.О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2010. – С. 254-256.

Найважливіші статті О.В. Господаренко, що стосуються історії Півдня України:

• Господарська діяльність Миколаївської міської думи в період австро-німецької окупації 1918-1919 рр. // Наукові праці: Збірник. – Т. 5: Історичні науки. – Миколаїв: Видавництво МФ НаУКМА, 2000. – С. 70-73.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Муніципальна фінансова політика Миколаївського самоврядування в 1917-1920 рр.** // Наукові праці: Збірник. – Т. 10: Історичні науки. – Миколаїв: Видавництво МФ НаУКМА, 2001. – С. 74-78.
- **Муніципальна земельна власність на Півдні України (1917-1920)** // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 26. Вип. 13. Історичні науки. – Миколаїв: Видавництво МДГУ ім. П. Могили, 2003. – С. 57-62.
- **Діяльність земельних комітетів Херсонської губернії протягом 1917-1918 років** // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 27. Вип. 14. Історичні науки. – Миколаїв: Видавництво МДГУ ім. П. Могили, 2003. – С. 79-83.
- **Система українських органів місцевої влади і управління на Півдні України в 1917-1920 рр.** // Наукові праці: науково-методичний журнал. Т. 45. Вип. 32. Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2005. – С. 42-47.
- **Висвітлення діяльності місцевих органів самоуправління в період української національної революції на Півдні України в новітніх історичних дослідженнях** // Історичні і політологічні дослідження: Науковий журнал. 2005, №3/4 (25/26), грудень. – Донецьк: Вид-во Донецького національного університету, історичний факультет, 2005. – С. 236-241.
- **Фінансова діяльність муніципальних органів влади на Півдні України в 1917-1920 рр.** // Наукові праці: науково-методичний журнал. Т. 52. Вип. 39. Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2006. – С. 24-29.
- **До питання про генуезьку присутність на території Миколаївської області** // Краєзнавчий альманах. Історія. Археологія. Наука. Культура. Освіта. – Миколаїв: ОШПО, 2013. – № 1. – С. 38-42.
- **Нижня течія Дніпра та Південний Буг на середньовічних портоланах: історико-географічне дослідження** // Краєзнавчий альманах. Історія. Археологія. Наука. Культура. Освіта. – Миколаїв, ОШПО, 2014. – № 1. – С. 26-28.
- **Про генуезьку присутність на території Миколаївської області: історико-географічні та археологічні зауваження** // Емінак: науковий щоквартальник. – 2015. – № 3 (11) (липень-вересень). – С. 54-59.

(Анкета О.В. Господаренко)

Дослідники історії Південної України

ГОШКЕВИЧ Віктор Іванович (21.03.1860, м. Київ – 2.03.1928, м. Херсон).

З родини священика. Випускник історичного відділення історико-філологічного факультету Київського університету (1886 р.). Співзасновник Музею Церковно-Археологічного товариства у Києво-Печерській Лаврі. З 1890 р. – секретар Херсонського губернського статистичного комітету. За 15 років роботи в комітеті підготував 11 статистико-економічних оглядів Херсонської губернії. Редактор газети “Юг” (1898-1907 рр.). Засновник та директор Музею історії і старожитностей Херсону (1911-1925 рр.), Товариства вивчення Херсонщини (1924 р.). Учасник археологічних та музеєзнавчих з’їздів. У 1920-х рр. розпочав педагогічну кар’єру курсом “Історичне краєзнавство” у Херсонському інституті народної освіти.

Член Київського духовно-археологічного товариства при Київській духовній академії (1889 р.), Одеського товариства історії і старожитностей (1896 р.). Член-кореспондент Московського археологічного товариства (1914 р.), член Таврійської вченої архівної комісії (1914 р.), дійсний член Археологічної комісії ВУАН.

Вів систематичні археологічні обстеження в Херсонській, Таврійській губерніях, у Подністров’ї, Побужжі, Придніпров’ї, виявив близько 50 скіфських городищ у Нижньому Подніпров’ї. 1913 р. вивчав Кам’янську Січ, розкопав Цареву Могилу поблизу Кривого Рогу. Одним із перших зробив обстеження території, яку зараз займає Березанський район; велику увагу дослідника привернув острів Березань та інші античні поселення цієї місцини. Обстежив й інші пам’ятники античності, розташовані на північному узбережжі Чорного моря та на узбережжях лиманів. Відкрив декілька поселень та городищ: Морське, Рибаківка, Вікторівка, Матіасове, а також курганів, зафіксованих біля сіл Красне, Адамівка, Малахове, Ганнівка. Крім того, ним були описані знайдені тут раніше скарби.

Публікації про В.І. Гошкевича та рецензії на його праці:

- Алексеева И.Л. Изучение первобытной эпохи Одесским обществом истории и древностей. В.И. Гошкевич // Проблемы археологии Северного Причерноморья: к 100-летию основания Херсон. музея древностей: тез. докл. юбил. конф.: в 3 ч. – Херсон, 1990. – Ч. 3. – С. 65-67.

Бібліографічний довідник. Том II

- Миронов В.Г. В.И. Гошкевич и Саратовская Ученая Архивная Комиссия // Проблемы археологии Северного Причерноморья: К 100-летию основания Херсон. музея: Тез. докл. юбил. конф. – Херсон, 1991. – С. 7-11.
- Гошкевич Віктор Іванович (1860-1928): наук.-допом. покажч. / ОУНБ ім. О.М. Горького; упор. Н.М. Диба, Г.П. Мокрицька. – Херсон, 1993. – 17 с.
- Оленковський М.П. Вчені-археологи – учні та послідовники В.І.Гошкевича // Музей і ХХІ сторіччя: Зб. наук. праць. – Херсон, 2000. – С. 88-95
- Пиворович В.Б. Виктор Иванович Гошкевич – чины, награды, звания // Наукові записки: проблеми археології, етнографії, історії, історіографії, літературознавства, мистецтвознавства, музеєзнавства, ономастики, соціології / Херсонський краєзнавчий музей. – Херсон, 2004. – С. 98-102.
- Ласінська М.Ю. Гошкевич В.І. в археологічному вивченні Миколаївщини // Науковий вісник Миколаївського держ. ун-ту ім. В.О. Сухомлинського. – 2010. – Вип. 329. – С. 218-227.
- Кармазіна Н. Дослідник старожитностей Півдня України: Віктор Іванович Гошкевич (1860-1928) // Краєзнавство: науковий журнал. – 2013. – Ч. 3 (84). – С. 61-64.

Вибрані праці В.І. Гошкевича, що стосуються історії Південної України:

- **Список населенных мест Херсонской губернии и статистические данные о каждом поселении.** – Херсон, 1896. – 582 с.
- **Клады и древности Херсонской губернии.** – Херсон, 1903. – 178 с.
- **Монеты и медали** // Летопись музея: Херсонский гор. музей. – Херсон, 1910. – Вып. 1. – 126 с.
- **Древние городища по берегам низового Днепра** // Летопись музея: Херсонский гор. музей. – Херсон, 1913. – Вып. 3. – 31 с.
- **Стародавнє кладовище та городище в Миколаєві** // Летопись музея: Херсонский гор. музей. – Херсон, 1914. – Вып. 4. – 71 с.
- **Где был древний Одесс?** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1915. – Т. XXXII. – С. 445-450.

Дослідники історії Південної України

• **Погребения, датированные Джучидскими монетами из раскопок И.Я. Стемповского** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при Всеукраїнській Академії Наук. – Одеса, 1930. – Ч. 4-5. – С. 104-111.

Олександр Музичко

ГРЕБЕННИКОВ Юрій Спиридонович (29.04.1947, м. Миколаїв) – кандидат історичних наук (1990 р.), доцент (1994 р.).

У 1964 р. закінчив Миколаївську середню школу № 5. Після закінчення школи працював на різних підприємствах міста. У 1970-1976 рр. навчався на історичному факультеті Донецького державного університету.

З 1963 р. почав займатися археологією, беручи участь у польових дослідженнях експедицій Інституту археології АН УРСР. З 1972 р. – співробітник Інгульської, а пізніше – Миколаївської експедиції. У 1978-1988 рр. – заступник начальника Миколаївської експедиції.

У 1990 р. захистив кандидатську дисертацію “Пам’ятки Степового Побужжя у IX-III ст. до н.е.”. Науковий керівник – А.І. Мілюкова.

У 1990-1993 рр. – старший викладач кафедри історії СРСР Миколаївського державного педагогічного інституту імені В.Г. Белінського. У 1993-2000 рр. – доцент, 2000-2006 рр. – завідувач, 2006-2007 рр. – професор кафедри всесвітньої історії МДПШ-МДУ. У 2007-2010 рр. – доцент кафедри всесвітньої історії Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. У 2010-2012 рр. – доцент кафедри археології, давньої та середньовічної історії Інституту історії та права Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. З 2012 р., перебуваючи на пенсії, продовжує дослідницьку діяльність у Науково-дослідному центрі “Лукомор’є” Охоронної археологічної служби України Інституту археології НАН України

У 1990-2006 рр. – керівник археологічної експедиції з розкопок укріпленого поселення “Дикий Сад” (м. Миколаїв).

Лауреат Миколаївської обласної премії імені М.М. Аркаса (2002, 2006 рр.).

Сфери наукових інтересів: скіфська археологія, археологічні пам’ятки Степового Побужжя.

Бібліографічний довідник. Том II

Автор і упорядник близько 70 наукових праць (зокрема, 1 монографії, 2 винаходів з реставрації стародавніх пам'яток, близько 60 наукових статей).

Публікації про Ю.С. Гребенникова та рецензії на його праці:

- Гребенников Юрій Спиридонович // Миколаївський державний університет. Історичний нарис (1913-2003). – К.: Златограф-дизайн, 2003. – С. 169-170.
- Гребенников Юрій Спиридонович // Навчально-науковий інститут історії та права (1974-2010 рр.). – Миколаїв: б.в., 2011. – С. 256-261.
- Острроверхов А. Гребенников Ю.С. Киммерийцы и скифы Степного Побужья (IX-III вв. до н.э.). – Николаев: ИА НАНУ, 2008. – 192 с.: розширена рецензія та коментарі // Емінак: науковий щоквартальник. – 2009. – № 1-4 (4) (січень-грудень). – С. 11-39.

Книга Ю.С. Гребенникова, що стосується історії Південної України:

- **Киммерийцы и скифы Степного Побужья (IX-III вв. до н.э.).** – Николаев: ИА НАНУ, 2008. – 192 с.

Найважливіші статті Ю.С. Гребенникова, що стосуються історії Південної України:

- **О работе Ингульской экспедиции** // Археологические открытия 1978 г. – Москва, 1979. – С. 44-45 (соавторы О.Г. Шапошникова, В.Н. Фоменко, А.М. Балушкин).
- **Погребения предскифского периода в Южном Побужье** // Ранний железный век Северо-Западного Причерноморья. – К.: Наук. думка, 1984. – С. 33-35 (соавторы В.Ф. Елисеев, В.Н. Ключинцев).
- **Акинак с Нижнего Побужья** // Вооружение скифов и сарматов. – К.: Наук. думка, 1985. – С. 56-57 (соавтор Д.П. Недопадко).
- **Культовое помещение на поселении “Дикий Сад”** // Древнее Причерноморье. Краткие сообщения Одесского археологического общества. – Одесса, 1994. – С. 26-29.
- **Вопросы хозяйственной деятельности населения Степного Побужья в IX-XIV вв. до н.э.** // Історія Півдня України від

Дослідники історії Південної України

найдавніших часів до сучасності. Збірник наукових праць. – Ч. 1. – Миколаїв-Одеса, 1999. – С. 28-33.

• **Исследования поселения “Дикий Сад” в 1994 году** // Восточноевропейский археологический журнал. – № 4 (11). – К., 2001. – С. 49-50 (соавтор К.В. Горбенко).

• **Розкопки укріпленого поселення “Дикий Сад” в 2004 році** // Археологічні відкриття України 2003-2004 рр. – К., 2005. – С. 100-104 (співавтори В.Б. Панковський, К.В. Горбенко).

• **Історія розкопок степового городища “Дикий Сад” археологічною експедицією історичного факультету МДУ** // Наукові аспекти розвитку інституту історії та права. Збірник наукових праць. Т. 1. – Миколаїв: МДУ ім. В.О. Сухомлинського. – С. 153-161 (співавтор К.В. Горбенко).

• **Городище доби пізньої бронзи Дикий Сад** // Пам’ятки України: історія та культура. Науковий часопис (Київ). – 2006. – № 3. – С. 2-6. (співавтор К.В. Горбенко).

• **Розвідки на території Новобузького району Миколаївської області у 2008 р.** // Археологічні дослідження в Україні 2009 р. – Київ-Луцьк: ІА НАН України, 2010. – С. 98-101 (співавтор Д.В. Філатов).

Олександр Тригуб

ГРИГОРОВИЧ Віктор Іванович (30.04.1815, м. Балта – 19.12.1876, м. Єлисаветград) – доктор honoris causa (1863 р.) слов’яно-руської філології; професор.

Вищу філологічну освіту отримав у Харківському та Дерптському університетах наприкінці 1820-1830-х рр. На становлення його поглядів найбільше вплинули І. Срезневський, О. Бодянский та М. Погодін. У 1839-1864 рр. (з перервою у 1844-1848 рр., викликаного відрядженням до слов’янських країн та викладанням у Московському університеті у 1848-1849 рр.) викладав слов’янські мови, етнографію та історію слов’ян у Казанському університеті та Духовній академії У 1864-1865 рр. близько року мешкав у Херсоні. У 1865-1876 рр. – професор кафедри слов’янської філології та перший декан історико-філологічного факультету Новоросійського університету в Одесі. Окрім суто мовознавчих курсів викладав і історичні – слов’янські старожитності та історію слов’янських літератур. Лектор вражав своєю ерудицією, читав просто та виразно. Діяльність

Бібліографічний довідник. Том II

В. Григоровича заклала основи славістики в Одесі. Високу оцінку його науковій діяльності дали “стовпи” одеської історичної науки М. Мурзакевич, Ф. Успенський, О. Кірпічніков, О. Кочубинський, М. Попруженко, І. Линниченко. Наприкінці XIX ст. – у перші десятиліття XX ст. Одеса була провідним центром дослідження діяльності В. Григоровича. Під впливом його поглядів перебували його одеські учні та послідовники О. Маркевич, Г. Афанасєв, О. Кочубинський, В. Мочульський, М. Попруженко. В Одесі він розгорнув активну громадську діяльність, спрямовану на поширення ідеї співробітництва між слов'янами, був головним натхненником виникнення на початку 1870-х рр. Одеського слов'янського товариства Кирила та Мефодія. Позитивно ставився до розвитку української мови та українського національно-культурницького руху. Сприяв влаштуванню (що так і не відбулося) в Новоросійському університеті лідера одеських українців Л. Смоленського. Можливо, мав вплив на формування поглядів М. Аркаса.

Дійсний член (1867 р.), член видавничого комітету, Одеського товариства історії та старожитностей. Почесний член Казанського, Московського та Новоросійського університетів. Почесний член (1841 р.) та член-кореспондент відділення російської мови та словесності (1851 р.) Санкт-Петербурзької Академії Наук.

Якщо у казанський період В. Григорович зосереджувався на палеографічних та мовознавчих аспектах культури слов'янських (здебільшого південнослов'янських) народів, то у південноукраїнський період своєї біографії (1864-1876 рр.) він приділив велику увагу дослідженню історії Південної України у міжслов'янських зв'язках, мріючи про перетворення цього регіону на центр вивчення слов'янства. Багатий на історичні та етнографічні особливості Південь України, на думку вченого, ще не викликав достатнього інтересу ані у науковців, ані у держави, а тим більше у громадськості. У низці праць 1874-1876 рр. закликав владу заснувати Центральний архів для вивчення історії Новоросійського краю. У березні 1874 р. увійшов до комісії зі створення архіву у складі професорів Новоросійського університету. Результатом спільних дій членів Комісії була невелика записка В. Григоровича, яку він подав на 3-му Археологічному з'їзді у Києві (1874 р.) М. Калачову. Вступ та 7 пунктів записки були першим проектом заснування Центрального архіву Новоросійського краю. Автор записки пропонував заснувати архів не в Одесі, а у Вознесенську (через наявність у цьому місті

Дослідники історії Південної України

вільних казенних будинків, яких бракувало в Одесі). Найбільш вченого турбував професіоналізм тих, хто буде займатися збиранням документів. У близько 10 працях зосередився на вивченні низки аспектів історії Херсону, Криму, Донеччини, переважно щодо поширення християнства у цих землях з Візантії, археологічно-джерелознавчих моментах.

Публікації про В.І. Григоровича та рецензії на його праці:

- Мурзакевич Н. Виктор Иванович Григорович // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1879. – Т. XI. – С. 443-446.
- Успенский Ф.И. Воспоминания о В.И. Григоровиче. – Одесса, 1890. – 52 с.
- Кирпичников А.И. В.И. Григорович и его значение в истории русской науки // Исторический вестник, 1892. – Т. 50. – № 12. – С. 755-763.
- Кочубинский А.А. Виктор Иванович Григорович (1815-1876) в истории славяноведения. – Одесса, 1894. – 28 с.
- Попруженко М.Г. В.И. Григорович в Одессе // Собрание сочинений Виктора Ивановича Григоровича (1864-1876) / Издание историко-филологического Общества при имп. Новороссийском университете под ред. М.Г. Попруженко. – 1916. – XXXIII с.
- Петрунь Ф. З історії збирання рукописів на балканському півострові: До 80-ліття “Очерка путешествия по Европейской Турции”, В. Григоровича, Казань, 1848 г. // Бібліологічні вісті. – Київ, 1929. – № 2-3 (19-20). – С. 36-47.
- Петрунь Ф.Е. К библиографии печатных трудов В.И. Григоровича // Известия по русскому языку и словесности Академии наук СССР. – 1929. – Т. 2. – В. 1. – С. 337-345.
- Сергеев А.В. Исторические взгляды В.И. Григоровича. – Казань, 1978. – 129 с.
- Бернштейн С.Б. Григорович В.И. // Славяноведение в дореволюционной России. Биобиблиографический словарь. – М., 1979. – С. 131-134.
- Демин О.Б. К истории изучения древней и средневековой истории Северного Причерноморья (по материалам работ В.И. Григоровича) // Проблемы історії та археології давнього населення Української РСР. – Київ, 1989. – С. 59-60.

Бібліографічний довідник. Том II

- Щербань Т. Фундатор наукового слов'язознавства: до 190-річчя В.І. Григоровича // Вісник Національної Академії Наук України. – 2005. – № 5. – С. 63-69.
- Лаптева Л.П. История славяноведения в России в XIX веке. – М., 2005. – С. 211-229, 750-753.
- Матвеева Л. Виктор Григорович – первый украинский славяновед-византолог (1815-1876). – К., 2010. – 192 с.
- Дьомін О.Б., Алексеєнко М.В. Шукач слов'янських скарбів В.І. Григорович. – Одеса, 2015. – 482 с.

**Вибрані праці В.І. Григоровича, що стосуються історії
Південної України:**

- Исторические намеки о значении Херсона и его церкви VIII ст. – Одесса, 1864. – 12 с.
- Как выражались отношения Константинопольской церкви к окрестным северным народам и преимущественно к болгарам в начале X столетия? – Одесса, 1866. – 52 с.
- Заметки о Солуне и Корсуне. – Одесса, 1872. – 16 с.
- Записка о пособиях к изучению южно-русской земли, находящихся в Военно-учёном архиве Главного штаба, с приложением карты земли Узу, или Эдисана, 1791 года. – Одесса, 1876. – 47 с.
- Записка антиквара о поездке его на Калку и на Кальмиус [1874] // Летопись Историко-филологического общества при Императорском Новороссийском университете. – Т. 25. – Одесса, 1916. – С. 348-358.

Олександр Музичко

ГРИЗА Віктор Анатолійович (30.09.1965, м. Дмитрів Донецької обл.) – кандидат історичних наук (2014 р.).

У 1983 р. закінчив середню школу № 31 м. Дмитрів Донецької обл. У 1983-1990 рр. навчався на факультеті обчислювальної техніки Донецького політехнічного інституту, отримавши диплом інженера-системотехніка. У подальшому працював у рекламній та медійній сферах.

З грудня 1996 р. – засновник Продюсерського центру “Крок”, організатора численних культурних проєктів у Донбасі та за його межами, у т. ч. за кордоном (Міс Донбас Оупен, Little Miss World,

Дослідники історії Південної України

Пані Україна, Поляна, Стриж, Єва і т. д.), організатор церемоній відкриття нової злетно-посадочної смуги (2011 р.) та нового терміналу міжнародного аеропорту ім. С.С. Прокоф'єва (2012 р.), фан-зони ЄВРО-2012 у Донецьку, виставки українського образотворчого мистецтва у Ашгабаді (Туркменістан), Днів української культури в Угорщині та багатьох інших у якості продюсера, сценариста, режисера-постановника, ведучого та арт-куратора.

Кандидатську дисертацію “Етнічна історія південно-східної України середини XVIII – початку XX ст.” захистив у 2014 р. Науковий консультант – П.В. Добров.

Нагороди: Почесне звання “Заслужений працівник культури України” (2011 р.), почесна грамота Міністерства культури та туризму України (2011 р.).

Сфери наукових інтересів: історія півдня України, внутрішній культурний туризм, культурологічні трансформації візуального мистецтва у контексті сучасного публічного простору.

Є автором проекту етно-міста “Дике Поле” на березі р. Кальміус (Донецьк), що розроблявся з урахуванням притаманних цій території Великого Степу знаних особливостей впродовж 3000-літньої історії заселення та освоєння. Є розробником концепції ревіталізації Капоніру 1-го полігону Київської фортеці у межах співпраці з Музеєм “Київська фортеця” по створенню Мультикультурного центру “Креативна фортеця”.

З 2015 року є Головою Правління ГО “ВО “Креативна Україна” – активного організатора власних заходів та учасника заходів партнерів – РПР-Культура, Альянсу культури, Конгресу активістів культури, Мистецького Арсеналу тощо.

Автор близько 20 наукових статей.

Особистий сайт у Інтернеті: www.griza.org

Сторінка у соцмережі Фейсбук:
<https://www.facebook.com/viktor.griza>

E-mail: viktor@griza.org

Вибрані статті В.А. Грізи, що стосуються історії Півдня України:

• Колоністські спільноти Південно-Східної України XIX – початку XX ст.: історіографія соціальної історії // Матеріали Криворізької сесії I Всеукраїнської науково-практичної

Бібліографічний довідник. Том II

конференції з міжнародною участю (Кривий Ріг, 24 листопада 2012 р.). – Кривий Ріг, 2012. – С. 17-19.

• **Конфесійний розвиток Південно-Східної України (кінець XVIII – поч. XX ст.): історіографічний аспект** // Українська державність: історія і сучасність: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (23 листопада 2012 р., Маріуполь) / Під заг. ред. К.В. Балабанова. – Маріуполь, 2012. – С. 74-76.

• **Імперська історіографія про господарське життя німецьких та грецьких колоній Південно-Східної України кінця XVIII – початку XX ст.** // Історичні і політологічні дослідження: Наук. журнал / Головн. ред. П.В. Добров. – Донецьк, 2013. – №1 (51). – С. 14-21.

• **Етнічна колонізація Південно-Східної України наприкінці XVIII-XIX ст. в історичних і історико-етнологічних студіях 1920-1930-х рр.** // Історичні і політологічні дослідження: Наук. журнал / Головн. ред. П.В. Добров. – Донецьк, 2013. – № 3 (53). – С. 129-136.

• **Соціально-економічне життя етнічних груп Південно-Східної України XVIII – початку XX ст. в сучасній українській історіографії** // Історичні і політологічні дослідження: Наук. журнал / Головн. ред. П.В. Добров. – Донецьк, 2013. – № 4 (54). – С. 31-40.

• **Конфесійний розвиток населення Південно-Східної України (XVIII - початок XX ст.): історіографія проблеми** // Драгоманівські історичні студії: зб. наук. праць молодих істориків / відп. ред. і упор. О.В. Потильчак, І.Г. Ветров, О.О. Сушко. – К.: Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова, 2013. – С. 522-529.

• **Социально-экономическая и общественно-политическая жизнь этнических групп Юго-Восточной Украины (конец XVIII – начало XX в.): анализ современной украинской историографии** // Электронный периодический научный журнал “SCI-ARTICLE.RU”. – 2014. – № 7 (март). – С. 23-36.

• **Євреї Південно-Східної України: аналіз імперської історіографії** // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції “Історичні мідраші Північного Причорномор’я” (Миколаїв, 28-29 березня 2013). – Миколаїв, 2013. – С. 102-114.

• **Этническая история Юго-Восточной Украины – перспективная составляющая музейного туризма** // Материалы одиннадцатого круглого стола “Музей и проблемы “культурного

Дослідники історії Південної України

туризма”” (Санкт-Петербург, 11-12 апреля 2013). – СПб.: Государственный Эрмитаж. – С. 52-56.

• **Культурне життя німецької та грецької етнічних громад Південно-Східної України наприкінці XVIII – на початку XX ст. у висвітленні дореволюційної історіографії** // Матеріали міжнародної наукової конференції “Одеські етнографічні читання” “Локальна та регіональна специфіка традиційної культури” (4-9 червня 2013, Одеса). – Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2013. – С. 180-190.

(Анкета В.А. Гризи)

ГРУШЕВСЬКИЙ Михайло Сергійович (17.09.1866, м. Холм – 24.11.1934, м. Кисловодськ) – академік.

З родини викладача. Випускник історико-філологічного факультету університету Св. Володимира (1890 р.). Ординарний професор кафедри всесвітньої історії з окремим узагальненням історії Східної Європи Львівського університету (1894-1914 рр.).

Голова Української Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918 р.). Засновник Українського наукового товариства (1907 р.). Засновник Українського соціологічного інституту у Празі. Академік ВУАН (1923 р.). Професор історії Київського державного університету, керівник історико-філологічного відділу ВУАН. Дійсний член Академії Наук СРСР (1929 р.).

Дійсний член Історичного товариства Нестора літописця (1890 р.), дійсний та почесний член Наукового товариства імені Т. Шевченка, член Українсько-руського педагогічного товариства у Львові (1894 р.), член-кореспондент Краківської Академії Наук (1895 р.), член археографічної комісії Московського археологічного товариства (1900 р.), Одеського товариства історії і старожитностей (1901 р.), академік Чеської Академії Наук (1914 р.), Академії Наук СРСР (1929 р.). Почесний доктор Харківського університету (1907 р.), почесний член Київського товариства старожитностей і мистецтв (1917 р.).

Ініціатор створення Комісії дослідження історії Полудневої України ВУАН та концептуального та фактологічного збірника “Полуднева Україна”, підготовленого із залученням провідних південноукраїнських істориків. Історія Південної України була предметом як концептуальних, так і конкретно-історичних роздумів М. Грушевського. Історія регіону відбилася в різних

Бібліографічний довідник. Том II

жанрах його студій: рецензіях, гранд-нарративах, статтях, популярних нарисах.

Чітко окреслив географічні межі Південної або Полудневої України: поєднання Степової України (Херсонська, Катеринославська й Таврійська губернії) та Чорноморсько-Азовського узбережжя. Наголошував на українському характері цих земель, зауваживши, що вони “від самого початку (з XVIII ст.) колонізувалися українським елементом..., в якому тонуть навіть значні іншонародні острови”. Цією тезою він відкидав трактування цього регіону як “Новоросії”. Крім того, вчений акцентував увагу на необхідності активізації досліджень цього регіону, оскільки “Полуднева Україна як цілість лишається неясною”, підкреслював важливість з’ясування зв’язків економічних, культурних і політичних процесів, що відбувалися на території Півдня, з історією українського народу. Зауважував, що в українському історичному процесі є “потяг до великих степових транзитних шляхів”, на яких відбувався обмін культурних впливів Сходу і Заходу. Акцентував увагу на проникненні з Чорноморсько-Азовського узбережжя “елементів цивілізації середземноморської і передньоазійської”. Доводив важливість Південної України не тільки для українців, але й для світової науки, оскільки цей регіон був “ареною зустрічі та боротьби світових культур”.

Обґрунтував концепт чорноморської орієнтації України, що був викликаний до життя процесом освоєння Південної України слов’янською українською людністю, який тривав впродовж тисячоліть. В культурно-історичному аспекті цей процес існував як боротьба степу і морського побережжя. Хронологічно його можна поділити на такі періоди: часи палеонтологічні (до зустрічі місцевого життя з історичним народом Середземного моря і Малої Азії); період античний (від цієї зустрічі та зв’язків постійних факторій і до початку візантійської доби); часи панування кочівницьких орд в Степах і на Кримському півострові та узбережжі Візантії; козацька доба (від кінця XVI і до кінця XVIII століття); доба нового заселення (починається з ліквідації Запорожжя і Кримської Орди).

“Полудневе розселення”, за якого анти “з розгону доскочили до моря”, вважав М. Грушевський, дало початок так званій Чорноморсько-дунайській добі, що відіграла дуже важливу роль в соціальній і культурній еволюції українського народу. Ця роль, на думку М. Грушевського, полягала у тому, що ведене стихійним потягом до моря, до сонця, до теплішого підсоння, до буйнішого

Дослідники історії Південної України

життя, антське розселення викотилося з лісового поясу в райони степові і передстепові і досягло крайньої мети своїх змагань – Чорного і Азовського морів. Тим самим українські племена в момент антського розселення отримали ту територію, яку доля судила їм як “їх історичний верстат”. Чорноморські степи від непам’ятних часів служили битим шляхом з Подунав’я, з Середньої Азії, з Балканських країв до Туркестану, Середньої Азії і звідти до Індії, через Афганістан, і до Китаю. Азовсько-каспійські степи відкривали українському Чорномор’ю дорогу через “Залізні ворота”, теперішній Дербент і Дагестан, до Персії, Перської затоки й Індійського океану. Грандіозна будова Київської держави теж трималася на чорноморській економічній базі. Коли ж ця база, що їй Київська держава завдячувала своїми блиском і славою – панування над чорноморською комунікацією, торгівлею і транзитом – ослабла, київська будова впала, а українська спільнота з ролі провідної була переведена на роль залежну.

Завдання чорноморської орієнтації незалежної України, на думку М. Грушевського, полягало у ініціювання нею економічного і культурного співробітництва народів Чорного моря, результатом якого могло б стати не лише створення сильної економічної бази, а й відновлення за допомогою сучасних технічних засобів старих природних торговельних шляхів до Індії, Середньої Азії й Китаю, до Перської затоки, Сирійського узбережжя, Аравії та Єгипту. Зважаючи на культурно-історичний зміст чорноморської орієнтації (боротьба Степу і Моря) здобуття Україною чорноморських земель означало її вихід не лише до морських, а й до сухопутних комунікацій світового значення.

У фундаментальній “Історії України-Руси” М. Грушевський детально висвітлює такі питання як вплив Візантії на розвиток Південної України, міграції народів, запровадження християнства, роль Криму, грецька та італійська колонізація. Особливо вагоме місце у доробку історика посідає історія формування та розвитку козацтва. Він тісно пов’язав цей процес з соціально-економічним та політичним розвитком регіону.

Вибрані публікації про М.С. Грушевського та рецензії на його праці:

• Прицак О. У століття народин М. Грушевського // Листи до приятелів. – Нью-Йорк, 1966. – Ч. 157-159. – Кн. 5-7. – С. 1-18.

Бібліографічний довідник. Том II

- Домбровський О. Геродотова Скитія в Історії України-Руси М. Грушевського // Український історик. – 1968. – № 1-4. – С. 60-68.
- Прицак О. Історіософія та історіографія Михайла Грушевського. – К., Кембрідж, 1991. – 80 с.
- Винар Л. Михайло Грушевський: Історик і будівничий нації (статті і матеріали). – К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 1995. – 304 с.
- Ващенко В.В. Лекції з української історичної науки другої половини ХІХ – початку ХХ ст. (М. Костомаров, В. Антонович, М. Грушевський). Монографія. – Дніпропетровськ, 1998. – 144 с.
- Тельвак В.В. Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів Михайла Грушевського (кінець ХІХ – початок ХХ століття): Монографія. – Нью-Йорк-Дрогобич, 2002. – 236 с.
- Гирич І. До проблеми народництва та державництва у зв'язку з постаттю М. Грушевського // Держави, суспільства, культури: Схід і Захід. Збірник на пошану Ярослава Пеленського. – Нью-Йорк, 2004. – С. 387-398.
- Верба І.В. Грушевський М.С. // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 6: Го-Гю. – К., 2006. – С. 557-563.
- Дашкевич Я. М. Грушевський – історик народницького чи державницького напрямку? // Дашкевич Я. Постаті. Нариси про діячів історії, політики і культури. – Львів, 2006. – С. 351-368.
- Гирич І. Знакова стаття О. Прицака // Україна модерна. – 2007. – Ч. 12 (1). – С. 149-169.
- Ващенко В.В. Від самопрезентації до методології: психобіоісторіографічний вимір історіописання М. Грушевського. – Дніпропетровськ, 2007. – 324 с.
- Домашенко Л.М. Дещо про особливості обґрунтування чорноморської орієнтації України в працях Михайла Грушевського // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Філософія. Політологія. – К., 2008. – Вип. 89-90. – С. 60-63.
- Верба І.В. Михайло Грушевський: останній період перед еміграцією (квітень 1918 – квітень 1919 рр.) // Соціальна історія: науковий збірник / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Кафедра історії гуманітарних факультетів. – К., 2008. – Вип. 3. – С. 53-58.
- Корольов Г. Ідея чорноморської федерації у поглядах Михайла Грушевського // Український історичний журнал. – 2011. – Вип. 6. – С. 68-79.

Дослідники історії Південної України

- Плохій С. Великий переділ: Незвичайна історія Михайла Грушевського / Пер. з англ. Микола Климчук. – К., 2011. – 600 с.
- Adamski Ł. Nacjonalista postępowy: Mychajło Hruszewski i jego poglądy na Polskę i Polaków. – Warszawa, 2011. – 369 s.
- Твори: У 50 т. / редкол.: П. Сохань, Г. Папакін, І. Гирич та ін. – Львів, 2002. – Т. 46. Кн. I: Рецензії на праці Михайла Грушевського (1890-1914) / упор. В. Тельвак. – Львів, 2015. – 600 с.
- Твори: У 50 т. / редкол.: П. Сохань, Г. Папакін, І. Гирич та ін. – Львів, 2002. – Т. 46. Кн. II: Рецензії на праці Михайла Грушевського (1915-1938) / упор. В. Тельвак. – Львів, 2015. – 512 с.

**Вибрані праці М.С. Грушевського, що стосуються історії
Південної України:**

- Южнорусские господарские замки в половине XVI века. – К., 1890. – 33 с.
- Рец. на: Кулаковский Ю. К истории Готской епархии в Крыму в VIII веке // Записки наукового товариства імені Т. Шевченка. – Т. XXVIII. – 1899. – Кн. II. – С. 2.
- Рец. на: Бертъе-Делагард А.Л. К истории христианства в Крыму. Мнимое тысячелетие. Вымысел и реальность в истории Георгиевского Балаклавского монастыря // Записки Императорского Одесского Общества Истории и Древностей. – 1910. – Т. XXVIII // Записки наукового товариства імені Т. Шевченка. – Т. CIV. – 1911. – Кн. IV. – С. 207.
- Рец. на: Пападимитриу С. Древнейшие сведения об острове Березани // Записки Одесского общества истории и древностей. – Т. 28 // Записки наукового товариства імені Т. Шевченка. – Т. CIV. – 1911. – Кн. 4. – С. 201-202.
- Рец. на: Шестаков С.П. Очерки по истории Херсонеса в VI-X века по р. хр. // Записки наукового товариства імені Т. Шевченка. – Т. СII. – 1911. – Кн. II. – С. 194-195.
- Рец. на: Бертъе-Делагард А.Л. Как Владимир осаждал Корсунь // Известия Отделения русского языка и словесности Академии наук. 1910. кн. 1 // Записки наукового товариства імені Т. Шевченка. – Т. СIX, – 1912. – Кн. III. – С. 178-181.
- Рец. на: Шахматов А. Корсунская легенда о крещении Владимира // Записки наукового товариства імені Т. Шевченка. – Т. СIX. – 1912. – Кн. III. – С. 173-181.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Запорожье и Запорожская Сечь** // Энциклопедический словарь т-ва “Братья А. и И. Гранат и К.”. – 7 изд. – СПб., 1913. – Т. XX. – С. 519-531.
- **Орієнтація чорноморська** // Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. – К., 1991. – С. 144-146.
- **Степ і море в історії України** // Український історик. – 1991. – Вип. 3-4. – С. 110-111; 1992. – Вип. 1-4. – С. 112-115.
- **Історія України-Руси.** – Т. 1-10. – К., 1991-1998.
- **Грецькі колонії на Україні** // Грушевський М. Твори: у 50 т. Т. 9. Серія: історичні студії та розвідки (1917-1923). – Львів, 2009. – С. 340-342.
- **Морські походи козаків** // Грушевський М. Твори: у 50 т. Т. 9. Серія: історичні студії та розвідки (1917-1923). – Львів, 2009. – С. 365-366.
- **Степ і море в історії України. Кілька слів щодо пляну і перспектив сього дослідю** // Український історичний журнал. – 2016. – № 1. – С. 176-194.

Олександр Музичко

ДАНІЛОВ Володимир Валеріанович (20.07.1881, м. Духовщина Смоленської губернії – 24.04.1970, м. Ленінград).

Випускник Ніжинської гімназії та Ніжинського історико-філологічного інституту. У 1905-1907 рр. мешкав у Катеринославі, викладав у жіночій гімназії Н. Тиблен. У 1904-1906 рр. активно публікувався на сторінках “Киевской старины” (16 статей на етнографічну тематику). У 1907-1911 рр. мешкав у Одесі, де викладав російську мову та літературу в Одеській гімназії Н.К. Іліаді, приватному комерційному училищі Г.Ф. Файга, гімназії С.І. Верцинської. Учасник 13 та 14 археологічних з’їздів.

Член Катеринославської вченої архівної комісії. Член двох наукових товариств при Новоросійському університеті: Історико-філологічного та Бібліографічного. Член Одеського Українського товариства “Просвіта”, а також Українського наукового товариства у Києві. Активно публікувався на різноманітну тематику в “Историческом вестнике”, київському журналі “Україна”, петербурзькій “Живой старине”.

В радянський період до другої половини 1940-х років викладав у спеціалізованих військово-морських закладах. У 1920-х рр. був одним з найпомітніших співробітників ВУАН в Росії, діячем

Дослідники історії Південної України

“Товариства дослідників української історії і мови в Ленінграді”. У дні війни працював вченим секретарем історичного відділу Головного морського штабу.

У 65 років звільнився із закладів військово-морського флоту. Попри бажання переїхати до Києва, він залишився у Ленінграді. У 1948-1956 рр. працював на посаді старшого наукового співробітника Інституту російської літератури (Пушкінському домі) та у Центральному державному історичному архіві.

Кавалер ордену Св. Анни III ступеню, орденів Леніна та Трудового Червоного прапора, медалі “За трудовое отличие”.

Автор понад 300 праць. Надрукував статтю про перебування М.І. Надєждіна в Одесі у 1838-1842 рр. У низці статей на сторінках “Исторического вестника” висвітлив діяльність музею Одеського товариства історії та старожитностей. Найважливіша стаття В. Данілова, ґрунтована на одеських матеріалах, з’явилась через кілька років після його від’їзду з портового міста. Вона стала результатом його польових етнографічних досліджень серед одеських каменотесів – нащадків запорозьких козаків. Інтерв’ю, опубліковані В. Даніловим, підкреслювали наявність української складової в історії причорноморського міста, свідчили про живучість української історичної пам’яті серед одеських старожилів на початку ХХ ст.

Публікації про В.В. Данілова та рецензії на його праці:

- Лихачев Д.С. Памяти Владимира Валерьяновича Данилова (20.VII.1881-23.IV.1970) // Труды отдела русской литературы. – 1970. – Т. 25. – С. 351-354.
- Абросимова С.В. Катеринославський дослідник В.В. Данілов і його внесок у вивчення місцевої історії та культури // Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті. – Дніпропетровськ, 2001. – Вип. 1. – С. 153-160.
- Скиба І.А. Українська народна творчість у працях катеринославського дослідника В.В. Данілова // Грані. – 2003. – № 4. – С. 44-47.
- Шевчук Т. Україніка Володимира Данилова // Народна творчість та етнографія. – 2003. – № 5/6. – С. 60-62.
- Палієнко М. “Киевская старина” у громадському та науковому житті України (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). – К., 2005. – С. 221-222.

Бібліографічний довідник. Том II

- Журба О.І., Скиба І.А. Сповідь українського історика та фольклориста (Володимир Валеріанович Данілов: провінційний дослідник на межі культур) // Вісник Дніпропетровського національного університету. – Вип. 16. – 2008. – С. 204-214.
- Музичко О.Є. Володимир Валеріанович Данілов: наукова діяльність на перетині історії, етнографії, літературознавства та мовознавства // Человек в истории и культуре: Мемориальный сборник материалов и исследований в память Владимира Никифоровича Станко. – Вып. 2. – С. 598-605.

Вибрані праці В.В. Данілова, що стосуються історії Південної України:

- **Детская комедия в Екатеринославле сто лет назад** // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – Вып. 4. – 1908. – С. 357-364.
- **Одесский музей** // Исторический вестник. – 1909. – Вып. 1. – С. 267.
- **Из прошлого екатеринославского театра** // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – Вып. 6. – 1910. – С. 3-12.
- **Из дорефоренной административной практики в Екатеринославской губернии** // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – Вып. 6. – 1910. – С. 194-197.
- **Н.И. Надеждин в Одессе в 1838-1842 г.г.** // Русский филологический вестник. – 1911. – № 2. – С. 339-348.
- **Из Запорожья в катакомбы** // Исторический вестник. – 1913. – № 6. – С.1011-1018.

Олександр Музичко

ДЕРЕВИЦЬКИЙ Олексій Миколайович (9.03.1859, м. Полтава – 1943, м. Ялта) – доктор грецької словесності (1891 р.), ординарний професор (1893 р.).

Середню освіту отримав у Белгородській гімназії. У 1884 р. закінчив історико-філологічний факультет Харківського університету із ступенем кандидата та залишений стипендіатом при університеті для двохрічної підготовки до професорського звання з грецької словесності.

Дослідники історії Південної України

З січня 1887 р. – приват-доцент, з червня 1892 р. – екстраординарний професор кафедри класичної філології Харківського університету.

1889 р. у Санкт-Петербурзькому університеті захистив магістерську дисертацію “Гомерические гимны. Анализ памятника в связи с историей его изучения”.

Докторську дисертацію “О начале историко-литературных занятий в древней Греции” захистив 1891 р. у Харківському університеті.

У 1893-1905 рр. – ординарний професор, з 1894 р. по 1903 р. – декан історико-філологічного факультету, у 1903-1905 рр. – ректор Новоросійського університету.

У 1895-1896 рр. здійснив поїздки за кордон з науковою метою. З грудня 1893 р. – дійсний член Одеського товариства історії і старожитностей. Голова комісії з приводу перегляду професорського гонорару (з 1897 р.), інспектор наукових класів Одеського музичного училища (з 1901 р.), голова історико-філологічної дослідної комісії при Санкт-Петербурзькому університеті, керівник Одеського навчального округу.

З 1905 р. по 1911 р. – попечитель Казанського навчального округу. У 1911-1916 рр. – попечитель Київського навчального округу. У 1916-1918 рр. – попечитель Оренбурзького навчального округу. У 1918 р. – учасник організації Таврійського університету, з 1918 р. по 1920 р. – декан історико-філологічного факультету цього університету. У 1922-1934 рр. – професор Кримського педагогічного інституту.

Дійсний член Таврійського товариства історії і старожитностей, археологічної секції Одеської комісії краєзнавства при ВУАН (1924 р.). У 1926 р. брав участь у Всесоюзній археологічній конференції. У 1927 р. – член комісії з організації і підготовки Другої конференції археологів СРСР в Херсонесі.

Нагороди: ордени Св. Станіслава II (1890 р.) і I (1914 р.) ступенів, Св. Анни II (1902 р.) і I (1916 р.) ступенів та Св. Володимира III ступеню (1908 р.); премійований Російським археологічним товариством.

Сфери наукових інтересів: грецька словесність, класична філологія, археологія, історія античного та ранньохристиянського мистецтва і літератури, історія народної освіти.

Є автором поглиблених досліджень в області історії давньогрецьких поселень, давньогрецької філології, античних старожитностей у Криму, зокрема, археологічних досліджень

Бібліографічний довідник. Том II

Пантікапею. Розглядав питання етичних, філософських і релігійних уявлень в Стародавньому світі. На засіданнях Таврійської вченої архівної комісії виступав з доповідями, присвяченими науковій діяльності відомих вчених-кримознавців Ю.А. Кулаковського, О.Л. Бертъе-Делагарда, Е.Р. фон-Штерна, О.І. Соболевського. Активний учасник краєзнавчого руху в Криму.

Автор і упорядник понад 30 наукових праць (зокрема, 5 монографій, 2 брошур, понад 30 наукових статей).

Публікації про О.М. Деревницького:

- Нетушин И.В. Деревицкий Алексей Николаевич // Историко-филологический факультет Императорского Харьковского университета за первые сто лет его существования (1805-1905). Отд. 2. Биографический словарь профессоров и преподавателей. – Харьков, 1908. – С. 212-215.

- Наука и научные работники СССР (без Москвы и Ленинграда). – Л., 1928. – С. 107, 540.

- Hausmann G. Universitat und stadtische Gesellschaft in Odessa, 1865-1917: soziale und nationale Selbstorganisation an der Peripherie des Zarenreiches. – Stuttgart, 1998.

- Непомнящий А.А. Слово о первом декане: А.Н. Деревицкий // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. – Симферополь, 1999. – № 12 (51). – Т. 1. – С. 118-123.

- Березин С.Е. А.Н. Деревицкий (опыт научной биографистики) // Памятники Южного берега Крыма: вчера, сегодня, завтра. – Ялта, 2004. – С. 100-106.

- Избаш Т.О. Деревицкий Олексій Миколайович // Професори Одеського (Новоросійського) університету: Біографічний словник. Т. 1: Ректори. – Одеса, 2005. – С. 44-48.

- Березін С.Е., Избаш-Гощан Т.О. Деревицкий Олексій Миколайович // Одеські історики. Том I (початок XIX – середина XX ст.). Енциклопедичне видання. – Одеса, 2009. – С. 116-118.

- Непомнящий А. Забутий подвижник освітянського краєзнавства: Олексій Деревицкий // Краєзнавство. – 2011. – № 3. – С. 99-105.

- Левченко В.В., Левченко Г.С. Олександр-Невська церква Новоросійського університету: історія, персоналії, документи. –

Дослідники історії Південної України

Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2015. – С. 44, 142, 145-146, 151, 248-249, 257.

Книги О.М. Деревицького, що стосуються історії Південної України:

• **Музей императорского Одесского общества истории и древностей.** – Вып. 1-2: Терракоты. – Одесса, 1897-1898. – 46 с., 48 с. (у співавторстві з О.А. Павловським, Е.Р. Штерном).

• **Курс античной литературы, составленный слушательницами Одесских женских педагогических курсов. 1903-1904 академический год** / Под редакцией А.Н. Деревицкого. – Одесса, 1903.

• **Вторая конференция археологов СССР в Херсонесе, 10-13 сентября 1927 года: по случаю столетия Херсонесских раскопок** / под ред. А.Н. Деревицкого, К.Э. Гриневича, Н.Л. Эрнста. – Севастополь, 1927. – 67 с.

Найважливіші статті О.М. Деревицького, що стосуються історії Південної України:

• **Несколько греческих статуэток из собрания Одесского общества истории и древностей и Ал. Ив. Нелидова** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1895. – Т. XVIII, отд. I. – С. 203-250.

• **Александр Ризо Рангави** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1896. – Т. XIX. – Некрологи. – С. 46-61.

• **Доклад действительного члена А.Н. Деревицкого о раскопках г. Дирина в Чокрак-Мама и Куль-Тепе** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1896. – Т. XIX. – Протоколы. – С. 46-51.

• **Доклад действ. члена А.Н. Деревицкого о бронзовой статуэтке, найденной при недавних раскопках в Херсоне** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1896. – Т. XIX. – Протоколы. – С. 104-109.

• **Действ. член А.Н. Деревицкий представил в Общество 20 фотографических изображений терракот из коллекции действ. члена Общества А.В. Новикова** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1896. – Т. XIX. – Протоколы. – С. 109-111.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Л.Ф. Воеводський (некролог)** // Журнал Министерства народного просвещения. – 1901. – Ч. 336. – С. 32-42.
- **Л.Ф. Воеводський** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1902. – Т. XIV. – Некрологи. – С. 1-7.
- **Ю.А. Кулаковский (Некролог)** // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – Симферополь, 1920. – № 57. – С. 324-336.

Валерій Левченко, Галина Левченко

ДДИК Сергій Сергійович (26.07.1983, м. Запоріжжя) – кандидат історичних наук (2010 р.).

У 2000 р. закінчив середню школу № 45 м. Запоріжжя.

Впродовж 2000-2005 рр. навчався на історичному факультеті Запорізького національного університету. Отримав диплом з відзнакою зі спеціальності “Історія”.

У 2005-2008 рр. навчався в аспірантурі Запорізького національного університету.

У 2009 р. захистив кандидатську дисертацію “Новослобідський козацький полк (1753-1764 рр.)”. Науковий керівник – С.Р. Лях.

З вересня 2008 по листопад 2011 р. працював на посаді наукового співробітника науково-дослідного інституту козацтва науково-дослідного сектору Запорізького національного університету.

З листопада по грудень 2011 р. – методист деканату історичного факультету ЗНУ.

З грудня 2011 по березень 2012 р. – фахівець 1-ї категорії навчально-наукової лабораторії археологічних досліджень науково-дослідної частини ЗНУ.

З вересня 2013 р. – викладач кафедри суспільних дисциплін Запорізького державного медичного університету.

Сфери наукових інтересів: історія українського козацтва, військова історія.

Автор близько 30 наукових праць (зокрема, 1 монографії та 7 фахових статей).

E-mail: lingart@yandex.ru

Книга С.С. Дідика, що стосується історії Південної України:

- **Новослобідський козацький полк (1753–1764).** – К., 2013. – 188 с. (Серія “Запорізька спадщина”. Вип. 18).

Дослідники історії Південної України
**Найважливіші статті С.С. Дідика, що стосуються історії
Південної України:**

• **Дві моделі колонізації півдня України (з історії Нової Сербії і Новослобідського козацького полку)** // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2006. – Вип. XX. – С. 35-40.

• **Розвідувальна діяльність Новослобідського козацького полку в світлі матеріалів канцелярії Новосербського корпусу (1758-1762 рр.)** // Наукові записки: Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – Т. 13. – К.: Інститут української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України, 2006. – С. 129-147.

• **Взаємини Новослобідського козацького полку із Запорозьким козацтвом (1753-1764 роки)** // Козацька спадщина: Альманах Нікопольського регіонального відділення НДІ козацтва при інституті історії України НАНУ. – Дніпропетровськ: Пороги, 2006. – Вип. 3. – С. 200-204.

• **Микола Степанович Адабаш – полковник Новослобідського полку (1757-1764 рр.)** // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2007. – Вип. XXI. – С. 35-38.

• **Зносини адміністрації Нової Сербії і Новослобідського козацького полку з іноземними урядовцями** // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: збірка наукових статей. – Київ: ХІК, Часи козацькі, 2007. – Вип. 16. – С. 269-275.

• **Адміністративно-територіальний та військовий устрій Новослобідського козацького полку після реформування 1761 року** // Запорозька старовина. – Запоріжжя: ВАТ “Мотор Січ”, 2008. – Вип. 5. – С. 38-44.

• **Промисли та ремесла в Новослобідському козацькому полку (1752-1764)** // Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини. – Вип. 21. – Запоріжжя, 2008. – С. 42-47.

• **Новослобідський козацький полк – суб'єкт колонізації Степової України (1753-1764)** // Козацька спадщина: Альманах Інституту суспільних досліджень. – Дніпропетровськ: Пороги, 2008. – Вип. 4.– С. 167-172.

• **Військова служба козацтва Новослобідського полку (1753-1764 рр.)** // Наукові записки: Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – Т. 18. – К.: Інститут української археографії та

Бібліографічний довідник. Том II

джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України, 2009. – С. 326-347.

• **Діяльність депутатів від Єлисаветградської провінції у Законодавчій комісії 1767 р. (до історії людної Новослобідського козацького полку після його ліквідації)** // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2010. – Вип. XXIX. – С. 23-27.

(Анкета С.С. Дідика)

ДИЗАНОВА Ада Віталіївна (5.08.1960, с. Щербанка Роздільнянського р-ну Одеської обл.) – кандидат історичних наук (1992 р.), доцент (1995 р.).

В 1977 р. закінчила Щербанську середню школу. У 1979-1984 рр. навчалась на історичному факультеті Одеського державного університету імені І.І. Мечникова, отримала диплом з відзнакою, кваліфікація “Історик, викладач історії та суспільствознавства”.

З 1984 по 1987 рр. працювала викладачем історії в Балтському педагогічному училищі. З 1987 р. – викладач, доцент Ізмаїльського державного педагогічного інституту (Ізмаїльського державного гуманітарного університету).

Кандидатську дисертацію “Розвиток національних культур в Україні у 20-х рр. (на матеріалах південного регіону)” захистила в Одеському державному університеті ім. І.І. Мечникова в 1992 р. Науковий керівник – М.Ю. Раковський.

З 2012 р. – член Національної спілки краєзнавців України.

Нагороджена знаком МОН “Відмінник освіти України” (1998 р.).

Сфери наукових інтересів: історія Південної України, розвиток етнічних культур етносів Українського Подунав'я, Бессарабія в системі міжнародних відносин.

Загальна кількість публікацій – 48, з них 8 навчальних та навчально-методичних посібників (у співавторстві), 40 наукових статей.

E-mail: ada-dizanova@mail.ru

Публікація про А.В. Дізанову:

• Дізанова Ада Віталіївна // Бібліографічний покажчик наукових праць професорсько-викладацького складу та аспірантів ІДП /

Дослідники історії Південної України

Укладач: О. Колесников / Ізмаїльський державний педагогічний інститут. – Ізмаїл, 2000. – С. 26-27.

Книги А.В. Дізанової, що стосуються історії Південної України:

- **Українське Придунав'я: історія, етнокультурний розвиток.** – Ізмаїл, 1995. – 56 с. (у співавторстві).
- **Українське Придунав'я.** – Кн. 1. – Ізмаїл, 1998. – 190 с. (у співавторстві).
- **Нариси історії України (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.).** – Одеса: Астропринт, 2004. – 270 с. (у співавторстві).
- **Українське Подунав'я: роки незалежності (історичний нарис).** – Одеса: Астропринт, 2008. – 290 с. (у співавторстві).
- **Південна Бессарабія з найдавніших часів до кінця XVIII ст.** Навчально-методичний посібник / під ред. Л.Ф. Циганенко. – Ізмаїл: СМІЛ, 2011. – 246 с. (у співавторстві).
- **Південна Бессарабія (кінець XVIII-XIX ст.).** Навчально-методичний посібник / під ред. Л.Ф. Циганенко. – Ізмаїл: СМІЛ, 2011. – 216 с. (у співавторстві).
- **Джерела історії Південної Бессарабії (з давніх часів до кінця XIX ст.) /** Упорядники: О.М. Лебеденко, Л.Ф. Циганенко та інші; відп. упорядник Н.О. Гончарова. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2013. – 191 с.

Найважливіші статті А.В. Дізанової, що стосуються історії Південної України:

- **Первые дни Великой Отечественной войны в Бессарабии //** Чтения по военной истории: Сборник статей. – СПб., 2006. – С. 305-308.
- **Політика коренізації у 20-х – 30-х рр. XX ст. (на матеріалах південного регіону України) //** Науковий вісник ІДГУ. – Вип. 24. – Ізмаїл, 2008. – С. 12-18.
- **Отражение событий Отечественной войны 1812 года на карте Украины //** Бородино и Наполеоновские войны. Битвы. Поля сражений. Мемориалы. – Можайск, 2008.
- **У сузір'ї народів //** Литературоведческие и этнокультурные парадигмы (К юбилею проф. Н.П. Лебеденко). – Измаил: СМІЛ, 2010. – С. 318-327.

Бібліографічний довідник. Том II

• **Рушник у сімейній обрядовості етносів українського Придунав'я** // Историко-культурное наследие Причерноморья: изучение и использование в образовании и туризме. – Ялта, 2013. – С. 18-19.

• **Рушник у традиційній культурі етносів українського Придунав'я** // Філологічна освіта у поліетнічному просторі: регіональний досвід: Збірник наукових статей. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ; “СМИЛ”, 2013. – С. 264-267.

Лілія Циганенко

ДІРКС Генріх (17.08.1842, колонія Гнаденфельд (Gnadenfeld) Молочанського менонітського округу (нині – с. Богданівка Чернігівського р-ну Запорізької обл.) – 1915, Гнаденфельд) – місіонер, євангеліст і письменник.

Його батьки належали до гнаденфельдських менонітів, які були тісно пов'язані з “моравським братством” у Німеччині і стимулювали відродження місіонерських і культурних інтересів серед менонітів Російської імперії.

Генріх Діркс закінчив середню школу общини у віці 21 року. Вступив на навчання до місіонерського дому в німецькому м. Бармен у 1862 р. і закінчив його через чотири роки. Впродовж наступного року приватно вчився в Амстердамі яванській, малайській, голландській та англійській мовам. У 1867 р. призначений проповідником у Гнаденфельд, і 31 серпня 1869 р. висвячений у місіонера і старійшину.

Того ж року він одружився із Агнесою Шредер. Після прощання з місіонерською радою Амстердама молоді залишили Нідерланди 24 листопада 1869 р. і попливли до голландської Ост-Індії, де 10 січня 1871 р. Генріх відкрив нову місію менонітів у м. Пакантен на о. Суматра. 6 серпня 1871 р. він хрестив перших трьох звернених, а протягом десяти років – іще 125 новонавернених.

У травні 1881 р. родина повернулася до Гнаденфельда. Там його обрали старійшиною конгрегації. До кінця життя також був конференц-подорожуючим євангелістом і промоутером місії.

Багато подорожував Німеччиною, Голландією та Америкою. В Російській імперії був спікером на фестивалях місії.

З 1903 по 1910 р. видавав щорічник “Mennonitisches Jahrbuch”, який є одним із найцінніших джерел інформації про менонітів Російської імперії до Першої світової війни і включав інформацію

Дослідники історії Південної України

про поселення, парафії, освіту, місії, благодійні установи менонітів регіону.

Діркс був не тільки впливовим і популярним оратором, але й письменником, істориком.

Публікації про Г. Діркса та рецензії на його праці:

- Bundesbote-Kalender (1916), p. 28.
- Doopsgezinde Bijdragen (1891), p. 32-41; (1893), p. 106-110.
- Friesen, Peter. M. Die Alt-Evangelische Mennonitische Brüderschaft in Russland (1789-1910) im Rahmen der mennonitischen Gesamtgeschichte. Halbstadt: Verlagsgesellschaft "Raduga" (1911), p. 552-559, 265-266.
- Hege, Christian and Neff, Christian. Mennonitisches Lexikon, 4 vols. Frankfurt & Weierhof: Hege; Karlsruhe: Schneider, 1913-1967: vol. I, p. 450.
- Єременко М. Перший меноніт на Суматрі – родом з Богданівки // Нива. – № 25. – 2016. – 26 березня.

Книга Г. Діркса, що стосується історії Південної України:

- **Adressbüchlein der Kirchenbuchführer der Mennonitengemeinden Russlands** (Berdyansk, 1913).

Вибрані публікації Г. Діркса, що стосуються історії Південної України:

- **Die Mennoniten in Russland**, in *Mennonitisches Jahrbuch*, 1911.
- **Die Mennonitische Aeussere Mission**, in *Mennonitisches Jahrbuch*, 1903-1913.
- **Statistik, der Mennonitengemeinden in Russland Ende 1905** (Gnadenfeld, 1906).
- **Aus der Gnadenfelder Gemeindechronik**, 1908-1912.

Микола Єременко

ДЛОЖЕВСЬКИЙ Сергій Степанович (22.09.1889, м. Кам'янець-Подільський – 24.10.1930, м. Одеса).

У 1906 р. закінчив Кам'янець-Подільську класичну гімназію. У 1911 р. закінчив історико-філологічний факультет Київського

Бібліографічний довідник. Том II

університету. З 1912 р. по 1914 р. проходив стажування у Лейпцизькому університеті (Німеччина).

У 1914-1916 рр. – приват-доцент, у 1916 р. – доцент кафедри класичної філології Київського університету. У 1915 р. викладав на Вищих жіночих курсах А. Жекуліної, а у 1916 р. – на педагогічних курсах при Київському навчальному окрузі. У 1917 р. – декан історико-філологічного факультету Вечірніх вищих жіночих курсів та лектор і декан Київського народного університету. У 1918 р. – член комітету з організації Таврійського університету в м. Ялта.

У 1919-1920 рр. – приват-доцент кафедри класичної філології Новоросійського університету. У 1920-1921 рр. – професор Одеського гуманітарно-суспільного інституту. У 1921-1922 рр. – професор, у різні часи т. в. о. проректора і вченої секретар Одеського археологічного інституту. З 1921 р. по 1930 р. – професор, у різні часи т. в. о. ректора і проректор Одеського інституту народної освіти.

Дійсний член товариства Нестора-Літописця (з 1916 р.), Центрального бюро краєзнавства при АН СРСР (з 1924 р.), Одеської філії Всеукраїнської асоціації сходознавства (з 1926 р.), Кам'янець-Подільського наукового товариства (з 1926 р.), Таврійського наукового товариства історії, археології і етнографії (з 1926 р.), Всеукраїнського археологічного комітету УАН (з 1928 р.), Німецького державного археологічного інституту (1929 р.) та ін.

З 1920 р. по 1930 р. – директор та голова Вченої ради Одеського історико-археологічного музею. У 1921 р. – завідуючий музейним відділом Одеської губполітпросвіти. У 1923 р. – уповноважений Наркомату закордонних справ СРСР і НКО УСРР по Одесі у справах повернення майна польським установам і громадянам. З 1923 р. по 1930 р. – голова та завідуючий археологічною і “грецькою” секціями Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. У 1923 р. призначений уповноваженим НКО УСРР з охорони заповідника “Ольвія”. З 1926 р. по 1930 р. – крайовий інспектор з охорони пам'яток матеріальної культури та природи. У 1927-1930 рр. – у різні часи заступник голови, голова Ольвійської археологічної експедиції. Разом із М.Ф. Болтенком і Б.В. Фармаковським проводив розкопки в Ольвії. Проводив археологічні розкопки у с. Трояни Мелітопольського округу (1928 р.), с. Красні Маяки (1927 р.) і с. Біляївка (1928 р.).

У 1921-1924 рр. – делегат перших трьох Всеукраїнських нарад робітників просвіти. Учасник I (1927 р.) і II (1929 р.)

Дослідники історії Південної України

Всеукраїнських з'їздів сходознавства, I Всеросійської конференції археологів (Керч, 1926 р.), конгресу з проблем етрускології в Італії (1928 р.), I Міжнародного археологічного з'їзду в Берліні (1929 р.).

Сфери наукових інтересів: питання загального мовознавства, літературознавство, історія античності, археологія, епіграфіка, музеєзнавство, краєзнавство.

С.С. Дложевський вивчав епіграфічні документи, завдяки яким були висвітлені важливі проблеми з історії розвитку Північного Причорномор'я. Більшість наукових робіт присвячені новому епіграфічному матеріалу з Ольвії та проведеним в ній розкопкам. Йому належить вагомий внесок у відновленні експозиції Одеського історико-археологічного музею та організації Одеської комісії краєзнавства при ВУАН, діяльність якої мала важливе значення для вивчення історії південного регіону України.

Автор понад 40 наукових праць (зокрема, 1 брошури і понад 40 наукових статей).

Публікації про С.С. Дложевського та рецензії на його праці:

- Семенів М. Професор С.С. Дложевський (Посмертна згадка) // Чорноморська комуна. – 1930. – 25 жовтня.

- Шовкопляс І.Г. Дложевський Сергій Степанович // Радянська енциклопедія історії України. – К., 1970. – Т. 2. – С. 35.

- Дложевський Сергій Степанович // Українська радянська енциклопедія. – 2-е вид.: в 12 т. – Т. 3. – К., 1979. – С. 389-390.

- Корпусова И.В. С.С. Дложевский и Одесская комиссия краеведения // 150 лет Одесскому обществу истории и древностей (1839-1989): Тезисы докладов юбилейной конференции. 27-28 октября 1989 г. – Одесса, 1989. – С. 39-41.

- Бачинська О.А. Дложевський Сергій Степанович // Професори Одеського (Новоросійського) університету. Біогр. сл. – В 4-х т. – Одеса: Астропринт, 2000. – Т. 2. – С. 340-342.

- Юркова О. Дложевський Сергій Степанович // Українські історики ХХ століття. Біобібліографічний довідник. Серія "Українські історики". – Вип. 2, ч. 1. – К.; Львів, 2003. – С. 100-101.

- Корпусова И., Полесина Т. История археологической науки на Юге Украины в первые годы советской власти. Сергей Степанович Дложевский (1889-1930) // Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею. – Одеса, 2008. – № 5. – С. 14-17.

Бібліографічний довідник. Том II

- Солодова В.В. Дложевський Сергій Степанович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Т. 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 119-122.
- Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту. – Одеса: ТЕС, 2010. – С. 145, 201-202, 220-221, 263-264, 266, 268-269, 273-274 та ін.
- Левченко В.В. Коротка історія Одеського археологічного інституту: від зародження ідеї до її реалізації за ініціативою “знизу” та ліквідації “зверху” (до 95-річчя від дня заснування) // Стародавнє Причорномор’я. – Вип. XI. – Одеса, 2016. – С. 291-299.

Книга С.С. Дложевського, що стосується історії Південної України:

- **Одеський державний історично-археологічний музей.** – К.: Київ-друк, 1927. – 19 с.

Вибрані статті С.С. Дложевського, що стосуються історії Південної України:

- **Организация археологического института в Одессе** // Народное просвещение. – 1921. – № 2-5. – С. 57-63.
- **К истории античной Мениппеи** // Ученые записки Высшей Школы г. Одессы. – 1922. – Т. 2. – Отдел гуманитарно-общественных наук. – С. 133-139.
- **Секция археологическая** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – 1924. – Ч. 1. – С. 11-13.
- **Апулійська ваза-аск Одеського державного історико-археологічного музею** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – 1925. – Ч. 2-3. – С. 101-104.
- **Територія Південної України, щодо її зв’язку із стародавнім Малоазійським культурним комплексом. Ольбія та Мілет (конспект доповіді)** // Східний світ. – 1928. – № 2. – С. 166-170.
- **Про археологічні розкопки в Ольвії в рр. 1924, 1925 і 1926** // Східний світ. – 1928. – № 3-4. – С. 289-294.
- **1-й Міжнародний з’їзд археологів у Берліні** // Україна. – 1929. – Кн. 37. – С. 173-175.

Дослідники історії Південної України

• **Амфорні ручки з клеймами ольбійських розкопів р. 1926** // Записки Всеукраїнського археологічного комітету. – 1930. – Т. 1. – С. 113-126.

• **Епіграфічні дрібниці (з нових матеріалів Північного побережжя Чорного моря)** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. Секція археологічна. – 1930. – Ч. 4-5. – С. 49-57.

• **Давнє грецьке поховання в с. “Червоні Маяки” Одеської округи** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. Секція археологічна. – 1930. – Ч. 4-5. – С. 129-134 (у співавторстві з Д.К. Третьяковим).

Валерій Левченко

ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ Аркадій Вікторович (18.02(02.03)1887, с. Полтавка Херсонського повіту Херсонської губернії – 27.06.1956, м. Київ) – кандидат історичних наук.

У 1906 р. закінчив Одеську Рішельєвську гімназію. У 1912 р. закінчив юридичний факультет Новоросійського університету.

У 1905-1914 рр. працював в музеї Одеського товариства історії і старожитностей. У 1925-1932 рр. – співробітник Херсонського історико-археологічного музею. У 1925-1931 рр. – викладач Херсонського педагогічного інституту. З 1932 р. по 1938 р. працював у Дніпропетровському історико-археологічному музеї, а у 1938-1939 рр. – в Одеському історико-археологічному музеї. З 1939 р. – старший науковий співробітник Інституту археології АН УРСР. З 1954 р. – завідувач відділу первісної археології Інституту археології АН УРСР. У 1948-1949 рр. – викладач історичного факультету Київського університету.

З 1912 р. по 1922 р. – член-кореспондент Одеського товариства історії і старожитностей. У 1923-1930 рр. – дійсний член археологічної секції Одеської комісії краєзнавства при ВУАН.

Нагороджений медаллю “За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні” (1948 р.).

Сфери наукових інтересів: археологія, музеєзнавство, історія первісного суспільства та античності.

А.В. Добровольський проводив польові дослідження – відкрив та розкопав низку археологічних пам’яток: курган у передмісті Остия Слободка-Романовка (1912-1913 рр.); пізньопалеолітичну стоянку Кайстрова балка IV (1932-1933 рр.); неолітичні та енеолітичні поселення і могилиники – Середній Стог (1927 р.), Собачка-Вовчок (1928-1929 рр.), Виноградний острів (1929-

Бібліографічний довідник. Том II

1930 рр.), Незвиська стоянка на Івано-Франківщині; пам'ятки доби бронзи – Дурна Скеля (1928 р.), Стрільча Скеля (1946 р.), Сабатинівка (1947), Бабине III (1954 р.), трипільське поселення біля с. Сабатинівка (1938-1939, 1947 рр.), Огринь (1945-1946 рр.), Чаплі (1950 р.); Золотобалківське пізньоскіфське поселення (1951-1953 рр.) та інші. Розробляв періодизацію первісної археології України. Розкопачив роботами в Надпоріжжі вчений фактично розпочав дослідження пізнього неоліту та енеоліту степової зони України. Досліджував на високому методологічному рівні широко знані археологічні пам'ятки неоліту, трипільської культури, доби бронзи, стародавніх слов'ян, які увійшли до основного фонду джерел археології України, а деякі з них дали ім'я археологічним культурам: середньостогівській, бабинській, сабатинівській.

Автор і упорядник близько 40 наукових праць (зокрема, 1 брошури, близько 40 наукових статей).

Публікації про А.В. Добровольського та рецензії на його праці:

- Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – Ч. 2-3. – Одеса, 1925. – С. 3; Ч. 4-5. Секція археологічна. – Одеса, 1930. – С. IV.
- Наука и научные работники СССР (без Москвы и Ленинграда). – Л., 1928. – С. 111.
- Лагодовская Е.Ф. А.В. Добровольский (1885-1956 гг.): Некролог // Краткие сообщения Института археологии АН УССР. – 1957. – Вып. 7. – С. 113-114.
- Історія Академії Наук Української РСР. Кн. 1. – К., 1967. – С. 334.
- Черняков І.Т. Доля вченого і людини: (До 110-річчя А.В. Добровольського) // Археологія. – 1995. – Т. 4. – С. 132-135.
- Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. 1924-1930: Систематичний розпис змісту / Упорядник Л.О. Жирнова. – Одеса, 1999. – С. 29.
- Оленковський М.П. Добровольський Аркадій Вікторович // Вони прославили наш край: Бібліографічний довідник. – Вип. 1. – Херсон, 2000. – С. 23-27.
- Історія НАН України. 1934-1937. – К., 2003. – С. 509.
- Оленковський М.П. Наукове безсмертя, створене власноруч: До 120-річчя Аркадія Вікторовича Добровольського // Археологія: Науковий журнал. – 2006. – Т. 1. – С. 82-84.

Дослідники історії Південної України

• Левченко В.В. Добровольський Аркадій Вікторович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 123-124.

Книга А.В. Добровольського, що стосується історії Південної України:

• **Раскопки кургана в предместье Одессы “Слободка-Романовка”.** – Одесса, 1914. – 25 с.

Найважливіші статті А.В. Добровольського, що стосуються історії Південної України:

• **Раскопки кургана в предместьи Одессы – “Слободка-Романовка”** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1915. – Т. XXXII. – С. 123-145.

• **Древние земледельческие поселения по берегам Ингульца** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – Ч. 2-3. – Одеса, 1925. – С. 77-79.

• **Погребения под плитами близ Большой Сейдеминухи (Снигиревского района Херсонского округа)** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – Ч. 2-3. – Одеса, 1925. – С. 79-81.

• **Скарб ливарних матриць бронзової доби з Херсонщини** // Записки Херсонського інституту народної освіти. – 1931. – Т. 9.

• **Землеробське поселення перших століть нашої ери на р. Інгульці** // Археологія. – 1950. – Т. 3. – С. 167-176.

• **Талькові ливарні матриці бронзової доби з Херсонщини** // Археологія. – 1950. – Т. 4. – С. 163-170.

• **Перше сабатинівське поселення** // Археологічні пам'ятки УРСР. – 1952. – Т. 2. – С. 78-88.

• **Археологические исследования на территории строительства Каховской ГЭС в 1951 г.** // Краткие сообщения Института археологи АН УССР. – 1955. – Вып. 7. – С. 8-14.

• **Золотобалковское поселение** // Краткие сообщения Института археологии АН УССР. – 1955. – Вып. 4. – С. 70-71.

• **Поселение бронзового века Бабино III** // Краткие сообщения Института археологии АН УССР. – 1957. – Вып. 7. – С. 40-45.

Валерій Левченко

Бібліографічний довідник. Том II

ДОРОШЕВА Антоніна Олександрівна (09.07.1981, с. Ларжанка Ізмаїльського р-ну Одеської обл.) – кандидат історичних наук (2009 р.).

В 1998 р. закінчила Ізмаїльській регіональний педагогічний ліцей. У 1998-2003 рр. навчалася на історичному факультеті Ізмаїльського державного гуманітарного університету, отримала диплом зі спеціальності “Педагогіка і методика середньої освіти. Історія”, здобула кваліфікацію вчителя історії та правознавства. 2003-2004 рр. – навчання в магістратурі ІДГУ – диплом зі спеціальності “Педагогіка і методика середньої освіти. Історія”, здобуття кваліфікації магістра педагогічної освіти, викладача історії; 2004-2007 рр. – навчання в аспірантурі Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

З 2004 р. – викладач кафедри всесвітньої історії Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

У 2009 р. захистила кандидатську дисертацію “Самоврядування в приморських містах Півдня України в другій половині XIX ст.”. Науковий керівник – Л.Ф. Циганенко.

З 2010 р. – старший викладач кафедри всесвітньої історії, з 2015 р. – кафедри української та всесвітньої історії та культури Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

З квітня 2016 р. – старший викладач кафедри гуманітарних наук Дунайського факультету морського та річкового транспорту КГАВТ ім. П. Конашевича-Сагайдачного.

У спектрі наукових інтересів переважають питання культурно-освітнього та економічного розвитку міст Півдня України XIX – початку XX ст., а саме, запровадження міських Положень 1863, 1870 та 1892 років та їх вплив на подальший фінансово-майновий розвиток міст; благодійна, соціальна та культурно-освітня діяльність органів міського самоврядування Одеси, Миколаєва й Херсона; робота міської влади щодо розширення мережі портових споруд і підвищення ефективності їх експлуатації; економічні, політичні та соціокультурні аспекти історичного розвитку Південної Бессарабії; основні вектори сучасного економічного розвитку Південного регіону.

Авторка 18 наукових статей.

*Дослідники історії Південної України***Найважливіші статті А.О. Дорошевої, що стосуються історії Південної України:**

• **Благодійна та культурно-освітня діяльність органів міського самоврядування Одеси, Миколаєва та Херсона в 90-х рр. XIX ст.** // Бахмутський шлях. Літературне та наукове історико-філологічне видання. – Луганськ, 2006. – Вип. 1-2. – С. 188-193.

• **Реформа міського самоврядування 1892 р. та її особливості** // Наукові записки з української історії: збірник наукових статей. – Тернопіль, 2007. – № 19. – С. 134-140.

• **Реформа міського самоврядування в Одесі (60-ті рр. XIX ст.)** // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: Історичні науки. Педагогічні науки. Філологічні науки: збірник наукових праць. – Ізмаїл, 2007. – Вип. 22. – С. 19-22.

• **Доброчинна та культурно-освітня діяльність органів самоврядування південноукраїнських міст у 70-80-х рр. XIX ст.** // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: Історичні науки. Педагогічні науки. Філологічні науки: збірник наукових праць. – Ізмаїл, 2007. – Вип. 23. – С. 11-14.

• **Участь органів самоврядування Одеси у розбудові міського господарства у другій половині XIX ст.** // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – К., 2009. – Вип. 24. – С. 28-32.

• **Виникнення міст Одеса, Херсон та Миколаїв** // Матеріали за 10-а міжнародная научная практична конференция, “Динамиката на съвременната наука”, – София: “Бял ГРАД-БГ”, ООД, 2014. – Том 5. История. Философия. – С. 14-16.

• **Самоврядування в приморських містах Півдня України у другій половині XIX ст.** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2014. – Вип. 41. – С. 85-89.

• **Создание украинско-молдавско-румынского Еврорегиона “Нижний Дунай”** // Journal of Danubian Studies and Research, Vol. 5, no. 2/2015, p. 28-35.

• **Участь органів самоврядування Херсона та Миколаєва у розбудові міського господарства в другій половині XIX ст.** //

Бібліографічний довідник. Том II

Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2015. – № 5 (306). – С. 27-32.

Лілія Циганенко

ДРОЗДОВ Віктор Володимирович (01.06.1984, м. Ізмаїл) – кандидат історичних наук (2011 р.), доцент (2014 р.).

У 2000 р. закінчив середню школу № 2 м. Ізмаїла. У 2000-2006 рр. навчався на історичному факультеті ІДГУ, отримав диплом магістра за спеціальністю “Педагогіка і методика середньої освіти. Історія” та здобув кваліфікацію магістра педагогічної освіти, викладача історії.

З вересня 2005 р. по серпень 2006 р. працював вчителем історії та правознавства в Кам’янському НВК (с. Кам’янка Ізмаїльського району).

У 2006-2009 рр. навчався в аспірантурі на кафедрі всесвітньої історії ІДГУ.

В 2010 р. захистив кандидатську дисертацію “Румунське питання в зовнішній політиці Росії в другій половині 50-х – 70-х рр. XIX ст. на сторінках російської періодичної преси”. Науковий керівник – О.М. Лебеденко.

З 2011 р. – старший викладач, а з 2013 р. – доцент кафедри всесвітньої історії ІДГУ. З 2012 по 2015 рр. – заступник декана факультету української філології та історії. З 2015 р. – завідувач відділу моніторингу та забезпечення якості освіти ІДГУ.

З 2012 р. є дійсним членом Національної Спілки краєзнавців України.

Нагороджений грамотою Ради ректорів вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації Одеського регіону (2015 р.) за особливі досягнення в науці.

Сфери наукових інтересів: російська періодика другої половини XIX ст.; історія Румунії; балканська політика Російської імперії (1856-1878 рр.); слов’янське питання в європейській дипломатії; історія Бессарабії; історична урбаністика. Специфіка наукових зацікавлень у контексті дослідження історії Південної України: Південна Бессарабія в російській зовнішній політиці (друга половина XIX ст.); болгарська колонізація Південної Бессарабії; міське населення Південної України в роки Першої світової війни.

Загальна кількість публікацій: 30 (12 – наукові статті у фахових виданнях, 2 – статті у зарубіжних виданнях, 12 – матеріали

Дослідники історії Південної України

науково-практичних конференцій, 4 – навчально-методичні посібники у співавторстві).

E-mail: victorvd84@mail.ru

Книги В.В. Дроздова, що стосуються історії Південної України:

• **Південна Бессарабія (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.):** Навчально-методичний посібник / Л.Ф. Циганенко, О.М. Лебеденко, А.В. Дізанова та інші; під ред. Л.Ф. Циганенко. – Ізмаїл: СМІЛ, 2011. – 246 с. (у співавторстві).

• **Південна Бессарабія (кінець XVIII-XIX ст.):** Навчально-методичний посібник / Л.Ф. Циганенко, О.М. Лебеденко, А.В. Дізанова та інші; під ред. Л.Ф. Циганенко. – Ізмаїл: СМІЛ, 2011. – 216 с. (у співавторстві).

• **Джерела історії Південної Бессарабії (з давніх часів до кінця XIX ст.) /** Упорядники: О.М. Лебеденко, Л.Ф. Циганенко та інші; відп. упорядник Н.О. Гончарова. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2013. – 191 с. (у співавторстві).

• **Ізмаїльський державний гуманітарний університет: сторінки історії. Збірник документів. Том 1: 1940-1965 рр. /** Упорядники: Л.Ф. Циганенко, Я.В. Кічук, В.В. Дроздов та інші; відп. упорядник Л.Ф. Циганенко. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2015. – 298 с.: іл. (у співавторстві).

Найважливіші статті В.В. Дроздова, що стосуються історії Південної України:

• **“Одесский вестник” як джерело вивчення історії Дунайських князівств (кінець 50-х – початок 60-х рр. XIX ст.) //** Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – К.: Інститут історії України, 2008. – Вип. XV. – С. 212-220.

• **Проблема Південної Бессарабії в російсько-румунських відносинах періоду “східної кризи” 1875-1878 рр. (за матеріалами російської періодичної преси) //** Волинські історичні записки: збірник наукових праць. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – Т. 1. – С. 43-48.

• **Румунське питання у другій половині 50-х – 70-х рр. XIX ст. на сторінках одеської періодичної преси //** Науковий вісник / Одеський державний економічний університет.

Бібліографічний довідник. Том II

Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – Одеса, 2010. – № 1 (102). – С. 202-209.

• **Південна Бессарабія в період реформ румунського князя Александру Кузи** // Матеріали I всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю “Історико-філософські читання молодих учених” (12 квітня 2012 року). – Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2012. – С. 184-187.

• **Південна Бессарабія під час російсько-турецької війни 1877-1878 рр.** // Дні науки історичного факультету – 2012: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених. Секція “Кафедри української мови та етнополітики” / За ред. д.і.н., проф. А.П. Коцура. – К., 2012. – С. 22-24.

• **Болгарська колонізація Південної Бессарабії наприкінці XVIII – у першій третині XIX ст.** // Краєзнавство: науковий журнал. – 2013. – № 1 (82). – С. 27-36.

• **Болгари Південної Бессарабії під владою Румунського князівства (1856-1878 рр.)** // Філологічна освіта у поліетнічному просторі: регіональний досвід: Збірник наукових статей. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ; СМІЛ, 2013. – С. 275-279.

• **Організація забезпечення продовольством населення Ізмаїла в роки Першої світової війни** // Дунайські наукові читання: європейський вимір і регіональний контекст: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 75-річчю Ізмаїльського державного гуманітарного університету (15-17 жовтня, 2015). Том 1: Історія. Економіка. Педагогіка. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ; СМІЛ, 2015. – С. 34-36.

Лілія Циганенко

ДРУЖИНІНА Олена Йосафатівна (29.03(11.04).1916, м. Москва – 12.11.2000, м. Москва) – доктор історичних наук (1970 р.), професор, член-кореспондент Академії Наук СРСР (1981 р.).

Народилась у сім'ї службовця. У 1934 р. достроково (за 2,5 роки) закінчила екскурсійно-перекладацьке відділення Московського інституту нових мов. У 1936-1941 рр. навчалась на історичному факультеті Московського державного університету. Під час Другої світової війни служила перекладачем на Волхівському фронті. У званні старшого лейтенанта була

Дослідники історії Південної України

переведена до центрального апарату Народного комісаріату державної безпеки. У 1944 р. вступила до аспірантури Інституту історії Академії Наук СРСР. Згодом працювала в цьому інституті молодшим науковим співробітником сектору військової історії, з 1959 р. – старшим науковим співробітником сектору історії феодалізму.

Темою кандидатської дисертації обрала Кючук-Кайнарджийський мир 1774 р. Захистила кандидатську в 1950 р.

У 1970 р. захистила докторську дисертацію “Південна Україна в 1775-1825 рр.”.

Учасниця Міжнародних конгресів істориків у Римі (1960 р.), Відні (1965 р.), Москві (1970 р.).

Нагороди: орден Вітчизняної війни II ступеню, орден Дружби народів, медаль “За перемогу над Німеччиною” тощо.

Цілеспрямовано закріплювала історіографічну традицію використання терміну “Південна Україна”. Зайнялась цією проблематикою за порадою академіка М. Дружиніна, який став її чоловіком.

Вже з самого початку студії О. Дружиніної з історії регіону відрізнялися завидною логікою, послідовністю, ґрунтовністю й сумлінністю. Водночас принцип об’єктивності, на який постійно наголошувала дослідниця, майже повністю перекривався принципом партійності. І це стосувалося не тільки класового підходу й розгляду історичного розвитку Південної України через призму розкладу феодально-кріпосницької системи та розвитку капіталістичних відносин. Перш за все, це проявлялося у намаганні розглядати реконструйовані історичні факти виключно через призму інтересів Російської держави.

Дослідниця розпочала свої студії над історією південного краю з дослідження Кючук-Кайнарджийського миру. Причому дослідження цього питання відбувалося в контексті історії зовнішньої політики Росії, через що визначення місця цього миру для Російської держави не викликає заперечень. Дослідниця наголошує, що цей мир призвів до зміцнення південноросійських кордонів, став ґрунтом для подальшого приєднання Криму і опануванням чорноморським узбережжям. Водночас О. Дружиніна стверджує, що Кючук-Кайнарджийський мир відкрив Чорне море для російської торгівлі та сприяв “освоєнню південноросійських земель”. Тим самим маємо бажання розглядати зовнішню політику російської держави на півдні у тісному зв’язку з внутрішньою політикою, переважно внутрішньою соціально-економічною

Бібліографічний довідник. Том II

політикою. Бажання тим більше зрозуміле, що дослідниця намагається відійти від традиційного для XIX ст. сприймання зовнішньої політики Російської держави як самостійного і самодостатнього явища. Ще більше дослідниця намагалася довести хибність європейської історіографії, яка за традицією наголошувала на Російській агресії при вирішенні східного питання.

Неважко зрозуміти, що самодостатність зовнішньої політики у російській історіографії та європейська історіографічна традиція щодо російської агресивності мають спільне коріння. Вони доводять не стільки офіційну, скільки реальну мету російської політики, яка, знов таки, підводить до проблеми агресивності політики російської держави у другій половині XVIII ст. Але саме на цьому питанні дослідниця й не бажала зупинитися.

Звинувативши буржуазну історіографію у суб'єктивності при вирішенні цього питання, О. Дружиніна намагається перевести аналіз характеру зовнішньої російської політики у площину економічних завдань російської держави по освоєнню південних земель, розвитку торгівлі та промисловості, небезпеки для такого освоєння татарського сусідства, визвольної боротьби слов'янських народів і допомоги їм з боку Росії. Упродовж усього дослідження О. Дружиніна постійно акцентує увагу на агресивності турок і татар, дії яких призвели до війн 1711, 1735 та 1768 рр.

У намаганні представити зовнішньополітичну діяльність Росії у XVIII ст. більше в альтруїстичному ніж у прагматичному вигляді радянська історіографія добилася суттєвих результатів і була так само далека від істини, як і російська історіографія, що так сильно нею критикувалася. Відтак, звороти, як-от: “Туреччина не бажала рахуватися” з інтересами Росії, а “Росія не могла без боротьби відмовитися від своїх історичних зв'язків” – стають визначальними у концепції всього дослідження. У розвиток цієї концепції визначалися й причини загострення чорноморської проблеми, серед яких головними були: 1) зростання виробничих сил Російської імперії і, як наслідок, необхідність захисту економічних здобутків від загрози нападу з боку Османської імперії та Кримського ханства; 2) намагання поміщиків збільшити свої земельні володіння за рахунок земель Південної України і, нарешті, 3) зацікавленість феодалів та купецтва у розвитку зовнішньої Чорноморської торгівлі та виходу до Чорного моря для вивозу постійно зростаючої сільськогосподарської та промислової продукції. При цьому О. Дружиніна воліє не зупинятися ні на “Заповіті” Петра I, ні на

Дослідники історії Південної України

“Грецькому проєкті”, зарахувавши їх до аксесуарів буржуазної та західноєвропейської історіографії.

Перемога у війні та підписання Кючук-Кайнарджийського миру, на думку О. Дружиніної, мали суттєве значення як для зовнішньої, так і внутрішньої політики Росії. Згідно з договором до Росії відходила частина земель Кримського ханства, а саме Кримське ханство проголошувалося незалежним. Внаслідок цього зріс міжнародний авторитет Росії, який, врешті-решт, дав можливість у 1783 році приєднати Крим. Однак за існуючою методологією головні історичні наслідки Кючук-Кайнарджийського миру полягали у тому, що, з одного боку, відбулося поширення феодалізму на нові землі, що укріпило існуючий лад, а з іншого, – зростання зовнішньої торгівлі через чорноморські порти розкладало феодальне господарство і сприяло розвитку капіталістичних відносин. Подібна концепція зовнішньополітичної діяльності та оцінки такої діяльності Російської імперії на довгий час стала головною та офіційною. Відтак, вона визначала й принцип відбору джерел.

Логічне продовження започаткованих студій маємо у наступній праці О. Дружиніної, яка присвячена Північному Причорномор’ю останньої чверті XVIII століття. Для радянських істориків ця праця на довгі роки стала фундаментом усіх подальших студій з історії південного краю. Визначені у дослідженні положення стали хрестоматійними й проходять червоною ниткою через усі наступні дослідження. Загальна концепція та висновки полягали у тому, що в цей період відбувалося закріплення позицій дворянства. Водночас територіальне зростання Росії й поширення на нові землі феодальних відносин поєднувалися з бурхливим розвитком торгівлі, промисловості, поширенням землеволодіння на недворянські елементи, що в свою чергу призвело до становлення капіталістичних і занепаду феодальних відносин.

Піднімаючись вище по хронології, дві наступні монографії О. Дружиніної присвятили історії Південної України 1800-1825 і 1825-1860 рр. Тут знайшли подальшого розвитку концептуальні підходи, випрацьовані дослідницею раніше.

Обсяг поставлених завдань, намагання охопити дослідженням усі напрямки історичного розвитку Південної України і, як наслідок, обсяг опрацьованого матеріалу роблять монографії О. Дружиніної знаковими в історіографії історії Південної України.

Бібліографічний довідник. Том II
Публікації про О.Й. Дружинину та рецензії на її праці:

- Ковальченко И., Преображенский А. Юбилей Е.И. Дружининой // История СССР. – 1986. – № 3. – С. 215-218.
- Преображенский А., Семенова А. Жизненный путь и научные труды члена-корреспондента РАН Е.И. Дружининой // Реформы в России XVI-XIX вв. – М., 1992. – С. 8-16.
- Бойко А.В. Південна Україна останньої чверті XVIII століття: аналіз джерел. К., 2000. – С. 40-45.
- Перковський А.Л. Дружиніна Олена Йоасафівна // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=21923
- Скрипник П.І. Дружиніна Олена Йоасафатівна // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: Видавництво “Наукова думка”, 2004. – С. 476.

Книги О.Й. Дружиніної, що стосуються історії Південної України:

- **Ключок-Кайнарджийский мир 1774 г.** – М.: изд. Академии наук СССР, 1955. – 368 с.
- **Северное Причерноморье в 1775-1800 гг.** – М.: изд. Академии наук СССР, 1959. – 277 с.
- **Южная Украина в 1800-1825 гг.** – М.: Наука, 1970. – 384 с.
- **Южная Украина в период кризиса феодализма. 1825-1860 гг.** – М.: Наука, 1981. – 214 с.

Вибрані статті О.Й. Дружиніної, що стосуються історії Південної України:

- **Начало научного изучения Крыма** // Вопросы социально-экономической истории и источниковедения периода феодализма в России. – М., изд. Академии наук СССР, 1961. – С. 345-350.
- **Значение русско-немецких научных связей для хозяйственного развития южной Украины в конце XVIII в.** // Международные связи России в XVII-XVIII вв. – М.: Наука, 1966. – С. 220-258.

Дослідники історії Південної України

• **Zur Geschichte der deutschen Kolonien in Neurussland** // Ost und West in der Geschichte des Denkens und der kulturellen Beziehungen. – Berlin, 1966.

• **Возникновение городов на юге Украины и в США: общее и особенное** // Новая и новейшая история. – 1976. – № 2. – С. 69-76.

Анатолій Бойко, Вікторія Константинова

СРЕМЕНКО Микола Миколайович (02.01.1956, с. Зелений Гай (Довге) Чернігівського р-ну Запорізької обл.) – кандидат історичних наук (2013 р.).

У 1971 р. закінчив восьмирічну школу с. Довге Чернігівського району Запорізької області. У 1971-1975 рр. навчався у Запорізькому педучилищі, отримав кваліфікацію вчителя праці та креслення.

Серпень - жовтень 1975 р. – учитель Новополтавської восьмирічної школи в Чернігівському районі. У 1975-1977 рр. проходив службу в лавах Збройних Сил СРСР. Військове звання – капітан запасу. У 1978-1982 рр. – учитель Зорянської та Довгинської восьмирічних шкіл Чернігівського району.

У 1984 р. закінчив Дніпропетровський державний університет за спеціальністю “Історія”.

З 1982 по 1994 р. працював у відділі освіти Чернігівського райвиконкому (пізніше – Чернігівської райдержадміністрації) на посадах методиста, інспектора шкіл, завідуючого відділом освіти. Обирався головою райкому профспілки працівників освіти.

З 1994 р. – приватний підприємець.

З 2015 р. – редактор Чернігівської районної газети “Нива”.

У 2009 р. закінчив магістратуру Бердянського державного педагогічного університету, а в 2013 р. – аспірантуру цього ж університету.

У 2013 р. захистив кандидатську дисертацію “Військове духовенство на Півдні України (1734-1853 рр.)”. Науковий керівник – І.І. Лиман.

Нагороди: медаль “За працю і звитягу”, медаль “За розвиток Запорізького краю”, знак “Відмінник народної освіти УРСР”.

Має більше 130 публікацій з історичної та краєзнавчої тематики.

Є організатором і директором приватного музею “Менонітська садиба” (з 2008 р.) у с. Владівка. Музей став об’єктом

Бібліографічний довідник. Том II

міжнародного туризму, до якого приїзять меноніти з США, Канади, Німеччини, Бразилії, Аргентини та інших країн. Стараннями М.М. Єременка встановлено більше 10 пам'ятних знаків та 7 меморіальних дошок на могилах і пам'ятках історії на території району. Повернуто із забуття сотні імен земляків, загиблих у війнах та в період репресій.

E-mail: diamond1996@meta.ua

Публікації про М.М. Єременка та рецензії на його праці:

- Куц Л. Край шляху Муравського з Миколою Єременком // Нива. – 2006. – 25 жовтня (№ 85). – С. 2.
- Куц Л. Хай стежки ростуть квітками, де вони ходили // Запорізька правда. – 2007. – 13 листопада. – С. 4
- Гарькавая Т. Черниговский предприниматель выкупил немецкую усадьбу и создал в ней музей // Суббота плюс. – 2009. – 26 ноября (№ 48).
- Карпенко А. Возвращается вера, а с ней и честь // Бердянск православный. – 2011. – № 3 (75). – С. 10.
- Большакова Т. Победа над бездуховностью // Вісник прес-служби УПЦ. – 2011. – № 115. – С. 76-77.
- Микола Миколайович Єременко – літописець Чернігівського краю: (реком. бібліогр. список) / Відділ культури і туризму Чернігів. райдержадмін. Запоріз. обл., Чернігів. районна центр. б-ка [склала К. Череп]. – Чернігівка: [П.П. Пенежко В.А.], 2011. – 16 с.
- Краєзнавець Микола Миколайович Єременко // Синепольська Л. Меноніти у козацьких степах: краєзнавчий путівник-екскурсія колишніми менонітськими поселеннями Чернігівського району. – Чернігівка, 2012. – С. 57 (Туристичними стежками рідного краю. Вип. 1).
- Шаповал А. Дослідник із Чернігівки // Сільські вісті. – 2012. – 13 грудня. – С. 2.
- Большакова Т. Наш земляк написав книгу про о. Серафима Тяпочкіна // Нива. – 2012. – 29 грудня (№ 106). – С. 6.
- Крижко Н.І. Над Чернігівкою небо голубе // Шкільний бібліотекар (науково-методичний журнал). – 2012. – № 12 (24) – С. 30-37.
- Чернігівці – 230: бібліографічний покажчик. – Токмак: Трибуна, 2014. – С. 37-39 (Серія “Міста і села Запорізької області”. Вип. 6).

Дослідники історії Південної України

• Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2016 рік: календар і короткі довідки з бібліографічними списками / КЗ “ОУНБ ім. О.М. Горького” ЗОР [ред. О. Волкова; уклад. І. Шершньова]. – Запоріжжя: Кругозір, 2015. – С. 65-71.

Книги М.М. Єременка, що стосуються історії Південної України:

• **Край шляху Муравського...: Нариси з історії Чернігівського району.** – Запоріжжя: Лана-друк, 2006. – 438 с. :іл.

• **Українська Голгофа 1921-1923, 1932-1933, 1946-1947: (спогади очевидців, архівні документи та роздуми сучасника про три радянські голодомори).** – Чернігівка: [Трибуна], 2008. – 156 с.

• **Чернігівка пам'ятає.** – Чернігівка: [б. в.], 2009. – 96 с.: іл. (у співавторстві з А. Харченко).

• **Атакує Покришкін.** – Чернігівка: [Пенежко В.А.], 2009. – 72 с.:іл.

• **Солдати Перемоги: біографічні відомості про ветеранів Другої світової війни Чернігівського р-ну Запорізької обл., які повернулися з фронтів і відбудовували народне господарство.** – Чернігівка: [Пенежко В.А.], 2010. – 56 с. (у співавторстві з А. Харченко).

• **Солдати Перемоги: біографічні відомості про ветеранів Другої світової війни Чернігівського р-ну Запорізької обл., які повернулися з фронтів і відбудовували народне господарство. Ч. 2.** – Чернігівка: [Пенежко В.А.], 2011. – 60 с.

• **Мир усім!:** [православні храми та монастирі Чернігів. р-ну]. – Чернігівка: [б.в.], 2011. – 116 с.

• **Живі у пам'яті.** – Чернігівка: [Пенежко В.А.], 2012. – 48 с.: іл.

• **Блаженні гнані за правду. Архімандрит Серафим (Тяпочкін), 1894-1982: життєпис, спогади духовних чад, проповіді.** – Запоріжжя: Дике Поле, 2013. – 340 с., іл.

• **Солдати Перемоги: біографічні відомості про ветеранів Другої світової війни Чернігівського р-ну Запорізької обл., які повернулися з фронтів і відбудовували народне господарство. Ч. 3.** – Чернігівка: [Пенежко В.А.], 2014. – 59 с.

• **Військове духовенство на Півдні України (1734-1853 рр.).** – Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2014 – 435 с. (у співавторстві з І.І. Лиманом).

Бібліографічний довідник. Том II

- **Чернігівка моя.** – Чернігівка: [Пенежко В.А.], 2015. – 48 с.

**Найважливіші статті М.М. Єременка, що стосуються історії
Південної України:**

- **Історія православного духовенства, яке задовольняло релігійні потреби військових на півдні України (1734-1856 роки): постановка проблеми** // Південний архів. Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2009. – Вип. 30. – С. 115-118.

- **Інформація про військове духовенство Південної України в спадщині Я. П. Новицького** // Наукові записки: Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – К.: Ін-т української археології та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України, 2011. – Т. 22. – С. 213-220.

- **Регламентация центральной государственной властью взаимоотношений военного и епархиального духовенства (Южная Украина 1775-1856 гг.)** // Сборник научных статей молодых ученых, специалистов и аспирантов. – Невинномыск: НГГТИ, 2011. – С. 250-255.

- **Взаимоотношения военного духовенства и военного руководства в Северном Причерноморье последней четверти XVIII – начале XIX в.: регламентация центральной государственной властью** // Голос минувшего. Кубанский исторический журнал. – 2012. – № 3-4. – С. 19-22.

- **Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2013 рік: календарі і короткі довідки з бібліографічними списками** / КЗ "ОУНБ ім. О.М. Горького" ЗОРН; [ред. І. Степаненко; уклад. І. Шершньова]. – Запоріжжя: АА ТанDEM, 2012. – С. 6-8, 139-141, 222-225, 230-231, 239-244.

- **Туризм цілий рік: довідник** / Управління культури і туризму Запорізької області [редкол.: І. Степаненко, І. Шершньова, М. Мордовской]. – Запоріжжя: АА ТанDEM, 2012. – С. 19-20, 34-38.

- **Система матеріального забезпечення діяльності південноукраїнського військового духовенства (1775-1853 рр.)** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2013. – Вип. XXXV. – С. 32-36.

- **Опубліковані джерела з історії військового духовенства на півдні України (30-ті рр. XVIII – 50-ті рр. XIX ст.)** // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира

Дослідники історії Південної України

Даля. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2013. – Вип. 8 (97). – Ч. 2. – С. 35-38.

• **“Справа про наглядча Бердянської митної застави титулярного радника Крижанівського”** // Історія торгівлі, податків та мита: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ, 2013. – № 1 (7). – С. 5-18 (у співавторстві з І.І. Лиманом).

• **Реабілітовані історією. Запорізька область. Кн. 6** / обл. редкол.: Пелих Ю.Г. (голова) [та ін.]. – К.; Запоріжжя: Дніпров. металург, 2013. – С. 132-133, 159-160.

Ірина Яковенко-Єременко

ЄРИЧ Тетяна Григорівна (17.01.1981, м. Ізмаїл) – кандидат історичних наук (2014 р.).

В 1998 р. закінчила загальноосвітню школу № 8 м. Ізмаїла Одеської області. У 1998-2003 рр. навчалася на історичному факультеті Ізмаїльського державного гуманітарного університету. В 2006 р. отримала диплом магістра зі спеціальності “Історія”. З 2004 р. працює в Ізмаїльському технікумі механізації і електрифікації сільського господарства. Заступник директора з гуманітарної освіти і виховної роботи.

26 червня 2014 р. захистила кандидатську дисертацію “Культурно-освітня діяльність Російської Православної церкви в Південній Бессарабії в ХІХ – початку ХХ ст.”. Науковий керівник – Л.Ф. Циганенко.

Сфери наукових інтересів: культурно-охоронна діяльність РПЦ, історико-красознавча і видавнича робота духовенства, створення і розвиток духовних освітніх навчальних закладів у Південній Бессарабії ХІХ – початку ХХ ст.

Загальна кількість публікацій – 11.

E-mail: erich_tatyana@mail.ru

**Найважливіші статті Т.Г. Єрич, що стосуються історії
Південної України:**

• **Становлення та специфіка функціонування православної преси на землях Бессарабії у ХІХ ст.** // Часопис української історії. Кафедра української історії та етнополітики Київського національного університету. – К., 2011 – Вип. 20. – С. 23-31.

Бібліографічний довідник. Том II

• **Кишинівська духовна семінарія: до історії створення (1813-1823 рр.)** // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – К., 2013. – Вип. 73. – С. 17-19.

• **Зміни системи навчання та виховання в Кишинівській духовній семінарії в середині XIX ст.** // Інтелігенція і влада. Серія: Історія: Громадсько-політичний науковий збірник (Одеський національний політехнічний університет). – Одеса: Астропринт, 2013. – Вип. 29. – С. 14-23.

• **Законодавство Російської імперії щодо регламентації діяльності руської православної церкви в галузі духовної освіти в XIX ст.** // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – К., 2013. – Вип. 78. – С. 135-136.

• **Культурная деятельность Русской Православной церкви в Бессарабии (в конце XIX и начале XX столетия)** // Journal of Danubian Studies and Research (Editura Universitară DANUBIUS). – Galati, Romania – Vol. 3. – № 1 (2013). – P. 300-305.

Лілія Циганенко

ЗАГОРОВСЬКИЙ Євген Олександрович (26.07.1885, м. Харків – 22.02.1938, м. Одеса) – магістр російської історії (1909 р.), приват-доцент (1916 р.), доцент (1920 р.), професор (1921 р.).

Закінчив другу Одеську гімназію (1904 р.). Випускник історичного відділення історико-філологічного факультету Новоросійського університету (1909 р.). 1911-1914 рр. – перебував на кафедрі руської історії для підготовки до професорського звання під керівництвом І. Линниченка. Читав спецкурси з історії регіону XVIII ст. та історії українського козацтва, вів семінарії, де студіювались джерела з російської історії у Новоросійському університеті. У 1918-1920 рр. викладав на ОВЖК. Член наукових гуманітарних товариств Одеси. У 1919-1920-х рр. викладав у Одеському вищому міжнародному інституті, гуманітарно-сусп. інституті, археологічному інституті, Одеському інституті народної освіти, Одеському інституті народного господарства.

Наукові інтереси: історія Південної України, історіографія та бібліографістика, контакти між Росією та Італією у XIX ст.

Творча спадщина автора складається з 22 праць; здебільшого це невеликі журнальні статті, замітки, рецензії та некрологи, що ґрунтувались на його доповідях на засіданнях одеських товариств.

Дослідники історії Південної України

За тематикою праці та доповіді були присвячені: історії півдня України до середини XVIII ст. з наголосом на зовнішньоекономічних зв'язках та історії півдня України наприкінці XVIII ст. (зокрема, організації владою Російської імперії державної колонізації та політиці Російської імперії щодо Нової Січі). Головним внеском у історичну науку є два узагальнюючих нариси історії півдня України, у яких він, зокрема, запропонував виділяти у розвитку Північного Причорномор'я / Степової України два основних етапи: 1) до XVIII ст.; 2) з другої половини XVIII до останньої чверті XIX ст. На думку історика, лише у рамках другого періоду “край вперше зазнав планомірної державної колонізації, що призвела до різкої зміни темпу його культурної та соціально-економічної еволюції”. Обґрунтував, що Причорноморський край – Полуднева Україна є своєрідним географічним та історичним феноменом (основною специфікою регіону він вважав часту зміну народностей). До 1920-х рр. дотримувався російськоцентричної концепції історії Південної України, але у 1920-х еволюціонував у бік україноцентризму з наголосом на провідній ролі українського народу у минулому та сучасному Степової України (Катеринославщини, Херсонщини, Таврії), вирішальному значенні народної, а не державної колонізації в історії Південної України. “Очерк истории Северного Причерноморья” був одним з передвісників сучасних регіональних досліджень. Не позбавлені фактологічної цінності узагальнюючі нариси, присвячені іноземній колонізації Південної України (головним чином сербами), українському козацтву. Заслугою історика є піднесення важливості козацького чинника в історії півдня України, перенесення наголосу з вивчення політичних аспектів історії Запорозької Січі на соціально-правові та економічні.

Публікації про Є.О. Загоровського:

- Левченко В. Из історії Новоросійського (Одеського) університету: Євген Олександрович Загоровський // Науковий вісник. – № 16 (53). – Одеса, 2007. – С. 184-197.
- Музичко О. Одеський історик Є.О. Загоровський (1885-1938) в українському історіографічному процесі першої третини XX ст. // Чорноморська минувшина. – Вип. 3. – Одеса, 2008. – С. 139-154.

Бібліографічний довідник. Том II
**Вибрані публікації Є.О. Загоровського, що стосуються історії
 Південної України:**

- **Иностранная колонизация Новороссии в XVIII веке** // Известия Одесского библиографического общества. – Т. 2. – Вып. 3. – Одесса, 1913. – С. 103-118.
- **Военная колонизация Новороссии при Потемкине.** – Одесса, 1913. – 34 с.
- **Организация управления Новороссией при Потемкине в 1774-1791 годах.** – Одесса, 1913. – 33 с.
- **Взаимоотношения Запорожья и Русской правительственной власти во времена Новой Сечи.** – Одесса, 1913. – 23 с.
- **Славянская колонизация Новороссии в XVIII веке. Сербские военные поселения.** – Киев, 1913. – 59 с.
- **Очерк истории Северного Причерноморья.** – Ч. 1. – Одесса, 1922. – 100 с.
- **Экономическая политика Потемкина в Новороссии** // Журнал науково-дослідницьких кафедр м. Одеси. – Т. 2. – № 2. – 1926. – С. 74-84.
- **Запорозько-російська митна політика за часів Нової Січі** // Ювілейний збірник на пошану акад. Дм. Івановича Багалія. – К., 1927. – С. 806-810.
- **Деятельность П.А. Зубова по управлению Степной Украиной** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при УАН. – Ч. 4-5. – Секція соціально-історична. – 1929. – С. 44-58.
- **Людність Степової України колись і тепер.** – 1930. – С. 49-71 (окремий відбиток зі збірника “Степова Україна”).

Олександр Музичко

ЗОЛОТАРЬОВ Денис Юрійович (19.07.1970, м. Ростов-на-Дону) – кандидат історичних наук (2001 р.).

У 1987 р. закінчив середню школу № 39 м. Севастополь. У 1988-1993 рр. навчався на історичному факультеті Сімферопольського державного університету ім. М.В. Фрунзе, отримавши диплом зі спеціальності “Історик, викладач історії і суспільствознавства”.

У 1993 р. – вчитель школи № 60 м. Севастополь. У 1993-1997 рр. – аспірант кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін Сімферопольського державного

Дослідники історії Південної України

університету. У 1994 р. працював за сумісництвом заступником голови правління Кримського республіканського фонду культури. У 1995 р. став ініціатором створення та секретарем Археографічної комісії при Міністерстві культури АР Крим. У 1997-1999 рр. – вчений секретар Науково-дослідного центру кримиознавства при Республіканському комітеті АР Крим з охорони культурної спадщини. Працював у Центрі Близькосхідних досліджень, НАК “Нафтогаз України”, університеті КРОК (м. Київ).

З 1989 р. під керівництвом С.А. Секірінського почав активну науково-дослідницьку роботу з проблем історії кримськотатарської еміграції. У подальшому проводив дослідження в архівних і бібліотечних зібраннях Сімферополя, С.-Петербурга, Москви, Стамбула, Анкари.

У 2001 р. захистив кандидатську дисертацію “Кримськотатарська еміграція останньої третини XIX – початку XX століть: історіографічний та джерелознавчий аспекти”. Науковий керівник – В.С. Чишко.

З 2011 р. – на дипломатичній службі. Був секретарем Робочої групи при МЗС України із забезпечення діяльності Української частини Стратегічної Ради високого рівня між Україною і Турецькою Республікою. З 2012 р. – перший секретар з політичних питань Посольства України в Туреччині.

Нагороджений Почесною грамотою МЗС України (2012 р.).

Сфери наукових інтересів: демографічна та політична історія Криму, історія кримсько- та українсько-турецьких зв’язків, турецька історіографія історії Криму.

Автор понад 20 наукових праць.

E-mail: denzolot@ukr.net

Найважливіші статті Д.Ю. Золотарьова, що стосуються історії Південної України:

- XIX-XX асырдаки кырым татар халкыныншы хиджрети акъкындг базы тарихий кайнаклардан [Деякі жерела з історії кримськотатарської еміграції межі XIX-XX ст.] (кр. тат. мовою) // Ыылдыз. – 1994. – № 2. – С. 100-114 (у співавторстві з В.Ю. Ганкевичем).

- К вопросу об эмиграции крымских татар в 80-е – первой половине 90-х годов XIX в. // Материалы конф. “Крым и Россия”. – Симферополь, 1994. – С. 17-19.

Бібліографічний довідник. Том II

• **Отображение вопросов крымскотатарской эмиграции на страницах газеты “Переводчик-Терджиман”** // Материалы конф. “Крым и Россия”. – Симферополь, 1994. – С. 22-24. (у співавторстві з В.Ю. Ганкевичем).

• **Tavrida gubernatorlarının yıllık raporlarının Kırım tarihinin kaynakları olarak önemi** [Щорічні звіти таврійських губернаторів – важливе джерело з історії Криму] (тур. мовою) // Emel. – Ankara. – 1996. – № 3. – S. 22-25.

• **Ежегодные отчеты таврических губернаторов как источник по политической истории Крыма начала XX в.** // Материалы конф. “Проблемы политической истории Крыма: итоги и перспективы”. – Симферополь, 1996. – С. 45-47.

• **Изучение истории крымскотатарской эмиграции в Крымской АССР (1921-1941 гг.)** // Материалы конф. “Амет Озенбашлы – видный общественно-политический деятель Крыма, писатель-публицист. Годы, люди, судьбы”. – Симферополь, 1998. – С. 131-133.

• **Проблеми еміграції кримських татар у діяльності Таврійського земства** // Пам’ять століть. – 1999. – № 5. – С. 83-88.

• **Европейская и американская историография истории крымскотатарской эмиграции** // Культура народов Причерноморья. – 1999. – № 6. – С. 347-351.

• **Турецька історична література з історії еміграції кримських татар в к. XVIII - н. XX ст.** // Український історичний журнал. – 1999. – № 6. – С. 34 -42.

• **К вопросу о влиянии всеобщей воинской повинности на эмиграцию крымских татар в последней трети XIX – начале XX ст.** // Межнациональные и межконфессиональные отношения в Крыму и проблемы формирования толерантности: сб. научн. статей и докладов. – Киев: ПП “Золоті Ворота”, 2009. – С. 27-58.

(Анкета Д.Ю. Золотарьова)

ІВАНОВ Павло Андрійович (7.11.1860, Захарівка – 1917/1918) – магістр російської історії (1896 р.).

Закінчив історико-філологічний факультет університету Св. Володимира (1886 р.), приват-доцент (1896 р.).

Під керівництвом В. Антоновича написав магістерську дисертацію, присвячену історії Волині. У Миколаєві та Одесі викладав у гімназіях. В Новоросійському університеті епізодично

Дослідники історії Південної України

викладав краєзнавчі та українознавчі спецкурси впродовж 1893-1906 рр.

Наукові інтереси: середньовічна історія Волинської землі, історія Південної України XVIII – початку XIX ст.

У дослідженні історії Південної України зосереджувався на історії українського козацтва наприкінці XVIII ст. та політиці російської адміністрації на півдні України у той же період. Був серед перших дослідників історії південноукраїнського козацтва кінця XVIII ст. (Задунайської Січі), першопублікаторів низки важливих джерел з історії Південної України з Санкт-Петербурзького та Московського відділень архіву Головного штабу, архіву канцелярії Миколаївського військового губернатора, Миколаївського портового архіву, архіву Катеринославського губернського правління. Здійснивши експедицію по місцях, де мешкали нащадки козаків, ознайомився з документами, які належали одному з таких спадкоємців і опублікував їх у додатку до однієї зі статей. Доповідь, присвячена історії Чорноморського козацтва, була наслідком його подорожі у 1901 р. до с. Слободзеї в районі Тирасполя, де він ознайомився із матеріальними залишками перебування тут чорноморців. У додатках до доповіді він навів фотографії предметів, що належали отаману А. Головатому. У недосяжних для російської цензури “Записках НТШ”, під псевдонімом “І. Андрієнко”, він відмітив перевагу українців серед населення Новоросії наприкінці XVIII ст., заперечив думку В. Надлера про цивілізаційну роль Росії на Півдні, наголосивши на ролі запорозьких козаків. Піддав сумніву позитивну роль іноземних колоністів на півдні України. В подальшій історіографії Південної України праці П. Іванова посіли досить поважне місце. Про це свідчать, зокрема, посилання на них провідних дослідників української колонізації Придунав’я.

Нагороди: ордени Святого Станіслава III (1894 р.) і II (1901 р.) ступенів, Анни III ступеню (1896 р.), срібна медаль в пам’ять царювання Олександра II (1896 р.)

Публікації про П.А. Іванова та рецензії на його праці:

- Ге Г. По поводу недоразумения г. Иванова // Южанин. – 1890. – 30 ноября.
- Петлюра С.В. Рец. на: Иванов П.А. К истории Запорожских казаков после уничтожения Сечи // Записки Одесского общества истории и древностей. – Т. 25. – 1904. – С. 20-40 (Протоколы) //

Бібліографічний довідник. Том II

Записки наукового товариства ім. Т. Шевченка. – Т. 63. – 1905. – Бібліографія. – С. 22-23.

- Михальченко С.И. Киевская школа в российской историографии (В.Б. Антонович, М.В. Довнар-Запольский и их ученики). – М.-Брянск, 1997. – С. 40.

- Музичко О., Хмарський В. До історії київської історичної школи: Павло Андрійович Іванов // Український історичний журнал. – 2006. – № 5. – С. 144-155.

Вибрані праці П.А. Іванова, що стосуються історії Південної України:

- Несколько замечаний на сочинение г. Ге “Исторический очерк столетнего существования г. Николаева при устье Ингула (1790-1890)” // Южанин. – 1890. – 20, 21 ноября.

- Переселение заштатных церковников в Новороссию при Екатерине II // Киевская старина. – 1891. – Кн. 5. – Т. 33. – С. 288-297.

- Переселение запорожцев на Тамань // Киевская старина. – 1891. – Кн. 7. – Т. 34. – С. 133-141.

- Из дел канцелярии Николаевского военного губернатора // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – 1891. – № 14. – С. 109-131; 1892. – № 16. – С. 75-100.

- Из дел Московского отделения архива Главного штаба // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – 1893. – № 19. – С. 31.

- Документы, относящиеся к истории города Одессы // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1893. – Т. XVI. – С. 55-116.

- Дело о выходящих из-за границы в Новороссийскую губернию жидях // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1894. – Т. XVII. – С. 162-188.

- Ювілейні видання до історії м. Одеси // Записки наукового товариства ім. Т. Шевченка. – 1894. – Т. IV. – С. 152-162.

- Из дел Николаевского портового архива // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – 1895. – № 22. – С. 18-34.

- Очерк деятельности на юге России адмирала графа Н.С. Мордвинова // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – 1895. – № 23. – С. 24-71.

Дослідники історії Південної України

- **Возобновление русского торгового судоходства на Черном море в конце XVIII века** // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – 1899. – № 29. – С. 53-55.
- **Фаберова дача** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1900. – Т. XXII. – Смес. – С. 21-27.
- **Черноморские казаки в Слободзее** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1902. – Т. XXIV. – С. 81-91.
- **К истории Запорожских казаков после уничтожения Сечи** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1904. – Т. XXV. – Протоколы. – С. 20-40.

Олександр Музичко

КАБУЗАН Володимир Максимович (05.04.1932, с. Рошаль, нині місто Московської обл. – 14.02.2008, м. Москва) – доктор історичних наук (1970 р.).

У 1944 р. разом із батьками переїхав до України, у 1950 р. закінчив середню школу в Коломиї.

У 1955 р. закінчив Московський історико-архівний інститут.

У грудні 1959 р. захистив кандидатську дисертацію “Матеріали ревізій як джерело з історії населення Росії XVIII – першої половини XIX ст. (1719-1858 рр.)”.

З 1960 р. – співробітник Інституту історії Академії Наук СРСР (згодом – Інституту російської історії Російської Академії Наук).

Захистив докторську дисертацію “Заселення північного Причорномор’я (Новоросії) у XVIII – першій половині XIX ст.: 1719-1858 рр.”.

Автор чисельних монографій з історичної демографії Росії та України.

Фундаментальні роботи В. Кабузана посідають особливе місце серед історико-географічних праць, що розглядають питання народонаселення Південної України. Добре знайомство з науковою літературою дозволило В. Кабузану визначити лакуни у дослідженні цього питання. З одного боку, ми маємо формулювання таких проблем, як чисельний, соціальний та національний склад населення; переселенські процеси селянства до Півдня; місця виходу переселенців; співвідношення народної та державної колонізації; місце поміщицької колонізації у переселенських процесах; роль мешканців міст у заселенні півдня. Грунтовність сформульованих проблем не викликає сумнівів.

Бібліографічний довідник. Том II

Відсутність вирішення таких питань як національний склад населення, на думку автора, стимулювало значний інтерес до іноземних переселенців (німців, болгар, сербів), роль яких у заселенні Півдня була другорядна.

Водночас В. Кабузан особливу увагу приділив завданню попереднього джерелознавчого аналізу. Робиться цілком слушне зауваження, що тільки такий аналіз дозволить отримати відносно вірні показники, які відбивають зміст процесів. Такими джерелами для автора стали матеріали ревізій, церковного та адміністративно-поліційного обліку. Разом з тим, В. Кабузан майже вперше так серйозно акцентував увагу на проблемі достовірності та однорідності документів. Постійні територіально-адміністративні розподіли Новоросійської та Азовської губернії, Катеринославського намісництва дуже часто зводять нанівець всі намагання дослідника визначитися з комплексами джерел, які можна співставити. У процесі аналізу документів В. Кабузан прийшов до висновків про необхідність співставлення матеріалів у кордонах початку XIX століття, а саме – з 1806 року. Намагання уніфікувати дані XVIII та XIX ст., узгодити їх з територіальними утвореннями призвело до того, що територія Катеринославського намісництва була “узгоджена” з територіями майбутніх Катеринославської, Херсонської та Таврійської губерній. Наслідком такого узгодження стало те, що Костянтиноградський, Полтавський, Кременчуцький, Алексопольський, Слов’янський, половину Бахмутського та Донецького повітів було виключено із дослідження.

Намагання узгодити цифровий матеріал південних губерній першої половини XIX ст. з цифровим матеріалом краю в кордонах XVIII ст. призвело до розриву цілісності економічного організму Південної України, який формувався і розвивався впродовж існування Запорозької Січі.

Безумовною заслугою В. Кабузана є ретельне вивчення матеріалів ревізій. У цілому автор приходить до висновку, що матеріали ревізії залишаються єдино надійним джерелом для визначення чисельності, складу і руху населення.

Водночас В. Кабузан зробив вдалу спробу визначитися у питанні територіального устрою Південної України останньої чверті XVIII ст. Оригінальним є застосування переписних книг і описів перебування 70-х років XVIII ст. для визначення існуючих повітів. Хоча подібний метод не дає можливості визначити час існування цих територіальних одиниць.

Дослідники історії Південної України

Проблема достовірності джерел з історії населення Південної України ще більше зростає по відношенню до визначення етнічного складу населення. Тому, з одного боку, слід віддати належне В. Кабузану, який зробив спробу визначити етнічний склад населення регіону, а з іншого – дуже обережно ставитися до висновків дослідника. Якщо можна повністю погодитися з головною тенденцією у етнічних процесах регіону, то кількісні показники уявляються дуже далекими до абсолюту, тим більше, що в основі дослідження було покладено все ті ж окладні книги. Методика визначення етнічної належності за соціальним статусом також не витримує критики. В. Кабузан схильний зараховувати військових обивателів, військових поселенців, малоросійських козаків, а також державних, економічних та поміщицьких підданих до українського населення. Але дослідник говорить, що для цього регіону російське населення також представлене економічними, державними та поміщицькими селянами. Як відбувається підрахунок, залишається невідомим. Слід сказати, що цілком справедливі критичні зауваження щодо методики вирішення проблеми кількісних підрахунків етнічних груп населення південного краю були виказані ще у 1970 році у працях О. Дружиніної. Однак у всіх подальших своїх працях В. Кабузан продовжував застосовувати свою методику, яка, в цілому, і з цим погоджувалися всі дослідники, вірно показувала тенденції етнічної карти південного краю.

Публікації про В.М. Кабузана та рецензії на його праці:

- Бойко А.В. Південна Україна останньої чверті XVIII століття: аналіз джерел. К., 2000. – С. 37-40.
- Историческая география России: новые подходы: Сб. ст., посвящ. 70-летию В.М. Кабузана / Редкол.: К.А. Аверьянов, Э.Г. Истомина, Я.Е. Водарский (отв. ред.); Рос. акад. наук, Институт рос. истории. – М.: ИРИ РАН, 2004. – 208, [2] с.
- Памяти Владимира Максимовича Кабузана // Отечественная история. – 2008. – № 4. – С. 217-218.
- Перковський А.Л. Кабузан Володимир Максимович // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=11984
- Кабузан Володимир Максимович // Зелений Клин (Український Далекий Схід). Енциклопедичний довідник / укладач:

Бібліографічний довідник. Том II

В. Черномаз. – Владивосток: Видавництво Далекосхідного федерального університету, 2011. – С. 100-101.

Книги В.М. Кабузана, що стосуються історії Південної України:

• **Заселение Новороссии (Екатеринославской и Херсонской губернии) в XVIII – первой половине XIX в. (1719-1858гг.).** – М.: Наука, 1976. – 306 с.

• **Население Крыма в конце XVIII – конце XX в.: Численность, размещение, этнический состав.** – ИРИ РАН, 2003. – 160 с. (у співавторстві з Я. Водарським, О. Єлисеєвою).

Вибрані статті В.М. Кабузана, що стосуються історії Південної України:

• **Заселення і освоєння Таврійської губернії у II-й половині XVIII – першій половині XIX ст.** // Український історичний журнал. – 1969. – № 12. – С. 85-90.

• **Заселение Северного Причерноморья (Новороссии) в XVIII веке (1719–1795 гг.)** // Советская этнография. – 1969. – № 6. – С. 30-41.

• **Крестьянская колонизация Северного Причерноморья (Новороссии) в XVIII – первой половине XIX вв. (1719-1857 гг.)** // Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы. – Кишинев, 1966. – С. 313-322.

Анатолій Бойко, Вікторія Константинова

КАРАГОДІН Анатолій Іванович (22.04.1938, м. Пологи Пологівського р-ну Запорізької обл. – 19.03.2003, м. Запоріжжя) – доктор історичних наук (1988 р.), професор (1990 р.).

У 1967 р. закінчив історичний факультет Ростовського-на-Дону державного університету.

З 1967 р. працював учителем історії у середній школі с. Караванне Лиманського району Астраханської області. В 1970-1971 рр. навчався в аспірантурі Ростовського-на-Дону державного університету, потім обіймав посаду старшого викладача кафедри історії Калмицького державного університету у м. Еліста.

У 1972 р. захистив кандидатську дисертацію “Астраханський край в кінці XVIII – першій половині XIX ст. До питання про

Дослідники історії Південної України

генезис капіталізму на південних околицях Росії”. Науковий керівник – А.П. Пронштейн.

З 1975 р. – доцент Запорізького державного університету. З 1990 р. – завідувач кафедри історії СРСР дожовтневого періоду (з 1992 р. – кафедра історичного краєзнавства і спеціальних історичних дисциплін).

У червні 1988 р. захистив докторську дисертацію “Господарство та суспільно-політичний устрій приволзьких калмиків в останній третині XVIII – першій половині XIX ст.”.

З січня 2000 р. по березень 2003 р. – професор кафедри джерелознавства, історіографії та спеціальних історичних дисциплін Запорізького державного університету.

Сфери наукових інтересів: історія Запорозького краю кінця XVIII – початку XIX ст., джерелознавство, історія заселення півдня України німецькими колоністами.

Офіційний науковий керівник 6 захищених кандидатських дисертацій.

Автор понад 150 наукових праць (зокрема, 2 монографій, збірки документів з історії Запорозького краю, близько 150 наукових статей).

Публікації про А.І. Карагодіна та рецензії на його праці:

- Овсяникова Т. Анатолий Карагодин – краевед по жизни // Наш город. – 1988. – 2,5,9 июня.

- Лях С. Докторська висота // Запорізький університет. – 1989. – № 13.

- Карагодін Анатолій Іванович // Бібліографічний покажчик наукових праць співробітників історичного факультету ЗДУ / Укладачі: Г. Тощев, Р. Шиханов / Запорізький державний університет; історичний факультет. – Запоріжжя, 1997. – С. 50-54.

- Карагодін Анатолій Іванович // Історичний факультет Запорізького державного університету. 30 років (1971-2001): Ювілейна книга. – Запоріжжя: Просвіта, 2001. – С. 130-133.

- Карагодін Анатолій Іванович // Славетні запоріжці. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://sites.znu.edu.ua/news_details.php?news_id=6065&lang=ukr

Бібліографічний довідник. Том II
Монографії, археографічні видання А.І. Карагодіна, що
стосуються історії Південної України:

- **История Запорожского края (1770-1917).** – Запорожье: Запорожский государственный университет, 1998. – 286 с.
- **История Запорожского края (1770-1917).** – Запорожье: ЛИПС, 2001. – 286 с. – (Издание второе, дополненное).
- **Александр Первый. Последнее путешествие.** – Запорожье: ЛИПС, 2001. – 244 с.
- **История Запорожского края: 1770-1917 (документы и материалы).** – Запорожье: ЗГУ, 2002. – 458 с.
- **Александровск-Запорожье: этапы городской власти /** Составитель А. Емец. – Пологи: б.и., 2006. – 82 с.

Найважливіші статті А.І. Карагодіна, що стосуються історії
Південної України:

- **Реформа 1861 г. на Запорожье (земельный вопрос) //** Вестник краеведа. – Вып. 2. – Запорожье, 1991. – С. 48-50.
- **Из истории заселения юга Украины немецкими колонистами (XVIII-XIX вв.) //** Из прошлого Запорожья. – Вып. 1. – Запорожье, 1992. – С. 17-47.
- **Очерки истории сельского хозяйства Запорожского края во II половине XIX века //** Из пришлого Запорожья. – Запорожье, 1992. – Вып. 2. – С. 14-22.
- **Крестьянское движение в Запорожском крае (1861-1863 гг.) //** Из прошлого Запорожья. – Запорожье, 1992. – Вып. 2. – С. 23-42.
- **Немецкие колонии на юге Украины (этнографические заметки) //** Етнографічні дослідження Південної України. Збірник наукових праць Всеукраїнської ювілейної конференції, присвяченої 145-річчю з дня народження Я.П. Новицького. – Запоріжжя, 1992. – С. 36-38.
- **Создание Новой Днепровской линии крепостей: К 225-летию основания г. Александровска //** Культурологічний вісник. – Запоріжжя, 1995. – Вып. 2. – С. 3-9.
- **Административно-территориальное оформление Запорожского края (дооктябрьский период) //** Из прошлого Запорожья. – Запорожье, 1996. – Вып. 3. – С. 53-65.

Дослідники історії Південної України

• **Хочу тишини...:** (Еще раз об одной концепции происхождения города Александровска-Запорожья) // Из прошлого Запорожья. – Запорожье, 1996. – Вып. 3. – С. 40-52.

• **Александровск – Запорожье: этапы развития городской власти** // Запорізька Січ. – 2000. – 30 травня; 1 липня; 3-4 жовтня; 18 листопада; 26 грудня.

• **К вопросу о названиях крепостей Новой Днепровской линии** // Матеріали перших Новицьких читань 24 жовтня 2002 року, м. Запоріжжя. – Запоріжжя, 2002. – С. 82-88.

Марина Белікова

КАЮК Дмитро Григорович (01.01.1971, м. Дніпропетровськ) – кандидат історичних наук (2002 р.), доцент (2007 р.).

У 1988 р. закінчив СШ № 121 у м. Дніпропетровськ. Працював слюсарем на Нижньодніпровському заводі ім. К. Лібкнехта. У 1989-1991 рр. проходив строкову службу у Збройних силах СРСР. У 1992-1997 рр. навчався на історичному факультеті Дніпропетровського державного університету, який закінчив із відзнакою за спеціальністю “Історія”. У 1997-2000 рр. – аспірант кафедри історії України Дніпропетровського державного університету. У 2002 р. закінчив факультет правознавства Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ України.

З 2000 р. – викладач, з 2002 р. – старший викладач, з 2003 р. – доцент Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ України. З 2004 р. – декан факультету заочного навчання Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ України. З 2013 р. – доцент Дніпропетровського гуманітарного університету.

У 2002 р. захистив кандидатську дисертацію “Формування катеринославського та херсонського дворянства в 60-ті рр. XVIII – на початку XIX ст.”. Науковий керівник – Т.Ф. Литвинова.

Вчене звання – доцент кафедри теорії та історії держави і права (2007 р.).

Автор наукових досліджень з питань соціальної історії південноукраїнського регіону кінця XVIII – початку XIX ст.

Учасник волонтерського та правозахисного руху.

Сфери наукових інтересів: історія України, соціальна історія, історія держави і права, культурологія.

E-mail: dgkayuk@ukr.net

Бібліографічний довідник. Том II
Найважливіші статті Д.Г. Каюка, що стосуються історії
Південної України:

- **Матеріали до історії Катеринославського дворянства. Рід Малама** // Регіональне і загальне в історії. Тези міжнародної конференції, присвяченої 140-річчю від дня народження Д.І. Яворницького та 90-літтю XIII Археологічного з'їзду (листопад 1995 р.). – Дніпропетровськ: Пороги, 1995. – С. 220-222.
- **Традиції поміщицького господарства Лівобережної та Південної України на початку XIX ст.** // Заселення Півдня України: проблеми національного та культурного розвитку: Наукові доповіді Міжнародної науково-методичної конференції (21-24 травня 1997 року). – Херсон, 1997. – Ч. 1. – С. 112-116 (у співавторстві з Т.Ф. Литвиною).
- **Деякі джерелознавчі проблеми дослідження історії катеринославського дворянства** // Наддніпрянський історико-краєзнавчий збірник. – Вип. 1. – Дніпропетровськ, 1998. – С. 205-209.
- **Родина дворян Миклашевських в історії Південної України** // Київська старовина. – 1999. – № 6. – С. 108-116.
- **Миклашевський М.П.** // Українська біографістика. Biografistica Ucrainica. Збірник наукових праць. – Вип. 2. – К.: РІО, 1999. – С. 103-106.
- **Нобілітація запорізької старшини наприкінці XVIII – початку XIX ст.** // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 1999. – Вип. VIII. – С. 259-264.
- **Проблеми формування дворянства Південної України: нові археографічні можливості** // Дніпропетровський історико-археографічний збірник. – Вип. 2. – Дніпропетровськ: Генеза, 2001. – С. 578-598.
- **До історії формування регіональної соціальної еліти Південної України: дворянство молдавського походження** // Держава і право: історія, теорія, практика: Науковий та методичний щорічник кафедри теорії та історії держави і права. – Вип. I. – Д.: Юридична академія Міністерства внутрішніх справ, 2003. – С. 75-82.
- **До питання нобілітації запорозької старшини після знищення Січі** // Гуманітарний журнал. – 2004. – № 1-2 (21-22). – С. 86-91 (у співавторстві з С.М. Каюк).

Дослідники історії Південної України

• **Поміщицька колонізація Південної України і Запорозька Січ** // Історія і культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки: Науковий щорічник. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2005. – Вип. 2. – С. 49-62.

(Анкета Д.Г. Каюка)

КАЮК Світлана Миколаївна (12.02.1970, м. Артемівськ Донецької обл.) – кандидат історичних наук (1999 р.), доцент (2012 р.).

У 1987 р. закінчила середню школу № 11 м. Артемівськ Донецької області з золотою медаллю. У 1987-1992 рр. навчалась на історичному факультеті Дніпропетровського державного університету, отримавши диплом з відзнакою за спеціальністю “Історія”.

З серпня 1992 р. – асистент кафедри історії України Дніпропетровського державного університету, з 1995 р. – викладач, а з 2001 р. – доцент кафедри історії України Дніпропетровського державного університету. З 2012 р. має вчене звання доцента.

У 1999 р. захистила кандидатську дисертацію “Задунайська Січ (1775-1828 рр.)”. Науковий керівник – Г.К. Швидько.

З 1998 р. очолює історичне відділення Дніпропетровського регіонального відділення Малої академії наук України.

Нагороджена знаком “Відмінник освіти України” (2007 р.).

Сфери наукових інтересів: історія запорозького козацтва, турецько-татарський чинник української історії, історія української ділянки фронтиру. Розробила спецкурс для студентів-істориків “Українські козаки і кримські татари на Великому Кордоні у XV-XVIII ст.”.

Автор понад 40 наукових праць.

E-mail: skayuk@rambler.ru

Вибрані статті С.М. Каюк, що стосуються історії Південної України:

• **Перші кроки задунайського козацтва: про причини переходу запорожців до Туреччини** // Південна Україна XVIII-XIX століття. Записки науково-дослідної лабораторії Південної України ЗДУ. – Запоріжжя: РА “Тандем-У”, 1996. – Вип. 2. – С. 108-115.

Бібліографічний довідник. Том II

- **“Запорожець за Дунаєм”: чужинець чи в своєму природному середовищі?** // Запорозьке козацтво в пам'ятках історії та культури. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 2-4 жовтня 1997 р.). – Запоріжжя: РА “Тандем-У”, 1997. – Секції III, IV, V. – С. 75-79.
- **Особливості соціальних процесів на теренах колишніх Запорозьких Вольностей у 1776-1777 рр.: загально-історичні та краєзнавчі аспекти** // Наддніпрянський історико-краєзнавчий вісник. – Вип. 1. Матеріали Першої міжрегіональної історико-краєзнавчої конференції (8-9 жовтня 1998 р., м. Дніпропетровськ). – Дніпропетровськ, 1998. – С. 78-84.
- **Зимівник останнього військового писаря Івана Глоби (документ з архіву Дніпропетровського історичного музею)** // Історія та культура Подніпров'я. – Дніпропетровськ: ДДУ, 1998. – С. 30-47 (у співавторстві з С.В. Абросімовою).
- **Запорозьке козацтво і Великий степовий кордон (друга половина XVIII – початок XIX ст.)** // Четвертий міжнародний конгрес українців. – Історія. – Ч. 1. – Одеса, 1999. – С. 241-246.
- **Політика Новоросійського керівництва стосовно запорозького козацтва на початку XIX ст.: до питання формування Усть-Дунайського Буджацького козацького війська** // Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті: Зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2001. – С. 48-55.
- **Знищення Запорозької Січі і доля П. Калнишевського** // Січеславський альманах. Збірник наукових праць Дніпропетровського відділення Науково-дослідного інституту козацтва інституту історії України НАН України. – Вип. 2. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2006. – С. 12-19.
- **Щоденник наказного отамана Азовського козачого війська Йосипа Гладкого** // Вісник Дніпропетровського університету. Історія та археологія. – Вип. 16. – 2008. – С. 191-197.
- **Запорозьке козацтво і гайдуки як військові прикордонні спільноти Фронтиру у другій половині XVIII – першій половині XIX ст.** // Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті. – Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2011. – Вип. 9. – С. 37-44 (у співавторстві з А.С. Посунько).
- **Задунайська Січ: участь запорожців у політичних подіях Османської імперії кінця XVIII – початку XIX ст.** // Uluslararası

Дослідники історії Південної України

Türkiye-Ukrayna İlişkileri Sempozyumu: Kazak Dönemi (1500-1800) Bildiriler (Взаємини між Україною та Туреччиною: козацька доба (1500-1800 pp.) / Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції. – İstanbul: Çamlıca, 2015. – S. 803-812.

(Анкета С.М. Каюк)

КИРИЛЕНКО Віталій Петрович (04.03.1989, с. Лиса Гора Первомайського р-ну Миколаївської обл.) – кандидат історичних наук (2015 р.).

У 2006 р. закінчив Лисогірську ЗОШ № 1. У 2006-2009 рр. навчався в Миколаївському навчально-науковому інституті Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова. В 2009 р. переведений на навчання до історичного факультету Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського, який закінчив, отримавши бакалаврський диплом з відзнакою. Паралельно навчався на військовій кафедрі МДУ імені В.О. Сухомлинського, виконуючи обов'язки командира взводу. У 2010 р. отримав звання молодшого лейтенанта запасу.

Продовжив навчання за освітньо-кваліфікаційними рівнями “спеціаліст”, “магістр” у Миколаївському національному університеті імені В.О. Сухомлинського. Отримав диплом спеціаліста – “Вчитель історії. Спеціалізація: правознавство” з відзнакою та диплом магістра – “Викладач історії” з відзнакою.

У 2011-2014 рр. навчався в аспірантурі Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

У жовтні 2013 р. прийнятий на посаду лаборанта кафедри історії України.

Мобілізований до лав Збройних Сил України (03.04.2014-23.03.2015 р.), перебував на посаді заступника командира роти з виховної роботи.

У 2015 р. захистив кандидатську дисертацію “Голод 1921-1923 років у Південній Україні”. Науковий керівник – В.П. Шкварець.

Сфери наукових інтересів: історія Півдня України в першій половині ХХ століття, військова історія України та країн світу.

Автор 15 наукових статей.

E-mail: kirilenko.vitalii@mail.ru

*Бібліографічний довідник. Том II***Найважливіші статті В.П. Кириленка, що стосуються історії Південної України:**

- **Допомога голодуючим в 1921-1923 рр. на Півдні України** // Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць. – Вип. 3.33: Історичні науки. – Миколаїв: МНУ, 2012. – С. 126-132.
- **Голод 1921-1923 років на Миколаївщині та допомога “Місії Нансена” в його подоланні** // Аркасівські читання: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (26-27 квітня 2013 р.). – Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2013. – С. 224-227.
- **Діяльність організації Українського та Шведського Червоного Хреста у Південних областях України в період голодних 1921-1923 років** // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – К., 2013. – Вип. 77 (№ 10). – С. 61-63.
- **Особливості організації допомоги голодуючим Поволжя в 1920-х роках у Південній Україні (за матеріалами Миколаївської губернії)** // Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць. – Вип. 3.35: Історичні науки. – Миколаїв: МНУ, 2013. – С. 112-117.
- **Діяльність Джойнта на Півдні України в період 1920-х років** // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць. – Вип. 3.37 (105): Історичні науки. – Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2014. – С. 43-48.
- **Вживання сурогатів жителями Півдня України за часів голоду 1921-1923 рр.** // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць. – Вип. 3.38 (110): Історичні науки. – Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2014. – С. 69-72.
- **Допомога від Джойнта голодуючим Одещини в період голоду 1921-1923 рр.** // Історичні мідраші Північного Причорномор'я. – Вип. III. Том. I. – Миколаїв: Типографія Шамрай, 2014. – С. 31-35.

Дослідники історії Південної України

• **До аналізу статистики 1922 р. щодо голодуючих на Півдні України** // Сучасні виклики для суспільних наук в умовах глобалізації: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 30-31 травня 2014 р.). – Львів: ГО “Львівська фундація суспільних наук”, 2014. – С. 94-96.

• **Отношение власти и церкви в период голодных 1921-1923 гг. (на материалах Николаевской губернии)** // Церковь, государство и общество в истории России и православных стран: религия, наука и образование: материалы VI Международной научной конференции, посвященной памяти православных просветителей святых равноапостольных Кирилла и Мефодия и 800-летию Владимирской епархии 19-21 мая 2014 г. – Владимир: Изд-во Владимирского государственного университета им. Александра Григорьевича и Николая Григорьевича Столетовых, 2014. – Т. 9. – С. 181-187.

• **Современная украинская историография к проблеме изучения голода 1921-1923 гг. в южных областях Украины** // Актуальные вопросы современной науки: сборник научных трудов. – Вып. 39. – Новосибирск: Изд-во ЦРНС, 2015. – С. 74-83.

Ганна Маринченко

КОВАЛЬ Геннадій Павлович (08.05.1968, с. Новосафронівка Новоодеського р-ну Миколаївської обл.) – вчитель вищої категорії, старший вчитель (2008 р.).

У 1983 р. закінчив неповну середню школу у с. Новосафронівка та у 1985 р. Підлісненську середню школу. У 1985-1991 рр. навчався на історичному факультеті Миколаївського державного педагогічного інституту імені В.Г. Белінського, отримавши диплом зі спеціальності “Вчитель історії, правознавства та суспільствознавства”. Впродовж 1988-1989 рр. проходив строкову службу у лавах Радянської армії.

З 1990 р. – вчитель історії та географії Новосафронівської ЗОШ Новоодеського району.

У 1998-2002 рр. навчався в аспірантурі Миколаївського державного педагогічного інституту. Тема кандидатської дисертації “Діяльність органів міського самоврядування в галузі міського господарства, торгівлі й промисловості у кінці XVIII – на початку XX ст. (на прикладі Півдня України)”. Науковий керівник – П.М. Тригуб.

Бібліографічний довідник. Том II

У 2000-2002 рр. – асистент кафедри українознавства та суспільних наук Миколаївської аграрної академії.

З 2011 р. – член Національної спілки краєзнавців України.

Створив три народних музеї у с. Новосафронівка Новоодеського району Миколаївської області.

Сфери наукових інтересів: діяльність органів міського самоврядування на Півдні України, єврейське та німецьке населення на Півдні України, колонізація Південної України, історичне краєзнавство, краєзнавча біографістика, географічне краєзнавство.

Автор і упорядник близько 50 наукових статей.

E-mail: 470071@rambler.ru

Публікації про Г.П. Ковалю:

- Щоб шанували історію рідного краю [Про перший музей села Ковалю Г.П.] // Промінь (Нова Одеса). – 1994. – 20 жовтня.
- Два музеї Ковалю // Голос України. – 2008. – 22 лютого.
- Віхи історії. До 70-річчя Миколаївської області // Промінь (Нова Одеса). – 2007. – 23 серпня.
- У Новосафронівській школі відкрито музей села // Промінь (Нова Одеса). – 2008. – 12 січня.

**Найважливіші статті Г.П. Ковалю, що стосуються історії
Південної України:**

- **Миколаївська міська дума як орган місцевого самоврядування (кінець XVIII – початок XX століття)** // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 1999. – Вип. VII. – С. 159-166.
- **Діяльність Одеської міської думи в галузі благоустрою міста в кінці XVIII – на початку XX століття** // Наукові праці / Національний університет “Києво-Могилянська Академія”, Миколаївська філія. – Т. 10. – Миколаїв, 2001. – С. 37-41.
- **Діяльність Миколаївської міської думи в галузі торгівлі в кінці XVIII – на початку XX століття** // Наукові праці: науково-методичний журнал / Миколаївський державний гуманітарний університет імені Петра Могили. – Вип. 4, Т. 17. – Миколаїв, 2002. – С. 78-82.

Дослідники історії Південної України

• **Діяльність Вознесенської міської думи та Вознесенської міської управи в галузі промисловості та торгівлі в 1860-1917 роках** // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць. – Вип. 21. – Миколаїв: МДУ, 2008. – С. 250-261.

• **Діяльність Ананьївської міської думи в галузі торгівлі та промисловості в кінці 1860-х років – 1917 році** // Наукові праці: науково-методичний журнал. – Т. 76, Вип. 63. Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – С. 154-157.

• **Хрестовоздвиженський ярмарок в Одесі** // Наукові праці: науково-методичний журнал / Чорноморський державний університет імені Петра Могили комплексу “Кієво-Могилянська академія”. – Т. 94, Вип. 81. Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – С. 143-147.

• **Діяльність Херсонської міської думи та управи в галузі промисловості в 1870-1917 роках** // Наукові праці: науково-методичний журнал. – Вип. 108, Т. 121. Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – С. 6-10.

• **Діяльність Херсонської міської думи в галузі торгівлі в 1870-1917 роках** // Наукові праці: науково-методичний журнал. – Вип. 127, Т. 140. Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – С. 11-15.

• **Постанови Таврійського губернатора щодо міського благоустрою та торгівлі в кінці XIX століття – 1917 р. та їх реалізація спрощеним управлінням Генічеська** // Наукові праці: науково-методичний журнал. – Вип. 168, Т. 180. Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. – С. 120-124.

• **Діяльність Бериславської міської думи у галузі торгівлі та промисловості у другій половині XIX – на початку XX ст.** // Емінак: науковий щоквартальник. – 2015. – № 3 (11) (липень-вересень). – С. 60-66.

Олександр Тригуб

КОКОШКО Федір Іванович (12.11.1968, м. Ромни Сумської обл.) – кандидат історичних наук (2001 р.).

У 1986 р. закінчив середню школу № 53 м. Миколаєва. У 1986-1991 рр. навчався на історичному факультеті Миколаївського державного педагогічного інституту імені В.Г. Белінського, отримавши диплом зі спеціальності “Вчитель історії, суспільствознавства та права”.

Бібліографічний довідник. Том II

Липень-грудень 1991 р. – методист Миколаївської обласної організації товариства “Знання”.

Січень 1992 - серпень 1999 р. – викладач кафедри всесвітньої історії Миколаївського державного педагогічного інституту.

У 1993-1996 рр. – аспірант кафедри історії України Миколаївського державного педагогічного інституту.

1999-2001 рр. – старший викладач кафедри українознавства Миколаївської державної аграрної академії.

У 2001 р. у Донецькому національному університеті захистив кандидатську дисертацію “Діяльність культурно-освітніх організацій Півдня України в період культурного піднесення (1917 – кінець 20-х років ХХ ст.”. Науковий керівник – П.М. Тригуб.

2001-2003 рр. – викладач кафедри всесвітньої історії Миколаївського державного педагогічного університету, 2003-2006 рр. – кафедри правознавства, 2006-2010 рр. – доцент кафедри історії України, 2010-2014 рр. – доцент кафедри історіографії, джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

З 2014 р. – доцент кафедри правознавства Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика (м. Миколаїв).

Сфери наукових інтересів: історія України, історичне краєзнавство.

Автор і упорядник близько 30 наукових статей.

Публікації про Ф.І. Кокошка:

- Кокошко Федір Іванович // Миколаївський державний університет. Історичний нарис (1913-2003). – К.: Златограф-дизайн, 2003. – С. 185.

- Кокошко Федір Іванович // Тригуб П.М. Стежками власної долі. – Миколаїв: Вид-во МДГУ імені Петра Могили, 2005. – С. 94.

- Кокошко Федір Іванович // Навчально-науковий інститут історії та права (1974-2010 рр.). – Миколаїв: б.в., 2011. – С. 294-296.

Книга Ф.І. Кокошка, що стосується історії Південної України:

- **Розвиток культурно-освітньої діяльності в українському селі у 1920-і роки (на матеріалах півдня України).** – Миколаїв: Приват-Поліграфія, 1998. – 89 с.

Дослідники історії Південної України
**Найважливіші статті Ф.І. Кокошка, що стосуються історії
 Південної України:**

- **Культурно-освітні організації Півдня України (1917 – кінець 1920-х років)** // Архіви України. – № 1-6. – С. 65-72.
- **Культурно-освітні організації на півдні України** // Наукові праці / Києво-Могилянська Академія. Миколаївська філія. – Миколаїв, 1998. – Т. 1. – С. 12-17.
- **Культурно-освітні організації Півдня України в 1917 – на початку 1920-х років** // Наукові праці / Києво-Могилянська Академія. Миколаївська філія. – Миколаїв, 1999. – Т. 2. – С. 32-38.
- **Культурно-освітні організації півдня України в першій чверті ХХ століття** // Мова і культура. – К., 2000. – Т. 3, Вип. 1. – С. 154-165.
- **Деякі аспекти релігійної політики німецьких окупаційних властей на півдні України в роки Великої Вітчизняної війни** // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2002. – Вип. 7. – С. 75-78.
- **Деякі аспекти ідеологічної боротьби на півдні України в роки окупації (1941-1944 рр.)** // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 277-282.
- **Миколаїв в останні місяці перед окупацією (червень-серпень 1941 р.)** // Наукові праці. Науково-методичний журнал. Серія: історичні науки. – Т. 48. – Вип. 35. – Миколаїв: Вид-во МДГУ імені Петра Могили, 2006. – С. 123-125.

Олександр Тризуб

КОЛЛІ Людвіг Петрович (1849, м. Фрейбург – 28.12.1917, м. Феодосія).

Франкомовний швейцарець. Отримав освіту у філософському класі Фрейбурзького ліцею. Викладав у середніх навчальних закладах Риги, Поділля, Одеси, Феодосії, все життя зберігаючи швейцарське громадянство. У 1879-1917 рр. мешкав у Феодосії. У 1900-1917 рр. – зберігач Феодосійського музею старожитностей. Налагодив активні контакти з італійськими колегами. Почесний член Лігурійського товариства історії.

Кавалер командорського хреста ордену італійської корони (1914 р.), орденів Св. Станіслава II і III ступенів, Св. Анни II і III ступенів.

Бібліографічний довідник. Том II

Наукова діяльність пов'язана передусім з Таврійською вченою архівною комісією (дійсний член з 1901 р.), у “Известиях” якої надрукував 15 своїх праць та 10 невеликих повідомлень. Член Одеського товариства історії та старожитностей (1904 р.). Головною заслугою є вивчення на основі малодосліджених італота латиномовних актових джерел італійського періоду в історії Кафи-Феодосії, генуезьких колоній. Організатор підводних розкопок в акваторії Феодосії.

25 травня 2016 р. на стіні Феодосійського музею старожитностей встановлено меморіальну дошку Л. Коллі.

Публікації про Л.П. Коллі та рецензії на його праці:

- Маркевич А. Памяти Людовика Петровича Колли // Известия Таврической архивной комиссии. – 1918. – № 55. – С. 208-214.

- Непомнящий А.А. Л.П. Колли и развитие исторического краеведения в Крыму в начале XX века // VIII Всеукраїнська наукова конференція “Історичне краєзнавство в Україні: традиції і сучасність”: Матеріали пленарного та секційних засідань. – К., 1995. – Ч. 1. – С. 49-51.

- Никифоров А.Р., Петрова Э.Б. Феодосийский швейцарец Людвик Колли // Клио. – Симферополь, 1998. – № 1-4 (4). – С. 7-10.

- Петрова Э.Б. Людвиг Петрович Колли // Французы в Крыму. – Симферополь, 2004. – С. 111-121.

- Левичев И. Неопубликованные автографы Л.П. Колли из собрания дома-музея М.А. Волошина // Культура народов Причерноморья. – 2012. – № 230. – С. 130-132.

Вибрані праці Л.П. Коллі, що стосуються історії Південної України:

- **О судьбе некоторых исторических зданий в Старом Крыму и Феодосии** // Известия Таврической архивной комиссии. – 1903. – № 35. – С.10-17.

- **Христофоро ди Негро, последний консул Солдаи** // Известия Таврической архивной комиссии. – 1905. – № 38. – С. 1-28.

- **Следы древних культур на дне морском: Современное положение вопроса о нахождении в море античных**

Дослідники історії Південної України

пам'ятников // Известия Таврической архивной комиссии. – 1909. – № 43. – С.125-137.

• **Кафа в период владения ее Банком св. Георгия, 1454-1475** // Известия Таврической архивной комиссии. – 1912. – № 47. – С. 75-112.

• **Хаджи-Гирей-хан и его политика (по генуэзским источникам): Взгляд на политические сношения Кафы с татарами в XV веке** // Известия Таврической архивной комиссии. – 1913. – № 50. – С. 99-139.

• **Падение Кафы** // Известия Таврической архивной комиссии. – 1918. – № 54. – С. 129 – 171; № 55. – С. 145-174

Олександр Музичко

КОЛОМОЙЦЕВ Петро Титович (? – 1919).

Інспектор Ізмаїльського міського училища. Член Одеського товариства історії і старожитностей (1895 р.); член-кореспондент Бессарабської вченої архівної комісії. Один з перших дослідників російсько-імперського періоду в історії Бессарабії, зокрема, міста Ізмаїл.

Публікації про П.Т. Коломойцева та рецензії на його праці:

• Бутакова О. Діяльність Бессарабської губернської вченої архівної комісії у світлі її “Трудов” // Історіографічні дослідження в Україні: Зб. наук. пр. – 2008. – Вип. 18. – С. 470.

• Циганенко Л. Євреї Південної Бессарабії: особливості розселення та господарчої діяльності (перша половина XIX ст.) // Краєзнавство. – № 1-2. – 2015. – С. 162.

Вибрані праці П.Т. Коломойцева, що стосуються історії Південної України:

• **К деятельности генерал-майора Сергея Алексеевича Тучкова по основанию города Тучкова (нынешнего города Измаил)** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1906. – Т. XXVI. – С. 36-44.

• **Бывшая крепость Измаил и её памятники.** – Кишинев, 1912. – 57 с.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Новороссийское казачье войско** // Кишиневские епархиальные ведомости. – 1913. – № 1. – Часть неоф. – С. 11-15.
- **Нынешний Измаильский уезд (Бес. губернии) с древнейших времен и его памятники** // Кишиневские епархиальные ведомости. – 1914. – № 44, 46, 47.

Олександр Музичко

КОНЮШЕНКО Юлія Анатоліївна (04.01.1977, м. Харків) – кандидат історичних наук (2012 р.).

У 1993 р. закінчила середню школу № 58 м. Харків. У 1993-1996 рр. навчалася у Харківському гідрометеорологічному технікумі, отримала спеціальність “технік-метеоролог”.

У 1998-2003 рр. навчалася на історичному факультеті Харківського державного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, отримавши диплом з відзнакою зі спеціальності “Педагогіка і методика середньої освіти. Історія”. З травня 2003 р. – молодший науковий співробітник науково-освітнього відділу, з вересня 2006 р. – старший науковий співробітник 1-го науково-експозиційного відділу комунального закладу “Харківський історичний музей імені М.Ф. Сумцова” Харківської обласної ради.

У 2011 р. захистила кандидатську дисертацію “Історико-філологічне товариство при Новоросійському університеті (1888-1923)”. Науковий керівник – М.М. Кучемко.

У вересні 2014 – червні 2015 р. – старший викладач кафедри менеджменту та туризму, з вересня 2015 р. – старший викладач кафедри економіки підприємства, менеджменту та туризму приватного вищого навчального закладу “Харківський соціально-економічний інститут”.

Сфери наукових інтересів: історія України, історія освіти в Російській імперії XIX ст., історико-філологічні товариства 2-ї половини XIX – початку XX ст.

Автор більше 30 наукових праць.

E-mail: juliay77@ukr.net

Найважливіші праці Ю.А. Конюшенко, що стосуються історії Південної України:

- **З історії утворення і діяльності Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті (1889-1917 рр.)** //

Дослідники історії Південної України

Збірник наукових праць. Серія “Історія та географія” / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. – Харків: Майдан, 2007. – Вип. 25-26. – С. 40-42.

• **Історико-філологічне товариство при Новоросійському університеті: основні етапи і напрями діяльності (1889-1923 рр.)** // Український історичний журнал. – № 5. – Київ: Дієз-продукт, 2009. – С. 97-106.

• **Передумови утворення і організаційні засади діяльності Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті (1889-1923 рр.)** // Вісник Харківської державної академії культури: зб. наук. пр. – Вип. 26. – Х.: ХДАК, 2009. – С. 30-39.

• **Просвітницько-пропагандистська діяльність Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті** // Збірник наукових праць. Серія “Історія та географія” / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків: Планета-Прінт, 2009. – Вип. 35. – С.165-167.

• **Состав Историко-филологического общества при Новороссийском университете** // Юг России и Украина в прошлом и настоящем: история, экономика, культура: сб. науч. тр. V Междунар. науч. конф. (г. Белгород, 23-24 января 2009 г.). – Белгород, 2009. – С. 242-244.

• **До історії створення Педагогічного відділу Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті** // Каразінські читання (історичні науки): тези доповідей 62-ї Міжнародної наукової конференції молодих вчених (ХНУ імені В.Н. Каразіна, 24 квітня 2009 р.). – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – С. 164-165.

• **Видавнича робота як невід’ємна складова діяльності Історико-філологічного товариства при Імператорському Новоросійському університеті** // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2010. – № 2 (103). – С. 189-198.

• **Питання дослідження історії Історико-філологічного товариства при Імператорському Новоросійському університеті (1888-1923 рр.) в історіографії радянського періоду** // Вісник Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”. Збірник наукових праць.

Бібліографічний довідник. Том II

Серія: “Актуальні проблеми історії України”. – Харків: НТУ “ХПІ”. – 2013. – № 25 (998). – С. 59-63.

• **Використання досвіду історико-етнографічної діяльності ІФТІНУ (1888-1923) у справі формування культурної ідентифікації** // Традиційна культура в умовах глобалізації: культурна ідентифікація та інформаційне суспільство: матеріали науково-практичної конференції (18-19 травня 2012 року). – Харків, 2012. – С. 81-83.

• **Проблеми висвітлення історії Історико-філологічного товариства при Імператорському Новоросійському університеті (1888-1923) в дореволюційній історіографії** // Збірник наукових праць. Серія “Історія та географія” / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків: Колегіум, 2013. – Вип. 49. – С. 206-209.

(Анкета Ю.А. Конюшенко)

КОПЕРЖИНСЬКИЙ Костянтин Олександрович
(23.10(04.11)1894, с. Глібів, нині Новоушицького р-ну Хмельницької обл. – 18.03.1953, м. Ленінград).

У 1913 р. закінчив Кам'янець-Подільську гімназію. У 1918 р. закінчив історико-філологічний факультет Петроградського університету.

У 1918-1922 рр. викладав у середніх навчальних закладах і на педагогічних курсах Кам'янець-Подільська. У 1918-1920 рр. – професорський стипендіат Кам'янець-Подільського державного українського університету. У 1921-1923 рр. – приват-доцент і професор Кам'янець-Подільського інституту народної освіти. З 1923 р. по 1925 р. викладав у Петрограді (з 1924 р. – Ленінграді).

З 1925 р. – викладач, а з 1927 р. – позаштатний професор Одеського інституту народної освіти.

У 1923-1926 рр. – секретар Петроградського (з 1924 р. – Ленінградського) товариства дослідників української історії, письменства та мови. У 1924-1926 рр. – науковий співробітник Ленінградського дослідницького інституту порівняльного вивчення мови та літератури Заходу і Сходу. З 1925 р. до 1928 р. очолював Одеське українське бібліографічне товариство. У 1926-1928 рр. – завідуючий відділом україністики Одеської Центральної наукової бібліотеки. У цей же час дійсний член багатьох наукових товариств Одеси: комісії краєзнавства при ВУАН, наукового товариства при

Дослідники історії Південної України

ВУАН, філії Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства. У 1925-1926 рр. – керівник історико-філософської секції Кам'янець-Подільського наукового при ВУАН товариства.

З 1 жовтня 1928 р. – позаштатний дійсний член кабінету первісної культури Науково-дослідної кафедри історії України при ВУАН. У 1929-1933 рр. – дійсний член, науковий співробітник Київської філії Харківського науково-дослідного інституту ім. Т.Г.Шевченка. Наприкінці 1920-х рр. – співробітник різних гуманітарних установ ВУАН: комісії давнього українського письменства, етнографічної комісії, культурно-історичної комісії, кабінету примітивної культури і народної творчості (з 1926 р. – кореспондент) і комісії новітньої історії України (виконуючий обов'язки керівника). У 1931-1933 рр. – старший науковий співробітник кафедри української етнографії при ВУАН. З 1933 р. – співробітник Інституту антропології та етнографії АН СРСР у Ленінграді.

Навесні 1934 р. засуджено до трьох років виправних робіт і заслано спочатку до с. Малоархангельське Курської області, а згодом до Іркутську. У 1956 р. помертно реабілітований.

З 1937 р. до 1945 р. – професор і завідувач кафедри російської мови Іркутського педагогічного інституту. У 1942-1945 рр. – професор Іркутського університету. З 1945 р. по 1953 р. – професор кафедри слов'янської філології Ленінградського державного університету.

Сфери наукових інтересів: історія української та російської літератури, історія українського театру, український фольклор, етнографія і етнологія, славістика, бібліографістика.

Зробив огляд видань Одеського наукового товариства та інших бібліографічних матеріалів, статей та рецензій. На основі картотеки Одеської центральної наукової бібліотеки склав бібліографічний огляд українського наукового літературознавства за 1917-1927 рр. Написав передмову до покажчика “Михайло Коцюбинський” (Одеса, 1928 р.), де виклав свій погляд щодо методики складання персональних покажчиків.

Автор і упорядник близько 100 наукових праць (зокрема, 5 монографій, 3 брошури, близько 130 наукових статей).

Публікації про К.О. Копержинського та рецензії на його праці:

• Сафронов Г.И. К.А. Копержинский: (К десятилетию со дня смерти) // Славянская филология. – Л., 1964. – С. 130-135.

Бібліографічний довідник. Том II

- Білокінь С.І. Копержинський Костянтин Олександрович // Українська радянська енциклопедія. – К., 1980. – Т. 5. – С. 390-391.
- Гуменюк М.П. К.О. Копержинський – бібліограф і книгознавець // Формування і використання бібліографічних фондів. – К., 1984. – С. 114-121.
- Березовський І.П. Копержинський Костянтин Олександрович // Українська літературна енциклопедія. – К., 1990. – Т. 2. – С. 560.
- К.О. Копержинський – бібліограф і книгознавець // Гуменюк М.П. Біла джерел української радянської бібліографії. – К., 1991. – С. 18-25.
- Копержинський Костянтин Олександрович – український і російський літературознавець, фольклорист, етнограф, бібліограф // Баженов Л.В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців ХІХ-ХХ ст.: Історіографія. Бібліографія. Матеріали. – Кам'янець-Подільський, 1993. – С. 239.
- Копержинський Костянтин Олександрович // Енциклопедія Українознавства: В 10 т. – Т. 3. – Львів, 1994. – С.1129-1130.
- Савенок Л.А. Кость Капержинський і Одеса (до 100-річчя від дня народження вченого-слависта) // Одесі-200. – Ч. II. – Одеса, 1994. – С. 30-32.
- Урецька Н.О. Бібліографічна та книгознавча діяльність К.О. Копержинського: (До 100-річчя від дня народж.) // Тези ХХV звіт. наук. конф. проф.-викл. складу і аспірантів фак. бібл.-інформ. систем за 1993-1994 навч. рік. – К., 1994. – С. 32-33.
- Назаренко Є. Кость Копержинський // Поділля і Волинь у контексті українського національного відродження: Науковий збірник. – Хмельницький: Доля, 1995. – С. 300-302.
- Юркова О.В. Діяльність науково-дослідної кафедри історії України М.С. Грушевського (1924-1930 рр.). – К., 1999. – С. 103-105, 113, 123, 170, 194, 197, 238-239, 306-309, 315-318, 331, 340, 351, 354.
- Заруба В.М. Історик держави і права України академік М.Є. Слабченко (1882-1952): Монографія. – Дніпропетровськ, 2004. – С. 81, 116, 128, 136, 164, 179-180, 265-266, 421-422.
- Жданова Р.С. Копержинський Костянтин Олександрович // Українські бібліографи. Біографічні відомості. Професійна діяльність. Бібліографія. – К., 2008. – С. 207-209.
- Бузейчук В.М. Етнологічні дослідження одеського періоду наукової діяльності К.О. Копержинського // Лукомор'я: археологія,

Дослідники історії Південної України

етнологія, історія Північно-Західного Причорномор'я. – 2009. – Вип. 3. – С. 76-81.

- Левченко В.В. Копержинский Костянтин Олександрович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 178-180.

- Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту. – Одеса: ТЕС, 2010. – С. 147, 202, 229, 265-266, 273-274, 282, 298, 352, 357, 367.

- Іваневич Л.А., Іваневич В.С. До бібліографії праць Костя Копержинського // Наукові праці Кам'янець-Подільського університету. Сер. Бібліотекознавство. Книгознавство. – 2010. – Вип. 2. – С. 86-96.

Книги К.О. Копержинського, що стосуються історії Південної України:

- **Обжинки: Обряди збору врожаю у слов'янських народів нової доби розвитку.** – Одеса, 1926. – 59, [1] с.

- **Українське наукове літературознавство за останнє десятиліття. 1917-1927.** – К.: Всеукраїнська АН, 1929. – 34 с.

Найважливіші статті К.О. Копержинського, що стосуються історії Південної України:

- **Питання про наукову постановку справи вивчення побуту** // Червоний шлях. – 1925. – № 5. – С. 103-111.

- **Бібліографічні уваги до історії української книги 80-90-х років XIX століття в Одесі** // Праці Одеської Центральної Наукової Бібліотеки. – 1927. – Т. I. – С. 164-171.

- **Огляд видань Одеського наукового при Українській АН товариства** // Записки Українського бібліографічного товариства в Одесі. – 1928. – Ч. 1. – С. 34-37.

- **Бібліографічний огляд. Українське літературознавство і критика** // Україна. – 1928. – Кн. 28. – С. 110-123.

- **Пережиток симпатетичної магії в косарській обрядовості на Україні** // Ювілейний збірник на пошану академіка М.С. Грушевського. – Т. II. – 1928. – С. 3-9.

- **М.Ф. Комаров у суперечках з цензурою наприкінці 80-х і на поч. 90-х років** // Україна. – 1929. – Кн. 33. – С. 50-64.

Бібліографічний довідник. Том II

• **Науково-дослідчий і науково-видавничий рух Радянської України в 1928 році. Бібліографічний огляд. Українське літературознавство, історія театру й критика // Україна. – 1929 – Кн. 36. – С. 98-120.**

• **Відрядження наукового співробітника К.О. Копержинського до Ленінграду й Одеси // Україна. – 1929. – Кн. 37. – С. 172-173.**

• **Українське наукове літературознавство за останнє десятиліття, 1917-1927 // Студії з історії України науково-дослідної кафедри історії України. – К., 1929. – Т. 2. – С. 21-52.**

Валерій Левченко

КОРОЛЕВСЬКА Юлія Юріївна (17.01.1987, м. Бердянськ).

У 2010 р. закінчила Бердянський державний педагогічний університет, здобула ступінь магістра та кваліфікацію викладача історії вищого навчального закладу. У 2010-2013 рр. – аспірантка кафедри історії України Бердянського державного педагогічного університету. Згодом – асистент цієї кафедри. З 2015 р. – заступник декана соціально-гуманітарного факультету Бердянського державного педагогічного університету.

Співробітниця науково-дослідного Інституту історичної урбаністики.

Працює над кандидатською дисертацією “Гендерний аспект урбанізації на півдні України (друга половина XIX – початок XX ст.)”. Науковий керівник – В.М. Константинова.

Сфери наукових інтересів: гендерні відносини, гендерна статистика, історія жіноцтва на півдні України у другій половині XIX – на початку XX ст.

Автор 18 наукових публікацій з історії регіону.

Учасниця ReSET “Гендер, сексуальність та влада” (2011-2014 рр.), Другої літньої школи “Єврейська історія та культура Центрально-Східної Європи” (27 червня – 22 липня 2011 р., Львів), Європейського молодіжного парламенту (20-24 серпня 2014 р., Ганджа, Азербайджанська Республіка), програми неформальної освіти молоді України “Студії живої історії”(2016 р.).

E-mail: korolevskaja_ju@ukr.net

Дослідники історії Південної України
Публікація про Ю.Ю. Королевську:

• Королевська Юлія Юріївна // Наукова школа професора А.В. Бойка: персоналії та доробок / Упорядники: Ігор Лиман, Вікторія Константинова. – Запоріжжя, 2011. – С. 324-325.

Статті Ю.Ю. Королевської, що стосуються історії Південної України:

• **Всеагальний перепис 1897 року як джерело вивчення населення Південної України** // Zeszyty Historyczne Semper Fidelis. — Studenckie Kolo Naukowe Semper Fidelis, 2010. — 1(3).— С. 65-86.

• **Регуляція шлюбно-сімейних відносин на півдні України (друга половина XIX – початок XX ст.): гендерний аспект** // Права людини в контексті Загальної декларації прав людини. Вип. III / За ред. І.В. Алексеєнко, В.А. Папанової. – Донецьк: Державне видавництво “Донбас”, 2011. – С. 158-163.

• **Специфіка етнічного складу населення міст Таврійської губернії кінця XIX ст.: гендерний аспект** // Матеріали сьомої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Науковий потенціал 2011”, 21-23 березня 2011 року. – Частина 2. – Київ, 2011. – С. 18-21.

• **Жінки в системі станової стратифікації населення Таврійської губернії в останньому десятилітті XIX ст.** // Матеріали П'ятої Міжнародної науково-практичної конференції “Жінка в науці та освіті: минуле, сучасність, майбутнє”. – Київ, 2011. – С. 322-327.

• **Регулювання шлюбно-сімейних відносин на Півдні України (друга половина XIX – початок XX ст.): гендерний аспект** // Музейний вісник. – № 11/2. – Запоріжжя, 2011. – С. 79-84.

• **Система жіночої освіти в Південній Україні (друга половина XIX – початок XX ст.)** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2011. – Вип. XXXI. – С. 98-102.

• **Прояви девіантної поведінки жіноцтва Катеринославської губернії в 70-х роках XIX століття (за матеріалами інституту рукопису)** // Друга всеукраїнська наукова конференція “Досягнення соціально-гуманітарних наук в сучасній Україні”: у 3-

Бібліографічний довідник. Том II

х частинах. – Дніпропетровськ: ТОВ “Інновація”, 2012. – Ч. 3. – С. 44-46.

• **Розширення сфер професійної діяльності жіноцтва м. Одеси у другій половині XIX – початку XX ст. (за матеріалами Державного архіву Одеської області)** // Записки історичного факультету / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2012. – Вип. 23. – С. 129-137.

• **Інтелігенція міста Бердянська другої половини XIX століття в щоденниках В.К. Крижанівського** // Сучасні проблеми та шляхи їх вирішення в науці, транспорті, виробництві та освіті'2012: Збірник наукових праць SWorld. – Том 49. – Одеса, 2012. – С. 50-57.

• **Внутрисемейные отношения населения Южной Украины во второй половине XIX: гендерный аспект** // Science and Education. A New Dimension: [scientific journal]. – Budapest, 2013. – Issue 12. – P. 62-64.

Вікторія Константинова

КОСТОМАРОВ Микола Іванович (16.05.1817, с. Юрасівка Воронежської губернії – 19.04.1885, м. Санкт-Петербург) – доктор руської історії (1864 р.).

Син кріпачки та поміщика. Випускник історико-філологічного факультету Харківського університету (1836 р.). Вчитель історії у київських гімназії, приватних пансіонах, Інституті шляхетних дівчат, ад'юнкт-професор кафедри руської історії Київського університету Св. Володимира (1846-1847 рр.). Лідер та ідеолог слов'янофільської української організації Кирило-Мефодіївське братство. Заарештований та засланий до Саратова. Професор кафедри руської історії Санкт-Петербурзького університету (1859-1862 рр.). Член Археографічної комісії, що за його редакцією видала 12 томів “Актів Южной и Западной России”. Автор белетристичних творів на історичну тематику.

Член Історичного товариства Нестора літописця, Московського археологічного товариства, Сербського ученого товариства (1869 р.), член Південно-Слов'янської академії (1870 р.), член-кореспондент Санкт-Петербурзької Академії Наук (1876 р.). Золоті медалі від С.-Петербурзької Академії Наук (1861, 1872 рр.). Почесний член університету Св. Володимира (1884 р.). Премія

Дослідники історії Південної України

Санкт-Петербурзької Академії Наук за працю “Останні роки Речі Посполитої”. Кавалер ордену Станіслава I ступеню (1880 р.).

Засновник української історіософії як автор трактату “Книга буття українського народу”, просякнутого ідеєю українського месіанства. Праця “Скотской бунт” мала вплив на погляди Д. Оруела. Праці історика забарвлені романтизмом попередньої історіографічної доби, але мали й ознаки позитивізму.

Хоча у роботах М. Костомарова південноукраїнських регіон розчинений у більш загальному понятті “Южная Русь (Россия)”, праці історика безпосередньо торкаються цих земель. Передусім йдеться про козакознавчі студії. Дослідник вважав, що рівність між козаками, боротьба за віру і землю християнську посприяли тому, що їх лави постійно примножувались. Вважав, що українське козацтво постало на противагу татарському. Згодом українське козацтво, на думку історика, уникаючи свавілля старост і воєвод, не бажаючи коритися існуючим законам, створило вільну спільноту – Запорозьку Січ. Перші документи, які підтверджують існування Запорожжя, він знаходить у грамоті Сигізмунда Августа від 1568 р. Вважав, що поступово із промислового козацького товариства утворюється лицарське, військове. Тема Південної України найяскравіше відбита у висвітлені істориком морських походів козаків та взаємин з Кримським ханством та Османською імперією.

Публікації про М.І. Костомарова та рецензії на його праці:

- Карпов Г.Ф. Г. Костомаров как историк Малороссии. – М., 1871. – 35 с.
- Антонович В. Костомаров как историк // Киевская старина. – 1885. – № 5. – С. 26-34.
- Грушевський М. Українська історіографія і Микола Костомаров. Пам’яті М.Костомарова в двадцять п’яти роковини його смерті // Літературно-науковий вісник. – 1910. – Т. L. – Кн. V. – С. 209-225.
- Дорошенко Д. Микола Іванович Костомаров. Літературні характеристики українських письменників. – К.; Ляйпціг, Б. р. – 94 с.
- Грушевський Михайло. Костомаров і новітня Україна // Український історик. – XXI. – Ч. 1-4 (81-84). – 1984. – С. 148-170.
- Пінчук Ю.А. Микола Іванович Костомаров: 1817-1885. – К., 1992. – 232 с.

Бібліографічний довідник. Том II

- Prymak Thomas M. Mykola Kostomarov: A Biography. – Toronto-Buffalo-London, 1996. – XXII, 263 p.
- Ващенко В.В. Лекції з української історичної науки другої половини XIX – початку XX ст. (М. Костомаров, В. Антонович, М. Грушевський). Монографія. – Дніпропетровськ, 1998. – 144 с.
- Петренко С. Археографічна спадщина Миколи Костомарова. – К., 2000. – 192 с.
- Сондерс Д. Микола Костомаров і творення української етнічної ідентичності // Київська старовина. – 2001. – № 5. – С. 21-32.
- Энциклопедия жизни и творчества Н.И. Костомарова (1857-1885). – К., Донецк, 2001. – 570 с.
- Смолій В.А., Пінчук Ю.А., Ясь О.В. Микола Костомаров: Віхи життя і творчості: Енциклопедичний довідник / Вступ. ст. і заг. ред. В.А. Смолія; Ред. кол.: В.А. Смолій (голова), Г.В. Боряк, В.М. Даниленко, М.П. Ковальський, В.Ф. Колесник, А.М. Михненко, Ю.А. Пінчук, О.П. Реєнт, О.В. Ясь (відп. секр.). – К., 2005. – 543 с.
- Ясь О. Конструкція часу в історіюписанні Миколи Костомарова // Україна в Центральньо-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.). – Вип. 5. – Київ, 2005. – С. 512-530.
- Чалая Т.П. Н.И. Костомаров (1817-1885 гг.): общественно-политические взгляды и деятельность: Дис. ... канд. ист. наук. – Воронеж, 2006. – 260 с.
- Чалая Т.П. Славянский мир Н.И. Костомарова. – Воронеж, 2007. – 205 с.
- Ясь О. Між достовірним та уявним. Микола Костомаров як історик-художник // Український археографічний щорічник / НАН України. Археографічна комісія. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського. – Вип. 15. – К., 2010. – С. 232-250.

**Вибрані праці М.І. Костомарова, що стосуються історії
Південної України:**

- **Борьба украинских казаков с Польшей в 1 п. 17 в. до Богдана Хмельницкого** // Отечественные записки. – 1856. – № 9. – С. 193-254.

Дослідники історії Південної України

- **Султан турецький и запорожцы** // Русская старина. – 1872. – № 10. – С. 450-451.
- **Переписка турецького султана с запорожцями в 17 ст.** // Русская старина. – 1872. – № 10. – С. 450-451.
- **Богдан Хмельницький – данник Оттоманської Порты** // Вестник Европы. – 1878. – № 12. – С. 806-817.
- **История казачества в памятниках южнорусского народного песенного творчества** // Русская мысль. – 1880. – № 1. – С. 1-39; № 2. – С. 1-60; № 5. – С. 33-54; № 6. – С. 35-71; № 7. – С. 37-68; № 8. – С. 1-33.
- **Черты народной южнорусской истории** // Костомаров Н.И. Исторические произведения. Автобиография. – К., 1989. – С. 8-107.
- **Иван Свирговский, украинский казацкий гетман XVI века** // Костомаров Н.И. Исторические произведения. Автобиография. – К., 1989. – С. 262-282.
- **Казаки: сб. моногр. и исслед.** – М., 1995. – 608 с.

Олександр Музичко

КОЧУБИНСЬКИЙ Олександр Олександрович (22.10.1845, м. Кишинів – 13.05.1907, м. Одеса) – доктор слов'яно-руської філології (1877 р.), ординарний (1877 р.) та заслужений (1896 р.) професор.

З родини священика. Дитячі та юнацькі роки провів в Аккермані, який вважав своїм рідним містом. Закінчив історико-філологічний факультет Московського університету (1867 р.). Найбільший вплив на формування його історичних поглядів мав професор Ніл Попов. У 1871-1907 рр. викладав слов'янознавчі дисципліни в Новоросійському університеті Одеси. Редактор “Записок” університету, декан історико-філологічного факультету (1903-1905 рр.). Найбільшу увагу приділяв історії чехів та поляків. Декілька років викладав на Одеських вищих жіночих курсах. Учнями професора були В. Мочульський, М. Попруженко, С. Кульбакін, Є. Будде, С. Вілінський та інші. Учасник археологічних з'їздів у Російській імперії. Починаючи з кінця 1860-х рр. регулярно відвідував з науковими відрядженнями слов'янські країни. Зокрема, досліджував українську мову Східної Галичини.

Дійсний член Одеського товариства історії і старожитностей (1883 р.), Грецького та Чеського наукових товариств, Московського археологічного товариства, Грецького товариства у

Бібліографічний довідник. Том II

Константинополі, Чеської Академії Наук. Один із засновників Історико-Філологічного товариства при Новоросійському університеті (1889 р.), зокрема, його візантійського відділення.

Почесний громадянин м. Аккерман (1899 р.). Кавалер сербського ордену Савви III ступеню (1891 р.). Нагороджений преміями Санкт-Петербурзької Академії Наук: митрополита Макарія (1887 р.), графа Уварова (1900 р.).

Як історик Південної України, один з перших звернувся до середньовічної історії Аккермана, використавши дані епіграфіки. Археологічні дослідження науковець проводив, зокрема, у районі с. Нерубайське, знайшовши скарб запорозьких козаків. З археологічними студіями була пов'язана пам'яткоохоронна діяльність історика. Він брав участь в обстеженні та спробах збереження Судацької та Аккерманської фортець. У 1896 р. здійснив подорож на нижній Дністер, де обстежив кургани та інші пам'ятки біля села Троїцьке.

Публікації про О.О. Кочубинського та рецензії на його праці:

- Карский Е.Ф. А.А. Кочубинский (Некролог) // Русский филологический вестник. – 1907. – № 3. – С. 218-219.
- Попруженко М.Г. Историко-литературные труды профессора А.А. Кочубинского. – Одесса, 1909. – 15 с.
- Лаптева Л.П. История славяноведения в России в XIX веке. – М., 2005. – С. 753-789.
- Баранник Л.Ф., Самойлов Ф.О. Кочубинський О.О. // Професори Одеського (Новоросійського) університету. Біографічний словник. – Т. 3. – Одеса, 2005. – С. 134-140.

**Вибрані праці О.О. Кочубинського, що стосуються історії
Південної України:**

- Лапидарные надписи XV ст. из Белгорода, что ныне Аккерман // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1889. – Т. XV. – С. 506-548.
- Поездка на нижний Днестр в с. Троицкое // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1896. – Т. XIX. – С. 1-11.

Дослідники історії Південної України

• **Граф Андрей Иванович Остерман и раздел Турции: Из истории восточного вопроса** // Записки Императорского Новороссийского университета. – Т. 74. – 1899. – С. 1-526.

• **Тира (Тирас) – Белгород-Аккерман и его новая лапидарная надпись от 1454 г.** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1901. – Т. XXIII. – С. 79-198.

Олександр Музичко

КУЛАКОВСЬКИЙ Юліан Андрійович (13.07.1855, Поневеж Ковенської губ. – 21.02.1919, м. Київ) – професор.

З родини священника. Випускник Московського університету (1876 р.). Стажувався у німецьких університетах, брав участь у семінаріях Т. Моммзена. У 1881-1919 рр. – професор кафедри класичної філології університету Св. Володимира у Києві. Доктор римської словесності (1888 р.), член-кореспондент РАН (1906 р.). Член Московського археологічного товариства (1890 р.), Одеського товариства історії та старожитностей (1891 р.), Таврійської вченої архівної комісії (1895 р.), Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті (1897 р.). Голова Історичного товариства Нестора-літописця у Києві (1908-1919 рр.). Один із ініціаторів створення Київського товариства охорони пам'яток старовини та мистецтва (1910 р.). Учасник 6-15 археологічних з'їздів у Російській імперії, міжнародних конгресів істориків у Римі, Берліні, Лейдені. Активний діяч російського шовіністичного руху (“чорносотенці”).

Кавалер орденів Св. Станіслава I-III ступенів, Св. Анни II і III ступенів, Св. Володимира III і IV ступенів. Лауреат премії митрополита Макарія.

Автор 160 наукових праць. З них значна частина присвячена Північному Причорномор'ю, переважно Криму в пізньоантичну та ранньосередньовічну (візантійську) добу. Здійснив археологічні дослідження у Криму (Керч, Старий Крим), працював разом з Арсенієм Маркевичем над складанням археологічної мапи Криму, спрямованої на вивчення раннього християнства у Криму. Вперше окреслив розвиток вивчення Криму в історичній думці.

Публікації про Ю.А. Кулаковського та рецензії на його праці:

• Латышев В.В. Рец. на: Кулаковский Ю.А. Керченская христианская катакомба 491 года // Журнал министерства

Бібліографічний довідник. Том II

народного просвещения. – 1891. – № 12. – Отд. Крит.-библиогр. – С. 393-405.

- Грушевський М. Рец. на: Кулаковский Ю. К истории Готской епархии в Крыму в VIII веке // Записки наукового товариства імені Т. Шевченка. – Т. XXVIII. – 1899. – Кн. II. – С. 2.

- Варнеке Б.В. Записка об учёных трудах Юлиана Андреевича Кулаковского, профессора Императорского Киевского университета Св. Владимира (1876-1906 гг.) // Известия Общества археологии, истории и этнографии при Императорском Казанском университете. – Казань, 1907. – Т. 23. – Вып. 1. – Прил. – С. 14-30.

- Башкиров А.С. Рец. на: Кулаковский Ю.А. Прошлое Тавриды // Журнал министерства народного просвещения. – 1915. – № 2. – Отд. Крит.-библиогр. – С. 395-403.

- Деревицкий А.Н. Памяти профессора Ю.А. Кулаковского // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – Симферополь, 1920. – № 57. – С. 324-36.

- Матвеева Л. Юліан Кулаковський: сюжети з класичного світу (80-ті роки XIX ст.) // Східний світ. – 1998. – № 1-2. – С. 149-166.

- Юлиан Андреевич Кулаковский, 1855-1919: библиографический указатель / сост. и авт. вступ. ст. А.А. Пучков. – К., 1999. – 52 с.

- Пучков А.А. Юлиан Кулаковский и его время: Из истории антиковедения и византистики в России. – К., 2000. – 354 с.

- Матвеева Л. Юлиан Кулаковский: жизнеописание. – К., 2002. – 482 с.

- Непомнящий А.А. Новые материалы об изучении Крыма украинскими историками в конце XIX – начале XX века // Рукописна та книжкова спадщина України: Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів. – К., 2002. – Вип. 7. – С. 131-145.

- Непомнящий А.А. Подвижник изучения боспорских древностей: Ю.А. Кулаковский // Боспорские исследования. – Симферополь, 2003. – Вып. 3. – С. 366-379.

- Непомнящий А.А. Из истории подготовки “Археологической карты Крыма”: По данным переписки Ю.А. Кулаковского с А.И. Маркевичем // Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини: Збірник наукових праць Інституту проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. – К., 2006. – Вип. 3. – Ч. 2. – С. 127-142.

Дослідники історії Південної України

• Непомнящий А.А. Доктор римской словесности: Юлиан Кулаковский // Непомнящий А. А. Подвижники кримведения. Симферополь, 2006. – С. 205-236.

Вибрані праці Ю.А. Кулаковського, що стосуються історії Південної України:

- **Древности Южной России: Керченская христианская катакомба 491 года.** – СПб., 1891. – 30 с.
- **К истории Боспора Киммерийского в конце VI века** // Византийский временник. – 1895. – Т. 3. – Вып. 1. – С. 1-17.
- **Заметки по истории и топографии Крыма** // Археологические известия и заметки. – 1896. – Т. 4. – № 1. – С. 1-6.
- **К истории Готской епархии в Крыму в VIII веке** // Журнал министерства народного просвещения. – 1898. – № 2. – С. 173-202.
- **Прошлое Тавриды.** – К., 2002. – 225 с.
- **История Византии.** – СПб., 2003. – Т. 1: 395-518 годы. – СПб., 2003. – 493 с.; Т. 2: 518-602 годы. – СПб., 2003. – 394 с.; Т. 3: 602-717 годы. – СПб., 2004. – 350 с.

Олександр Музичко

КУЧУК-ІОАННЕСОВ (Оганесян) Христофор (Хачатур) Іванович (05.12.1852, м. Григоріополь Херсонської губернії – 1919).

Випускник (1875 р.), професор і директор (1911-1914 рр.) Лазаревського інституту східних мов у Москві. Член Московського археологічного товариства, Таврійської вченої архівної комісії (1910 р.). Вірменолог. Автор вірмено-російського словника. Під час польових досліджень зібрав близько 150 стародавніх вірменських написів, зокрема, в Аккермані, Ізмаїлі, Феодосії, Поділлі.

Публікації про Х.І. Кучук-Іоаннесова та рецензії на його праці:

- Непомнящий А. “Україніка” за кордоном: документи фонду Х. Оганесяна у Центральному державному історичному архіві республіки Вірменія // Студії з архів. справи та документознавства. – К., 1996. – Т. 2. – С. 90-92.
- Непомнящий А.А. Кучук-Іоаннесов Христофор Іванович: [Огляд ф. № 40 ЦДІА Республіки Вірменія] // Непомнящий А.А.

Бібліографічний довідник. Том II

Очерки развития исторического краеведения Крыма в XIX – начале XX века. – Симферополь: Таврида, 1998. – С. 110-112.

Праці Х.І. Кучук-Іоаннесова, що стосуються історії Південної України:

- **Армянския надписи в г. Григориополе Херсонской губернии.** – М., 1896. – 16 с.
- **Старинные армянские надписи и старинные рукописи в пределах Юго-Западной Руси и в Крыму // Древности восточные.** – Т. II. – Вып. III. – М., 1903. – С. 33-75.
- **Армянская надпись из Карасубазара. Армянская надпись из Симферополя // Известия Таврической ученой архивной комиссии.** – 1910. – № 44. – С. 6-9, 39-41.
- **Древние армянские рукописи из Крыма // Известия Таврической ученой архивной комиссии.** – 1912. – Т. 47. – С. 113-123.
- **Армянские рукописи // Известия Таврической ученой архивной комиссии.** – 1914. – № 51. – С. 195-201.
- **Армянские надписи из Крыма // Известия Таврической ученой архивной комиссии.** – 1915. – № 52. – С. 213-215.
- **Григорий Нисский (331-394 гг.): Армянская рукопись VIII века из Одессы // Известия Таврической ученой архивной комиссии.** – 1916. – № 53. – С. 73-80.

Олександр Музичко

ЛАГОДОВСЬКА Олена Федорівна (15.07.1899, м. Одеса – 13.12.1958, м. Київ) – кандидат історичних наук (1943 р.).

У 1922 р. закінчила Волинський інститут народної освіти.

У 1920-1925 рр. працювала у Волинському науково-дослідному музеї. З 1925 р. по 1930 р. навчалась у Харківській науково-дослідній кафедрі історії української культури. У 1926-1930 рр. проходила аспірантську підготовку в Державному археологічному інституті матеріальної культури та Ленінградському університеті. У 1929-1930 рр. працювала в Одеському державному історико-археологічному музеї, де обробляла кремінні знахідки з Усатівських курганів.

У 1930 р. захистила промоційну працю “Мегалітичні культури Правобережжя України”.

Дослідники історії Південної України

З 1 жовтня 1930 р. – завідувач відділу первісного суспільства та давнього рабовласницького Сходу Одеського державного історико-археологічного музею. З 1939 р. – старший науковий співробітник, а з 1949 р. – завідувач відділу археології первісного суспільства Інституту археології АН УРСР.

Брала участь в експедиціях до Чуваської республіки (1927 р.), Воронежу (1928 р.), Ізюму, Черкас, Тульчина (1929 р.). У 1930 р. брала участь в археологічній експедиції на території проєктованої Бузької електростанції.

Сфери наукових інтересів: археологія, історія первісного суспільства та античності, історія археології.

О.Ф. Лагодівська проводила польові дослідження – відкриття та розкопки низки археологічних пам'яток. Вивчала пам'ятки доби міді, бронзи, усатівської культури, мегалітичного комплексу, проблеми відносин степових і лісостепових племен неоліту і енеоліту. На підставі багаторічних досліджень усатівської культури у 1943 р. вперше висловила думку, що скотарство усатівського населення було не тільки приселищним, але й сезонно-кочовим. Започаткувала дискусію про характер і етапи розвитку скотарства у Північному Причорномор'ї, час його структуризації. З поступовим накопиченням різноманітних джерел у 1950-1960 рр. довела, що домінуюча роль скотарства в цьому регіоні простежується вже на початку III тис. до н. е. в ямно-катакомбний час.

Автор і упорядник близько 40 наукових праць (зокрема, 1 монографії, 1 брошури, близько 40 наукових статей).

Публікації про О.Ф. Лагодівську та рецензії на її праці:

- Памяти Елены Федоровны Лагодовской // Краткие сообщения Института археологии АН СССР. – Москва, 1960. – Вып. 9.

- Бруяко И.В. Северо-западное Причерноморье в VII-V вв. до н. э. начало колонизации Нижнего Поднестровья // Античный мир и археология. – Вып. 9. – Саратов, 1993. – С. 60-78.

- Кушнір В.Г. Господарство і побут населення Південно-Західної України в епоху розпаду первісного суспільства: Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – Одеса, 1999. – 16 с.

- Черняков І. До 100-річчя з дня народження О.Ф. Лагодівської // Вісник: Українське товариство охорони пам'яток історії та культури. – К., 1999. – № 1 (3). – С. 72-74.

Бібліографічний довідник. Том II

- Вісник Одеської комісії краєзнавства при Всеукраїнській Академії Наук. 1924-1930: Систематичний розпис змісту / Упорядник Л.О. Жирнова. – Одеса, 1999. – С. 31.
- Черняков І.Т. Олена Лагодовська (1899-1958) // Археологія, мистецтво, культура. – № 4-6. – 2000. – С. 98-99.
- Лысенко С.С. К вопросу о реконструкции погребального убранства эпохи поздней бронзы на территории Украины // Чтения, посвященные 100-летию деятельности в Государственном Историческом музее В.А. Городцова. – М., 2003. – Ч. 1. – С. 150-152.
- Левченко В.В. Лагодовська Олена Федорівна // Одеські історичні. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 193-195.

Найважливіші статті О.Ф. Лагодовської, що стосуються історії Південної України:

- **Археологічна подорож до с. Курисово-Петровського** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при УАН. – Ч. 4-5. Секція археологічна. – Одеса, 1929. – С. 141-146.
- **Раскопки Одесского историко-археологического музея под Одессой в 1936 г.** // Советская археология. – Вып. V. – М.-Л., 1940. – С. 239-263 (у співавторстві з В.І. Селіновим).
- **Проблеми Усатівської культури** // Наукові записки Інституту історії і археології УРСР. – Уфа, 1943. – № 1. – С. 53-66.
- **Розкопки Усатівського кургану** // Наукові записки Інституту історії і археології УРСР. – К., 1946. – № 2. – С. 38-54.
- **Усатівська культура і її місце в археологічному минулому України** // Вісник АН УРСР. – 1947. – Ч. 6.
- **Пам'ятки Усатівського типу** // Археологія. – 1953. – Т. 8.
- **Кургани скіфського часу в с. Курилівці** // Археологічні пам'ятки УРСР. – К., 1956. – Т. VI. – С. 17-20 (у співавторстві з Р.І. Виезжевим, Ф.Б. Копиловим).
- **А.В. Добровольский (1885-1956 гг.)** // Краткие сообщения Института археологии АН УССР. – 1957. – Вып. 7. – С. 113-114.

Валерій Левченко

Дослідники історії Південної України

ЛЕБЕДЕНКО Олександр Михайлович (30.05.1951, м. Рені Одеської обл.) – доктор історичних наук (1996 р.), професор (1996 р.).

У 1968 р. закінчив середню школу № 2 м. Рені Одеської області. У 1969-1974 рр. навчався на історичному факультеті Одеського державного університету імені І.І. Мечникова. Отримав диплом за спеціальністю “Історик, викладач історії і суспільствознавства”.

З 1976 по 1980 рр. працював викладачем історії та суспільствознавства в Ізмаїльському міському училищі № 7, другим секретарем Ізмаїльського РК ЛКСМУ, директором районної заочної школи. З 1980 р. – викладач кафедри марксизму-ленінізму Ізмаїльського державного педагогічного інституту. Після успішного проходження стажування в Київському педагогічному інституті ім. О.М. Горького в 1983 р. захистив кандидатську дисертацію “Удосконалення форм і методів політичної агітації на селі в роки восьмої п’ятирічки (на матеріалах партійних організацій України)”. Науковий керівник – М.Є. Гурін З 1983 по 1986 рр. виконував обов’язки декана факультету іноземних мов ІДПІ. З 1987 по 1996 рр. працював на кафедрі всесвітньої історії Переяслав-Хмельницького державного педагогічного інституту ім. Г.С. Сковороди.

Докторську дисертацію “Анархізм в Україні (кінець XIX – початок XX ст.)” захистив у спеціалізованій вченій раді інституту історії України НАН України в 1996 р. Науковий консультант – В.Г. Сарбей.

З листопада 1996 р. по жовтень 2013 р. – ректор Ізмаїльського державного педагогічного інституту (з 2002 р. – Ізмаїльського державного гуманітарного університету), завідувач кафедри всесвітньої історії ІДГУ. Зараз знаходиться на заслуженому відпочинку.

У березні 1999 р. обраний почесним академіком Української Академії історичних наук. З січня 2002 р. член спеціалізованої вченої ради Д 41.051.08 Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова. Член редакційних колегій часописів “Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету” (Ізмаїл); краєзнавчого журналу “Суворівські читання” (Ізмаїльський історичний музей О.В. Суворова).

З 2012 р. є дійсним членом Національної Спілки краєзнавців України.

Сфери наукових інтересів: проблеми соціокультурної, етнічної та політичної історії півдня України, політичні партії та громадські

Бібліографічний довідник. Том II

організації в житті південноукраїнського суспільства, краєзнавство Придунав'я, історія розвитку освіти в Бессарабії.

Нагороди: премія “Людина року в м. Ізмаїл” (2002), знаки МОН України “Відмінник освіти” (2005), “Петра Могили” (2006).

Офіційний науковий керівник 3 аспірантів, 5 захищених кандидатських дисертацій.

Автор та упорядник понад 60 наукових праць та статей.

E-mail: alexander.lebedenko@live.ru

Публікації про О.М. Лебеденка:

- Лебеденко Олександр Михайлович // Бібліографічний покажчик наукових праць професорсько-викладацького складу та аспірантів ІДП / Укладач: О. Колесников / Ізмаїльський державний педагогічний інститут. – Ізмаїл, 2000. – С. 8-9.

- Лебеденко Олександр Михайлович //Українські історики ХХ століття: Бібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2006. – Вип. 2.

Книги О.М. Лебеденка, що стосуються історії Південної України:

- **Українське Придунав'я** – Кн. 1. – Ізмаїл, 1998 – 190 с. (у співавторстві).

- **Українське Придунав'я** – Кн. 2. – Ізмаїл, 2000. – 186 с. (у співавторстві).

- **Українське Подунав'я: минуле та сучасне.** – Одеса: Астропринт, 2002. – 208 с. (у співавторстві).

- **Українське Подунав'я: роки незалежності (історичний нарис).** – Одеса: Астропринт, 2008. – 290 с. (у співавторстві).

- **Південна Бессарабія з найдавніших часів до кінця XVIII ст.** Навчально-методичний посібник / Л.Ф. Циганенко, О.М. Лебеденко, А.В. Дізанова та інші; під ред. Л.Ф. Циганенко. – Ізмаїл: ТОВ РВА “СМИЛ”, 2011. – 246 с. (у співавторстві).

- **Південна Бессарабія (кінець XVIII-XIX ст.).** Навчально-методичний посібник / Л.Ф. Циганенко, О.М. Лебеденко, А.В. Дізанова та інші; під ред. Л.Ф. Циганенко. – Ізмаїл: ТОВ РВА “СМИЛ”, 2011. – 216 с. (у співавторстві).

Дослідники історії Південної України

• **Джерела історії Південної Бессарабії (з давніх часів до кінця XIX ст.)** / Упорядники: О.М. Лебеденко, Л.Ф. Циганенко та інші; відп. упорядник Н.О. Гончарова. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2013. – 191 с. (у співавторстві).

Найважливіші статті О.М. Лебеденка, що стосуються історії Південної України:

• **До історії виникнення анархізму в Одесі** // Міжнародна науково-теоретична конференція, присвячена 200-річчю міста. – Одеса, 1994.

• **Периодическая печать в общественном развитии южного степного региона Российской империи (вторая треть XIX в.)** // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – 2002. – Вип. 12.

• **Освіта в Подунав'ї у XIX - на початку XX ст.** // Проблеми історії України XIX - початку XX ст. – К.: Інститут історії НАН України, 2003. – Вип. X.

• **Сотрудничество университетов стран еврорегиона “Нижний Дунай” в области образования и науки** / А.М. Лебеденко, Н.П. Лебеденко // Университеты и общество. – М., 2003.

• **Розвиток освіти в Подунав'ї (XIX - початок XX ст.)** // Історія України. – 2004. – № 5 (357).

• **Ізмаїльська область** // Енциклопедія історії України. – Львів, 2006 (у співавторстві).

• **Тероризм в Україні під час революції 1905-1907 рр.** // Проблеми історії України XIX - початку XX ст. – К.: Інститут історії НАН України, 2008. – Вип. XV.

Лілія Циганенко

ЛЕВЧЕНКО Галина Сергіївна (09.04.1969, с. Соколівка Крижопільського р-ну Вінницької обл.).

У 1986 р. закінчила Савинецьку СШ Тростянецького р-ну Вінницької обл. з срібною медаллю. Працювала лаборантом, старшою піонервожатою Савинецької СШ. Впродовж 1987-1989 рр. навчалася в Балтському педагогічному училищі, яке закінчила з відзнакою. У 1989-1994 рр. навчалася на історичному факультеті

Бібліографічний довідник. Том II

Одеського державного університету імені І.І. Мечникова, отримавши диплом зі спеціальності “Історик, викладач історії”.

З 1994 до 1998 р. навчалася в заочній аспірантурі Одеського державного університету імені І.І. Мечникова.

Працює над кандидатською дисертацією “Внесок газети “Одеський Вестник” у розвиток історичного краєзнавства на півдні України (1827-1894 рр.)”. Науковий керівник – В.М. Хмарський.

З 1994 р. – старший лаборант кафедри історії України Одеського державного університету імені І.І. Мечникова, з вересня 1995 р. – асистент, з вересня 2003 р. – старший викладач цієї кафедри.

Член робочої групи при Державному архіві Одеської області з підготовки до видання “Книга пам’яті. Голодомор 1932-1933 рр. Одеська область” (2009-2016 рр.). Учасник проекту “Через традиції добросусідства – до міжетнічної толерантності” (2011 р.), реалізованого Одеською обласною організацією ВГО “Комітет виборців України” спільно з історичним факультетом Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Сфери наукових інтересів: історія періодичних видань Півдня України XIX ст., розвиток краєзнавчих студій на Півдні України XIX ст., розвиток краєзнавчих досліджень на сторінках газети “Одеський Вестник”, історія церкви в Одесі в др. пол. XIX – на поч. XX ст., розвиток історіографії, біографістики та інтелектуальної біографії на Півдні України.

Є співавтором першої за обсягом та повнотою відображення наукової реконструкції заснування, діяльності та закриття Олександрівської церкви, яка в різні періоди існувала при Рішельєвському ліцеї (1818-1865) та Новоросійському університеті (1865-1920), розкрила внесок у її функціонування як культової установи в цілому та структурного підрозділу вишу зокрема окремих представників причту. Вперше комплексно дослідила значення метричних книг цієї церкви як історичного джерела для проведення синтетичних наукових досліджень у різних напрямках і галузях.

Автор і упорядник понад 30 наукових праць (зокрема, 1 бібліографічного видання і 2 колективних монографій).

E-mail: levchenkoukrlav@ukr.net

Публікації про Г.С. Левченко та рецензії на її праці:

- Болебрух А.Г. Нові здобутки одеських істориків (Рец. на кн.: Записки історичного факультету Одеського державного

Дослідники історії Південної України

університету. – 1995-1999. – Вип. 1-5, 7-10) // Дніпропетровський історико-археографічний збірник. – Вип. 2. – Дніпропетровськ, 2001. – С. 672.

- Корнієнко В. Нове дослідження з історії культурного життя Одеси XIX – початку XX ст. [Рец.:] Левченко В.В., Левченко Г.С. Олександро-Невська церква Новоросійського університету: історія, персоналії, документи. – Одеса, 2015. – 360 с. // Славістична збірка. Вип. 1: Збірка статей за матеріалами Перших Міжнародних наукових Соханівських читань (м. Київ, 18 листопада 2014 р.) / За редакцією Д. Гордієнка та В. Корнієнка. – К., 2015. – С. 381-383.

- Урсу Д. У пошуках перлин історичного джерелознавства: Рец. на кн.: Левченко В.В., Левченко Г.С. Олександро-Невська церква Новоросійського університету: історія, персоналії, документи. – Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2015. – 360 с. (Праці Державного архіву Одеської області. Т. XLIII) // Краєзнавство. – 2015. – № 3/4. – С. 319-321.

- Латись Ю. Дослідження одеських істориків про університетську церкву [Рец.:] Левченко В.В., Левченко Г.С. Олександро-Невська церква Новоросійського університету: історія, персоналії, документи. – Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2015. – 360 с. // Часопис української історії / За ред. доктора історичних наук, професора А.П. Коцура. – Київ, 2016. – Вип. 33. – 146 с. – С. 135-137.

- Лиман І. Рецензія на книгу: Левченко В. Олександро-Невська церква Новоросійського університету: історія, персоналії, документи / В.В. Левченко, Г.С. Левченко. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2015. – 360 с. // Емінак: науковий щоквартальник. – 2016. – № 1 (13) (січень-березень). – Т. 2. – С. 130-132.

Книги Г.С. Левченко, що стосуються історії Південної України:

- **Анатолій Діомидович Бачинський. До 75-річчя з дня народження (біографічні матеріали) / Упорядники: Бачинська О.А., Левченко Г.С., Новікова Л.В., Хмарський В.М. – Одеса: Сміл, 2008. – 216 с. – (Історики Українського Причорномор'я; Вип. 1).**

- **Одеський національний університет імені І.І. Мечникова (1865-2015): історія та сучасність / гол. ред. І.М. Коваль;**

Бібліографічний довідник. Том II

Одеський нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. – Одеса: ОНУ, 2015. – С. 249-293 (у співавторстві з В.В. Левченком і В.М. Хмарським).

• **Олександрівська церква Новоросійського університету: історія, персоналії, документи** / В.В. Левченко, Г.С. Левченко. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2015. – 360 с.

**Найважливіші статті Г.С. Левченко, що стосуються історії
Південної України:**

• **Динаміка міського населення в Південній Україні в кінці 50-х – 80-х роках ХХ століття** // Записки історичного факультету / Одеський державний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 1996. – Вип. 2. – С. 115-121.

• **Археографія на сторінках “Одесского вестника” (30-ті – середина 50-х рр. ХІХ ст.)** // Дніпропетровський історико-археографічний збірник. – Вип. 2. – Дніпропетровськ: Генеза, 2001. – С. 338-350.

• **Вплив Кримської війни (1853-1856 рр.) на періодику півдня України (за матеріалами газети “Одесский вестник”)** // Проблемы славяноведения: Сб. научных статей и материалов. – Вип. 9. – Брянск: Издательство БГУ, 2007. – С. 32-38.

• **Під егідою Рішельєвського ліцею: газета “Одесский вестник” в умовах лібералізації суспільного життя на Півдні України наприкінці 50-х рр. ХІХ ст.** // Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри. – Одеса: ВМВ, 2011. – С. 239-244.

• **Біоісторіографічні дослідження в українській історіографії на зламі ХХ-ХХІ століть: регіональний аспект** // Історіографічні дослідження в Україні / Ред. кол.: В.А. Смолій (гол.), О.А. Удод (відп. ред.), Д.С. Вирський, І.Н. Войцехівська, В.М. Даниленко, М.Ф. Дмитрієнко, Я.С. Калакура, В.Ф. Колесник, І.І. Колесник, В.В. Кравченко, С.В. Кульчицький, В.В. Масненко, Ю.А. Пінчук, О.П. Реєнт, О.В. Ясь (відп. секр.). – Вип. 22. – К.: Ін-т іст. України, 2012. – С. 443-462 (у співавторстві з В.В. Левченком).

• **Історико-краєзнавчі публікації на шпальтах “Одесского Вестника” (1827-1894): напрями, періодизація, автори** // Краєзнавство. – № 2. – К., 2012. – С. 36-44.

• **“Музей изящного искусства” Императорского Новороссийского университета: фонды, персонал, судьба** //

Дослідники історії Південної України

Вопросы музеологии. – № 2 (6). – СПб., 2012. – С. 105-113 (у співавторстві з В.В. Левченком).

• **Періодична преса як осередок козакознавчих студій у ХІХ ст. (на прикладі газети “Одесский Вестник”)** // Чорноморська минувшина. Записки Відділу історії козацтва на півдні України Науково-дослідного інституту козацтва Інституту історії України НАН України. – Вип. 7. – Одеса: СПД Бровкін О.В., 2012. – С. 76-83.

• **З історії українського театру: бенефіси Марії Заньковецької в Одесі** // Південний захід. Одесика. Історико-краєзнавчий науковий альманах. – Вип. 16. – Одеса: Друкарський дім, 2013. – С. 240-251 (у співавторстві з В.В. Левченком).

• **Газета “Одесский вестник” (1827-1894) як історичне джерело досліджень з історії Крима** // Наш Крим = Our Crimea = Bizim Qirimimiz. – Вип. 1: Збірка статей за матеріалами Першої Міжнародної наукової конференції “Крим в історії України”, присвяченої 700-літтю спорудження мечеті хана Узбека в Старому Криму / За ред. Д.С. Гордієнка та В.В. Корнієнка. – К., 2015. – С. 156-166.

Едуард Петровський

ЛИННИЧЕНКО Іван Андрійович (12.10.1857, м. Київ – 9.06.1926, м. Сімферополь) – доктор російської історії (1894 р.), член-кореспондент Санкт-Петербурзької (1913 р.) та Краківської (1900 р.) Академії наук.

У 1875 р. закінчив І Київську чоловічу гімназію. У 1875-1880 рр. навчався на історичному відділенні історико-філологічного факультету університету Св. Володимира. Після отримання диплома у 1880-1883 рр. перебував у статусі залишеного для підготовки до професорського звання під керівництвом В. Антоновича та В. Іконнікова. У 1884 р. у Санкт-Петербурзькому університеті захистив магістерську дисертацію “Взаимные отношения Руси и Польши”. У 1894 р. в університеті Св. Володимира захистив дисертацію на ступінь доктора російської історії “Черты из истории сословий Юго-Западной Руси”.

Педагогічна кар'єра у вищій школі охоплює період 1884-1926 рр. Викладав на кафедрах руської історії на посадах приват-доцента, екстраординарного, ординарного та заслуженого професора у Новоросійському, Московському, Таврійському

Бібліографічний довідник. Том II

(Кримському) університетах та Одеських вищих жіночих курсах. Член багатьох наукових та громадських товариств. Засновник та голова Одеського бібліографічного товариства при Новоросійському університеті (1911-1919 рр.). Учасник численних наукових конференцій, зокрема, археологічних з'їздів, з'їзду істориків у Москві (1915 р.). Засновник одеської школи істориків. Серед відомих учнів: П. Клепацький, М. Слабченко, Є. Загорівський, А. Флоровський. За ініціативи професора почесними членами Новоросійського університету було обрано видатних істориків В. Іконнікова та О. Шахматова.

Сфери наукових інтересів: східноєвропейська медієвістика та ранньомодерний час, історія західних слов'ян, історія літератури XIX ст., архівістика, бібліографістика, археологія, колекціонування.

В якості дослідника історії Південної України проявив себе передусім як краєзнавець. Його участь у краєзнавчому русі відбилась у написанні відповідних робіт та організаційних ініціативах. Зібрав цінну колекцію книг, архівних джерел та предметів з історії Одеси, що увійшли до колекцій та фондів одеських музеїв, архіву та бібліотек. Ініціював святкування 100-річчя заснування Рішельєвського ліцею та видання спогадів про цей заклад, яке упорядковував. На сторінках одеських газет звертався з проханнями про передання йому важливих історичних документів, здебільшого з історії Одеси. Майже всіх своїх учнів спрямував на дослідження документів з архіву колишнього Новоросійського та Бессарабського генерал-губернатора. На основі цього архіву прагнув заснувати одеський історичний архів. Здебільшого речові та зображальні джерела збирався зосередити в музеї міста Одеси. Найціннішими у творчому доробку науковця є нариси про одеських градоначальників, публікації документів про діяльність кримського адміністратора А.М. Бороздіна та нарис про справу перейменування вулиць Одеси. В якості археолога розкопав кілька курганів на території Південної України.

Нагороди: орден Св. Станіслава II ступеня (1903 р.), світло-бронзова медаль на честь 300-річчя Дому Романових (1913 р.).

Публікації про І.А. Линниченка та рецензії на його праці:

- Янжул И., Лапко-Данилевский А., Дьяконов М. Записка об учёных трудах профессора И.А. Линниченко // Протоколы заседаний историко-филологического отделения императорской Академии наук. – СПб., 1913. – С. 216-217.

Дослідники історії Південної України

• Платонов С.Ф. И.А. Линниченко: некролог // Известия Академии наук СССР. Сер. 6. – Л., 1926. – Т. 20. – С. 1415-1416.

• Толочко О.О. Дві не зовсім академічні дискусії: І.А. Линниченко, Д.І. Багалій, М.С. Грушевський // Український археографічний щорічник: Нова серія. – К., 1993. – Вип. 2. – С. 92-103.

• Ясь О. Линниченко Иван Андрійович // Українські історики ХХ століття: біобібліографічний довідник / Ін-т історії України НАН України. – К.; Львів, 2003. – Вип. 2, ч. 1 (Українські історики). – С. 187-189.

• Непомнящий А.А. Крымоведение в творчестве И.А. Линниченко // Культура народов Причерноморья. – Симферополь, 2004. – № 50. – Т. 1. – С. 29-34.

• Мирошниченко В.О. Линниченко Иван Андрійович // Професори Одеського (Новоросійського) університету. Біографічний словник. – Одеса, 2005. – Т. 3. – С. 229-234.

• Непомнящий А.А. И.А. Линниченко: неизвестные страницы биографии известного историка // Непомнящий А. А. Подвижники крымоведения. – Симферополь, 2006. – С. 169-187.

• Музичко О. Теоретико-методологічні проблеми історичної науки в інтелектуальній спадщині професора І.А. Линниченка (1857-1926) // Історіографічні дослідження в Україні. – Вип. 19. – К., 2008. – С. 74-96.

• Музичко О., Солодова В. Справа заснування “Музею міста Одеси” на початку ХХ ст.: ініціатори, задуми та реалії // Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею. – № 5. – 2008. – С. 31-40.

• Музичко О.Є. Історико-краєзнавчі студії Одеської школи істориків професора Новоросійського університету І.А. Линниченка на початку ХХ ст. // Краєзнавчий вісник. – № 1 (27). – 2007-2008. – Одеса, 2009. – С. 24-32.

**Вибрані праці І.А. Линниченка, що стосуються історії
Південної України:**

• **Учан-Су** / псевд.: И.А. Л. // Записки Крымского горного клуба. – 1900. – № 5. – С. 20.

• **Екскурсія Крымского горного клуба 10.IV.1900: посвящается П.К.Г.К.А.Л.Б.Д. [председателю Крымского горного клуба А.Л. Бертье-Делагарду]** / псевд.: И.А. Л. // Записки Крымского горного клуба. – 1900. – № 5. – С. 19-20.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Мания переименования** // Одесские новости. – 1909. – 8 сентября. – № 7910. – С. 2.
- **К биографии Таврического губернатора генерал-лейтенанта Андрея Михайловича Бороздина.** – Симферополь, 1913. – [2], 11, [2] с., 1 л. портр.
- **За кулисами университета-юбилера (по поводу статьи А. Кауфмана)** // Одесские новости. – 1915. – 24 октября.
- **Отзыв о сочинении “Начальные годы Ришельевского лица” [Д. Блюменфельд]** // Записки Императорского Новороссийского университета. – Официальный отдел. – [Одесса], 1916. – С. 1-3.
- **Патриархальные градоправители.** – Одесса, 1916. – 24 с.
- **К старым одесситам** // Одесский листок. – 1916. – 6 марта.
- **100-летие Ришельевского лица** // Одесский листок. – 1916. – 29 октября.
- **Одесса и Франция** // Одесский листок. – 1918. – 22 декабря.

Олександр Музичко

ЛОНГІНОВ Аркадій Васильович (4.03.1843, м. Санкт-Петербург – 1919, м. Одеса).

Випускник Олександрівського ліцею у Санкт-Петербурзі. Голова Одеської судової палати. Сенатор судового департаменту.

Кавалер орденів Білого Орла, Св. Анни I та II ступенів, Св. Володимира II та III ступенів, Св. Олександра Невського.

Член-кореспондент Московського археологічного товариства (1893 р.). Член Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті (1889 р.). Дійсний (1889 р.) та почесний (1912 р.) член Одеського товариства історії та старожитностей.

Саме в Одеському товаристві історії та старожитностей розкрився як дослідник Південної України, Одеси та Криму. Підготував новий статут товариства. Вів активну пам'яткоохоронну діяльність щодо збереження Судацької та Аккерманської фортець. Представник товариства на археологічних з'їздах, ювілейних урочистостях. Поповнював колекцію музею товариства. Південноукраїнської території торкався у своїх дослідженнях “Слова про Ігорів похід” та договорів русичів з візантійцями.

*Дослідники історії Південної України***Публікації про А.В. Лонгінова та рецензії на його праці:**

- Хмарський В.М. Археографічна діяльність Одеського товариства історії і старожитностей. – Одеса, 2002. – С. 87, 90, 317, 332, 339, 367, 371-372.
- Палієнко М. “Киевская старина” у громадському та науковому житті України (кінець XIX – початок XX ст.). – К., 2005. – С. 274.

Вибрані праці А.В. Лонгінова, що стосуються історії Південної України:

- **Устройство Одесского порта и первоначальный отвод земли гор. Одессы // Записки Одесского общества истории и древностей.** – 1894. – Т. XVII. – Материалы. – С. 73-85.
- **Письмо Голенищева-Кутузова 1794 г. к Попову с упоминанием о Гаджибее, посланное из Белгорода-Днестровского // Записки Одесского общества истории и древностей.** – 1910. – Т. XXVIII. – Протоколы. – С. 56-57.
- **Каркнит, Калос-Лимен, г. Успе и р. Панд // Записки Одесского общества истории и древностей.** – 1910. – Т. XXVIII. – Протоколы. – С. 191-199.

Олександр Музичко

МАЙДАНЕВИЧ (КУЗЬМІНА) Сніжана Борисівна (11.09.1987, с. Нова Некрасівка Ізмаїльського р-ну Одеської обл.).

У 2010 р. закінчила історичний факультет Ізмаїльського державного гуманітарного університету за спеціальністю “Педагогіка та методика середньої освіти. Історія”.

2010-2013 рр. – навчання в аспірантурі Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

З 2012 р. є членом Національної спілки краєзнавців України.

У 2015 р. захистила кандидатську дисертацію “Трансформації етносоціальної структури населення Бессарабії (перша половина XIX ст.)”.

З вересня 2015 р. – викладач кафедри української і всесвітньої історії та культури Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Сфера наукових інтересів: етносоціальна історія Бессарабії.

Автор 15 наукових праць.

E-mail: taum12@mail.ru

Бібліографічний довідник. Том II
Найважливіші статті С.Б. Майданевич (Кузьміної), що
стосуються історії Південної України:

- **Міграційні процеси в Бессарабії в першій половині XIX ст.** // Наукові записки з української історії. – 2011. – Вип. 27. – С. 43-50.
- **Формування соціально-правового статусу болгар Бессарабії в першій половині XIX ст.** // Записки історичного факультету / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – 2011. – Вип. 22. – С. 117-126.
- **Місце та роль іноземних колоністів у розвитку сільського господарства Бессарабії в першій половині XIX ст.** // Грані історії. – 2012. – Вип. 5. – С. 168-178.
- **Єврейське населення Бессарабії в першій половині XIX ст.** // Етнічна історія народів Європи. – 2012. – №. 38. – С. 75-79.
- **Цигани в етнічній структурі населення Бессарабії в першій половині XIX ст.** // Краєзнавство. – 2013. – № 1 (82). – С. 41-46.
- **Этнокультурные группы Буджак в исторической динамике** // Буджак: историко-этнографические очерки народов юго-западных районов Одесщины. – Одесса: PostScriptUm. – СМІЛ, 2014. – С. 146-170 (підрозділ до колективної монографії спільно з О.А. Прігарінім).
- **Зміни етнічного складу населення Бессарабії (перша половина XIX ст.)** // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 75-річчю ІДГУ “Дунайські наукові читання: європейський вимір і регіональний контекст”. – Ізмаїл, РВВ ІДГУ, Сміл, 2015. – Т. 1: Історія. Економіка. Педагогіка. – С. 49-51.

Лілія Циганенко

МАКАРЕВСЬКИЙ Олександр Григорович (чернече ім'я – Феодосій) (03.05.1822, Чернігівщина – 05.02.1885, м. Катеринослав) – професор, єпископ.

Навчався в Чернігівській духовній семінарії. У 1849 р. закінчив Київську духовну академію. З 31 січня 1850 р. – професор Смоленської духовної семінарії, де викладав історичні дисципліни. Був членом комітету зі складання історико-статистичного опису Смоленської єпархії. 28 травня 1852 р. висвячений на священика.

Дослідники історії Південної України

1853 – ректор Вяземського повітового та парафіяльного духовних училищ. 29 червня 1855 р. рукопокладений у сан протоієрея. Після смерті дружини, у травні 1861 р. прийняв чернечий постриг. У 1862 р. переведений до Санкт-Петербурга на посаду інспектора Петербурзької семінарії з возведенням у сан архімандрита. У 1863 р. призначений ректором Воронежської духовної семінарії та намісником Свято-Алексєєвського Акатова монастиря. Був членом Воронежської духовної консисторії та благочинним монастирів Воронежської єпархії. Редактор “Воронєзьких єпархіальних відомостей”. 28 січня 1867 р. рукопокладений на єпископа Острогозького, вікарія Воронежської єпархії.

З 23 червня 1871 р. – єпископ Катеринославський і Таганрозький.

З 1873 р. – почесний член церковно-археологічного товариства при Київській духовній академії.

Зробив вагомий внесок в історичне краєзнавство Південної України.

Невдовзі після зайняття кафедри в Катеринославі виступив засновником “Катеринославських єпархіальних відомостей”, які стали 33-ми за хронологією серед Єпархіальних відомостей імперії. На сторінках “Катеринославських єпархіальних відомостей” з’явилась низка публікацій єпископа з церковної історії переважно XVIII ст., деякі з яких пізніше вийшли окремими виданнями.

Більшість матеріалів архівів Катеринославської консисторії, архієрейського будинку, Самарського монастиря, парафіяльних церков, які були в розпорядженні єпископа, на сьогодні втрачені, тож праці Макаревського є надзвичайно цінним джерелом для вивчення минулого церкви на півдні України.

Щодо методології робіт, то єпископ обрав традиційний для свого часу шлях “слідування за джерелами”, тож більшість його праць побудовані на переказі документальних матеріалів із наведенням розлогіх цитат, завдяки чому кількість фактологічних помилок зведена до мінімуму.

Низку документів XVIII ст. розмістив у додатках до своїх робіт.

Публікації про О.Г. Макаревського та рецензії на його праці:

- Беднов В. Преосвященный Феодосий, епископ Екатеринославский и Таганрогский, и его труды по истории Екатеринославщины // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – Екатеринослав, 1910. – Вып. 6. – С. 89-115.

Бібліографічний довідник. Том II

- Швидько Г.К. Єпископ Феодосій Макаревський – дослідник історії Катеринославщини // Історія України: маловідомі імена, події, факти: Збірник статей. – Вип. 8. – К.: Рідний край, 1999. – С. 276-282.
- Швидько Г.К. Катеринославщина та її найвидатніші діячі духовного звання (XVIII-XIX ст.) // Матеріали для історико-статистичного опису Катеринославської єпархії. Церкви та приходи минулого XVIII століття. – Дніпропетровськ: ВАТ “Дніпрокнига”, 2000. – С. 23-26.
- Лиман І.І. Російська православна церква на півдні України останньої чверті XVIII – середини XIX століття. – Запоріжжя: РА “Тандем-У”, 2004. – С. 14-15, 50.
- Лиман І.І. Макаревський Олександр // Енциклопедія історії України: У 10 т. / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. – К.: Наук. думка, 2009. – Т. 6: Ла-Мі. – С. 438.

Книги О.Г. Макаревського, що стосуються історії Південної України:

- Самарский, Екатеринославской епархии, Пустынно-Николаевский монастырь. – Екатеринослав: тип. Екатеринославского губернского правления, 1873. – 141 с.
- Материалы для историко-статистического описания Екатеринославской епархии. Церкви и приходы прошедшего XVIII столетия. – Екатеринослав: тип. Я.М. Чаусского, 1880. – Вып. I, II. – 572, 373 с.
- Матеріали для історико-статистичного опису Катеринославської єпархії. Церкви та приходи минулого XVIII століття. – Дніпропетровськ: ВАТ “Дніпрокнига”, 2000. – 1080 с.

Вибрані статті О.Г. Макаревського, що стосуються історії Південної України:

- Краткие сведения о местно-чтимой иконе Божией Матери, находящейся в Самарском Пустынно-Николаевском монастыре Екатеринославской епархии // Екатеринославские епархиальные ведомости. Отдел неофициальный. – 1872. – № 18. – С. 288-296; № 19. – С. 303-311; № 20. – С. 319-327.

Дослідники історії Південної України

• **Краткие сведения о Екатеринославской епархии вообще и о епископах ея** // Екатеринославские епархиальные ведомости. Отдел неофициальный. – 1875. – № 8-9.

• **Исторический обзор православной христианской церкви в пределах нынешней Екатеринославской епархии до времени формального открытия ея** // Екатеринославские епархиальные ведомости. Отдел неофициальный. – 1876. – № 1-6.

Ігор Лиман

МАКІСНКО Олексій Анатолійович (26.07.1978, м. Херсон) – кандидат історичних наук (2006 р.).

У 1995 р. закінчив Херсонську загальноосвітню школу № 55. У 1995-1999 рр. навчався на історичному факультеті Херсонського державного педагогічного університету, отримавши диплом з відзнакою за спеціальністю “Педагогіка і методика середньої освіти. Історія”. У 2000 р. після завершення магістратури здобув кваліфікацію магістра історії.

У 1998-1999 рр. працював учителем історії Херсонської загальноосвітньої школи № 9. З грудня 1999 р. – викладач кафедри історії України Херсонського державного педагогічного університету, з травня 2007 р. – старший викладач, а з березня 2008 р. – доцент кафедри історії України та методики викладання Херсонського державного університету. У 2001-2004 рр. виконував обов'язки помічника декана історичного факультету з наукової роботи, у 2006-2008 рр. – завідувача практиками інституту психології, історії та соціології Херсонського державного університету.

З вересня 2008 р. по серпень 2011 рр. перебував у докторантурі, а з вересня 2011 р. по грудень 2014 р. працював на посаді старшого наукового співробітника Інституту української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України.

З вересня 2015 р. – доцент кафедри туризму Херсонського державного університету.

Кандидатську дисертацію “Розвиток земської статистики в Херсонській губернії” захистив у червні 2006 р. в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна. Науковий керівник – Є.Г. Сінкевич.

Працює над докторською дисертацією “Документальна спадщина земських установ в Україні”. Науковий консультант – І.Б. Матяш.

Бібліографічний довідник. Том II

З 2008 р. – член правління Херсонської обласної організації Національної спілки краєзнавців України.

Брав участь у реалізації проекту підготовки та видання “Української архівної енциклопедії” (2008 р.), а також першого в Україні археографічного видання з історії земських установ (2015 р.).

Лауреат премії імені Василя Веретеннікова у номінації археографія, архівна евристика (2015 р.).

Сфери наукових інтересів: розвиток земського самоврядування на Півдні України, історія архівної справи, джерелознавство, біографістика.

Автор і упорядник понад 100 наукових праць (зокрема, 1 археографічного видання, 1 енциклопедичного видання, близько 100 наукових статей).

E-mail: olex.makienko@gmail.com

Публікація про О.А. Макієнка:

• Макієнко Олексій Анатолійович // Українські історики. Бібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. – К., 2010. – Вип. 3. – С. 174-175.

Книга О.А. Макієнка, що стосується історії Південної України:

• **Діяльність земських установ на Херсонщині. 1865-1920: збірник документів** / Державна архівна служба України; Державний архів Херсонської області; уклад.: В. Лебідь (кер. проекту), О. Макієнко, І. Сінкевич, О. Шинкаренко; передмова та коментарі: О. Макієнко. – Херсон: Айлант, 2015. – 636 с. (разом із В.О. Лебедем, І.Ю. Сінкевич, О.І. Шинкаренко).

Найважливіші статті О.А. Макієнка, що стосуються історії Південної України:

• **З історії розвитку та діяльності земської статистичної служби в Херсонській губернії (70-80-ті роки XIX ст.)** // Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету: Південна Україна XIX-XX століття. – Запоріжжя, 2000. – Вип. 5. – С. 119-129.

Дослідники історії Південної України

- **Б.Д. Грінченко на Херсонщині: маловідомі сторінки біографії українського діяча** // Студії з архівної справи та документознавства. – К., 2003. – Т. 10. – С. 168-172.
- **А.М. Грабенко і розвиток земського самоврядування в Херсонській губернії (кінець XIX – початок XX ст.)** // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2004. – Вип. 15. – С. 85-92.
- **Ф.О. Василевський – статистик Херсонського земства (до 150-річчя від дня народження)** // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2005. – Вип. 18. – С. 96-106.
- **Листування Олександра Русова з Олександром Лашкевичем** // Архіви України. – 2005. – № 5-6. – С. 32-48.
- **Земські статистики у громадівському русі 1880-х років на Півдні України** // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2005. – Вип. 20. – С. 64-74.
- **Діячі Херсонського земства: Олександр Олександрович Русов** // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2007. – Вип. 26. – С. 187-194.
- **Концепція “обласництва” у статистичних дослідженнях Херсонського земства** // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2007. – Вип. XXI. – С. 103-107.
- **Архів Херсонського губернського земства: формування, склад, історична доля** // Архіви України. – 2009. – № 6. – С. 116-127.
- **Документальна спадщина установ м. Херсона у реаліях постреволуційної доби (перша половина 1920-х років)** // Пам’ятки: археографічний щорічник. – К., 2009. – Т. 10. – С. 77-93.
- **Біля витоків земської періодики в Україні: “Сборник Херсонского земства” (1868-1906)** // Проблеми історії України XIX – початку XX ст.: Зб. наук. праць. – К., 2011. – Вип. XIX. – С. 418-428.

Наталія Макієнко

МАКСИМЕНКО Євгенія Володимирівна (04.10.1987, м. Шахтарськ Донецької обл.) – кандидат історичних наук (2014 р.).

У 2004 р. закінчила загальноосвітню школу I-III ст. № 6 м. Шахтарська.

Бібліографічний довідник. Том II

У 2005-2010 рр. навчалася на історичному факультеті Донецького національного університету, отримала диплом зі спеціальності “Історія”, спеціалізацію проходила на кафедрі історіографії, джерелознавства, археології та методики викладання історії.

З грудня 2010 р. по листопад 2013 р. навчалася в аспірантурі Донецького національного університету з відривом від виробництва.

У 2014 р. захистила кандидатську дисертацію “Міська геральдика Донбасу XVIII – початку XXI ст.”. Науковий керівник – А.В. Гедьо.

Сфери наукових інтересів: українська міська геральдика, розвиток гербознавства в Україні, емблематика, символіка, семіотика.

Автор 20 наукових статей.

E-mail: yemaksymenko@gmail.com

**Найважливіші статті Є.В. Максименко, що стосуються історії
Південної України:**

• **Міська геральдика Донбасу XVIII-XIX ст.** // Історичні і політологічні дослідження: науковий журнал. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – № 1-2 (49). – С. 91-97.

• **Типові помилки в сучасних муніципальних гербах Донбасу** // Історичні і політологічні дослідження: науковий журнал. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – № 3-4 (45-46). – С. 79-84.

• **Радянська геральдика Донецької області** // Наукові праці: науково-методичний журнал. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – Вип. 134. – Т. 147. – С. 110-115.

• **Сучасна муніципальна геральдика Донецької області** // Історичні і політологічні дослідження: науковий журнал. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – № 1-2 (47-48). – С. 279-284.

• **Сучасна міська геральдика Донецької області** // Вісник Донецького національного університету: Науковий журнал. Серія Б. Гуманітарні науки. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – № 2. – С. 192-197.

• **Сучасна геральдика Донбасу: автори гербів та гербознавці** // Грані історії: зб. наук. праць. – Горлівка: Вид-во ГДПШМ, 20 12. – Вип. 5. – С.189-196.

Дослідники історії Південної України

• **Міська геральдика Луганщини 60-80-х рр. ХХ ст.** // Нові сторінки історії Донбасу: Збірник статей. Кн. 21. – Донецьк, ДонНУ, 2012. – С. 244-251.

• **Сучасна міська геральдика Луганщини** // Схід: аналітично-інформаційний журнал. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2013. – № 6 (126). – С. 225-228.

• **Символіка сучасних міських гербів Донбасу та особливості практики їх створення** // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Збірка наукових праць. – Число 22-23. – К.: Інститут історії України, 2013. – С. 180-188 (у співавторстві з А.В. Гедьо).

(Анкета Є.В. Максименко)

МАЛЄЄВ Олександр Феоктистович (5(17).04.1879 – ? (не раніше грудня 1930 р.)).

У 1901 р. закінчив Катеринославську класичну гімназію.

З 1902 р. по 1904 р. викладав у недільних школах та народних університетах Катеринослава, Олександрівська, Одеси.

У 1906-1910 рр. навчався на історичному відділенні історико-філологічного факультету Новоросійського університету.

У 1911-1919 рр. викладав у приватних жіночих гімназіях.

Зі встановленням в Одесі радянської влади призначався на провідні посади Губернського відділу народної освіти: завідуючий підвідділу соціального виховання, заступник завідуючого губвно, голова правління робітників освіти, завідуючий шкільного підвідділу, завідуючий культурно-освітнього відділу.

З березня 1922 р. як представника культвідділу Губернського комітету професійно-технічної та спеціально-наукової освіти затверджено членом Наукового бюро того ж комітету.

З 1 вересня 1921 р. – викладач, у 1925-1930 рр. – професор, у 1921-1929 рр. – декан робітничого факультету, а з 1924 р. – член бюро ректорату Одеського інституту народного господарства. У 1924-1926 рр. – професор Одеського інституту народної освіти.

У 1902-1904 рр. – член Олександрівського комітету РСДРП. З 1925 р. – член КП(б)У.

У 1920-х рр. брав активну участь у роботі одеських наукових товариств: науковий співробітник Науково-дослідної кафедри марксизму-ленінізму (1922-1923 рр.), член соціально-історичної секції Комісії краєзнавства при ВУАН (1923-1930 рр.), дійсний

Бібліографічний довідник. Том II

член історично-етнологічного відділу філії Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства (1929-1930 рр.).

Від початку 1930-х рр. подальша доля невідома.

Сфери наукових інтересів: історія революційного руху та суспільно-політичні процеси в Україні на початку ХХ ст., історія освіти та євреїв, біографістика.

О.Ф. Малєєв є одним із ініціаторів та авторів збірки, присвяченої пам'яті першого професора-комуніста України – Є.М. Щепкіна. У своїй статті у цій збірці вчений описав революційні настрої в Новоросійському університеті восени 1905 р., суспільно-політичну ситуацію в Одесі після оголошення Маніфесту 17 жовтня 1905 р., риси характеру та революційну діяльність Є.М. Щепкіна. У нарисі “Революция 1905 года на море” відзначив вплив російсько-японської війни на революційний рух на флоті, розповів про “потьомкінські” дні та посліуючу за ними реакцію з боку царату. У статті “Александровская организация РСДРП...” реконструював історію виникнення, склад загальноміського комітету та діяльність в Олександрівську (з 1921 р. – Запоріжжя) соціал-демократичної організації. Вказав на розбіжності у політичних поглядах між олександрівськими соціал-демократами і меншовиками. Описав створення підпільної друкарні, поширення прокламацій, антивоєнну агітацію серед робітників і солдатів у період російсько-японської війни, революційні події 1905 р. та арешти членів організації.

Автор близько 10 наукових праць (зокрема, 5 брошур та близько 5 наукових статей).

Публікації про О.Ф. Малєєва та рецензії на його праці:

- Вісник одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – Ч. 1. – 1924. – С. 2; Ч. 2-3. – 1925. – С. 3.
- Наука и научные работники СССР (без Москвы и Ленинграда). – Л., 1928. – С. 238.
- Всеукраїнська наукова асоціація сходознавства. Одеська філія. 1926-1930. – Одеса, 1930. – С. 8.
- Одеський державний економічний університет. Нариси історії. – Одеса, 2000. – С. 23.
- Левченко В.В. Малєєв Олександр Феоктистович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок ХІХ – середина ХХ ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 223-224.

Дослідники історії Південної України

- Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту. – Одеса: ТЕС, 2010. – С. 152, 213-214, 217, 247, 274, 281-282, 301, 369.

Книги О.Ф. Малєєва, що стосуються історії Південної України:

- **Тридцать дней еврейского погрома в местечке Кривое Озеро. Из личных наблюдений и переживаний русского учителя.** – Одесса: Одесский губернский отдел народного образования, 1920. – 24 с.

- **Еврейские погромы на Украине.** – Одесса, 1920.

- **Одеса в 1905 году. Краткий исторический очерк к 20-летию революции 1905 г.** – Одеса: Изд-во “Коммунист”, 1925. – 32 с.

- **Рабочее и революционное движение на Запорожье.** – Одесса, 1925.

- **Революция 1905 года на море. Краткий исторический очерк к 20-летию революции 1905 г.** – Одеса: Кооперативное издательство “Коммунист”, 1925. – 32 с.

Найважливіші статті О.Ф. Малєєва, що стосуються історії Південної України:

- **Двухлетний юбилей Одесских Рабфаков ОПИ и ОСХИ // Новый путь. Журнал Одесских Рабфаков.** 1923. – № 1. – С. 54-60.

- **Александровская организация РСДРП, 1900-1905 гг. // На баррикадах: 1905 г. в Александровске / Под ред. М. Львовского.** – Запорожье: Запорожский окружком КП(б)У, 1925. – С. 1-18.

- **Проф. Е.Н. Щепкин в революционные дни 1905 г. и 1919-1920 гг. // Памяти проф. Евгения Николаевича Щепкина (13.05.1860–12.11.1920). Сборник, изданный Одесской секцией научных работников и Одесским домом учёных по случаю пятилетней годовщины со дня смерти Е.Н.Щепкина.** – Одесса, 1927. – С. 39-43.

- **Революція 1905 року та її світове значення // Чорноморська комуна.** – 1930. – 12 грудня.

Валерій Левченко

Бібліографічний довідник. Том II

МАЛІЦЬКА Юлія Геннадіївна (Julia Malitska) (23.04.1983, м. Дніпродзержинськ) – кандидат історичних наук (2010 р.), докторантка Сьодерторнського університету (Стокгольм, Швеція).

Впродовж 2001-2006 рр. навчалася на історичному факультеті Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. У 2006 р. закінчила магістратуру та отримала диплом із відзнакою. У тому ж році вступила до аспірантури Дніпропетровського національного університету за спеціальністю “Історія”. Науковий керівник – С.Й. Бобилева.

Впродовж навчання в аспірантурі виграла грант від Шведського інституту (Svenska Institutet) на стажування в Швеції. У вересні 2008 – березні 2009 р. стажувалась у Сьодерторнському університеті (Стокгольм, Швеція).

У 2010 р. захистила кандидатську дисертацію “Естонські шведи на Півдні Російської імперії: міграція, адаптація та акультурація переселенців-колоністів (1781-1871)”.

У 2011 р., пройшовши конкурс, була прийнята в докторантуру Центру Балтійських та Східно-європейських досліджень при Сьодерторнському університеті (Södertörns högskola).

Наразі завершує роботу над дисертаційним проектом і написанням книги з робочою назвою: “Negotiating Imperial Power: Colonists and Matrimony in the nineteenth-century Black Sea Steppe”.

Впродовж докторських студії неодноразово була стипендіатом Шведського інституту (Svenska Institutet) та Фондації Хельге Аксон Юнсон (Helge Ax:son Johnsons stiftelse).

Сфери наукових інтересів: історія Причорномор’я, соціальна та культурна історія Російської імперії та Східної Європи, гендер, колоніалізм та постколоніалізм.

У 2007-2010 рр. приймала участь в міжнародному проекті “Swedish colonies in Ukraine”, який фінансувався фундацією Östersjöstiftelsen (Швеція). Є співредактором і автором антології, виданої за результатами проекту: *People in Between: Baltic Sea Islanders as the Colonists in the Steppe, The Lost Swedish Tribe: Reapproaching the history of Gammalsvenskby in Ukraine*, eds. Piotr Wawrzeniuk and Julia Malitska (Södertörn University: Huddinge, Sweden, 2014), 151 p.

E-mail: julia.malitska@sh.se

Професійна сторінка:
http://www.sh.se/p3/ext/content.nsf/aget?openagent&key=sh_personal_profil_en_634541#!p3/ext/content.nsf/aget?openagent&key=sh_personal_publ_en_634541

*Дослідники історії Південної України***Вибрані статті Ю.Г. Малицької, що стосуються історії Півдня України:**

• **История шведских колонистов Юга Российской империи конца XVIII-XIX ст. в архивах Украины** // Вопросы германской истории: [сб. науч. тр. / отв. ред. С.И. Бобылева]. – Дніпропетровськ: Пороги, 2007. – С. 19-27.

• **Шведський етнос на Півдні Російської імперії (кінець XVIII – 1861 р.): Історіографічний аспект** // Вісник Дніпропетровського університету. Серія “Історія та археологія”. – 2007. – № 6. – С. 138-144.

• **Шведське населення на Півдні Російської імперії: передумови, причини та хід міграції** // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Історичні науки. – Чернігів: ЧДПУ, 2008. – Вип. 52. – С. 21-26.

• **Особливості геостратегічної політики Російської держави у XVIII ст.** // Вопросы германской истории: [сб. науч. тр. / отв. ред. С.И. Бобылева]. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – С. 213-222.

• **Міграція, адаптація та акультурація естонських шведів на Півдні Російської імперії (1781 р. – перша половина XIX ст.): аналіз шведської історіографії** // Гуржіївські історичні читання: [зб. наук. праць / ред. кол.: В.А. Смолій, А.І. Кузьмінський, С.Ю. Наумов]. – Черкаси: ЧНУ, 2009. – С. 111-115.

• **Акліматизація шведських мігрантів на Півдні Російської імперії** // Грані. – 2010. – № 1. – С. 12-14.

• Piotr Wawrzyniuk and Julia Malitska, **Approaching the “Lost Swedish Tribe” in Ukraine**, in *The Lost Swedish Tribe: Reapproaching the history of Gammalsvenskby in Ukraine*, eds. Piotr Wawrzyniuk and Julia Malitska (Södertörn University: Huddinge, Sweden, 2014), p. 13-38.

• **People in Between: Baltic Sea Islanders as the Colonists in the Steppe**, in *The Lost Swedish Tribe: Reapproaching the history of Gammalsvenskby in Ukraine*, eds. Piotr Wawrzyniuk and Julia Malitska (Södertörn University: Huddinge, Sweden, 2014), p. 61-88.

(Анкета Ю.Г. Малицької)

МАНУІЛОВА Катерина Віталіївна (12.05.1980, м. Ташкент, Узбекистан) – кандидат історичних наук (2012 р.).

У 1997 р. закінчила Великодолинську загальноосвітню школу № 2 Овідіопольського району Одеської області. У 1997-2002 рр.

Бібліографічний довідник. Том II

навчалась на історико-філологічному факультеті Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського, отримала диплом “магістр історії, викладач історії”.

З серпня 2002 р. по травень 2007 р. – вчитель історії у Великодолинській загальноосвітній школі № 2 Овідіопольського району Одеської області.

З вересня 2007 р. по грудень 2010 р. – асистент кафедри історії України Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. З грудня 2010 р. – викладач цієї кафедри.

У 2011 р. захистила кандидатську дисертацію “Політика українізації і національної меншини Півдня Української СРР у 20-30-ті рр. ХХ ст.” Науковий керівник – М.І. Михайлуца.

Сфери наукових інтересів: дослідження впливу політики українізації на національні меншини Півдня України в 20-30-ті рр. ХХ ст.; з’ясування ставлення радянської влади до національних меншин у контексті політики українізації; аналіз особливостей реалізації політики українізації в національно-адміністративних районах та в Молдавській Автономній Соціалістичній Радянській Республіці. У своїх працях розглянула трансформації політичні, культурні та мовні орієнтири національних меншин під час впровадження політики українізації. Простежила форми підтримки або протесту різних етносів південноукраїнського регіону заходам українізації.

Автор понад 20 наукових праць з політики українізації/коренізації на Півдні України у 20-х – 30-х рр. ХХ ст. (зокрема, 1 монографії, 20 наукових статей).

E-mail: katerinamanyilova@yandex.ru

Книга К.В. Мануїлової, що стосується історії Південної України:

• **Політика коренізації в південно-західних національно-адміністративних районах УРСР.** – Одеса: Тес, 2013. –150 с.

Найважливіші статті К.В. Мануїлової, що стосуються історії Південної України:

• **Правове забезпечення українізації державного апарату в національних районах і сільрадах УРСР (20-ті – поч. 30-х рр. ХХ ст.)** // Науковий вісник / Одеський державний економічний

Дослідники історії Південної України

університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2007. – № 10. – С. 170-177.

• **Вплив політики українізації на культурно-мовну акультурацію молдаван півдня України у 20-х – поч. 30-х рр. ХХ ст.** // Науковий вісник / Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2007. – № 17. – С. 220-226.

• **Рефлексії одеських освітян євреїв, росіян та українців на політику українізації у 1920-х – 1930-х роках (на матеріалах держархіву Одеської області)** // Історичний архів. Наукові студії: зб. наук. праць / [голов. ред. П.С. Сохань]. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – Вип. 5. – С. 23-27.

• **Етнічні меншини Півдня УСРР у 1920-х рр.: соціально-економічний аспект** // Каразінські читання (історичні науки): 64-а міжнар. наук. конф., 22 квіт. 2011 р.: тези доп. – Х., 2011. – С. 232-234.

• **Українізація інтелігенції національних меншин Південно-західного регіону УРСР** // Інтелігенція і влада. Громадсько-політичний збірник. Вип. 26. Серія: Історія / За заг. ред. проф. Г.І. Гончарука. – Одеса, 2012. – С. 116-125.

• **Українізація державних органів влади і партійного апарату в південно-західному регіоні УРСР (1920-1930-ті рр.)** // Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – Дніпропетровськ, 2012. – № 6 (68). – С.11-14.

• **Національне адміністративно-територіальне будівництво в південно-західній Україні у 1920-1930-х рр.** // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – К., 2012. – Вип. 60 (5). – С. 53-57.

• **Українізація партійного апарату в національних адміністративно-територіальних районах південно-західного регіону Української РСР (1920-1930-ті рр.)** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2012. – Вип. XXXII. – С. 239-242.

• **Національне адміністративно-територіальне будівництво на Миколаївщині у 1920-1930-х рр.** // Первомайські читання. Матеріали II красзнавчої науково-практичної конференції. – Первомайськ, 2012. – С. 100-104.

(Анкета К.В. Мануїлової)

Бібліографічний довідник. Том II

МАРИНЧЕНКО Ганна Миколаївна (27.10.1983, м. Миколаїв) – кандидат історичних наук (2014 р.).

У 2001 р. закінчила загальноосвітню школу № 1 імені О. Ольжича м. Миколаєва. У 2001-2007 рр. навчалася на історичному факультеті Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського, отримавши диплом з відзнакою зі спеціальності “Магістр, викладач історії”.

З 2006 р працює в Інституті історії та права Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського (нині – Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського) на посаді секретаря дирекції, старшого лаборанта кафедри всесвітньої історії, викладача цієї ж кафедри (за сумісництвом). Згодом переведена на посаду старшого лаборанта кафедри історіографії, джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін. В грудні 2015 р. переведена на посаду старшого викладача кафедри історіографії та джерелознавства.

В 2013 р. пройшла стажування при Народній академії Яна Гуса (м. Прага, Чехія) за програмою “Management ve vzdělání - Evropské modely řízení vzdělávacího procesu na středních školach” (28.02.-07.03.2013).

31 січня 2014 р. захистила дисертацію “Відносини радянської влади та церкви у Південній Україні (друга половина 40-х-середина 60-х років ХХ століття)”. Науковий керівник – І.С. Ніколаєв.

В 2015 р. пройшла стажування при Народній академії Яна Гуса (м. Прага, Чехія) за програмою “Organizace systému distančního vzdělávání na vysokých školách” (28.02.-07.03.2015).

З 2008 р. до теперішнього часу – технічний секретар редакційної колегії часопису “Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Історичні науки”.

З 2009 р. до теперішнього часу – технічний секретар спеціалізованої вченої ради К 38.134.01 по захисту дисертацій при Миколаївському національному університеті імені В.О. Сухомлинського.

З 2013 р. – відповідальна за випуск збірника наукових праць молодих науковців, аспірантів, магістрантів, студентів “Питання нової та новітньої історії”.

Член Українського геральдичного товариства (з 2015 р.).

Сфери наукових інтересів: історія релігії та церкви України, джерелознавство історії України, державна символіка країн світу та України, геральдика, фалеристика.

Дослідники історії Південної України

Автор і упорядник близько 60 наукових праць (зокрема, 1 монографії, 1 підручника, 1 навчально-методичного посібника, близько 40 наукових статей).

E-mail: anya.marinchenko@gmail.com

Видання Г.М. Маринченко, що стосуються історії Південної України:

• **Regiones euxinum spectantes. Stosunki kulturowe, etniczne I religijne na przestrzeni dziejów** / [pod redakcją L. Gedleka, T. Krzyżowskiego, M. Michalskiego] – Krakow: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II W Krakowie, 2012. – Р. 489-497 (розділ “Релігійна політика УРСР у Причорноморському регіоні в другій половині 40-х – початку 60-х рр. ХХ ст.”).

• **Історія рідного краю: Миколаївщина:** підручник для учнів. – Миколаїв: Ліон, 2015. – С. 117-128 (розділ “Козацькі часи на території краю”).

Найважливіші статті Г.М. Маринченко, що стосуються історії Південної України:

• **Релігійне життя в Миколаївській області у другій половині 40-х – початку 50-х рр. ХХ ст. (за матеріалами Уповноваженого Ради у справах релігійних культів)** // Всеукраїнський науковий журнал “Мандрівець”. – 2009. – № 4 (82). – С. 31-36.

• **Етноконфесійне життя Південної України в другій половині 40-х – 50-х рр. ХХ ст.** // Література та культура Полісся. Проблеми філології, історії та культури ХХ століття у сучасних дослідженнях. – 2010. – Вип. 58. – С. 230-238.

• **Політико-правові засади етнотрансформаційних процесів у Південній Україні в повоєнний період** // Україна: шляхи формування державно-національної цілісності суспільства та утвердження духовної основи української цивілізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Ужгород, 21-23 жовтня 2010 р). – Ч. 1. – Ужгород, 2011. – С. 458-465.

• **Виявлення та ліквідація порушення законодавства про культури у Південній Україні в перші повоєнні роки** // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського: Збірник наукових праць. – Вип. 3.34: Історичні науки. – Миколаїв: МНУ, 2013 – С. 247-255.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Антирелігійна пропаганда засобами кіно та радіо за часів хрущовської “відлиги” (за матеріалами Південних областей УРСР)** // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського: Збірник наукових праць. – Вип. 3.35: Історичні науки. – Миколаїв: МНУ, 2013. – С. 142-147.
- **Положение общин РПЦ Николаевщины в период правления Н.С. Хрущева** // Актуальні питання та проблеми розвитку сучасної цивілізації: історичні, соціологічні, політологічні аспекти: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Херсон, 18-19 квітня 2014 р. – Херсон: Видавничий дім “Гельветика”, 2014. – С. 51-58.
- **Общая характеристика состояния общин лютеран Южной Украины в послевоенный период** // Лютеране в России: к 300-летию распространения лютеранства в Сибири / Сборник докладов Международной научной конференции (Омск, 9-10 октября 2014 г.). – Омск Изд-во ОмГТУ, 2014. – С. 96-99.
- **Загальний аналіз стану лютеранських церков Південної України в повоєнний період** // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Історичні науки. – 2014. – Вип. 3.37. – С. 96-101.
- **Православні громади Миколаївщини в другій половині 50-х рр. ХХ ст. в контексті реалізації релігійної політики М.С. Хрущева** // Держава і Церква в новітній історії України: збірник наукових статей за матеріалами V Всеукраїнської наукової конференції (19-20 листопада 2015 р.). – Полтава: ТОВ “АСМІ”, 2015. – С. 49-55.
- **Состояние православных общины Николаевской области в начале 1959 г. в контексте реализации государственной религиозной политики Н. Хрущева** // Святой князь Владимир и Крещение Руси: цивилизационный выбор восточнославянского мира. Материалы международной научной конференции, Республика Беларусь, Минская духовная академия при Свято-Успенском Жировичском монастыре (14-15 мая 2015 г.). – Минск: Право и экономика, 2015. – С. 207-209.

Віталій Кириленко

МАРКЕВИЧ Арсеній Іванович (30.03.1855, м. Брест-Литовськ – 17.01.1942, м. Ленінград).

Дослідники історії Південної України

Народився у родині священика. Випускник історико-філологічного факультету Варшавського університету (1876 р.). Від 1883 р. і до кінця життя – у Криму.

Викладач російської словесності (до 1907 р.) Сімферопольської гімназії. Директор Сімферопольського дитячого притулку ім. графині Адлерберг. У жовтні 1918 р. обраний доцентом Таврійського університету.

Кавалер орденів Св. Станіслава та Св. Анни III і II ступенів, Св. Володимира IV ступеню.

Співробітник Петербурзького археологічного інституту, член Товариства шанувальників історії, Московського родословного товариства, Археографічної комісії, Московського археологічного товариства, Одеського товариства історії і старожитностей, Воронежської, Оренбурзької, Рязанської, Саратовської, Смоленської, Тамбовської, Чернігівської вчених архівних комісій. Член-кореспондент АН СРСР (1927 р.), попри відсутність наукового ступеню.

Засновник Таврійської вченої архівної комісії та її беззмінний голова, а з 1923 р. – Таврійського товариства історії, археології і етнографії. Численні праці А. Маркевича з історії Криму базувалися на вивченні ним понад 20 архівів, що містили документи Таврійської губернської палати кримінального суду, Сімферопольського окружного суду, Старокримської міської ратуші, Катеринославської казенної палати, Сімферопольського і Перекопського повітових поліцейських управлінь, Мелітопольського казначейства, скасованих судових установ Міністерства юстиції. Завдяки його старанням до Кримцентрархіву було передано, а потім ним же описано архіви Таврійського дворянського депутатського зібрання, мандрівно-приймального будинку А.С. Таранова-Белозерова, дирекції училищ Таврійської губернії, Першої сімферопольської гімназії, комісії про вакуфи, дитячого притулку Фабра, Сімферопольської міської управи, Бахчисарайської міської управи. Праці А. Маркевича містили цінний архівний матеріал, але відрізнялися пропагандою величчя політики Російської імперії, ігнорували історичну пам'ять кримських татар. Тому наприкінці 1920-х – на початку 1930-х рр. його кримознавча діяльність викликала протилежні оцінки, зокрема, справедливую критику з боку історика А. Таксера.

Біобібліографічний довідник. Том II
Публікації про А.І. Маркевича та рецензії на його праці:

- Платонов С., Крачковский И. Записка об ученых трудах профессора А.И. Маркевича // Известия АН СССР. – 1927. – С. 1499-1503.
- Таксер А. Апологетика колонизаторской политики царизма в Крыму // Новый Восток. – 1930. – № 28. – С. 232-239.
- Кошлякова Е.А. Памяти А.И. Маркевича // Известия Крымского отдела Географического общества Союза ССР. – Симферополь, 1961. – Т. 7. – С. 233-238.
- Дайнеко Л.И. Очерк А.И. Маркевича по истории виноградарства и виноделия в Крыму // Известия Крымского республиканского краеведческого музея. – 1995. – № 10. – С. 19-24.
- Андросов А.М. Маркевич Арсеній Іванович (1855-1942 рр.) // Українські архівісти: біобібліогр. довідник. Вип. I (XIX ст. - 1930-ті рр.). – Київ, 1999. – С. 206-208.
- Непомнящий А.А. Арсеній Маркевич: страницы истории крымского краеведения. – Симферополь, 2005. – 432 с.
- Хрулев А.Н. Деятельность таврического общества истории, археологии и этнографии под руководством А.И. Маркевича // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія. – 2012. – Вип. 37(2). – С. 223-227.

Вибрані праці А.І. Маркевича, що стосуються історії Південної України:

- **К истории Крымских архивов** // Труды тринадцатого Археологического съезда в Екатеринославе. 1905. – М., 1908. – Т. 2. – С. 166-173.
- **Таврическая губерния во время Крымской войны: по архивным материалам.** – Симферополь, 1905. – [4], 260, III с.
- **Островок в Казачьей бухте, как предполагаемое место кончины Св. Климента, папы римского** // Известия Таврической ученой архивной комиссии. Симферополь, 1909. – № 43. – С. 105-114.
- **Очерк истории Тавриды** // Крым. Путеводитель / Под ред. Л.С. Вагина и др. – Симферополь, 1923. – С. 172-226.
- **Симферополь. Его исторические судьбы, старина и недавнее прошлое.** – Симферополь, 1924. – 113 с.

Дослідники історії Південної України

• **Переселення кримських татар в Турцію в зв'язі с движением населения в Крыму** // Известия АН СССР: Сер. 7: Отд. гуманитарных наук. – Ленинград, 1928. – № 4/7. – С. 375-405; 1929. – № 1. – С. 1-16.

• **Географическая номенклатура Крыма как исторический материал. Топонимические данные крымских архивов. (Памяти А.Л. Бертье-Делагарда)** // Известия Таврического общества археологии и этнографии. – Симферополь, 1928. – № 2 (59). – С. 17-32.

• **З культурної минушини Криму ХІХ ст.: Короткі нариси** // Збірник історико-філологічного відділу Всеукраїнської Академії Наук. – Київ, 1930. – № 89. – С. 107-158.

Олександр Музичко

МАРКС Никандр Олександрович (24.09.1861, м. Феодосія – 29.03.1921, м. Катеринодар).

З родини військового. Військову освіту отримав в Олександрівському військовому училищі (Москва). Служив у Польщі, на Кавказі. Отримав фахову історичну освіту у Московський археологічному інституті (1910 р.), де читав курс давньоруської палеографії. У 1914 р. вийшов у відставку в чині генерал-лейтенанта. З початком Світової війни мобілізований із запасу, зарахований на посаду начальника штабу Одеської військової округи. З вересня 1917 р. – командувач військ Одеської військової округи. Прихильно ставився до ідеї створення українізованих військових частин. У жовтні 1917 р. очолив нараду з організації в Одесі українських куренів. У грудні 1917 р. За станом здоров'я вийшов у відставку й виїхав до Криму. З березня 1919 р. – член Феодосійського міськревкому, комісар охорони і народної освіти Феодосії. У липні 1919 р. заарештований денікінськими частинами, конвойований до Катеринодару і засуджений військовим судом до 4 років каторжних робіт (звільнений від фактичного відбуття покарання через похилий вік). У 1920 р. обраний на посаду ректора Кубанського інституту народної освіти, де працював до кінця життя.

Кавалер орденів Св. Станіслава, Св. Анни, Св. Володимира, Білого Орла.

Бібліографічний довідник. Том II

Член Таврійської вченої архівної комісії (1917 р.). Збирач, упорядник та коментатор легенд Криму, що популяризували культуру кримських татар і стали дуже популярними серед читачів.

Публікації про Н.О. Маркса та рецензії на його праці:

- Писаренко Э. “Красный генерал” Маркс // Вопросы истории. – 1974. – № 12. – С. 196-200.
- Непомнящий А.А. К вопросу об историко-краеведческом наследии Н.А. Маркса // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 1993. – Вип. 2. – С. 46-50.
- Зинько Ф. Вся жизнь и еще четыре года: Док. повесть о ген. Н.А. Марксе. – Одесса, 1998. – 186 с.
- Жердева А.М. Принципы собирания и издания легенд Крыма // Культура народов Причерноморья. – 2012. – № 220. – С. 152-160.

Вибрані праці Н.О. Маркса, що стосуються історії Південної України:

- **Легенды Крыма.** – Вып. 1-3. – Москва, Одесса, 1913-1917.
- **Азис (Бахчисарайская легенда)** // Известия Таврической архивной комиссии. – № 54. – 1918. – С. 260-264.

Олександр Музичко

МАЦЕСВИЧ Лев Степанович (18.02.1843, с. Безпечне Київської губернії – 17.11.1915, м. Одеса).

Випускник Київської духовної академії (1870 р.). Магістр богослов'я. Викладач латинської мови та інспектор Кишинівської духовної семінарії. Зібрав цінну історико-церковну бібліотеку та архів. З 1885 р. і до кінця життя мешкав в Одесі. У 1885-1898 рр. викладав у Одеській духовній семінарії. Співробітник “Богословской энциклопедии”. Член Бессарабського церковного історико-археологічного товариства, Бібліографічного товариства при Новоросійському університеті, Одеського товариства історії і старожитностей (1887 р.). Почесний член Київської духовної академії (1910 р.).

Нагороджений бронзовою медаллю з нагоди 50-річчя Одеського товариства історії і старожитностей.

Дослідники історії Південної України

Науковий доробок історика нараховує близько 100 праць. Серед них приблизно 10 праць присвячені різним аспектам історії Південної України. Внесок історика у вивчення цього регіону є типовим для “антикварів”: оприлюднення рідкісних джерел, усних спогадів, біографії, здебільшого церковних діячів регіону.

Публікації про Л.С. Мацєвича та рецензії на його праці:

- Зленко Г. Мацєвич Л.С. // Українська літературна енциклопедія. – 1995. – Т. 3. – С. 322.
- Палієнко М. “Киевская старина” у громадському та науковому житті України (кінець XIX – початок XX ст.). – К., 2005. – С. 285.

Праці Л.С. Мацєвича, що стосуються історії Південної України:

- **Нечто о диком попе** // Киевская старина. – 1886. – № 4. – Известия и заметки. – С. 821-826.
- **Отзывы одесских газет о смерти Пушкина** // Русская старина. – 1887. – № 4. – С. 155-160.
- **Исторические заметки об Одесской (бывшей Херсонской) духовной семинарии** // Прибавление к Херсонским епархиальным ведомостям. – 1894. – № 10 (15мая). – С. 202-208.
- **Одесские заметки о Магницком: [Неизданная рукопись Магницкого. Из воспоминаний о Магницком протоиерея М.К. Павловского. Могила Магницкого]** // Русский архив. – 1898. – Вып. 2. – С. 223-229.
- **К материалам для истории Одесского Архангело-Михайловского женского монастыря и заметки для биографии А.С. Стурдзы.** – Одесса, 1902. – 49 с.
- **Из бумаг архиепископа Кишиневского Дм. Сулимы** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1902. – Т. XXIV. – Смесь. – С. 23-26.
- **Воспоминания и автобиография одесского протоиерея Николая Ивановича Соколова** // Киевская старина. – 1906. – Т. 92. – № 1. – Отд. 1. – С. 36-63; № 2. – Отд. 1. – С. 213-230; № 3-4. – Отд. 1. – С. 276-298; Т. 93. – № 5/6. – Отд. 1. – С. 43-62; № 7/8. – Отд. 1. – С. 406-435; Т. 94. – № 9. – Отд. 1. – С. 124-136; № 10. – С. 155-197; № 11-12. – С. 565-588.

Бібліографічний довідник. Том II

• **Церковные установления архиепископа Иннокентия (Борисова) в Одессе в память спасения ее от нашествия англо-французского флота в 1854-1855 годах.** – Одесса, 1907. – 131 с.

• **Саранча в Херсонской губернии и Бессарабии в 1824 г.:** (К биогр. А.С. Пушкина) // Русский архив. – 1907. – Кн. 2. – Вып. 8. – С. 550-552.

• **Одесские предания о Гоголе** // Одесский листок. – 1909. – 14 июля. – № 159; 29 июля. – № 172; 9 августа. – № 181.

Олександр Музичко

МЕЖБЕРГ Наум (Наїм) Ісакович (24.08.1898, м. Одеса. – 14.04.1972, м. Ужгород).

У 1909 р. почав працювати в одній з типографій Одеси. У 1917-1923 рр. – учасник Громадянської війни.

У 1923-1926 рр. навчався на юридичному факультеті Одеського інституту народного господарства. З 1926 по 1928 р. – аспірант Одеської секції Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури при Одеському інституті народної освіти (керівник – М.Є. Слабченко).

У 1928-1929 рр. викладав історію класової боротьби в Одеському торгівельно-промисловому технікумі й Одеському сільськогосподарському інституті. У 1931-1933 рр. – доцент, професор Одеського Інституту соціального виховання. З 1933 р. по 1935 р. – професор кафедри історії УСРР Одеського державного університету. У 1935-1937 рр. – професор та декан історичного факультету Київського державного університету.

З 1925 по 1927 р. завідував агітпропом і культпропом Свердловського райкому партії м. Одеси. У 1929 р. займав посаду декана робітничого факультету Одеського сільськогосподарського інституту. У 1927-1934 рр. – заступник завідуючого Одеського істпарту. У 1930 р. обраний дійсним членом історично-етнологічного відділу Одеської філії Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства. У 1934-1936 рр. в Інституті історії Всеукраїнської асоціації марксистсько-ленінських інститутів входив до редколегії її друкованого органу “Історик-більшовик”. У 1936 р. став співробітником Інституту історії України АН УРСР.

4 листопада 1937 р. засуджений до восьми років виправно-трудових таборів. 8 березня 1947 р. за рішенням Особливої наради при МДБ СРСР засуджений до трьох років заслання до

Дослідники історії Південної України

Новосибірської області, з подальшим визначенням довічного спецпоселення під наглядом спецслужб. 9 липня 1955 р. реабілітований.

У 1955-1956 рр. – співробітник Державного видавництва літератури з питань залізничного транспорту в м. Одеса. З 1956 р. працював в Ужгородському державному університеті: старший викладач (1956-1958, 1964-1971), викладач (1958-1961, 1963-1964) кафедри історії СРСР. У 1961-1963 рр. працював бібліотекарем.

Нагороджений орденом “Червоної Зірки” (1967 р.).

Сфери наукових інтересів: історія революційних і робітничо-селянських рухів на Одещині на початку ХХ ст., історія комсомолу та комуністичної партії.

Автор понад 80 наукових праць (зокрема, 3 монографій, 2 брошур, понад 70 наукових статей).

Публікації про Н.І. Межберга та рецензії на його праці:

- Всеукраїнська наукова асоціація сходознавства. Одеська філія. 1926-1930. – Одеса, 1930. – С. 8.

- Михайлов А. За свою, Радянську! [Про учасника громадянської війни Н.І. Межберга] // Закарпатська правда. – 1967. – 14 грудня.

- Поздоровлення ювілярові [Н.І. Межбергу] // Закарпатська правда. – 1968. – 25 серпня.

- Заруба В.М. Історик держави і права України академік М.Є. Слабченко (1882-1952). – Дніпропетровськ, 2004. – С. 123.

- Шевченко Л.В. Наум Ісакович Межберг // Зневажена Клію. – К., 2005. – С. 345-351.

- Петровський Е.П. Кадрова ситуація на історичному факультеті Одеського державного університету в 1930-х роках // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – Вип. 13. – К., 2005. – С. 261, 266-267.

- Петровський Е.П. Історичні дослідження на кафедрі історії України Одеського державного університету в 30-ті роки ХХ століття // Записки історичного факультету / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2005. – Вип. 16. – С. 185, 188-189.

- Левченко В.В., Петровський Е.П. Межберг Наум (Наїм) Ісакович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1

Бібліографічний довідник. Том II

(початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 230-232.

- Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невеликого експерименту. – Одеса: ТЕС, 2010. – С. 148, 325, 393.
- Олашин М. Межберг Наум Ісакович // Українські історики. Біобібліографічний довідник. – Вип. 3. Серія “Українські історики”. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2010. – С. 179-180.

Книги Н.І. Межберга, що стосуються історії Південної України:

- Боевой путь котовцев. К десятилетию 3-й кавалерийской краснзнаменной Бессарабской имени Котовского дивизии. Политотдел 3-й кавдивизии им. Котовского. – Одесса, 1930. – 55 с. (у співавторстві з Р. Шпунтом).
- До 10-річчя “Процесу 17”. – Одеса, [1930].
- Жовтневі події 1905 р. в Одесі. – Харків-Одеса: Державне видавництво “Пролетар”, 1931. – 48 с.
- Другий період Радянської влади на Одещині (квітень-серпень 1919 р.). – Одеса, 1931. – 92 с. (у співавторстві з С. Коганом).

Найважливіші статті Н.І. Межберга, що стосуються історії Південної України:

- Экономика Одещины и рабоче-крестьянское движение в 1914-1917 гг. (Предпосылки Октября в Одессе) // Октябрь на Одещине: Сборник статей и воспоминаний. К 10-летию Октября. – Одесса: Тип. “Известия” им. тов. Зиновьева, 1927. – С. 47-123 (у співавторстві з С. Коганом).
- Повстання куркулів у німецьких колоніях на Одещині (1919) // Літопис революції. – 1929. – № 2. – С. 138-157 (у співавторстві з С. Коганом).
- Червневі події 1905 року в Одесі: (До 25-річчя барикадних боїв в Одесі) // Чорноморська комуна. – 1930. – 27 червня.
- Жовтень 1905 року в Одесі // Чорноморська комуна. – 1930. – 26, 29 жовтня, 1, 2 листопада.
- Перша Одеська рада робітничих депутатів // Чорноморська комуна. – 1930. – 11 грудня.

Дослідники історії Південної України

- 3 революційного минулого Одещини // Бібліографія революційного руху в Одесі (1820-1920). – Одеса, 1933. – С. 19-51.
- 3 сторінок героїчного минулого // Чорноморська Комуна. – 1934. – 11 липня.

Валерій Левченко, Едуард Петровський

МЕЛКСЕТ-БЕК Левон Меліксетович (26.11.1890, м. Тбілісі – 3.09.1968, м. Тбілісі) – доктор філологічних (1928 р.) та історичних наук (1932 р.), професор (1930 р.).

Випускник юридичного факультету Новоросійського університету (1913 р.). Рано розпочав активну наукову та громадську діяльність. Був одним з лідерів вірменської одеської студентської громади. Член-кореспондент Одеського товариства історії та старожитностей (1914 р.), член Одеського бібліографічного товариства (1911 р.). Мав тісний зв'язок з Аккерманом, де збирав матеріали усної історії, археології. Був членом Всесвітньої ліги есперантистів. Від другої половини 1910 р. жив та працював на Кавказі. У 1915-1918 рр. був вченим секретарем редакційної колегії Тіфліського вірменського національного товариства. У 1918-1922 рр. був вченим секретарем, головою (1922-1927 рр.) Кавказького відділення Московського археологічного товариства. Викладач (1918-1922 рр.), доцент (1922-1931 рр.), професор (1932-1968 рр.), завідувач кафедрами східних мов та літератури (1930-1933 рр.), історії Закавказзя та Близького Сходу (1933-1935 рр.), вірменської філології (1935-1968 рр.) Тбіліського університету, Тбіліського педагогічного інституту ім. О.С. Пушкіна (1954-1960 рр.) та ін. ВНЗ Грузії. У 1935 р. викладав у Бакинському державному університеті, у 1936-1940 рр. – у Єреванському державному університеті. Заслужений діяч науки Грузинської РСР (1941 р.), член-кореспондент АН Вірменської РСР (1945 р.).

Інтелектуальний доробок науковця складає близько 600 праць вірменською, грузинською, російською мовами, присвячених головним чином надзвичайно широкому спектру історії та культури народів Кавказу. Серед публікацій історика можна виділити археографічні (найбільш цінним є трьохтомник “Грузинские источники об Армении и армянах”), археологічні (досліджував архітектурні споруди, зокрема, храм у Пісунді, написи), з середньовічної історії Вірменії та Грузії, з історії вірмено-грузинських зв'язків. Велику увагу приділяв питанням

Бібліографічний довідник. Том II

культури, перекладав на мови народів Кавказу літературні пам'ятки. Досліджував історію релігійних громад Кавказу. Великий вплив на погляди дослідника мав видатний філолог та історик М. Марр. Співробітничав у журналі за редакцією М. Марра "Христианский Восток". Частина праць цілком чи частково присвячена південноукраїнській тематиці: зв'язки середньовічної Вірменії та Русі, історія вірмен Півдня України, історія Одеси. Здебільшого цими питаннями дослідник цікавився під час перебування в Одесі. Більшість праць історика зберігають своє значення дотепер завдяки постановці новаторських питань, використанню нових джерел, написаних багатьма мовами. Значним досягненням історика є здебільшого вдале використання міждисциплінарного підходу.

Публікації про Л.М. Меліксет-Бека та рецензії на його праці:

- Полная библиография печатных работ по арменоведению, грузиноведению, кавказоведению Леона Меликсетовича Меликсет-Бека за 1909-1960. – Тбилиси, 1960. – 89 с.
- Спогади про Марка Кропивницького. – К., 1990. – С. 214.

**Вибрані праці Л.М. Меліксет-Бека, що стосуються історії
Південної України:**

- Из материалов для истории армян на юге России. – Одесса, 1911. – 14 с.
- Армянские древности в Аккермане (в Бессарабии). – Тифлис, 1911. – 42 с.
- Старинные армянские надписи в музее Общества истории и древностей в Одессе. – Тифлис, 1912. – 20 с.
- Одесса в 20-х гг. XIX ст. по описанию патера Миная Медичи. – Одесса, 1914. – 4 с.
- Древнейшая Пицунда у Понта Эвксинского // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1915. – Т. XXXII. – С. 109-122.
- Древняя Русь и армяне // Сборник трудов Института языкознания им. Н.Я. Марра. – Вып. I. – Ереван, 1946. – С. 143-151.

Олександр Музичко

Дослідники історії Південної України

МІРОНОВА Ірина Сергіївна (02.10.1976, м. Миколаїв) – доктор історичних наук (2005 р.), доцент (2006 р.).

У 1993 р. закінчила середню школу № 46 м. Миколаєва. У 1993-1998 рр. навчалася на історичному факультеті Миколаївського державного педагогічного інституту, отримавши диплом зі спеціальності “Всесвітня історія та основи правознавства”.

У вересні 1998 – серпні 1999 р. – лаборант кафедри українознавства Миколаївської державної аграрної академії.

У вересні 1999 – серпні 2000 р. – викладач Миколаївського державного вищого училища культури.

З листопада 2000 по листопад 2003 р. – аспірант кафедри історії України історичного факультету Миколаївського державного університету.

У 2003 р. захистила кандидатську дисертацію “Культура національних меншин Півдня України в 20-30-і роки ХХ століття”. Науковий керівник – П.М. Тригуб.

З листопада 2003 р. – старший викладач кафедри історичних дисциплін Миколаївського навчально-наукового інституту Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, а з грудня 2006 р. – доцент кафедри історичних дисциплін. У листопаді 2008 – жовтні 2011 р. перебувала у докторантурі Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

З листопада 2008 р. – доцент кафедри історії Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

Докторську дисертацію “Формування та розвиток поштових і поштово-телеграфних установ на півдні України (остання чверть ХVІІІ – початок ХХ ст.)” захистила у 2014 р. Науковий консультант – В.М. Хмарський.

Нагороди: знак “Відмінник освіти України” (2007 р.); знак “Софія Русова” (2010 р.).

Сфери наукових інтересів: національні меншини на Півдні України, установознавство, історія зв’язку.

Автор і упорядник близько 80 наукових праць (зокрема, 1 монографії, близько 80 наукових статей).

E-mail: ya.irina-m7@yandex.ua

Рецензії на праці І.С. Міронової:

• Брехуненко В.А. Поштовий і телеграфний зв’язок на півдні України: історія формування та розвитку // Історичний архів.

Бібліографічний довідник. Том II

Наукові студії: зб. наук. праць. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2013. – Вип. 10. – С. 208-212.

- Ганкевич В.Ю. Сторінки історії поштово-телеграфного зв'язку на півдні України // Культура народів Причорномор'я. Научний журнал. – Симферополь, 2013. – № 247. – С. 205-208.

- Каплін О.Д. Актуальні уроки з історії зв'язку Російської імперії // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – К., 2013. – Вип. 70 (№ 3). – С. 857-862.

- Колесник В.П. До 230-річчя поштово-телеграфного зв'язку на півдні України: невідомі сторінки історії // Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – 2013. – № 4 (96). – С. 149-152.

- Кріль М. Пошта і телеграф на півдні України в історії Російської імперії // Історико-політичні проблеми сучасного світу: зб. наук. статей. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2013. – Т. 25-26. – С. 324-327.

Книга І.С. Міронової, що стосується історії Південної України:

- **Поштові і поштово-телеграфні установи на півдні України в системі зв'язку Російської держави (друга половина XVII – початок XX ст.).** – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. – 564 с.

Найважливіші статті І.С. Міронової, що стосуються історії Південної України:

- **Діяльність Одеської військово-польової пошти в період Першої світової війни** // Наукові праці: науково-методичний журнал. – Т. 96. Вип. 83. Історичні науки. – Миколаїв; Venezia: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, Са'Foscari, 2008. – С. 180-183.

- **Утворення і діяльність земської пошти в Херсонській губернії (1865-1918 рр.)** // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2008. – Вип. 27. – С. 61-67.

- **Морські пароплавні товариства Півдня України в міжнародній пошті XIX ст.** // Історичний архів. Наукові студії: зб. наук. праць. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2009. – Вип. 3. – С. 54-58.

- **Документальні матеріали про поштові та поштово-телеграфні установи на півдні України (кінець XVIII – початок**

Дослідники історії Південної України

XX ст.) // Волинські історичні записки: зб. наук. праць. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – Т. 5. – С. 195-202.

• **Документи про поштові та поштово-телеграфні установи на півдні України (за матеріалами історичних архівів Російської Федерації)** // Історичний архів. Наукові студії: зб. наук. праць. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2011. – Вип. 6. – С. 136-141.

• **Поштові та поштово-телеграфні установи Півдня України: дореволюційна історіографія проблеми** // Наукові праці: науково-методичний журнал. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2011. – Вип. 134. Т. 147. Історія. – С. 91-96.

• **Поштова цензура в Одесі (XIX – початок XX ст.)** // Слов'янський вісник: зб. наук. праць. Серія “Історичні та політичні науки” / Рівненський державний гуманітарний університет, Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету. – Вип. 14. – Рівне, 2012. – С. 65-69.

• **Освіта телеграфних службовців на півдні України в другій половині XIX – на початку XX ст.** // Південь України у вітчизняній історії: матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (Одеса, 22-23 листоп. 2012 р.): зб. наук. праць. – Одеса: Астропринт, 2012. – С. 76-80.

• **Военная цензура почтовой корреспонденции Одесского почтово-телеграфного округа в период Первой мировой войны** // Историческая и социально-образовательная мысль. – Краснодар, 2014. – № 1 (23). – С. 54-57.

• **Роль южноукраинского региона в создании международной телеграфной службы (вторая половина XIX – начало XX в.)** // Zeszyty historyczne. Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. – Т. XIII. – Czestochowa, 2014. – S. 373-385.

Юрій Котляр

МОРДОВСЬКОЇ Михайло Михайлович (13.01.1983, м. Запоріжжя).

У 2007 р. закінчив Запорізький національний університет за спеціальністю “Історія”. У 2006-2007 рр. – старший лаборант науково-дослідного сектору Запорізького національного університету. У 2007 р. прийнятий на посаду старшого наукового співробітника Запорізького обласного краєзнавчого музею, у

Бібліографічний довідник. Том II

2011 р. переведений на посаду заступника директора музею з наукової роботи.

Здобувач кафедри джерелознавства, історіографії та спеціальних історичних дисциплін Запорізького національного університету.

З 2015 р. – директор Запорізького обласного краєзнавчого музею.

Працює над кандидатською дисертацією “Дніпровське суднопластво Степової України в останній чверті XVIII ст.”. Перший науковий керівник – А.В. Бойко.

Сфери наукових інтересів: історія вітчизняного суднопластва, історична картографія, історична географія.

Автор понад 30 наукових публікацій.

E-mail: mordovskoj@meta.ua

Публікація про М.М. Мордовського:

• Мордовський Михайло Михайлович // Наукова школа професора А.В. Бойка: персоналії та доробок / Упорядники: Ігор Лиман, Вікторія Константинова. – Запоріжжя, 2011. – С. 326-327.

Книги М.М. Мордовського, що стосуються історії Південної України:

• **Запорожье. Персональный гид: Путеводитель.** – Запорожье: Дикое Поле, 2012. – 192 с.: ил.

• **Запорожская область. Персональный гид: Путеводитель /** Автор-составитель М. Мордовской. – Запорожье: Дикое Поле, 2012. – 256 с.: ил.

• **Запоріжжя – місто мрій.** – Запоріжжя: Дике Поле, 2014. – 40 с.: іл.

Найважливіші статті М.М. Мордовського, що стосуються історії Південної України:

• **Дніпро в господарському житті Степової України в останній чверті XVIII ст.** // Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник. – Вип. 8. – Запоріжжя, 2008. – С. 96-105.

Дослідники історії Південної України

• **Безпека руху Дніпровськими порогами в останній чверті XVIII століття** // Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник. – Вип. 9. – Запоріжжя, 2009. – С. 112-121.

• **Безпека руху на Дніпровському водному шляху в останній чверті XVIII століття** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2009. – Вип. XXVI. – С. 236-241.

• **Любитівський човен – унікальна пам'ятка судноплавства** // Археологія. – 2010. – № 4. – С. 97-100 (у співавторстві з Г.І. Шаповаловим).

• **Нижня течія Дніпра на друкованих картах XVI-XVIII ст.** // Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник. – Вип. 10. – Запоріжжя, 2010. – С. 91-114.

• **“Життя на березі Дніпра” (за матеріалами експедиції до с. Волоське)** // Наукові записки: Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – Т. 23. – К., 2011. – С. 387-393.

• **Суднобудування на Півдні України останньої чверті XVIII ст.** // Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник. – Вип. 11. – Запоріжжя, 2011. – С. 203-216.

• **Пороги на Дніпрі: захоплення, вивчення, знищення** // Дніпровські лоцмани: нариси з історії та історіографії. – Херсон: Вид-во ВНЗ “ХДМУ”, 2012. – С. 107-141.

• **Дніпровські пороги в науковій спадщині Я.П. Новицького** // Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник. – Вип. 12. – Запоріжжя, 2012. – С. 144-150.

• **Середньовічні човни-довбанки хортицького типу з Дніпра** // Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник. – Вип. 15. – Запоріжжя, 2015. – С. 22-25 (у співавторстві з Г.І. Шаповаловим).

Вікторія Константінова

МОРОЗОВА Ольга Станіславівна (27.12.1978, м. Миколаїв) – кандидат історичних наук (2007 р.), доцент (2011 р.).

У 1995 р. закінчила середню школу № 53 м. Миколаєва. У 1995-2000 рр. навчалася на історичному факультеті Миколаївського державного педагогічного університету ім. В.О. Сухомлинського (згодом – Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського), отримала червоний диплом зі спеціальності “Педагогіка й методика середньої освіти. Вчитель історії й

Бібліографічний довідник. Том II

українознавства”. У 2000-2001 рр. проходила навчання в магістратурі цього ж навчального закладу. З відзнакою завершила навчання й отримала диплом “Педагогіка й методика середньої освіти. Магістр педагогічної освіти. Викладач історії”.

У листопаді 2002 – лютому 2007 р. навчалася в аспірантурі Національного університету “Кієво-Могилянська академія” (Київ).

У 2007 р. захистила кандидатську дисертацію “Рух за впровадження української мови в навчальних закладах України в кінці ХІХ – на початку ХХ століття”. Науковий керівник – П.М.Тригуб.

З вересня 2001 р. по травень 2002 р. – вчитель історії в загальноосвітній середній школі № 31 м. Миколаєва. Впродовж 2002-2004 рр. працювала на посаді викладача історії на факультеті Довузівської підготовки Київського міжнародного університету в м. Миколаєві. З 2003 по 2004 рр. працювала як викладач в Миколаївській філії Національного університету культури та мистецтв. У 2006-2007 рр. знову перебувала на посаді викладача історії на факультеті Довузівської підготовки Київського міжнародного університету в м. Миколаєві. З 2007 р. працює в Чорноморському державному університеті імені Петра Могили (Миколаїв), з квітня 2011 р. – доцент кафедри історії ЧДУ ім. Петра Могили. З жовтня 2012 р. – докторант Інституту української археології та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. Тема докторської дисертації: “Історія України ХХ століття в сучасній польській історіографії”. Науковий консультант – Є.Г. Сінкевич.

З 2007 р. – викладач історії України на підготовчих курсах при Чорноморському державному університеті, з 2010 р. – керівник секції “Всесвітня історія” й “Історія України” Миколаївського територіального відділення Малої академії наук, з 2012 р. – член Всеукраїнської спілки краєзнавців.

У 2011 р. була членом делегації України в конгресі місцевих і регіональних влад Ради Європи. Має диплом Східної літньої школи істориків (Варшава, 2012 р.), була стипендіатом фонду Королеви Ядвіги при Ягеллонському університеті (Краків, 2012 р.).

Сфери наукових інтересів: історія України, зокрема Степової України, ХІХ-ХХ ст., національне відродження, сучасна польська історіографія, джерелознавство.

Нагороди: грамоти Міністерства освіти і науки України (2010 р.), Управління освіти і науки Миколаївської облдержадміністрації (2008, 2010, 2011 рр.), Чорноморського

Дослідники історії Південної України

державного університету імені Петра Могили (2008, 2010 рр.), диплом Управління у справах сім'ї та молоді Миколаївської облдержадміністрації (2012 р.).

Науковий керівник 3 призерів конкурсу-захисту наукових робіт МАН.

Автор більше ніж 50 наукових праць (зокрема, 2 навчальних посібників і близько 50 наукових статей).

E-mail: olga_chdu@ukr.net

Книги О.С. Морозової, що стосуються історії Південної України:

- **Голодомор. Документальні свідчення трагедії на Миколаївщині** / Вашкевич В.М., Гайдай О.М., Котляр Ю.В., Кульчицька О.В., Левченко Л.Л., Ліньов А.А., Макарчук С.С., Мельник М.О., Міронова І.С., Морозова О.С., Серединський О.В., Шевченко Н.В. Навчальний посібник. – Київ; Миколаїв: Вид-во МДГУ імені Петра Могили, 2008. – С. 25-31, 91-92, 106-147.

- **Голодомор 1932-1933 рр. на Миколаївщині: пошуки і обробка документальних матеріалів. Методичні рекомендації для слухачів секцій “Історія України” та “Історичне краєзнавство”**. – Миколаїв: МОЦТЕКУМ, 2008. – 108 с. (у співавторстві з Ю.В. Котляром).

- **Чорноморський державний університет імені Петра Могили комплексу “Києво-Могилянська академія”**. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. – 364 с. (член авторського колективу).

Найважливіші статті О.С. Морозової, що стосуються історії Південної України:

- **Місце і роль М.М. Аркаса у відродженні національної школи** // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 17. Вип. 4. Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2002. – С. 104-108.

- **Українська справа академіка Слабченка** // Реабілітовані історією. Миколаївська область. Книга 4. – Київ-Миколаїв: Світогляд, 2008. – С. 390-395.

- **Становлення україномовної школи на Миколаївщині** // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 76. Вип. 63.

Бібліографічний довідник. Том II

Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – С. 158-160.

• **Освіта єврейського населення Миколаєва (XIX – перша третина XX ст.)** // Причорноморський регіон у контексті європейської політики. – Одеса-Ополе-Вроцлав, 2008. – С. 371-377.

• **Українська школа М.М.Аркаса в селі Христофорівка** // VII Миколаївська обласна краєзнавча конференція. Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження. – Миколаїв: Можливості Кіммерії, 2008. – С. 327-328 (у співавторстві з Ю. Жигалкіною).

• **Чорноморський державний університет імені Петра Могили: польський напрямок наукових відносин** // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 198. Вип. 186. Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2012. – С. 88-90.

(Анкета О.С. Морозової)

ОКСМАН Еммануїл Григорович (3(15).01.1899, м. Вознесенськ Херсонської губернії – 1961, м. Москва).

У 1917 р. закінчив Вознесенську гімназію. У 1917 р. навчався в Одеському піхотному юнкерському училищі. У квітні-серпні 1918 р. навчався на словесному відділенні історико-філологічного факультету Новоросійського університету. У серпні-грудні 1918 р. навчався у Катеринославському гірничому інституті. У 1918-1920 рр. брав участь у Громадянській війні.

У 1921-1922 рр. – студент Одеського археологічного інституту. У 1922-1923 рр. – студент Одеського інституту народної освіти. З 1923 р. по 1928 р. викладав російську мову в одній з професійних шкіл міста. У 1925 р. проводив практичні заняття з краєзнавства на курсах підвищення кваліфікації вчителів при Одеському інституту народної освіти.

З 1 жовтня 1925 р. до 1 жовтня 1928 р. – аспірант науково-дослідної кафедри Одеського історико-археологічного музею. Науковий керівник – С.С. Дложевський.

Був у науковому відрядженні у Ленінграді, де під керівництвом професора О.Ф. Вальдгауера працював у Державному музеї Ермітаж, Державній Академії історії матеріальної культури, а також проводив самостійну роботу в інших музеях та книгосховищах міста.

Дослідники історії Південної України

З 12 січня 1927 р. – старший бібліотекар, а згодом консультант з питань української етнографії та літератури Одеської публічної бібліотеки.

У 1929 р. на прилюдному засіданні наукової ради Одеського історико-археологічного музею захистив промоційну роботу на тему “Тірінг та його розкопування”. З 1929 р. – науковий співробітник музею та позаштатний викладач Одеського інституту народної освіти.

Дійсний член етнографічно-лінгвістичної секції Одеської комісії краєзнавства при ВУАН, Одеської філії Наукового інституту імені Т.Г. Шевченка, Українського наукового бібліографічного товариства, історично-етнологічного відділу Одеської філії Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства.

22 жовтня 1930 р. був заарештований, а 18 лютого 1931 р. засуджений на 10 років ув’язнення у виправно-трудовах таборах. 16 вересня 1937 р. вдруге заарештований та 7 грудня 1937 р. засуджений повторним вироком. 16 травня 1949 р. втретє заарештовано та за вироком від 29 червня 1949 р. відправлено у заслання на поселення. 10 листопада 1955 р. постановою Московської транспортної прокуратури вироки від 1937 р. і 1949 р. були призупинені. Реабілітований посмертно.

Сфери наукових інтересів: історія античності та історичної науки в Одесі, історія української культури, археологія, етнографія, музеєзнавство, бібліографістика, установознавство, біографістика.

Е.Г. Оксман провів сортування, опис і підготовку для монтування на картоні речей з розкопок біля Усатово (1921-1926 рр.), В. Куяльника (1921-1926 рр.) та на о. Березань (1927 р.). Основним доробком вченого є роботи з бібліографії. Першим провів бібліографування наукової спадщини одного з перших істориків Одеси А.О. Скальковського. У своїй унікальній бібліографічній праці подав 276 робіт вченого, які були та залишаються цінним фондом для вивчення історії Південної України.

Автор і упорядник понад 20 наукових праць (зокрема, 1 рецензії та понад 20 наукових статей).

Публікації про Е.Г. Оксмана:

• Наука и научные работники СССР (без Москвы и Ленинграда). – Л., 1928. – С. 289.

Бібліографічний довідник. Том II

- Вісник Одеської комісії краєзнавства при Всеукраїнській Академії Наук. 1924-1930: Систематичний розпис змісту / Упорядник Л.О. Жирнова. – Одеса, 1999. – С. 28, 33.
- Хмарський В.М. Володимир Антонович і Одеське товариство історії та старожитностей: три нові штрихи // Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету “Південна Україна XVIII-XIX ст.”. – Вип. 5. – Запоріжжя, 2000. – С. 252-256.
- Зленко Г.Д. Бібліограф Геродота Південної України // Вісник Книжкової палати. – № 2. – К., 2001. – С. 22-24.
- Зленко Г.Д. Оксман Еммануїл Григорович // Бібліографія Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького: Бібліографічний довідник. – Одеса, 2002. – С. 167-169.
- Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького. 1829-1999. Бібліографічний покажчик. – Одеса, 2004. – С. 368-369.
- Зленко Г.Д. Еще об Эммануиле Григорьевиче Оксмане (Письмо в редакцию) // Русская литература. – № 3. – Санкт-Петербург, 2006. – С. 240.
- Левченко В.В. Оксман Еммануїл Григорович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 268-271.
- Левченко В.В. Тричі засуджений Еммануїл Оксман (1899-1961): до 110-річчя від дня народження // Юго-Запад. Одессика. Историко-краеведческий научный альманах. – Вип. 7. – Одесса, 2009. – С. 242-257.
- Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту. – Одеса: ТЕС, 2010. – С. 44, 52, 145, 304.

Найважливіші статті Е.Г. Оксмана, що стосуються історії Південної України:

- **До життєпису А.Л. Метлинського** // Записки історико-філологічного відділу УАН. – Київ, 1927. – Кн. 15. – С. 196-199.
- **Де яка література по справах охорони пам'яток матеріальної культури** // Збірник матеріалів Одеської краєвої комісії для охорони пам'яток матеріальної культури та природи. – Одеса, 1927. – С. 42-45 (у співавторстві з С.С. Дложевським).
- **Сокровища Эрмитажа в католических церквах Степной Украины** // Вторая конференция археологов СССР в Херсонесе.

Дослідники історії Південної України

10-13 септембра 1927 г. По случаю столетия Херсонесских раскопок / Под. ред. А.Н. Деревницкого, К.Э. Гриневича, Н.Л. Эрнста. – Севастополь, 1927.

• **Невиданий лист Я. Головацького** // Записки історико-філологічного відділу ВУАН. – Кн. XV. – К., 1927. – С. 200-201.

• [Рец.] **Біднов В. Аполлон Скальковський як історик Степової України** // Науковий ювілейний збірник Українського університету в Празі. – Прага, 1925. – Ч. 1. – С. 291-356 // Наука на Україні. – Харків, 1927. – № 2-4. – С. 361-366.

• **Antike Skulpturen in Odessa** // Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts. – 1928.

• **В.Б. Антонович і Одеське “Общество истории и древностей”**: (З нагоди 20-річчя з дня смерті) // Записки історико-філологічного відділу УАН. – Київ, 1929. – Кн. 21-22. – С. XXIX-XXXI.

• **Лист Академіка Гільденшtedта** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при УАН. – Одеса, 1930. – Ч. 4-5. – С. 177-178.

• **Невиданий лист І.П. Бларамберга про Ольбію** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при УАН. – Одеса, 1930. – Ч. 4-5. – С. 178-179.

• **Література по справах охорони пам'яток матеріальної культури: [Бібліографічний покажчик]** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при УАН. – Одеса, 1930. – Ч. 4-5. – С. 181-184.

Валерій Левченко

ОКСМАН Юліан Григорович (30.12.1894 (11.01.1895), м. Вознесенськ Херсонської губернії – 15.09.1970, м. Москва) – доктор філологічних наук, професор.

У 1912 р. закінчив Вознесенську гімназію. У 1912-1913 рр. навчався у Гейдельбергському та Бонському університетах. У 1913-1917 р. навчався на слов'яно-російському відділенні історико-філологічного факультету Санкт-Петербурзького університету. 20 травня 1917 р. залишений при кафедрі історії російської літератури для підготовки до професорського звання.

У 1917-1918 рр. – помічник начальника архіву Міністерства народної освіти. У 1917 р. – учасник підготовки та проведення реформи архівної справи. У 1918-1919 рр. – завідуючий сектором цензури та друку Центрархіву РРФСР.

Бібліографічний довідник. Том II

З лютого 1920 р. до вересня 1923 р. жив та працював в Одесі: член Одеського губернського революційного комітету (1920-1922 рр.), очолив губернське архівне управління та роботу зі створення губернського історичного архіву. Провів перевірку та впорядкування архіву Управління Новоросійського і Бессарабського генерал-губернатора, архіву Управління Одеського навчального округу і Одеського міського самоуправління, Канцелярії Одеського градоначальника, Запорозької Січі, зареєстрував п'ятдесят сім одеських архівів та прийняв на збереження сім приватних архівів.

Працював у чотирьох вишах Одеси: приват-доцент Новоросійського університету (лютий-травень 1920 р.), викладач гуманітарно-суспільного інституту (1920-1921 рр.), професор інституту народної освіти (1920-1923 рр.) і археологічного інституту (1921-1922 рр.). У вересні-грудні 1922 р. – завідуючий музейно-архівно-бібліотечним відділом факультету політичної освіти Інституту народної освіти. З травня 1921 р. до вересня 1922 р. – ректор Археологічного інституту.

У 1923-1936 рр. – управляючий Третім відділенням юридичної секції Петроградського відділення Центрархіву, професор кафедри архівознавства та літературного джерелознавства Петроградського університету. У 1924-1926 рр. – співредактор історико-літературного видання “Антей”. З 1932 р. до 1936 р. – учений секретар, а згодом заступник директора з наукової роботи Інституту російської літератури АН СРСР. У 1933-1936 рр. – член Пушкінської комісії АН СРСР та член Президії Ленінградської міської Ради депутатів. У 1933-1935 рр. – член секції Всесоюзного товариства колишніх політкаторжан і засланих поселенців.

У 1930, 1931 і 1936 рр. заарештовувався. Постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 15 червня 1937 р. засуджений до 5 років таборів. У 1941 р. отримав новий термін – 5 років. Звільнений 6 листопада 1946 р.

У 1947-1949 і 1954-1958 рр. – професор, у 1950-1952 рр. – старший викладач, у 1952-1954 рр. – асистент Саратовського університету.

У 1958-1964 рр. – старший науковий співробітник Відділу російської літератури Інституту світової літератури АН СРСР. Від 1965 р. до 1968 р. працював професором-консультантом кафедр історії СРСР та історії російської літератури Горьківського університету.

Дослідники історії Південної України

Сфери наукових інтересів: історія літератури та суспільно-політичних рухів XIX – на початку XX ст., історія аграрних відносин та журналістики на теренах Південної України у першій половині XIX ст., декабристознавство, текстологія, археографія, джерелознавство, літературознавство, архівознавство, пушкінознавство, біографістика.

Ю.Г. Оксман у галузі історії відомий як автор публікацій архівних матеріалів з проблематики декабристського руху, дослідження якої розпочав з часів перебування в Одесі. Упорядник та редактор низки збірок з історії декабристознавства. Дослідник і знавець архівів та інших документальних джерел з історії літератури й громадської думки, організатор наукової діяльності в області архівної справи на півдні України.

Автор і упорядник близько 200 наукових праць (зокрема, упорядник близько 10 археографічних видань, 3 монографій, 3 брошур, близько 200 наукових статей).

Публікації про Ю.Г. Оксмана та рецензії на його праці:

- Из пришлого нашей литературы // *Вісті / Известия*. – Одеса, 1922.
- Берков Н.П. Ю.Г. Оксман – литературовед // *Вестник Ленинградского университета. Серия истории, языка и литературы*. – Л., 1962. – Вып. 3.
- Богаевская К.П. Возвращение: О Юлиане Григорьевиче Оксмани // *Литературное обозрение*. – № 4. – 1990. – С. 100-112.
- “Человек жизнерадостный и жизнедеятельный...” (Набросок портрета Ю.Г. Оксмана по материалам его архива) / *Обзор А.Д. Зайцева // Встречи с прошлым*. – Вып. 7. – М., 1990. – С. 525-566.
- Боровой С. Воспоминания. – М.-Иерусалим, 1993. – С. 95, 98, 103-107, 375.
- Аппатов С.И., Дёмин О.Б., Першина З.В. Историческая наука в Одессе за 200 лет // *Очерки развития науки в Одессе*. – Одесса, 1995. – С. 484.
- Богаевская К.П. Из воспоминаний // *Новое литературное обозрение*. – 1996. – № 21. – С. 112-129.
- Білоусова Л. Видатний архівіст України // *Юг*. – 1998. – 23 декабря.

Бібліографічний довідник. Том II

- Малинова Г. Оксман Юліан Григорович // Українські архівісти: Бібліографічний довідник. – Вип. 1 (XIX ст. – 1930-ті рр.). – К., 1999. – С. 259-260.
- Возвращение Юлия Оксмана // Малинова Г.Л. З під покрива таємниці... – Одеса, 2002. – С. 40-59.
- Латиш Ю.В. Дослідження декабристського руху в південному регіоні України // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 32. Вип. 19. Історичні науки. – Миколаїв, 2004. – С. 124-127.
- Левченко В.В. Оксман Юліан Григорович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 271-275.
- Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту. – Одеса: ТЕС, 2010. – С. 114, 122-123, 143, 147, 197-198, 251, 262, 281-282, 304 та ін.
- Левченко В.В. До наукової біографії декабристознавця Ю.Г. Оксмана: одеський період життя // Декабристи в Україні: дослідження й матеріали. – Т. 7. – К., 2013. – С. 391-399.

Книги Ю.Г. Оксмана, що стосуються історії Південної України:

- **Литературный музей (Цензурные материалы I-го отд. IV секции Государственного архивного фонда) /** Под ред. А.С. Николаева и Ю.Г. Оксмана. – Т. I. – СПб., 1921. – 420 с.
- **Декабристы. Неизданные материалы и статьи /** Под ред. Б.Л. Модзалевского и Ю.Г. Оксмана. – М., 1925. – XVI, 336 с.
- **Бунт декабристов: юбилейный сборник 1825-1925 /** Под редакцией Ю.Г. Оксмана, П.Е. Щеголева. – Л.: Былое, 1926. – 400 с.
- **Декабристы. Отрывки из источников /** Сост. Ю.Г. Оксман. – М.-Л.: Государственное издательство, 1926. – 489 с.

Найважливіші статті Ю.Г. Оксмана, що стосуються історії Південної України:

- **Константиновская легенда в Херсонщине (Эпизод из истории аграрных волнений после 14 декабря 1825 г.) //** На помощь! – 1921. – 15 августа.
- **Одесские вольнодумцы пушкинской поры //** Былое. – № 21. – 1923. – С. 49-56.

Дослідники історії Південної України

- **Кирилло-Мефодиевцы в Новороссии (Обзор материалов одесского архивного фонда)** // Борьба классов. – № 1–2. – 1924. – С. 251-257.
- **Отзвуки декабрьских событий 1825 г. в Новороссии** // Декабристы. Неизданные материалы и статьи. – М., 1925. – С. 53-96.
- **Отклик московских промышленников на антиеврейские беспорядки. 1881 г.** // Красный архив. – Т. 1. – 1926. – С. 258-260.
- **Одеське “гніздо змови” 1825 року (Спроба перегляду питання про базу “декабризму” на Україні)** // Прапор Марксизму. – 1928. – № 1. – С. 165-207.
- **Новейшая украинская литература о Шевченко и Кирилло-Мефодиевцах** // Каторга и ссылка. – Кн. 5. – 1929.
- **Восстание Черниговского полка (Обзор источников, публикаций и исследований)** // Восстание декабристов. – Т. VI. – М.; Л., 1929. – С. IX-LXVII.

Валерій Левченко

ОСИПОВИЧ Наум (Нехемій-Мордко) Маркович (Лейбов) (12(24).01.1870, м. Очаків Херсонської губернії – 7.10.1937, м. Одеса).

У 1885 р. закінчив 6-класне училище.

У 1886 р. вступив до революційної організації “Народная Воля”. У 1887 р. заарештовано. Після перебування 2 роки у в’язниці відправлено на заслання у Сибір до 1893 р.

У 1900 р. за дорученням Товариства для поширення освіти між євреями в Російській імперії досліджував ступінь писемності єврейського населення Бессарабської губернії.

У 1901-1902 рр. перебував у в’язниці. У 1902 р. організував агітаторську міжпартійну школу. У 1904-1905 рр. – один з організаторів бойових дружин самооборони. У 1905-1906 рр. – у в’язниці. У 1906 р. організував першу в Російській імперії нелегальну газетно-телеграфну агенцію, яка забезпечувала нелегальні друковані видання телеграмами про революційний рух.

З 1907 р. по 1912 р. – в еміграції (Фінляндія, Франція, Швейцарія). У 1912 р. у Швейцарії закінчив Вищу школу соціальних наук.

У 1912 р. організував в Одесі перший в Україні “художественно-літературний ілюстрований журнал для

Бібліографічний довідник. Том II

еврейских детей” – “Колосья”. Журнал та його додатки ставили за мету формування національної самосвідомості єврейських підлітків. З 1913 р. до 1918 р. – фактичний редактор цього журналу.

З жовтня 1917 р. – член комісії з розкриття псевдонімів провокаторів, секретних агентів охоранки і жандармів Російської імперії. З лютого 1920 р. – член, а з червня 1920 р. до травня 1922 р. – голова комісії з охорони та обробки революційного архіву цієї ж комісії. З березня 1922 р. до серпня 1927 р. – консультант I категорії Одеської комісії для збирання і вивчення матеріалів з історії Жовтневої революції та історії комуністичної партії (Іспарт).

У 1917-1922 рр. – член союзу журналістів. З 1922 р. – член, а з 1925 р. і до 1933 р. – голова правління “Южного товарищества писателей”. У 1919 р. – член Одеського товариства літераторів і вчених. У 1920 р. – співредактор літературно-наукового та політичного журналу “Объединение”. У 1920 р. внесено до списку діячів науки Всеукраїнської комісії сприяння вченим.

У 1922 р. – уповноважений Центральної ради Весоюзного товариства політкаторжан і засланців з питання відкриття відділення товариства в Одесі. У різні часи староста (перший), член Ради та різних комісій Одеського відділення товариства політкаторжан і засланців. Делегат 2 Весоюзного з’їзду товариства політкаторжан і засланців. З 1925 р. до 1927 р. – літературний редактор офіційного друкованого органу Одеського відділення товариства – журналу “Кандальный звон”.

Сфери наукових інтересів: історія євреїв на півдні України, історія революційних рухів на початку ХХ ст.

Н.М. Осипович є автором статей і нарисів про історію революційного підпілля, одеської жандармерії, життя революціонерів у важких умовах в’язниць і заслань. У значній частині його публікацій описано життя і побут євреїв півдня Російської імперії. Працюючи в Одеському Іспарті підготував статті (зберігаються у фондах ДАОО) щодо історії єврейських погромів 1905 р. (“Погромы в Одессе и Одещине в 1905 году” и “О погромах и самообороне”). Писав про беззахисність єврейських мас у Російській імперії, героїзм єврейської революційної молоді та її чужість російському народному середовищу.

Автор близько 10 наукових статей.

*Дослідники історії Південної України***Публікації про Н.М. Осиповича та рецензії на його праці:**

- Левченко В.В. Становление иудаики в контексте трансформации исторической науки в Украине (1917-1930-е гг.) // Материалы Шестнадцатой Ежегодной Международной Междисциплинарной конференции по иудаике. – М., 2009. – Ч. 2. – С. 475-482.
- Музичко О.Є. Осипович Наум Маркович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 280-281.
- Левченко В.В. Становление иудаики в Одессе в 1920-30-е гг.: центры, персоналии, традиции // “Мама городов израилевых...”: Сборник статей по итогам факультатива по иудаике и израилеведению Одесского национального университета имени И.И. Мечникова. – Одесса: ФОП “Фрідман О.С.”, 2011. – С. 79-86.
- Левченко В.В. Еврейские учёные-историки в научной жизни Одессы в первой трети XX в. // История еврейской диаспоры в Восточной Европе. – СПб, 2012. – С. 192-195.
- Левченко В.В. Деятельность ученых-историков евреев в научно-исследовательских учреждениях Одессы в 20-х гг. XX в. // Південний захід. Одесика. Історико-краєзнавчий науковий альманах. – Вип. 17. – Одеса: Друкарський дім, 2014. – С. 280-289.
- Левченко В.В. Еврейский вектор в развитии исторической науки в Одессе (1920-30-е годы) // Иудаика в Одессе: сб. ст. по итогам работы прогр. по иудаике и израилеведению ОНУ им. И.И. Мечникова. – Вип. 3. – Одесса: Фенікс, 2015. – С. 162-176.

Найважливіші статті Н.М. Осиповича, що стосуються історії Південної України:

- **В черте оседлости** // Восход. – 1902. – № 12.
- **Документы о “невинном” человеке** // Каторга и ссылка. – 1923. – № 5. – С. 85-90.
- **Один из своих (“Из рассказов о секретных сотрудниках”)** // Каторга и ссылка. – 1924. – № 2. – С. 61-98.
- **Рассказы о секретных сотрудниках** // Кандальный звон. Историко-революционный сборник. – 1925. – № 1.
- **Как тайное стало явным (о работе Комиссии для рассмотрения и разборки дел охранного отделения и**

Бібліографічний довідник. Том II

жандармського управління в Одесі в 1917 г.) // Кандальний звон. Историко-революционный сборник. – 1925. – № 2.

• **Чёрный октябрь** // 1905 год. Революционное движение в Одессе и Одешине. Сборник статей и воспоминаний. – Одесса, 1925.

• **О Красной сотне** // 1905 год. Революционное движение в Одессе и Одешине. Сборник статей и воспоминаний. – Одесса, 1925.

• **В грозные годы** // Кандальний звон. Историко-революционный сборник. – 1926. – № 3.

• **Карьера профессора Бугаевского** // Кандальний звон. Историко-революционный сборник. – 1926. – № 5.

Валерій Левченко

ПАВЛОВСЬКИЙ Олексій Андрійович (8.04.1856, м. Санкт-Петербург – 7.05.1913, м. Одеса) – доктор історичних наук (1896 р.), ординарний професор (1897 р.).

Середню освіту отримав у 6-й Санкт-Петербурзькій гімназії. У 1876-1880 рр. навчався на історико-філологічному факультеті Санкт-Петербурзького університету, який закінчив зі ступенем кандидата та був залишений для підготовки до професорського звання.

У 1880-1887 рр. працював викладачем загальної, стародавньої і російської історії у Санкт-Петербурзькому центральному училищі технічного малювання барона Штигліца.

У 1887 р. склав магістерський іспит та відправлений у відрядження за кордон (відвідав Берлін, Дрезден, Мюнхен). У 1889-1891 рр. читав лекції в якості приват-доцента кафедри теорії та історії витончених мистецтв історико-філологічного факультету Санкт-Петербурзького університету. У 1891 р. в Київському університеті захистив магістерську дисертацію на тему “Живопись Палатинской капеллы в Палермо”. У 1891 р. призначений на посаду виконуючого обов’язки екстраординарного професора кафедри теорії та історії витончених мистецтв історико-філологічного факультету Новоросійського університету.

Докторську дисертацію на тему “Скульптура в Аттике до греко-персидських воєн” захистив у 1896 р. та Радою Новоросійського університету затверджений в ступені доктора теорії та історії витончених мистецтв. З 1897 р. – ординарний професор кафедри

Дослідники історії Південної України

теорії та історії витончених мистецтв історико-філологічного факультету Новоросійського університету. У 1906-1912 рр. – професор Одеських вищих жіночих курсів.

У 1895-1896 рр. – секретар, а з 1909 р. по 1912 р. – декан історико-філологічного факультету Новоросійського університету.

У 1891-1913 рр. – член Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті. З 1891 р. – дійсний член Одеського товариства історії і старожитностей. У 1895-1899 рр. і 1905-1909 рр. – секретар Одеського товариства історії і старожитностей.

Учасник багатьох наукових форумів: XIII (1908 р.) і XV (1911 р.) археологічних з'їздів, Міжнародного археологічного з'їзду в Каїрі (1910 р.), X Міжнародного конгресу історії мистецтв (1912 р.).

Нагороди: ордени Св. Станіслава III ступеню (1887 р.), Св. Анни III ступеню (1891 р.), Св. Станіслава II ступеню (1889 р.), Св. Анни II ступеню (1902 р.), Св. Володимира IV ступеню (1905 р.) і III ступеню (1913 р.), срібна медаль у пам'ять царювання імператора Олександра III (1896 р.).

Сфери наукових інтересів: історія мистецтва, археології та освіти.

О.А. Павловський є автором наукових досліджень у галузі античної скульптури та італійського середньовічного живопису. Вагомим внеском вченого є дослідження з історії становлення археології у південному регіоні.

Автор понад 20 наукових праць (зокрема, 5 монографій, 3 брошур, понад 10 наукових статей).

Публікації про О.А. Павловського та рецензії на його праці:

- Биографический словарь профессоров и преподавателей Императорского С.-Петербургского университета за истекшую третью четверть века его существования. 1869-1894. – СПб.: Тип. и лит. Б.М. Вольфа, 1896. – Т. 2 (М-Я). – С. 81-82.

- Энциклопедический словарь / Ф.А. Брокгауз и И.А. Ефрон. – Т. XXII. – СПб., 1897. – С. 563.

- Демьян-Любин Ст. Памяти проф. Павловского // Одесские новости. – 1913. – 8 мая.

- Атлас Д. Похороны проф. Павловского // Одесские новости. – 1913. – 10 мая.

Бібліографічний довідник. Том II

- Попова Т.Н., Станко В.Н. Исторические исследования в Одесском университете: традиции и современность // Вестник Одесского государственного университета. – 1995. – Вып. 1. – С. 39-41.
- Hausmann G. Universitat und stadtische Gesellschaft in Odessa, 1865-1917: soziale und nationale Selbstorganisation an der Peripherie des Zarenreiches. – Stuttgart, 1998. – S. 545-546.
- Хмарський В.М. Археографічна діяльність Одеського товариства історії і старожитностей. – Одеса: Астропринт, 2002. – С. 26, 86-87, 90, 320.
- Самойлов Ф.О. Павловський Олексій Андрійович // Професори Одеського (Новоросійського) університету. Т. 3. – Одеса, 2005. – С. 436-437.
- Левченко Г.С. Павловський Олексій Андрійович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 282-284.
- Левченко В.В., Левченко Г.С. Олександро-Невська церква Новоросійського університету: історія, персоналії, документи. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2015. – С. 147, 150-151, 290.

Книги О.А. Павловського, що стосуються історії Південної України:

- **Нужды художественного образования в Одессе.** – Одесса, 1898. – 16 с.
- **Музей императорского Одесского общества истории и древностей.** – Вып. 1-2: Терракоты. – Одесса, 1897-1898. – 46 с., 48 с. (у співавторстві з О.М. Деревицким, Е.Р. Штерном).
- **О южнорусской археологии.** – Одесса, 1899.

Найважливіші статті О.А. Павловського, що стосуються історії Південної України:

- **Памяти Дмитрия Александровича Ровинского** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1896. – Т. XIX. – Некрологи. – С. 37-45.
- **Эрнст Курциус** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1896. – Т. XIX. – Некрологи. – С. 64-68.

Дослідники історії Південної України

• **Иван Константинович Айвазовский** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1901. – Т. XXIII. – Некрологи. – С. 1-15.

• **390 заседание (торжественное) Императорского Одесского общества истории и древностей 11 ноября 1908 года. Краткая история Общества** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1910. – Т. XXVIII. – Протоколы. – С. 20-25.

Галина Левченко

ПАЛАУЗОВ Микола Христофорович (Христов) (9.05.1819, м. Габрово – 2.03.1899, м. Одеса).

Початкову освіту здобув у кійлінотському училищі м. Габрово. У 1842 р. закінчив Рішельєвський ліцей.

У 1842-1899 рр. займав посади у різних державних установах Одеси: клерк, член ради правління Одеської митниці, губернський секретар, колезький секретар, доглядач Тираспольської митниці.

З 1869 р. асоційований, а з 1884 р. – дійсний член Болгарського літературного товариства. Ініціатор заснування та у 1854-1899 рр. голова Одеського болгарського настоятельства. Почесний член Одеського слов'янського благодійного товариства імені святих Кирила і Мефодія.

Сфера наукових інтересів: історія болгарської історії та літератури.

Співпрацював з газетами “Одесский вестник” і “Царьградский вестник”, де були розміщені його статті “Некоторые мысли о болгарском правописании” (1852 р.) і “Болгарская литература” (1852 р.). У 1851 р. переклав з російської мови на болгарську “Жизнеописание Юрия Ивановича Венелина”.

Основу епістолярної спадщини склало листування з архієпископом Інокентієм (2 листа опубліковані в “Славянских Известиях”, СПб., 1884, № 9), князем В.О. Черкаським (“Русская Старина”, 1892, № 3) та іншими видатними особами другої половини XIX ст.

Автор декількох праць (зокрема, брошури та статей).

Публікації про М.Х. Палаузова:

• Энциклопедический словарь / Ф.А. Брокгауз и И.А. Ефрон. – Т. XXII^A. – СПб., 1897. – С. 605.

Бібліографічний довідник. Том II

- Каролев Р. Николай Христофорович Палаузов – черти из политическата му деятелност // БКД. – 1900. – Кн. 61. – С. 166-198.
- Белова Е.В. Балканские волонтеры в Русской армии. 1853-1856 гг. // Военно-исторический журнал. – 2006. – № 9. – С. 55-59.
- Левченко Г.С. Палаузов Микола Христофорович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок ХІХ – середина ХХ ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 284-285.
- Болгары в России. По страницам российской печати ХІХ века. Составление, предисловие и примечания: И.Ю. Мельникова. – М.: Центр книги им. М.И. Рудомино, 2010. – С. 60-80.

Книга М.Х. Палаузова, що стосується історії Південної України:

- **Памяти М.А. Борисова, брата Иннокентия архиепископа Херсонского и Таврического.** – Одесса, 1899.

Стаття М.Х. Палаузова, що стосується історії Південної України:

- **Из воспоминаний об одесских иерархах // Из прошлого Одессы. Сборник статей / Сост. Л.М. де-Рибас, изд. Г.Г. Маразли.** – Одесса: Тип. Л. Кирхнера, 1894. – С. 161-170.

Галина Левченко

ПАНКЄЄВ Олександр Сергійович (01.09.1984, м. Запоріжжя).

У 2007 р. закінчив історичний факультет Запорізького національного університету за спеціальністю “Архівознавство” та вступив до аспірантури Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. Обрана тема кандидатської дисертації: “Джерела з історії губернського та повітового чиновництва Південної України другої полонини ХVІІІ століття”.

Після закінчення аспірантури у 2010 р. прийнятий на посаду молодшого наукового співробітника до Відділу пам’яток духовної культури Інституту. З 2011 р. – науковий співробітник Відділу джерел княжої та козацької доби Інституту.

Співробітник Канадського інституту українських студій та факультету мистецтв Альбертського університету, редактор

Дослідники історії Південної України

Historians.in.ua, член правління Друзів Центру українського фольклору та Канадсько-Української торгової палати, Альбертське відділення.

E-mail: pankeev-as@ukr.net

Публікації про О.С. Панкєєва та рецензії на його праці:

- Панкєєв Олександр Сергійович // Наукова школа професора А.В. Бойка: персоналї та доробок / Упорядники: Ігор Лиман, Вікторія Константінова. – Запорїжжя, 2011. – С. 330-331.
- Гїсть із Запорїжжя // Бюлетень Канадського інституту українських студїй. – 2011. – С. 18
- Бачинська О. Прообраз “Особового листка з облїку кадрів” (Рец. на: Груповї формулярні списки чиновництва Новоросїйської губернії за 1798 рік / Упорядник О.С. Панкєєв. – Запорїжжя, 2011. – 125 с.) // Чорноморська минувшина. – 2013. – Вип. 8. – С. 188-191.

Книги О.С. Панкєєва, що стосуються історії Південної України:

- **Бібліографія праць до 60-рїччя від дня народження о. Мицика.** – Київ-Запорїжжя, 2009. – 128 с. (спївпорядник, разом із Т. Петрушевою, І. Тарасенко, В. Брехуненком).
- **Азовське намісництво: нереалїзований проект.** – Запорїжжя, 2011. – 98 с. (у спївавторствї з А. Олененко).
- **Груповї формулярні списки Новоросїйської губернії за 1798 рік.** – Запорїжжя, 2011. – 125 с.

Найважливїше статтї О.С. Панкєєва, що стосуються історії Південної України:

- **Образ нїмецького солдата очима дитини (за матеріалами археографїчних експедицій ЗНТН) // Усна історія в науковому дослїдженні. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. Запорїжжя, 23-24 травня 2008 року. – Запорїжжя: Тандем-У, 2008. – С. 103-105.**
- **Етапи становлення губерньського та повітового устрою на півдні України у другїй половинї XVIII столїття // Матеріали Міжнародної конференції молодих науковцїв “Історична наука на початку XXI столїття: проблеми, минуле, сучасність, перспективи”. – Херсон, 2009. – С. 100-103.**

Бібліографічний довідник. Том II

- **Чиновництво Південної України останньої чверті XVIII – другої половини XIX століття у спадку Я.П. Новицького** // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – Т. 18. – К., 2009. – С. 102-109.
- **The historians of Southern Ukraine of the second part of the 18th century during the Soviet Union** // The Materials of Warsaw East European Conference. July 15-17, 2009. – Warsaw, 2009. – P. 35.
- **“Установлення земських розпоряджень Азовського намісництва” як джерело з історії чиновництва Південної України останньої половини XVIII століття** // Актуальні проблеми вітчизняної та світової історії: зб. наук. статей учасників Третіх драгоманівських чит. молодих істориків, Київ, 12 березня 2010 р. – Київ, 2010. – С. 385-390.
- **Наративні джерела з історії чиновництва Південної України другої половини XVIII століття** // Наукові записки: Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – Київ, 2012. – Т. 24. – С. 209-226.
- **Рух документів з історії чиновництва Південної України другої половини XVIII століття** // Парці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2013. — Т XXXV. – С. 351-358.
- **Історичні умови формування чиновництва Російської імперії в Південній Україні у другій половині XVIII століття** // Мандрівець. – 2013. – № 3. – С. 9-15.
- **“Нам своє робить”:** спогади учня про вчителя // Україна модерна. – Київ, 2013. – Вип. 20: “Фашизм і правий радикалізм на сході Європи”. – С. 447-452.
- **Джерела з історії губернського та повітового чиновництва Південної України другої половини XVIII століття в архівосховищах Російської Федерації** // Proverbs in Motion: A Festschrift in Honour of Bohdan Medwidsky, Toronto, 2014, p. 309-323.

(Анкета О.С. Панкєєва)

ПАПАДІМІТРИУ Сінодій Дмитрович (15.01.1856, м. Солоніки – 15.03.1921, м. Стамбул) – доктор грецької філології (1906 р.), ординарний професор (1909 р.).

Дослідники історії Південної України

У 1878 р. закінчив курс історико-філологічного факультету Афінівського університету. У 1887 р. отримав ступінь доктора філософії Ерлангенського університету (Німеччина).

У 1878-1885 рр. викладав грецьку та латинську мови у гімназіях Солонік, комерційному училищі (с. Хадки). З 1887 р. по 1888 р. працював директором грецької гімназії в Болгарії. У 1888-1905 рр. працював у грецькому училищі м. Одеси викладачем, директором, а згодом інспектором грецького 4-класного училища.

У лютому 1892 р., після складання у 1891 р. магістерського іспиту, затверджений приват-доцентом кафедри класичної філології історико-філологічного факультету Новоросійського університету.

27 травня 1896 р., після публічного захисту дисертації “Стефан Сахминис и его стихи” отримав ступінь магістра грецької філології. Докторську дисертацію “Феодора Птохопродрома манганские стихотворения” захистив у 1898 р.

У 1900 р. обраний в. о. екстраординарного професора кафедри візантійської філології Новоросійського університету, а у 1909 р. – ординарним професором кафедри класичної філології Новоросійського університету. Розробив та вів курси з історії грецької граматики і метрики, історії Візантійської імперії та візантійського мистецтва (по кафедрі історії та теорії мистецтв) тощо. У лютому 1917 р. отримав звання заслуженого професора.

Дійсний член Одеського товариства історії і старожитностей, Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті.

У 1910 р. виконував обов'язки секретаря та декана історико-філологічного факультету, у 1912 р. – ректора Новоросійського університету.

Часто бував у закордонних відрядженнях, працював в архівах Греції, Туреччини, Англії, Франції, Іспанії та брав участь у міжнародному археологічному конгресі в Афінах (1912 р.). З 1911 р. по 1914 р. проводив археологічні дослідження біля Коблевки.

Нагороди: ордени Св. Анни III та II ступенів, Св. Станіслава II ступеню Св. Володимира IV ступеню, Спасителя V ступеню (від грецького короля), медаль у пам'ять 300-річчя Дому Романових.

Сфери наукових інтересів: грецька філологія, історія грецької та візантійської літератури раннього середньовіччя.

С.Д. Пападімітріу є автором наукових статей, присвячених історії Одеси та античного міста на острові Березань.

Бібліографічний довідник. Том II

Автор понад 20 наукових праць (зокрема, 5 монографій, 2 підручників, брошури, понад 10 наукових статей).

Публікації про С.Д. Пападімітріу та рецензії на його праці:

- Попова Т.Н., Станко В.Н. Исторические исследования в Одесском университете: традиции и современность // Вестник Одесского государственного университета. – 1995. – Вып. 1. – С. 38, 41.
- Hausmann G. Universitat und stadtische Gesellschaft in Odessa, 1865-1917: soziale und nationale Selbstorganisation an der Peripherie des Zarenreiches. – Stuttgart, 1998. – S. 544-545.
- Хмарський В.М. Археографічна діяльність Одеського товариства історії і старожитностей. – Одеса: Астропринт, 2002. – С. 90, 101, 116, 317.
- Попова Т.Н. Проблемно-дисциплинарная структура исторических исследований в Новороссийском университете // Российские университеты в XVIII-XX веках. – Вып. 7. – Воронеж, 2004.
- Дьомін О.Б., Попова Т.М. Пападімітріу Сінодій Дмитрович // Професори Одеського (Новоросійського) університету. Т. 3. – Одеса, 2005. – С. 441-443.
- Левченко Г.С. Пападімітріу Сінодій Дмитрович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 290-292.

Книга С.Д. Пападімітріу, що стосується історії Південної України:

- Древние сведения об острове Березани. – Одесса, 1910. – 16 с.

Найважливіші статті С.Д. Пападімітріу, що стосуються історії Південної України:

- Древние сведения об острове Березани // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1910. – Т. XXVIII. – Протоколы. – С. 97-112.

Дослідники історії Південної України

- **Местоположение древней Одессы** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1911. – Т. XXIX. – Протоколы. – С. 25-27.
- **Местоположение древней Одессы** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1912. – Т. XXX. – Исследования. – С. 389-395.
- **Отзыв о сочинении С.П. Шестакова** “Очерки по истории Херсонеса в VI-X в. по Р. Х.” (Памятники христианского Херсонеса, вып. III). Москва, 1908, стр. 142 // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1913. – Т. XXXI. – Протоколы. – С. 131-135 (у співавторстві з Б.В. Варнеке, М.Г. Попруженком).
- **Ещё о местоположении древней Одессы** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1915. – Т. XXXII. – С. 451-456.
- **Новая надпись Одесского Музея** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1919. – Т. XXXIII. – С. 59-60.

Галина Левченко

ПЕТРИНСЬКИЙ Микола Миколайович (17(29).12.1890, м. Одеса – 19.04.1938, м. Одеса).

У 1908 р. закінчив Одеську 3 гімназію. У 1908-1911, 1914 і 1917 рр. навчався на історико-філологічному факультеті Новоросійського університету. У 1912-1913 і 1915-1916 рр. проходив військову повинність.

У 1920-1921 рр. – професорський стипендіат кафедри російської історії історико-соціологічного відділення Одеського гуманітарно-суспільного інституту, у 1921-1922 рр. – аспірант історичного відділення факультету професійної освіти Одеського інституту народної освіти.

У 1920-х рр. викладав історію у школах Одеси та працював в Одеській центральній науковій бібліотеці – спочатку завідувачем відділом поповнення, а згодом науковим співробітником.

У 1924-1930 рр. – член соціально-історичної секції Одеської комісії краєзнавства при ВУАН.

У 1927-1928 рр. – позаштатний викладач Одеського інституту народної освіти. У 1930-х рр. викладав на посаді доцента в Одеському інституті соціального виховання (1930-1933 рр.), Одеському українському педагогічному інституті (1933-1938 рр.),

Бібліографічний довідник. Том II

Одеському державному університеті (1934-1938 рр.), Одеському філіалі Харківського бібліотечного інституту.

28 лютого 1938 р. заарештований органами НКВС за звинуваченням у діяльності в “контрреволюційній, військово-націоналістичній, есерівській, терористичній організації”. 31 березня 1938 р. засуджений до розстрілу, який було здійснено 19 квітня того ж року. 30 листопада 1956 р. реабілітований.

Сфери наукових інтересів: історія революційних рухів та історичної науки на початку ХХ ст., декабристознавство, пушкінознавство, установознавство, бібліографістика.

М.М. Петринський є одним із упорядників двох бібліографічних покажчиків щодо революційних рухів в Одесі в ХІХ – на початку ХХ ст. Декілька праць присвятив революційним подіям 1917 р. в Одесі, написавши їх виключно на основі архівних матеріалів. Одна студія присвячена історії провідної бібліотеки Одеси.

Автор і упорядник близько 10 наукових праць (зокрема 2 бібліографічних видань, близько 10 наукових статей).

Публікації про М.М. Петринського та рецензії на його праці:

- Вісник Одеська комісія краєзнавства при ВУАН. – 1924. – Ч. 1. – С. 2; 1925. – Ч. 2-3. – С. 3.
- Наука и научные работники СССР (без Москвы и Ленинграда). – Л., 1928. – С. 308.
- Боровой С. Воспоминания. – М.-Иерусалим, 1993. – С. 141-142, 376.
- Одеський Мартиролог: Данные о репрессированных Одессы и Одесской области за годы советской власти: Ист.-мемор. изд. / Сост.: Л.В. Ковальчук, Г.А. Разумов. Т. 1. – Одеса, 1997. – С. 415.
- Вісник Одеської комісії краєзнавства при Всеукраїнській Академії Наук. 1924-1930: Систематичний розпис змісту / Упорядник Л.О. Жирнова. – Одеса, 1999. – С. 33.
- Расстрел историка Петринского Н.Н. // Смирнов В.А. Реквием ХХ века. – Ч. 1. – Одесса, 2001. – С. 25-39.
- Петровський Е.П. Кадрова ситуація на історичному факультеті Одеського державного університету в 1930-х роках // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – Вип. 13. – К., 2005. – С. 263, 270.
- Левченко В.В., Петровський Е.П. Петринський Микола Миколайович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1

Дослідники історії Південної України

(початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 295-297.

- Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту. – Одеса: ТЕС, 2010. – С. 44, 147, 274, 281, 305, 345, 353, 357.

- Левченко В.В. Судьбы учёных-историков Одессы в интерьере эпохи (1920-1953 гг.) // Проблемы истории массовых политических репрессий в СССР. 1953-2013: 60 лет без Сталина. Осмысление прошлого советского государства. Материалы VIII научной конференции: в 2-х ч. Ч. 2. – Краснодар, 2013. – С. 124-132.

- Левченко В.В. Судьбы сотрудников научной библиотеки Одесского университета на фоне социально-политических трансформаций первой трети XX века // Вісник Одеського національного університету. Сер.: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – Одеса, 2013. – Т. 18, вип. 1 (9). – С. 26-49.

**Книги М.М. Петринського, що стосуються історії
Південної України:**

- **Матеріали до бібліографії революційного руху в Одесі: До X-річчя Радвлади на Україні /** упоряд.: М.М. Петринський, М.В. Рапопорт, В.В. Стратен та ін. – Вип. 2. – Одеса: Одесполіграф, 1929.

- **Бібліографія революційного руху в Одесі (1820-1920) /** упоряд.: М.М. Петринський, М.В. Рапопорт, В.В. Стратен та ін. – Одеса, 1933. – 212 с.

**Найважливіші статті М.М. Петринського, що стосуються
історії Південної України:**

- **Матеріали до історії жовтневих днів в Одесі (Архів комісара тимчасового уряду) //** Праці Одеської центральної наукової бібліотеки. – 1927. – №. 1. – С. 79-117.

- **Жовтневі дні р. 1917 в Одесі. За матеріалами архіву Комісаріату Тимчасового Уряду: Доп. 14 листопаду 1927 р. //** Вісник Одеської комісії краєзнавства при УАН. Секція соціально-історична. – 1929. – Ч. 4-5. – С. 22.

Бібліографічний довідник. Том II

• **Центральна наукова бібліотека м. Одеси** // Записки Українського бібліографічного товариства в Одесі. – Ч. 2/3. – 1929. – С. 136-138.

Валерій Левченко, Едуард Петровський

ПЕТРОВА Катерина Анатоліївна (13.12.1986, м. Токмак) – викладач Запорізького національного технічного університету.

У 2009 р. закінчила Запорізький національний університет за спеціальністю “Архівознавство”.

З 2009 р. – аспірантка кафедри джерелознавства, історіографії та спеціальних історичних дисциплін ЗНУ.

З 2014 р. – старший викладач Запорізького факультету Київського національного університету культури і мистецтв.

З 2015 р. – викладач Запорізького національного технічного університету.

Працює над кандидатською дисертацією “Джерела з історії благодійності на півдні України другої половини ХІХ – початку ХХ ст.”. Науковий керівник – Ю.І. Головка.

Сфери наукових інтересів: історія благодійності, історія періодики, усна історія, екологічна історія.

E-mail: petrowa_katerina@ukr.net

Публікація про К.А. Петрову:

• Петрова Катерина Анатоліївна // Наукова школа професора А.В. Бойка: персоналії та доробок / Упорядники: Ігор Лиман, Вікторія Константінова. – Запоріжжя, 2011. – С. 333.

Найважливіші статті К.А. Петрової, що стосуються історії Південної України:

• **Доброчинна діяльність менонітів на півдні України початку ХХ століття** // Збірник матеріалів університетської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених “Молода наука – 2010”, 7-9 квітня 2010 року. – Запоріжжя, 2010. – С. 257-259.

• **Благодійне товариство в ім'я Покрови Пресвятої Богородиці в м. Олександрівську Катеринославської губернії** //

Дослідники історії Південної України

Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених “Молода наука – 2011”. – Т. V. – Запоріжжя, 2011. – С. 140-144.

• **Благодійництво у діяльності училища-хутору глухонімих у м. Олександрівську Катеринославської губернії на початку ХХ століття** // Історія і культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки: Науковий щорічник. – Дніпропетровськ: НГУ, 2011. – Вип. 8. – С. 202-210.

• **Звіти Олександрівського повітового піклування дитячих притулків як джерело з історії благодійності кінця ХІХ – початку ХХ століття** // Наукові записки: збірник праць молодих вчених та аспірантів. – Т. 23. – Київ, 2011. – С. 228-235.

• **“Александровские новости” як джерело з історії благодійності м. Олександрівська Катеринославської губернії початку ХХ ст.** // Наукові записки: збірник праць молодих вчених та аспірантів. – Т. 22. – Київ, 2011. – С. 254-263.

• **Благодійна діяльність населення Південної України під час Кримської війни 1853-1856 рр. на сторінках “Одесского вестника”** // Музейний вісник. – 2011. – № 11. – С. 113-120.

• **Висвітлення проблеми алкоголізму на сторінках газети “Отклики жизни” на початку ХХ століття** // Історія і культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки: Науковий щорічник. – Дніпропетровськ: НГУ, 2013. – Вип. 10. – С. 210-216.

• **Висвітлення проблем пияцтва та алкоголізму на початку ХХ століття на сторінках газети “Аккерманское слово”** // Наукові записки: збірник праць молодих вчених та аспірантів. – Т. 27. – Київ, 2013. – С. 267-276.

• **Дитячий алкоголізм на сторінках періодичних видань на Півдні України на початку ХХ століття** // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Історія. Філософія. Політологія: збірник наукових праць. – Вип. 6. – Одеса, 2014. – С. 80-83.

• **“Одесский листок” як джерело з історії благодійності м. Одеси Херсонської губернії початку ХХ століття** // Музейний вісник. – 2015. – № 15. – С. 207-214.

Вікторія Константинова

ПОПРУЖЕНКО Михайло Георгійович (25.07.1866, м. Одеса – 30.03.1944, м. Софія) – доктор русько-слов'янської словесності (1909 р.).

Бібліографічний довідник. Том II

З родини священика. Випускник слов'яно-руського відділення історико-філологічного факультету Новоросійського університету (1888 р.). Професорський стипендіат. Головним вчителем та старшим другом був візантиніст Ф.І. Успенський. У 1891-1919 рр. – приват-доцент (1891-1908 рр.), екстраординарний (1908-1909 рр.), ординарний (1909-1919 рр.) професор кафедри слов'янської філології. Професор Одеських вищих жіночих курсів (1912-1920 рр.). Директор Одеської міської публічної бібліотеки (1896-1919 рр.).

Професор історії російської літератури історико-філологічного факультету Софійського університету (1920-1941 рр.). Почесний доктор Софійського університету (1939 р.).

Дійсний (1896 р.) та почесний (1918 р.) член, секретар (1909-1919 рр.) Одеського товариства історії і старожитностей. Член Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті.

Кавалер сербського ордену Савви II ступеню.

Член Болгарського археологічного інституту (з 1928 р.) та Македонського наукового інституту у Празі (з 1934 р.). Член-кореспондент (1923 р.) та академік (1941 р.) Болгарської Академії Наук. Співробітник Російського археологічного інституту у Константинополі. Опікувався виданням його “Известий” в Одесі. Був у відрядженні у Константинополі.

Досліджував історію Південної України в контексті своїх основних наукових інтересів – історії південних слов'ян, передусім болгар, візантійського періоду. Автор низки конкретно-історичних досліджень про різні епізоди історії регіону, постаті. Один з перших біографів та упорядників спадщини В. Григоровича, дослідників історії навчальних та просвітницьких закладів Одеси.

Публікації про М.Г. Попруженка та рецензії на його праці:

- Попруженко Михаил Георгиевич // Сто години България Академия на Науките. 1869. – София, 1969. – С. 594-595.

- Митряев А.И. Попруженко Михаил Георгиевич // Славяноведение в дореволюционной России: библиографический словарь. – М., 1979. – С. 278-279.

- Зленко Г.Д. Попруженко Михайло Георгієвич // Бібліографи одеської державної наукової бібліотеки імені М. Горького: Бібліографічний довідник. – Одеса, 2002. – С. 174-176.

Дослідники історії Південної України

- Хмарський В.М. Археографічна діяльність Одеського товариства історії і старожитностей. – Одеса, 2002. – С. 51-52, 86-87, 116-117, 228-229, 338-339, 369-373.
- Макміллан О.Д. М.Г. Попруженко: шлях від випускника до приват-доцента Новоросійського університету (1888-1891) // Записки історичного факультету / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2008. – Вип. 19. – С. 447-455.
- Макміллан О.Д. До питання про кількісний вимір праць М.Г. Попруженка // Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – Т. 14. – Вип. 19. – 2009. – С. 161-171.

**Вибрані праці М.Г. Попруженка, що стосуються історії
Південної України:**

- **Материалы для истории славянских колоний в России** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1902. – Т. XXIV. – С. 33-72.
- **Отыскивание древностей в Новороссийском крае** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1902. – Т. XXIV. – Смес. – С. 3-5.
- **Из материалов для истории одесских просветительных учреждений. Публичная библиотека** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1911. – Т. XXIX. – Материалы. – С. 1-58.
- **Участие Одессы в возрождении народа болгарского.** – Одесса, 1912. – 20 с.
- **И.И. Крашевский в Одессе** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1913. – Т. XXXI. – Протоколы. – С. 39-43.
- **Императорское Одесское общество истории и древностей** // Исторический вестник. – 1914. – № 11. – С. 544-555.
- **Императорский Новороссийский университет: по поводу 50-я его существования** // Исторический вестник. – 1915. – № 5. – С. 590-605.
- **В.И. Григорович в Одессе** // Собрание сочинений Виктора Ивановича Григоровича (1864-1876) / под ред. М.Г. Попруженко. – Одесса, 1916. – С. I-XXXIII.

Олександр Музичко

Бібліографічний довідник. Том II

РОЗАНОВ Василь Федорович (Архієпископ Гавриїл) (26.01.1781, с. Рождественне Костромської губернії – 8.09.1858, Желтиков монастир Тверської губернії).

У 1803 р. закінчив семінарію Трійце-Сергіївої лаври. У 1811 р. підстригся в ченці. Призначений префектом Вологодської семінарії, вчителем філософії і настоятелем Спасо-Кам'яного монастиря. З 1814 р. – ректор Вологодської семінарії; настоятель Спасо-Прилуцького монастиря. З 1820 р. – настоятель Ярославського монастиря і ректор Ярославської семінарії. У 1821-1828 рр. – єпископ Орловський і Севський.

З 22 травня 1828 р. – єпископ Катеринославський, Херсонський і Таврійський.

Коли було прийнято рішення про створення окремої Херсонської й Таврійської єпархії із адміністративним центром в Одесі, досвід Гавриїла (Розанова) був знову використаний. Його робота впродовж 1837-1848 рр. з облаштування нової єпархії знайшла оцінку в тому, що у 1848 р. він був переведений до вищої за ієрархією Тверської кафедри. Перебування на півдні України Гавриїл (Розанов) розглядав як дуже важливий, але все ж таки лише етап своєї кар'єри.

Займаючи на півдні України посаду єпархіального архієрея, ще під час перебування на кафедрі в Катеринославі, маючи, з одного боку, цікавість до місцевої історії, а з іншого, – вільний доступ до архівних матеріалів підпорядкованих йому консисторії, Самарського монастиря й окремих церков, він опрацював великі масиви джерел і підготував низку праць, які вдалося опублікувати пізніше, після переїзду до Одеси. Певною мірою як багатство наявних матеріалів, так і прагнення досягнути історію всієї території, яка знаходилась під духовною владою архієпископа, вплинули на те, що на відміну від сучасників і колег по Одеському товариству історії та старожитностей Гавриїл (Розанов) не став обмежуватись дослідженням окремих сюжетів, епізодів церковної історії південноукраїнських єпархій, хоча з-під його пера виходили і такі роботи (зокрема вже у I-му томі Записок з'явилися статті про заснування Готфійської і Кафійської єпархії та старовинні християнські споруди Криму, які збереглись на території півострова, а в 1846 р. окремим виданням було опубліковано історичну записку про заснування Преображенського собору в Катеринославі).

Спробою більш ґрунтовного дослідження стала робота з історії Самарського Пустинно-Миколаївського монастиря. Гавриїл

Дослідники історії Південної України

(Розанов) взявся і за створення значно ширших за територіальними межами праць. Було видано “Хронологіко-історичний опис церков епархії Херсонської і Таврійської”. На його початку міститься декларація архієпископа про те, що подається хронологічна таблиця “всіх, що знаходяться в Новоросійському краї”, церков, із зазначенням часу заснування або зведення, і з доданням історичних відомостей про деякі з них. Втім, співвіднесення наведеної інформації із архівними джерелами дає підстави поставити під сумнів як тезу про повноту “Хронологіко-історичного опису...”, так і достовірність деяких наведених у ньому фактів. Важливо звернути увагу і на невідповідність назви і змісту роботи задекларованому наміру: адже, як зазначав сам Гавриїл (Розанов), “Новоросійський край” включав три губернії, але в “Хронологіко-історичному описі...” подаються дані про храми лише двох із них. Плани опису церков Катеринославської губернії так і залишились нереалізованими.

Масштабнішою за спектром розглянутих проблем стала публікація “Уривку оповідання про Новоросійський край...” і “Продовження начерку про Новоросійський край...”. Духовний сан автора, коло його інтересів, наявні масиви джерел зумовили те, що в цій головній роботі Гавриїла (Розанов) основна увага концентрується саме на церковній історії краю.

Долучився до збереження пам’яті про запорозьке козацтво, записавши, зокрема, розповідь колишнього запорожця Микити Леонтіївича Коржа.

Архієпископ сприяв закладенню міцної традиції поєднання місцевого патріотизму з великодержавним переконанням у цивілізаторському, культурницькому впливі імперської системи на розвиток Південної України.

Публікації про В.Ф. Розанова та рецензії на його праці:

- Серафимов С. Гавриил архиепископ Екатеринославский, Херсонский и Таврический // Записки Одесского общества истории и древностей. – Т. V. – Отд. III. – С. 919-953.

- Журба О.І. Культурна та історико-археографічна діяльність архієпископа Гавриїла (В.Ф. Розанова) в Південній Україні // Дніпропетровський історико-археографічний збірник. – Дніпропетровськ: Промінь, 1997. – Вип. 1. – С. 220-238.

Бібліографічний довідник. Том II

- Журба О.І. Архієпископ Гавриїл (Розанов В.Ф.) – історик і археограф Південної України // Історична наука на порозі ХХІ століття: підсумки та перспективи: Матеріали всеукраїнської наукової конференції. – Х.: ХДУ, 1995. – С. 308-313.
- Журба О.І. Формування російської регіональної історіографії Криму у творчості архієпископа Гавриїла Розанова // Библиотечное дело и краеведение. Сборник научных трудов. – К., Симферополь, 2000. – Вып. 2. – С. 40-58.
- Василевич Ю.В. Гавриїл Розанов – історик та релігійний діяч // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Вип. 2. – Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во МФНаУКМА, 2002. – С. 43-47.
- Журба О.І. Перше історичне дослідження у Катеринославі: матеріали до історії формування субрегіонального історіографічного середовища // Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету: Південна Україна ХVІІІ – ХІХ століття. – Вип. 7. – Запоріжжя: РА “Тандем-У”, 2003. – С. 265 – 268.
- Журба О.І. Становлення української археографії: люди, ідеї, інституції. – Дніпропетровськ: Видавництво ДНУ, 2003. – С. 190-254.
- Лиман І.І. Російська православна церква на півдні України останньої чверті ХVІІІ – середини ХІХ століття. – Запоріжжя: РА “Тандем-У”, 2004. – С. 8-9, 41, 48, 49, 88-89, 95, 111-112, 132-133, 158-159.
- Василевич Ю.В. Джерельна база історичних творів преосвященного Гавриїла Розанова // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 26. – Вип. 13. – Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во Миколаївського державного гуманітарного ун-ту ім. П. Могили, 2003. – С. 27-32.
- Василевич Ю.В. Історико-археографічні студії архієпископа Гавриїла (В.Ф. Розанова) // Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції “Гуманітарно-економічні дослідження”, травень 2006 року. – Т. 3. Збірник наукових праць. – Миколаїв – Одеса, ТОВ Від, 2006. – С. 53-57.
- Василевич Ю.В. Культурно-просвітницька, релігійна та громадська діяльність Гавриїла Розанова (1781-1858): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Миколаївський держ. ун-т ім. В.О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2007. – 205 арк.

Дослідники історії Південної України

Книги В.Ф. Розанова, що стосуються історії Південної України:

- Устное повествование Никиты Коржа. – Одесса, 1842.
- Историческая записка о заложении в городе Екатеринославе соборного кафедрального Преображенского ныне там существующего храма и о начале самого города Екатеринослава. – Одесса: в городской типографии, 1846. – 39 с.
- Хронологико-историческое описание церквей епархии Херсонской и Таврической. – Одесса: в городской типографии, 1848. – 71 с.
- Сочинения Гавриила, архиепископа Тверского и Кашинского, действительного члена Одесского общества истории и древностей. В двух частях. – М.: тип. В. Готье, 1854.
- Продолжение очерка истории о Новороссийском крае. Период с 1787 по 1837-й год. – Тверь: в типографии Губернского Правления, 1857. – 111 с.

Вибрані статті В.Ф. Розанова, що стосуються історії Південної України:

- Остатки христианских древностей в Крыму // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1844. – Т. I. – С. 320-328.
- Переселение греков из Крыма в Азовскую губернию и основание Готфийской и Кафийской епархии (Из “Истории Херсонской и Славянской епархии”) // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1844. – Т. I. – С. 197-204.
- Отрывок повествования о Новороссийском крае, из оригинальных источников почерпнутый. Период от основания в Новороссийском крае Новой-Сербии, до учреждения наместничества Екатеринославского с упразднением губерний Новороссийской и Азовской, за коим последовало упразднение и Славянской епархии. С 1751 по 1786 год // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1853. – Т. III. – С. 79-129.
- Самарский монастырь // Сочинения Гавриила, архиепископа Тверского и Кашинского, действительного члена Одесского общества истории и древностей. В двух частях. – Ч. II. – Отд. II. Исторические повествования. – М.: тип. В. Готье, 1854. – С. 109-180.

Бібліографічний довідник. Том II

РОМАНЦОВ Володимир Миколайович (15.01.1955, с. Чапаєвка (нині Воскресенка) Пологівського р-ну Запорізької обл.) – доктор історичних наук (2006 р.), професор (2011 р.).

У 1972 р. закінчив Чапаєвську середню школу Пологівського району Запорізької обл. У 1972-1977 рр. навчався на історичному факультеті Донецького державного університету, отримавши диплом з відзнакою зі спеціальності “Історик, викладач історії і суспільствознавства”.

З серпня 1972 р. по серпень 1980 р. – вчитель історії Чапаєвської середньої школи, з серпня 1980 по лютий 1983 р. – директор Костянтинівської восьмирічної школи Пологівського району Запорізької обл.

У листопаді 1981 – жовтні 1985 р. навчався в аспірантурі Донецького державного університету.

З лютого 1983 р. – асистент кафедри нової та новітньої історії Донецького державного університету, з вересня 1983 р. – старший викладач цієї кафедри.

У 1990 р. захистив кандидатську дисертацію “Економічне та науково-технічне співробітництво Чехословаччини та Радянського Союзу у 1948-1955 рр.”. Науковий керівник – М.І. Турівненко.

З серпня 1991 р. – доцент кафедри історичних та педагогічних дисциплін Маріупольського гуманітарного коледжу (у 1993 р. коледж реорганізований на Маріупольський гуманітарний інститут ДонДУ). Вчене звання доцента отримав у січні 1994 р.

З 1996 р. – завідувач кафедри історичних та соціально-політичних дисциплін (у 1997 р. створена кафедра історичних дисциплін) Маріупольського гуманітарного інституту.

У листопаді 1998 – жовтні 2001 р. перебував у докторантурі ДонДУ.

У квітні 2002 р. призначений завідувачем кафедри історичних дисциплін Маріупольського гуманітарного інституту.

З липня 2004 р. – професор, завідувач кафедри історичних дисциплін Маріупольського державного гуманітарного університету.

Докторську дисертацію “Становлення Гетьманщини в українській історіографії (40-і роки XIX – поч. XX ст.)” захистив у 2006 р. Науковий консультант – В.О. Пірко.

Впродовж 2008-2011 рр. – керівник дослідження комплексної наукової теми кафедри історичних дисциплін МДУ “Історія грецьких сіл Приазов’я” (державний реєстраційний номер 0108U008422).

Дослідники історії Південної України

Заступник головного редактора наукового збірника “Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія”.

Сфери наукових інтересів: історія історичної науки України у XIX-XX ст., історія Гетьманщини, історія Північного Приазов'я доби Української революції та Громадянської війни, біографістика.

Вчений висвітлює питання історії Північного Приазов'я доби Української революції та Громадянської війни, розглядає селянський повстанський рух на теренах Маріупольського повіту.

Нагороди: почесна грамота Донецької обласної державної адміністрації (2001 р.), почесна грамота Маріупольської міської ради (2002 р.), диплом переможця конкурсу “Маріуполець року” (2006 р.), почесна грамота Донецької обласної державної адміністрації (2006 р.), подяка Донецької обласної ради (2006 р.), почесна грамота Міністерства освіти і науки України (2011 р.), почесне звання “Заслужений працівник освіти України” (2015 р.).

Офіційний науковий консультант 1 захищеної докторської дисертації, офіційний науковий керівник 8 захищених кандидатських дисертацій.

Автор і упорядник близько 150 наукових праць (зокрема, 1 авторської монографії та 2 монографій у співавторстві). Впродовж 2004-2016 рр. є організатором щорічних регіональних та Всеукраїнських науково-практичних конференцій на історичному факультеті Маріупольського державного університету з питань історії української державності.

E-mail: romantsov_v@ukr.net

Публікації про В.М. Романцова та рецензії на його праці:

- Темірова Н.Р. [Рец. на:] Становлення козацької держави у добу Національно-визвольної війни (проблема в українській історіографії 40-х років XIX – початку XX ст.) [монографія] / В.М. Романцов. – Донецьк: ДонНУ, 2005. – 284 с. // Схід. Аналітико-інформаційний журнал. – Донецьк: Український культурологічний центр, 2005. – № 5. – С. 15-18.

- Михайлюк В. [Рец. на:] Становлення козацької держави у добу Національно-визвольної війни (проблема в українській історіографії 40-х років XIX – початку XX ст.) [монографія] / В.М. Романцов. – Донецьк.: ДонНУ, 2005. – 284 с. // Історія української науки на межі тисячоліть. – Вип. 21. – К., 2005. – С. 252-253.

Бібліографічний довідник. Том II

• Романцов Володимир Миколайович: бібліографічний покажчик /уклад.: А.В. Гельвіх. – Маріуполь: МДУ, 2015. – 48 с. – (Сер. “Праці вчених МДУ. Бібліографічні покажчики”; вип. 10.).

Книги В.М. Романцова, що стосуються історії Південної України:

• Становлення козацької держави у добу Національно-визвольної війни (проблема в українській історіографії 40-х років ХІХ – початку ХХ ст.) [монографія]. – Донецьк: ДонНУ, 2005. – 284 с.

• Старый Крым: история и современность / В. Романцов, Г. Наметченко, С. Арабаджи. – Мариуполь: ПАО “ММК имени Ильича”, 2011. – 324 с.

Найважливіші статті В.М. Романцова, що стосуються історії Південної України:

• Роль Запорозжя у процесі формування козацької держави в Україні у 40-60-ті рр. ХVІІ ст. (Історіографічний аспект проблеми) // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2001. – Вип. ХІІІ. – С. 4-16.

• Запорозжя і проблеми становлення козацької держави // Запорозька старовина. – Вип. 2. – Київ-Запоріжжя: Мотор Січ, 2002. – С. 169-175.

• Грецькі села Північного Приазов'я в перший період Української національно-демократичної революції // Історичні та політологічні дослідження. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – № 3-4 (45-46). – С. 146-151.

• Північне Приазов'я в період наростання Громадянської війни (листопад 1918 – березень 1919 рр.) // Схід. Аналітико-інформаційний журнал. – Донецьк: Український культурологічний центр, 2011. – № 6 (113). – С. 84-88.

• Військово-політичне становище у Північному Приазов'ї в період квітневих боїв 1919 р. // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія: Збірник наукових праць. – 2011. – Вип. 2. – С. 34-40.

• Грецька громада Маріупольського повіту в політиці українських урядів 1917-1918 рр.: історико-правові проблеми //

Дослідники історії Південної України

Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. – 2012. – Вип. 20. – Ч. 1. – Т. 1. – С. 81-85.

• **Завершальний період Громадянської війни на теренах Маріупольського повіту** // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія: Збірник наукових праць. – 2014. – Вип. 10. – С. 38-46.

• **Суспільні процеси в Маріупольському повіті на початку революції (весна 1917 р.)** // Схід. Інформаційно-аналітичний журнал: Серія “Історичні науки”. – 2015. – № 3. – С. 64-66.

• **Демократичні перетворення в Маріуполі на початку революції 1917 р.** // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія: Збірник наукових праць. – 2015. – Вип. 12. – С. 88-95.

• **Становлення Маріупольського міського громадського виконавчого комітету (березень 1917 р.)** // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія: Збірник наукових праць. – 2015. – Вип. 13-14. – С. 52-59.

Наталія Романцова

РОМАНЧЕНКО Віталій Вікторович (15.06.1989, м. Бердянськ).

З 2006 р. – студент соціально-гуманітарного факультету Бердянського державного педагогічного університету. У 2012 р. закінчив магістратуру цього факультету та отримав диплом з відзнакою.

З 2008 р. – заступник голови Бердянської міської організації Всеукраїнського об'єднання “Свобода”.

З 2012 р. – юрисконсульт.

З 2013 р. – аспірант кафедри історії України Бердянського державного педагогічного університету.

Працює над кандидатською дисертацією “Ментальність міського населення Півдня України у добу капіталістичної трансформації суспільства (1861-1917 рр.)”. Науковий керівник – В.М. Константинова.

Сфери наукових інтересів: ментальність, історія півдня України.

Автор 28 наукових публікацій.

E-mail: romanchenko77@ukr.net

Бібліографічний довідник. Том II
Статті В.В. Романченка, що стосуються історії Південної
України:

• **Деякі аспекти міжетнічних відносин на теренах Північного Приазов'я кінця XIX – початку XX ст.: у рамках студій з історії ментальності українського селянства** // Перспективні напрямки української науки: Збірник статей учасників дев'ятнадцятої науково-практичної конференції “Інноваційний потенціал української науки – XXI сторіччя” (26 лютого – 6 березня 2013 р.). Том 1. Науки гуманітарного циклу. – Видавництво ПГА. – Запоріжжя, 2013. – С. 12-15.

• **Ментальність українських селян Північного Приазов'я кінця XIX – початку XX ст.: у дзеркалі відношення до інституту сім'ї** // Перспективні напрямки української науки: Збірник статей учасників двадцятої всеукраїнської науково-практичної конференції “Інноваційний потенціал української науки – XXI сторіччя” (20-28 квітня 2013 р.). – Том 1. Науки гуманітарного циклу. – Видавництво ПГА. – Запоріжжя, 2013. – С. 12-14.

• **Уявлення про Бога у свідомості українських селян Північного Приазов'я кінця XIX – початку XX століття (за матеріалами усноїсторичних досліджень): антропоморфний чи аморфний?** // Україна і світ: проблеми історії: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 29 листоп. 2013 р. / під заг. ред. К.В. Балабанова. – Маріуполь: МДУ, 2013. – С. 163-165.

• **Ментальность: теоретический контекст (на примере исторического генезиса украинского народа после 1861 года)** // XVI международная конференция, посвященная проблемам общественных и гуманитарных наук: Часть 2 (исторические науки, философские науки). Международная научно-практическая конференция, г. Москва, 01.02.2014 г. – М.: Центр гуманитарных исследований “Социум”, 2014. – С. 123-126.

• **Теоретичні аспекти дослідження ментальності українського народу у період 1861-2014 рр.: спроба конструювання генези та об'єктивні проблеми** // Перспективні напрямки світової науки: Збірник статей учасників двадцять дев'ятої міжнародної науково-практичної конференції “Інноваційний потенціал світової науки – XXI сторіччя” (19-25 листопада 2014 р.). – Том 1. Науки гуманітарного циклу. – Видавництво ПГА. – Запоріжжя, 2014. – С. 7-11.

Дослідники історії Південної України

• **До питання про ментальність жіночого населення українських міст Російської імперії у другій половині XIX – на початку XX ст. (з акцентом на південноукраїнському регіоні)** // Перспективні напрямки світової науки. Збірник статей учасників тридцять першої Міжнародної науково-практичної конференції “Інноваційний потенціал світової науки XXI сторіччя”. Том 1. Науки гуманітарного циклу. – Запоріжжя, 2015. – С. 5-7.

• **Капіталістична трансформація суспільства у Російській імперії (на прикладі південноукраїнських губерній 1861-1917 рр.)** // Гуржівські історичні читання. – 2015. – Вип. 8-9. – С. 162-165.

• **Особливості релігійної складової свідомості міського населення Півдня України у другій половині XIX – на початку XX ст.** // Гуржівські історичні читання: Збірник наукових праць / Ред. кол.: В. Смолій, О. Гуржій, А. Морозов та ін. – Черкаси: Вид. Чабаненко Ю.А., 2015. – Вип. 10. – С. 137-140.

• **Єврейський погром 1886 року в Одесі та антисемітизм у південноукраїнському ментальному просторі міст** // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Історія. Філософія. Політологія: зб. наук. праць. – Одеса: Фенікс, 2015. – Вип. № 9. – С. 34-38.

• **Українська ідентичність у політичному вимірі південноукраїнського простору (пореформений період Російської імперії)** // Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах. Матеріали всеукраїнської наукової конференції. 29-30 квітня 2016 р., м. Дніпропетровськ. Частина II. Наук. ред. О.Ю. Висоцький. – Дніпропетровськ: Роял Принт, 2016. – С. 106-109.

Вікторія Константинова

РУБІНШТЕЙН Сергій Лазарович (6(18).06.1889, м. Одеса – 11.01.1960, м. Москва) – доктор філософії (1914 р.), доктор педагогічних наук (1937 р.), професор (1937 р.).

У 1908 р. закінчив Рішельєвську гімназію. У 1914 р. закінчив філософський факультет Марбузького університету.

У 1917-1919 рр. вчителював у гімназіях Одеси.

У квітні-серпні 1919 р. – приват-доцент історико-філологічного факультету Новоросійського університету. У 1919-1920 рр. викладав у Політехнічному інституті.

Бібліографічний довідник. Том II

Професор Одеського гуманітарно-суспільного інституту (1920-1921 рр.), Одеського інституту народної освіти (1921-1930 рр.).

З 13 жовтня 1922 р. по 26 серпня 1930 р. – директор Одеської центральної наукової бібліотеки.

У 1926 р. – учасник II Всеросійського бібліографічного з'їзду в Москві та II Всеросійської конференції наукових бібліотек у Ленінграді. У 1927-1930 рр. – член бібліографічної комісії при ВУАН.

У 1930-1942 рр. очолював кафедру психології відділення педології Ленінградського державного педагогічного інституту імені О.І. Герцена. Директор Інституту психології (1942-1945 рр.), професор кафедри психології Московського державного університету (1942-1949 рр.). Організатор і перший завідувач кафедри психології (1942 р.), а потім відділення психології (1943 р.) на філософському факультеті та відділення мови, логіки і психології на філологічному факультеті Московського державного університету. Член-кореспондент АН СРСР (обраний 29 вересня 1943 р.). Організатор і керівник сектора психології в Інституті філософії АН СРСР (1945-1949, 1956-1960 рр.).

Лауреат Сталінської премії II ступеню (1942 р.).

Сфери наукових інтересів: психологія, філософія, бібліологія.

Активно сприяв розвитку бібліотечної справи. Першим подав історичний нарис формування фондів Одеської наукової бібліотеки, підкреслюючи плановий характер комплектування та зупиняючись на раритетах; назвав основні форми обслуговування читачів, а також докладно висвітлив науково-дослідну роботу співробітників бібліотеки через участь у семінарах і написання статей, що дало можливість перетворити книгосховище на наукову установу. Автор бібліографічного покажчика, присвяченого одеській періодичній пресі років революції та громадянської війни (1917-1921 рр.), який становить особливий інтерес як пам'ятник певної історичної доби та визнаний надзвичайно цінним для вивчення історії революційних подій та історії міста Одеси. У період 1920-х рр. опублікував понад 10 праць, які склали основу його досліджень у галузі бібліології.

Автор і упорядник близько 100 наукових праць (зокрема, монографій, брошур, близько 100 наукових статей).

*Дослідники історії Південної України***Публікації про С.Л. Рубинштейна та рецензії на його праці:**

- Абульханова-Славская К.А., Брушлинский А.В. Послесловие. Исторический контекст и современное звучание фундаментального труда С.Л. Рубинштейна // Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – Т. II. – М., 1989. – С. 250-283.
- Абульханова-Славская К.А. Жизненный путь и научное творчество выдающегося советского учёного С.Л. Рубинштейна (1889-1960) // Применение концепции С.Л. Рубинштейна к разработке вопросов общей психологии. – М., 1989. – С. 4-30.
- Абульханова-Славская К.А., Брушлинский А.В. Философско-психологическая концепция С.Л. Рубинштейна: К 100-летию со дня рождения. – М.: Наука, 1989. – 248 с.
- Сергей Леонидович Рубинштейн: очерки, воспоминания, материалы: к 100-летию со дня рожд. / отв. ред. Б.Ф. Ломов. – М., 1989. – 440 с.
- Цуканов Б.И. Одесский период жизни С.Л. Рубинштейна // Психологический журнал. – 1989. – Т. 10, № 3. – С. 32-34.
- Ноткина О.Ю. Сергей Леонидович Рубинштейн – директор Одесской центральной научной библиотеки // Рубинштейновские чтения: Сб. докладов и выступлений на конференции 28-31 мая 1992 г. – Одесса, 1992. – С. 46-47.
- Акімова Л.Н., Цуканов Б.Й. Рубінштейн Сергій Леонідович // Професори Одеського (Новоросійського) університету: Біогр. словник. Т. 4: Р-Я. – 2-е вид., доп. – Одеса, 2005. – С. 41-44.
- Самодурова В.В. Библиографический семинар как активный метод деятельности ЦНБ г. Одессы в 20-е гг. XX ст. // Вісник Одеського Національного університету імені І.І. Мечникова. Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – 2009. – Т. 14. Вип. 19. – С. 92-107.
- Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту. – Одеса: ТЕС, 2010. – С. 130, 219-221, 263, 266, 273, 308, 321, 331, 347, 355, 358 та ін.
- Левченко В.В. Сергей Леонидович Рубинштейн: грани интеллектуальной биографии одесского периода (1910-1920-е гг.) // Вісник Одеського національного університету. Сер.: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – Одеса, 2013. – Т. 17, вип. 2 (8) за 2012. – С. 109-124.

Бібліографічний довідник. Том II

• Дмитриева Н.А., Левченко В.В. Из Марбурга в Одессу: материалы к научной биографии С.Л. Рубинштейна // Кантовский сборник. – Калининград, 2015. – № 1 (51). – С. 55-71.

Книги С.Л. Рубінштейна, що стосуються історії Південної України:

• **Одеська центральна наукова бібліотека.** – Одеса, 1927. – 16 с.

• **Одеська періодична преса в роки революції та громадянської війни, 1917-1921: бібліографічна розвідка.** – Одеса, 1929. – LV, 176 с.

Найважливіші статті С.Л. Рубінштейна, що стосуються історії Південної України:

• **Николай Николаевич Ланге** // Народное просвещение. – 1922. – № 6-10. – С. 69-70.

• **Принцип творческой самодеятельности** // Учёные записки Высшей Школы г. Одессы. – 1922. – Т. 2. – Отдел гуманитарно-общественных наук. – С. 148-154.

• **Постачання літератури науковим бібліотекам** // Бібліотечний збірник. Ч. 1. Праці першої конференції наукових бібліотек УРСР. – Київ, 1926. – С. 128-131.

• **Одеська центральна наукова бібліотека** // Праці Одеської центральної наукової бібліотеки. – 1927. – Т. 1. – С. 1-16.

• **Основні завдання наукової бібліографії в СРСР** // Праці Одеської центральної наукової бібліотеки. – Одеса, 1927. – Т. 1. – С. 121-136.

• **Бібліографічна комісія Української АН та планування бібліографічної роботи в УРСР** // Записки Українського бібліографічного товариства в Одесі. – 1928. – Ч. 1. – С. 56-59.

• **Памяти выдающегося учёного, активного советского общественника, друга пролетарского студенчества проф. Самуила Осиповича Шатуновского** // Известия Одесского кружка КП(б)У, Окрисполкома и ОСПС. – 1929. – 29 марта.

• **Зведений каталог чужомовної наукової періодики, що знаходиться в бібліотеках м. Одеси** // Журнал бібліотекознавства та бібліографії. – 1929. – Вип. 3. – С. 113-114.

Дослідники історії Південної України

• **Одеська періодична преса років революції та громадянської війни (1917-1921)** // Праці Одеської центральної наукової бібліотеки. – Одеса, 1929. – Т. 3. – С. V-LII.

Валерій Левченко

РЯБОВОЛ Лілія Тарасівна (22.02.1969, м. Харків) – доктор педагогічних наук (2015 р.), доцент (2004 р.).

У 1986-1991 рр. навчалася на історичному факультеті Кіровоградського державного педагогічного інституту імені О.С. Пушкіна, набула спеціальність “Історія та іноземна мова”, кваліфікацію “вчитель історії та іноземної мови”.

У 1990 р. почала працювати в освітній сфері на посаді вчителя історії середньої школи № 8 м. Кіровограда. У 1991 р. школа реорганізована в кібернетико-технічний коледж, в якому продовжила роботу на посаді вчителя історії та правознавства до 1997 р.

1997-2000 рр. навчалася в аспірантурі Кіровоградського державного педагогічного університету.

У 2001 р. захистила кандидатську дисертацію “Розвиток земської освіти в Херсонській губернії (друга половина XIX – початок XX століття)”, спеціальність: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Науковий керівник – С.Г. Мельничук.

У 2001-2004 рр. навчалася в Київському юридичному інституті МВС України, набула спеціальність “Правознавство”, кваліфікацію “юрист”.

У 2004 р. отримала диплом доцента.

З 1998 р. по теперішній час працює у Кіровоградському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка. З 2004 р. – на посаді доцента кафедри правознавства.

У 2010-2015 рр. була здобувачем лабораторії суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України. У 2015 р. захистила докторську дисертацію “Система навчання правознавства учнів основної і старшої школи”, спеціальність: 13.00.02 – теорія та методика навчання (історія та суспільствознавчі дисципліни). Науковий консультант – О.І. Пометун.

Сфери наукових інтересів: розвиток земської освіти; розвиток шкільної правової освіти та методика навчання правознавства в середній загальноосвітній школі; вища юридична освіта та

Бібліографічний довідник. Том II

методика навчання юридичних дисциплін у вищих навчальних закладах.

Автор понад 165 наукових, навчальних та навчально-методичних праць, зокрема, 1 монографії, понад 50 статей у наукових фахових виданнях, 4 статей у наукових періодичних виданнях інших держав та 1 статті у виданні України, яке включене до міжнародних наукометричних баз.

E-mail: lilya.ryabovol@mail.ru

Найважливіші статті Л.Т. Рябовол, які стосуються історії освіти Південної України

• **Розвиток початкової земської школи на Єлисаветградщині в др. п. XIX – на початку XX ст.** // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – Кіровоград. – 1998. – Вип. 14 (Серія: педагогічні науки).

• **Земство: погляд на вчителя** // Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. – Київ. – 1999. – Вип. 3.

• **З досвіду опіки Єлисаветградським земством над народною освітою повіту на межі XIX-XX ст.** // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. “Кіровоградщина на зламі тисячоліть: стан, проблеми, перспективи” (Кіровоград, 1999 р.). – Кіровоград, 1999.

• **Деякі особливості навчально-виховного процесу в земських середніх навчальних закладах Херсонської губернії** // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – Кіровоград. – 2000. – Вип. 21 (Серія: педагогічні науки).

• **Способи впровадження наочного методу в навчально-виховний процес земських шкіл Херсонської губернії (кінець XIX – поч. XX ст.)** // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – Кіровоград. – 2000. – Вип. 28 (Серія: педагогічні науки).

• **Земська освіта як важливий етап становлення національної освітньої системи** // Вісник Академії праці і

Дослідники історії Південної України

соціальних відносин федерації профспілок України: [науково-практичний збірник]. – 2002. – № 2.

• **Питання українізації народної освіти в діяльності земств Херсонської губернії (кінець XIX – поч. XX ст.)** // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – Кіровоград. – 2002. – Вип. 39 (Серія: педагогічні науки).

• **Внесок земських установ у розвиток і становлення шкільної історичної і правознавчої освіти в Україні (на матеріалах Херсонської губернії)** // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – Кіровоград. – 2011. – Вип. 97 (Серія: педагогічні науки).

(Анкета Л.Т. Рябовол)

САВЕНОК Людмила Андріївна (02.05.1959, м. Берислав Херсонської обл.) – кандидат історичних наук (1991 р.), доцент (1993 р.).

У 1976 р. закінчила середню школу № 49 м. Херсон. У 1976-1981 рр. навчалася на історико-філологічному факультеті Гомельського державного університету і отримала спеціальність “історик, викладач історії і суспільствознавства”.

У 1981-1985 рр. працювала викладачем в Херсонському машинобудівному технікумі, у 1985-1997 рр. – в Херсонському педагогічному інституті – викладачем, старшим викладачем, доцентом кафедри всесвітньої історії. З 1997 по 2009 рр. проходила службу в МВС України на посадах доцента і професора кафедри державно-правових дисциплін Херсонського юридичного інституту Харківського національного університету внутрішніх справ, отримала спеціальне звання “полковник міліції”. З 2010 р. працює доцентом кафедри природничо-наукової підготовки Одеського національного політехнічного університету. Впродовж 2006-2015 рр. за сумісництвом працювала доцентом кафедри теорії та методики викладання соціально-економічних дисциплін Херсонської академії неперервної освіти.

У 1987-1989 рр. проходила наукове стажування в Інституті історії України НАН України під керівництвом С.В. Кульчицького. У 1991 р. захистила кандидатську дисертацію “Становлення системи науково-дослідних установ і організацій в УСРР в галузі суспільних наук. 1917-1927 рр.”. Науковий керівник –

Бібліографічний довідник. Том II

С.В. Кульчицький. В наукових працях вперше визначила структуру науково-дослідних установ історичного профілю Півдня України у перше повоєнне десятиліття, виявила характер еволюції системи наукових закладів, з'ясувала специфіку їх кадрового потенціалу, подала нариси життя і творчості низки відомих вчених Півдня України.

Сфери наукових інтересів: історія історичної науки Півдня України, історія Херсонщини, особливості методики викладання історичних дисциплін у вищих і загальноосвітніх навчальних закладах.

Автор і упорядник близько 125 наукових праць (зокрема, 2 колективних монографій, 9 підручників і навчально-методичних посібників, 19 брошур, близько 60 наукових статей).

E-mail: Ludmilasavenok@gmail.com

Публікації про Л.А. Савенок:

- Савенок Людмила Андріївна // Херсонський юридичний інститут Харківського національного університету внутрішніх справ: Історія і сучасність (1973-2008 рр.). – Херсон: Видавець Чуєв С.М., 2008. – С. 274-275.

- Кульчицький С.В. Савенок Людмила Андріївна // Українські історики. Бібліографічний довідник // НАН України. Інститут історії України. – Вип. 3. – К.: Інститут історії України, 2010. – С. 244-245 (Серія “Українські історики”).

- Савенок Людмила Андріївна // Науковці Херсонської академії неперервної освіти. – Херсон: ХАНО, 2014. – С. 95-96.

Книги Л.А. Савенок, що стосуються історії Південної України:

- **Матеріали до шкільного курсу з історичного краєзнавства Херсонщини:** Навчальний посібник. – Херсон: Південноукраїнський інститут післядипломної освіти, 1995. – 76 с. (у співавторстві з Є.Г. Сінкевичем).

- **Херсонський юридичний інститут Харківського національного університету внутрішніх справ: Історія і сучасність (1973-2008 рр.).** – Херсон: Видавець Чуєв С.М., 2008. – 356 с. (у співавторстві з С.Г. Водотикою і Г.В. Цибуленком).

- **Голодомор 1932-1933 рр. на Херсонщині: 75 років пам'яті жертв Голодомору в Україні: Навчальний посібник.** – Херсон:

Дослідники історії Південної України

ХЮІ ХНУВС, 2008. – 106 с. (у співавторстві з М.П. Дідиком, С.Г. Водотикою, С.В. Діденком).

**Найважливіші статті Л.А. Савенок, що стосуються історії
Південної України:**

• **Історія Херсонщини на сторінках “Записок” Одеського товариства історії та старожитностей** // Історико-культурна спадщина Херсонського краю: Наукові читання. – Херсон, 1994. – С. 31-34.

• **Особистість академіка Михайла Слабченко очима сучасників** // Академік М.С. Слабченко: Наукова спадщина і життєвий шлях. Збірник статей. – Одеса, 1995. – С. 15-21.

• **Особливості адміністративно-територіального устрою Південної України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)** // Наукові та методичні проблеми підготовки спеціалістів-юристів. Збірник наукових статей. – Херсон: ХФ ЗЮІ МВС України, 2000. – С. 85-91.

• **Соціальне обличчя Херсона наприкінці XIX ст. (за матеріалами Всеросійського перепису населення 1897 р.)** // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2003. – Вип. 12. – С. 47-60.

• **Рівень життя херсонців на початку XX ст.** // Наукові записки: Проблеми археології, етнографії, історії. – Херсон: Айлант, 2004. – С. 113-128 (у співавторстві з С.Г. Водотикою).

• **Історія Слов’яносербії в контексті історичної регіоналістики** // Регіональна історія України: Збірник наукових статей. – К.: Інститут історії України НАН України, 2010. – Вип. 4. – С. 81-97 (у співавторстві з Т.С. Водотикою).

• **Державно-правові особливості іноземної колонізації Південної України у другій половині XVIII ст.** // Юридичний вісник Причорномор’я. – Херсон: ХЮІ ХНУВС, 2011. – № 2. – С. 336-347.

• **Сучасний політико-правовий статус кримських караймів** // Культурологічний вісник. Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряни. – Вип. 32. – Запоріжжя: ЗДУ, 2014. – С. 67-71.

• **Створення Херсонської області в контексті еволюції адміністративно-територіального устрою модерної України** // 70-річний шлях Херсонської області. Збірник наукових статей. – Херсон: ХАНО, 2014. – С. 6-10.

Бібліографічний довідник. Том II

• **Учителі Херсонщини кінця XIX – початку XX ст. у світлі профсографії** // Чорноморський літопис. Науковий журнал. – Вип. 9. – Миколаїв: Чорноморський державний університет імені Петра Могили, 2014. – С. 154-162.

Віталій Андреев

САДЗАГЛШВЛІІ Георгій Ієронимович (Католикос-Патріарх Грузії **КІРІОН II**) (10.11.1854, с. Нікозі, Грузія – 27.06.1918, монастир Марткопі, Грузія) – кандидат богослов'я (1880 р.).

Середню духовну освіту здобув у Горійському духовному училищі та Тифліській духовній семінарії (1876 р.), вищу – у Київській духовній академії (1880 р.). Під впливом І.І. Малишевського, Ф.О. Терновського, М.Г. Ковальницького (згодом – архієпископа Херсонського Димітрія) у студентські роки зацікавився церковно-історичними питаннями, головним чином, минулим Грузинської Церкви. У 1896 р. пострижений у ченці та рукопокладений у ієромонахи; архімандрит, єпископ Алавердський, вікарій Грузинської єпархії (1898 р.). У перші десятиліття XX ст. – єпископ низки єпархій у Литві, Абхазії, Україні та Росії. 1 жовтня 1917 – 27 червня 1918 – Католикос-Патріарх Грузії. 17 жовтня 2002 р. канонізований Священним Синодом Грузинської Православної церкви як священномученик.

З Південною Україною пов'язано три епізоди біографії: 1880-1883 рр. – помічник інспектора Одеської духовної семінарії; 1902-1904 рр. – єпископ Балтський, вікарій Подільської єпархії, єпископ Новомиргородський, вікарій Херсонської єпархії. Відвідував Одесу; на початку 1910-х рр. короткий час мешкав у Херсонському Святого Володимира монастирі поблизу Севастополя. У Херсоні організував церковно-археологічний музей.

Праці про грузинсько-давньоруські контакти привертала увагу українських, зокрема, південноукраїнських рецензентів.

Впродовж всієї кар'єри цікавився історією, яку викладав у гімназіях. Сприяв перетворенню Орловського церковно-археологічного комітету на Орловське церковне історико-археологічне товариство, виконував обов'язки голови Комітету Тифліського церковно-археологічного музею, висунув ініціативу заснування при Санкт-Петербурзькій духовній академії окремої кафедри церковно-грузинської історії. За участь у справі збереження прадавніх пам'ятників християнства на Кавказі та

Дослідники історії Південної України

сприяння науці своїми церковно-археологічними працями обраний членом-кореспондентом Імператорського Московського археологічного товариства.

Автор численних праць з історії релігії та церкви Грузії. В структурі творчого доробку незначне місце належить працям з історії Південної України, де він виступив як історик церковних установ.

Нагороджений орденом Св. Анни I ступеня (1915 р.).

Публікації про Г.І. Садзаглішвілі (Кіріона II) та рецензії на його праці:

- П-кий. Рец. на: Епископ Кирион. Колонизация армян в Юго-западной России. – Каменец, 1903. – 27 с. // Записки наукового товариства імені Т. Шевченка. – Т. LIV. – 1903. – Кн. IV. – С. 57-58.
- Стрельбицкий И. Летопись Одесской духовной семинарии (1838-1885) (к материалам для истории семинарии). – Одесса, 1913. – С. 317, 350, 353, 345.
- Клепацкий П. Рец. на: Епископ Кирион. Культурная роль Иверии в истории Руси. – Тифлис, 1910 // Известия Одесского библиографического общества. – Т. 1. – Вып. 7. – 1912. – С. 260-270.
- Рец. на: Е.К. Церковно-исторический очерк основания в Херсоне викариатства и его жизнедеятельность (по поводу его пятидесятилетия (1853-1903 гг.)). – Одесса, 1905. – 183 с. // Прибавление к “Церковному Вестнику”. – 1905. – № 16-17. – С. 732-734.
- Музичко О.Є. Грузини в Одесі: історія та сучасність. – Одеса, 2010. – С. 139-148.

Вибрані праці Г.І. Садзаглішвілі (Кіріона II), що стосуються історії Південної України:

- Церковно-исторический очерк основания в Херсоне викариатства и его жизнедеятельность (по поводу его пятидесятилетия (1853-1903 гг.)). – Одесса, 1905. – 183 с.
- Страница из прошлого Одесской духовной семинарии // Херсонские епархиальные ведомости. – 1905. – № 2. – С. 68.

Олександр Музичко

Бібліографічний довідник. Том II

САЄНКО Валерій Миколайович (24.08.1965, м. Токмак).

У 1982 р. закінчив середню школу № 5 м. Токмака. У 1983-1986 рр. вчився на історичному факультеті Дніпропетровського державного університету, у 1992 р. завершив навчання у Запорізькому державному університеті, отримавши диплом зі спеціальності “Історик, викладач історії і суспільствознавства”.

Спеціалізувався в галузі археології, у студентські роки кілька польових сезонів працював лаборантом Херсонської археологічної експедиції ІА АН УРСР, а по закінченні університету – науковим співробітником археологічної експедиції Запорізького обласного краєзнавчого музею. Впродовж 1993-2007 рр. очолював Археологічну групу при Токмацькому міському краєзнавчому музеї, в останні роки брав участь у різних експедиціях ІА НАНУ.

Працює над кандидатською дисертацією “Інтелектуальна біографія О.І. Тереножкіна”. Науковий керівник – В.М. Андреев.

Дослідницькі інтереси: археологія та найдавніша історія Надчорномор’я, біоісторіографія, краєзнавство (Токмаччина).

Автор більше 50 наукових праць з археології, історіографії, регіональної історії.

E-mail: saykolaksay@yandex.ru

Книга В.М. Сасенка, що стосується історії Південної України:

- **Токмаччина під час Східної (Кримської) війни. 1853-1856 р.р.** – Токмак, 2008. – 68 с.

**Найважливіші статті В.М. Сасенка, що стосуються історії
Південної України:**

- **О семантике стрел в скифском погребальном обряде** // Древности степного Причерноморья и Крыма. – Запорожье, 1992. – Вып. 3. – С. 157-162 (у співавторстві з В.М. Андреевим).
- **Курганная группа у хутора Батрачка** // Древности степного Причерноморья и Крыма. – Запорожье, 1993. – Вып. 4. – С. 102-112.
- **“Лист до турецького султана” та деякі міфологічні відповідності** // Нові дослідження пам’яток козацької доби в Україні. – Вып. 13. – К., 2004. – С. 418-420.
- **Токмацькі витоки родини Єфименків (До 170-літньої річниці від народження П.С. Єфименка)** // Музейний вісник. – Вып. 4. – Запоріжжя, 2004. – С. 88-92.

Дослідники історії Південної України

• **Скіфська вуздечна бляха з Лелихової балки на Нижньому Дніпрі** // Сугдейский сборник. – Вып. II. – Киев-Судак, 2005. – С. 529-536.

• **Отражение представлений о пространстве и смерти в погребальной обрядности скифов** // Восточноевропейские древности скифской эпохи. – Воронеж, 2011. – С. 75-80.

• **Ще про княжий “мутен сон” у “Слові о полку Ігоревім”** // Сіверщина в історії України. – Вип. 6. – К.-Глухів, 2013. – С. 104-108.

• **Історик школи Грушевського Василь Денисенко: усна традиція та писемна біографістика** // Музейний вісник. – 2014. – № 14. – С. 286-293 (у співавторстві з В.В. Козирем).

• **Екзерсиси з історії середньовічних міст за Дніпровими порогами** // Фронтири міста. – Дніпропетровськ, 2015. – С. 25-35.

• **Порівняльні життєписи: Борис Миколайович Граков та Олексій Іванович Тереножкін** // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. – Вип. 19. Історія археології: міжособистісні та інституціональні комунікації. – Львів, 2015. – С. 123-135.

Віталій Андрєєв

САПОЖНИКОВ Ігор Вікторович (21.07.1954, м. Кронштадт) – провідний науковий співробітник Інституту археології НАНУ, доктор історичних наук, старший науковий співробітник, член Національної Спілки журналістів України, почесний громадянин Овідіюполя.

З 1961 р. мешкає у м. Чорноморськ (Іллічівськ). У 1971 р. закінчив середню школу, трудову діяльність розпочав робочим Іллічівського морського торговельного порту (1970 р.), працював на місцевому судноремонтному заводі (1971-1972 рр.). У 1973-1977 рр. навчався на історичному факультеті Одеського університету імені І.І. Мечникова зі спеціалізацією на кафедрі археології, давньої історії та середніх віків (завідувач – П.О. Каришковський).

Пізніше працював вчителем історії СШ № 1 Іллічівська, служив у топо-геодезичних військах (1977-1979 рр.), був лаборантом новобудовних експедицій Одеського археологічного товариства, Інституту археології АН УРСР та АН Молдавської РСР (1979-

Бібліографічний довідник. Том II

1981 рр.), а також науковим співробітником Іллічівського музею художнього фарфору (1982-1983 рр.).

З 1983 р. працює у відділі Північно-Західного Причорномор'я Інституту археології (Одеса). У 1999-2002 рр. за сумісництвом виконував обов'язки доцента Іллічівського навчального центру Одеського університету ім. І.І. Мечникова, де читав лекції з історії України, економічної історії, релігієзнавства, а також розробив авторську програму курсу "Історія України" (1999 р.).

У 1983-1986 рр. навчався у позаочній аспірантурі Ленінградського відділення Інституту археології АН СРСР, де у 1987 р. захистив кандидатську дисертацію "Пізній палеоліт степів Нижнього Придністров'я". Керівник – П.Й. Борисковський.

Докторську дисертацію "Пізній палеоліт степів південного заходу України: хронологія, періодизація і господарство" захистив у 2005 р.

Нагороди: почесні грамоти Одеської обласної ради – за багаторічну сумлінну працю в освітній галузі (2008 р.); Південного наукового центру НАН України та Ради ректорів вищих навчальних закладів Одеського регіону – за значний внесок в розвиток археологічних досліджень на території Північно-Західного Причорномор'я, за діяльність у галузі охорони пам'яток археології, історії та культури, просвітницьку та громадську діяльність (2011 р.), а також низка відзнак міського голови м. Чорноморськ (2011-2014 рр.).

Сфери наукових інтересів: різні галузі археології та палеогеографії, а з історії Півдня України: картографія, козакознавство, фортифікація, історія окремих районів, місцевостей, міст та сіл – дельта Дунаю, Буджак, Ізмаїл, о. Березань, Ольвія, Одеса, Овідіополь, Чорноморськ та ін., біографії дослідників краю (військових інженерів, археологів, істориків, геологів) та ін. Деякі з зазначених напрямків та тем, зокрема, козаки в Хаджибеї-Одесі, картографія Траянових валів Буджака та ін., були вперше систематично розроблені саме І.В. Сапожниковим.

Є учасником та керівником багатьох археологічних експедицій та проєктів в Україні, Молдові та інших країнах. Він відомий також як дослідник таких "пізніх" історико-етнографічних об'єктів як фортеці Ізмаїл, Аджидер, поселення Гирібурзина (Роксолани), кам'яні хрести Північно-Західного Причорномор'я та дельти Дунаю.

Дослідники історії Південної України

Автор близько 500 друкованих праць: 250 наукових (з яких 24 монографії), а також понад 250 науково-популярних статей.

E-mail: igors@gcn.ua

На сайті "Academia.edu" розміщено більше 80 монографій та статей

I.В. Сапожнікова
(<https://independent.academia.edu/ИгорьСапожников>).

Публікації про І.В. Сапожнікова та рецензії на його праці:

- Мезенцева Г. Сапожніков Ігор Вікторович // Дослідники археології України: енциклопедичний словник-довідник. – Чернігів: Сіверянська думка, 1997. – С. 25.

- Ігорь Вікторович Сапожніков. Авторская библиография: 1975-2006. – Одесса-Ильичевск: Гратек, 2006. – 80 с.

- Левчук В.В. Сапожніков Ігор Вікторович // Овідіопольський район: енциклопедичний довідник. – Одеса-Овідіополь: ВМВ, 2011. – С. 328-329.

- Шиян Р.І. Рец. на кн.: Сапожніков І.В. Кам'яні хрести Степової України (XVIII – перша половина XIX ст.). – Одеса: Юг, 1997. – 192 с. // Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету: Південна Україна XVIII-XIX ст. – Вип. 3. – Запоріжжя, 1998. – С. 194-195.

- Видання, надіслані до бібліотеки в 1999 році // Українська бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі: інформ. бюллетень. – 1999. – Ч. 62. – С. 36.

- Каюк С.М. Рец. на кн.: Малинова Г.Л., Сапожніков І.В. А.А. Рябинин-Скляревский: материалы к биографии. – Одесса-Киев: Элтон-2-Гратек, 2000. – 222 с. // Архів. Документ. Історія. Сучасність. – Одеса: Друк, 2001. – С. 335-337.

- Маленко Л.М. Дослідження спадщини О.О. Рябініна-Скляревського. Рец. на кн.: Малинова Г.Л., Сапожніков І.В. А.А. Рябинин-Скляревский: материалы к биографии. – Одесса-Киев: Элтон 2-Гратек, 2000. – 222 с. // Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету: Південна Україна XVIII-XIX ст. – Вип. 6. – Запоріжжя, 2001. – С. 306-307.

- Фролов Б.Е. На южных рубежах. Рец. на кн.: Сапожніков І.В. Остров Березань и его штурм 7 ноября 1788 года. – Ильичевск:

Бібліографічний довідник. Том II

Элтон 2-Гратек, 2000. – 116 с. // Культурная жизнь Юга России. – (Краснодар). – 2003. – № 2 (4). – С. 71-72.

Книги І.В. Сапожникова, що стосуються історії Південної України:

• **Кам'яні хрести Степової України: XVIII – перша половина XIX ст.** – Одеса: Чорномор'я, 1997. – 165, XXVII с.

• **Запорожские и черноморские казаки в Хаджибее и Одессе: 1770-1820-е годы.** – Одесса: ОКФА, 1998. – 272 с. (у співавторстві з Г.В. Сапожниковою).

• **Матеріали з історичної географії та етнографії дельти Дунаю: до 170-річчя скасування Задунайської Січі.** – Іллічівськ: Елтон-2, 1998. – 72 с.

• **Могилині хрести запорозьких козаків / Упорядник, автор та відп. ред. І.В. Сапожников.** – Одеса: ОКФА, 1998. – 220 с. (серія “Невичерпні джерела пам'яті”. – Т. I).

• **Задунайська Січ / Упорядник та наук. ред. І.В. Сапожников.** – Одеса: ОКФА, 1998. – 392 с. (серія “Невичерпні джерела пам'яті”. – Т. II).

• **Хаджибей – Одеса та українське козацтво: 1415-1797 роки / Упорядник, автор, та відп. ред. І.В. Сапожников.** – Одеса: ОКФА, 1999. – 400 с. (серія “Невичерпні джерела пам'яті”. – Т. III).

• **Греки под Одессой: Очерки истории поселка Александровка с древнейших времен до начала XX в.** – Одесса-Ильичевск: Элтон 2-Гратек, 1999. – 264 с. (у співавторстві з Л.Г. Білоусовою).

• **Каменные кресты предместий Одессы: конец XVIII-XIX вв.** – Ильичевск: Элтон 2-Гратек, 1999. – 100 с.

• **Хаджибей та Північне Причорномор'я 1780-х років: до 210-річчя штурму Хаджибейського замку.** – Іллічівськ: Елтон, 1999. – 84 с.

• **А.А. Рябинин-Скляревский: материалы к биографии.** – Одесса-Киев: Элтон 2-Гратек, 2000. – 222 с. (у співавторстві з Г.Л. Малиновою; серія “Праці ДАОО”. – Т. I).

• **Штурм острова Березань чорноморськими козаками.** – Київ-Іллічівськ: Елтон 2-Гратек, 2000. – 128 с.

• **Каменные кресты бассейна Хаджибейского лимана.** – Киев-Луганск-Ильичевск: Гратек, 2001. – 112 с.

Дослідники історії Південної України

- **История Ильичевска: до 1958 года по документам и воспоминаниям.** – Ильичевск: Элтон 2-Гратек, 2003. – 324 с. (у співавторстві з Т.С. Приходченко).
- **Край Овідія: археологія і історія Овідіопольського району /** Автор та наук. ред. І.В. Сапожников. – Одеса: Астропринт, 2005. – 624 с. (серія “Берег Овідія”. – Т. VI).
- **Минувшина багряних степів: нариси з історії Овідіопольського району.** – Одеса: Астропринт, 2007. – 568 с. (у співавторстві з С.С. Аргатюком).
- **Іллічівськ: початок історії у фотознімках.** – Стрий: Укрпол, 2008. – 392 с. (у співавторстві з Г.В. Степановим, С.П. Пасічником).
- **Овідіопольський район: енциклопедичний довідник.** – Одеса-Овідіополь: ВМВ, 2011. – 716 с. (у співавторстві з С.С. Аргатюком, В.В. Левчуком, І.Т. Русевим; серія “Праці ДАОО”. – Т. XXX).
- **Освобождение земель Ильичевска в апреле 1944 года.** – Одесса-Ильичевск: Элтон-Гратек, 2013. – 132 с. (у співавторстві з О.В. Загорулько).
- **Адждер – Овидиополь: очерки по археологии и истории города и крепости.** – Одесса-Овидиополь: Апрель, 2015. – 312 с. (у співавторстві з С.С. Аргатюком, В.В. Левчуком; серія “Праці ДАОО”. – Т. XLI).

Вибрані статті І.В. Сапожникова, що стосуються історії Південної України:

- **Белгород-Днестровская крепость как памятник военно-инженерного искусства: основные этапы истории конца XIV – начала XIX вв. // Stratum plus.** – 2000. – № 5. – С. 443-451 (у співавторстві з І.В. Бруяко).
- **Начало Задунайской Сечи: Дунайская паланка и Кош в Катырлезе (1776-1795 гг.) // Архів. Документ. Історія. Сучасність.** – Одеса: Друк, 2001. – С. 245-256.
- **Іван Юзбаша – полковник та бунчужний товариш Чорноморського козацького війська // Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету: Південна Україна XVIII-XIX ст.** – Вип. 6. – Запоріжжя, 2001. – С. 36-51.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Очерки истории исследований Ольвии и Березани: до начала XIX ст. от Р.Х.** // *Stratum plus*. – 2001-2002. – № 3. – С. 452-461.
- **Запорозька військова церква Покрова Пресвятої Богородиці** // Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету: Південна Україна XVIII-XIX ст. – Вип. 7. – Запоріжжя, 2003. – С. 183-191.
- **Карты для поисков скрбов в Степовой Украине: мисца схованок запорозьких козаків під Одесою** // Національне картографування: стан, проблеми та перспективи розвитку. – Київ: Картографія, 2003. – С. 320-324 (у співавторстві з В.Г. Петренко).
- **Перші військові священики чорноморського козацтва** // Київська старовина. – 2003. – № 3. – С. 142-146.
- **Південна Україна середини XVIII ст. у працях Шарля де Пейсонеля** // Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету: Південна Україна XVIII-XIX ст. – Вип. 8. – Запоріжжя, 2005. – С. 197-216.
- **Повстання проти більшовиків навколо Одеси** // Південний Захід. Одесика. – Вип. 2. – Одеса: Optimum, 2006. – С. 67-83 (у співавторстві з С.С. Аргатюком).
- **Османский замок Хаджибей (Hocabey hisar – بك حواجه حصارى) в 1766-1789 годах** // Архів. Історія. Сучасність. – Вип. II. – Одеса, 2016. – С. 206-220.

Галина Сапожникова

САПОЖНИКОВА Галина Василівна (15.01.1956, с. Сальниця – 6 сотня Хмельницького р-ну Вінницької обл.) – кандидат історичних наук.

У 1973-1977 рр. навчалася на історичному факультеті Одеського університету імені І.І. Мечникова, де спеціалізувалася на кафедрі археології, давньої історії та середніх віків. Працювала вчителькою у школі с. Козацьке Білгород-Дністровського району Одеської області. У 1978 р. стала науковим співробітником Одеського археологічного музею АН УРСР, наступного року перевелася на роботу до відділу археології Північно-Західного Причорномор'я Інституту археології (Одеса), де працювала до 2011 р.

Дослідники історії Південної України

У 1981-1986 рр. навчалася у денній аспірантурі Ленінградського відділення Інституту археології АН СРСР під керівництвом Г.Ф. Коробкової, де підготувала та захистила кандидатську дисертацію “Знаряддя праці і господарство населення пізнього палеоліту – мезоліту Південного Побужжя: за даними експериментально-трасологічного аналізу”.

З 1982 р. мешкає у м. Чорноморськ (Іллічівськ). У 1999-2002 рр. за сумісництвом виконувала обов'язки доцента Іллічівського навчально-наукового центру ОДУ ім. І.І. Мечникова, де читала лекції з української та світової культури та історії права.

Основні наукові інтереси пов'язані з археологією кам'яної доби. Є єдиним в Україні фахівцем у галузі експериментальної трасології. При допомозі біноклярного мікроскопу дослідила колекції низки відомих пам'яток України від середнього палеоліту до середньовіччя.

Брала участь у низці міжнародних проєктів, зокрема, у програмі “Мисливці на мамонтів” (ІА НАНУ та університет Сорбонна-2). Була учасником понад 30 наукових конференцій, симпозіумів та конгресів у різних країнах, найзначніший з яких “Первісна техніка, 40 років потому” (Верона, Італія, 2005 р.). У 1997 р. брала участь у експедиції, яка працювала на місцях існування козацької Задунайської Січі.

Автор та співавтор понад 70 наукових праць, з яких 3 монографії, 3 розділи колективних монографій, а також близько 15 науково-популярних статей. Крім того, була науковим та відповідальним редактором цілої низки книг, збірок статей та монографій.

E-mail: igors@gcn.ua

Публікації про Г.В. Сапожникову та рецензії на її праці:

- Мезенцева Г. Сапожникова Галина Василівна // Дослідники археології України: енциклопедичний словник-довідник. – Чернігів: Сіверянська думка, 1997. – С. 25-26.

- Левчук В.В. Сапожникова Галина Василівна // Овідіопольський район: енциклопедичний довідник. – Одеса-Овідіополь: ВМВ, 2011. – С. 329-330.

- Залізник Л. Про козаків, заснування Одеси та Де-Рибаса // Українське слово. – 1998. – Числ. 36. – 10 вересня [Рец. на книгу

Бібліографічний довідник. Том II

I.В. Сапожникова та Г.В. Сапожникової “Запорожские и черноморские казаки в Хаджибее и Одессе...”].

Книги Г.В. Сапожникової, що стосуються історії Південної України:

- **Запорожские и черноморские казаки в Хаджибее и Одессе: 1770-1820-е годы.** – Одесса: ОКФА, 1998. – 272 с. (у співавторстві з I.В. Сапожниковим).
- **Материали по исторической географии дельты Дуная: к 170-летию ликвидации Задунайской Сечи** / Відп. ред. Г.В. Сапожникова. – Одесса: ОКФА, 1998. – 44 с.
- **Матеріали з історичної географії та етнографії дельти Дунаю: до 170-річчя скасування Задунайської Січі** / Відп. ред. Г.В. Сапожникова. – Іллічівськ: Елтон-2, 1998. – 72 с.
- **Хаджибей – Одеса та українське козацтво: 1415-1797 роки** / Наук. ред. та співавтор Г.В. Сапожникова. – Одеса: ОКФА, 1999. – 400 с. (серія “Невичерпні джерела пам’яті”. – Т. III).
- **Греки под Одессой: Очерки истории поселка Александровка с древнейших времен до начала XX в.** / Відп. ред. Г.В. Сапожникова. – Одесса-Ильичевск: Элтон 2-Гратек, 1999. – 264 с.
- **Каменные кресты предместий Одессы: конец XVIII-XIX вв.** / Відп. ред. Г.В. Сапожникова. – Ильичевск: Элтон 2-Гратек, 1999. – 100 с.
- **Описание Одессы и Северного Причерноморья 1780-х годов: к 210 годовщине штурма Хаджибейского замка** / Відп. ред. Г.В. Сапожникова. – Ильичевск: Элтон 2-Гратек, 1999. – 80 с.
- **Хаджибей та Північне Причорномор’я 1780-х років: до 210-річчя штурму Хаджибейського замку** / Відп. ред. Г.В. Сапожникова. – Іллічівськ: Елтон, 1999. – 84 с.
- **А.А. Рябинин-Скляревский: материалы к биографии** / Відп. ред. Г.В. Сапожникова. – Одесса-Киев: Элтон 2-Гратек, 2000. – 222 с. (серія “Праці ДАОО”. – Т. I).
- **Остров Березань и его штурм 7 ноября 1788 года** / Відп. ред. Г.В. Сапожникова. – Ильичевск: Элтон 2-Гратек, 2000. – 116 с.
- **Штурм острова Березань черноморскими козаками** / Відп. ред. Г.В. Сапожникова. – Київ-Іллічівськ: Елтон 2-Гратек, 2000. – 128 с.

Дослідники історії Південної України

• **Каменные кресты бассейна Хаджибейского лимана** / Відп. ред. Г.В. Сапожникова. – Киев-Луганск-Ильичевск: Гратек, 2001. – 112 с.

• **История Ильичевска: до 1958 года по документам и воспоминаниям** / Відп. ред. Г.В. Сапожникова. – Ильичевск: Элтон 2-Гратек, 2003. – 324 с.

• **Край Овідія: археологія і історія Овідіопольського району** / Співатор Г.В. Сапожникова. – Одеса: Астропринт, 2005. – 624 с. (серія “Берег Овідія”. – Т. VI).

• **Іллічівськ: початок історії у фотознімках.** / Відп. ред. Г.В. Сапожникова. – Стрий: Укрпол, 2008. – 392 с.

• **Аджидер – Овидиополь: очерки по археологии и истории города и крепости** / Наук. ред. Г.В. Сапожникова. – Одесса-Овидиополь: Апрель, 2015. – 312 с. (серія “Праці ДАОО”. – Т. XLI).

Найважливіші статті Г.В. Сапожникової, що стосуються історії Південної України:

• **Етнографічні дослідження задунайських українців** // Матеріали з історичної географії та етнографії дельти Дунаю. – Іллічівськ: Елтон-2, 1998. – С. 52-63 (у співавторстві з І.В. Сапожниковим та Ю.О. Бадерой).

• **Чорноморська козацька команда в Хаджибей та Одесі: 1794-1797 роки** // Хаджибей – Одеса та українське козацтво: 1415-1797 роки. – Одеса: ОКФА, 1999. – С. 237-290 (у співавторстві з І.В. Сапожниковим).

• **Первые годы Одессы: черноморские казаки и И.М. де Рибас** // Архів. Документ. Історія. Сучасність. – Одеса: Друк, 2001. – С. 162-175 (у співавторстві з І.В. Сапожниковим).

• **Черноморские казаки и И.М.Де-Рибас** // Дворяне Северного Кавказа в историко-культурном и экономическом развитии региона. Матеріали регіональної науково-практичної конференції. – Краснодар, 2002. – С. 175-179 (у співавторстві з І.В. Сапожниковим).

• **Украинское казачество и А.В. Суворов: состояние источников и основные аспекты** // Суворовские чтения. – Вып. 3. – Измаил, 2003. – С. 63-71 (у співавторстві з І.В. Сапожниковим).

Ігор Сапожников

Бібліографічний довідник. Том II

САРИЧЕВ Володимир Іванович (23.06.1958, м. Новомосковськ Дніпропетровської обл.) – кандидат історичних наук (2001 р.), доцент (2003 р.), доктор економічних наук (2016 р.).

У 1975 р. закінчив середню школу № 3 м. Володимира-Волинського. У 1975-1979 рр. навчався у Новосибірському вищому військово-політичному загальновійськовому училищі, у 1985-1988 рр. – у Військово-політичній академії (м. Москва), отримавши диплом зі спеціальності “Військово-політична, офіцер з вищою військовою освітою, викладач історії”.

У 1979-1995 рр. – заступник командира роти, командира дивізіону, командира полку з виховної роботи у Московському, Ленінградському, Закавказькому та Одеському військових округах. У 1995-2006 рр. – викладач, начальник предметно-методичної групи, заступник начальника з навчальної та наукової роботи кафедри військової підготовки Дніпропетровського національного університету ім. Олесь Гончара, у 2006-2009 рр. – доцент кафедри міжнародних відносин факультету міжнародної економіки, з 2009 р. по теперішній час – завідувач кафедри фізичного виховання та спорту ДНУ ім. О. Гончара.

У 2000 р. захистив кандидатську дисертацію “Селянство і радянська влада в 1925-1929 роках: проблема взаємовідносин (за матеріалами Півдня України)”. Науковий керівник – В.В. Іваненко.

Докторську дисертацію “Людський розвиток в системі державного регулювання: методологія та практика” за спеціальністю “Економіка і управління національним господарством” захистив у 2016 р. Науковий консультант – О.К. Єлісеєва.

З серпня 2014 по жовтень 2015 р. брав участь у антитерористичній операції на Сході України на посаді заступника командира 40-го окремого мотопіхотного батальйону “Кривбас” по роботі з особовим складом.

Нагороди: медаль Патріарха Київського і всієї Руси-України “За жертвність і любов до України”, орден Запорізького козацтва “Військова звитяга”, військова відзнака “Мужність. Честь. Закон” (2015 р.).

Сфери наукових інтересів: історія Півдня України ХХ-ХХІ ст., методика виховної роботи у Збройних Силах України, національні пріоритети людського розвитку в державі, розвиток фізичної культури та здорового способу життя серед молоді.

Автор і упорядник близько 90 наукових праць (зокрема, 5 монографій (одна – одноосібна, решта – у співавторстві),

Дослідники історії Південної України

4 методичних посібників, 1 бібліографічного довідника, близько 70 наукових статей).

E-mail: sarychev_dnu@mail.ru

Книги В.І. Саричева, що стосуються історії Південної України:

• **Спортивна слава Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара: майстри спорту (на честь 95-річчя університету). Бібліографічний довідник / Упорядник В.І. Саричев. – Д.: ДНУ, 2013. – 124 с.**

• **Національні пріоритети у глобальному управлінні людським розвитком: монографія. – Дніпропетровськ: Нова ідеологія, 2014. – 340 с.**

Найважливіші статті В.І. Саричева, що стосуються історії Південної України:

• **Внутрішні суперечності в українському селі напередодні суцільної колективізації // Південна Україна ХХ ст.: Записки наук.-дослід. лабораторії історії південної України Запорізького держ. університету. – Запоріжжя: ТанDEM. – 1998. – С. 208-210.**

• **Тактика політичного та економічного тиску на селянство з початком індустріалізації країни (за матеріалами Півдня України) // Питання аграрної історії України та Росії (XVIII-XX ст.): Матеріали Третіх наук. читань, присвячених пам'яті Д.П. Пойди. – Д.: ДДУ, 1999. – С. 174-179.**

• **Характерні риси селянського опору під час підготовки суцільної колективізації в другій половині 20-х років на Півдні України // Вісник Дніпропетровського ун-ту. Історія та археологія. Вип. 5. – Д.: ДДУ, 1999. – С. 110-123.**

• **Хлібозаготівельна криза кінця 20-х років і злам ринкової системи господарювання (за матеріалами Півдня України) // Грані. – 1999. – № 4 (6) – С. 62-67.**

• **Селянський опір та армія в Україні другої половини 20-х років (за матеріалами Півдня України) // Бористен. – 1999. – № 11. – С. 8-9; 2000. – № 2. – С. 10-12.**

• **“Военно-комуністична” парадигма хлібозаготівельної політики в 1927-1929 роках в Україні та її наслідки // Грані. – 2000. – № 1. – С. 15-20.**

Бібліографічний довідник. Том II

• **Щудро Анатолій Антонович (1921-2004)** // Діячі державної влади та самоврядування Дніпропетровської області: історичні нариси: у 2 т. – Д.: АРТ-ПРЕС, 2010. – Т. 2. – С. 184-193.

• **Ошко Володимир Петрович (1930-2008)** // Діячі державної влади та самоврядування Дніпропетровської області: історичні нариси: у 2 т. – Д.: АРТ-ПРЕС, 2010. – Т. 2. – С. 274-281 (у співавторстві з В.В. Іваненком).

(Анкета В.І. Саричева)

СЕЛІНОВ Валентин Іванович (1876, м. Карасубазар (Білогорськ) – 16.02.1946, Дніпропетровська обл.) – доктор історичних наук (1943 р.), професор (1927 р.).

У 1897 р. закінчив Феодосійську гімназію. У 1897-1901 рр. навчався на історико-філологічному факультеті Імператорського Київського університету. Отримавши вищу освіту працював на Київських приватних курсах. У 1908-1910 рр. працював викладачем російської мови та літератури в Катеринославському комерційному училищі. У 1910-1919 рр. викладав у середніх навчальних закладах та Вищих педагогічних курсах Києва.

Впродовж 1921-1930 рр. – викладач Одеського інституту народної освіти. У 1930-1933 рр. працював в Одеському інституті професійної освіти та Одеському інституті соціального виховання.

У 1919-1921 рр. працював у педагогічному відділі Одеського губернського комітету професійної освіти з організації курсів для підготовки вчителів трудових шкіл. Голова осередку “Друзів дітей” при комітеті спілки “Робітники освіти” (1927 р.).

Член педагогічної секції Одеського наукового товариства при Українській Академії Наук (1926-1930 рр.), історично-етнологічного відділу Одеської філії Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства (1927-1930 рр.). У 1920-30-х рр. редагував екскурсійний відділ збірки “Одеса та Одещина”.

3 жовтня 1930 р. – завідувач відділу феодалізму та торговельного капіталізму в Надчорноморських країнах Одеського історико-археологічного музею. У 1941-1944 рр. – директор Одеського історико-археологічного музею. У 1942-1944 рр. – професор історико-філологічного факультету Одеського державного університету. З 28 серпня 1943 р. – завідувач кафедри російської історії історико-філологічного факультету Одеського державного університету.

Дослідники історії Південної України

Докторську дисертацію “Стародавні причорноморські поселення між Бугом і Дністром в період розквіту Ольвії” захистив у 1943 р.

15 жовтня 1945 р. Військовим Трибуналом НКВС Одеської області засуджений до 10 років виправних трудових колоній з позбавленням у правах на 5 років. Помер 16 лютого 1946 р. у місцях ув’язнення на території Дніпропетровської області. 21 липня 1997 р. реабілітований.

Сфери наукових інтересів: історія Степової України XIX-XX ст., історичне-краєзнавство, розвиток археології на півдні України, пушкінознавство.

Працював над розвитком методичних і методологічних основ краєзнавства як науки. Зосереджувався на вивченні проблем історико-краєзнавчої тематики, а саме історії Одеси та її значення як культурного центру. Досліджував життя О.С. Пушкіна під час перебування в Одесі. Вивчав соціально-економічні питання Степової України XIX-XX ст. Досліджував проблему заселення території між Бугом і Дністром в античні часи. Проводив пошук та введення до наукового обігу джерел з історії Одеси.

Автор і упорядник близько 70 наукових праць (зокрема, 3 монографій, 1 брошури, 1 посібника, 5 рецензій, понад 50 наукових статей).

Публікації про В.І. Селінова та рецензії на його праці:

- Гревс И. [Рецензия] Селинов В.И. Культуроведение в краеведческой работе. (История, археология, музейное дело) / “В помощь краеведу” под. ред. В.П. Буданова и С.А. Советова. – Л.: Брокгауз-Ефрон, 1928. – 136 с. // Краеведение. – 1929. – Т. 6. – № 1. – С. 54-56.

- Левченко В.В. Життя та науково-громадська діяльність Валентина Івановича Селінова (до 130-річчя з дня народження) // Юго-Запад. Одессика. Історико-краєведческий научный альманах. – Одесса, 2006 – Вып. 2. – С. 256-266.

- Родная Одесса (По материалам дел № 13964-П и № 28242-П Селинова Валентина Ивановича) // Смирнов В.А. Реквием XX века. Ч. IV. – Одесса, 2007. – С. 89-131.

- Левченко В.В. Селінов Валентин Іванович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса, 2009. – С. 342-345.

Бібліографічний довідник. Том II

- Левченко В.В. Замовчуване життя // Реабілітовані історією. Одеська область: Книга перша / Упорядники Л.В. Ковальчук, Е.П. Петровський. – Одеса: АТ “ПЛАСКЕ”, 2010. – С. 583-589.
- Левченко В.В. Історико-краєзнавчі студії професора В.І. Селінова (1876-1946) // Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею. – 2011. – № 10. – С. 199-202.

Книги В.І. Селінова, що стосуються історії Південної України:

- **Ольвия (пособие для экскурсий).** – Одесса, 1924. – 79 с. (у співавторстві з С.А. Семеновим).
- **Культуроведение в краеведческой работе. (История, археология, музейное дело).** – Л.: Брокгауз-Ефрон, 1928. – 136 с.
- **Воронцовский дворец как культурно-исторический памятник г. Одессы.** – Одесса, 1929. – 74 с.
- **Архітектурні пам'ятники старої Одеси.** – Одеса, 1930. – 26 с.
- **А.С. Пушкин в Одессе.** – Одесса, 1941. – 67 с.

Найважливіші статті В.І. Селінова, що стосуються історії Південної України:

- **Экскурсия в Ольвию (Методические указания) // Наша школа.** – 1924. – № 3. – С. 36-39.
- **Что хранят в себе строительные архивы провинции (Материалы Строительного Комитета “Старой Одессы”)** // Краеведение. – 1927. – Т. IV. – № 2. – С. 347-358.
- **Историко-экономический очерк каменно-угольной и железно-рудной промышленности Степной Украины** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при УАН. Секція соціально-історична. – 1929. – Ч. 4-5. – С. 75-113.
- **Раскопки Одесского историко-археологического музея под Одессой в 1936 г.** // Советская археология. – Вып. V. – М.-Л., 1940. – С. 239-263 (у співавторстві з В.Ф. Лагодовською).
- **Одесская государственная научная библиотека: исторический очерк. 1829-1917** // Одесская государственная научная библиотека им. А.М. Горького: Исторический очерк / Редкол.: А.С. Ключенко, С.А. Купенов, Н.Н. Пащенко. – Одесса: “Чорноморська коммуна”, 1941. – С. 15-82.
- **Очерки по истории Транснистрии и Одессы** // Молва. – 1943. – 24 січня. – С. 3.

Дослідники історії Південної України

• **История колонизации территории между Днестром и Бугом // Молва. – 1944. – 8 лютого. – С. 2.**

Валерій Левченко

СЕМЕНОВ-ЗУСЕР Семен Анатолійович (04.08.1886, м. Павлоград – 08.11.1951, м. Харків) – доктор історичних наук (1948 р.), професор (1948 р.).

З 1907 р. в якості вільного слухача відвідував лекції у лісовому інституті й університеті у Санкт-Петербурзі. 1913 р. закінчив Санкт-Петербурзький археологічний інститут, отримавши дипломом першого ступеню та звання дійсного члена Імператорського археологічного товариства.

У 1914-1915 рр. в якості добровольця 60-го Замосцького піхотного полку брав участь у Першій світовій війні (демобілізований через короткозорість). З 1915 р. до 1918 р. – викладач навчальних закладів Санкт-Петербурга (Петрограда): Знаменські курси, підготовчі курси психоневрологічного інституту, народний університет та ін. У 1918-1920 рр. – викладач і декан історико-філологічного факультету народного університету (м. Прилуки Полтавської губернії). У 1920-1921 рр. – науковий співробітник Миколаївського музею та викладач місцевого народного університету. У 1921 р. в якості представника Державної академії історії матеріальної культури з охорони давньогрецького поселення Ольвія у с. Парутіно через Миколаївський губернський відділ народної освіти отримав мандат Народного комісаріату освіти на право проведення археологічних розкопок давньогрецької колонії та очолив їх.

З 1921 р. до 1926 р. працював в Одесі – старший асистент археологічного інституту (1921-1922 рр.) й інституту народної освіти (1921-1923 рр.), зберігач історико-археологічного музею та учений секретар Губернського архівного управління (1921-1925 рр.). У 1922-1925 рр. – дійсний член археологічної (секретар секції) й соціально-історичної секції Одеської комісії краєзнавства при Всеукраїнській Академії Наук та член Комісії з історії жовтневої революції та комуністичної партії (Істпарт).

З 1926 р. викладав у Ленінградському педагогічному інституті та університеті. Працював ученим зберігачем музею антропології та етнографії АН СРСР (1929-1933 рр.) та був учасником археологічних розкопок у Криму (1930-1933 рр.). У 1937 р. став завідувачем кафедри давньої історії та археології Харківського

Бібліографічний довідник. Том II

університету, а в 1939 р. без захисту кандидатської дисертації отримав науковий ступінь. У 1941 р. евакуйований до Кзил-Орди (Казахська РСР), де впродовж 1942-1943 рр. завідував кафедрою загальної історії Об'єднаного українського університету. У 1946-1948 рр. проводив масштабні археологічні розкопки на Харківщині, що сприяло поповненню колекції місцевого Археологічного музею.

Сфери наукових інтересів: антична історія та археологія на теренах Південної України.

Головними науковими доробками в області археології є розкопки античного міста Ольвії та скіфських курганів у Північному Причорномор'ї. Паралельно з практичною діяльністю проводив розвідки з теоретичних питань історії скіфів. Проблемним полем наукових досліджень була організація суспільного ладу та відомості про наявність рабства у скіфів. Зробив перелік всіх робіт зі скіфської проблематики за XIX і першу половину XX ст.

Автор понад 50 наукових праць (зокрема, 5 монографій, посібників, брошур та понад 40 наукових статей).

Публікації про С.А. Семенова-Зусера та рецензії на його праці:

- Шрамко Б.А. Памяти профессора С.А. Семёнова-Зусера // Краткие сообщения Института археологии АН УССР. – Вып. 1 – К., 1952.
- Боровой С. Воспоминания. – М.-Иерусалим, 1993. – С. 101-103.
- Скирда В.В., Чернигова Н.В. Архивные материалы профессора С.А. Семёнова-Зусера // Археологічний літопис Лівобережної України. – № 2. – Полтава, 2001. – С. 17-171.
- Ясь О. Семенов-Зусер Семен Анатолійович // Українські історики XX століття. – Вип. 2, ч. 3. – К., 2006. – С. 211.
- Левченко В.В. Семенов-Зусер Семен Анатольович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 345-348.

Книги С.А. Семенова-Зусера, що стосуються історії Південної України:

- **Ольвия (пособие для экскурсий).** – Одесса, 1924. – 79 с. (у співавторстві з В.І. Селіновим).
- **Родовая организация у скифов Геродота.** – Л., 1931. – 34 с.

Дослідники історії Південної України

- **Физическая культура и зрелища в древнегреческих колониях Северного Причерноморья** / Пред. и ред. проф. Е.Г. Кагарова. – Харьков, 1940. – 44 с.
- **Скифская проблема в отечественной науке (1692-1947)**. – Харьков, 1947. – Ч. 1. Опыт историографии скифов. – 192 с.
- **Рыбное хозяйство и рынки на юге СССР в древности**. – Харьков, 1947. – 46 с.

Найважливіші статті С.А. Семенова-Зусера, що стосуються історії Південної України:

- **Сказочная Ольвия** // Посев. – Одесса, 1921. – С. 125-134.
- **Ольвия (Археологические экскурсии)** // Наша школа. – 1924. – № 3. – С. 40-44.
- **Новые находки в Ольвии** // Известия Государственной Академии истории материальной культуры. – Т. IV. – Л., 1925. – С. 140-146.
- **Еврейские погромы в Одессе и Одессине в 1905 г.** // Путь революции. – 1925. – № 2.
- **Дольмены в Крыму. К вопросу о циклопических памятниках в СССР** // Вестник знания. – М., 1931.
- **Скіфи-кочовики на території Північного Причорномор'я** // Наукові записки Харківського педагогічного інституту. – Т. 1. – Харків, 1939.
- **Рыбный рынок в Херсонесе** // Вестник древней истории. – № 2. – М.-Л., 1947. – С. 237-246.

Валерій Левченко

СИГИДА Галина Анатоліївна (26.02.1965, м. Макіївка Донецької обл.).

У 1989 р. закінчила Воронежський державний університет за спеціальністю “Історія”. У 1992 р. переїхала до Запоріжжя і у вересні 1994 р. розпочала викладацьку роботу на кафедрі історії України Запорізького державного медичного університету на посаді асистента. Того ж року вступила до аспірантури Запорізького державного технічного університету. Згодом перейшла на посаду асистента кафедри українознавства Запорізького державного технічного університету. Нині – старший

Бібліографічний довідник. Том II

викладач кафедри українознавства Запорізького національного технічного університету.

На початку наукових студій сфера інтересів була пов'язана з культурним розвитком українських земель у XVIII ст. (історіографічний аспект), але після смерті першого наукового керівника доцента кафедри українознавства ЗДТУ Б.В. Гордєєва розпочався пошук нового напрямку наукової діяльності. Згодом увійшла до кола науковців, що сформувалось навколо професора А.В. Бойка. З того часу сферою наукових інтересів стала соціально-економічна історія Південної України першої половини XIX століття (історія купецтва).

Працює над завершенням кандидатської дисертації “Купецтво Південної України першої половини XIX століття”. Науковий керівник – Г.М. Васильчук.

Член Запорізького наукового товариства ім. Я. Новицького.
E-mail: sygyda@rambler.ru

Публікація про Г.А. Сигиду:

• Сигида Галина Анатоліївна // Наукова школа професора А.В. Бойка: персоналії та доробок / Упорядники: Ігор Лиман, Вікторія Константінова. – Запоріжжя, 2011. – С. 334-336.

Найважливіші статті Г.А. Сигиди, що стосуються історії Південної України:

• **Запорізький український музично-драматичний театр на тлі соціальних реалій** // Етнокультурні процеси на Півдні України в XIX-XX ст. Збірка наукових праць III Регіональної наукової конференції 14-15 вересня 2000 р. – Запоріжжя: ЗДТУ, 2000. – С. 93-96 (у співавторстві з В.В. Кузьменко).

• **Формування підприємницького середовища на півдні України у першій половині XIX ст.** // Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету: Південна Україна XVIII-XIX ст. – Вип. 7. – Запоріжжя, 2003. – С. 84-87.

• **Роль зовнішньої політики Російської імперії в процесі формування купецтва Південної України в першій половині XIX ст.** // Державна етнонаціональна політика: правовий та культурологічний аспекти в умовах Півдня України: зб. наук. праць

Дослідники історії Південної України

VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (Запоріжжя, 6-8 жовтня 2005 р.) / Під заг. ред. М.В. Дєдкова. – Запоріжжя: Облдержадміністрація, ЗНТУ, 2005. – С. 163-166.

• **Галузева структура купецького підприємництва Південної України в першій половині XIX століття** // Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник. – Вип. 11 (2). – Запоріжжя, 2011. – С. 40-44.

• **Південноукраїнське купецтво першої половини XIX століття: історіографічні питання** // Вісник КНЛУ. Серія “Історія, економіка, філософія”. Вип. 16 / Гол. ред. Ю.І. Терещенко. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2011. – С. 87-94.

• **Купецьке підприємство у миловарному виробництві на Півдні України у п.п. XIX століття** // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів / Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. – Т. 22. – Київ, 2011. – С. 155-161.

• **Информативные возможности архивов Санкт-Петербурга в процессе изучения истории южно-украинского купечества первой половины XIX века** // Санкт-Петербург в истории и культуре России: материалы междунар. науч.-практ. конф. / под ред. И.Ю. Лапиной; СПбГАСУ. – СПб., 2012. – С. 43-46.

• **Місце й роль ратуші в підприємницькій діяльності південноукраїнського купецтва першої половини XIX століття** // Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник. – Вип. 13 (2). – Запоріжжя, 2013. – С. 326-330.

• **Важелі державного впливу на торговельну діяльність купецтва Південної України в першій половині XIX ст.** // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів / Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. – Т. 29. – Київ, 2014. – С.134-142.

• **Особливості процесу становлення катеринославського купецтва впродовж першої половини XIX століття**// Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник. – Вип. 15 (2). – Запоріжжя, 2015. – С. 216-220.

Вікторія Константинова

Бібліографічний довідник. Том II

СИНЯВСЬКА Олена Олександрівна (27.11.1975, с. Розквіт Березівського р-ну Одеської обл.) – кандидат історичних наук (2002 р.), доцент (2005 р.).

У 1992 р. закінчила загальноосвітню школу-інтернат № 1 гуманітарно-естетичного профілю в м. Одеса. У 1992-1998 рр. навчалася на історичному факультеті Одеського державного університету ім. І.І. Мечникова. Отримала диплом спеціаліста “Історик, викладач історії”. У жовтні 1998 – жовтні 2001 р. навчалася в аспірантурі Одеського державного університету ім. І.І. Мечникова.

У січні 2002 р. захистила кандидатську дисертацію “Олексій Іванович Маркевич: життя та діяльність”. Науковий керівник – З.В. Першина.

З жовтня 2001 р. – асистент, з вересня 2002 р. – старший викладач, з вересня 2004 р. – доцент кафедри історії України Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова.

З 2000 р. є членом Одеського осередку Українського історичного товариства. Активно співпрацює з Державним архівом Одеської області в науковій діяльності.

Член робочої групи при Державному архіві Одеської області з підготовки видання “Книга пам’яті. Голодомор 1932-1933 рр. Одеська область” (2009-2010 рр.). Член редакційної колегії серії “Праці Державного архіву Одеської області” (2010 р.). Брала участь у редагуванні й виданні збірок праць молодих вчених, аспірантів і студентів “Одеські читання” (2011-2012 рр.) та підготовці до друку путівника “Особові справи викладачів, студентів та службовців Імператорського Новоросійського університету” за матеріалами фондів Державного архіву Одеської області (2013 р.). У 2012-2015 рр. – член авторського колективу та відповідальний секретар видання, присвяченого 150-річчю Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Нагороди: Грамота ректора ОНУ ім. І.І. Мечникова (2010 р.); почесна грамота Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації (2015 р.)

Сфери наукових інтересів: історія освіти та науки на півдні України в ХІХ – на початку ХХ ст., розвиток історіографії, біографістики та інтелектуальної біографії на півдні України, розвиток українського національного руху на півдні України у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.

Дослідники історії Південної України

Для вивчення відповідних проблем використовує традиційні та сучасні методи дослідження, зокрема, біографічний метод. У монографії, присвяченій професору Новоросійського університету О.І. Маркевичу, вперше запропоновано та обґрунтовано періодизацію життя і наукової діяльності вченого, проаналізовано науковий доробок О.І. Маркевича як історика, археографа, краєзнавця. Висвітлено окремі аспекти інтелектуальних біографій вчених-українознавців південного регіону у другій половині XIX – на початку XX ст. В науковий обіг запроваджено коло джерел, що висвітлюють культурно-просвітницьку та добродійну діяльність викладачів Новоросійського університету. У галузі дослідження історії освітніх та наукових закладів на півдні України увага приділяється навчальним закладам Одеси першої половини XIX ст., зокрема, організаційному становленню і розвитку Рішельєвського ліцею (1817-1865 рр.) як попередника Новоросійського університету.

Автор та співавтор 50 наукових праць.

E-mail: a_sinyavskaya@ukr.net

Монографії О.О. Синявської, що стосуються історії Південної України:

• **Історик О.І. Маркевич: життя та діяльність.** Монографія. – Одеса: Астропринт, 2003. – 116 с.

• **Одеський національний університет імені І.І. Мечникова: історія та сучасність (1865-2015)** / кол. авт.; гол. ред. І.М. Коваль; Одеський нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. – Одеса: ОНУ, 2015. – 964 с. (у співавторстві з І.С. Гребцовою, О.Б. Дьомінім, В.М. Хмарським та ін.)

Найважливіші статті О.О. Синявської, що стосуються історії Південної України:

• **“Одесский вестник” про недільні школи початку 1860-х років** // Записки історичного факультету / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2004. – Вип. 15. – С. 408-421 (у співавторстві з Т.Г. Гончаруком).

• **Народні читання в Одесі** // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології, етнології. Збірник наукових праць. – Т. 1 (19). – Чернівці, 2005. – С. 108-117.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Українознавчий журнал “Основа” на шпальтах “Одеського вестника” початку 1860-х рр.** // Науковий вісник / Одеський державний економічний університет. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2007. – № 14 (34). – С. 175-189.
- **До оцінки постаті Антона Синявського як історика** // Науковий вісник / Одеський державний економічний університет. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2009. – № 2 (80). – С. 208-219.
- **Роботи М.Н. Мурзакевича на сторінках “Записок” Одеського товариства історії та старожитностей** // Лукомор’я: археологія, етнологія, історія Північно-Західного Причорномор’я. – Вип. 4. – Одеса, 2010. – С. 152-160.
- **До історії перших навчальних закладів в Одесі** // Науковий вісник / Одеський державний економічний університет. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2012. – № 2 (154). – С. 131-140.
- **Заснування Одеської комерційної гімназії на початку XIX ст.** // Записки історичного факультету / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2012. – Вип. 23. – С. 209-221.
- **Роль абата Ш.Д. Ніколя в організації освітніх закладів Одеси у 1810-х роках** // Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: збірка наукових праць. – Одеса, 2013. – С. 324-328.
- **Й.Г. Михневич (1809-1885) – викладач, адміністратор та історик Рішельєвського ліцею** // Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: збірка наукових праць. – Одеса, 2015. – С. 302-305.
- **Одеський період в історії Люблінської чоловічої гімназії** // Краєзнавство. Науковий журнал. – №1/2. – 2015. – С. 196-202.

(Анкета О.О. Синявської)

СИНЯВСЬКИЙ Антін Степанович (12.07.1866, м. Біла Церква – 2.02.1951, м. Сімферополь).

Походив зі старовинного священницького роду. Здобув освіту в Києві: 1876-1885 рр. – у I гімназії, 1885-1889 рр. – на історико-філологічному факультеті університету Св. Володимира. У січні 1890 – травні 1896 р. мешкав в Одесі. Був членом української “Одеської Громади”, створив “Молоду громаду”. Склав іспит із природничих наук в Новоросійському університеті та отримав

Дослідники історії Південної України

звання вчителя гімназії з географії. У 1893 р. прослухав курс юридичних наук, працював викладачем географії в юнкерському училищі. З вересня 1894 р. почав викладати історію торгівлі і промисловості в Одеському комерційному училищі. Підтримував активні зв'язки з Галичиною, друкувався в “Народі” та “Зорі”. У середині травня 1896 р. прочитав вступну лекцію на право викладання в Новоросійському університеті на посаді приват-доцента. Однак до лекцій не приступив, адже був заарештований і висланий до Томська із заборонаю жити в столицях та університетських містах. Від 1899 р. працював в учбових закладах на території Польщі, зокрема, був директором комерційної гімназії у Білостоці. З початку 1900-х рр. жив у Катеринославі. Був членом Катеринославської “Просвіти”. Працював директором Комерційної школи, заступником голови Катеринославської Вченої Архівної Комісії та редактором її “Летописи” (1-Х, 1904-1915 рр.), у якій вмістив свої праці з історії та археології Південної України. Як делегат комісії брав участь у роботі XIII археологічного з'їзду (1905 р.), де очолив IX секцію (археологія і архівознавство). 1918-1919 рр. був директором Департаменту середніх шкіл Міністерства народної освіти України. У 1920-х рр. був професором у київських Інституті народної освіти, Інституті народного господарства та ін. (викладав економічну географію, статистику та ін. предмети), науковим співробітником ВУАН (працював в Історичній секції, Комісії сходознавства та Комісії Дніпрельстану). У 1933 р. виїхав на Далекий Схід, де очолив кафедру географії Благовіщенського агропедінституту, а після закриття українського відділення переїхав до Владивостока. Восени 1934 р. був професором Сталінградського педагогічного інституту, від грудня 1936 р. – завідувачем кафедри географії Кримського педагогічного інституту, від серпня 1939 р. – в педагогічному інституті Нальчика. Під час війни повернувся до Києва, а у 1943 р. виїхав до Кракова та Львова. Згодом працював професором Сімферопольського педінституту (1944 р.), університету в Ростові-на-Дону (1944-1946 рр.), Чернівецького університету (1946-1948 рр.), Кіровоградського педінституту (1948-1949 рр.), Краснодарського педінституту (1949-1950 рр.).

Один із засновників археологічного та археографічного вивчення минулого Південної України. Один з перших істориків українського національного руху в Одесі наприкінці XIX – на початку XX ст.

*Бібліографічний довідник. Том II***Публікації про А.С. Сиявського та рецензії на його праці:**

- Оглобин О. Антін Сиявський // Енциклопедія українознавства. – Париж; Нью-Йорк, 1976. – Т. 8. – С. 2818.
- Білокінь С. Антін Сиявський і його доба // Антін Сиявський. Вибрані праці. – К., 1993. – С. 3-31.
- Заруба В.М. Антін Синівський: життя, наукова та громадська діяльність (1866-1951). – Дніпропетровськ, 2003. – 284 с.

Вибрані праці А.С. Сиявського, що стосуються історії Південної України:

- **А.И. Маркевич – историк Новороссийского края** // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – Вып. 1. – 1904. – С. I-XI.
- **Потемкинский сад в археологическом отношении** // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – Вып. 1. – 1904. – С. 233-237.
- **Археологические находки у Екатеринослава и раскопки на Мандриковке** // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – 1911. – Вып. 7. – С. 125-133.
- **Рец. на: Яворницький Д. Дніпрові пороги** // Україна. – Вип. 35. – 1929. – С. 163-166.

Олександр Музичко

СІНКЕВИЧ Євген Григорович (14.01.1958, с. Микулинці Снятинського р-ну Івано-Франківської обл.) – доктор історичних наук (2011 р.), професор (2011 р.), Відмінник освіти України (1998 р.).

У 1975 р. закінчив середню школу № 1 м. Рогатина Івано-Франківської обл. Працював лаборантом кабінету фізики. У 1976-1978 рр. служив у Збройних Силах. У 1979 р. поступив на підготовче відділення Харківського державного університету. В 1980-1985 рр. навчався на історичному факультеті Харківського державного університету, отримавши диплом зі спеціальності “Історик, викладач історії і суспільствознавства”.

У 1985-1987 рр. – викладач кафедри історії КПРС Херсонського державного педагогічного інституту. У 1987-1990 рр. навчався в

Дослідники історії Південної України

аспірантурі кафедри історіографії, джерелознавства і археології Харківського державного університету.

У листопаді 1990 р. захистив кандидатську дисертацію “Петро Іванович Лященко – дослідник історії народного господарства СРСР” за спеціальностями “Історія СРСР” та “Історіографія, джерелознавство та методи історичного дослідження”. Науковий керівник – Ю.Й. Журавський.

Із січня 1991 р. – викладач кафедри історії Херсонського державного педагогічного інституту, з вересня 1991 р. – старший викладач, а з березня 1993 р. – доцент кафедри історії України та слов’янських народів. Із березня 1995 р. по червень 2006 р. – завідувач кафедри історії України. З вересня 1995 р. по липень 2004 р. – декан історико-правознавчого (історичного) факультету.

Із листопада 2004 р. по листопад 2007 р. перебував у докторантурі Херсонського державного університету.

Листопад 2007 р. – серпень 2008 р. – доцент кафедри історії України та методики викладання Херсонського державного університету.

Із вересня 2008 р. – професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Миколаївського державного гуманітарного університету імені Петра Могили (з грудня 2008 р. – Чорноморський державний університет імені Петра Могили).

У квітні 2001 р. присвоєно вчене звання професора.

Докторську дисертацію “Місце краківської історичної школи в польській історіографії другої половини XIX – початку XXI століття” за спеціальністю “Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни” захистив у травні 2011 р. Науковий консультант – Тадеуш Сроґош.

З 1995 р. – голова правління Херсонської обласної організації Національної спілки краєзнавців. З 2002 р. – голова Херсонського осередку Інституту української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України. У 2002 р. обрано закордонним членом Ченстоховського відділення Польського історичного товариства.

Організатор 15 міжнародних конференцій, конгресів, симпозіумів.

Випусковий редактор фахових наукових збірників “Південний архів” (1998-2008), “Історичний архів”, “Чорноморський літопис”.

Сфера наукових інтересів: історія Степової України XIX ст.

Бібліографічний довідник. Том II

Офіційний науковий консультант 2 докторських дисертацій, офіційний науковий керівник 6 захищених кандидатських дисертацій.

Автор близько 170 наукових праць (зокрема, 4 монографій, 2 навчальних посібників, близько 150 наукових статей).

Публікації про Є.Г. Сінкевича та рецензії на його праці:

- Всеукраїнська спілка краєзнавців від “А” до “Я”: Довідник / [П.Т. Тронько (голов. ред.) та ін.]. – К., 2001. – С. 77-80.

- Синкевич Евгений Григорьевич // Кто есть кто в Херсоне: Биограф. справ. / Сост. С.М. Сухопаров. – Херсон: Издат. дом “СЛАЖ”, 2002. – С. 192.

- Sarnat A. Konstruktor. Jewgienij Grigorijewicz Sinkiewicz Dziekan Wydziału Historycznego Chersońskiego Uniwersytetu Państwowego [Фото] // Częstochowski magazyn sportowo-akademicki. – Częstochowa, 2003. – № 4(11). – S. 9.

- Сінкевич Євген Григорович // Краєзнавці України (Сучасні дослідники рідного краю): Довідник / Всеукр. спілка краєзнавців та ін. – Т. 1. – К.; Кам’янець-Подільський, 2003. – С. 205.

- Синкевич Евгений Григорьевич // Кто есть кто в Херсоне: Биограф. справ. / Сост. С.М. Сухопаров. – Херсон: Издат. дом “СЛАЖ”, 2004. – С. 274 [фото], 275.

- Синкевич Евгений Григорьевич // Кто есть кто в Херсонской области: Биограф. справ. / Сост. С.М. Сухопаров. – Херсон: Издат. дом “СЛАЖ”, 2005. – С. 372 [фото], 373.

- Сінкевич Євген Григорович // Імена і постаті ХХІ століття (провідні вчені та фахівці Херсонського державного університету). – Херсон: Вид-во ХДУ, 2005. – С. 57-58.

- Szyndler B. Sprawozdanie z działalności Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Częstochowie w latach 2002-2005 // Zeszyty Historyczne: Prace Naukowe / Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie. – Częstochowa, 2006. – Т. IX. – S. 333-335.

- Макієнко О.А. Професору Сінкевичу Євгену Григоровичу – 50 років // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2007. – Вип. ХХІ. – С. 549-551.

- Макієнко О.А. Науково-педагогічна діяльність Є.Г. Сінкевича // Науковий вісник Волинського національного університету імені

Дослідники історії Південної України

Лесі Українки: Історичні науки. – Луцьк, 2008. – № 11. – С. 174-181.

- Сінкевич Євген Григорович: біобібліогр. покажч. / НАН України; ІУАД імені М.С. Грушевського / Упоряд.: І.Ю. Сінкевич; Вступ. статті: П.С. Сохань, П.Т. Тронько, О.А. Макієнко, О.В. Черемісін. – К.; Херсон: Айлант, 2008. – 42 с.

- Шепель Любов. Сінкевич Євген Григорович // Українські історики: біобібліогр. покажч. / Ін-т історії України НАН України. – Вип. 3. Сер. “Українські історики”. – К., 2010. – С. 256-257.

- Гаврилюк С.В. Вагоме дослідження про краківську історичну школу. Рецензія на монографію Є.Г. Сінкевича “Краківська історична школа в польській історіографії” // Історичні студії Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк: Вид-во ВНУ ім. Л. Українки, 2010. – Вип. 4. – С. 117-118.

- Турченко Г.Ф. Дослідження з історії польської історіографії [Рец.:] Сінкевич Є.Г. Краківська історична школа в польській історіографії. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – 332 с. // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2010. – Вип. XXIX. – С. 382-384.

- Темірова Н.Р. Краківська історична школа: історіографічний контекст [Рец.:] Є.Г. Сінкевич Краківська історична школа в польській історіографії. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – 332 с. // Слов'янський вісник: Зб. наук. праць. – Рівне: РДГУ; Рівн. ін-т слов'янознавства Київ. славістичного ун-ту, 2011. – Вип. 11. – С. 294.

- Троян С.С. Генезис польської історіографії: краківська історична школа [Рец.:] Є.Г. Сінкевич Краківська історична школа в польській історіографії. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – 332 с. // Слов'янський вісник: Зб. наук. праць. – Рівне: РДГУ; Рівн. ін-т слов'янознавства Київ. славістичного ун-ту, 2011. – Вип. 11. – С. 295.

- Морозова О., Гайдай О. Науковець з великої літери [до квілєю Є. Сінкевича] // Щотижня: Південна правда (Миколаїв). – 2013. – 9 січня.

Книги Є.Г. Сінкевича, що стосуються історії Південної України:

- Матеріали до шкільного курсу з історичного краєзнавства Херсонщини на тему: “Наш край у XIII-XVIII ст. (Від навали

Бібліографічний довідник. Том II

орди Батия до ліквідації Запорозької Січі)”. – Херсон, 1995. – 45 с. (співавтори: С.Г. Водотика, Л.А. Савенок, В.Ф. Ходаковський, І.Ю. Сінкевич).

- **Ректори Херсонського державного педагогічного інституту (1944-1998 рр.): Нарис історії і діяльності / Херсон. держ. ун-т. – Вид. 2-е, випр. та доп. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2003. – 148 с.**

- **Історія Херсонщини: Навч. посібник / Херсон. держ. ун-т. – Херсон: Айлант, 2003. – 202 с. (у співавторстві з С.Г. Водотикою).**

- **Петро Іванович Ляшенко – дослідник історії народного господарства. – Херсон: Айлант, 2002. – 123 с.**

Вибрані статті С.Г. Сінкевича, що стосуються історії Південної України:

- **Охорона пам'яток історії та культури на Херсонщині у 1917-1929 рр. // Українська національна ідея: минуле, сучасне, майбутнє: Матеріали доп. Міжнарод. наук. конф. 23-25 листопада 1995 р. – О., 1995. – С. 187-189 (співавтор – Л.А. Савенок).**

- **Статистичні служби Херсонської губернії в структурі адміністративної влади та органів місцевого самоврядування XIX ст. // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 1999. – Вип. VII. – С. 154-159 (співавтор – О.А. Макієнко).**

- **Діяльність спілки робітників освіти на Півдні України в 1920-х роках // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2001. – Вип. 6. – С. 104-111 (співавтор – Ю.В. Прокопчук).**

- **Історія діяльності Херсонського державного педагогічного інституту у перше повоєнне десятиріччя (1946-1956 рр.) // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2001. – Вип. 4. – С. 167-172 (співавтор – Л.В. Янчукова).**

- **Питання про викладання українською мовою в навчальних закладах Херсонської губернії в 1890-1917 рр. // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2001. – Вип. 6. – С. 85-89 (співавтор – Н.М. Кузовова).**

- **Становище переселенців із Польщі на теренах Херсонської області УРСР у 1944-1946 роках (за архівними матеріалами) // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2002. – Вип. 9. – С. 74-77 (співавтор – А.Г. Покачалова).**

Дослідники історії Південної України

• Використання фондів Державного архіву Херсонської області у дослідженні історії Херсонського державного університету // Студії з архівної справи та документознавства / Держкомархів України; УНДІАСД; Редкол.: І.Б. Матяш (голов. ред.) та ін. – К., 2003. – Т. 10. – С. 105-106.

• Життя Херсонської єпархії у 20-30-ті роки ХХ ст. // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2004. – Вип. 15. – С. 154-156 (співавтор – О.В. Запорожець).

• Розвиток полоністики в Херсонському державному університеті // Поляки на Півдні України / Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова та ін. – Одеса; Ополе; Ольштин, 2006. – С. 153-156.

• Співпраця Херсонської “Полонії” з міжнародними та вітчизняними інституціями // Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: Матер. II Міжнарод. наук.-практ. конф., присвяч. 65-й річниці визволення Одеси від окупантів (Одеса, 10-11 квітня 2009 р.) / Одес. нац. морський ун-т. – О., 2009. – С. 297-299.

Ольга Морозова

СІФНЕУ Еввідікі (Sifnaiou (Sifneos) Evridiki) (17.8.1957, м. Афіни – 13.10.2015, м. Афіни).

У середині ХІХ – на початку ХХ ст. предки дослідниці жили в Приазов’ї і мали там бізнес.

Еввідікі Сіфнеу здобула історичну освіту в Афінському університеті (Department of History and Archaeology of the University of Athens).

Була докторанткою Вищої школи соціальних наук (École des Hautes Études en Sciences Sociales), Париж. У 1994 р. захистила дисертацію “Lesbos, la ville de Mytilène et sa région. Économie et société (1840-1912)”.

Згодом до кінця життя працювала в Грецькій Національній дослідницькій фундації (National Hellenic Research Foundation), Інституті новогрецьких досліджень (Institute for Neohellenic Research); програма “Історія підприємств та індустріальної археології”.

У 2005 р. отримала грант Гарвардської школи бізнесу (Alfred D. Chandler Travel Grant from the Harvard Business School).

Бібліографічний довідник. Том II

У 2005-2007 рр. представляла Інститут новогрецьких досліджень у проєкті “Thematic Network of European Social Science Research Centres on the Mediterranean Area (REMSH)”, у, 2008-2009 рр. – у Європейській мережі передового досвіду “RAMSES-2 Réseau Euro-méditerranéen des centres de recherche en Sciences Humaines sur l’aire méditerranéenne”.

У 2007-2010 рр. разом із Тзеліною Харлафтис була співкерівницею проєкту “Економічний і соціальний розвиток азовських портових міст і греки в довгому 19-му столітті” (“Economic and Social Development of the Azov port-cities and the Greeks in the long 19th century”).

У 2011 р. стажувалась у Принстонському університеті (Visiting Research Fellowship in the program of Hellenic Studies at Princeton University). У 2012 р. знов стажувалась у Принстоні (Research Fellowship at the Historical School of the Institute for Advanced Study at Princeton). У січні-квітні 2013 р. працювала у Нью-Йоркському університеті (a visiting scholar at the Jordan Centre for the Advancement of Russian Studies, Department of Russian and Slavic Studies at the NYU).

Очолювала проєкти “Індустрія з виробництва оливкової олії та мила в Греції 19-20 століть” (“The olive-oil and soap-making industry in Greece (19th-20th centuries)”), “Цифрова база даних щодо промислових об’єктів Егейського моря” (“Digital database for industrial sites in the Aegean Sea”), “Треки в Одесі за Загальноросійським переписом населення 1897 року” (“Greeks in Odessa according to the 1897 All Russian Census”).

У 2012-2015 рр. була координатором дослідницької групи Грецької Національної дослідницької фундації у міжнародному проєкті “Чорне море і його портові міста, 1774-1914. Розвиток, конвергенція та зв’язки зі світовою економікою” (“The Black Sea and its port-cities, 1774-1914. Development, convergence and linkages with the global economy”), керованому Тзеліною Харлафтис. У рамках цього проєкту підготувала, зокрема, одноосібну монографію “Imperial Odessa: Peoples, Spaces, Identities”, а також виступила співредактором (разом із Оксаною Юрковою та Валентиною Шандрою) тому “Port-Cities of the Northern Shore of the Black Sea: Institutional, Economic and Social Development, 18th – early 20th Centuries”. Обидва видання нині підготовлені до публікації в серії “Black Sea History”.

Володіла грецькою, англійською, французькою, італійською, іспанською та російською мовами.

Дослідники історії Південної України

Проводила дослідження в Греції, Україні, Росії, Франції, Великій Британії, США.

Авторка більше 50 наукових праць.

Основні сфери наукових інтересів: економічна та соціальна історія Східного Середземномор'я, історія грецької діаспори.

Сторінка в Інтернет з працями Еввідікі Сіфнеу:
<https://independent.academia.edu/RuraSifnaiou>

Публікація про Еввідікі Сіфнеу:

- Harlaftis Gelina. "Evrydiki (Roura) Sifneos (1957-2015)", in *Port-Cities of the Northern Shore of the Black Sea: Institutional, Economic and Social Development, 18th – early 20th Centuries / Evrydiki Sifneos, Oksana Iurkova and Valentina Shandra* (eds), Black Sea History, volume 2, forthcoming.

Книги Еввідікі Сіфнеу, що стосуються історії Південної України:

- **Οι Έλληνες της Αζοφικής, 18ος-αρχές 20ού αιώνα. Νέες προσεγγίσεις στην ιστορία των Ελλήνων της νότιας Ρωσίας [Greeks in the Azov, 18th-beginning of 20th century. New approaches in the history of the Greeks in South Russia]**, National Research Foundation, Institute of Historical Research, Athens 2015 (co-author – Gelina Harlaftis).

- **Imperial Odessa: Peoples, Spaces, Identities**, Black Sea History, volume 10, forthcoming.

- **Port-Cities of the Northern Shore of the Black Sea: Institutional, Economic and Social Development, 18th – early 20th Centuries / Evrydiki Sifneos, Oksana Iurkova and Valentina Shandra** (eds), Black Sea History, volume 2, forthcoming.

Вибрані статті Еввідікі Сіфнеу, що стосуються історії Південної України:

- **“Business Ethics and Lifestyle of the Greek Diaspora in New Russia: From Economic Activities to National Benefaction”**, in A.M. Kuijlaars, K. Prudon, & J. Visser (eds), *Business and Society*, Centre of Business History, Rotterdam, 2000, p. 255-467.

Βιοβιβλιογραφίchnий довідник. Том II

- ““Cosmopolitanism” as a Feature of the Greek Commercial Diaspora”, in *History and Anthropology*, Vol. 16, No. 1, March 2005, p. 97-111.
- “Εθνικός αυτοπροσδιορισμός σε ένα οικονομικά μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Η μαρτυρία ενός έλληνα εμποροῦπαλλήλου από το ρωσικό εμπόριο σιτηρών”, in *Τετράδια Εργασίας* 28, Αθήνα 2005, σ. 125-144.
- “The Dark Side of the Moon: Rivalry and Riots for Shelter and Occupation between Greek and Jewish Populations in Multi-ethnic Nineteenth Century Odessa”, in *The Historical Review / La Revue Historique*, Institute for Neohellenic Research, Volume III, 2006, p. 189-205.
- “Can Commercial Techniques Substitute Port Institutions? Evidence from the Greek Presence in the Black and Azov Sea Ports (1780-1850)”, in *Instituzioni e Traffici nel Mediterraneo tra età antica e crescita moderna*, ed. Raffaella Salvemini (Naples, 2009), p. 77-90.
- “Merchant Enterprises and Strategies in the Sea of Azov Ports”, in *International Journal of Maritime History*, XXII, No. 1 (June 2010), p. 259-268.
- “Diaspora Entrepreneurship Revisited: Greek Merchants and Firms in the Southern Russian Ports”, in *Entreprises et Histoire*; Jun. 2011; No. 63; p. 40-52.
- “Indifference and/or Egocentrism. The Greek Paroikia of Odessa in the Face of Twentieth Century Social Turmoil”, in *Social Transformation and Mass Mobilisation in the Balkan and Eastern Mediterranean Cities, 1900-1923*, Heraklion: Crete University Press, 2013, p. 267-278.
- “Greek Family Firms in the Azov Sea region, 1850-1917”, in *Business History Review*, 87, Summer 2013, pp. 279-308.
- “Preparing the Greek Revolution in Odessa in the 1820s: Tastes, Markets and Political Liberalism”, in *The Historical Review / La Revue Historique*, Section of Neohellenic Research / Institute of Historical Research, Volume XI, 2014, p. 139-170.

Вікторія Константинова

СКАЛЬКОВСЬКИЙ Аполлон Олександрович (1.01.1808, м. Житомир – 29.12.1898, м. Одеса) – історик, статистик, археолог, економіст.

Дослідники історії Південної України

У 1823-1827 рр. навчався у Віленському та Московському університетах, спершу на фізичному, згодом на морально-політичному відділенні.

З 1828 р. переїхав до Одеси, де став виконувати чиновницькі обов'язки у канцелярії Новоросійського та Бессарабського генерал-губернатора графа М.С. Воронцова. Надалі з перервами виконував чиновницькі обов'язки при генерал-губернаторі чи одеському градоначальнику. На початку 1860-х рр. здійснив спробу (невдалу) зайняти пост губернатора. Таємний радник (1876 р.).

Дійсний (1839 р.) та почесний (1898 р.) член Одеського товариства історії і старожитностей (1839 р.), член Датського королівського товариства північних антикваріїв (1842 р.), дійсний член Московського товариства історії та старожитностей російських (1854 р.), член-кореспондент Петербурзької АН (1856 р.), член Віленської археологічної комісії (1857 р.) та ін. Редактор Головного статистичного комітету Новоросійського краю (1843 р.) та в. о. його директора (1845 р.), секретар Одеського статистичного комітету (1863 р.) та ін. Неодноразово піднімав питання щодо створення в Одесі архіву. Член комісії по впорядкуванню скасованого у 1874 р. архіву управління Новоросійського і Бессарабського генерал-губернатора. Брав участь у Демидівських конкурсах Російської АН. У 1835-1843 рр. здійснював археографічні подорожі, огляди місцевих архівів (географія їх вражає – від Одеси до Катеринослава, від Кишинева до Миколаєва та Феодосії тощо).

Серед нагород: орден Святої Анни II ступеню (1851 р.), орден Святого Володимира III ступеню (1861 р.), численні грошові нагороди за наукову працю та ін.

Перші історичні зацікавлення завдяки впливу романтизму були пов'язані з історією середньовіччя, католицьких монастирів. Опинившись на півдні України, в Одесі, розпочав займатися історією регіону та історичних феноменів, з ним пов'язаних. Важливе значення мала наявність джерел (включно з Архівом Коша Нової Січі, “відкритим” дослідником). Історія півдня України розглядалась у кількох головних вимірах, що визначали її специфіку у порівнянні з іншими регіонами: історія заселення, історія урбанізації, історія торгівлі. Історичні погляди дослідника сформувалися в контексті сучасних йому ідей. Його головні підходи до історії півдня України переважно XVIII – першої половини XIX ст. можуть бути окреслені як провінційна, регіоноцентрична та постдержавна концепції. Значний пласт

Бібліографічний довідник. Том II

досліджень пов'язаний з історією запорозького козацтва періоду Нової Січі. Водночас розглядалась і подальша історія тих козацьких військ, куди увійшли представники ліквідованого у 1775 р. запорозького козацтва. Розглядалася історія гайдамаччини та її зв'язок із запорожцями та керівництвом Нової Січі, що А.О. Скальковський заперечував. Важливе значення мали його оцінки запорозького козацтва як “дворянства України” та громади з власним складним внутрішнім устроєм, подібним західноєвропейським чернечо-лицарським орденам. Вагомий внесок здійснив історик також у дослідження історії м. Одеси. Його погляди на час заснування Одеси та історію гайдамаччини отримали неоднозначну оцінку в історіографії. Водночас безперечною заслугою історика стало створення у його працях широкого проблемного поля досліджень регіональної історії, що зберігає свою актуальність.

Загальна кількість публікацій, присвячена півдню України – близько 270.

Публікації про А.О. Скальковського та рецензії на його видання:

- Оксман Е. А.О. Скальковський (1808-1898). Спроба бібліографії творів // Відділ рукописів і стародруків Одеської національної наукової бібліотеки. – Справа № 958.

- О новой книге: [Скальковский А. Хронологическое обозрение истории Новороссийского края, 1730-1823: В 2 чч. – Одесса: Город. тип., 1836-1838. Ч. 1. – 1836. – 289 с.; Ч. 2. – 1838. – 350 с.] // Одесский вестник. – 1836. – 19 февр. (№ 15).

- Б.а. [Рец. на] Скальковский А. Хронологическое обозрение истории Новороссийского края, 1730-1823: В 2 чч. – Одесса: Город. тип., 1836-1838. Ч. 1. – 1836. – 289 с.; Ч. 2. – 1838. – 350 с. // Журнал Министерства внутренних дел. – 1837. – Ч. 23. – С. 96-121.

- Ф. [Рец. на] Скальковский А. Четыре страницы одесской летописи // Одесский альманах на 1839 год. – Одесса, 1839 // Одесский вестник. – 1839. – 22 февр. (№ 15).

- Линовский В. Об “Истории Новой Сечи” А. Скальковского // Одесский вестник. – 1842. – 25 нояб. (№ 94). – С. 439-441

- Б.а. [Рец. на] Скальковский А. История Новой Сечи или последнего Коша Запорожского. Извлечена из собственного

Дослідники історії Південної України

запорожского архива. – Одесса: В Гор. тип., 1841. – 437 с. // Сын отечества. – 1842. – Июль (№ 7). – С. 1-19 (Отд. 6).

- Евецкий Т. (Jewieski T.) [Рец. на] Скальковский А. История Новой Сечи или последнего Коша Запорожского. Извлечена из собственного запорожского архива. – Одесса: В Гор. тип., 1841. – 437 с. // Денница. – Варшава, 1842. – Ч. 1. – Стб. 209-212.

- Соловьев М. [Рец. на] Скальковский А. История Новой Сечи или последнего Коша Запорожского. Извлечена из собственного запорожского архива. – Одесса: В Гор. тип., 1841. – 437 с. // Москвитянин. – 1842. – Ч. 3, № 6. – С. 340-356.

- Л-й [Рец. на] Скальковский А. Наезды гайдамак на Западную Украину в XVIII в.: 1733-1768. – Одесса: В гор. тип., 1845. – 230 с. // Одесский вестник. – 1845. – 21 февр.

- Максимович М.А. Известия о гайдамаках: (Замечания на кн. г. Скальковского “Наезды гайдамак на Западную Украину в XVIII ст., 1733-1768”): [Вперше надруковано у 1845 р.] // Максимович М.А. Собрание сочинений. – К., 1876. – Т. 1: Отдел исторический. – С. 572-594.

- Jurezki J. [Рец. на] Скальковский А. Наезды гайдамак на Западную Украину в XVIII в.: 1733-1768. – Одесса: В гор. тип., 1845. – 230 с. // Tygodnik Peterburski. – 1845. – 15-27 червня.

- Б.а. [Рец. на] Скальковский А. Наезды гайдамак на Западную Украину в XVIII в.: 1733-1768. – Одесса: В гор. тип., 1845. – 230 с. // Русский инвалид. – 1845. – 18 июня.

- Kraszewskij. Wspomnienia Odessy, Jedyssanu i Budzaku. Dzennik przejazdki w roku 1843, od 22 czerwca do 11 wrzesnia, J.I.Kraszewskiego, czlonka czynnego Towarzystwa Odesskiego historji i starozytnosci. T. 1. – Wilno: Naklad i druk T. Gluckeberga, 1845. – 296 s.

- К.З. [Рец. на] Скальковский А. История Новой Сечи или последнего Коша Запорожского. На основании подлинных документов Запорожского Сечевого архива: В 3 ч. – Изд. 2-е, исправленное и значительно умноженное. – Одесса: Гор. тип., 1846. Ч. 1. – 367 с.; Ч. 2. – 367 с.; Ч. 3. – 294 с. // Одесский вестник. – 1846. – 31 июля (№ 61).

- Kraszewsky J.I. Zaporoze // Athenaeum. – 1846. – Т. 5. – S. 29.

- Б.а. [Рец. на] Скальковский А. Болгарские колонии в Бессарабии и Новороссийском крае: Статистический очерк. – Одесса, 1848. // Отечественные записки. – 1848. – Т. 61. – С. 110-112 (Отд. 6. Библиографическая хроника).

Бібліографічний довідник. Том II

- Кеппен П. Разбор сочинения г. редактора (Одесского) Главного статистического комитета статского советника Аполлона Александровича Скальковского, под заглавием “Опыт статистического обозрения Новороссийского края”, (рукопись и карта). – Б.м., [1849]. – 19 с.
- Б.а. [Рец. на] Скальковский А. Опыт статистического описания Новороссийского края. – Одесса: Тип. Л. Нитче, 1850. – Ч. 1. География, этнография и народосчисление Новороссийского края. – 1850. – 366 с. // Отечественные записки. – 1851. – Т. 76. – С. 14 (Библиограф. хроника).
- Срезневский И.И. [Рец. на] Znaczenie wewnetrszne zycie Zaporozza podlug Skalkowskiego, oraz Hetmani Malorossyjscy I Kozacy do czasow Unii przez M.Gliszczynskiego, Warsz., 1852 // Известия императорской Академии Наук по отделению руського языка и словесности. – 1853. – Т. 2. – Стб. 200.
- Бухтеев М. Опыт статистического описания Новороссийского края А. Скальковского // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1853. – Т. III. – С. 466-507. – (IV, Современная библиогр.).
- Петров Н.И. Очерки истории украинской литературы XIX столетия. – К., 1884. – IV, 457, XII с. (Про А.О. Скальковського: С. 174).
- Каманин И. [Рец. на] Скальковский А. История Новой Сечи или последнего Коша Запорожского. На основании подлинных документов Запорожского Сечевого архива: В 3 чч. – 3-е изд. – Одесса: Тип. А. Шульце, 1885-1886. Ч. 1. – 1885. – 302 с.; Ч. 2. – 1885. – 358 с.; Ч. 3. – 1886. – 330 с. // Киевская старина. – 1886. – Т. 14, № 4. – С. 794-796; Т. 15, № 8. – С. 732-735; Т. 16, № 10. – С. 372-374.
- О.П. [Рец. на] Скальковский А. История Новой Сечи или последнего Коша Запорожского. На основании подлинных документов Запорожского Сечевого архива: В 3 чч. – 3-е изд. – Одесса: Тип. А. Шульце, 1885-1886. Ч. 1. – 1885. – 302 с.; Ч. 2. – 1885. – 358 с.; Ч. 3. – 1886. – 330 с. // Одесский вестник. – 1886. – 12 апр.; 23 июня; 29 сент.
- Katalog księgozbioru, rękopisów, dyplomów, rycin, map, atlasów, fotografii, jakoteż osobistych dyplomów, adresów itp. pozostałych po sp. J.I. Kraszewskim staraniem F. Kraszewskiego / Upor. i spisał M. Pawlik. – Lwów: “Drukarnia polska”, 1888. – 644 s.

Дослідники історії Південної України

- П.Ш. // Вестник археологии и истории, издаваемый Археологическим институтом. – СПб., 1888. – Вып. 7. – С. 20-21 (Отделение второе).
- Пыпин А.Н. История русской этнографии. Т. 3. Этнография малорусская. – СПб., 1891. – 425 с. (Про А.О. Скальковського: С. 396).
- Надлер В.К. Одесса в первые эпохи ее существования. – Одесса: Тип. В.В. Кирхнера, 1893. – 100 с. (Про А.О. Скальковського: С. 9-10).
- Юбилей А.А. Скальковского // Одесский листок. – 1896. – 27 авг. (№ 225).
- Аполлон Александрович Скальковский: (По поводу девяностолетия его жизни) // Киевская старина. – 1898. – Т. 10, № 1. – С. 151.
- [Некролог, посвященный А.О. Скальковському] // Новороссийский телеграф. – 1898. – 30 дек.
- Грушевський М. Посмертні згадки: (А. Скальковський, Е. Кунік, В. Ястребов) // Записки Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка. – 1899. – Т. 27, вип. 1, рік VIII. – С. 16 (Miscellanea).
- А.А. Скальковский (Некролог) // Киевская старина. – 1899. – Т. 64. – Кн. 2. – С. 85-87 (Отд. 2, Документы, известия и заметки).
- Маркевич А.И. Аполлон Александрович Скальковский // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1900. – Т. XXII. – С. 23-42. – (Разд. 4).
- Маркевич Ал. А.А. Скальковский: (Поминки). – Одесса: “Экономическая” тип. и литогр., 1900. – 20 с.
- Скальковский (А.А.) // Энциклопедический словарь / Брокгауз и Ефрон. – СПб., 1900. – Т. 30: Сим-Слюзка. – Полугом 59. – С. 171-172.
- Маркевич Ал. К биографии А.А. Скальковского // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1901. – Т. XXIII. – С. 27-33.
- Маркевич Ал. Дневник Григория Ивановича Соколова / предисл. Ал. Маркевича // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1906. – Т. XXVI. – С. 75-90. – (II. Материалы). – (Про А.О. Скальковського: С. 78, 81).
- Багалій Д.І. Заселення Південної України (Запорозжя й Новоросійського краю) і перші початки її культурного розвитку. – Харків, 1920. – 112 с. (Про А.О. Скальковського: С. 98-99).

Бібліографічний довідник. Том II

- Дорошенко Д.І. Огляд української історіографії. Державна школа. Історія. Політологія. Право: [Вперше надруковано в Празі у 1923 р.]. – К., 1996. – 254 с. (Про А.О. Скальковського: С. XXIII, 117).
- Біднов В. Аполлон Скальковський, як історик Степової України // Науковий ювілейний збірник українського університету у Празі, присвячений панові президентові Чесько-Словенської республіки проф. доктору Т.Г. Масарикові для вшанування 75-літньої річниці його народження. – Прага, 1925. – Ч. 1. – С. 291-356.
- Багалій Д.І. Нарис історії України на соціально-економічному ґрунті. Т. 1. Історіографічний вступ і доба натурального господарства. – Держвидав України, 1928. – 393 с. (Про А.О. Скальковського: С. 65).
- Лушпинський П. Шевченків “Холодний Яр” // Україна. – 1930. – Кн. 40. – Березень-квітень. – С. 89-105.
- Очерки истории исторической науки в СССР. – М., 1955. – Т. 1. – 692 с. (Про А.О. Скальковського: С. 572).
- Загоруйко В. По страницам истории Одессы и Одесщины: историографический и библиографический обзор-очерк. Период феодально-крепостных отношений (с середины 18 века и до 1861 года). Вып. 1. – Одесса, 1957. – 155 с. (Про А.О. Скальковського: С. 7, 31, 35, 146).
- Редько Ф.А. Некоторые вопросы историографии Южной Украины второй половины XVIII столетия // Научный ежегодник за 1956 год / Черновицкий гос. ун-т. М-во ВО УССР. – Черновцы, 1957. – С. 135-138 (Про А.О. Скальковського: С. 136).
- Марченко М.І. Одеське товариство історії і древностей. А.О. Скальковський // Марченко М.І. Українська історіографія (з давніх часів до середини ХХ ст.). – К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1959. – С. 175-182.
- Боровой С.Я. А.А. Скальковский и его работы по истории Южной Украины // Записки Одесского археологического общества. – 1960. – Т. 1. – С. 175-186.
- Боровой С.Я. Про економічні погляди А.О. Скальковського // З історії економічної думки на Україні. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961. – С. 56-75.
- Голобуцький В.О. Запорозька Січ в останні часи свого існування, 1734-1775. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961. – 415 с. (Про А.О. Скальковського: С. 40, 42).

Дослідники історії Південної України

- Бачинський А.Д. До історії Усть-Дунайського Буджацького козацького війська (література і джерела з питань народної колонізації Буджацького степу в кінці XVIII – на початку XIX ст.) // Науково-інформаційний бюлетень архівного управління УРСР. – 1962. – № 6. – С. 52-58 (Про А.О. Скальковського: С. 56).
- Винар Л. Огляд історичної літератури про початки української козаччини // Український історик. – 1965. – Ч. 3-4. – С. 17-32.
- Полонська-Василенко Н. З історії останніх часів Запоріжжя // Полонська-Василенко Н. Запоріжжя XVIII століття та його спадщина. Т. 1. Мюнхен, 1965. – С. 45-106 (Про А.О. Скальковського: С. 46).
- Сергієнко Г.Я. Історіографія Коліївщини // Коліївщина, 1768: Матеріали ювілейної наукової сесії, присвяченої 200-річчю повстання. – К.: Наук. думка, 1970. – С. 118-133.
- Воробей П.І. Скальковский Аполлон Александрович // Радянська енциклопедія історії України. – К., 1972. – Т. 4: Розлив-Яцкевич. – С. 104-105.
- Заремба С.З. Питання історії Південної України другої половини XVIII ст. на сторінках збірника “ЗООИД” // Історичні дослідження. Вітчизняна історія. – К., 1976. – Вип. 2. – С. 87-95 (Про А.О. Скальковського: С. 89, 92).
- Скальковский Аполон // Енциклопедія українознавства. Словникова частина. – Б.м.: Вид-во “Молоде життя”, 1976. – Перевидання в Україні: Львів, 2000. – Т. 8. – С. 2853.
- Воробей П.И. Скальковский Аполлон Александрович // Славяноведение в дореволюционной России: Библиографический словарь. – М.: Наука, 1979. – С. 306-307.
- Скальковский, Аполлон Александрович // Советская историческая энциклопедия. – М, 1979. – Т. 12: Репарации-славяне. – С. 944.
- България в руската дореволюционна литература (XVIII – началото на XX век): Материали от научни периодични издания. Библиографски указател. – София, 1981. – Т. 1. – С. 73.
- Скальковский А.О. // Українська радянська енциклопедія. – К., 1983. – Т. 10. – С. 213-214.
- Горленко В.Ф. Становление украинской этнографии конца XVIII – первой половины XIX ст. – К.: Наук. думка, 1988. – 214 с. (Про А.О. Скальковського: С. 98-99).
- Хмарський В.М. Театр у історіографічній спадщині А.О. Скальковського // Літературна та музично-театральна Одеса в

Бібліографічний довідник. Том II

1-ій половині XIX століття: Тези доповідей та повідомлень регіональної науково-творчої конференції, 25-28 листопада 1991 р. – С. 63-64.

- Кравченко В.В. А.О. Скальковський як історик гайдамачини // Вестн. Харьков. ун-та. Сер. “История”. – Харьков, 1992. – № 263. – Вып. 26. – С. 114-125.

- Костриця М.Ю. Аполлон Скальковський – уродженець Житомира // Одесі-200: Тези доповідей міжнародної науково-теоретичної конференції, 6-8 вересня 1994 р. / Одеський державний університет імені І.І. Мечникова. Центр по вивченню зовнішньополітичних концепцій. Одеське товариство краєзнавців. – Одеса, 1994. – Ч. 2. – С. 85-86.

- Кравченко В.В., Узун М.В. А.О. Скальковський як історик запорозького козацтва // Одесі-200: Тези доповідей міжнародної науково-теоретичної конференції, 6-8 вересня 1994 р. / Одеський державний університет імені І.І. Мечникова. Центр по вивченню зовнішньополітичних концепцій. Одеське товариство краєзнавців. – Одеса, 1994. – Ч. 2. – С. 82-83.

- Першина З.В. Історія України в працях одеських дослідників // Український історичний журнал. – 1994. – № 6. – С. 53-64.

- Пригарин А.А. Вопросы изучения ногайцев в работах А.А. Скальковского // Одесі-200: Тези доповідей міжнародної науково-теоретичної конференції, 6-8 вересня 1994 р. / Одеський державний університет імені І.І. Мечникова. Центр по вивченню зовнішньополітичних концепцій. Одеське товариство краєзнавців. – Одеса, 1994. – Ч. 2. – С. 144-145.

- Хмарський В.М. Із зв'язків Аполлона Олександровича Скальковського з болгарською діаспорою в Одесі // Історичне краєзнавство Одещини. – Одеса, 1994. – Вип. 5: 3 історії та етнографії болгарського населення Одещини. – С. 19-21.

- Хмарський В.М. Археографічні публікації А.О. Скальковського з історії Одеси // Одесі-200: Тези доповідей міжнародної науково-теоретичної конференції, 6-8 вересня 1994 р. / Одеський державний університет імені І.І. Мечникова. Центр по вивченню зовнішньополітичних концепцій. Одеське товариство краєзнавців. – Одеса, 1994. – Ч. 2. – С. 83-84.

- Швидько Г.К. А.О. Скальковський та його “Історія Нової Січі...” // Скальковський А.О. Історія Нової Січі, або останнього Коша Запорозького. – Дніпропетровськ: Січ, 1994. – С. 3-22.

Дослідники історії Південної України

• Ясь А.В. Греческая диаспора г. Одессы: историографический обзор исследований // Одеси-200: Тези доповідей міжнародної науково-теоретичної конференції, 6-8 вересня 1994 р. / Одеський державний університет імені І.І. Мечникова. Центр по вивченню зовнішньополітичних концепцій. Одеське товариство краєзнавців. – Одеса, 1994. – Ч. 1. – С. 128-129.

• Аппатов С.И., Демин О.Б., Першина З.В. Историческая наука в Одессе за 200 лет // Очерки развития науки в Одессе / Национальная Академия Наук Украины. Южный научный центр. – Одеса, 1995. – С. 451-452.

• Хмарський В.М. А.О. Скальковський і журнал “Киевская старина” // Історико-літературний журнал. – Одеса, 1995. – № 1. – С. 9-11.

• Хмарський В.М. А.О. Скальковський як дослідник гайдамацького руху // Записки исторического факультета / Одесский государственный университет имени И.И. Мечникова. – Одесса, 1995. – Вып. 1. – С. 99-116.

• Кравченко В.В. А.О. Скальковський як історик України // Кравченко В.В. Нариси з української історіографії епохи національного Відродження (друга половина XVIII – сер. XIX ст.). – Харків, 1996. – С. 260-287.

• Фроюк Н.М. Етно-соціальний склад населення Одеси у дореформений період в історіографії // Записки історичного факультету / Одеський державний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 1996. – Вип. 2. Історія України. – С. 31-41.

• Хмарський В.М. Історик А.О. Скальковський – “літописець воронцовської Одеси” // Історіографічна спадщина науки історії України: (Погляд з кінця XX ст.): Матеріали Всеукраїнської науково-освітньої конференції, м. Глухів, грудень 1996 р. – С. 48-49.

• Тригуб П.М. А.О. Скальковський про заселення Південної України // Заселення Півдня України: проблеми національного та культурного розвитку: наукові доповіді міжнародної науково-методичної конференції, Херсон, 21-24 травня 1997 р. – Ч. 1. – С. 207-211.

• Хмарський В.М. Листи А.О. Скальковського до Ф.Г. Лебединцева // Київська старовина. – 1997. – № 5. – С. 102-110.

• Хмарський В.М. А.О. Скальковський в Херсоні: перебування під час археографічних подорожей // Заселення Півдня України:

Бібліографічний довідник. Том II

проблеми національного та культурного розвитку: наукові доповіді міжнародної науково-методичної конференції, Херсон, 21-24 травня 1997 р. – Ч. 1. – С. 190-193.

- Чумак О.М. Історія Нової Сербії у висвітленні А.О. Скальковського // Заселення Півдня України: проблеми національного і культурного розвитку: Наукові доповіді міжнародної науково-методичної конференції. Херсон, 21-24 травня 1997. – Херсон, 1997. – Ч. 1. – С. 86-87.

- Хмарський В.М. З історії розвитку археографії на Півдні України: Аполлон Скальковський. – Одеса: Гермес, 1998. – 318 с. // (Записки історичного факультету / Одеський державний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 1998. – Вип. 6).

- Хмарський В.М., Чижевський І.М. До історії публікацій “Истории о казаках” С. Мишецького та “Описания Запорожской Сечи” В. Чернявського // Записки історичного факультету / Одеський державний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 1998. – Вип. 7. – С. 190-200.

- Бондар Г.С. Публікація джерел з історії України в газеті “Одесский вестник”: А.О. Скальковский // Записки історичного факультету / Одеський державний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 1999. – Вип. 8. – С. 222-227.

- Котова Н.О. Аполлон Скальковський і його “Опыт статистического описания Новороссийского края” // Записки історичного факультету / Одеський державний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 1999. – Вип. 8. – С. 126-132.

- Коцур В.П., Коцур А.П. Історіографія історії України: Курс лекцій. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – 520 с. (Одеське товариство історії і древностей. А.О. Скальковський: С. 195-200).

- Новікова Л.В. До питання про роль А.О. Скальковського у встановленні дати святкування заснування м. Одеси // Записки історичного факультету / Одеський державний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 1999. – Вип. 9. – С. 115-123.

- Новікова Л.В. Три видання “Истории Новой Сечи” А.О. Скальковського: до питання про зміни у структурі твору // Записки історичного факультету / Одеський державний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 1999. – Вип. 8. – С. 178-185.

- Хмарський В.М. Становлення археографії на півдні України // Південь України. Одеса. – Одеса: Астропринт, 1999. – С. 46-54. – (Четвертий міжнародний Конгрес українців, Одеса, 26-29 серпня 1999 р. Доповіді та повідомлення).

Дослідники історії Південної України

- Ярлыкапов А.А. Аполлон Александрович Скальковский о болгарской топонимике Новороссии ногайского происхождения // Україна і Болгарія: віхи історичної дружби: (Матеріали міжнарод. конф., присвяч. 120-річчю визволення Болгарії від османського іга), Одеса, 29-31 жовтня 1998 року. – Одеса, 1999. – С. 168-172.
- Бойко А.В. Південна Україна останньої чверті XVIII століття: аналіз джерел. К., 2000. – С. 8-20.
- Новікова Л.В. Історія військово-козацьких формувань у Північному Причорномор'ї (остання чверть XVIII – перша половина XIX ст.) у висвітленні А.О. Скальковського // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2001. – С. 52-62.
- Новікова Л.В. Персональний фонд Аполлона Скальковського в Державному архіві Одеської області: втрати і знахідки // Архів. Документ. Історія. Сучасність: Збірка наукових статей та матеріалів / Праці Державного архіву Одеської області; Державного Комітету архівів України. – Одеса: Друк, 2001. – С. 281-284.
- Новікова Л.В. Проблема володіння Північним Причорномор'ям в оцінці А.О. Скальковського // Записки історичного факультету / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2001. – Вип. 11. – С. 116-124.
- Котова Н.О. Діяльність статистичних комітетів на Одещині у XIX – на початку XX ст.: дис. ... кандидата іст. наук.: 07.00.01. – Одеса, 2002.
- Кравченко В.В. Скальковський А.О. // Українське козацтво: мала енциклопедія. – К.; Запоріжжя, 2002. – С. 449.
- Хмарський В.М. Археографічна діяльність Одеського товариства історії та старожитностей. – Одеса: Астропринт, 2002. – 400 с.
- Непомнящий А.А. Історичне кримознавство (кінець XVIII – початок XX століття): Біобібліогр. дослідження. – Сімферополь. 2003. – С. 243-251.
- Новікова Л.В. До питання про дослідження гайдамацтва у XIX ст.: історіографічна спадщина А.О. Скальковського // Наук. вісник Ужгородського університету. Сер. Історія. – Ужгород, 2003. – Вип. 8. – С. 44-50.
- Новікова Л.В. Оцінка історіографічної спадщини Аполлона Олександровича Скальковського дослідниками української діаспори // Українознавчі діалоги в наукових дослідженнях та

Бібліографічний довідник. Том II

практичній діяльності: (До 5-річчя відкриття канадсько-українського бібліотечного центру): Матеріали міжнарод. наук.-практ. конф., Одеса, 8-9 жовтня 2002 року. – К.: ТОВ “Вид-во Аратта”, 2003. – С. 33-37.

- Новікова Л.В. “Слов’янський лицарський орден”: До питання про формування та зміст концепції А.О. Скальковського стосовно феномену Запорозької Січі // Записки історичного факультету / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2003. – Вип. 13. – С. 231-246.

- Новікова Л.В. Чи була Запорозька Січ орденом?: (до питання про інтерпретацію особливостей устрою козацької громади та її суспільної ролі А. Скальковським) // Матеріали V конгресу Міжнародної асоціації українців: Збірник наукових статей. Історія. – Чернівці, 2003. – Ч. 1. – С. 181-185.

- Хмарський В.М., Новікова Л.В. Аполлон Скальковський // Історіографічні дослідження в Україні. – К.: НАН України. Інститут історії України, 2003. – Вип. 12. – С. 52-73.

- Новікова Л.В. “Летопись о ходе народонаселения и градостроительства”: до питання про визначення та інтерпретацію доміанти історичного процесу у Південній Україні в працях А.О. Скальковського // Записки історичного факультету / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2004. – С. 449-465.

- Новікова Л.В. Співпраця М.С. Воронцова і А.О. Скальковського на ниві історії (30-і роки XIX ст.): До історії створення історико-краєзнавчих праць з фонду Воронцових // Історичні колекції у книгозбірнях: проблеми збереження, вивчення, реконструкції: Матеріали міжнародної наукової конференції. – Одеса, 2004. – С. 145-154.

- Новікова Л.В. До питання про дослідження історії запорозького козацтва у Південній Україні в першій половині XIX ст. (Історіографічна спадщина А.О. Скальковського) // Чорноморська минувшина / Наук.-досл. Ін-т козацтва Ін-ту історії НАНУ. Відділ історії козацтва на Півдні України. – Одеса, 2006. – Вип. 1. – С. 65-72.

- Новікова Л.В. Польська складова у житті та творчості історика А.О. Скальковського: спроба узагальнення у контексті проблеми національної ідентичності // Поляки на Півдні України=Polacy na Poludniowej Ukrainie. – Одеса; Ополе; Ольштин, 2006. – С. 242-251.

Дослідники історії Південної України

• Новікова Л.В. “История Новой Сечи, или последнего Коша Запорожского” А.А. Скальковського на Демидівському конкурсі Петербурзької Академії Наук // Чорноморська минувшина. Записки Відділу історії козацтва на півдні України науково-дослідного Інституту козацтва Інституту історії Національної Академії Наук. – Одеса, 2007. – Вип. 2. – С. 197-208.

• Гончарук Т.Г. А.О. Скальковський як дослідник та оборонець прав транзитної торгівлі Одеси першої половини XIX ст. // Інтелігенція і влада. Громадсько-політичний науковий збірник. Вип. 11. Серія: історія. – Одеса, 2008. – С. 9-15.

• Новікова Л.В. З історії дослідження українського козацтва в Одесі. XIX – кінець XX ст. // Одеса козацька: Наукові нариси.-2-е вид., випр. і доп. – Одеса: Фенікс, 2008. – С. 127-150.

• Новікова Л.В. Придунайський регіон як об’єкт дослідження у XIX ст.: на прикладі доробку А.О. Скальковського (1808-1898) // Чорноморська минувшина. Записки Відділу історії козацтва на півдні України науково-дослідного Інституту козацтва Інституту історії Національної Академії Наук. – Одеса, 2009. – Вип. 4. – С. 127-142.

• Новікова Л.В., Хмарський В.М. Скальковський Аполлон Олександрович // Одеські історики. Т. I (початок XIX-середина XX ст.): Енциклопедичне видання. – Одеса, 2009. – С.355-361.

• Гончарук Т.Г. Праці А.О. Скальковського на сторінках журналу “Экономический указатель” кінця 1850-х рр. // Науковий вісник / Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – Одеса, 2010. – № 1 (102). – С. 180-191.

• Новікова Л.В. Персональна ідентичність та історичне дослідження у XIX ст.: на прикладі досвіду історика А.О. Скальковського // Пам’ять століть. – 2011. – № 3-4. – С. 118-128.

• Новікова Л.В. Дослідження історії Південної України у першій третині XIX ст. (до кінця 1830-х рр.) // Народний Рух України: місце в історії та політиці: Матеріали VIII Всеукр. наук. конф., присвяч. 20-річчю Незалежності України, 25-26 травня 2011 р., м. Одеса. – Одеса: Астропринт, 2011. – С. 309-315.

• Левченко Г.С. Періодична преса як осередок козакознавчих студій у XIX ст. (на прикладі газети “Одесский Вестник”) // Чорноморська минувшина. Записки Відділу історії козацтва на півдні України Науково-дослідного інституту козацтва Інституту

Бібліографічний довідник. Том II

історії України НАН України: зб. наук. пр. – Одеса, 2012. – Вип. 7. – С. 76-83.

- Новікова Л.В. До питання про значення та особливості хресного ходу на честь так званого заснування м. Одеси у XIX ст. (з публікацією програми церковного святкування, 1894) // Юго-Запад. Одессика=Південний Захід. Одессика. – Одеса, 2013. – Вип. 15. – С. 23-42.

- Новікова Л.В. “Історіограф” Аполлон Скальковський: інтелектуальна апологія імперської політики та регіональної історичної самобутності: Монографія. – Одеса: Одеський національний університет, 2012. – 463 с.

- Новікова Л.В. Хаджибейська тематика в працях одеського дослідника А.О. Скальковського (1808-1898) // “Кочубіїв-Хаджибей-Одеса”: Матеріали Першої Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 600-річчю міста, м. Одеса, 28-29 травня 2015 р. – Одеса. 2015. – С. 99-102.

- Новікова Л.В. Т.Г. Шевченко проти А.О. Скальковського як історика гайдамаччини: до історії появи та функціонування однієї історіографічної оцінки (міфу?) // Записки історичного факультету / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2015. – Вип. 26. – С. 319-336.

- Аполлон Скальковский // Николаев литературный: Литературно-художественный интернет-журнал. – Ресурс доступу: <http://litnik.org/index.php/nikolaevskaya-starina2/apollon-skalkovskij>

Книги А.О. Скальковського, які стосуються історії Південної України.

- **Первое тридцатилетие истории города Одессы, 1793-1823.** – Одесса: В Город. тип., 1837. – 296 с.

- **Хронологическое обозрение истории Новороссийского края, 1730-1823:** В 2 чч. – Одесса: Город. тип., 1836-1838. Ч. 1. – 1836. – 289 с.; Ч. 2. – 1838. – 350 с.

- **Историко-статистический опыт о торговых и промышленных силах Одессы.** – Одесса: В Гор. тип., 1839. – 88 с.

- **История Новой Сечи или последнего Коша Запорожского.** Извлечена из собственного запорожского архива. – Одесса: В Гор. тип., 1841. – 437 с.

- **Наезды гайдамак на Западную Украину в XVIII в.: 1733-1768.** – Одесса: В гор. тип., 1845. – 230 с.

Дослідники історії Південної України

- **История Новой Сечи или последнего Коша Запорожского.** На основании подлинных документов Запорожского Сечевого архива: В 3 чч. – Изд. 2-е, исправленное и значительно умноженное. – Одесса: Гор. тип., 1846. Ч. 1. – 367 с.; Ч. 2. – 367 с.; Ч. 3. – 294 с.
- **Болгарские колонии в Бессарабии и Новороссийском крае:** Статистический очерк. – Одесса: Тип. Т. Неймана и комп., 1848. – 156 с.
- **Порубежники.** Канва для романов. Вып. 1. 1. Кагальничанка. Повесть 1769-1770. 2. Хрустальная балка. Повесть 1790 годов. – Одесса: В тип. Л. Нитче, 1849.– VIII, 1-124; 125-195 с.
- **Порубежники.** Канва для романов. Вып. 2. Братья-искупители. Повесть 1768 г.– Одесса: В тип. Л. Нитче, 1849. – XIV, 201 с.
- **Порубежники.** Канва для романов. Вып. 3. Мамай. Повесть 1758-1760 годов. Ч. 1. Мамай. – Одесса: В тип. Л. Нитче, 1850. – 203 с.
- **Опыт статистического описания Новороссийского края.** – Одесса: Тип. Л. Нитче, 1850-1853. Ч. 1. География, этнография и народосчисление Новороссийского края. – 1850. – 366 с.; Ч. 2. Хозяйственная статистика Новороссийского края. – 1853. – 552 с.
- **Записки о торговых и промышленных силах Одессы:** Сост. в 1859 г. – СПб.: В тип. В. Безобразова и комп., 1865. – II, 181с.
- **Географическая и этнографическая терминология Новороссийского края.** – СПб., [1868]. – 32 с.
- **История Новой Сечи или последнего Коша Запорожского.** На основании подлинных документов Запорожского Сечевого архива: В 3 чч. – 3-е изд. – Одесса: Тип. А. Шульце, 1885-1886. Ч. 1. – 1885. – 302 с.; Ч. 2. – 1885. – 358 с.; Ч. 3. – 1886.– 330 с.
- **Адмирал Де-Рибас и завоевание Хаджибея, 1764-1797.** – Одесса: Изд. городское, 1889. – 38 с.
- **Історія Нової Січі, або останнього Коша Запорозького /** Передмова та коментарі Г.К. Швидько; Переклад з рос. Т.С. Завгородньої [з видання: Скальковский А. История Новой Сечи или последнего Коша Запорожского. На основании подлинных документов Запорожского Сечевого архива: В 3 чч. – 3-е изд. – Одесса: Тип. А. Шульце, 1885-1886. Ч. 1. – 1885. – 302 с.; Ч. 2. – 1885. – 358 с.; Ч. 3. – 1886.– 330 с.]. – Дніпропетровськ: Січ, 1994. – 678 с.

Бібліографічний довідник. Том II
Найважливіші статті А.О. Скальковського, що стосуються історії Південної України:

- **Изустные предания о Новороссийском крае** // Журнал Министерства народного просвещения. – 1838. – Кн. 6. – С.487-513; 1839. – Кн. 2. – С. 171-202.
- **Занятие Крыма в 1783 г. Материалы для истории Новороссийского края** // Журнал Министерства народного просвещения. – 1841. – Ч. 30, № 4. – С. 1-44. – (Отд. 2).
- **Участие Одессы в подвигах на поприще наук, отечественной истории и словесности** // Сын отечества. – 1842. – Ч. 3, № 6. – С. 19-68. – (Отд. 5, Науки и художества).
- **Историческое введение в статистическое описание Бессарабской области** // Журнал Министерства внутренних дел. – 1846. – Ч. 13. – С. 167-198, 407-444.
- **О ногайских колониях Таврической губернии** // Памятная книжка Таврической губернии. – Симферополь, 1867. – Вып. 1. – С. 358-415, 412-415.
- **Черные дни Одессы** // Памятная книжка Одесского градоначальства на 1880 г. – Одесса, 1879. – С. 80-104.
- **Столетие Новороссийского генерал-губернаторства, 1774-1874** // Адрес-календарь Одесского градоначальства на 1881 г. – Одесса, 1880. – С. 18-24.
- **Еврейский плен в Запорожье, 1770-1772 гг.** // Киевская старина. – 1884. – Т. 8. – С. 159-165.
- **Несколько документов к истории гайдамаччины** // Киевская старина. – 1885. – Т. 13, кн. 10. – С. 277-318.
- **Из портфеля первого историка г. Одессы** // Из прошлого Одессы. Сб. статей, сост. Л.М. Дерибас. – Одесса, 1894. – С.190-261.

Новікова Людмила

СЛАБЧЕНКО Михайло Єлисейович (9.07.1882, м. Одеса – 27.11.1952, м. Первомайськ) – академік ВУАН (1929 р.).

У 1903-1905 рр. навчався на історико-філологічному, а з 1905 по 1910 р. – юридичному факультетах Новоросійського університету. Учень професора І. Линниченка. Відчув вплив поглядів М. Грушевського, Д. Яворницького, М. Сумцова. У 1910-1913 рр. навчався в “аспірантурі”, але не склав магістерські іспити та не захистив дисертації. У 1911-1912 рр. – наукове відрядження у

Дослідники історії Південної України

Франції, навчання в школі права Сорбонни, праця в архівах і бібліотеках. У 1914-1917 рр. перебував у діючій армії на фронтах Світової війни. У 1917-1920 рр. – один з провідників Української національної революції в Одесі, викладав у гімназіях, займався публіцистикою. У 1920-1930 рр. – професор Одеського інституту народної освіти, лектор з курсу історії класової боротьби в Україні, керівник семінару підвищеного типу з соціально-правової та економічної історії України. Організатор власної школи істориків (Т. Слабченко, І. Бровер, С. Ковбасюк, М. Рубінштейн та інші, загалом близько 40 осіб). Один із засновників і провідників Одеського археологічного інституту, Одеського наукового товариства при ВУАН та ін. У 1930 р. був засуджений за процесом СВУ до заслання. Відбував покарання у різних місцевостях Сибіру. Після звільнення працював вчителем іноземних мов у школах Первомайська та інспектором шкіл.

Сфери наукових інтересів: історія економіки та права України XVII-XIX ст., козакознавство.

Автор близько 200 робіт – від багатотомних наукових монографій до дрібних заміток у газетах. На історичну тематику опублікував близько 45 праць. Історія Південної України у його доробку презентована у двох формах: 1) як частина тексту в загальних нарисах історії України; 2) історія Запорозької Січі. Найбільшу увагу приділяв історико-економічним та правовим аспектам історії XVII-XIX ст. Головною заслугою є включення історії регіону до загальноукраїнського історичного процесу на основі українського національного світогляду. Запропонував ідею про “мусульманський феодалізм” на Запорозькій Січі, яку вважав державним утворенням. Підкреслював провідну роль українців у колонізаційних процесах. Праці М. Слабченка викликали жвавий відгук серед істориків, істориків права, економістів. За його ініціативи у 1920-х рр. вперше готувалось до друку фундаментальне видання архіву Нової Січі. Виступив з доповіддю “Впливи турецького права на земельні відносини у Вольностях Запорозьких”.

Нагороджений золотою медаллю від історико-філологічного факультету Новоросійського університету (1908 р.).

Публікації про М.Є. Слабченка та рецензії на його праці:

- Полонська-Василенко Н. Рец. на: Слабченко М. Соціально-правова організація Січі Запорізької // Праці Комісії для

Бібліографічний довідник. Том II

виучування історії західноруського та українського права. – 1927. – Вип. 3 // Записки історико-філологічного відділу УАН. – 1928. – Кн. 16. – С. 291-304.

- Пархоменко В. Рец. на: Слабченко М. Соціально-правова організація Січі Запорізької // Праці Комісії для виучування історії західноруського та українського права. – 1927. – Вип. 3 // Червоний шлях. – 1928. – № 3. – С. 158-159.

- Малиновський О. Рец. на: Слабченко М. Соціально-правова організація Січі Запорізької // Праці Комісії для виучування історії західноруського та українського права. – 1927. – Вип. 3 // Україна. – 1928. – Кн. 29. – № 4. – С. 118.

- Академік Михайло Єлисейович Слабченко: наукова спадщина і життєвий шлях. Збірник статей. – Одеса, 1995. – 123 с.

- Водотика С.Г. Академік Михайло Єлисейович Слабченко. Нарис життя та творчості. – К.; Херсон, 1998. – 156 с.

- Заруба В. Історик держави і права України академік Михайло Слабченко. – Дніпропетровськ, 2004. – 455 с.

- Заруба В. Михайло Слабченко в епістолярній та мемуарній спадщині (1882-1952). – Дніпропетровськ, 2004. – 348 с.

- Хмарський В.М. Слабченко М.Є. // Професори Одеського (Новоросійського) університету. – Т. 4. – Одеса, 2005. – С. 119-123.

- Музичко О. Листи Михайла Слабченка до Івана Линниченка // Київська старовина. – 2007. – № 2 (березень-квітень). – С. 130-146.

- Музичко О. Нові архівні джерела про діяльність одеських істориків Є.О. Загоровського та М.Є. Слабченка у 1920-ті роки: зміст та джерелознавчий потенціал // Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею. – 2008. – № 6. – С. 80-88.

- Музичко О. Нові епістолярні джерела до біографії представників одеської школи істориків І. Линниченка та М. Слабченка // Пам'ятки: археографічний щорічник. – К., 2009. – Т. 9. – С. 181-193.

Вибрані публікації М.Є. Слабченка, що стосуються історії Південної України:

- **Культурно-наукове життя Одеси в 1914-1924 рр.** // Україна. – 1925. – Кн. 5. – С. 179-183.

- **Матеріали до економічно-соціальної історії України XIX ст.** – Т. 1. – Одеса, 1925. – 318 с.; Т. 2. – Харків, 1927. – 278 с.

Дослідники історії Південної України

- **Боротьба за системи землеволодіння і форми господарства в Україні XIX-XX століття.** – Одеса, 1927. – 62 с.
- **Соціально-правова організація Січі Запорізької** // Праці Комісії для вивчення історії західноруського та українського права. – 1927. – Вип. 3. – С. 203-340.
- **Запорізькі печатки XVIII ст.** // Записки історико-філологічного відділу УАН. – 1928. – Кн. 19. – С. 102-109.
- **Паланкова організація Запорізьких Вольностей** // Праці Комісії для вивчення історії західноруського та українського права. – 1929. – Вип. 6. – С. 159-241.
- **Одеські каменярі в 80-90-х роках XIX століття** // Записки Одеського наукового при ВУАН товариства. Секція соціально-історична. – Одеса, 1929. – Ч. 4. – С. 33-42.

Олександр Музичко

СМИРНОВ Василь Дмитрович (28.07.1846, с. Бірюч'я Коса Астраханської губернії – 25.05.1922, м. Петроград) – професор.

З родини священика. Випускник факультету східних мов Санкт-Петербурзького університету (1870 р.). Отримав золоту медаль. У 1870-1873 рр. – професорський стипендіат. Магістр турецько-татарської словесності (1873 р.). У 1873-1920 рр. – професор Санкт-Петербурзького університету (ординарний (1888 р.) та заслужений (1898 р.)). У 1887 р. захистив докторську дисертацію “Крымское ханство под верховенством Оттоманской Порты до начала XVIII века”. Викладав курси з історії Туреччини. Цензор мусульманської літератури. У 1874-1922 рр. – співробітник відділу східних книг Публічної бібліотеки. У 1886 р. у Сімферопольському архіві знайшов казіаскерські книги (реєстри юридичних та адміністративних справ Кримського ханства), які передав до Публічної бібліотеки.

Член Руського археологічного товариства, секретар Східного відділення, Філософського товариства при Санкт-Петербурзькому університеті, Одеського товариства історії і старожитностей (1884 р.), Таврійської вченої архівної комісії (1888 р.).

Кавалер орденів Св. Володимира III та IV ступенів, Св. Анни II ступеню, Св. Станіслава I та II ступенів, бухарського ордену Золотої Зірки I ступеню.

Праці дослідника з історії Кримського ханства визнавалися “енциклопедичною збіркою про кримську мусульманську

Бібліографічний довідник. Том II

старовину”. Характерною рисою кримознавчих праць В.Д. Смирнова є те, що в них порівняно мало уваги приділено історії соціально-економічного розвитку Кримського ханства. Дослідник спеціально не зачіпав питань розвитку промислів, сільського господарства, соціальних відносин. Лише зрідка згадував про соціально-економічний аспект політики деяких ханів. Одночасно, він спробував вивести причини військової агресивності ханства зі специфіки його економіки. У роботах В.Д. Смирнова про Кримське ханство започатковане обговорення важливого і досі дискусійного питання про ступінь самостійності (або ж залежності від Порту) політики кримських ханів. Він стверджував, що зовнішня політика Кримського ханства була “віддзеркаленням оттоманської політики”, з чим незгодна низка більш пізніх дослідників. На науковий дискурс історика, і особливо на його ставлення до мусульманських народів, вплинули його шовіністичні погляди, що призвели до применшення ним оцінок історичної ролі та культурного потенціалу цих народів (зокрема, кримських татар).

Публікації про В.Д. Смирнова та рецензії на його праці:

- Веселовский Н.И. Рец. на: Смирнов В.Д. Крымское ханство под верховенством оттоманской порты до начала XVIII века. – СПб., 1887 // Журнал министерства народного просвещения. – 1889. – № 1, отд. 2. – С. 168-203.
- Григорьев А.П. Хронологический перечень трудов В.Д. Смирнова и литературы о нем // Тюркологический сборник, 1973. – М., 1975. – С. 268-281.
- Vernadsky G. Russian historiography: History. – Belmond, 1978. – P. 506-507.
- Шилов Л.А. Смирнов Василий Дмитриевич // Сотрудники Российской национальной библиотеки – деятели науки и культуры: Биографический словарь / Российская национальная библиотека. – СПб., 1995. – Т. 1: Императорская публичная библиотека, 1795-1917. – С. 463.
- Непомнящий А.А. В.Д. Смирнов – Къырым ханлыгынынъ тедкъыкътчысы // Ыылдыз. – Симферополь, 1995. – № 3. – С. 155-162.
- Непомнящий А.А. До питання про розвиток кримознавчої орієнталістики наприкінці XIX – на початку XX століття: В.Д. Смирнов // Східний світ. – 2006. – № 1. – С. 107-112.

Дослідники історії Південної України

• Непомнящий А.А. З історії вивчення пам'яток Криму наприкінці XIX – на початку XX ст.: В.Д. Смирнов // Праці Центру пам'яткознавства: Зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 15. – С. 145-166.

• Зайцев И.В. Крымская историографическая традиция XV-XIX вв.: пути развития: рукописи, тексты и источники. – М., 2009. – С. 5, 23, 35, 58, 64, 72-74, 78, 80-83, 85, 87, 88, 90, 91, 97, 103-106, 108, 115, 118-121, 124-126, 132, 135, 139, 142, 144-146, 168, 169, 175-177, 198, 210, 217, 218, 227.

• Ломакин Д.А. К истории изучения мусульманских памятников XIII-XV века в Старом Крыму: В.Д. Смирнов // Ученые записки Таврического нац. ун-та им. В.И. Вернадского. сер.: "История". – 2010. – Т. 23 (62), № 1. – С. 125-133.

Вибрані праці В.Д. Смирнова, що стосуються історії Південної України:

• **Сборник некоторых важных известий и официальных документов касательно Турции, России и Крыма.** – СПб., 1881. – LXXV, [260] с.

• **Собрание документов на турецком языке, касающихся Крымского полуострова, принесенных в дар Библиотеке ее библиотекарем Ф.П. Кёппеном** // Отчет имп. публичной библиотеки за 1881 год, представленный г. министру народного просвещения директором Библиотеки, статс-секретарем Деляновым. – СПб., 1883. – С. 45-52.

• **Археологическая экскурсия в Крым летом 1886 г.** – СПб., 1887. – 30 с.

• **Крымское ханство под верховенством Оттоманской Порты в XVIII в. до присоединения его к России.** – СПб., 1887. – 824 с.

• **Джамиу-т-теварихъ** // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – Симферополь, 1889. – № 8. – С. 104-107.

• **Таврическая монета: очерк истории Феодосийского монетного двора** // Горный журнал. – 1892. – июнь. – С. 1-60.

• **Записки Мухаммеда Неджати-эфенди, турецкого пленного в России в 1771-1775 г.** // Русская старина. – СПб., 1894. – № 3. – С. 113-134; № 4. – С. 179-208; № 5. – С. 144-168.

• **Крымско-ханские грамоты** // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – Симферополь, 1913. – № 50. – С. 140-178.

Бібліографічний довідник. Том II

• **Татарско-татарские ярлыки из коллекции Таврической ученой архивной комиссии // Известия Таврической ученой архивной комиссии.** – Симферополь, 1918. – № 54. – С. 1-19.

Олександр Музичко

СМИРНОВ Ігор Олександрович (10.11.1946, м. Бялогард, Польща) – кандидат історичних наук (2000 р.), доцент (2003 р.).

У 1965 р. закінчив середню школу № 46 (м. Миколаїв) і почав працювати слюсарем-наладчиком на заводі “НИКОНД”.

У 1966-1971 рр. навчався на історичному факультеті Одеського державного університету імені І.І. Мечникова.

Після закінчення ВНЗ повертається до Миколаєва, де з 1971 р. впродовж двох років працює науковим співробітником Миколаївського краєзнавчого музею. У 1972 р. вступає до аспірантури Інституту археології АН УРСР (м. Київ) за спеціальністю “Антична археологія”. Після аспірантури впродовж кількох років працював вчителем історії ПТУ № 14 та СШ № 2 м. Миколаєва.

У 1976-2014 рр. працював на історичному факультеті Миколаївського державного педагогічного інституту імені В.Г. Белінського, пройшовши шлях від лаборанта до доцента кафедри всесвітньої історії та археології. З 2014 р. – на пенсії.

З 1964 р. брав активну участь в археологічних дослідженнях стародавніх пам’яток (курганів, поселень тощо) Півдня України. З 1978 р. – керівник археологічної експедиції та практик студентів.

У 1999 р. в Одеському державному університеті імені І.І. Мечникова захистив дисертацію “Кочове населення на південному заході України (кінець IX – перша половина XVII ст.)”. Наукові керівники – П.Й. Каришковський, І.І. Федьков.

Взяв участь у 45 польових археологічних сезонах, пройшовши шлях від простого робітника-школяра до керівника ділянки Ольвійської експедиції і керівника практики багатьох експедицій на території Північно-Західного Причорномор’я і Криму.

Лауреат обласної премії імені М.М. Аркаса у номінації “Історичні, етнографічні, археологічні дослідження, охорона культурної спадщини” (2003 р.).

Сфери наукових інтересів: антична історія, археологія Північно-Західного Причорномор’я, середньовічна номадистика Східної Європи.

Дослідники історії Південної України

Автор понад 80 наукових і науково-методичних публікацій.

E-mail: smyrnovl@rambler.ru

Публікації про І.О. Смирнова:

• Смирнов Ігор Олександрович // Миколаївський державний університет. Історичний нарис (1913-2003). – К.: Златограф-дизайн, 2003. – С. 221.

• Смирнов Ігор Олександрович // Навчально-науковий інститут історії та права (1974-2010 рр.). – Миколаїв: б.в., 2011. – С. 346-352.

Книги І.О. Смирнова, що стосуються історії Південної України:

• **Миколаївщина: літопис історичних подій:** колективна монографія / М.М. Шитюк (загальна редакція), О.М. Гаркуша, Є.Г. Горбуров та ін. – Херсон: Олді-плюс, 2002. – 710 с.

• **Кочовики південно-західної України в X-XVII століттях:** монографія. – К.; Миколаїв: Іліон, 2011. – 172 с. (у співавторстві з А.О. Добролюбським).

• **Історія рідного краю: Миколаївщина:** навчальний посібник / М.М. Шитюк (кер. авт. кол.), О.О. Баковецька, Н.М. Буглай, К.В. Горбенко та ін. – Миколаїв: Іліон, 2015. – 628 с.

Найважливіші статті І.О. Смирнова, що стосуються історії Південної України:

• **VI Археологический съезд в Одессе** // Памятники древней истории Северо-Западного Причерноморья. Сборник научных трудов. – К., 1985. – С. 92-96.

• **Периодизация и закономерности исторического развития кочевников на западе Причерноморских степей в X-XVIII вв.** // Південна Україна: проблеми історичних досліджень. Збірник наукових праць. – Ч. 1. – Миколаїв, 1998. – С. 72-74.

• **Проблеми вивчення середньовічного номадизму в степах Євразії та в Причорномор'ї** // Записки Записки історичного факультету / Одеський державний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 1999. – Вип. 8. – С. 76-85.

• **Етнічний склад населення післягетської Ольвії за даними епіграфічних джерел** // Наукові праці / Миколаївська філія НаУКМА. – Т. VIII. Історичні науки. – Миколаїв, 2000. – С. 15-18.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Печеніги, торки та половці на заході степового Причорномор'я у XI ст.** // Записки Записки історичного факультету / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2001. – Вип. 11. – С. 182-190.
- **Ольвія та Рим в I-IV ст. н.е.** // Наукові праці / Миколаївська філія НаУКМА. – Т. 10. Історичні науки. – Миколаїв: МФ НаУКМА, 2001. – С. 15-18.
- **Встановлення золотоординського володарювання на заході степового Причорномор'я у 40-60 рр. XIII ст.** // Наукові праці: науково-методичний журнал / МДГУ імені Петра Могили. – Вип. 2: історичні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ імені Петра Могили, 2002. – С. 18-22.
- **Чорні клубуки і дикі половці у Побужжі і Подністров'ї** // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – К., 2005. – № 1. – С. 66-71.
- **Південний захід України у X – першій половині XI ст.** // Емінак: науковий щоквартальник. – № 1. – Київ-Миколаїв, 2007. – С. 36-42.
- **Закономірності розвитку і періодизація кочового світу на південному заході України у X- XVII століттях** // Записки Записки історичного факультету / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2008. – Вип. 18. – С. 8-18

Олександр Смирнов

СМИРНОВ Леонід Ігорович (16.07.1987, м. Миколаїв).

У 2004 р. зі срібною медаллю закінчив Миколаївський міській ліцеї “Педагог”. У 2004-2009 рр. навчався на історичному факультеті Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського, отримавши диплом магістра з відзнакою за спеціальністю “Педагогіка та методика середньої освіти. Історія”.

З 2007 р. працює фахівцем лабораторії археології та етнології кафедри історії та археології Навчально-наукового інституту історії, політології та права Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

З 1999 р. є постійним учасником Ольвійської експедиції Інституту археології Національної Академії Наук України. З 2005 р. постійно бере участь у складі археологічних експедицій, які проводять наукові дослідження стародавніх пам'яток регіону Степового Побужжя. З 2011 р. проводить самостійні археологічні

Дослідники історії Південної України

дослідження на території Веселинівського та Доманівського районів Миколаївської області.

З 2011 р. – член Співки археологів України. З 2015 р. – член Національної спілки краєзнавців України.

Нагороди: подяка Департаменту підводної спадщини України (2009 р.), почесна грамота Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського (2011 р.), почесна відзнака “За заслуги перед містом Миколаїв” (2015 р.).

Сфери наукових інтересів: історія дослідження могильників та курганів на території Нижнього Побужжя та Поінгулля, нумізматики архаїчного часу.

Автор близько 15 наукових праць.

E-mail: gnom-8@ukr.net

Книга Л.І. Смирнова, що стосується історії Південної України:

- **Історія рідного краю: Миколаївщина:** навчальний посібник / М.М. Шитюк (кер. авт. кол.), О.О. Баковецька, Н.М. Буглай, К.В. Горбенко та ін. – Миколаїв: Іліон, 2015. – 628 с.

Найважливіші статті Л.І. Смирнова, що стосуються історії Південної України:

- **Порівняльний аналіз деяких архітектурних комплексів Ольвії та Херсонесу** // Науковий збірник праць викладачів, аспірантів, здобувачів, магістрантів, студентів Інституту історії та права Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: Студентські дослідження – джерело розвитку майбутньої суспільствознавчої освіти / За заг. ред. А.М. Старевої. – Миколаїв: МДУ, 2009. – С. 49-53.

- **Підсумки рятівної експедиції на території античного некрополя біля вилли Козирка II** // Одиссос. Актуальні проблеми історії, археології та етнології. – Одеса, 2010. – Вип. II. – С. 19-21.

- **Визуальні розвідки на території Доманевського і Веселинівського р-нів Миколаївської обл.** // Археологічні дослідження в Україні 2011; Волинські старожитності 2012. – С. 330.

- **Дослідження поселення Розанівка I** // Археологічні дослідження в Україні 2012. – Київ-Луцьк, 2013. – С. 267-268 (у співавторстві з Д.В. Філатовим).

Бібліографічний довідник. Том II

- Дослідження кургану 2 біля с. Тузли Березанського р-ну Миколаївської області // Археологічні дослідження в Україні 2013. – К., 2014. – С. 199-200 (співавтори: О.І. Смирнов, С.М. Разумов, Є.Г. Карнаух).
- **Klad ol'vijskich bronzovych monet konca IV – nacal III veka do n.e. (Predvaritel'nyj analiz) (Ein Schatz olbischer Bronzemunzen des spaten 4. Bis fruhen 3. Jhs.v.Z. [Vorlaufige Analyse])**, in: DPK IX-451-456 // Bibliographia classica orae septentrionalis Ponti Euxini Vol I Epigraphica, Numismatica, onomastica & prosopographica / Berlin, 2014 (у співавторстві з Є.В. Олейниченко).
- **Кургани бронзового века у села Тузлы в верховьях Березанского лимана** // Stratum plus. – № 2 (2015) Archaeology and Cultural Anthropology. 2015. – P. 329-361 (соавторы: С.Н. Разумов, А.И. Смирнов, Е.Г. Карнаух).
- **Погребения эпохи средневековья из раскопок участка “ГШ” на о. Березань в 2007-2012 гг.** // Археологія і давня історія України. – 2015. – Вип. 1 (14). – С. 251-256.
- **Початок курганного будівництва у Північному Причорномор'ї (на прикладі пам'яток Степового Побужжя): архітектурний та ідеологічний аспекти проблеми** // Емінак: науковий щоквартальник. – 2015. – № 3 (11) (липень-вересень). – С. 21-31 (у співавторстві з Ю. Гребенниковим).
- **Нова антична пам'ятка археології на території м. Миколаєва** // Стародавнє Причорномор'я. – Вип. XI / Голов. ред. І.В. Немченко. – Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2016. – С. 499-504 (у співавторстві з О.І. Смирновим).

Олександр Смирнов

СМИРНОВ Олександр Ігорович (18.05.1981, м. Миколаїв).

У 1998 р. закінчив загальноосвітню школу № 8 м. Миколаєва, поступив до Миколаївського педагогічного інституту на історичний факультет, який закінчив з відзнакою у 2003 р.

Працював лаборантом I категорії Інституту археології НАН України.

З 2004 р. працює в МДУ імені В.О. Сухомлинського на посадах фахівця лабораторії археології і етнології, начальника Науково-дослідного сектору університету, викладача кафедри спеціальних

Дослідники історії Південної України

історичних дисциплін, всесвітньої історії та археології, старшого викладача кафедри історії та археології.

З 1994 р. бере активну участь у археологічних дослідженнях стародавніх пам'яток (курганів, поселень тощо) Півдня України. З 2006 р. – заступник начальника археологічної експедиції на о. Березань та експедиції по дослідженню городища епохи фінальної бронзи Дикий Сад. Керівник новобудівних експедицій.

У 2007 р. – заступник директора науково-дослідницького центру “Лукомор’є” Охоронної археологічної служби України Інституту археології НАН України. Закінчив аспірантуру при кафедрі всесвітньої історії Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

З березня 2014 р. по липень 2015 р. проходив службу в Збройних Силах України (на посаді заступника командира роти у 79 Миколаївській окремій аеромобільній бригаді), учасник бойових дій (Ізваринське оточення (сектор Д), та сектор М), інвалід війни.

З липня 2015 р. демобілізований (комісований) із ЗСУ, повернувся до виконання обов'язків у Миколаївському національному університеті імені В.О. Сухомлинського й Інституті археології НАН України.

З 2010 р. – голова Спілки археологів України у Миколаївській області, з 2015 р. – член Національної спілки краєзнавців України.

Нагороди: почесна грамота Миколаївської обласної держадміністрації (2005 р.), грамоти Управління освіти і науки Миколаївської облдержадміністрації (2006, 2007, 2008, 2013 рр.), лауреат обласної премії імені Миколи Аркаса (2006 р.), грамота МОН України (2008 р.), почесна грамота Миколаївського міського голови (2009 р.), іменний годинник Президента України (2013 р.), звання “Горожанин року-2014” (2015 р.), почесна відзнака “За заслуги перед містом Миколаїв” (2015 р.), відзнака “За заслуги перед Миколаївщиною” (2015 р.) та багато інших.

Сфера наукових інтересів: археологія Півдня України доби бронзи, античності та середньовіччя.

Автор більш 120 надрукованих наукових праць.

E-mail: smyrnovl@ukr.net

Публікації про О.І. Смирнова:

• Смирнов Олександр Ігорович // Навчально-науковий інститут історії та права (1974-2010 рр.). – Миколаїв: б.в., 2011. – С. 419-423.

Бібліографічний довідник. Том II

• Христова Н. Из династии археологов Смирновых // Вечерний Николаев. – 2015. – 27 января.

Книги О.І. Смирнова, що стосуються історії Південної України:

• **Історія Рідного краю (Миколаївщина з найдавніших часів до I пол. XVI століття).** Навчальний посібник. – Миколаїв: Издательство Ирины Гудым, 2007. – 136 с. (співавтори: К.В. Горбенко та Г.І. Михайлович).

• **Степная Троя Николаевщины.** – Николаев: Издательство Ирины Гудым, 2009. – 31 с. (співавтори: Ю.С. Гребенников та К.В. Горбенко).

• **Степная Троя Николаевщины.** Издание 2-ое, дополненное. – Николаев: Издательство Ирины Гудым, 2011. – 48 с. (співавтори: Ю.С. Гребенников та К.В. Горбенко).

• **Навчально-науковий інститут історії та права (1974-2010 рр.).** – Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2011. – 451 с. (у співавторстві з В.Д. Будаком, О.В. Білюком, Ю.С. Гребенниковим та ін.).

• **Історія рідного краю: Миколаївщина:** навчальний посібник / М.М. Шитюк (кер. авт. кол.), О.О. Баковецька, Н.М. Буглай, К.В. Горбенко та ін. – Миколаїв: Іліон, 2015. – 628 с.

Найважливіші статті О.І. Смирнова, що стосуються історії Південної України:

• **Ольвійські виноробні комплекси перших століть нашої ери** // Наукові праці: науково-методичний журнал / Національний університет “Києво-Могилянська академія”, Миколаївська філія. – Вип. 2. – Миколаїв, 2002. – С. 7-12 (у співавторстві з В.В. Крутіловим).

• **Дослідження будівельних комплексів VI ст. до Р.Х. – I ст. по Р.Х. на ділянці “Кліф” Нижнього міста Ольвії** // Наукові праці: науково-методичний журнал / Миколаївський державний гуманітарний університет імені Петра Могили комплексу “Києво-Могилянська академія”. – Вип. 3, Т. 26. – Миколаїв, 2003. – С. 7-12 (у співавторстві з В.В. Крутіловим).

• **Деякі аспекти впускних поховань сарматів у I-II ст. по Р.Х.** // Науковий вісник Миколаївського державного

Дослідники історії Південної України

університету. – Вип. 11. Історичні науки. Збірник наукових праць. – Миколаїв, 2005. – С. 54-61.

• **Підводні дослідження Ольвії на початку ХХІ ст.** // Емінак: науковий щоквартальник. – 2007. – № 1 (1) (липень-вересень). – С. 43-47.

• **К вопросу о косторезном производстве Березанского городища** // Древнее Причерноморье. – Вип. VIII. – Одесса: ФЛП “Фридман А.С.”, 2008. – С. 341-346.

• **Кістяні вироби розкопу ГШ-2006, острів Березань** // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових статей. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Вип. 380-381. – Чернівці: Рута, 2008. – С. 209-214.

• **Піднесення та крах улусу Нагая (II половина XIII ст.)** // Наукові праці: науково-методичний журнал. – Т. 96. Вип. 83. Історичні науки. – Миколаїв; Venezia: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, Ca’Foscari, 2008. – С. 101-104.

• **Публікації досліджень по Березані в виданнях імператорської археологічної комісії** // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць. – Вип. 3.31: Історичні науки. – Миколаїв: МНУ, 2011. – С. 8-27.

• **Іранці на території Нижнього Побужжя на початку першого тисячоліття (до питання етнічних взаємовідносин населення)** // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць. – Вип. 3.32: Історичні науки. – Миколаїв: МНУ, 2012 – С. 44-51.

• **Античний некрополь у місті Миколаєві** // Краснзнавчий альманах. Історія. Археологія. Наука. Культура. Освіта. – № 1. – Миколаїв: ОППО, 2013. – С. 56-61.

Леонід Смирнов

СМОЛЕНСЬКИЙ Леонід Леонідович (23.03.1869, м. Одеса – 1924, м. Севастополь).

Середню освіту здобув у 3-й Одеській гімназії, вищу – на історико-філологічному факультеті Новоросійського університету (1894 р.). Співробітничав з “Крымским горным клубом”, що діяв у Одесі. Викладав у Одеському кадетському корпусі. У 1900 р.

Бібліографічний довідник. Том II

переїхав до Севастополя. До кінця життя викладав історію у середніх школах цього міста.

Єдиною історичною науковою працею є опублікований під псевдонімом нарис історії взаємин між Запорозькою Січчю та Кримським ханством від XVI до кінця XVIII ст. Праця здебільшого базується на дослідженнях О. Маркевича, С. Соловйова, Д. Бантиша-Каменського та невеликій кількості опублікованих документів. Автор визнавав Запорозьку Січ головним виразником козацького духу, окремою від держави общиною, військовим орденом. Саме тому історик вважав, що Запорозька Січ впродовж всієї історії вела самостійну політику щодо Кримського ханства. Взаємини між козаками та татарами не зводились лише до ворожнечі, але передбачали розгалужену систему торгівельних, політичних та культурних контактів. Останні автор досить докладно висвітлив у своїй роботі. Запорозька Січ та Кримське ханство були однаковою мірою зацікавлені у тому, аби зберегти незалежність від сусідніх держав. Зазначені тези набувають все більше число прихильників серед сучасних українських істориків.

Публікації про Л.Л. Смоленського та рецензії на його праці:

- Рец. на: Львов Л. Отношения между Запорожьем и Крымом. – Одесса, 1895. – 60 с. // Киевская старина. – 1896. – Т. 53. – Вып. 6. – Отд. 2. – С. 105-107.

- Музичко О. Рід Смоленських в історії української культури: популяризатори, методологи, козакознавці // Чорноморська минувшина. – Одеса. – Вып. 6. – 2011. – С. 66-78.

Книга Л.Л. Смоленського, що стосується історії Південної України:

- Львов Л. Отношения между Запорожьем и Крымом. – Одесса, 1895. – 60 с.

Олександр Музичко

СТЕПАНЕНКО Вікторія Володимирівна (21.05.1967, м. Миколаїв – 10.05.2011, м. Миколаїв) – кандидат історичних наук (2007 р.), доктор філософії (2008 р.).

Дослідники історії Південної України

У 1984 р. закінчила середню школу № 19 м. Миколаєва. У 1984-1989 рр. навчалася на історичному факультеті Миколаївського державного педагогічного інституту імені В.Г. Белінського, отримавши диплом з відзнакою зі спеціальності “Вчитель історії і права”.

У 1989-1990 рр. – старший лаборант, 1990-1997 рр. – викладач, 1997-2007 рр. – старший викладач, 2007-2010 рр. – доцент кафедри всесвітньої історії, у 2010-2011 рр. – доцент кафедри нової та новітньої історії Миколаївського державного педагогічного інституту (зараз – Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського).

У 1993-1997 рр. навчалася в аспірантурі Миколаївського державного педагогічного інституту.

У 1996 р. пройшла стажування у Лейпцігському університеті (Німеччина).

У 2007 р. захистила кандидатську дисертацію “Північне Причорномор’я у системі зовнішньоторговельних зв’язків Російської імперії (90-ті рр. XIX ст. – 1914 р.)”. Науковий керівник – П.М. Тригуб.

Нагороди: грамоти Миколаївського міського голови, Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського.

Сфери наукових інтересів: історія зовнішньоекономічних відносин Південної України з країнами Європи та Америки XIX – початку XXI ст.

Автор і упорядник близько 30 наукових праць.

Публікації про В.В. Степаненко:

• Степаненко Вікторія Володимирівна // Тригуб П.М. Стежками власної долі. – Миколаїв: Вид-во МДГУ імені Петра Могили, 2005. – С. 99.

• Степаненко Вікторія Володимирівна // Навчально-науковий інститут історії та права (1974-2010 рр.). – Миколаїв: б.в., 2011. – С. 357-360.

Найважливіші статті В.В. Степаненко, що стосуються історії Південної України:

• Миколаївський торговий порт на початку XX ст. // Національний університет “Києво-Могилянська академія”:

Бібліографічний довідник. Том II

Миколаївська філія. Наукові праці. – Миколаїв: Видавничий відділ МФ НаУКМА, 1998. – Т. I. – С. 48-51.

• **Одеський порт у системі зовнішньоекономічних зв'язків українського Причорномор'я з країнами зарубіжжя на початку ХХ ст. (1900-1914 рр.)** // Записки історичного факультету / Одеський державний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 1999. – Вип. 8. – С. 270-279.

• **Херсонський порт у кінці ХІХ – на початку ХХ ст.** // Національний університет “Кієво-Могилянська академія”: Миколаївська філія. Наукові праці. – Миколаїв: Видавничий відділ МФ НаУКМА, 2000. – Т. V: Історичні науки. – С. 57-61.

• **Хлібний експорт Миколаєва на початку ХХ ст.** // Збірник наукових праць “Актуальні проблеми історії та культури України” / Миколаївський ННЦ Одеського державного університету імені І.І. Мечникова. – У 2 ч. – Ч. 2. – Миколаїв-Одеса, 2000. – С. 131-135.

• **Експорт промислової та сільськогосподарської продукції й сировини через порти Північного Причорномор'я** // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2006. – Вип. 21. – С. 161-168.

• **Створення торгових бірж на Півдні України та їх роль в українському експорті кінця ХІХ – початку ХХ ст.** // Наукові праці: науково-методичний журнал. – 2007. – Т. 74, Вип. 61: Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – С. 33-39.

• **Північне Причорномор'я у системі зовнішньоторговельних зв'язків Російської імперії (90-і рр. ХІХ ст. – 1914 рр.): історіографія проблеми** // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2007. – Вип. 26. – С. 126-131.

• **Великий капітал у північно-чорноморській торгівлі (1890-1914 рр.)** // Емінак: науковий щоквартальник. – 2007. – № 1. – С. 47-52.

• **Місце Північного Причорномор'я у зовнішній торгівлі Росії на межі ХІХ-ХХ століть: загальноукраїнський та регіональний аспекти** // Записки історичного факультету / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – 2008. – Вип. 19. – С. 226-233.

• **Імпортні операції через порти Північного Причорномор'я (1900-1914 рр.)** // Наукові праці Чорноморського державного

Дослідники історії Південної України

університету ім. Петра Могили комплексу “Києво-Могилянська академія”. Серія: Історичні науки. – 2009. – Т. 100, Вип. 87. – С. 44-50.

Олександр Тригуб

СТРАТЕН Володимир Вільгельмович (Васильович)
(12.11.1890, с. Хаджимус Бендерського пов. Бессарабської губ. – 9.12.1932, м. Одеса).

У 1911 р. закінчив 2-гу Кишинівську гімназію. У 1911-1915 рр. навчався на історико-філологічному факультеті Новоросійського університету.

У 1920-1921 рр. працював науковим співробітником Одеського губернського (окружного) архівного управління. З 1921 р. до 1923 р. – залишений для підготовки до професорського звання, а згодом асистент Одеського інституту народної освіти. З 1922 р. – член Комісії по історії жовтневої революції та комуністичної партії (Іспарт). На 1 грудня 1923 р. – завідувач школи № 47 м. Одеси.

У 1924-1932 рр. – консультант, завідувач довідково-бібліографічного бюро, виконуючий обов'язки директора (1929 р.) Одеської публічної бібліотеки.

Член соціально-історичної секції Одеської комісії краєзнавства при ВУАН.

Сфери наукових інтересів: історія літератури, історія революційного руху та народної освіти, декабристознавство, пушкінознавство, архівознавство, бібліографістика.

В.В. Стратен ініціював підготовку бібліографічного покажчика “Бібліографія революційного руху в Одесі (1820-1920)”. Праці, присвячені революційним подіям в Одесі на початку ХХ ст. ґрунтував виключно на архівних матеріалах. У цих розвідках дав огляд Одеської преси за часи революції 1905 р. та звернув увагу, як ці події висвітлювались на її сторінках в залежності від ідеологічної заангажованості кожного видання.

Автор і упорядник близько 30 наукових праць (зокрема, упорядник 2 бібліографічних видань, близько 30 наукових статей).

Публікації про В.В. Стратена та рецензії на його праці:

• Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – 1924. – Ч. 1. – С. 2; 1925. – Ч. 2-3. – С. 3, 115.

Бібліографічний довідник. Том II

- Наука и научные работники СССР (без Москвы и Ленинграда). – Л., 1928. – С. 406.
- Володимир Васильович Стратен: [Некролог] // Бібліографія революційного руху в Одесі (1820-1920). – Одеса, 1933. – С. VII.
- Боровой С. Воспоминания. – М.-Иерусалим, 1993. – С. 102, 379.
- Вісник Одеської комісії краєзнавства при Всеукраїнській Академії Наук. 1924-1930: Систематичний розпис змісту. – Одеса, 1999. – С. 35.
- Зленко Г.Д. Стратен В.В. // Бібліографи Одеської державної наукової бібліотеки імені М. Горького. Біобібліографічний довідник. – Одеса, 2002. – С. 208-209.
- Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького. 1829-1999. Бібліографічний покажчик. – Одеса, 2004. – С. 387.
- Левченко В.В. Стратен Володимир Васильович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок ХІХ – середина ХХ ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 384-386.
- Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту. – Одеса: ТЕС, 2010. – С. 146, 274, 311, 346, 381.
- Арешт графів Булгарі. (Документи Державного архіву Одеської області) / Підготували до друку Григорій Казьмирчук, Юрій Латиш // Декабристи в Україні: дослідження й матеріали. – Т. 7. – К., 2012. – С. 15-16.

Книги В.В. Стратена, що стосуються історії Південної України:

- **Матеріали до бібліографії революційного руху в Одесі: До Х-річчя Радвлади на Україні /** упоряд.: М.М. Петринський, М.В. Рапопорт, В.В. Стратен та ін. – Вип. 2. – Одеса: Одесполіграф, 1929.
- **Бібліографія революційного руху в Одесі (1820-1920) /** упоряд.: М.М. Петринський, М.В. Рапопорт, В.В. Стратен та ін. – Одеса, 1933. – 212 с.

Найважливіші статті В.В. Стратена, що стосуються історії Південної України:

- **Учёные записки высшей школы г. Одессы //** Народное просвещение. – № 6-10. – 1922. – С. 75-77.

Дослідники історії Південної України

- **Николаевский Южно-Русский Союз (1897 г.)** // Пролетарская революция. – № 9. – 1922. – С. 50-59.
- **Обзор одесских архивов** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – Ч. 1. – 1924. – С. 16-19.
- **“Южно-Русский Рабочий Союз” в Одессе (социал-демократическое движение в Одессе до 1896 года)** // Летопись революции. – № 2. – 1924. – С. 192-216.
- **Указатель трудов, основанных на Одесских архивных материалах (К статье “Обзор одесских архивов”)** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – Ч. 2-3. – 1925. – С. 162-166.
- **Об исчезнувшем пушкинском деле** // А.С. Пушкин: Статьи и материалы. – Вып. I. – Одесса, 1925.
- **Одесский список оды “Вольность”** // А.С. Пушкин. Статьи и материалы. – Вып. II. – Одесса, 1926. – С. 1-4.
- **До матеріалів про декабристів (На підставі даних Одеського історичного архіву)** // Рух декабристів на Україні. Ювілейне видання Укрцентрархіву. – Х., 1926. – С. 77-97 (у співавторстві з Є.П. Трифільєвим).
- **Творчество городской улицы** // Художественный фольклор. Орган фольклорной подсекции литературной секции ГАХН / Под ред. Ю. Соколова. – Т. II-III. – М., 1927. – С. 144-164.
- **Архів секретної частини фонду Новоросійського та Бессарабського генерал-губернатора 1822-1873 рр.: Доповідь 14 жовтня 1926 р.** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – Ч. 4-5. – 1929. – С. 7-8.

Валерій Левченко

СТРЕЛЬБИЦЬКИЙ Іоанн Хрисанфович (9.03.1861, с. Копистерино Подільської губернії – 1934, м. Одеса).

З родини священика. Випускник Київської духовної академії (1885 р.). Від 1886 р. – викладач викривального богослов'я та історії та викриття розколу, старообрядництва та сектантства Одеської духовної семінарії. Від 1898 р. – законовчитель Одеського інституту Миколи I, настоятель інститутської церкви.

Батько видатного українського вченого у галузі будівельної механіки, доктора технічних наук, професора Олександри Іванівни Стрельбицької.

Бібліографічний довідник. Том II

Член Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті (1896 р.) та Одеського товариства історії і старожитностей (1896 р.).

Кавалер орденів Св. Анни III ступеню та Св. Володимира IV ступеню.

Автор двох праць з історії духовно-релігійних закладів Одеси, що вперше в історіографії висвітлювали їх історію. Ці праці і донині активно використовуються дослідниками як фактично історичні джерела, адже архівів цих закладів не збереглося.

Публікації про І.Х. Стрельбицького та рецензії на його праці:

- Флоровский А.В. Рец. на: Стрельбицкий И. Летопись Одесской духовной семинарии (1838-1885): К материалам для истории семинарии. – Ч. 1. – Одесса, 1913 // Известия Одесского библиографического общества при Императорском Новороссийском университете. – Одесса, 1916. – Т. 5. – Вып. 1-2. – С. 43-46.

- Духовенство Одессы, 1794-1925 / авт.-сост. В.А. Михальченко. – О., 2012. – С. 451-452.

Книги І.Х. Стрельбицького, що стосуються історії Південної України:

- **Летопись Одесской духовной семинарии (1838-1885) (К материалам для истории семинарии).** – Ч. I. – Одесса, 1913. – 362, XXIV с.

- **Церковь Одесского института императора Николая I: [Ист. очерк].** – Одесса, 1907. – 78 с.

Олександр Музичко

СТРУВЕ Федір Аристович (Jakob-Theodor) (12.05.1816, м. Фленсбург – 22.12.1885, м. Рига) – доктор філософії та класичної філології (1846 р.), ординарний професор (1855 р.).

У 1832-1837 рр. навчався у Дерптському університеті, який закінчив зі ступенем кандидата філософських наук. У Санкт-Петербурзькому університеті 1843 р. захистив магістерську дисертацію на тему “Emendationes et observationes in Quinti Smyrnaei Posthomerica”, а у 1846 р. – докторську дисертацію “De

Дослідники історії Південної України

argumento carminum epicorum quae res ab Homero in Iliade narratas longius prosecuta sunt”.

З 1844 р. працював вчителем латинської мови у 1-й Казанській гімназії. У 1856-1861 рр. викладав німецьку мову в Казанському Родіонівському інституті. З 1845 р. працював на кафедрі римської словесності та старожитностей Казанського університету, займаючи у різний час посади ад'юнкта (1851 р.), екстраординарного професора (1852 р.), ординарного професора (1855 р.).

У 1855-1857 рр. – декан історико-філологічного факультету Казанського університету.

У 1862-1865 рр. викладав латинську мову у 3-й Санкт-Петербурзькій гімназії. З 1865 р. по 1870 р. – ординарний професор кафедри грецької словесності історико-філологічного факультету Новоросійського університету. У 1870-1877 рр. завідував гімназією при історико-філологічному інституті у Санкт-Петербурзі.

У 1865-1870 рр. – завідувач Музеєм витончених мистецтв та Мінц-кабінетом Новоросійського університету. З 1 червня до 1 жовтня 1868 р. радою Новоросійського університету відряджений до Афін, Парижу, Риму і міст Німеччини для налагодження наукових відносин з фахівцями з археології, з метою всебічного вивчення залишків давньогрецької цивілізації на північному узбережжі Чорного моря та збирання і придбання експонатів для університетського музею. При ньому для музею була придбана велика колекція гіпсових копій з пам'яників класичної скульптури.

Дійсний член (з 1865 р. – почесний член) Одеського товариства історії і старожитностей і Московського археологічного товариства.

Сфери наукових інтересів: антична історія, археологія, епіграфіка, історія освіти.

Ф.А. Струве є автором низки наукових праць з археології, які отримали високу оцінку колег-сучасників. В Одесі захопився епіграфікою грецьких колоній Північного Причорномор'я, що знайшло відображення у низці наукових праць.

Автор понад 30 наукових праць (зокрема, 3 монографій, брошур, понад 20 наукових статей).

Публікації про Ф.А. Струве та рецензії на його праці:

• Аничков Н. Историческая записка 50-летия 3-ей Санкт-Петербургской гимназии. – СПб., 1873. – С. 130-131.

Бібліографічний довідник. Том II

- Двадцятипятилітє Імператорського Новоросійського університета. Историческая записка экстра-орд. профессора А.И. Маркевича и академические списки. – Одеса: Экономическая типография, 1890. – С. 280-283, 566, 612-614.
- Памятная книжка гимназии при Императорском Санкт-Петербургском историко-филологическом институте, 1870-1895 г. – СПб., 1895. – С. 20-21.
- Загоскин Н.П. Деятели Императорского Казанского университета, 1805-1900 г. – Казань, 1900. – С. 52, 163.
- Русский биографический словарь: В 25 т. / А.А. Половцов. – СПб., 1909. – Том XIX. – С. 560-561.
- Березин С.Е. Новые материалы к биографии Ф.А. Струве // Археологія та етнологія Східної Європи: крок молоді у XXI століття. – Одеса, 2002. – С. 38-41.
- Березін С.Є., Ізбаш-Гоцкан Т.О. Струве Федір Аристович // Професори Одеського (Новоросійського) університету. Т. 3. – Одеса, 2005. – С. 185-187.
- Березін С.Є., Ізбаш-Гоцкан Т.О. Струве Федір Аристович // Одеські історики. – Одеса 2009. – С. 387–389.
- Солодова В.В. Формування та розвиток документальних колекцій у складі фондів одеських музеїв (1825-2003). – Одеса, 2010. – С. 31.
- Березин С. К вопросу о создании учебно-вспомогательных учреждений в Новороссийском университете: музей изящных искусств и минц-кабинет // Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею. – 2011. – № 10. – С. 28.
- Желясков С., Левченко В., Левченко Г. Роль Никодима Кондакова у формуванні фондів Музею витончених мистецтв Імператорського Новоросійського університету // Софія Київська: Візантія. Русь. Україна. – Вип. IV. – К., 2014. – С. 26-28.

Найважливіші статті Ф.А. Струве, що стосуються історії Південної України:

- **Новые надписи Ольвийские** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1867. – Т. VI. – С. 1-29.
- **Археологические розыскания в южной России, по отчетам Императорской Археологической Комиссии** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1867. – Т. VI. – С. 555-591.

Дослідники історії Південної України

- **Археологические заметки по поводу посещения Аккермана и его окрестностей в летнее время 1866 г.** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1867. – Т. VI. – С. 605-611.
- **Слова, читанные действительным членом Ф. Струве в заседании Общества 26-го апреля 1868 г.** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1868. – Т. VII. – С. 282-288.
- **Путевые заметки: Отчёт ординарного профессора Ф. Струве о командировке его в Афины, Рим, Париж и Германию** // Записки Императорского Новороссийского университета. – 1868. – Т. III. – С. 463–516.
- **Новости из Припонтийского края. Письмо к К.К. Гёргу** // Древности. Труды Московского археологического общества. – 1870. – Т. III. Вып. 1. – С. 56-61.
- **О новооткрытых надписях в Танаисе** // Древности. Труды Московского археологического общества. – 1870. – Т. III. Вып. 1. – С. 71-74.

Галина Левченко

СУСОРОВ Сергій Вікторович (14.09.1969, с. Бобровий Кут Великоолександрівського р-ну Херсонської обл.) – кандидат історичних наук (1994 р.), доцент (1997 р.).

У 1986 р. закінчив середню школу № 50 м. Херсона. У тому ж році вступив до Одеського державного університету ім. І.І. Мечникова. Впродовж 1988-1989 рр. проходив строкову військову службу. В 1992 р. завершив навчання в університеті, отримавши диплом зі спеціальності “Історик, викладач історії”. У серпні 1992 р. був прийнятий на посаду викладача-стажера кафедри політичної історії і восени того ж року поступив до аспірантури (заочна форма навчання) Херсонського індустріального інституту. У 1993 р. переведений на посаду асистента.

В 1994 р. у Дніпропетровському державному університеті захистив кандидатську дисертацію “Аграрно-селянська проблема в програмах і практичній діяльності неонародницьких партій у 1902-1907 рр. (На матеріалах України)”. Науковий керівник – Л.І. Марчук.

З квітня 1997 р. – доцент кафедри українознавства Херсонського державного технічного університету. З березня 2011 р. – доцент кафедри історії України і культури професійного спілкування Херсонського національного технічного університету.

Бібліографічний довідник. Том II

Сфера наукових інтересів: діяльність неонародницьких партій в українському селі у 1902-1917 рр. Працював також з документальними джерелами по справах жертв сталінських репресій на Херсонщині повоєнного часу.

Автор 4 брошур і 50 наукових і науково-публіцистичних статей.

Вибрані статті С.В. Сусорова, що стосуються історії Південної України:

• **Особливості поземельних відносин Півдня України та аграрна програма українських есерів** // Південь України і складання української державності: історія і сучасність: Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції 25-26 травня 1994 р.: У 2-х частинах. – Одеса: Одеський державний економічний університет, 1994. – Ч. 2. – С. 14-16 (у співавторстві з В.Д. Сусоровим)

• **Пришла в 41-м беда** // Херсонская городская книга памяти. Коллективная монография. – Херсон: Таврия, 1994. – С. 9-14.

• **Поистине второй фронт** // Херсонская городская книга памяти. Коллективная монография. – Херсон: Таврия, 1994. – С. 90-95.

• **Справедливість через 45 років** // Останній сталінський удар. Нариси. Спогади. Оповідання. – Херсон, 1997. – С. 22-30.

• **У пам'яті назавжди** // Помним. Матеріали и документи о херсонцах – бывших узниках фашизма. – Херсон: Херсонский государственный технический университет, 1998. – С. 47-51.

• **До питання про особливості аграрного розвитку Півдня України в кінці XIX – на початку XX століття** // Інтелігенція і влада. Серія: історія: громадсько-політ. наук. збір. [редкол: Г.І. Гончарук (гол. ред.) та ін.] – Одеса: Астропринт, 2008. – Вип. 14. – С. 44-51.

• **Встановлення Радянської влади на Півдні України: маловідомі сторінки** // Константи. – 1999. – № 2 (11). – С. 15-20.

• **“Злочинці” з нагородами** // Реабілітовані історією. У двадцяти семи томах. Херсонська область. – Херсон: ВАТ “Товариство “Наддніпрянська правда””, 2005. – С. 26-29.

• **Коли правда була злочином (до проблеми опору сталінізму у повосенні роки)** // Реабілітовані історією. У двадцяти семи томах. Херсонська область. – Херсон: ВАТ “Товариство “Наддніпрянська правда””, 2005. – С. 890-892.

Дослідники історії Південної України

• **Дорогами життя** // Дитинство наше забрала війна: Науково-історичне видання. Спогади та нариси про дітей війни – викладачів і співробітників університету. – Херсон: Айлант, 2010. – С. 100-105.

(Анкета С.В. Сусорова)

ТАРАСОВ Андрій Валерійович (02.08.1981, м. Кривий Ріг Дніпропетровської обл.) – кандидат історичних наук (2008 р.), доцент (2011 р.).

З 2012 р. – декан історичного факультету Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ “Криворізький національний університет”.

У 1998 р. закінчив середню школу № 44 м. Кривого Рогу. У 1998-2003 рр. навчався на історичному факультеті Криворізького державного педагогічного університету, отримавши диплом з відзнакою зі спеціальності “Педагогіка і методика середньої освіти. Історія”.

У 2003-2006 рр. навчався в аспірантурі Криворізького державного педагогічного університету.

З 2006 р. працював на посаді асистента кафедри історії України Криворізького державного педагогічного університету, з 2008 – доцента.

У 2008 р. захистив кандидатську дисертацію “Суспільно-політична позиція учнівської молоді Півдня України другої половини ХІХ ст.”. Науковий керівник – В.Й. Борисенко.

Нагороджений грамотою виконкому Криворізької міської ради (2014 р.).

Сфера наукових інтересів охоплює питання історії освіти, молодіжних рухів Півдня України другої половини ХІХ ст., діяльності громадських організацій в роки Першої світової війни.

Є автором 25 наукових публікацій (зокрема, 1 монографії та 18 наукових статей).

E-mail: tarasof81@gmail.com

Монографія А.В. Тарасова, що стосується історії Південної України:

• **Суспільно-політична позиція учнівської молоді Півдня України (друга половина ХІХ ст.).** – Кривий Ріг: Вид. Роман Козлов, 2013. – 218 с. (у співавторстві з В.Й. Борисенком).

*Бібліографічний довідник. Том II***Найважливіші статті А.В. Тарасова, що стосуються історії
Південної України:**

- **Таємні гуртки самоосвіти учнівської молоді Півдня України (др. пол. XIX ст.)** // Грані. – 2005. – № 1. – С. 24-28.
- **“Центральний учнівський гурток” міста Одеси в історії опозиційного руху учнівства (др. пол. XIX ст.)** // Пам’ять століть. – 2006. – № 1. – С. 35-41.
- **Опозиційний рух учнівської молоді Півдня України 60-70-х рр. XIX ст.** // Київська старовина. – 2006. – № 2. – С. 56-62.
- **Формування вірнопідданських почуттів серед учнівства Півдня України (др. пол. XIX ст.)** // Українознавство. – 2006. – № 2. – С. 106-109.
- **Шкільний підручник з історії як інструмент суспільно-політичного виховання молоді Російської імперії (на прикладі Півдня України др. пол. XIX ст.)** // Проблеми історії України XIX – поч. XX ст. – К.: Інститут історії України НАН України, 2009. – №16. – С. 407-415.
- **Євреї в учнівському опозиційному русі Півдня України (друга половина XIX ст.)** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2010. – Вип. XXVIII. – С. 71-74 (у співавторстві з А. Ніколаєнко).
- **Вплив болгарського національно-визвольного руху на піднесення суспільно-політичної активності учнівства Півдня України (70-80-ті рр. XIX ст.)** // Музейний вісник. – 2011. – № 11/2. – С. 60-64.
- **Учнівська молодь Півдня України в українському національному русі (1870-1880-ті рр.)** // Мандрівець. – 2011. – № 2. – С. 25-27.
- **Пропаганда благодійності на користь військовослужбовців та їхніх сімей у пресі м. Одеси (липень-вересень 1914 р.)** // Військово-історичний меридіан. – 2015. – № 4. – С. 36-44.

(Анкета А.В. Тарасова)

ТЕЛЮПА Сергій Олександрович (12.04.88, смт Михайлівка Запорізької обл.).

У 2005 р. закінчив середню школу № 3 в смт Михайлівка Запорізької області. В період 2005-2010 рр. навчався на історичному факультеті Запорізького національного університету,

Дослідники історії Південної України

отримавши по закінченні диплом магістра за спеціальністю “Історія”. В 2010 р. вступив до аспірантури кафедри джерелознавства, історіографії та спеціальних історичних дисциплін Запорізького національного університету.

В 2014 р. почав працювати у Василівському історико-архітектурному музеї-заповіднику “Садиба Попова” на посаді старшого наукового співробітника. З 2015 р. обіймає посаду заступника директора.

Працює над кандидатською дисертацією “Джерела з історії явища чумацтва на Півдні України кінця XVIII-XIX століть”.
Наукові керівники – А.В. Бойко, В.І. Мільчев.

Член Запорізького наукового товариства ім. Я. Новицького.

Сфери наукових інтересів: історія чумацтва, соціально-економічна історія Південної України, історія дворянської родини Попових.

Автор і упорядник 14 наукових публікацій (2 археографічних видань та 12 наукових статей).

E-mail: telyupa88@mail.ru

Публікація про С.О. Телюпу:

- Телюпа Сергій Олександрович // Наукова школа професора А.В. Бойка: персоналії та доробок / Упорядники: Ігор Лиман, Вікторія Константінова. – Запоріжжя, 2011. – С. 337-338.

Книги С.О. Телюпи, що стосуються історії Південної України:

- **Павло Рябков. Чумацтво** / Запорізьке наукове товариство ім. Я. Новицького; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського; Запорізький національний університет / Упорядник С. Телюпа / Ред.: Боряк Г., Бойко А. (наук. ред.), Брехуненко В. та ін. – Запоріжжя: РА “Тандем-У”, 2010. – 124 с. – (Старожитності Південної України; Вип. 22).

- **Сімейний архів дворянської родини Попових (1730-1920): описи фонду 535 Державного архіву Автономної республіки Крим** / Упор. Телюпа С.О., Стойчев В.М., Філас В.М., Стойчева І.М. – Запоріжжя, 2014. – 290 с. (Серія “Василівська старовина”; Вип. 2).

Бібліографічний довідник. Том II
Найважливіші статті С.О. Телупи, що стосуються історії
Південної України:

- **Проблема виокремлення усної історії в народознавчих записках дослідників XIX – початку XX століття (на прикладі записок Павла Рябкова) // Усна історія в науковому дослідженні. Матеріали всеукраїнської наукової конференції. Запоріжжя, 23-24 травня 2008 року. – Запоріжжя: Тандем-У, 2008. – С. 66-69.**
- **Значення явища чумацтва у культурному процесі Південної України // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2010. – Вип. XXVIII. – С. 41-45.**
- **Студії Павла Рябкова з історії промислів населення Придніпров'я // Гуманітарний журнал. – № 2-3. – 2012. – С. 113-119.**
- **Дослідження чумацького промислу на сторінках “Киевской старины” // Київська старовина. – № 5-6. – Вересень-грудень 2012. – С. 145-151.**
- **Чумацький промисел у науковому спадку Я. Новицького // Музейний вісник. – № 12. – Запоріжжя, 2012. – С. 150-158.**
- **Знаряддя чумацького промислу Степової України XIX ст.: можливі джерела дослідження // Матеріали Міжнародних наукових читань “Південна Україна: козацька та після козацька доба (XVI-XX ст.)” 26-27 травня 2012 р., Одеса. – Одеса: СПД Бровкін О.В., 2012. – С. 49-54.**
- **Нарративные источники по истории чумачества в Северном Причерноморье конца XVIII-XIX вв. // Рубикон. Сборник научных работ молодых ученых. Выпуск 66. – Ростов-на-Дону: ФГАОУ ВО “Южный федеральный университет”, 2015. – С. 13-17.**

Вікторія Константинова

ТИЧИНА **Анатолій Костянтинович** (12.01.1932, с. Кошелівка Червоноармійського р-ну Житомирської обл.) – доктор історичних наук (1991 р.), професор (1992 р.).

Після закінчення в 1950 р. Червоноармійської середньої школи поступив на історико-філологічний факультет Житомирського педагогічного інституту, який закінчив у 1954 р. З 1954 р. працював вчителем, завучем, директором середніх шкіл у Волинській області.

Дослідники історії Південної України

1962-1965 рр. – завідувач кабінетом освіти Житомирського обласного інституту вдосконалення кваліфікації вчителів.

У 1965 р. вступив до аспірантури Київського державного педагогічного інституту ім. О.М.Горького по кафедрі історії КППС, у 1967 р. захистив кандидатську дисертацію “Робітничий клас України в управлінні виробництвом”. З 1967 по 1975 рр. – старший викладач, доцент, проректор у Житомирському педагогічному інституті. 1975-1987 рр. – ректор Ізмаїльського державного педагогічного інституту.

У 1991 р. на вченій раді Інституту історії України НАН України захистив докторську дисертацію “Соціально-політичний механізм управління виробництвом: історичний аспект”. У 1992-2011 рр. – завідувач кафедри історії України ІДГУ. З квітня 2015 р. знаходиться на заслуженому відпочинку.

Член редакційної колегії часопису “Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету” (Ізмаїл).

У спектрі наукових інтересів домінують питання, пов’язані з історією міста Ізмаїла, соціально-економічним та політичним розвитком українського Придунав’я на різних етапах історії, регіональним виміром етнодинамічних процесів у Південній Бессарабії, колонізаційними процесами в регіоні. Актуальними є дослідження з української історіографії.

Нагороди: знак “Відмінник народної освіти” (1965 р.), ювілейна медаль “За доблесну працю” (1970 р.), орден “Дружби народів” (1981 р.), знак “Відмінник освіти СРСР” (1982 р.), звання “Почесний громадянин міста Ізмаїла” (1990 р.)

Офіційний науковий керівник 3 аспірантів, 5 захищених кандидатських дисертацій.

Автор та упорядник 70 наукових праць та статей.

Публікація про А.К. Тичину:

- Тичина Анатолій Костянтинович // Бібліографічний покажчик наукових праць професорсько-викладацького складу та аспірантів ІДПІ / Укладач: О. Колесников / Ізмаїльський державний педагогічний інститут. – Ізмаїл, 2000. – С. 11.

Книги А.К. Тичини, що стосуються історії Південної України:

- **Ізмаїл: історичний нарис.** – Одеса: Аспект, 1997. – 72 с. (у співавторстві).

Бібліографічний довідник. Том II

- **Українське Придунав'я: історія, етнокультурний розвиток.** – Ізмаїл, 1995. – 56 с. (у співавторстві).
- **Українське Придунав'я.** – Кн. 1. – Ізмаїл, 1998. – 190 с. (у співавторстві).
- **Українське Придунав'я.** – Кн. 2. – Ізмаїл, 2000. – 186 с. (у співавторстві).
- **Українське Подунав'я: минуле та сучасне.** – Одеса: Астропринт, 2002. – 208 с. (у співавторстві).
- **Нариси історії України (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.)** – Одеса: Астропринт, 2004. – 270 с. (у співавторстві).
- **Українське Подунав'я: роки незалежності (історичний нарис).** – Одеса: Астропринт, 2008. – 290 с. (у співавторстві).

Лілія Циганенко

ТКАЧЕНКО Віктор Григорович (21.09.1954, с. Верхній Токмак Чернігівського р-ну Запорізької обл. – 02.01.2014, м. Запоріжжя) – кандидат історичних наук (1993 р.), доцент.

У 1971 р. закінчив середню школу у м. Запоріжжя. Працював на заводі “Запоріжсталь”. Впродовж 1977-1981 рр. навчався на історичному факультеті Запорізького державного педагогічного інституту.

У 1981-1985 рр. – викладач Запорізького машинобудівного інституту. З жовтня 1985 р. переходить на посаду асистента кафедри історії СРСР та УРСР. З 1993 по 1997 рр. – доцент кафедри новітньої історії України.

У 1993 р. захистив кандидатську дисертацію “Робітники металургійної промисловості України в період формування адміністративно-командних методів управління економікою (друга половина 20-х – 30-і роки)”. Науковий керівник – Ф.Г. Турченко.

З квітня 1997 р. по жовтень 2003 р. – проректор з питань гуманітарної освіти та виховання Запорізького державного університету. У жовтні 2003 – червні 2005 р. перебував у докторантурі ЗДУ.

У 2005 р. повернувся на посаду доцента кафедри новітньої історії України, а з вересня 2006 р. став деканом історичного факультету Запорізького національного університету.

Водночас працював відповідальним секретарем приймальної комісії ЗНУ та вченим секретарем спеціалізованої вченої ради К 17.051.01 на історичному факультеті ЗНУ (2005-2008 рр.).

Дослідники історії Південної України

Офіційний науковий керівник чотирьох захищених кандидатських дисертацій.

Сфери наукових інтересів: історія робітників УСРР у 1920 – 1930-х рр., сталінські репресії проти жителів Запоріжжя, Запорізьке Придніпров'я у XIX–XX ст.

Член правління Запорізького наукового товариства імені Я. Новицького (1995-2014 рр.). Член редколегії фахового збірника “Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету”, серій “Усна історія Степової України” та “Джерела з історії Південної України”.

В.Г. Ткаченко є автором численних публікацій з історії робітників Запоріжжя, репресій 1920-х–1930-х рр. у регіоні. Також вчений дослідив розвиток освіти Запорізького краю нової та новітньої епох. Разом з А.В. Бойком та В.І. Мільчевим став засновником археографічних серій “Забуті щоденники” та “Соціальні рухи на Півдні України”.

Автор і упорядник 118 наукових праць (зокрема, понад 5 монографій, 10 археографічних видань, близько 100 наукових статей та тез доповідей).

Публікації про В.Г. Ткаченка:

- Ткаченко Віктор Григорович // Історичний факультет Запорізького державного університету. 30 років (1971-2001): Ювілейна книга. – Запоріжжя: Просвіта, 2001. – С. 96-101.

- Мільчев В.І. Декан навіки: ad memoіam В.Г. Ткаченка // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2014. – Вип. XXXVIII. – С. 17-26.

- Турчина Л.В. Світла пам'ять Вчителю // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2014. – Вип. XXXVIII. – С. 27-30.

Книги В.Г. Ткаченка, що стосуються історії Південної України:

- **70 лет по пути свершений: К 70-летию “Запорожского завода ферросплавов” /** ОАО “Запорож.завод ферросплавов”; ред. кол.: В.Д. Белан (пред.) и др. – Запорожье: [б.и.], 2003. – 168 с.

- **Реабілітовані історією. Запорізька область /** обл. редкол.: Стрюк А.І. (голова) [та ін.]. Кн.1. – К.; Запоріжжя: Дніпров. металург, 2004. – 584 с. (у співавторстві)

Бібліографічний довідник. Том II

- **Реабілітовані історією. Запорізька область** / обл. редкол.: Зайковська О.А. (голова) [та ін.]. Кн.2. – К.; Запоріжжя: Дніпров. металург, 2005. – 772 с.
- **Історія рідного краю: [Запорізький край у 1914-1939 рр.]**: підручник для 10 класу загальноосвітніх навч. закладів / О.М. Ігнатуша, В.Г. Ткаченко, Г.Ф. Турченко / за ред. Турченка Ф.Г. – Запоріжжя: Прем'єр, 2006. – 160 с.
- **Запорізький національний університет: історія і сучасність (1930-2005): ювілейна книга** / [авт. кол.: П.І. Білоусенко, К.О. Буслаєва, А.В. Бочарова та ін.]. – Запоріжжя: Дике Поле, 2006. – 248 с. (у співавторстві)
- **Связь времен: История развития средств связи в Запорожской области.** – Запорожье: Дикое Поле, 2007. – 192 с. (співавтори Карагодін А.І., Скворцов О.Г.)
- **Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932-1933 років в Україні. Запорізька область** / Керівн. наук.-редакц. групи Ф.Г. Турченко. – Запоріжжя: Дике Поле, 2008. – 1080 с. (член науково-редакційної групи).
- **Переправа в майбутнє. Кічкас. Павло-Кічкас. Заводський район**: присвячується 40-річчю з дня утворення Заводського району міста Запоріжжя / [кер. проекту О. Бірюк]. – Запоріжжя: Дике Поле, 2009. – 48 с.
- **Дневник солдата Василя Лукьяненка (18.08.1941 – 10.01.1942).** – Запоріжжя: ЗНТН. – 88 с. (співавтор А.В. Бойко).
- **Деятели и события крестьянского повстанческого движения в Украине (1917-й – начало 1920-х годов)** / Составители А. Капустян, В. Ткаченко / Научно-справочное издание. – Запорожье, 2010. – 152 с. (серія “Соціальні рухи на півдні України”, вип. 1).
- **Дневник с далекой неволи** / Составитель В. Ткаченко / Забытые дневники. – Запорожье, 2010. – 112 с.
- **Орхівська справа. 1932. Документи та матеріали** / Упоряд. В.Г. Ткаченко – Київ, 2011. – 312 с. (серія “Соціальні рухи на Півдні України”, вип. 2).

**Найважливіші статті В.Г. Ткаченка, що стосуються історії
Південної України:**

- **Учебные заведения Александровска в конце XIX – начале XX века** // Культурологічний вісник. Науково-теоретичний

Дослідники історії Південної України

щорічник Нижньої Наддніпряни. – Вип. 2. – Запоріжжя, 1995. – С. 16-20.

• **Професійна освіта в Олександрівському повіті** // Південна Україна XVIII-XIX століття. Записки науково-дослідницької лабораторії історії Південної України ЗДУ. – Вип. 1. – Запоріжжя: РА “Тандем-У”, 1996. – С. 142-147.

• **Олександрівськ на зламі епох: документи та матеріали** // Південна Україна XX століття. Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України ЗДУ. Вип. 1(4). – Запоріжжя, 1999. – С. 7-36.

• **Бібліографія і матеріали до історії міста Олександрівська та Олександрівського повіту** // Південна Україна XVIII-XIX століття. Записки науково-дослідницької лабораторії історії Південної України ЗДУ. Вип. 3. – Запоріжжя, 1999. – С. 171-190.

• **Під ударами двох тоталітарних режимів (Запорізька область у 40-і – на початку 50-х років)** // Спокута. – Альманах № 1. – Запоріжжя, 1999. – С. 8-31.

• **Будівництво “Великого Запоріжжя” в 20-30-ті роки XX століття** // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2003. – Вип. XVI. – С. 221-225.

• **Побут будівельників Запорізького індустріального комплексу (кінець 20-х – початок 30-х років XX ст.)** // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2004. – Вип. XVIII. – С. 197-204.

• **Історичне минуле Запорізького краю у побуті мешканців Запоріжжя у міжвоєнний період** // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2005. – Вип. XIX. – С. 271-276.

• **Засоби зв'язку Запорізького краю у міжвоєнний період** // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2006. – Вип. XX. – С. 170-177.

• **Будівництво Дніпрогесу** // Історія України. – № 5-6. – К., 2011. – С. 36-40.

Олексій Штейнле

ТРЕТЯКОВА Ольга Анатоліївна (27.11.1986, с. Семенівка Арбузинського р-ну Миколаївської обл.) – кандидат історичних наук (2013 р.)

Бібліографічний довідник. Том II

У 2004 р. закінчила Семенівську загальноосвітню школу із золотою медаллю.

Впродовж 2004-2009 рр. навчалася в навчально-науковому інституті історії та права Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського, отримала диплом магістра за спеціальністю “Педагогіка та методика середньої освіти. Історія” та здобула кваліфікацію викладача історії.

В 2009-2012 рр. навчалася в аспірантурі Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського. В березні 2013 р. захистила кандидатську дисертацію “Польська національна меншина Півдня УСРР в 20-30-х рр. ХХ ст.”. Науковий керівник – М.М. Шитюк.

З вересня 2013 р. працює старшим викладачем кафедри методики викладання суспільствознавчих дисциплін навчально-наукового інституту історії та права Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського.

Сфери наукових інтересів: особливості освітнього розвитку населення Півдня України, історія національних меншин Півдня України.

Автор близько 30 наукових праць.

E-mail: olga-tretyakova@mail.ua

Монографія О.А. Третякової, що стосується історії Південної України:

• **Польська національна меншина Півдня УСРР в 20-30-х рр. ХХ ст.** – Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2014. – 342 с. (у співавторстві з М.М. Шитюком).

Найважливіші статті О.А. Третякової, що стосуються історії Південної України:

• **Поляки Херсонщини в 20-30-х рр. ХХ ст.** // Наукові праці: науково-методичний журнал. Вип. 127: Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – С. 137-143.

• **Національно-культурний розвиток польської національної меншини Південної України в 20-х рр. ХХ ст.** // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Вип. 20:

Дослідники історії Південної України

[матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф.]. – Рівне: РДГУ, 2010. – С. 32-35.

• **Розвиток шкільної освіти польської національної меншини на Півдні України в 20-30-х рр. XX ст.** // Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухомлинського: зб. наук. праць. Вип. 3.29: Історичні науки. – Миколаїв: МДУ, 2010. – С. 48-57.

• **Киселівська польська сільська рада на Півдні України в 20-30-х рр. XX ст.** // Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського: зб. наук. праць. – Вип. 3.32: Історичні науки. – Миколаїв: МНУ, 2012. – С. 311-319.

• **Репресивна політика радянської влади проти польського населення Південної України в 30-х рр. XX ст.** // Наукові записки. Серія: Історичні науки. – Вип. 16. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – С. 115-122.

• **Польское население Южной Украины в период массовых репрессий 1937-1938 гг.** // Социально-гуманитарный вестник Юга России. – № 10-11. – Краснодар, 2012. – С. 8-13.

• **Становище римо-католицької церкви Півдня УСРР в міжвоєнні роки** // Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського: зб. наук. праць. – Вип. 3.35: Історичні науки. – Миколаїв: МНУ, 2013. – С. 117-123.

• **Особливості освітнього розвитку польського населення Півдня України в 1920-х рр.** // Педагогічний дискурс: зб. наук. праць / гол. ред. І.М. Шоробура. – Хмельницький: ХГПА, 2015. – Вип. 18. – С. 232-238.

• **Соціально-економічний розвиток польського населення Півдня України в 20-30-х рр. XX ст.** // Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського. Історичні науки: збірник наукових праць / за ред. проф. М.М. Шитюка. – № 2 (40). – Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2015. – С. 11-16.

(Анкета О.А. Третьякової)

ТРИГУБ Олександр Петрович (16.12.1975, м. Полтава) – доктор історичних наук (2010 р.), професор (2014 р.).

У 1993 р. закінчив середню школу № 34 м. Миколаєва. У 1993-1998 рр. навчався на історичному факультеті Миколаївського

Бібліографічний довідник. Том II

державного педагогічного інституту (зараз – Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського), отримавши диплом з відзнакою зі спеціальності “Вчитель всесвітньої історії та народознавства”.

1998-2000 рр. – аспірант Національного університету “Києво-Могилянська академія”. У 2001 р. у Донецькому національному університеті захистив кандидатську дисертацію “Історія Херсонської єпархії (кінець 18 – початок 20 ст.)”. Науковий керівник – М.О. Багмет.

З жовтня 2000 р. – асистент, у 2001-2006 рр. – доцент кафедри історії та філософії Миколаївської філії Національного університету “Києво-Могилянська академія”.

У 2006-2009 рр. – докторант історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

У 2010 р. у Донецькому національному університеті захистив докторську дисертацію “Російська православна церква в радянській Україні у 20-30-х рр. ХХ ст.: інституційний розкол та міжконфесійні відносини”. Науковий консультант – Г.Д. Казьмирчук.

З 2009 р. – професор, з 2012 р. – завідувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв).

У 1998-2011 рр. – вчений секретар Миколаївської обласної організації Всеукраїнської спілки краєзнавців України (зараз – НСКУ), з 2011 р. – голова Миколаївського осередку НСКУ.

З 2010 р. – член Миколаївського відділення Інституту історії України НАН України. З 2014 р. – член Спілки археологів України.

2005-2006 рр. – стипендіат Канадського інституту українських студій Альбертського університету.

Нагороди: почесна грамота Державного комітету України у справах сім’ї та молоді (2001 р.), грамота Управління освіти і науки Миколаївської облдержадміністрації (2006 р.), подяка від Управління Служби безпеки України в Миколаївській області (2008 р.), грамота Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського (2013 р.), грамоти Чорноморського державного університету імені Петра Могили (2013, 2014 рр.), почесна грамота Міського голови м. Николаєва (2014 р.), медаль “За жертвність і любов до України” УПЦ (2014 р.), почесна грамота Миколаївської обласної ради (2015 р.), звання “Почесний краєзнавець України” (2015 р.).

Науковий керівник п’яти захищених кандидатських дисертацій.

Дослідники історії Південної України

Сфери наукових інтересів: історія релігії та церкви, історичне краєзнавство, єврейські організації та політичні рухи на Півдні України.

Автор та упорядник близько 180 наукових праць (зокрема, 5 монографій, 7 брошур, близько 160 наукових статей).

E-mail: alextrigub@ukr.net

Публікації про О.П. Тригуб і рецензії на його праці:

- Тригуб Олександр Петрович // Тригуб П.М. Стежками власної долі. – Миколаїв: Вид-во МДГУ імені Петра Могили, 2005. – С. 95.

- Котляр Ю.В. Російська православна церква в Україні в лещатах тоталітаризму. До виходу в світ монографії Олександра Тригуба “Розгром української церковної опозиції в Російській православній церкві (1922-1939 рр.)”. – Миколаїв: ТОВ “Фірма “Іліон”, 2009. – 312 с. // Наукові праці: науково-методичний журнал. – Вип. 108. Т. 121. Історія. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2010. – С. 151-153.

- Кривошея І.І., Моравец Н. Рецензія: Тригуб О.П. Розгром української церковної опозиції в Російській православній церкві (1922-1939 рр.). Монографія. – Миколаїв: ТОВ “Фірма “Іліон”, 2009. – 312 с. // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – К., 2010. – Вип. 33. – С. 374-376.

- Кафедрі міжнародних відносин та зовнішньої політики – 10 років. Факультет політичних наук. Чорноморський державний університет імені Петра Могили [Текст]. – [Миколаїв]: [б.в.], [2013]. – 15 с.: кольор. іл.

- Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики // Чорноморський державний університет імені Петра Могили. *Petra mea – моя твердиня: [ювілейне видання до 20-ї річниці навчального закладу]*. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. – С. 269-273.

Книги О.П. Тригуба, що стосуються історії Південної України:

- **Релігійні організації на Миколаївщині: історія і сучасність. Науково-популярний довідник.** – Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2001. – 248 с., 12 с. іл. (у співавторстві).

Бібліографічний довідник. Том II

- **Голодомори ХХ століття на території Миколаївщини. Миколаївщина в голодних 1921-1923 роках.** – Миколаїв: Вид-во “Шамрай”, 2008. – 456 с. (у співавторстві).
- **Миколаївська область: Час. Події. Особистості.** – Миколаїв: ТОВ “Дизайн та Поліграфія”, 2012. – 352 с. (співавтор і член редколегії).

Найважливіші статті О.П. Тригуба, що стосуються історії Південної України:

- **Головні напрями діяльності Херсонської єпархії (1775-1918)** // Наукові праці: збірник. – Миколаїв: Видавничий відділ МФ НаУКМА, 1999. – Т. 2. – С. 10-16.
- **Історія заснування єпархії Катеринославської та Херсонської (1775-1837)** // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 1999. – Вип. VII. – С. 105-116.
- **Місіонерська діяльність православної церкви на Півдні України** // Наукові праці: збірник. – Миколаїв: Видавничий відділ МФ НаУКМА, 2000. – Т. 8: Історичні науки. – С. 45-49.
- **Господарсько-економічна діяльність православної церкви на Півдні України (др. пол. XVIII – поч. ХХ ст.)** // Вісник Черкаського ун-ту. Вип. 33. Серія: історичні науки. – Черкаси, 2002. – С. 54-61.
- **Православна церква на Миколаївщині (1917-1954 рр.)** // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – К., 2005. - № 3 (липень-вересень). – С. 109-131; № 4 (жовтень-грудень). – С. 16-55.
- **Основні напрямки діяльності іноземних консульств на Півдні України у другій половині XIX – початку ХХ ст. (на прикладі Миколаєва)** // Емінак: науковий щоквартальник. – 2007. – № 2 (жовтень-грудень). – С. 90-97 (у співавторстві з Л. Вовчук).
- **Міжнародна організація “Джойнт” в економічній розбудові Південної України (20-30-ті роки ХХ ст.)** // Науковий вісник / Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць – Вип. 3.34: історичні науки. – Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2013. – С. 113-119.
- **Дворянське землеволодіння Кривоозерщини (кінець XVIII – початок ХХ ст.)** // Науковий вісник / Миколаївський

Дослідники історії Південної України

національний університет імені В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць – Вип. 3.35: історичні науки. – Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2013. – С. 82-87.

• **Релігійна політика окупантів на Миколаївщині: особливості, суть та наслідки (серпень 1941 – березень 1944 рр.)** // Краєзнавство / НСКУ; Ін-т історії НАНУ. – 2014. – № 1. – С. 113-123. (у співавторстві з М. Михайлуцою).

• **Монастирі Південної України у господарсько-економічному житті краю (кінець XVIII – початок XX ст.)** // Краєзнавство / НСКУ; Ін-т історії НАНУ. – 2015. – № 1-2. – С. 178-183.

Людмила Вовчук

ТРИГУБ Петро Микитович (27.06.1935, с. Коломак Харківської обл.) – доктор історичних наук (1988 р.), професор (1989 р.), Заслужений працівник народної освіти України (1993 р.).

У 1953 р. закінчив з відзнакою Коломацьку середню школу Коломацького району Харківської області. З вересня 1953 р. – студент історичного факультету Харківського державного університету, який закінчив у 1958 р., отримавши диплом з відзнакою зі спеціальності “Історія”. З 11 серпня 1958 р. – вчитель історії Краснянської середньої школи Добропільського району, з серпня 1963 р. – директор школи с. Мельникове Валківського району Харківської області.

У 1968 р. – аспірант Харківського державного університету.

У 1971 р. – старший викладач кафедри історії СРСР і УРСР Полтавського державного педагогічного інституту ім. В.Г. Короленка.

19 травня 1972 р. захистив кандидатську дисертацію “Радянське державне будівництво на Україні у період боротьби за встановлення і зміцнення радянської влади (грудень 1917 – квітень 1918 рр.)”. Науковий керівник – С.М. Королівський.

З вересня 1974 р. – декан історичного факультету. У 1977 р. отримав вчене звання доцента кафедри історії СРСР і УРСР Полтавського державного педагогічного інституту ім. В.Г. Короленка, з 1 вересня 1978 р. по 31 серпня 1980 р. – старший науковий співробітник, з 1 вересня 1980 р. – викладач кафедри історії СРСР і УРСР Полтавського державного педагогічного інституту ім. В.Г. Короленка.

Бібліографічний довідник. Том II

21 вересня 1982 р. очолив кафедру історії СРСР і УРСР Миколаївського педінституту.

6 березня 1989 р. захистив докторську дисертацію “Ради України у період громадянської війни та інтервенції (листопад 1918 – грудень 1920 рр.)”. У квітні 1990 р. було присвоєне звання професора.

Упродовж 1991-2011 рр. – голова Миколаївської спілки краєзнавців.

З 1997 р. – завідувач кафедри історії та філософії Миколаївської філії Національного університету “Києво-Могилянська академія”, з 2012 р. – викладач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського державного університету імені П. Могили.

16 червня 2000 р. обраний академіком Української Академії історичних наук.

Нагороди: “Відмінник України” (1992 р.), почесна грамота Миколаївської обласної держадміністрації (2005 р.), орден “За заслуги” III ступеня (2007 р.), почесна грамота Міністра культури і туризму України (2010 р.), звання “Почесний краєзнавець України” (2010 р.), ювілейна медаль “20 років незалежності” (2011 р.), почесна грамота Миколаївської міської ради (2012 р.), відзнака “За заслуги перед Миколаївщиною” II ст. (2015).

Офіційний науковий консультант 1 захищеної докторської дисертації, офіційний науковий керівник 21 захищеної кандидатської дисертації.

Сфери наукових інтересів: історія української національної революції 1917-1920 рр., історичне краєзнавство, історія міжнародних відносин на сучасному етапі.

Публікації про П.М. Тригуба та рецензії на його праці:

- Тригуб Петро Микитович // Миколаївський державний університет. Історичний нарис. 1913-2009. – К.: Златограф-дизайн, 2003. – С. 147.

- Тригуб П.М. Стежками власної долі. – Миколаїв: Видавництво МДГУ ім. Петра Могили, 2005. – 135 с.

- Пронь С.В., Пронь Т.М. Слово про вченого (до 75-річного ювілею професора Петра Микитовича Тригуба) // Рідне Прибужжя. – 2010. – 26 червня. – С. 2.

Дослідники історії Південної України

- Тригуб Петро Микитович // Навчально-науковий інститут історії та права (1974-2010 рр.). – Миколаїв: б.в., 2011. – С. 154-164.
- Вовчук Л.А. 30 років на краєзнавчій ниві Миколаївщини (нарис до біографії Петра Микитовича Тригуба) // Краєзнавство / НСКУ; Ін-т історії НАНУ. – 2011. – № 3. – С. 128-132.
- Кафедрі міжнародних відносин та зовнішньої політики – 10 років. Факультет політичних наук. Чорноморський державний університет імені Петра Могили [Текст]. – [Миколаїв]: [б.в.], [2013]. – 15 с.: кольор. іл.
- Тригуб П.М. На освітянській ниві. Монографія. – Харків: Вид-во “Діса плюс”, 2015. – 186 с.
- Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики // Чорноморський державний університет імені Петра Могили. *Petra mea – моя твердиня*: [ювілейне видання до 20-ї річниці навчального закладу]. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. – С. 269-273.

Книги П.М. Тригуба, що стосуються історії Південної України:

- **Методические разработки по истории Николаевщины.** – Вып. 8. – Установление Советской власти на Николаевщине. – Николаев, 1990 (співавтор: О.М. Дяченко).
- **Методические разработки уроков по истории Николаевщины.** – Вып. 9. – Николаевщина в период иностранной военной интервенции и гражданской войны (1918-1920 гг.). – Николаев, 1990 (співавтор: О.М. Дяченко).
- **Методические разработки уроков по истории Николаевщины.** – Вып. 15. – Ленин и Николаевщина. – Николаев, 1990 (співавтори: І.С. Павлик, Г.Г. Черних, І.І.Федьков).
- **Николаевщина социалистическая: Документы и материалы. 1946-1980.** – Одесса: Маяк, 1990 (співавтори: І.О. Биченков, О.О. Дмитренко, Ю.М. Иванов та ін.).
- **История колхоза им. Коминтерна Баштанского района Николаевской области.** – Николаев, 1991. – Деп. в ИНИОН АН СССР. – № 43157 (співавтори: В.Ф. Кредрашов, І.С. Павлик).
- **Установление советской власти на Николаевщине: Николаевщина в период иностранной военной интервенции и гражданской войны (1918-1920 гг.):** Диафильмы (автор сценария). – Укрдиафильм, 1991-1992.

Бібліографічний довідник. Том II

- **История совхоза-завода “Радсад”.** – Николаев, 1991. – Деп. в ИНИОН АН СССР 23.10.91. – № 454781 (співавтори: І.С. Павлик, Н.О. Рижева, В.О. Задорожний).
- **Сільськогосподарське товариство “Новокрасненське”: сторінки історії.** – Миколаїв, 1994 (співавтор: В.М. Шевельов).
- **История Николаївщини: Навчальний посібник для учнів 7-11 кл.** – Миколаїв, 1996 (співавтори: О.В. Білюк, І.С. Павлик).
- **Освіта на Миколаївщині у XIX-XX ст.: Історичні нариси.** – Миколаїв, 1997 (співавтори: І.С. Павлик, В.Ф. Байдак, О.В. Білюк та ін.).
- **История Николаївщини: Навчальний посібник для учнів 7-11 кл.** – Миколаїв, 1998 (співавтори: О.В. Білюк, І.С. Павлик).

**Найважливіші статті П.М. Тригуба, що стосуються історії
Південної України:**

- **Південноукраїнське село в період переходу від політики воєнного комунізму до нової економічної політики (1921 – перша половина 1923 рр.)** // Наукові праці МФ НаУКМА. – Т. 2. – Миколаїв: Вид. відділ МФ НаУКМА, 1999. – С. 43-51.
- **Міські думи і земства у системі місцевих органів державної влади Півдня України в період революційних змагань 1917-1920 рр.** // Вісник університету внутрішніх справ. – 1999. – Вип. 7 (1). – С. 144-152 (у співавторстві з Н.Ю. Довгань).
- **Південноукраїнське село в період нової економічної політики** // Наукові праці МФ НаУКМА. – Т. V. Історичні науки. – Миколаїв: Вид. відділ МФ НаУКМА, 2000. – С. 76-84.
- **З історії політичних репресій на Миколаївщині у другій половині 20-х рр. XX ст.** // Наукові праці МФ НаУКМА. – Т. VIII. Історичні науки. – Миколаїв: Вид. відділ МФ НаУКМА, 2000. – С. 111-114.
- **Польське населення на Миколаївщині у 20-х рр. XX ст.** // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2001. – № 5. – С. 143-147.
- **Проведення колективізації на Півдні України: нові факти і підходи** // Наукові праці: науково-методичний журнал / МФ НаУКМА. Вип. 2. Історичні науки. – Миколаїв: Вид. відділ МФ НаУКМА, 2002. – С. 126-135.
- **Селянство Миколаївщини у кінці XVIII – на початку XX ст.** // Селянство Півдня України: історія і сучасність:

Дослідники історії Південної України

36. статей. – Миколаїв: Вид-во МДГУ імені Петра Могили, 2003. – С. 7-12.

• **3 історії адміралтейського поселення Калинівка (1790-1917 рр.)** // Історія та українознавство: Наукові дослідження у контексті історичних проблем: 36. наук. праць. – Т. 1. – Миколаїв-Одеса: ІРВ Від, 2003. – С. 50-56.

• **Архівні фонди колгоспів як джерело для вивчення стану сільського господарства Півдня України у післявоєнний період (1946-1955 рр.)** // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2005. – Вип. 22. – С. 134-139.

• **Селянська реформа 1861 р. на Миколаївщині: економічні та соціальні наслідки** // Наукові праці: науково-методичний журнал / ЧДУ імені П. Могили. – Т. 154, Вип. 142. Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2011. – С. 119-125.

Людмила Вовчук

ТРИФІЛЬЄВ Євген Парфенович (8.02.1867, м. Маріуполь – 17.08.1925, м. Одеса).

Середню освіту здобув у маріупольській гімназії. У 1890 р. закінчив історико-філологічний факультет Харківського університету.

У 1890-1901 рр. працював у різних середніх навчальних закладах Харкова: жіночій гімназії пані Філіпс (1890-1893), жіночій гімназії К.М. Драшківської (1891-1910), єпархіальному жіночому училищі (1893-1911), Маріїнській жіночій гімназії (1910-1911). З 1901 р. по 1911 р. – приват-доцент кафедри російської історії Харківського університету.

У 1906 р. захистив магістерську дисертацію “Очерки из истории крепостного права в России: царствование императора Павла первого”.

З 1911 по 1920 р. працював на кафедрі російської історії Новоросійського університету: в. о. екстраординарного професора (1911-1915), в. о. ординарного професора (1915-1920). Професор Одеського гуманітарно-суспільного інституту (1920-1921), Одеського археологічного інституту (1921-1922) і Одеського інституту народної освіти (1921-1925).

Бібліографічний довідник. Том II

У 1911-1912 і 1915-1920 рр. – секретар, а в 1920 р. – декан історико-філологічного факультету Новоросійського університету. У 1920 р. – проректор Одеського археологічного інституту.

Член Історико-філологічного товариства при Харківському університеті та Московського археологічного товариства. Брав участь у роботі XII (1902) та XIII (1905) Археологічних з'їздів у Харкові та Катеринославі. У 1923-1925 рр. – голова соціально-історичної секції Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. На початку 1920-х рр. залучений Одеським губернським архівним управлінням до розробки місцевих архівних фондів. Голова одеської комісії щодо виявлення документів з історії декабристського руху в Україні. У 1923 р. провів археологічні розкопки неподалік від Одеси, під час яких були знайдені зразки поховань кочівників.

Нагороди: ордени Св. Володимира IV ступеню, Св. Анни II і II ступенів, Св. Станіслава II і II ступенів, срібна медаль у пам'ять царювання Олександра III, світло-бронзова медаль у пам'ять 300-річчя царювання дома Романових.

Сфери наукових інтересів: історія Російської імперії XVII – початку XX ст., історіографія, археологія, краєзнавство.

Є автором праць з історії кріпацтва на півдні Російської імперії кінця XVIII ст., селянського руху на Одещині на початку XX ст., аграрного руху на Херсонщині, які всі ґрунтуються на архівних документах.

Автор понад 20 наукових праць (зокрема, 2 монографій, 3 брошур, близько 20 наукових статей).

Публікації про Є.П. Трифільєва та рецензії на його праці:

• Загоровский Е.А. Е.П. Трифильев (некролог) // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – Ч. 2-3. – Секція соціально-історична. – Одеса, 1925. – С. 117-119.

• Попова Т.Н. Из истории краеведения в Одессе. Е.П. Трифильев // Тезисы Первой областной историко-краеведческой научно-практической конференции, посвященной 200-летию г. Одессы “Воспитание историей”, 27-28 июня 1989 г. – Одесса, 1989. – С. 62-63.

• Михеев В.К., Шрамко Б.А. Вклад учёных Харьковского университета в развитие археологии (1805-1990 гг.) // Вестник Харьковского университета. – 1991. – № 357: Историческая наука в

Дослідники історії Південної України

Харьковском университете (К 185-летию ХГУ). – Вып. 24. – Харьков, 1991. – С. 107-108.

• Гребцова И.С., Попова Т.Н. Из истории преподавания историографии в Новороссийском университете: Е.П. Трифилев // Сборник тезисов выступлений на украинско-российском научно-методическом симпозиуме “Историко-культурное население человечества и его изучение при подготовке учителей без отрыва от производства”. – Одесса: ОГПИ, 1992. – С. 94-96.

• Попова Т.Н. Из истории историографии: Е.П. Трифилев // II Астаховские чтения: Материалы и тезисы науч. конф., посвященной 30-летию кафедры историографии, источниковедения и археологии ХГУ, 1-2 ноября 1994 г. – Харьков, 1994. – С. 50.

• Новікова Л.В., Попова Т.М. Трифілєв Євгеній Парфенович // Професори Одеського (Новоросійського) університету. Біографічний словник. – В 4-х т. – Одеса: Астропринт, 2000. – Т. 4. – С. 240-243.

• Попова Т.Н. Из истории региональной историографии (Профессор Новороссийского университета Е.П. Трифилев) // Историческая память. Историко-краеведческий ежегодник. – Вып. 2. – Одесса, 2000. – С. 60-66.

• Портнова Т. Трифілєв Євген Парфенович // Українські архівісти (XIX -XX ст.): Біобібліографічний довідник. – К., 2004. – С. 789-790.

• Попова Т.Н. Из истории Новороссийского университета: Е.П. Трифилев. К 140-летию со дня рождения (биоисториографический контур) // Проблемы славяноведения. – Вып. 9. – Брянск, 2007. – С. 42-62.

• Музичко О.Є. Трифілєв Євген Парфенович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 400-402.

• Ясь О. Трифілєв Євген Парфенович // Українські історики. Біобібліографічний довідник. – Вип. 3. Серія “Українські історики”. – К.: Інститут історії України НАН України, 2010. – С. 290-292.

• Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту. – Одеса: ТЕС, 2010. – С. 42, 147, 183, 197, 241, 263, 268-269, 273, 313, 346.

Бібліографічний довідник. Том II
Видання Є.П. Трифільєва, що стосуються історії
Південної України:

- **Очерки из истории крепостного права в России. Царствование императора Павла I.** – Харьков, 1904. – [4], IV, 361 с.
- **О Феодосийском музее древностей.** – Одесса: “Славянская” тип. Н. Хрисогелос, 1916. – 6 с.

Найважливіші статті Є.П. Трифільєва, що стосуються історії
Південної України:

- **Памяти проф. Е.К. Редина** // Сборник Харьковского историко-филологического общества. – Т. 19: Издание в память профессора Е.К. Редина. – Харьков, 1913.
- **Спроба активно-трудової проробки історії первісної культури в Одеському ІНО** // Путь просвещения. – 1923. – № 7-8. – С. 166-172.
- **Секция социально-историческая** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – 1924. – Ч. 1. – С. 15-16.
- **Аграрное движение на Херсонщине** // 1905 год: Сборник. – Харьков, 1925.
- **Крестьянские волнения в Одессине в 1905 году** // 1905 год. Революционное движение в Одессе и Одессине. – Одесса, 1925. – С. 102-132.
- **До матеріалів про декабристів (На підставі даних Одеського Історичного Архіву)** // Рух декабристів на Україні. Ювілейне видання. – Харків, 1926. – С. 77-97 (у співавторстві з В.В. Стратеном).

Валерій Левченко

ТУРКОВ Володимир Вікторович (31.05.1963, м. Суми) – кандидат історичних наук (1997 р.), доцент (2004 р.).

У 1980 р. закінчив середню школу № 4 м. Суми. У 1980-1983 рр. – служба в збройних силах. У 1983-1988 рр. навчався на історичному факультеті Сумського державного педагогічного інституту імені А.С. Макаренка, отримавши диплом з відзнакою зі спеціальності “Вчитель історії та суспільствознавства”.

Дослідники історії Південної України

У 1988-1991 рр. працював вчителем історії у середніх школах м. Суми. В 1991 р. – викладач кафедри всесвітньої історії Сумського державного педагогічного інституту імені А.С. Макаренка. 1992-1995 рр. – навчання в цільовій аспірантурі у Харківському державному університеті імені В.Н. Каразіна по спеціальності “всесвітня історія”. У 1995 р. повернувся на роботу викладачем кафедри всесвітньої історії Сумського державного педагогічного інституту імені А.С. Макаренка.

У 1997 р. захистив кандидатську дисертацію “Політика Росії щодо переселення бессарабських болгар на південноукраїнські землі в 1856-1871 рр.”, 07.00.02 – всесвітня історія. Науковий керівник – Є.П. Пугач.

З 2001 р. – викладач кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка. У 2004 р. отримав звання доцента кафедри історії України СумДПУ ім. А.С. Макаренка.

Сфера наукових інтересів: історія болгарської національної меншини України у 20-30-х рр. ХХ ст.

E-mail: turkov-w@ukr.net

Вибрані статті В.В. Туркова, що стосуються історії Південної України:

• **До питання про внутрішню європейську міграцію: переселення болгар на південь України** // Актуальні проблеми дослідження та викладання нової історії країн Західної Європи та Америки. – Одеса, 1992. – С. 59-61.

• **Причини переселення бессарабських болгар на південноукраїнські землі (1857-1860)** // Адміністративно-територіальний устрій України крізь призму інтересів регіонів та держави. Духовна культура і етнос, традиції населення історико-географічних регіонів України та засоби їхнього виявлення в сучасних умовах. – Харків, 1994. – С. 136-137.

• **Деякі аспекти міжнародних наслідків Кримської війни** // Матеріали міжнародної наукової конференції “Східна (Кримська) війна 1853-1856 рр. та захист Севастополя”. – Севастополь, 1994. – С. 71-73.

• **Матеріали по історії переселення бессарабських болгар на южноукраїнские землі в концe 50-х – началe 60-х ХІХ века в фондах архива внешней политики России** // III Дриновские

Бібліографічний довідник. Том II

чтения. Проблемы источниковедения, историографии истории и культуры Болгарии, истории болгаристики. Тезисы докладов 25-27 октября 1994 г. / Ред. кол. Г.И. Чернявский (отв. ред.), В.И. Кадеев, В.И. Секишев и др. – Харьков, 1994. – С. 45-46.

• **Наукова спадщина М.С. Державіна при вивченні історії переселення бессарабських болгар на південноукраїнські землі у 60-ті рр. XIX ст.** // Наукова спадщина М.С. Державіна і розвиток слов'язнознавства: матеріали міжнародної наукової конференції 15-17 травня 1995 р. / Відп. за вип.: проф. В.М. Тихомиров, доц. В.Ф. Шевченко, проф. В.К. Іваненко. – Запоріжжя, 1995. – С. 95-96.

• **Діяльність російської дипломатії по переселенню бессарабських болгар на південноукраїнські землі (кінець 50-х – початок 60-х рр. XIX ст.)** // Болгарський щорічник. – Т. 2. / В.І. Кадеєв (гол. ред.), Г.І. Чернявський (заст. гол. ред.), С.Ю. Страшнюк (відп. ред.) та ін. – Харків-Софія, 1996. – С. 101.

• **Дейноста на руското правителство по настаняването й устройването на бесарабските българи в Приазовието (60-те – началото на 70-те години на XIX в.)** // Българите в Северното Причерноморье. Изследования и материали. – “Св. Кирилл и Мефодий” / Съст.: доц. Петър Тодоров. – Велико Търново, 1997. – Т. 6. – С. 241-251.

• **Материалы по истории переселения и обустройства бессарабских болгар в Приазовье в 60-х годах XIX ст. в фондах Российского государственного исторического архива** // Дриновський збірник / Том II. Академічне вид-во ім. проф. Марина Дринова / Ред. кол.: доц., к.і.н. С.Ю. Страшнюк, (гол. ред.), проф., д.і.н. С.Б. Сорочан (заст. гол. ред.), к.і.н. Н.В. Аксьонова (відп. секр.) та ін. – Харків, Софія. 2008. – С. 146-151.

• **Хозяйственное обустройство бессарабских болгар в Приазовье (60-ые – начало 70-ых годов XIX ст.)** // Дриновський збірник / Ред. кол.: С.Ю. Страшнюк, С.Б. Сорочан, Н.В. Аксьонова та ін. – Харків-Софія: Акад. видавн. ім. проф. Марина Дринова, 2009. – Т. III. – С. 268-275.

(Анкета В.В. Туркова)

ТУРЧЕНКО Федір Григорович (19.02.1947, с. Тимофіївка Краснопільського р-ну Сумської обл.) – доктор історичних наук (1988 р.), професор (1990 р.), Заслужений діяч науки і техніки України (1997 р.).

Дослідники історії Південної України

У 1970 р. закінчив Харківський державний університет за спеціальністю “Історія”.

У 1970-1973 рр. працював вчителем історії с. Терни Недригайлівського р-ну Сумської обл., Великописаревської середньої школи, Мезенівської школи Краснопільського р-ну Сумської обл. У 1973-1976 рр. навчався в аспірантурі Харківського державного університету. Впродовж 1976-1984 рр. працював викладачем, старшим викладачем, доцентом кафедри історії УРСР і СРСР Запорізького державного педагогічного інституту. З 1990 р. – завідувач кафедри історії радянського суспільства, з 1992 р. дотепер – завідувач кафедри новітньої історії України Запорізького державного (національного) університету. У 1992-2005 рр. – декан історичного факультету Запорізького державного університету. У 2005 р. – виконуючий обов’язки ректора Запорізького національного університету, 2005-2008 рр. – перший проректор Запорізького національного університету. 2008-2010 рр. – проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи Запорізького національного університету.

Зараз працює завідувачем кафедри новітньої історії України Запорізького національного університету.

У 1977 р. захистив кандидатську дисертацію “Зміни в соціальній структурі міського населення Радянської України в 20-і рр.”, у 1988 р. – докторську дисертацію “Ліквідація експлуататорських класів на Україні в роки соціалістичної революції і громадянської війни”.

Головний редактор фахового збірника “Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету”, член редакційної колегії журналу “Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання”, член редакційної колегії з історичних наук видання “Схід”. Голова Запорізького обласного відділення Товариства зв’язків з українцями за межами України “Україна-Світ”, член Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т.Г.Шевченка, член Всеукраїнської асоціації викладачів історії та суспільних наук “Нова доба”, голова та член журі обласних та всеукраїнських олімпіад з історії та Малої академії наук.

Сфери наукових інтересів: українське суспільство в умовах модернізації XIX-XX ст., Українська національно-демократична революція 1917-1918 рр., Запорізький регіон у новітню добу.

Ф.Г. Турченко є автором підручників з нової та новітньої історії України. Вчений комплексно дослідив питання Української

Бібліографічний довідник. Том II

національно-демократичної революції 1917-1918 рр., розкрив внесок Миколи Міхновського в боротьбу за становлення української державності. Видав праці про проблеми Запорізького краю новітньої доби (Голодомору 1932-1933 рр., Другої світової війни, транзиту від радянської епохи до незалежної України).

Автор і упорядник близько 210 наукових праць (зокрема, понад 10 монографій, 10 підручників, близько 190 наукових статей).

E-mail: fturchenko@ukr.net

Публікації про Ф.Г. Турченка та рецензії на його праці:

- Турченко Федір Григорович // Історичний факультет Запорізького державного університету. 30 років (1971-2001): Ювілейна книга. – Запоріжжя: Просвіта, 2001. – С. 101-105.

- Удод О. Homo historicus: людина історична, або історик в історії (до 60-річчя професора Ф.Г. Турченка) // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2006. – Вип. XX. – С. 458-461.

- Радзивілл О. Шкільний підручник нового покоління з історії України: інтеграція здобутків науки й вимог оновлення змісту шкільної історичної освіти): На прикладі підручників Ф. Турченка “Історія України” для 9-11 класів загальноосвітньої школи // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2006. – Вип. XX. – С. 461-464.

- Федір Турченко: бібліографічний покажчик / В.Г. Ткаченко (уклад.), Ю.О. Каганов (уклад.). – Запоріжжя: ЗНУ, 2007. – 68 с.

- Турченко Федір Григорович // Українські історики. Бібліографічний довідник. – Вип. 3. – К.: Інститут історії України, 2010. – С.293-295

- Турченко Федір Григорович // Запорізький національний університет. Історія і сучасність (1930-2010). Ювілейна книга. — Запоріжжя: Дике Поле, 2010. – С. 309.

Книги Ф.Г. Турченка, що стосуються історії Південної України:

- **Історія рідного краю. 11 клас:** Підручник для 11 кл. загальноосвіт. навч. закладів – 2 вид., доп. і випр. – Запоріжжя: Прем’єр, 2003. – 224 с. (співавтор В.М. Мороко)

Дослідники історії Південної України

- **Південна Україна: модернізація, світова війна, революція.** – К.: Генеза, 2003. – 304 с. (співавтор Турченко Г.Ф.)
- **Українське козацтво: Мала енциклопедія** / НДІ козацтва при Запорізькому національному ун-ті / С.Р. Лях (відп. ред.) / Ф.Г. Турченко (керівн. авт. колективу). – 2 вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2006. – 672 с.
- **Запоріжжя індустріальне** / Наук. ред. Ф.Г. Турченко. – Запоріжжя: Дике Поле, 2008. – 368 с.
- **Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932-1933 років в Україні. Запорізька область.** / Керівн. наук.-редакц. групи Ф.Г. Турченко. – Запоріжжя: Дике Поле, 2008. – 1080 с.
- **Голодомор 1932-1933: запорізький вимір** / Ф.Г. Турченко (ред.). – Запоріжжя: Просвіта, 2008. – 320 с.
- **Запоріжжя на шляху до себе... Минуле і сучасність у документах і свідченнях учасників подій.** – Запоріжжя: Просвіта, 2009. – 368 с.
- **ГКЧП і проголошення незалежності України: погляд із Запоріжжя.** – Запоріжжя: Просвіта, 2011. – 131 с.
- **Запорізький рахунок Великій війні. 1939–1945** / Ф.Г. Турченко, В.М. Мороко, О.Ф. Штейнле, В.С. Орлянський [та ін.]. – Запоріжжя: Просвіта, 2013. – 416 с.
- **Проект “Новоросія” і новітня російсько-українська війна.** – 2-е вид., доп. – Запоріжжя: Просвіта, 2015. – 180 с. (співавтор Г. Турченко)

Найважливіші статті Ф.Г. Турченка, що стосуються історії Південної України:

- **Південь України напередодні Першої світової війни** // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2004. – Вип. XVII. – С. 7-47.
- **Таємні документи Запорізького обкому КП України про політичну боротьбу в регіоні напередодні проголошення незалежності 1991 р.** // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2007. – Вип. XXI. – С. 370-381.
- **Собор ілюзій** // Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник / За ред. В. Кравченка. – Харків: ТОВ “НТМТ”, 2008. – Вип. 9-10. – С. 295-301.
- **Самостійницький транзит запорізької партійно-радянської номенклатури 1991 року** // Наукові праці історичного факультету

Бібліографічний довідник. Том II

Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2008. – Вип. XXIII: Політична еліта в історії України. – С. 290-307.

• **Русифікація, дерусифікація і націстворення у запорізькому регіоні** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2009. – Вип. XXV. – С. 126-139.

• **Історична пам'ять і політика пам'яті на Запоріжжі (1991-2015 рр.)** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2015. – Вип. 42. – С. 189-201.

Олексій Штейнле

ТУЧИНСЬКИЙ Віталій Анатолійович (15.09.1958, с. Петримани Мурованокуріловецького р-ну Вінницької обл.) – кандидат історичних наук, доцент.

У 1975 р. закінчив Михайловецьку середню школу Мурованокуріловецького р-ну Вінницької обл. Впродовж 1975-1980 рр. навчався на історичному факультеті Київського державного університету імені Тараса Шевченка. У 1980-2000 рр. працював викладачем суспільних дисциплін, а згодом – заступником директора Вінницького педагогічного училища. Обирався депутатом трьох скликань Староміської районної ради м. Вінниці. У 1997-2001 рр. навчався в аспірантурі на кафедрі історії України Київського національного лінгвістичного університету. З 2000 р. працює у Вінницькому державному педагогічному університеті ім. М. Коцюбинського. У 2002 р. захистив кандидатську дисертацію “Молдовани Півдня України в другій половині XIX – на початку XX ст.: соціально-економічний та культурний розвиток”. З 2004 р. – доцент кафедри слов'янських народів, заступник директора з виховної роботи інституту історії, етнології і права, з вересня 2011 р. – доцент кафедри всесвітньої історії Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського.

Член Всеукраїнської спілки краєзнавців.

Нагороджений знаком “Відмінник освіти України”.

Автор понад 110 наукових праць.

Вивчає минуле українсько-молдовських відносин, молдовської національної меншини України, історію Молдавської Автономної Республіки 1924-1940 рр., а також минувшину Поділля.

*Дослідники історії Південної України***Монографія В.А. Тучинського, що стосується історії Південної України:**

- Молдавани Півдня України з найдавніших часів до початку ХХ ст.: монографія. – Вінниця: О.Власюк, 2007. – 220 с.

Вибрані статті В.А. Тучинського, що стосуються історії Південної України:

- Українсько-молдавські зв'язки та переселення молдавського народу на південь України з найдавніших часів до кінця ХІХ століття // Україна: минуле, сьогодення, майбутнє: зб. наук. праць. – К., 1999. – С. 60-69.

- Соціально-економічне становище молдавського населення Півдня України в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. – Вінниця. – 2001. – Вип. ІІІ. – С. 21-28.

(Анкета В.А. Тучинського)

ФАДСЄВ Анатолій Всеволодович (9(22).04.1908, м. Іркутськ – 4.10.1965, м. Москва) – доктор історичних наук (1954 р.), професор (1958 р.).

У 1929 р. закінчив гуманітарно-економічне відділення Ленінградського державного педагогічного інституту ім. О.І. Герцена.

У 1929-1931 рр. проходив службу в червоній армії. З 1931 р. – науковий співробітник Абхазького інституту мови та історії Грузинського філіалу АН СРСР. З 1933 р. – заступник редактора газети “Радянська Абхазія” (за сумісництвом). З 1934 р. – доцент Сухумського державного педагогічного інституту.

У 1935 р. без захисту дисертації присуджено вчений ступінь кандидата історичних наук, а у 1940 р. присвоєно наукове звання доцента. З 1939 р. по 1941 р. – доцент, завідуючий кафедрою історії СРСР історичного факультету Одеського державного університету.

Учасник Другої світової війни. Брав участь в обороні Одеси.

У 1945-1949 рр. – заступник начальника кафедри військової історії Московського військово-педагогічного інституту радянської армії. З 1949 р. по 1951 р. – доцент кафедри історії СРСР Ростовського державного університету. У 1951-1959 рр. – доцент, а

Бібліографічний довідник. Том II

згодом професор Московського державного університету. З 1953 р. – старший науковий співробітник Інституту історії АН СРСР.

Докторську дисертацію на тему “Россия и восточный кризис 20-х годов XIX в.” захистив у 1954 р. Вчення звання професора присуджено у 1958 р.

Завідувач сектором багатотомної “Истории СССР с древнейших времен до наших дней”. Член редакційної колегії журналу “История СССР”.

Нагороди: орден “Червоної Зірки”, медалі, “Знак Почета” (1955 р.).

Сфери наукових інтересів: історія народів Кавказу XIX ст., франко-російської війни XIX ст., революційних подій початку XX ст. та Другої світової війни, декабристознавство.

Автор і упорядник понад 150 наукових праць (зокрема, 5 монографій, 18 книжок, близько 100 наукових статей, 40 статей в енциклопедіях).

Автор книги “Подвиг Одессы”, що витримала три видання – 1958, 1960, 1963 рр. Висновки і запропоновані концепції у наукових працях сформульовані в контексті загальної парадигми радянській історіографії.

Публікації про А.В. Фадєєва:

- Анатолий Всеволодович Фадеев // История СССР. – 1965. – № 6. – С. 229-232.

- Анатолий Всеволодович Фадеев // Вопросы истории. – 1966. – № 4. – С. 218.

- Історія Одеського університету за 100 років. – К., 1968. – С. 336.

- Исмаил-Заде Д. Фадеев А.В. // Советская историческая энциклопедия. – Т. 14. – М., 1973. – С. 946.

- Петровський Е.П. Кадрова ситуація на історичному факультеті Одеського державного університету в 1930-х роках // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – Вип. 13. – К., 2005. – С. 261, 264.

- Левченко В.В. Фадєєв Анатолій Всеволодович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том I (початок XIX – середина XX ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 415-417.

Дослідники історії Південної України

• Куправа А. Люди: Время и Жизнь. – Сухум, 2010. – С. 301-304.

Книги А.В. Фадєєва, що стосуються історії Південної України:

• **Суворов на Дону и в Приазовье.** – Ростов-на-Дону, 1950. – 64 с.

• **Героическая оборона Одессы в 1941 г.** – М., 1955. – 80 с.

• **Подвиг Одессы.** – М., 1958. – 72 с.

• **Эхо революции 1905 года.** – М., 1965. – 48 с.

• **Идейные связи и культурная жизнь народов дореформенной России.** – М., 1966. – 154 с.

Валерій Левченко

ФАРМАКОВСЬКИЙ Борис Володимирович

(31.01(12.02).1870, м. В'ятка – 29.07.1928, с. Парголово Ленінградської обл.).

У 1892 р. закінчив історико-філологічний факультет Новоросійського університету та був залишений для підготовки до професорського звання по кафедрі теорії та історії мистецтв.

У 1902 р. захистив кандидатську дисертацію “Аттическая вазовая живопись и её отношение к искусству монументальному в эпоху непосредственно после греко-персидских воин” та отримав ступінь магістра теорії та історії мистецтв.

У 1894 р. відряджений за кордон для вивчення музеїв, проведення археологічних розкопок та роботи у бібліотеках європейських міст.

У 1897 р. викладав в VI гімназії Санкт-Петербургу. Приват-доцент Санкт-Петербурзького університету (з 1905 р.), професор Санкт-Петербурзьких вищих жіночих курсів (з 1910 р.), доцент Петроградського університету та професор Петроградського археологічного інституту (з 1917 р.), професор Педагогічного інституту та Інституту історії мистецтв (з 1919 р.).

У 1893 р. обраний членом-співробітником Одеського товариства історії і старожитностей. З 1906 р. по 1919 р. – вчений секретар Російського археологічного товариства. У 1898-1900 рр. – вчений секретар Російського археологічного інституту в Константинополі. У 1901 р. призначений членом Імператорської археологічної комісії та разом із Е.Р. фон Штерном розпочав проводити систематичні

Бібліографічний довідник. Том II

розкопки некрополя Ольвії. У 1914 р. обраний членом-кореспондентом Санкт-Петербурзької АН по історико-філологічному відділенню, Російської Академії Наук (з 1917 р.), АН СРСР (з 1925 р.). З 1921 р. виконував обов'язки вченого секретаря Державної академії історії матеріальної культури, а з 1924 р. у Державному музеї Ермітажу – зберігач старожитностей з Ольвії. У 1924-1926 рр. – член археологічної секції Одеської комісії краєзнавства при ВУАН.

Сфери наукових інтересів: історія мистецтва і археології, історія античності, дослідження у галузі античної археології та античного мистецтва.

Б.В. Фармаковський у 1901-1915 рр. та 1924-1926 рр. проводив систематичні розкопки Ольвії. У результаті розкопок грецької колонії вчений встановив основну територію міста, систему планування і оборони, житлових будинків і громадських споруд, основні риси культурного життя. Проводив археологічні розкопки у Києві (1908-1909 рр.), Євпаторії (1916-1917 рр.) та інших місцях. Вчений створив наукову методіку розкопок античного міста та методіку використання археологічних матеріалів як історичного джерела. З початком його наукової діяльності польові дослідження античних міст-колоній були поставлені на науковий рівень. Науковець запровадив пошарово-квадратний метод, вів розкопки кварталів великими площами, встановив основні типи поховань та дав характеристику поховального інвентарю. Автор низки наукових робіт з історії Північного Причорномор'я. Вчений усталив методіку розкопів грецьких колоній на теренах Південної України.

Автор і упорядник понад 80 наукових праць (зокрема, 5 монографій, 5 брошур, понад 70 наукових статей).

Публікації про Б.В. Фармаковського та рецензії на його праці:

- Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – Ч. 2-3. – 1925. – С. 2-3.
- Болтенко М. Б.В. Фармаковський [Некролог] // Східний світ. – 1928. – № 6.
- Краткие сообщения Института истории материальной культуры. – Вып. 22. – М., 1948. – С. 5-47.
- Лапін В.В. Засновник вітчизняної школи античної археології (до 100-річчя від дня народження Б.В. Фармаковського) // Український історичний журнал. – 1970. – № 5. – С. 133-135.

Дослідники історії Південної України

- Художественная культура и археология античного мира: Сборник памяти Б.В. Фармаковского. – М.: Наука, 1976. – 240 с.
- Фармаковская Т.И. Борис Владимирович Фармаковский: Археолог. – К., 1988. – 215 с.
- Хмарський В.М. Археографічна діяльність Одеського товариства історії і старожитностей. – Одеса, 2002. – С. 91, 101.
- Кошеленко Г.А. Борис Владимирович Фармаковский: (1870–1928) // Портреты историков: Время и судьбы. – Т. 3. – М., 2004. – С. 269–285.
- Випускники Одеського (Новоросійського) університету: Енциклопедичний словник. – Вип. 1. – Одеса, 2005. – С. 213–214.
- Левченко В.В. Фармаковський Борис Володимирович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок ХІХ – середина ХХ ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 418–420.
- Гаркуша Н.М. Борис Владимирович Фармаковский: очерк. – Николаев: Изд-во Ирины Гудым, 2010. – 44 с.

Книги Б.В. Фармаковського, що стосуються історії Південної України:

- Три керамических фрагмента Одесского музея Императорского общества истории и древностей. – Одесса, 1893. – 31 с.
- Ольвия. – М., 1915. – 36 с.
- Розкопування Ольбії р. 1926. Звіт (з двома планами й 60 фотознімками). – Одеса: Історично-археологічний музей, 1929. – 74 с.

Вибрані статті Б.В. Фармаковського, що стосуються історії Південної України:

- Три керамических фрагмента Одесского музея императорского общества истории и древностей // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1893. – XVI. – С. 14–44.
- Обломки статуэтки сатира из Керчи // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1912. – XXX. – С. 151–166.

Валерій Левченко

Бібліографічний довідник. Том II

ФЕДОРЧУК Оксана Олександрівна (08.07.1976, с. Новогорівка Баштанського р-ну Миколаївської обл.) – кандидат історичних наук (2005 р.), доцент (2011 р.).

У 1992 р. закінчила Новогорівську неповну середню школу. У 1992-1995 рр. навчалася у Харківському обліково-економічному технікумі, який закінчила з відзнакою й отримала спеціальність “економіст-бухгалтер”. У 1996-2001 рр. вчилася на історичному факультеті Миколаївського державного педагогічного інституту, отримавши диплом з відзнакою.

У 2001-2004 рр. навчалася в аспірантурі Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського.

У 2005 р. у Донецькому національному університеті захистила кандидатську дисертацію “Православ’я в становленні культури Півдня України (кінець XVIII – початок XX ст.)”. Науковий керівник – П.М. Тригуб.

2004-2005 рр. – викладач кафедри правознавства Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського, 2005-2006 рр. – старший викладач, у 2006-2012 рр. – доцент кафедри політології того ж університету. 2012-2015 рр. – доцент кафедри соціології Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

У 2015 р. вступила до докторантури Національного університету “Кієво-Могилянська академія”. Тема докторського дослідження: “Політична наука в Україні: становлення, проблеми та напрями розвитку (кінець 70-х років XX ст. – початок XXI ст.)”. Науковий консультант – О.П. Дем’янчук.

Сфера наукових інтересів: історія політичної думки в Україні другої половини XX – початку XXI ст.

Автор і упорядник близько 30 наукових праць.

E-mail: fedorchykoa@ukr.net

Публікації про О.О. Федорчук:

- Федорчук Оксана Олександрівна // Тригуб П.М. Стежками власної долі. – Миколаїв: Вид-во МДГУ імені Петра Могили, 2005. – С. 97.

- Федорчук Оксана Олександрівна // Навчально-науковий інститут історії та права (1974-2010 рр.). – Миколаїв: б.в., 2011. – С. 363-364.

Дослідники історії Південної України
**Статті О.О. Федорчук, що стосуються історії Південної
України:**

• **Церковно-приходські школи Миколаєва в кінці XIX – на початку XX ст.** // Наукові праці: науково-методичний журнал / Миколаївський державний гуманітарний університет імені Петра Могили. – Т. 17. – Вип. 4. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2002. – С. 88-91.

• **Одеська духовна семінарія в першій половині XIX ст.** // Наукові праці: науково-методичний журнал / Миколаївський державний гуманітарний університет імені Петра Могили. – Т. 26. – Вип. 13. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2003. – С. 23-26.

• **Науково-релігійна діяльність Інокентія, архієпископа Херсонського і Таврійського** // Наукові праці: науково-методичний журнал / Миколаївський державний гуманітарний університет імені Петра Могили. – Т. 27. – Вип. 14. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2003. – С. 21-24.

• **Релігійне виховання в церковних школах Херсонської губернії (II пол. XIX – поч. XX ст.)** // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2004. – Вип. 14. – С. 93-98.

• **Василій Никифоров – літописець Олександрії** // Наукові праці: науково-методичний журнал / Миколаївський державний гуманітарний університет імені Петра Могили. – Т. 32. – Вип. 19. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2004. – С. 102-104.

• **Початкова релігійна освіта м. Миколаєва в кінці XIX – на початку XX століття** // “Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження”. IV Миколаївська обласна краєзнавча конференція. – Миколаїв: Атол, 2002. – С. 142-144.

• **Вплив православ'я на духовність українського народу: історично-релігійний аспект** // VIII історично-культурологічні слов'янознавчі читання. Мовні, історично-культурологічні та політичні проблеми слов'янського світу: Науково-методичний збірник. – Миколаїв: ПСІ КСУ, 2004. – С. 37-40.

Олександр Тригуб

Бібліографічний довідник. Том II

ФЕОХАРІДІ (ТЕОХАРІДІ) Феохарій (Теохарій) Георгійович (Юрійович) (1889 – 4.02.1938, м. Одеса).

У 1906 р. навчався на підготовчому курсі школи інженерів Лозанського університету. З 1911 р. давав приватні уроки грецької мови.

У 1921-1922 рр. навчався в Одеському археологічному інституті. З 1922 р. по 1925 р. – студент Одеського інституту народної освіти.

З 1924 р. по 1930 р. – дійсний член археологічної секції, а з серпня 1927 р. – член і секретар секції з вивчення грецької нацменшини в Україні Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. З 10 листопада 1926 р. – співстаратель, а від 2 березня 1930 р. – дійсний член історико-етнологічного відділу Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства.

З 1 жовтня 1928 р. – аспірант науково-дослідної кафедри Одеського історико-археологічного музею. Під час навчання підготував письмову роботу “Депо ливарника палеометалевої доби, знайденого 1856 р. біля Тилігульського лиману”.

17 листопада 1930 р. виключено зі складу аспірантів за непролетарське походження та розбіжність з марксистсько-ленінською методологією. У 1930 р. під керівництвом Ф.А. Козубовського брав участь у досліджуванні Ак-Мечетського городища на Бузі.

У середині 1930-х рр. працював учителем історії в одеських середніх школах № 46 і № 8.

16 грудня 1937 р. заарештовано як грецького шпигуна у зв'язку із проживанням рідної сестри у Греції з 1906 р. Після допитів і знущань, не враховуючи те, що він був інвалідом (переміщався за допомогою двох палиць), засуджений до розстрілу, який було виконано 4 лютого 1938 р. Реабілітований посмертно.

Сфери наукових інтересів: археологія, історія археології та грецьких поселень на півдні України, установознавство.

Ф.Г. Феохаріді у складі секції по вивченню сучасних грецьких колоністів Степової України провів велику роботу з дослідження й систематизації історичних пам'яток грецького населення Одеси. Брав активну участь в археологічних дослідженнях на півдні України.

Автор близько 5 наукових статей.

**Дослідники історії Південної України
Публікації про Ф.Г. Феохаріді:**

- Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – Ч. 2-3. – Одеса, 1925. – С. 3; Ч. 4-5. Секція для вивчення грецької нацменшості. – Одеса, 1930. – С. 3-5.
- Відчит про діяльність Одеського державного історично-археологічного музею за рр. 1927 та 1928. – Одеса, 1929. – С. 3, 12.
- Всеукраїнська наукова асоціація сходознавства. Одеська філія. 1926-1930. – Одеса, 1930. – С. 8, 23.
- Попова Т.Н., Станко В.Н. Исторические исследования в Одесском университете: традиции и современность // Вестник Одесского государственного университета. – Одесса, 1995. – Вып. 1. – С. 45.
- Одеський Мартиролог: Данные о репрессированных Одессы и Одесской области за годы советской власти: Ист.-мемор. изд. / Сост.: Л.В. Ковальчук, Г.А. Разумов. Т. 1. – Одеса, 1997. – С. 543.
- Вісник Одеської комісії краєзнавства при Всеукраїнській Академії Наук. 1924-1930: Систематичний розпис змісту / Упорядник Л.О. Жирнова. – Одеса, 1999. – С. 36.
- Левченко В.В. Діяльність науково-дослідної кафедри Одеського історико-археологічного музею (1922-1930) // Проблеми славяноведения. – Вып. 6. – Брянск, 2004. – С. 107–108.
- Левченко В.В. Феохаріді (Феохаріді) Феохарій (Феохара) Георгійович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок ХІХ – середина ХХ ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 394-395.
- Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту. – Одеса: ТЕС, 2010. – С. 170.

**Найважливіші статті Ф.Г. Феохаріді, що стосуються історії
Південної України:**

- Рито-, літо- та фотопортрети Одеського державного історико-археологічного музею // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – Ч. 4-5. Секція археологічна. – Одеса, 1930. – С. 161-172.
- Грецька військова колонізація на півдні України наприкінці ХVІІІ та на початку ХІХ ст.: (Поселення під м. Одесою) // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. –

Бібліографічний довідник. Том II

Ч. 4-5. Секція для вивчення грецької нацменшості. – Одеса, 1930. – С. 45-47.

Валерій Левченко

ФІЛАТОВ Дмитро Вікторович (18.07.1985, м. Миколаїв).

У 2002 р. закінчив Миколаївський міський ліцей “Педагог”. У 2002-2007 рр. навчався в Інституті історії та права Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського, отримавши диплом магістра з відзнакою зі спеціальності “Педагогіка та методика середньої освіти. Історія” за спеціалізацією “Правознавство”.

У 2007-2010 рр. – викладач кафедри всесвітньої історії, з 2010 р. – викладач кафедри археології, давньої та середньовічної історії та фахівець лабораторії археології та етнології Інституту історії та права Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

З 2007 р. – науковий співробітник науково-дослідного центру “Лукомор’є” Охоронної археологічної служби України інституту археології НАН України.

У 2007-2011 рр. навчався в аспірантурі Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Тема кандидатської дисертації: “Північне Причорномор’я в добу занепаду родового устрою та трансформації суспільства (XVI-X ст. до н.е.)”. Науковий керівник – Ю.С. Гребенников.

З 2003 р. постійно бере участь у археологічних розкопках стародавніх пам’яток (курганів, поселень тощо) Півдня України. З 2008 р. – керівник експедиції по вивченню поселення епохи пізньої бронзи Розанівка I (с. Розанівка Новобузького району Миколаївської області).

Нагороди: грамота Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського (2009 р.), подячний лист міського голови м. Миколаєва (2009 р.).

Сфери наукових інтересів: археологічні пам’ятки на території Південної України та історико-культурний розвиток регіону Степового Побужжя у II тис. до н.е.

Автор і упорядник понад 50 наукових праць (зокрема, 1 колективної монографії, колективного підручника з історії Миколаївщини, близько 50 наукових статей).

E-mail: filatovdv@ukr.net

**Дослідники історії Південної України
Публікації про Д.В. Філатова:**

• Філатов Дмитро Вікторович // Навчально-науковий інститут історії та права (1974-2010 рр.). – Миколаїв: б.в., 2011. – С. 425-426.

Книги Д.В. Філатова, що стосуються історії Південної України:

• **Навчально-науковий інститут історії та права (1974-2010 рр.).** – Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2011. – 451 с. (у співавторстві з В.Д. Будаком, О.В. Білюком, Ю.С. Гребенниковим та ін.).

• **Історія рідного краю: Миколаївщина: навчальний посібник** / М.М. Шитюк (кер. авт. кол.), О.О. Баковецька, Н.М. Буглай, К.В. Горбенко та ін. – Миколаїв: Іліон, 2015. – 628 с.

**Найважливіші статті Д.В. Філатова, що стосуються історії
Південної України:**

• **Поселення Сабатинівської культури Розанівка I** // Одиссо: актуальні проблеми історії, археології та етнології. – Одеса, 2009. – С. 10-13.

• **НумізMATика Ольвії архаїчного періоду** // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. – Вип. 27: історичні науки. – Миколаїв: МДУ, 2009. – С. 8-15 (у співавторстві з Л.І. Смирновим).

• **Розвідки на території Новобузького району Миколаївської області у 2008 р.** // Археологічні дослідження в Україні 2009 р. – Київ-Луцьк: ІА НАН України, 2010. – С. 98-101 (у співавторстві з Ю.С. Гребенниковим).

• **Исследования поселения Розановка I** // Археологічні дослідження в Україні-2010 / Інститут археології НАН України. – К. – Полтава, 2011. – С. 356.

• **Археологічні дослідження поселення сабатинівської культури Розанівка I** // Краєзнавчий альманах. Історія. Археологія. Наука. Культура. Освіта. Промисловість. Сільське господарство. – Миколаїв: ОППО, 2012. – № 1. – С. 57-61.

• **Курган у с. Миролюбівка на среднем течении р. Ингул / Человек в истории и культуре. Выпуск 2. Мемориальный сборник материалов и исследований в память лауреата Государственной премии Украины, академика РАЕН, профессора Владимира**

Бібліографічний довідник. Том II

Никифоровича Станко / Отв. ред. А.А. Пригарин. – Одесса: СМІЛ, 2012. – С. 253-257 (в соавторстве с Ю.С. Гребенниковым).

• **Нові пам'ятки археології Новобузького району Миколаївської області** // IX Миколаївська обласна краєзнавча конференція. “Історія. Етнографія Культура. Нові дослідження”. – Миколаїв: Видавництво Ірини Гудим, 2015. – С. 17-20.

Олександр Тригуб

ФЛОРОВСЬКИЙ Антоній Васильович (1.12.1884, м. Слисаветград – 27.03.1968, м. Прага) – доктор історичних наук (1936 р.), ординарний професор (1948 р.).

У 1903 р. закінчив 4 класичну гімназію м. Одеси. У 1903-1908 рр. навчався на історико-філологічному факультеті Новоросійського університету. У 1908-1911 рр. залишений на кафедрі російської історії Новоросійського університету для підготовки до професорського звання.

У 1907-1911 рр. викладав в Одеському комерційному училищі. З жовтня 1911 р. – приват-доцент, з 1916 р. – професор кафедри російської історії Новоросійського університету. З 1915 р. читав лекції на Одеських вищих жіночих курсах, а в 1917-1918 рр. – на економічному факультеті Одеського політехнічного інституту.

У 1916 р. у Московському університеті захистив магістерську дисертацію “Состав Законодательной комиссии 1767-1774 гг.”.

Професор Одеського гуманітарно-суспільного інституту (1920-1921 рр.), Одеського археологічного інституту (1921-1922 рр.), Одеського інституту народного господарства (1921-1922 рр.) і Одеського інституту народної освіти (1921-1922 рр.).

Дійсний член Одеського слов'янського благодійного товариства (з 1911 р.), Одеського бібліографічного товариства (з 1912 р.), Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті (з 1912 р.), Одеського товариства історії і старожитностей (1911-1922 рр.). З 1920 р. по 1922 р. працював в Одеському обласному архівному управлінні, у 1921-1922 рр. – в Одеській публічній бібліотеці (у 1922 р. – директор).

19 вересня 1922 р. висланий з країни згідно декрету ВУЦВК “Про адміністративне вислання за кордон” від 1 серпня 1922 р.

У 1923-1930 рр. очолював історико-філологічне відділення Російської навчальної колегії. З 1933 р. по 1939 р., після нострифікації свого російського диплому, викладав історію Росії на філософському факультеті Карлова університету. У 1939 р.

Дослідники історії Південної України

переведений до науково-дослідного Слов'янського інституту. У 1948-1957 рр. – ординарний професор кафедри російської історії Карлова університету.

З 1923 р. експерт облікової комісії Російського закордонного історичного архіву, який збирав видання і документи політемігрантів. З 1924 р. – член празького Російського історичного товариства (у 1938-1940 рр. – голова). З 1929 р. – член Слов'янського інституту в Празі. Учасник з'їздів російських вчених за кордоном: Празького (1924 р.), Белградського (1928 р.), Софійського (1930 р.).

Докторську дисертацію “Чехи и восточные славяне. Очерки по истории чешско-русских отношений (X-XVIII вв.)” захистив у 1936 р. У 1957 р. отримав ступінь доктора історичних наук згідно нових правил про вчені звання у Чехословаччині.

Сфери наукових інтересів: аспекти соціально-економічної історії та історії права Російської імперії у XVIII-XIX ст., історія чесько-східнослов'янських зв'язків, починаючи від давньої історії до XIX ст., історія Угорської Русі.

А.В. Флоровський з початку своєї наукової діяльності вивчав історію кріпосного права в Російській імперії, у тому числі у південних губерніях, з часів Катерини II до процесу його скасування та селянське питання у 1860-70-х рр. Незважаючи на суперечність деяких положень, його праці, завдяки широкій документальній базі, зберігають свою цінність. На зламі 1910-20-х рр. вів наукову роботу, використовуючи виключно матеріали одеських архівів і бібліотек. Знайшов і опублікував невідомі науковій спільноті документи з історії південного краю – “Собрание высочайших грамот и указов...”.

Автор і упорядник понад 50 опублікованих наукових праць (зокрема, 5 монографій, 2 брошур, понад 40 наукових статей).

Публікації про А.В. Флоровського та рецензії на його праці:

- Зайончковский П.А. Антоний Васильевич Флоровский [Некролог] // История СССР. – 1969. – № 2. – С. 251.

- Аксенова Е.П. Флоровский Антоний Васильевич // Русское зарубежье. Золотая книга эмиграции: первая треть XX века. – М., 1997. – С. 650-652.

Бібліографічний довідник. Том II

- Попова Т.М. Флоровський Антоній Васильович // Професори Одеського (Новоросійського) університету. – Т. 4. – Одеса, 2000. – С. 294-299.
- Волченко В.В. Професор Новоросійського університету А.В. Флоровський: віхи біографії (за матеріалами Державного архіву Одеської області) // Записки історичного факультету / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2002. – Вип. 12. – С. 543-546.
- Листи Антонія Флоровського до В.Т. Галяса // Василь Терентійович Галяс (біографічні матеріали до 85-річчя з дня народження) / Упор. В.М. Хмарський. – Одеса, 2006. – 82 с.
- Попова Т.Н. Заметки об изучении интеллектуальной истории А.В. Флоровский // Причорноморський регіон у контексті європейської політики. – Одеса-Ополе-Вроцлав, 2008. – С. 119-128.
- Попова Т.Н. Проблемы изучения интеллектуальной биографии А.В. Флоровского: К 125-летию со дня рождения // Проблемы славяноведения. – Вып. 11. – Брянск: РИО БГУ, 2009. – С. 147-164.
- Калінку В.В. Флоровський Антоній Васильович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Т. 1 (початок ХІХ – середина ХХ ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 424-427.
- Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту. – Одеса: ТЕС, 2010. – С. 196-198, 251, 270-271, 273, 315, 348 та ін.
- Левченко В.В. “Активный противник Соввласти...”: до історії висилки одеських вчених із країни 1922 р. // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – Київ-Харків, 2012. – № 1 (38). – С. 7-24.
- Галчева Т.Н., Ковалёв М.В. “...Чтобы сохранить, собрать и (своевременно) передать будущему”. Переписка А.П. Мещерского с А.В. Флоровским (1956-1967) // Славянский альманах. – 2014. – Кн. 1-2. – С. 84-99.
- Левченко В.В. Одесские учёные в условиях русской эмиграции первой волны: пути, адаптация, судьбы // Мир глазами историка: памяти академика Юрия Александровича Полякова. – М.: ИРИ РАН, 2014. – С. 139-156.

Книги А.В. Флоровського, що стосуються історії Південної України:

- Депутаты Войска Запорожского в Законодательной комиссии 1767 г. – Одесса, 1912. – 51 с.

Дослідники історії Південної України

• **Собрание высочайших грамот и указов в архиве упраздненного Новороссийского и Бессарабского генерал-губернаторского управления.** – Одесса: тип. Епархиального дома, 1912. – 32 с.

• **Пикинерский вербунок в Новороссии.** – Одесса: “Славянская” тип. Е. Хрисогелос, 1916. – 15 с.

• **“Воля панська та воля мужицька”. Сторінки з аграрних розрухів у Новоросії. 1861-1863.** – Одеса: Українське Державне видавництво, 1922. – 72 с.

Найважливіші статті А.В. Флоровського, що стосуються історії Південної України:

• **Из материалов по истории прикрепления крестьян в Южной России // Записки Одесского общества истории и древностей.** – 1911. – Т. XXIX. – Материалы. – С. 59-81.

• **Депутаты Войска Запорожского в Законодательной комиссии 1767 г. // Записки Одесского общества истории и древностей.** – 1912. – Т. XXX. – С. 329-377.

• **Отечественная война и Новороссийский край // Записки Одесского общества истории и древностей.** – 1913. – Т. XXXI. – Исследования. – С. 23-51.

• **Несколько фактов из истории русской колонизации Новороссии в начале XIX в. // Записки Одесского общества истории и древностей.** – 1919. – Т. XXXIII. – С. 25-40.

• **Крестьянская реформа и высшая администрация Новороссийского края // Посев: Литературно-критический и научно-художественный альманах.** – Одесса: Всеукраинское Государственное издательство, 1921.

• **Освобождение крестьян по проектам губернских комитетов Новороссийского края // Учёные записки Высшей Школы г. Одессы.** – 1921. – Т. 1. Вып. 1. Отдел гуманитарно-общественных наук. – С. 33-57.

• **Памяти Е.Н. Щепкина // Народное просвещение.** – 1922. – № 6-10. – С. 68-69.

Валерій Левченко

Бібліографічний довідник. Том II

ФОМЕНКО Віктор Гаврилович (28.07.1900, с. Обіточне Бердянського повіту Таврійської губернії (нині Чернігівського р-ну Запорізької обл.) – 08.10.1976, м. Запоріжжя).

У віці 14 років почав працювати у приватних майстернях. На початку жовтня 1917 р. переїхав до с. Мала Токмачка (нині Орхівського р-ну). У лютому 1919 р. був кулеметником у складі 2-го батальйону Особливого призначення, а потім 3-ї бригади Задніпровської дивізії. Брав участь у боях за Перекоп, захищав Каховський плацдарм у складі Латишської стрілецької дивізії (1920 р.). У 1921 р. направлений на навчання до Катеринославської військово-інженерної школи, згодом переведений до Сумських командних курсів імені М. Щорса. Закінчивши останні, 15 вересня 1923 р. у званні червоного командира був призначений на службу в ОДПУ. У зв'язку з фронтовими пораненнями, в грудні 1926 р. звільнений зі служби, повернувся у с. Мала Токмачка. Майже з перших днів створення Пологівських каолінових кар'єрів працював там на гусеничному тракторі, а потім став механіком першого в області електропотягу. У 1932 р. Всесоюзною конторою екскаваторобудівників призначений механіком екскаваторів на будівництві Нижньотагільського металургійного і Уральського вагонобудівного заводів. Тут працював спочатку заступником, а потім начальником екскаваторних робіт “Землебуду”. Після трирічної роботи на “Тагілбуді” і закінчення підготовчого факультету особливого призначення у жовтні 1935 р. відряджений на навчання до Всесоюзної Академії кольорової металургії. Одержавши у листопаді 1938 р. диплом гірничого інженера (з відзнакою), отримав призначення на посаду начальника групи всіх рудників, що входили до Прибалхашмиськомбінату, а з квітня 1939 р. став заступником головного інженера і начальником виробничого відділу найбільшого у СРСР Коунродського рудника (другий за виробництвом у світі). З 1930 р. працює у газетах як робкор, а з 1939 р. почав друкуватися у технічних журналах. Впродовж 1942-1950 рр. зробив п'ять технічних винаходів. У 1950-1951 рр. – директор свинцево-срібного рудника “Ельбрус” (м. Клухарі, Грузія), у 1951-1954 рр. – головний інженер Кайрактінського свинцево-баритового рудоуправління. Захворівши на селікоз, у 1954 р. пішов на пенсію і переїхав на свою малу батьківщину.

Решту життя присвятив дослідженню історії, географії, топоніміки, культури Запорізького краю. Завів листування з обласними, крайовими музеями, географічним товариством при АН

Дослідники історії Південної України

СРСР, членом якого згодом став, Інститутом археології УРСР, центральними архівами, Інститутом мовознавства, редакціями журналів та іншими установами. Радився з працівниками Запорізького обласного краєзнавчого музею з приводу зібраних матеріалів, брав активну участь у роботі секції істориків-краєзнавців. Як результат, з'являються його дослідження в “Известиях Всесоюзного географического общества”, у центральних і республіканських журналах, обласних і районних газетах. Входив до комісії з укладення тому “Запорізька область” 26-томного видання “Історія міст і сіл УРСР”. У 1969 р. у видавництві “Промінь” виходить його книга “Звідки ця назва?”. Підготував до друку багато інших праць, але їхня переважна більшість так і не була видана. Деякі машинописні тексти цих праць нині зберігаються в Запорізькій обласній універсальній науковій бібліотеці.

Нагороджений орденом Червоної Зірки, медалями.

Публікації про В.Г. Фоменка та рецензії на його праці:

- Ребро П. Листи: Виктору Гавриловичу Фоменко [вірш] // Комсомолец Запоріжжя. – 1975. – 6 вересня.
- Пуха І. Незабутні зустрічі // Запорозька старовина: Щорічний збірник наук.-краєзнавч. матеріалів. – Запоріжжя, 1995. – Вип. 1. – С. 22.
- Фоменко Віктор Гаврилович (1900-1976): Бібліографічний список / Обл. упр. культури, Обл. універс. наук. б-ка ім. О.М. Горького, Обл. краєзн. музей [склад.: Г. Нагорна]. – Запоріжжя: б.в., 1996. – 11 с. (Дослідники рідного краю. Вип. 4).
- Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2000 рік: (Календар і короткі бібліогр. списки) / Упр. культури ЗОДА; КЗ “ЗОУНБ ім. О.М. Горького”; уклад.: І. Шершньова, Г. Нагорна. – Запоріжжя, 1999. – С. 20-21.
- Нагорна Г. Дослідник історії запорізького краю // Созвездие. – 2000. – № 1. – С. 59.
- Шаповалов Г. Без правди фактів нема правди часу // Запорізька правда. – 2000. – 28 липня.
- Денисова М. Мой дядя Виктор Фоменко // Суббота плюс. – 2000. – 16 ноябрь. – С. 6.
- Картографічна колекція В.Г. Фоменка (Путівник) / Уклад.: Г. Нагорна. – Запоріжжя: Поліграф, 2001. – 24 с.

Бібліографічний довідник. Том II

- Мірущенко О.П. “Без правди фактів нема правди часу”: До 100-річчя з дня народження видатного краєзнавця В.Г. Фоменка // Музейний вісник. – 2001. – № 1. – С. 77-83.
- Сушко К.И. Жизнь, вперед! // Сушко К.И. Тени забытых городов. – Запорожье: Полиграф, 2003. – С. 164-173.
- Єременко М.М. Край шляху Муравського...: Нариси з історії Чернігівського району. – Запоріжжя: Лана-друк, 2006. – С. 416.

Книги В.Г. Фоменка, що стосуються історії Південної України:

- **Звідки ця назва?: [Історія виникнення назв річок, населених пунктів, урочищ, курганів на Запоріжжі].** – Дніпропетровськ: Промінь, 1969. – 103 с.
- **Днепровская линия крепостей: К двухсотлетию начала строительства новой Днепровской линии крепостей, оградившей поселения юга России от грабительских набегов крымских татар и положившей начало заселения Приазовья.** – Изд. 2-е, перераб. – Запорожье: [Тандем-У], 2008. – 48 с.: ил. (Запорізький родовід. Вип. 1).

Вибрані статті В.Г. Фоменка, що стосуються історії Південної України:

- **Где был древний Протолчий брод?** // Известия Всесоюзного географического общества. – 1963. – Т. 95. – Вып. 6. – С. 547-550.
- **Тюрские элементы в топонимике Запорожья** // Известия Всесоюзного географического общества. – 1964. – Т. 96. – С. 70-73.
- **О названиях Азовского моря** // Природные условия и хозяйство Северо-Запада Приазовья. – Л., 1972. – С. 106-109.
- **Кичкасская переправа и городок на Малой Хортице** // Исторические источники и их использование. – К., 1996. – Вып. 2. – С. 110.
- **Хортицька старина** // Заповідна Хортиця: Зб. праць співробітників заповідника. Вип. 1 / Під загал. ред. О.П. Мірущенка. – Запоріжжя: Дике Поле, 2006. – С. 44-52.

Микола Єременко

ФРИЗЕН (Friesen) Петро Мартин (Мартинович) (20.04.1849, колонія № 40 Шпаррау (нині с. Довге Чернігівського р-ну Запорізької обл.) – 19.10.1914, колонія Тіге (нині с. Орлово

Дослідники історії Південної України

Мелітопольського р-ну Запорізької обл.) – менонітський громадський діяч і історик.

Закінчив сільське училище, потім центральне училище в Гальбштадті (Молочанськ). Продовжив освіту в Швейцарії, Одесі, Москві. У 1865 р. прийняв хрещення за вірою і вступив до Молочанської братської общини.

Переклав текст віросповідання братських менонітів на російську мову, яке було надруковане в Ейнлаге в 1876 р.

З 1873 по 1886 рр. викладав у центральному училищі в Гальбштадті, у 1880-1886 рр. був директором цього училища.

У 1882 р. брав участь у спільній конференції з російськими баптистами в Рюккенау в статусі делегата від Молочанської церкви. У 1884 р. був рукопокладений на проповідницьке служіння.

У 1888-1892 рр. – пресвітер німецької баптистської общини м. Одеси. У результаті поліцейського розслідування його місіонерської діяльності серед православних був змушений покинути Одесу і переїхати в м. Севастополь. Там зайняв місце проповідника – блюстителя “Євангелічного братства Севастопольської менонітської общини” і був наставником російської общини євангелістських християн. У 1899-1900 рр. був головним укладачем викладання вірування братських менонітів у Росії. У 1903 р. уклав “Коротке віровчення християн євангелістського сповідання”, що лягло в основу викладання віри російських євангелістських християн (затверджено на з’їзді в м. Катеринослав у 1909 р.). Виступив прохачем у справі визнання віросповідних прав євангельських християн, у наслідок чого знову потрапив під поліцейське розслідування, змушений був покинути Севастополь і переїхати до Москви. Був одним з ініціаторів створення общини Альянсу. Останні роки життя, майже зовсім утративши зір, провів у колонії Тіге на Молочній.

На конференції братських церков 1885 р. в Рюккенау йому було доручено зібрати матеріали з історії менонітського братства.

Він виконав це завдання, написав фундаментальне дослідження “Староєвангельське менонітське братство в Росії (1789-1910)” (Alt-Evangelische Mennonitische Bruderschaft in Russland), яке вийшло друком у видавництві “Радуга” в колонії Гальбштадт.

Публікації про П.М. Фрізена:

• Безносова О. О чем молчал П.М. Фризен? Меннониты и Православная церковь в царской России. 1860-1917 // Молочна –

Бібліографічний довідник. Том II

2004: Меноніти і їх сусіди (1804-2004). Міжнародна наукова конференція. Запоріжжя, Україна. 2-5 червня 2004 р. – Запоріжжя, 2004. – 200 с. – С. 20-23.

- Безносова О. Петр Мартынович Фризен – меннонитский общественный деятель и историк // Российские немцы Die Russlanddeutschen. Научно-информационный бюллетень. – № 2 (46). – С. 24-27.

- Єременко М. У Довгому жив видатний менонітський дослідник // Нива. – 2014. – 26 листопада (№ 95). – С. 2.

Книга П.М. Фрізена, що стосується історії Південної України:

- Alt-Evangelischer Mennonitische Bruderschaft in Russland (1789-1910) im Rahmen Der Mennonitischen Gesamtgeschichte. – Halbstadt: Raduga, 1911. – 776 p.

Микола Єременко

ХАРЛАН Олександр Вікторович (28.07.1973, смт Дніпровське Верхньодніпровського р-ну Дніпропетровської обл.) – кандидат архітектури (2010 р.), доцент (2013 р.).

Старший науковий співробітник пам'яткоохоронних досліджень Південного регіону України НДІ пам'яткоохоронних досліджень Міністерства культури України. Доцент Придніпровської державної академії будівництва та архітектури.

У 1990 р. закінчив середню школу смт Дніпровське Верхньодніпровського р-ну Дніпропетровської обл. У 1990-1996 рр. навчався на архітектурному факультеті Придніпровської державної академії будівництва та архітектури, отримавши диплом зі спеціальності “Архітектор”. Працював інженером-дизайнером на ВАТ Дніпровський крохмале-патоковий комбінат. У 1997-1998 рр. служив у лавах Української армії.

З 1998 по 1999 р. працював у сфері промислового дизайну. З 1999 р. працював архітектором, проектуючи об'єкти житлового та громадського призначення. З цього часу кожного року брав участь у археологічних експедиціях на Кримському півострові. З 2000 р. є членом Національної спілки краєзнавців України і займається архітектурно-містобудівними дослідженнями населених пунктів Південної України.

У 2005-2009 рр. навчався в аспірантурі Київського національного університету будівництва та архітектури

Дослідники історії Південної України

(спеціальність 18.00.01 “Теорія архітектури, реставрація пам’яток архітектури”). Брав участь у розробці багатьох проектів з реставрації пам’яток архітектури національного та місцевого значення. Є автором проектів зон охорони об’єктів культурної спадщини, історико-містобудівних обґрунтувань реконструкції історичної забудови в існуючому середовищі у межах історичних ареалів.

Перша персональна виставка художніх графічних робіт відбулася у 2008 р. (музей М. Грушевського, м. Київ).

З 2009 р. працює науковим співробітником в НДІ пам’яткоохоронних досліджень Міністерства культури України. Є співавтором та науковим керівником низки пам’яткоохоронних проектів з дослідження міст Південної України: Горлівка (Донецька область), Дніпродзержинськ, Нікополь (Дніпропетровська область), Бахчисарай (АР Крим), Запоріжжя, Мелітополь (Запорізька область), Василівка (Запорізька область), Кіровоград, Бобринець (Кіровоградська область), Первомайськ (Миколаївська область) та ін.

У 2010 р. в Одеській державній академії будівництва та архітектури (ОДАБА) захистив кандидатську дисертацію “Особливості типологічної еволюції дерев’яної храмової архітектури на території Півдня України сер. XVIII-XIX ст. (на прикладі Катеринославської губернії)” та здобув вчений ступінь кандидата архітектури. Науковий керівник – Ю.В. Івашко.

З 2010 р. є членом наукової ради НДІ пам’яткоохоронних досліджень. З 2010 по 2013 р. був членом Обласної консультативної ради з питань охорони культурної спадщини Дніпропетровської облдержадміністрації.

З 2011 р. по 2013 р. був членом Науково-методичної ради з питань охорони культурної спадщини Міністерства культури України, членом Експертної комісії з розгляду питань занесення об’єктів культурної спадщини до державного реєстру нерухомих пам’яток України. З 2011 р. є членом Українського національного комітету ICOMOS (з 2013 р. перебуває у складі бюро комітету).

З 2011 по 2013 р. був науковим керівником низки проектів для Ханського палацу у місті Бахчисарай АР Крим. У співавторстві виконав проєкт номінаційного дос’є “Історичне середовище столиці кримських ханів в місті Бахчисарай” для подання Комітетові всесвітньої спадщини на занесення до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. З 2011 р. брав участь у розробці планових робіт НДІ пам’яткоохоронних досліджень: “Дослідження

Бібліографічний довідник. Том II

храмових споруд Катеринослава кін. XVIII – поч. XX ст.” (2011 р.), “Дерев’яні храмові споруди Катеринославської губернії кін. XVIII – поч. XX ст.” (2012 р.), “Дослідження історичного розвитку сільських поселень Півдня України” (2013-2014 рр.), “Архітектурно-містобудівні дослідження Старої Укріпленої Лінії” (2013-2014 рр.) та ін.

З 2012 р. входить до складу редколегій збірника “Праці НДІ пам’яткоохоронних досліджень” та історико-культурологічного альманаху “Фронтири міста”.

З 2013 р. є членом національної спілки архітекторів України, членом Обласної архітектурно-містобудівної ради при управлінні містобудування та архітектури Дніпропетровської облдержадміністрації, членом Обласної консультативної ради з питань охорони культурної спадщини Запорізької облдержадміністрації. Пройшов курси підготовки з професійної атестації архітекторів у 2013 р. і отримав відповідні кваліфікаційні сертифікати в 2014 р.

З 2013 р. працює на кафедрі “Дизайн міського середовища” Придніпровської державної академії будівництва та архітектури.

Сфери наукових інтересів: історія архітектурно-містобудівного розвитку населених місць Південної України, історія архітектури культових споруд Вольностей Запорозьких та Катеринославщини, фортифікація Південної України, охорона культурної спадщини, пам’ятки історії і культури України в художньому мистецтві.

Досліджує містобудівний розвиток населених пунктів Степової України XVII-XX ст., виникнення і розвиток культового зодчества Вольностей Запорозьких, історію виникнення і існування окремих культових споруд Криму і колишнього Запорожжя.

Нагороди: почесна грамота міністра культури України (Київ, 2012 р.), подяка Новомосковської міської ради за значний особистий внесок у збереження і популяризацію історико-культурної спадщини краю (2016 р.), диплом Дніпропетровської обласної адміністрації за активну участь у розвитку туристичного потенціалу регіону (2016 р.).

Автор більше 100 наукових і публіцистичних праць (зокрема, 5 монографій, 5 брошур, близько 80 наукових статей).

E-mail: alexanderfort@meta.ua

Дослідники історії Південної України
Публікації про О.В. Харлана:

• Клуб “Ріднокрай”: 20 років життя та діяльності: Довідково-бібліограф. видання / Упоряд. І. Голуб. – Дніпропетровськ: ДОУНБ, 2010. – С. 7, 12, 13, 24, 46, 48, 51.

• Кочергін І. Перший “ювілей” Катеринославської плінфосемології: [Перші публікації про колекції катеринославських цегельних клейм] // Моє Придніпров’я. Календар пам’ятних дат області: Бібліограф. видання: Дніпропетровськ: ДОУНБ, 2009. – С. 33-35.

• Евтушенко Е. Кирпичная история // Наше місто. – 2006. – 6 травня. – (№ 64). – С. 12.

• Коллекция кирпичей архитектора из Днепропетровска // Вісті Придніпров’я. – 2005. – 3 березня. – С. 15.

• Кочергін І. Час збирати каміння // Хобі. Світ наших захоплень. – 2007. – Лютий. – С. 86-90.

• Кравченко С. Колекція, що збирається по цеглині // Голос України. – 2006. – 8 серпня. – № 145. – С. 9.

• Кравченко С. Коллекция, что растет по кирпичику // Своє мнение. – 2007. – № 17. – 25 апреля. – С. 18.

• Наш собор у книгах: [Презентація видання: “Козацький Собор: архітектурна перлина України” в краєзнавчому музеї в м. Новомосковську] // Новомосковська правда. – 2008. – № 78. – 25 жовтня. – С. 1.

• Харлан О.В. // Український національний комітет Міжнародної ради з питань пам’яток і визначних місць (ІКОМОС). – 2014. – С.37.

• Харлан О.В. // <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

• Харлан О. В. // <http://pgasa.dp.ua/ru/dept/arch-planning/kharlan/>

• Науменко В. У Новомосковському історико-краєзнавчому музеї відкривається унікальна виставка старовинної цегли // Дніпроград. Вісник небайдужих громадян. 25 січня 2016 року // http://dniprograd.org/2016/01/25/u-novomoskovskomu-istoriko-kraeznavchomu-muzei-vidkrivaetsya-unikalna-vistavka-starovinnoi-tsegli_43232

Бібліографічний довідник. Том II
Монографії та брошури О.В. Харлана, що стосуються історії
Південної України:

• **Палімпсест. Коріння міста: поселення XVII-XVIII століть в історії Дніпропетровська.** – К.: Українські пропілеї, 2008 (у співавторстві з О. Репаном та В. Старостіним).

• **Перлина дерев'яної архітектури України Козацької доби // Козацький Троїцький собор: Архітектурна перлина України. До 230-річчя побудування: Архітектурно-історичний нарис. Бібліографія / Упорядн.: І. Голуб, О. Харлан.** – Дніпропетровськ: ДОУНБ, 2008. – 32 с.: іл.

• **Церква в ім'я Архангела Михаїла в містечку Старий Кодак. Архітектурно-історичний нарис. Бібліографія / Упорядн.: І. Голуб, О. Харлан.** – Дніпропетровськ: ДОУНБ, 2010. – 44 с.: іл.

• **Церква в ім'я Покрова Пресвятої Богородиці в містечку Нікополь: Архітектурно-історичний нарис. Бібліографія / Під ред. О. Титової / Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК. Сакральні пам'ятки України. Вип. 1.** – К., 2011. – 40 с.

Вибрані статті О.В. Харлана, що стосуються історії Південної
України:

• **Самарський Пустельно-Миколаївський монастир. Формування архітектурного ансамблю в XVIII ст. // Україна модерна і сучасна (історія, історіографія та джерелознавство): Матеріали наукових читань, присвячених 60-річному ювілею професора Г.К. Швидько.** – Дніпропетровськ: НГУ, 2004. – С. 38-44.

• **Природнокліматичні фактори та територіально-історичні передумови виникнення архітектурно-планувальних традицій на території колишніх Вольностей Запорозьких // Історія і культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки: Науковий щорічник.** – Дніпропетровськ: НГУ, 2006. – Вип. 3. – С. 111-121.

• **Стилістичні й типологічні особливості дерев'яних храмів Запорозьких Вольностей XVII-XVIII ст. // Нові дослідження пам'яток Козацької доби в Україні. Зб. наук. стат. Вип. 18.** – К., 2009. – С. 291-300.

• **Народні традиції у релігійному мистецтві Придніпров'я XVII-XVIII ст. // Праці центру пам'яткознавства. Збірник наукових праць. Вип. 17.** – К., 2010. – С. 70-86.

Дослідники історії Південної України

• **Фортификационные сооружения Московского государства XVI-XVIII веков на территории современного города Днепропетровска: Новобородицкая крепость** // Архитектурное наследство. Вып. 55. – М.: URSS, 2011. – С. 117-130.

• **“Щоденник з подорожі на Запорожжя” С.А. Таранушенка як джерело архітектурно-мистецтвознавчих досліджень Дніпропетровщини** // Праці центру пам’яткознавства. Збірник наукових праць. – Вип. 20. – К., 2011. – С. 183-194.

• **Відкриття фундаментів дзвіниці початку XIX ст. на території Самарського Пустинно-Миколаївського монастиря** // Праці центру пам’яткознавства: збірник наукових праць. Вип. 25. – К., 2014. – С. 84-91.

• **Історико-містобудівні дослідження м. Мелітополь Запорізької області** // Праці НДІ пам’яткоохоронних досліджень. Вип. 9. – К.: СПД Павленко, 2014. – С. 224-246.

• **Розробка номінації для внесення до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО “Історичне середовище столиці кримських ханів в місті Бахчисарай” в 2011-2012 роках** // Праці НДІ пам’яткоохоронних досліджень. Вип. 9. – К.: СПД Павленко, 2014. – С. 261-273.

• **До питання локалізації місцезнаходження та архітектурно-планувальних особливостей комплексу Азіза Малік-Аштера в м. Бахчисарай** // Праці НДІ пам’яткоохоронних досліджень. Вип. 9. – К.: СПД Павленко, 2014. – С. 247-260.

(Анкета О.В. Харлана)

ХАРЛАФТИС Тзеліна (Harlaftis Gelina) (5.10.1958, м. Афіни) – професор (2010 р.).

У 1981 р. закінчила Афіняський університет (кафедра економіки факультету права).

Продовжила навчання на факультеті археології та антропології Кембріджського університету, де у 1982 р. здобула ступінь магістра.

У 1988 р. отримала ступінь Ph.D. у Оксфордському університеті (факультет нової історії).

У 1990-2002 рр. – викладач кафедри морських досліджень університету Пірею (University of Piraeus).

У 1997 р. нагороджена Runciman Award за книгу “A History of Greek-Owned Shipping. The Making of an International Tramp Fleet, 1830 to the present day” (London, Routledge, 1996).

Бібліографічний довідник. Том II

У жовтні 1998 – січні 1999 р. стажувалась у Меморіальному університеті Ньюфаундленду (Memorial University of Newfoundland), Канада.

У лютому – вересні 1999 р. стажувалась (Honorary Research Fellow) в інституті морських досліджень університету Грінвіча (University of Greenwich), Велика Британія.

У 1998-2004 рр. очолювала дослідницький проект “Грецький судноплавний бізнес XVIII-XX століть” (“Greek Shipping businesses from the 18th to the 20th centuries”).

З 2003 р. працює на кафедрі історії Іонійського університету (Ionian University) – до 2010 р. в статусі асоційованого професора, згодом – професора.

У 2000-2004 рр. були віце-президентом, у 2004-2008 рр. – президентом Міжнародної асоціації морської економічної історії (International Association of Maritime Economic History).

У 2004-2008 рр. очолювала кафедру історії Іонійського університету.

Очолювала цілу низку міжнародних проектів. Поміж іншого, у 2007-2010 рр. разом із Еввідікі Сіфнеу була співкерівницею проекту “Економічний і соціальний розвиток азовських портових міст і греки в довгому 19-му столітті” (“Economic and Social Development of the Azov port-cities and the Greeks in the long 19th century”).

Восени 2008 р. отримала грант Гарвардської школи бізнесу (“Alfred D. Chandler, Jr., International Visiting Scholar” in Business History Program of the Harvard Business School).

Весною 2009 р. стажувалась у Оксфордському університеті (Visiting Fellow at All Souls College of the Oxford University).

У 2012-2015 рр. очолювала міжнародний проект “Чорне море і його портові міста, 1774-1914. Розвиток, конвергенція та зв’язки зі світовою економікою” (“The Black Sea and its port-cities, 1774-1914. Development, convergence and linkages with the global economy”). В його рамках, зокрема, досліджувалась історія південноукраїнських міст Маріуполя, Бердянська, Керчі, Феодосії, Севастополя, Євпаторії, Херсона, Миколаєва та Одеси. За результатами проекту готується до друку 13-томна серія “Black Sea History”.

Володіє грецькою, англійською, французькою, німецькою та італійською мовами.

Сторінка в Інтернет з працями Тзеліни Харлафтис: <https://ionio.academia.edu/GelinaHarlaftis>

Дослідники історії Південної України
Книги Тзеліни Харлафтїс, що стосуються історії Південної
України:

• **A History of Greek-Owned Shipping. The Making of an International Tramp Fleet, 1830 to the present day**, London, Routledge, 1996, 507 p.

• **Οι Έλληνες της Αζοφικής, 18ος-αρχές 20ού αιώνα. Νέες προσεγγίσεις στην ιστορία των Ελλήνων της νότιας Ρωσίας [Greeks in the Azov, 18th-beginning of 20th century. New approaches in the history of the Greeks in South Russia]**, National Research Foundation, Institute of Historical Research, Athens 2015 (co-author – Evrydiki Sifneos).

• **Between Grain and Oil from the Azov to Caucasus: The port-cities of the eastern coast of the Black Sea, late 18th – early 20th centuries** / Gelina Harlaftis, Victoria Konstantinova and Igor Lyman (eds.), Black Sea History, volume 3, forthcoming.

• **, The Economic Development of the Port-Cities of the Northern and Southern Black Sea Coast, 19th – Beginning of the 20th century. Transport, Industry and Finance** / Mikhail Davidov, Gelina Harlaftis, Vladimir Kulikov and Vladimir Morozan (eds.), Black Sea History, volume 4, forthcoming.

**Вибрані статті Тзеліни Харлафтїс, що стосуються історії
Південної України:**

• **“The Role of the Greeks in the Black Sea Trade, 1830-1900”**, in Lewis R. Fischer and Helge W. Nordvik (eds.) *Shipping and Trade, 1750-1950: Essays in International Maritime Economic History*, Yorkshire: Lofthouse Publications, 1990, p. 63-95.

• **“From Diaspora Traders to Shipping Tycoons: The Vagliano Bros.”**, in *Business History Review*, vol. 81, No. 2, Summer 2007, p. 237-268.

• **“Ο “πολυεκατομμυριούχος κύριος Μαράκης” Βαλλιάνος, το σκάνδαλο του Τελωνείου Ταγκανρόγκ και οι 144 καταστροφές του Άντον Τσέχωφ”** [The ‘multimillionaire Mr Marakis’ Vagliano, the scandal of the Taganrog Customs and the 144 catastrophes of Anton Chekhov’, *Istorika*, vol 54, June 2011, p. 79-122.

• **В конфронтации с правительством России: Мари Вальяно, крупные греческие зерноторговцы и судебное разбирательство дела о Таганрогской таможне в 1881-1886 годах // Грецьке**

Бібліографічний довідник. Том II

підприємництво і торгівля у Північному Причорномор'ї XVIII-XIX ст. Збірник наукових статей. – К.: Інститут історії України НАН України, 2012. – С. 221-244.

Вікторія Константинова

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ Ісаак Абрамович (1(13).07.1861, м. Павлоград Катеринославської губернії – 1941 р., м. Махачкала) – кандидат права (1887 р.).

Початкову освіту отримав у народному училищі, згодом закінчив повітове училище та приватну школу в Павлограді. У 1874-1879 рр. навчався у Харківській гімназії, а згодом перевівся до Бердянської гімназії, де закінчив 7 класів. Атестат зрілості після здачі екстерном випускних екзаменів отримав у Таганрозькій гімназії.

У 1881 р. вступив на природниче відділення фізико-математичного факультету Харківського університету, але через рік перевівся на те ж відділення Петербурзького університету, де у 1883/84 навчальному році став студентом юридичного факультету, який закінчив у 1887 р. із ступеням кандидата права.

У листопаді 1886 р. заарештовано за участь в демонстрації з нагоди 25-річчя з дня смерті М.О. Добролюбова. У 1887 р. переїхав до Одеси та зайнявся адвокатською практикою. Паралельно із цим, друкував праці у 12 центральних та провінційних виданнях.

Від 1904 до 1910 рр. – член РСДРП та редактор (1905-1906 рр.) першої на півдні Російської імперії соціал-демократичної газети “Коммерческая Россия”. У 1907 р. заарештований Одеською поліцією за звинуваченням у приналежності до революційної організації та встановленні постійних відносин з політичними в'язнями одеської тюрми. За розпорядженням Департаменту поліції вислано за кордон на два роки (1908-1910 рр.).

З поверненням із-за кордону проводив активну публіцистичну діяльність та видав низку науково-популярних і науково-методичних праць у різних тематичних виданнях. З науковими доповідями виступав в академічних товариствах Одеси.

З встановленням в Одесі радянської влади займав ключеві посади у різних комісіях та комітетах губернського рівня: завідуючий судово-слідчого підвідділу, завідуючий відділу юстиції, голова редакційної колегії “Вестника Губернского отдела юстиции”, голова народного суду, голова секції робітників друкарства, голова секції наукових робітників при союзі робітників

Дослідники історії Південної України

освіти, голова юридичного товариства, голова Будинку вчених, член комітету сприяння вченим. Крім того, займав низку виборних посад.

З травня 1922 р. до січня 1923 рр. – декан факультету політичної освіти, а до 4 серпня 1924 р. – професор Одеського інституту народної освіти. З 1922 р. до 1930 р. – професор Одеського інституту народного господарства.

У 1924 р. – голова підсекції з вивчення історії революції, яка була складовою частиною соціально-історичної секції Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. Від серпня 1925 р. до 1930 р. – голова соціально-історичної секції та член редколегії цієї комісії. Від травня 1922 р. до листопада 1924 р. – завідуючий губернської комісії з концентрації і вивчення історико-революційних матеріалів та історії партії (Іспарт).

У 1930-х роках вів активну професійну діяльність – виступав у якості захисника на засіданнях судових процесів. Наприкінці літа 1941 р. разом з багатьма одеситами евакуйовано до Махачкали.

Сфери наукових інтересів: історія адвокатури та юриспруденції у другій половині XIX – на початку XX ст., історія історичної науки та революційних рухів на півдні України на початку XX ст., установознавство, біографістика.

І.А. Хмельницький є автором декілька десятків науково-популярних публікацій, в яких на прикладі подій на теренах Південної України давав характеристику економічним, суспільно-політичним та морально-культурним питанням життя суспільства. У статтях піднімав питання щодо боротьби з голодом, поширення позашкільної освіти, формування трудових артілей, юридичного захисту населення тощо. Опублікував низку науково-популярних і науково-методичних праць з юриспруденції. Як фахівець в області кримінального права і процесу, судочинства, історії адвокатури та загальних питань права співпрацював з редакціями близько десяти тематичних видань.

На посаді завідуючого Іспарта разом з іншими співробітниками здійснив низку заходів, спрямованих на збирання та збереження документів з історії революцій і партійних організацій, з історії робітничого руху, селянських повстань у південному регіоні, їх вивчення, систематизацію та опрацювання, а також створення історико-революційного архіву і музею, видання збірок, проведення організаційно-пропагандистської роботи. Разом з багатьма провідними істориками та краєзнавцями Одеси сприяв підготовці святкування низки ювілеїв: 20-річчя революційних подій

Бібліографічний довідник. Том II

1905 р., 100-річчя повстання декабристів, 10-річчя “жовтневої революції”.

Серед інших публікацій біографічного напрямку написав статтю “Общественно политическая физиономия Е.Н. Щепкина”, у якій охарактеризував настрої одеської інтелігенції у 1904-1905 рр., зустрічі професора з громадськими діячами, його політичну діяльність та вихід з партії конституціоналістів-демократів.

Автор і упорядник близько 100 наукових та науково-популярних праць (зокрема, 5 брошур, близько 70 наукових праць та 30 науково-популярних статей).

Публікації про І.А. Хмельницького та рецензії на його праці:

- Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – 1924. – Ч. 1. – С. 2; 1925. – Ч. 2-3. – С. 1-3.
- Наука и научные работники СССР (без Москвы и Ленинграда). – Л., 1928. – С. 456.
- Боровой С. Воспоминания. – М.-Иерусалим, 1993. – С. 92, 124-126, 223-224, 257, 381.
- Попова Т.Н., Станко В.Н. Исторические исследования в Одесском университете: традиции и современность // Вестник Одесского государственного университета. – 1995. – Вып. 1. – С. 44.
- Hausmann G. Universitat und stadtische Gesellschaft in Odessa, 1865-1917: soziale und nationale Selbstorganisation an der Peripherie des Zarenreiches. – Stuttgart, 1998. – S. 367, 371, 413-414, 486.
- Вісник Одеської комісії краєзнавства при Всеукраїнській Академії Наук. 1924-1930: Систематичний розпис змісту / Упорядник Л.О. Жирнова. – Одеса, 1999. – С. 37.
- Левченко В.В. Хмельницький Ісаак Абрамович // Професори Одеського (Новоросійського) університету. – Одеса, 2000. – Т. 4. – С. 312-314.
- Левченко В.В. Исаак Абрамович Хмельницкий: адвокат, учёный, общественный деятель (к 145-летию со дня рождения) // Одесса и еврейская цивилизация. – Одесса, 2007. – С. 110-126.
- Левченко В.В. Хмельницький Ісаак Абрамович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок ХІХ – середина ХХ ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 430-432.
- Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту. –

Дослідники історії Південної України

Одеса: ТЕС, 2010. – С. 114, 122, 146, 202, 213-217, 273, 316, 332, 369, 382.

- Левченко В.В. Евреи в профессорско-преподавательском составе Одесского института народного образования (1920-1930): ретроспективный анализ // Материалы Семнадцатой Ежегодной Международной Междисциплинарной конференции по иудаике. – М., 2010. – Ч. 2. – С. 245-260.

- Левченко В.В. Еврейские учёные-историки в научной жизни Одессы в первой трети XX в. // История еврейской диаспоры в Восточной Европе. – СПб, 2012. – С. 192-195.

- Левченко В.В. Деятельность ученых-историков евреев в научно-исследовательских учреждениях Одессы 20-х гг. XX в. // Південний захід. Одесика. Історико-краєзнавчий науковий альманах. – Вип. 17. – Одеса: Друкарський дім, 2014. – С. 280-289.

**Книги І.А. Хмельницького, що стосуються історії
Південної України:**

- **Что нужно деревне?** – Одесса: Тип. Акционерного Южно-Русского общества печатного дела, 1904. – 15 с.

- **Судебная реформа в её деятелях.** – Одесса, 1915. – 34 с.

**Найважливіші статті І.А. Хмельницького, що стосуються
історії Південної України:**

- **О наших мировых судьях** // Одесские новости. – 1917. – 2 апреля.

- **А.И. Хмельницкий. 18 октября 1889 – 7 декабря 1919 г.** // Советское строительство. – 1920. – № 7-8. – С. 4.

- **Несколько слов о Е.Н. Щепкине: Некролог (12 ноября 1920 г.)** // Советское строительство. – 1920. – № 7-8. – С. 5-6.

- **Памяти профессора Е.Н. Щепкина (К годовщине его смерти – 12 ноября 1920 г.)** // Новый путь. – 1923. – № 1. – С. 52-54.

- **Из деятельности Одесского Истпарта** // Летопись революции. – 1924. – № 4. – С. 228-230.

- **Звіт про діяльність секції** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – 1925. – Ч. 2-3. – С. 114-116.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Общественно политическая физиономия Е.Н. Щепкина** // Памяти профессора Е.Н. Щепкина (1860-1920). – Одесса, 1927. – С. 20-26.
- **Несколько слов о С.И. Мартыновском** // Кандальный звон. – 1927. – № 6. – С. 126-128.
- **Памяти ветерана революции – С.И. Мартыновского** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. Секція соціально-історична. – 1929. – Ч. 4-5. – С. 4-6.
- **Памяти профессора А.Я. Шпакова** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при УАН. Секція соціально-історична. – 1929. – Ч. 4-5. – С. 6.

Валерій Левченко

ХОДЧЕНКО Олена Євгенівна (09.08.1985, м. Дніпропетровськ) – кандидат історичних наук (2011 р.).

У 2002 р. закінчила лицей № 100 м. Дніпропетровськ. У 2002-2007 рр. навчалася на історичному факультеті Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, отримавши диплом магістра з відзнакою зі спеціальності “Історик”.

2007-2010 рр. – аспірант кафедри всесвітньої історії історичного факультету Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

З 2010 р. по червень 2012 р. – молодший науковий співробітник Центру українсько-німецьких наукових досліджень, з 2012 р. по серпень 2014 р. – старший науковий співробітник Центру українсько-німецьких наукових досліджень, а з вересня 2014 р. – доцент кафедри всесвітньої історії Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

У 2011 р. захистила кандидатську дисертацію “Менонітські іммігранти в соціокультурному середовищі Північної Америки (1874-1923 рр.)”. Науковий керівник – С.Й. Бобилева.

Виконавець науково-дослідних робіт: “Національні меншини в соціокультурних процесах південно-східної України у XVIII-XX ст.” (2009-2010 рр.); “Діаспори германських народів Степової України у конфліктах XVIII-XX ст.: досвід суспільних компромісів” (2012-2013 рр.).

Є автором, 20 статей, 12 тез доповідей, 1 методичних вказівок.

Дослідники історії Південної України

Сфери наукових інтересів: історія менонітів, німців України, США, Канади у XIX-XX ст., історія міграційних процесів, проблеми адаптації та інтеграції іммігрантів.

E-mail: floresca@ua.fm

Публікації про О.Є. Ходченко:

- From the Outside In // Preservings. Issue No. 30. – 2010. – P. 94.
- Бобылева С.И. Защита кандидатской диссертации Еленой Евгеньевной Ходченко “Меннонитские иммигранты в социокультурной среде Северной Америки (1874-1923 гг.)” // Российские немцы: Научно-информационный бюллетень. – М., 2011. – № 2. – С. 29-32.

Статті О.Є. Ходченко, що стосуються історії Південної України:

- **Народ, який шукав свій шлях (меноніти)** // Питання німецької історії: зб. наук. пр. / Відп. ред. С.Й. Бобылева. – Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2011. – С. 72-86.
- **Немецкая иммиграция в Канаду** // Матеріали міжнародної наукової конференції “Шлях суверенної держави: 20-річчя проголошення незалежності України” 16 вересня 2011 р. – Луганськ, 2011. – С. 225-228.
- **Тривалий шлях гутерітської комуні (від утворення до сьогодення)** // Вісник Дніпропетровського університету: науковий журнал. Серія: Історія та археологія. – 2012. – С. 72-79.
- **Сравнительный анализ освоения пограничных территорий Российской империи и Северной Америки немецкоязычными поселенцами** // Матеріали четвертої міжнародної науково-практичної конференції. – Москва, 24-27 августа 2012 г. “Два с половиной века с Россией (к 250-летию начала массового переселения немцев в Россию)”. – М.: МСНК-пресс, 2013. – С. 55-69.
- **Власть и менониты в годы Первой мировой войны: Россия • США • Канада** // Питання німецької історії: зб. наук. пр. / Відп. ред. С.Й. Бобылева. – Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2015. – С. 92-114.

Тетяна Петрова

Бібліографічний довідник. Том II

ЦЕРКОВНА Віра Георгіївна (05.08.1960, с. Ройлянка Саратського р-ну Одеської обл.) – кандидат історичних наук (2002 р.), доцент (2007 р.).

У 1977 р. закінчила середню школу с. Ройлянка Саратського району Одеської області. 1978-1984 рр. навчалася на історичному факультеті Одеського державного університету імені І.І. Мечникова. Отримала диплом за спеціальністю “Історія”, кваліфікація “Історик, викладач історії і суспільствознавства”.

З 1984 по 1995 р. працювала вчителем історії у Граденицькій середній школі на Одещині. З 1998 р. – викладач, доцент історичних кафедр Ізмаїльського державного педагогічного інституту. Кандидатську дисертацію “Українсько-російські відносини у 1919-1922 рр.: національно-державний аспект” захистила на засіданні спеціалізованої вченої ради К 17.051.01 в 2002 р. Науковий керівник – А.К. Тичина.

З 2012 р. є дійсним членом Національної Спілки краєзнавців України.

З 2015 р. – завідувач кафедри української і всесвітньої історії та культури Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Сфери наукових інтересів: історія боротьби за Придунайський регіон між країнами Південно-Східної Європи в XV ст.; Бессарабія в системі міжнародних відносин; історія купецтва Південної Бессарабії; адміністративно-політичне управління бессарабськими землями (XIX - початок XX ст.); етнічний склад населення півдня України, історія сільських населених пунктів Південної Бессарабії, “Кишинівські єпархіальні відомості” як джерело вивчення регіональної історії.

Офіційний науковий керівник 1 аспіранта.

Автор та упорядник 18 наукових праць та статей.

E-mail: viratserkovna@gmail.com

Публікація про В.Г. Церковну:

• Церковна Віра Георгіївна // Бібліографічний покажчик наукових праць професорсько-викладацького складу та аспірантів ІДП / Укладач: О. Колесников / Ізмаїльський державний педагогічний інститут. – Ізмаїл, 2000. – С. 96.

Дослідники історії Південної України
**Книги В.Г. Церковної, що стосуються історії Південної
 України:**

- **Українське Подунав'я: роки незалежності (історичний нарис).** – Одеса: Астропринт, 2008. – 290 с. (у співавторстві).
- **Південна Бессарабія з найдавніших часів до кінця XVIII ст.** Навчально-методичний посібник / під ред. Л.Ф. Циганенко. – Ізмаїл: СМІЛ, 2011. – 246 с. (у співавторстві).
- **Південна Бессарабія (кінець XVIII-XIX ст.)** Навчально-методичний посібник / під ред. Л.Ф. Циганенко. – Ізмаїл: СМІЛ, 2011. – 216 с. (у співавторстві).
- **Джерела історії Південної Бессарабії (з давніх часів до кінця XIX ст.)** / Упорядники: О.М. Лебеденко, Л. Ф. Циганенко та інші; відп. упорядник Н.О. Гончарова. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2013. – 191 с.
- **Ізмаїльський державний гуманітарний університет: сторінки історії. Збірник документів. Том 1: 1940-1965 рр.** / Упорядники: Л.Ф. Циганенко, Я.В. Кічук, В.В. Дроздов та інші; відп. упорядник Л.Ф. Циганенко. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2015. – 298 с.: іл. (у співавторстві).

**Найважливіші статті В.Г. Церковної, що стосуються історії
 Південної України:**

- **Адміністративно-політичне управління землями Бессарабії (1812-1825 рр.)** // Науковий вісник ІДГУ: Історичні науки. Філологічні науки: Збірник наукових праць. – Ізмаїл: ІДГУ, 2008. – Вип. 24. – С. 19-22.
- **Купецтво Бессарабської губернії у XIX ст.** // Науковий вісник ІДГУ: Історичні науки. Філологічні науки: Збірник наукових праць. – Ізмаїл: ІДГУ, 2010. – Вип. 29. – С. 34-38.
- **Еврорегион “Нижний Дунай” как форма трансграничного сотрудничества** // Journal of Danubian Studies and Research. – Vol. 3. – № 2 (2013).
- **Українське населення Південної Бессарабії в XIX ст.** // Філологічна освіта у поліетнічному просторі: регіональний досвід: Збірник наукових статей. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ; СМІЛ, 2013. – С. 260-264.

Бібліографічний довідник. Том II

• **Історія села Райлянка за матеріалами “Кишинівських еспархціальних відомостей” // Краєзнавство. – 2015. – № 1/2 (90/91).**

Лілія Циганенко

ЧЕРЕМІСІНОВ Володимир Михайлович (12.07.1875 – після 1922).

Вищу військову освіту отримав у Миколаївській Академії Генерального штабу (1900 р.). У 1908-1914 рр. – старший ад’ютант штаба Одеської військової округи, викладач Одеського піхотного юнкерського училища. Учасник Першої світової війни. Дослужився до чина генерал-майора. У 1918 р. служив в армії Української держави. Учасник білого руху. Емігрував до Югославії. Кавалер орденів Св. Станіслава II та III ступенів, Св. Анни II та III ступенів, Св. Володимира IV ступеню.

Весь час військової служби не полишав занять історією. Завідував архівною частиною та діловодством комісії зі збирання та вивчення документів Світової війни по Південно-Західному та Румунському фронтах. У вересні 1919 р. служив у штабі військ Новоросійської області в Одесі начальником військово-історичної комісії військ Новоросійської області. У низці книг та статей у популярній формі, але зі знанням військової справи та з використанням джерел висвітлив місце Південної України у війнах кінця XVIII-XIX ст. Не лише наводив факти, але піддавав їх військово-стратегічному аналізу.

Публікація про В.М. Черемісінова:

• Ганин А.В. Корпус офицеров Генерального штаба в годы Гражданской войны 1917-1922 гг. – М., 2010. – С. 374, 442, 590, 609, 738.

Вибрані книги В.М. Черемісінова, що стосуються історії Південної України:

• **Военно-исторический очерк Днепровско-Бугского лимана.** – Одесса, 1902. – 57 с.

• **Одесса в истории русских войн. К 50-ю Крымской войны.** – Одесса, 1904. – 220 с.

Дослідники історії Південної України

• **Нападение англо-французского флота на Одессу в 1854 году.** – Одесса, 1904. – 33 с.

Олександр Музичко

ЧОРНА Ліана Володимирівна (21.06.1971, смт Новгородка Новгородківського р-ну Кіровоградської обл.) – кандидат історичних наук (2006 р.), доцент (2012 р.).

У 1993 р. закінчила історичний факультет Одеського державного університету імені І.І. Мечникова. Отримала диплом за спеціальністю “Історія”, кваліфікація “Історик, викладач історії”.

З 1994 р. – викладач, доцент історичних кафедр Ізмаїльського державного педагогічного інституту. Кандидатську дисертацію “Південно-Західний відділ Російського Географічного Товариства та його роль в українському національному відродженні” захистила в 2005 р. Науковий керівник – А.К. Тичина

З 2012 р. є дійсним членом Національної Спілки краєзнавців України.

Декан факультету української філології та соціальних наук (2015 р.) Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Сфери наукових інтересів: українська історіографія, зарубіжне українознавство, історія України ХІХ ст., міжетнічні стосунки. В контексті дослідження історії Півдня України цікавлять передусім проблеми іноземної колонізації Південної Бессарабії та формування поліетнічної мозаїки регіону, культура і побут народів краю, стародавня історія Північно-Західного Причорномор'я, етно-та соціополітичні проблеми розвитку регіону.

Автор 27 наукових праць.

E-mail: chernaj@rambler.ru

Публікація про Л.В. Чорну:

• Чорна Ліана Володимирівна // Бібліографічний покажчик наукових праць професорсько-викладацького складу та аспірантів ІДПІ / Укладач: О. Колесников / Ізмаїльський державний педагогічний інститут. – Ізмаїл, 2000. – С. 97-98.

Книги Л.В. Чорної, що стосуються історії Південної України:

• **Українське Подунав'я: роки незалежності (історичний нарис).** – Одеса: Астропринт, 2008. – 290 с. (у співавторстві).

Бібліографічний довідник. Том II

- **Південна Бессарабія з найдавніших часів до кінця XVIII ст.** Навчально-методичний посібник / під ред. Л.Ф. Циганенко. – Ізмаїл: СМІЛ, 2011. – 246 с. (у співавторстві).
- **Південна Бессарабія (кінець XVIII-XIX ст.)** Навчально-методичний посібник / під ред. Л.Ф. Циганенко. – Ізмаїл: СМІЛ, 2011. – 216 с. (у співавторстві).
- **Джерела історії Південної Бессарабії (з давніх часів до кінця XIX ст.)** / Упорядники: О.М. Лебеденко, Л.Ф. Циганенко та інші; відп. упорядник Н.О. Гончарова. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2013. – 191 с.
- **Ізмаїльський державний гуманітарний університет: сторінки історії. Збірник документів** / Упорядники: Л.Ф. Циганенко, Н.О. Гончарова та ін. – Т. 1. – Ізмаїл, 2015. – 274 с. (у співавторстві).

**Найважливіші статті Л.В. Чорної, що стосуються історії
Південної України:**

- **Окремі джерела про діяльність Південно-Західного відділу Російського Географічного Товариства** // Науковий вісник Ізмаїльського державного педагогічного інституту. – Ізмаїл. – 1997. – Вип. 1. – С. 24-29.
- **Переселення гагаузів у Буджак та облаштування їх господарства у XVIII-XIX ст.** // Філологічна освіта у поліетнічному просторі: регіональний досвід: Збірник наукових статей. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ; СМІЛ, 2013. – С. 279-282.
- **Краєзнавчі дослідження Південної Бессарабії у діяльності Одеського товариства історії і старожитностей** // Дунайські наукові читання: європейський вимір і регіональний контекст / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 75-річчю ІДГУ (15-17 жовтня 2015). – Т. 1: Історія. Економіка. Педагогіка. – Ізмаїл, 2015. – С. 83-85.

Лілія Циганенко

ЧОРНИЙ Олександр Васильович (16.05.1979, м. Мала Виска Кіровоградської обл.) – кандидат історичних наук (2007 р.), доцент (2013 р.).

У 1996 р. закінчив Красносільську загальноосвітню школу I-III ступенів у с. Красносілля Олександрівського району

Дослідники історії Південної України

Кіровоградської області. У 1996-2001 рр. навчався на історичному факультеті Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, отримав диплом зі спеціальності “Історія та народознавство”.

У 2001-2003 рр. працював викладачем історії у Вищому професійному училищі № 4 м. Кіровограда. У 2003 р. перейшов на роботу до Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка на посаду асистента кафедри історії України.

У 2004-2007 рр. навчався в аспірантурі Інституту історичної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (денна форма підготовки).

16 листопада 2007 р. захистив кандидатську дисертацію “Підготовка спеціалістів для морського флоту в Україні в останній чверті XVIII – на початку XX століття”. Науковий керівник – В.Й. Борисенко.

Територіальні межі дослідження охоплюють південь України – Херсонську й Таврійську губернії, в приморських містах яких діяли навчальні заклади морського профілю.

З листопада 2007 р. – старший викладач, з серпня 2010 р. – доцент кафедри історії України Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Сфери наукових інтересів: історія морських навчальних закладів України останньої чверті XVIII – початку XX ст., воєнна історія та військова персоналістика XVIII-XX ст., битва за Дніпро 1943 року.

З 2008 р. – член редакційної колегії наукового видання “Наукові записки. Серія: Історичні науки”, що видається на факультеті історії та права Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, з 2015 р. – член Всеукраїнського громадського об’єднання “Спілка археологів України”.

Нагороди: грамоти Кіровоградської обласної державної адміністрації (2011, 2012 рр.), подяка Міністерства освіти і науки України (2014 р.).

Автор і співавтор близько 80 наукових і навчально-методичних праць (зокрема, 2 посібників (1 у співавторстві) та понад 60 наукових статей).

E-mail: a-chorniy@ukr.net або a-chorniy@rambler.ru

*Бібліографічний довідник. Том II***Найважливіші статті О.В. Чорного, що стосуються історії
Південної України:**

• **Херсонський морський кадетський корпус** // Вісник Академії праці і соціальних зв'язків Федерації профспілок України. Науково-практичний збірник. – 2005. – № 5. – С. 224-229.

• **Торговельно-морехідна освіта в Україні в другій половині XIX – на початку XX ст.** // Історичний журнал. – 2006. – № 4. – С. 32-37.

• **Джерела з історії морських навчальних закладів Півдня України останньої чверті XVIII – початку XX ст.** // Архіви України. – 2008. – № 3-4. – С. 150-160.

• **Реформування системи підготовки морських спеціалістів на півдні України у 1850-1860-х роках** // Історичний журнал. – 2009. – № 2. – С. 82-90.

• **Військово-морська освіта на півдні України в епоху вітрильного флоту** // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 6. Історичні науки. Збірник наукових праць. – Вип. 9: Ювілейний випуск до 70-річчя професора Борисенка Володимира Йосиповича. – К., 2012. – С. 249-257.

• **Маловідомий герой епохи наполеонівських війн генерал-майор Микола Данилович Кудашев** // Проблеми вітчизняної історії XIX – початку XX століття. Збірник наукових праць. – К.: Інститут історії України НАН України, 2013. – Вип. 21. – С. 183-193.

• **Метрична книга Успенського кафедрального собору м. Слїсаветграда за 1836 рік про місце поховання генерал-майора Г.О. Шостакова** // Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: збірник наукових праць IV Міжнародної наукової конференції, 26-27 квітня 2013 р., Одеса / відповідальний редактор М.І. Михайлуца. – Одеса: ВМВ, 2013. – С. 398-403.

• **Джерельний потенціал “Общего морского списка” для вивчення історичної персоналістики та історії Чорноморського флоту** // Актуальні питання всесвітньої історії та методика їх викладання: Збірник наукових праць за матеріалами доповідей і повідомлень Дев'ятого Всеукраїнського

Дослідники історії Південної України

науково-практичного семінару (26-27 березня 2015 року). – Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2015. – С. 110-116.

• **Метрична книга Успенського кафедрального собору м. Єлисаветграда за 1835 рік про місце поховання генерал-лейтенанта П.І. Каблукова 1-го** // Між Бугом і Дніпром. Науково-красознавчий вісник Центральної України. – Вип. IV. – Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2015. – С. 53-58.

• **Генерал-майор Герасим Шостаков. Невідомий герой епохи наполеонівських війн** // Вісник Дніпропетровського університету. Серія “Історія та археологія”. – Вип. 23 (1). – Дніпропетровськ, 2015. – С. 131-140.

(Анкета О.В. Черноого)

ЧОРНОІВАНЕНКО Інна Вячеславівна (20.07.1989, с. Фрунзе (Агаймани) Іванівського р-ну Херсонської обл.) – кандидат історичних наук (2015 р.).

У 2006 р. закінчила Фрунзенську загальноосвітню школу I-III ступенів. У 2006-2011 рр. навчалася на факультеті психології, історії та соціології Херсонського державного університету, отримавши диплом магістра з відзнакою зі спеціальності “Викладач історії, вчитель правознавства”.

З листопада 2010 р. по червень 2011 р. – вчитель історії та правознавства Херсонської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 37 ім. В. Дробота. У серпні 2011 – вересні 2015 р. – фахівець музейно-архівного центру Херсонського державного університету, з вересня 2015 р. до сьогодні – викладач кафедри історії України та методики викладання Херсонського державного університету.

26 червня 2015 р. захистила кандидатську дисертацію “Рід Скадовських у соціокультурному житті Південної України”. Науковий керівник – В.М. Андреев.

Сфери наукових інтересів: історія дворянства, усна історія, історична урбаністика.

Загальна кількість публікацій: 23, з них наукових – 10.

E-mail: inna_chorn1989@ukr.net

Бібліографічний довідник. Том II**Найважливіші статті І.В. Черноіваненко, що стосуються історії Південної України:**

- **Нотаріальні документи як джерело до вивчення історії роду Скадовських** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2012. – Вип. XXXIV. – С. 274-279.
- **Г. Скадовський як дослідник природних ресурсів Південного Подніпров'я** // Історія і культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки: Науковий щорічник. – Дніпропетровськ: НГУ, 2012. – Вип. 9. – С. 180-188.
- **Микола Скадовський: шлях до мистецтва** // Культурологічний вісник. Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряни. – 2013. – Вип. 32. – С. 15-19.
- **Приватне місто С. Б. Скадовського** // Фронтири міста. – 2013. – № 3. – С. 16-35.
- **Господарські ініціативи представників роду Скадовських в контексті економічного розвитку південноукраїнського регіону** // Краєзнавство. – 2014. – Ч. 1 (86). – С. 157-162.
- **Рід Скадовських і Білозерка** // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2014. – Вип. XXXIX. – С. 23-27.
- **Жити в місті: доля будинку родини Скадовських** // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць. – 2014. – Вип 3.37 (105). – (Серія “Історичні науки”). – С. 206-210.
- **Діяльність Г.Л. Скадовського на сторінках газети “Юг” (1898-1907 рр.)** // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2014. – Вип. 17. – С. 293-300.
- **Заповіт Євдокії Яворської як джерело дослідження історії роду Скадовських** // Scriptorium Nostrum. – 2014. – № 1. – С. 259-274.
- **Проект “Залізнична станція Скадовськ”: етапи наукового вивчення** // Історія науки і біографістика. – 2015. – № 4. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/INB_Title_2015_4_21.

(Анкета І.В. Черноіваненко)

Дослідники історії Південної України

ШАНДРА Валентина Степанівна (20.07.1952, с. Бубнівська Слобідка Золотоніського р-ну Черкаської обл.) – доктор історичних наук (2002 р.), професор (2010 р.).

У 1974 р. закінчила історичний факультет Київського національного університету ім. Тараса Шевченка й почала працювати в Центральному державному історичному архіві України у м. Києві на посадах молодшого, старшого наукового співробітника, методиста, завідуючої відділом. Без відриву від архівної роботи захистила кандидатську дисертацію “Організація і функціонування діловодної служби Управління Київського навчального округу (1832-1917 рр.)” (1988 р., науковий керівник – Б.Г. Литвак, захист у Всесоюзному науково-дослідному інституті документознавства і архівної справи, м. Москва).

У 1990-1991 рр. – науковий співробітник групи Археографічної комісії Інституту історії АН УРСР. У 1991-1997 рр. – завідувач відділу джерел з історії України XIX – початку XX століття Інституту української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України, у 1997-2002 рр. – завідувача сектором історії і теорії архівної справи Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства.

Докторську дисертацію “Інститут генерал-губернаторства в Україні XIX – початку XX ст.: структура, функції, архіви канцелярій” (2002 р., науковий консультант – Г.В. Боряк) захистила в Інституті української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України.

Від 2002 р. – провідний науковий співробітник відділу історії України XIX – початку XX століття Інституту історії України НАН України.

Лауреат премій імені М.С. Грушевського Президії НАН України (1998 р.), Державного комітету архівів України імені Василя Веретенникова (2001 р.); відзначена знаком “За наукові досягнення” Міністерства науки і освіти України (2006 р.), почесною грамотою Кабінету міністрів України (2012 р.). Книжка “Донеччина: адміністративно-територіальний і відомчий поділ (кінець XVIII – початок XX ст.)” (К., 2015), як одна з серії видань “Студії з регіональної історії. Степова Україна” відзначена дипломом Всеукраїнського рейтингу “Книжка року” в номінації “Минувшина”: Популярні видання.

Сфера наукових інтересів: історія влади і владних інституцій XIX століття.

Бібліографічний довідник. Том II

Під її керівництвом підготовлено 5 кандидатських і 1 докторська дисертації.

Загальна кількість праць: 89; монографій – 4, археографічних видань – 8, брошур – 2, наукових статей – 75.

Публікації про В.С. Шандру та рецензії на її праці:

- Бездрабко В. Українські губернії XIX ст. у кордонах Російської імперії: нове прочитання // Дзеркало тижня. – 2006. – 25 серпня. – № 32.

- Демченко Т., Тарасенко О. Рец.: Шандра В.С. Генерал-губернаторства в Україні: XIX – початок XX ст. – К.: НАН України, 2005. – 427 с. // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 2006. – Т. ССЛІІ: Праці Комісії спец. (допоміжних) істор. дисциплін. – С. 783-790.

- Гейда О.С., Демченко Т.П. Рец.: Шандра В. Совісні суди в Україні (остання чверть XVIII – середина XIX ст.) // Український історичний журнал. – 2012. – № 5. – С. 202-207.

- Захарчук А.С. Совісні суди – спроба міждисциплінарного дослідження правової системи України. Шандра В.С. Совісні суди в Україні (остання чверть XVIII – середина XIX ст.) / Наук. ред. О.П. Реєнт. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2011. – 266 с. // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2012. – № 2 (7). – С. 105-106.

- Реєнт О.П. Шандра Валентина Степанівна // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2013. – Т. 10: Т-Я. – С. 592-593.

Книги В.С. Шандри, що стосуються історії Південної України:

- **Селянський рух на Україні. 1826-1849 рр.:** Збірник документів і матеріалів. – К.: Наукова думка, 1985. – 504 с.

- **Робітничий рух на Україні (Становище та боротьба робітничого класу, 1861-1884 рр.):** Збірник документів і матеріалів. – К.: Наукова думка, 1986. – 485 с.

- **Селянський рух на Україні. 1850-1861 рр.:** Збірник документів і матеріалів. – К.: Наукова думка, 1988. – 450 с.

- **Робітничий рух на Україні (1885-1894 рр.):** Збірник документів і матеріалів. – К.: Наукова думка, 1990. – 440 с.

Дослідники історії Південної України

- **Кістяківський О.Ф. Щоденник (1874-1885): у 2 т.** – К.: Наукова думка, 1994-1995. – Т. 1. – 647 с.; Т. 2. – 584 с.
- **Генерал-губернаторства в Україні: XIX – початок XX ст.** – К.: Інститут історії України, 2005. – 427 с.
- **Совісні суди в Україні (остання чверть XVIII – середина XIX ст.).** – К.: Інститут історії України, 2011. – 266 с.
- **Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії: спроба державного регулювання.** – К.: ТОВ “Видавництво “Кліо”, 2015. – 808 с.
- **Донеччина: адміністративно-територіальний і відомчий поділи (кінець XVIII – початок XX ст.).** – К.: Інститут історії України, 2015. – 78 с.

Вибрані статті В.С. Шандри, що стосуються історії Південної України:

- **Україна у складі Російської імперії // Політична система для України: історичний досвід і виклики сучасності.** – К.: Ніка-Центр, 2008. – С. 284-320.
- **Державна служба в українських губерніях Російської імперії // Історія державної служби в Україні.** – У 5-ти т. – К.: Ніка-Центр, 2009. – С. 279-318.
- **Cholopi ukraiński na Syberii: między utratą pamięci historycznej a tworzeniem nowej tożsamości // Damnatio memoriae w europejskiej kulturze politycznej.** – Szczecin, 2011. – S. 147-154.
- **Дозвілля і культурні запити чиновників українських міст у спогадах і оцінках сучасників (XIX – початок XX ст.) // Джерела локальної історії. Культурний побут городян XVIII – перша половина XX ст.: Збірник наукових праць.** – К., 2013. – С. 312-324.
- **Формування державних інституцій на Півдні України в XIX ст.: історичний інваріант // Схід і Південь України: час, простір, соціум.** – У 2-х т. – Т. 1: Колективна монографія. – К.: Інститут історії України, 2014. – С. 192-205.

(Анкета В.С. Шандри)

ШВИДЬКО Ганна Кирилівна (1.05.1944, с. Бажани Петропавлівського р-ну Дніпропетровської обл.) – доктор

Бібліографічний довідник. Том II

історичних наук (1987 р.), професор (1990 р.), Заслужений діяч науки і техніки (1997 р.).

У 1961 р. закінчила середню школу в с. Дмитрівка Петропавлівського району Дніпропетровської області. У 1972 р. закінчила історичний факультет Дніпропетровського державного університету. В тому ж році вступає до аспірантури на кафедру історії СРСР та УРСР. Науковим керівником кандидатської дисертації став засновник сучасної джерелознавчої наукової школи України М.П. Ковальський (1929-2006 рр.).

З 1970 р. стала постійним учасником археологічних розкопок, увійшовши до складу Археологічної експедиції Дніпропетровського державного університету, якою керувала І.Ф. Ковальова.

У 1973-1975 рр. – заступник секретаря парткому Дніпропетровського державного університету. З 1975 р. – старший викладач, а з 1980 р. – доцент кафедри історії СРСР і УРСР Дніпропетровського державного університету. У 1982 р. присвоєне вчене звання доцент.

22 лютого 1980 р. в Інституті історії АН УРСР захистила кандидатську дисертацію “Радянська історіографія соціально-економічного розвитку міст України у XVI-XVIII ст.”.

У 1980 р. взяла на себе обов’язки керівника Дніпропетровської підсекції Української секції Наукової Ради з історіографії АН СРСР. Впродовж 1981-1987 рр. виконувала обов’язки вченого секретаря Вченої Ради Дніпропетровського державного університету.

25 грудня 1987 р. в Інституті історії АН УРСР захистила докторську дисертацію “Джерела з соціально-економічної історії міст Лівобережної України другої половини XVII – першої половини XVIII ст.”.

У 1989 р. очолила новостворену кафедру історії України в Дніпропетровському державному університеті. Того ж року очолила краєзнавчий клуб “Ріднокрай”, створений при відділі краєзнавчої літератури та бібліографії Дніпропетровської обласної наукової бібліотеки.

Влітку 1991 р. її разом з іншими відомими українськими вченими (О.М. Апанович, В.А. Брехуненко, М.Г. Жулинський, П.С. Сохань) запросили до участі в черговому франко-українському колоквіумі, які традиційно проводилися у Сорбоні. 6 серпня 1991 р. вона виступила на 5-му міжнародному франко-українському колоквіумі “Козаки України” з доповіддю про

Дослідники історії Південної України

кошового отамана Костя Гордієнка. Влітку 1992 р. прочитала курс лекцій з історії Української козацької держави в Українському вільному університеті у Мюнхені. У 1993 р. взяла участь у міжнародному науковому семінарі “Освіта і наука в Україні” в Іллінойському університеті (США).

З квітня 1991 р. до жовтня 2008 р. очолювала Дніпропетровську обласну організацію Всеукраїнської спілки краєзнавців.

З 1995 р. – професор кафедри історії та політичної теорії Національного гірничого університету. У 1999 р. обрана членом Всеукраїнського громадського об'єднання “Українська академія історичних наук”.

З 2002 р. під керівництвом Г.К. Швидько на базі кафедри історії та політичної теорії Національного гірничого університету щороку відбуваються краєзнавчі конференції, присвячені різним аспектам історичного розвитку Дніпропетровщини від давнини до сьогодення.

З 2004 р. запропонувала створити нове видання, яке б було повністю присвячене питанням краєзнавчого характеру. В тому ж році вийшов перший номер наукового збірника “Історія та культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки: Науковий щорічник”. На сторінках цього часопису публікуються матеріали просопографічного характеру, результати археологічних досліджень, історія розвитку міст і сіл Придніпров'я, питання благодійництва та розвитку архітектури, культури, освіти тощо.

У 2005 р. очолила Дніпропетровське регіональне відділення Науково-дослідного інституту козацтва Інститут історії України НАН України. Відділення було створення для активізації козакознавчих студій на Придніпров'ї. Для цього проводяться конференції, презентації, з 2005 р. видається науковий збірник “Січеславський альманах”, головним редактором якого є Г.К. Швидько.

В листопаді 2013 р. стала лауреатом всеукраїнської премії ім. Д.І. Яворницького, яку щорічно вручає Національна спілка краєзнавців України.

Публікації про Г.К. Швидько та рецензії на її праці:

- Швидько Ганна Кирилівна // Національна гірнична академія України. Професори. 1899-1999. – Д.: НГАУ, 1999. – С. 108.

- Галь Б.О. Слово про вчителя // Вісник Національної гірничої академії України. – 2002. – № 10-11. – С. 5.

Бібліографічний довідник. Том II

- Кочергін І.О. Покликання – служити людям // Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат області на 2004 рік: бібліографічний покажчик / Упоряд. І.Голуб. – Дніпропетровськ: ДОУНБ, 2003. – С. 92-94.
- Світленко С.І. Швидько Ганна Кирилівна // Професори Дніпропетровського національного університету 1918-2003: біогр. довід. / голова редкол. М.В. Поляков. – Д.: Вид-во ДНУ, 2003. – С. 299.
- Швидько Ганна Кирилівна // Українські історики ХХ ст. бібліогр. довід. / голов. ред. В.А. Смолій. – К.-Львів, 2003. – Ч. 1. – 396 с.
- Ковальова І.Ф. Про роль особистості в науці // Історія і особистість історика: Збірник наукових праць, присвячених 60-річному ювілею професора Ганни Кирилівни Швидько. – ДНГУ, 2004. – С. 23-25.
- Кочергін І.О. Залюблена в історію // Вісник Національного гірничого університету. – 2004. – № 5-6. – С. 3.
- Удод О.А. До 60-річчя доктора історичних наук, професора Г.К. Швидько // Український історичний журнал. – 2004. – № 3. – С. 155-157.
- Швидько Ганна Кирилівна: До 60-річчя від дня народження: Біобібліографічний покажчик. – Д.: Національний гірничий університет, 2004. – 70 с.
- Ковальський М.П. Дослідниця джерел та історіографії України XVI-XVII ст. // Історія і особистість історика: Збірник наукових праць, присвячених 60-річному ювілею професора Ганни Кирилівни Швидько. – Д.: НГУ, 2004. – С. 19-22.
- Литвинова Т.Ф. Біографічні нотатки до бібліографії Г.К. Швидько // Швидько Ганна Кирилівна: До 60-річчя від дня народження: Біобібліографічний покажчик. – Д.: НГУ, 2004. – С. 3-22.
- Мицик Ю.А. Швидько Ганна Кирилівна // Українське козацтво: Мала енциклопедія. Вид. 2-е, доповнене і перероблене. – К.-Запоріжжя, 2006. – С. 654.
- Голуб І.С. Клуб “Ріднокрай” та його голова (Ганна Кирилівна Швидько) // Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат області на 2009 рік: Бібліографічний покажчик / Упорядник І.С. Голуб. – Д.: ДОУНБ, 2008. – С. 84-88.
- Савчук В.С. Професор Ганна Кирилівна Швидько: штрихи до портрету ювілярки // Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат

Дослідники історії Південної України

Дніпропетровської області на 2014 р.: Краєзнав. бібліограф. видання / Упоряд. І.С. Голуб. – Д.: ДОУНБ, 2013. – С. 125-128.

• Кочергін І.О. Швидько Ганна Кирилівна: історик, краєзнавець, педагог // Краєзнавство. – 2014. – № 1. – С. 69-75.

• Швидько Ганна Кирилівна // Вікіпедія. Вільна енциклопедія [Електронний ресурс] Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Швидько_Ганна_Кирилівна

• Швидько Ганна Кирилівна [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.libr.dp.ua/region/Shvidko.htm>

Вибрані книги Г.К. Швидько, що стосуються історії Південної України:

• Катеринославський Піквікський клуб. (1858-1860). До 170-річчя Дніпропетровської обласної наукової бібліотеки / Упоряд. І.С. Голуб. – Д.: ДОУНБ, 2003. – 147 с.

• *Минуле у променях пам'яті.* – К.: Генеза, 2004. – 72 с.

• *Криворізький Галілей (До 125-річчя професора І.І. Танатара):* монографія. – Д.: НГУ, 2006. – 120 с.

• *Історія і сучасність Національного гірничого університету (1899–2009 рр.):* монографія / За ред. проф. Г.К. Швидько. – Д.: НГУ, Ліра, 2009. – 504 с. (у співавторстві).

• *Михайло Комаров і Катеринославщина:* монографія. – Д.: НГУ, 2011. – 228 с.

• *Нариси з історії Національного гірничого університету (1899-2015). Ректори.* – Д.: НГУ, 2015. – 170 с.

Вибрані статті Г.К. Швидько, що стосуються історії Південної України:

• *З історії кооперативного руху на Катеринославщині // Питання історії Придніпров'я: масові та суспільно-політичні рухи.* – Д.: ДДУ, 1990. – С. 57-64.

• *До історії господарства та землеволодіння Катеринослава кінця XVIII – початку XIX ст. // Питання аграрної історії України та Росії: матеріали наук. читань, присвячених пам'яті Д.П. Пойди.* – Д.: Промінь, 1995. – С. 39-44.

• *Єпископ Феодосій Макаревський – дослідник історії Катеринославщини // Історія України: маловідомі імена, події, факти: зв. ст.* – К.: Рідний край, 1999. – Вип. 8. – С. 276-282.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Краєзнавці і краєзнавство Придніпров'я** // Краєзнавство. – 2000. – № 1-2. – С. 69-76.
- **Академік М.М. Федоров та його листування з академіком Д.І. Яворницьким** // Академік Д.І. Яворницький і перша вища гірничо-шахтарська школа України: док. і матеріали. – Д.: НГУ, 2004. – С. 36-50.
- **Нездійснений проект перенесення Запорозької Січі** // Придніпров'я. Історико-краєзнавчі дослідження: зб. наук. пр. – Д.: ДНУ, 2007. – Вип. 4. – С. 212-217.
- **Катеринославська суконна фабрика як містоутворюючий фактор (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)** // Придніпров'я: історико-краєзнавчі дослідження: зб. наук. праць. – Д.: ДНУ, 2010. – Вип. 8. – С. 62-76.
- **Дослідник історії Півдня України Анатолій Бойко** // Історія і культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки: Науковий щорічник. – Дніпропетровськ: НГУ, 2011. – Вип. 8. – С. 4-9.
- **Історичне краєзнавство Дніпропетровщини 70-80-х років XX ст.** // Січеславщина. Краєзнавчий альманах. Вип. 6. / Упоряд. І. Голуб. – Д.: ДОНУБ, 2012. – С. 120-129.
- **Науково-освітній і культурний феномен Катеринослава першої чверті XX ст.** // Наддніпрянська Україна: історичні процеси, полії, постаті: зб. наук. пр. – Д.: ДНУ, 2013. – Вип. 11. – С. 229-242.
- **Катеринославщина початку XX ст. у спогадах вчених** // Історія і культура Придніпров'я: Невідомі та маловідомі сторінки. – К.: Видавець О. Філюк, 2015. – С. 68-82.

Ігор Кочергін

ШИТЮК Микола Миколайович (30.11.1953, с. Лиса Гора Первомайського р-ну Миколаївської обл.) – доктор історичних наук (2001 р.), професор (2003 р.).

З 2008 р. працює в Миколаївському національному університеті імені В.О. Сухомлинського на посаді директора навчально-наукового інституту історії та права.

Трудову діяльність розпочав у 1972 р. у Водянолоринській восьмирічній школі Єланецького району Миколаївської області вчителем історії та географії. З травня 1973 по травень 1975 р. служив у Збройних силах на території Білоруського округу. Після

Дослідники історії Південної України

закінчення університету в 1981 р. продовжував працювати на педагогічній роботі вчителем Софіївської середньої школи Новобузького району Миколаївської області. З 1984 по 1986 рр. – директор середньої школи № 1 міста Новий Буг Миколаївської області.

В 1991 р. захистив кандидатську дисертацію “Отражение в мемуарной литературе общественно-политической работы партизан и подпольщиков среди населения оккупированной территории Украины (критический анализ)” у Київському державному університеті ім. Т. Шевченка. Науковий керівник – В.М. Немятий.

З травня 1996 р. перебуває на посаді завідувача кафедри українознавства Миколаївського інституту післядипломної освіти.

У вересні 1998 р. обраний деканом історико-правового факультету Миколаївського навчально-наукового інституту Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова, з 2004 р. – директор цього закладу.

Докторську дисертацію “Масові репресії на Півдні УРСР в 20-ті – на початку 50-х років” захистив у 2001 р. в Інституті історії України НАН України. Науковий консультант – С.В. Кульчицький.

Має ряд громадських доручень; голова асоціації дослідників голодомору 1932-1933 рр. на Миколаївщині, член президії Миколаївської обласної організації “Просвіта”, член правління Миколаївського фонду культури, член редколегії газети “Аркасівська вулиця”, член редколегії ряду наукових збірників та документальних видань, голова консультативної ради при прокуратурі Миколаївської області. За ініціативою М.М. Шитюка в Інституті історії та права створено музей археології та етнографії.

За його сприяння при МНУ ім. В.О. Сухомлинського створено спеціалізовану вчену раду із захисту кандидатських дисертацій з історії України, етнології та історіографії, джерелознавства, спеціальних історичних дисциплін. Є головою спеціалізованої вченої ради по захисту кандидатських дисертацій.

Сфера наукових інтересів: історія півдня України в ХХ столітті.

Нагороди: Заслужений діяч науки і техніки України (2002 р.), диплом лауреата обласної премії М. Аркаса (2003 р.), орден Володимира Великого Рівноапостольного III ступеня (2005 р.), орден “За заслуги” III ступеня (2007 р.), знак “За наукові досягнення” (2008 р.), нагрудний знак “Петра Могили” (2010 р.), нагрудний знак “Антон Макаренко” (2010 р.), пам’ятний нагрудний знак “20 років Збройним силам України” (2011 р.), почесний знак

Бібліографічний довідник. Том II

“За заслуги перед містом Миколаєвом” (2012 р.), пам’ятна медаль “95 років Збройним Силам” (2013 р.), знак “Почесний громадянин села Лиса Гора” (2013 р.), орден Української православної церкви Нестора Літописця III ступеня (2013 р.), Почесний краєзнавець України.

Під його керівництвом захистили дисертації і отримали дипломи кандидата та доктора історичних наук 27 чоловік.

Є автором близько 500 наукових праць, більше 300 газетних публікацій, в тому числі 25 монографій, книг переважно краєзнавчого характеру, навчальних посібників. Опубліковано 36-томне видання наукових праць вченого, об’ємом 500 сторінок кожен том.

Праці М.М.Шитюка опубліковані в Росії, Білорусії, США, Німеччині, Хорватії та інших країнах світу.

Публікації про М.М. Шитюка та рецензії на його праці:

- Алейніков Г. Хлопець з переднього краю // Прибузький вісник. – 1975, 22 лютого. – № 31. – С. 3.
- Факультет, на котом не приходится скучать // Горожанин. – 1995. – № 4.
- История с географией // Южная правда. – 1999.
- И старина и современность // Горожанин. – 2000. – № 5.
- Шитюк Микола Миколайович. Лауреати обласної премії М. Аркаса / Укладчик І.І. Александренко. – Миколаїв: Аттол, 2003. – 62 с.
- Миколаївський державний університет. Історичний нарис (1913-2003 рр.) / Головний редактор В. Будак. – К., 2003. – С. 150.
- Дослідник епохи тоталітаризму // Рідне Прибужжя. – 2003.
- Інститут в лицах // Южная правда. – 2004. – 19 июня.
- Нічого крім правди. Яблука онуку // Рідне Прибужжя. – 2004. – № 4.
- Сага о Кириленках // Южная правда. – 2004. – № 4. – 30 января.
- Орден церкви – ректору // Южная правда. – 2005.
- Професори Одеського (Новоросійського) університету. – Одеса, 2005. – Т. 4: Астропринт. – С. 428-429.
- Хто є хто на Миколаївщині. Видатні земляки. – Київ, 2005. – С. 128.
- Один день з життя Миколаївського навчально-наукового інституту ім. І.І. Мечникова // Горожанин. – 2006. – № 2.

Дослідники історії Південної України

- Закохані в історію рідного краю // Ростимо своїх Вернадських. – Миколаїв, 2006. – С. 11.
- Шитюк Микола Миколайович // Лауреат обласної премії імені Миколи Аркаса / Можливості Кімерії. – Миколаїв, 2006. – С. 93-94.
- Шитюк Микола Миколайович // Кращі науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів України / Автор-упорядник В.В. Болгаров. – Вип. 3. – К.: Болгов Меда Центр, 2006. – С. 55.
- Алтухов А. Объединила любовь к истории // Южная правда. – 2007. – № 6.
- Шитюк Микола Миколайович // Україна в III тисячолітті. Традиції, інновації, інвестиції / Український видавничий консорціум. – К.: Новий світ, 2007. – С. 35.
- Струк Й., Теслер Л. Заворожуючі лекції професора // Романтики Прибузького краю. – Миколаїв: П.П. Шамрай, 2007. – С. 74-75.
- The Holodomor 75 years later // The Ukrainian weekly / The Mykolaiv Oblast. – USA, 2008. – № 42.
- Николаев И. Исследования николаевских ученых // Южная правда. – 2008. – 11 октября.
- Николаев И. Историческая наука: новые перспективы // Южная правда. – 2009. – 23 мая.
- Шитюк Микола Миколайович // Миколаївський державний університет. – Миколаїв: Іліон, 2009. – С. 64.
- Паплаускайте М. Результати досліджень Голодомору // Освіта України. – 2009. – № 25. – 24 лютого.
- Хаєцький О. Флагман вищої історичної освіти і науки в регіоні. Інститут історії та права МДУ ім. В.О. Сухомлинського // Рідне Прибужжя. – 2009. – № 85. – 6 серпня.
- Баковецкая О. Орденосный квартал института // Южная правда. – 2009. – № 5. – 15 января.
- Николаев І. Міжнародне визнання українського історика // Освіта України. – 2009. – 29 травня. – № 40. – С. 3.
- Николаев И. Звонок от Сергея Хрущева // Южная правда. – 2010. – 14 декабря.
- Паплаускайте М. Здобутки інституту історії та права // Педагог. – 2010. – Травень. – № 1. – С. 8.
- “Жива книга про Європу” // Український південь. – Миколаїв, 2010. – № 6. – 24 лютого.
- Островская М. “Живая книга” Николай Шитюк // Южная правда. – 2010. – 20 февраля.

Бібліографічний довідник. Том II

- Повне зібрання наукових праць у 36 томах. – Миколаїв: Видавництво Ірини Гудим, 2010. – Т. 1. – С. 10-45.
- Николаев И. Студенты – главное богатство вуза // Южная правда. – 2011. – 20 сентября.
- Николаев И. История без границ // Южная правда. – 2012. – 17 марта.
- Репіхович О.О. Знайомтесь: наш земляк Микола Шитюк – гість світлиці “Вікторія” // Вперед. – Новий Буг. – 2011. – 13 вересня.
- Евгеньев И. Николаевские историки интересны Европе // Южная правда. – 2012. – 10 ноября.
- Жевнер В. Слава и гордость Николаевщины // Вестник Прибужья. – 2012. – 31 августа. – С. 10.
- Некипелова Е. Ученые – библиотекам // Южная правда. – 2012. – 8 сентября.
- Фуга Л. Прошлое состоит из личностей // Южная правда. – 2012. – 21 февраля.
- Николаев И. Николаевские историки получают зарубежные гранты // Южная правда. – 2013.
- Николаев И. Включен в программу ООН // Южная правда. – 2013. – 12 января.
- Горбуров Е.Г. Пишущий историю. К 60-летию Николая Николаевича Шитюка // Южная правда. – 2013.

Монографії, археографічні видання, брошури М.М. Шитюка, що стосуються історії Південної України:

- **Первомайск: от выборов до выборов.** – Одесса. – 16 с.
- **Освітняни Миколаївщини – жертви репресій сталінізму.** – Миколаїв, 1994. – 75 с. (у співавторстві з Я.І. Журецьким).
- **Партизанський і підпільний рух на території Миколаївщини 1941-1944 рр.** – Миколаїв, 1995. – 84 с.
- **Голод 1946-1947 років – трагічна сторінка в історії Миколаївщини // Голод 1946-1947 років в Україні: причини і наслідки.** – Київ – Нью-Йорк, 1999. – 14 с.
- **Масові репресії проти населення Півдня України в 20-50 роки ХХ ст.** – Київ, 2000. – 533 с.
- **Повстансько-партизанський рух на Півдні України 1917-1944.** – Херсон: ОЛДІ – ПЛЮС, 2003.– 340 с. (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим, Ю.В. Котляром).

Дослідники історії Південної України

- **Баловне. Історико-краєзнавчий нарис.** – Миколаїв, 2004. – 168 с. (у співавторстві з Ю.В. Котляром, Л.С. Клімовою, М.О. Мельником, О.П. Хаєцьким).
- **Південна Україна: колективізація і голод (1929-1933 роки).** – Миколаїв: Аскеля, 2007. – 513 с. – (у співавторстві з А.М. Бахтіним).
- **Єврейське населення Херсонської губернії в ХІХ – на початку ХХ століття.** – Київ-Миколаїв: І. Гудим, 2008. – 221 с. (у співавторстві з В.В. Щукіним).
- **Голод 1946-1947 років на території Миколаївщини.** – Миколаїв: І. Гудим, 2009. – 198 с. (у співавторстві зі В.П. Шкварцем, О.О. Баковецькою, К.Є. Горбуровим, І.Є. Ніколаєвим).
- **Німці Півдня України: історія і сучасність.** – Миколаїв: МДУ ім. В.О. Сухомлинського, 2009. – 427 с. (у співавторстві з В.П. Шкварцем, М.Е. Козирєвою, І.Є. Ніколаєвим, Л.М. Хрящевською, І.В. Оборонько).
- **Південна Україна (червень 1941 – листопад 1942).** – Миколаїв, 2009. – 434 с. (у співавторстві з А.А. Погореловим).
- **Південноукраїнське селянство (кінець 20 – перша половина 40-х років ХХ століття).** – Миколаїв: Шамрай, 2010. – 284 с. (у співавторстві з О.С. Акуніним).
- **Великие.** – Миколаїв: І. Гудим, 2010. – 632 с.
- **Хорове мистецтво Миколаївщини, кінець ХVІІІ – початок ХХІ століття.** – Миколаїв: Шамрай, 2010. – 156 с. (у співавторстві з О.М. Петренко, Н.Є. Крижановською).
- **Тоталітарний режим і працівники промисловості та залізничного транспорту Півдня України в 30-х роках ХХ століття.** – Миколаїв, 2010. – 208 с. (у співавторстві з Р.М. Крайніком).
- **Національні меншини Півдня УРСР в 20-30-ті роки ХХ століття.** – Миколаїв: І. Гудим, 2010. – 176 с. (у співавторстві з Т.Ю. Івановою).
- **Слава і гордість Миколаївщини. 75-річчю утворення Миколаївської області присвячується.** – Миколаїв: П.М. Шамрай, 2012. – 276 с. (у співавторстві з Є.Г. Горбуровим, К.Є. Горбуровим).
- **Політика керівництва СРСР щодо національних меншин в 1920-1930-ті рр. (за матеріалами Південних областей УРСР).** – Миколаїв: Іліон, 2013. – 221 с. (у співавторстві з Т.Ю. Івановою).

Бібліографічний довідник. Том II

- **Миколаївське градоначальство в площині культурно-історичних процесів (кінець XIX – початок XX ст.).** – Миколаїв, 2013. – 164 с. (у співавторстві з О.М. Караульною).
- **Громадянсько-політична діяльність Володимира Мальованого (1847-1893 рр.)** – Миколаїв, 2014. – 236 с. (у співавторстві з О.С. Козиревим).
- **Движение сопротивления в Южной Украине (1941-1944 гг). Историографический аспект.** – Саарбрюкен: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2014. – 308 с. (у співавторстві з Д.В. Нефьодовим).
- **Польська національна меншина Півдня УРСР в 20-30-х роках XX ст.** – Миколаїв, 2014. – 342 с. (у співавторстві з О.А. Третьяковою).
- **Історіографія руху Опору в Південній Україні в роки Великої Вітчизняної війни.** – Миколаїв, 2014. – 238 с. (у співавторстві з Д.В. Нефьодовим).
- **Історія рідного краю. Миколаївщина.** – Миколаїв, 2015. – 714 с.

Вибрані статті М.М. Шитюка, що стосуються історії Південної України:

- **Діяльність підпільної організації “Партизанська іскра” в світлі нових історичних джерел і документів // Український історичний журнал.** – 1998. – № 3. – С. 101-107.
- **Політичні репресії серед інтелігенції Півдня України // Історія України. Маловідомі імена, події, факти: Збірник наукових статей.** – Вип. 11. – К.: Рідний край, 2000. – С. 398-412.
- **Більшовицький терор у 20-ті роки XX ст. проти представників різних політичних партій і течій Півдня України // Красзнавство – № 1-4.** – К., 2001. – С. 160-168.
- **Церква Миколаївщини в умовах утвердження тоталітарного режиму// Релігійні організації на Миколаївщині: історія і сучасність.** – Миколаїв: МФ Наукма, 2001. – С. 112-122.
- **Ліквідація політичних партій і течій на Півдні УРСР в період утвердження тоталітаризму // Наукові записки з історії України.** – Вип. 6. – Київ, 2001. – С. 109-125.
- **Останній Сталінський удар: післявоєнні репресії на Півдні України // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки:**

Дослідники історії Південної України

Міжвідомчий збірник наукових праць. – Вип. 6. – К.: Інститут історії України НАН України, 2002. – С. 468-489.

• **Селянство Миколаївщини в умовах голодомору 1932-1933 років: трагічна статистика жертв сталінізму** // Голодомор 1932-1933 років на території Миколаївщини. До 75-річчя трагедії: Матеріали обласної науково-практичної конференції. – Київ-Миколаїв, 2008. – С. 6-21.

• **Причини голоду 1946-1947 років у Південному регіоні УРСР** // Україна ХХ ст. культура, ідеологія, політика: Збірник наукових праць. – Вип. 13. – Київ, 2008. – С. 179-188.

• **Трофейні німецькі архіви про окупацію і втечу німецьких військ з Миколаївщини (серпень 1941 – березень 1944 р.)** // Емінак. – № 1-4. – Миколаїв, 2010. – С. 75-85.

• **Голод 1928-1929 років в Південному регіоні УРСР** // Науковий вісник МНУ ім. В.О. Сухомлинського. – Миколаїв. – 2014 – С. 48-60.

Валентин Шкварець

ШТЕЙНВАНД Герборд-Генріх-Іоанн Данилович
(5(17).05.1896, с. Вормс Херсонської губернії – ?).

У 1915 р. закінчив Рішельєвську гімназію.

У 1915-1916 рр. навчався на історико-філологічному факультеті Новоросійського університету. У 1921-1922 рр. – студент Одеського археологічного інституту, а з 1922 р. до 1924 р. – студент Одеського інституту народної освіти.

У 1918-1919 рр. вчителював у німецькій гімназії в Одесі, а в 1919-1920 рр. – в училищі села Гросслібенталь Одеської губернії. У 1921 р. працював завідуючим Гросслібентальського повітового відділу народної освіти.

У 1921-1922 рр. – бібліотекар головної бібліотеки вищої школи Одеси, а згодом – помічник бібліотекаря бібліотеки Одеського археологічного інституту. З 1922 р. по 1930 р. працював старшим бібліотекарем, асистентом-консультантом, завідувачем відділу Одеської центральної наукової бібліотеки.

У 1924-1930 рр. – член археологічної секції та секретар німецької секції Одеської комісії краєзнавства при ВУАН.

У 1927-1930 рр. – аспірант науково-дослідної кафедри Одеського історико-археологічного музею. Від 2 до 25 серпня 1927 р. проводив практикум розкопок в Ольвії, де ознайомився з

Біобібліографічний довідник. Том II

територією заповідника, нівелюванням місцевості, історичною літературою розкопок міста, класифікацією знахідок, технікою попередньої очистки, сортуванням, пакуванням та інвентаризацією знайденого матеріалу. По закінченню аспірантури без захисту дисертації переведено на посаду завідуючого одного з відділів музею.

З 1932 р. завідував міжбібліотечним абонементом Одеської Публічної бібліотеки.

28 грудня 1933 р. заарештовано Одеським обласним відділом ДПУ УРСР у звинуваченні в контрреволюційній діяльності. Постановою судової трійки при Колегії ДПУ УРСР від 26 лютого 1934 р. засуджено на п'ять років виправно-трудова таборів. У 1938 р. заарештовано вдруге. Постановою УНКВС по Одеській області від 31 жовтня 1939 р. звільнено з-під варті. 25 грудня 1968 р. за постановою Президії Одеського обласного суду кримінальна справа припинена.

У 1939-1944 рр. – співробітник Одеського історико-археологічного музею. Перед вступом в Одесу радянських військ разом із родиною (дружина і син) як “фольксдойче” виїхав до Німеччини. Подальша доля невідома.

Сфери наукових інтересів: археологія, бібліографія, історія німецьких поселень на півдні України.

Г.Д. Штейнванд є автором монументальної бібліографічної роботи, зміст якої зводився до детального та насиченого анотаціями і довідками історичного характеру опису усіх періодичних видань, що виходили в Одесі у роки революцій і громадянської війни (1917-1921 рр.). Ця книга була опублікована як перший том “Праць Наукової бібліотеки”, редактором і автором вступної статті якої став директор бібліотеки С.Л. Рубінштейн.

Автор і упорядник близько 150 наукових праць (зокрема, 5 монографій, 2 археографічних видань, 5 брошур, близько 140 наукових статей).

Публікації про Г.Д. Штейнванда та рецензії на його праці:

- Вісник ОКК при ВУАН. – Ч. 2-3. – Одеса, 1925. – С. 3; Ч. 4-5. – Одеса, 1930.
- Наука и научные работники СССР (без Москвы и Ленинграда). – Л., 1928. – С. 494.
- Відчит про діяльність Одеського державного історико-археологічного музею за рр. 1927 та 1928. – Одеса, 1929. – С. 3, 11.

Дослідники історії Південної України

- Боровой С. Воспоминания. – М.-Иерусалим, 1993. – С. 138-139, 382.
- Одеський Мартиролог: Данніе о репрессированных Одессы и Одесской области за годы советской власти: Ист.-мемор. изд. / Сост.: Л.В. Ковальчук, Г.А. Разумов. Т. 1. – Одеса, 1997. – С. 608.
- Малинова Г. Дело антисоветской немецкой организации преподавателей Одесского педагогического института (1934 год) // Одеський Мартиролог. Т. 1. – Одеса, 1997.
- Вісник Одеської комісії краєзнавства при Всеукраїнській Академії Наук. 1924-1930: Систематичний розпис змісту / Упорядник Л.О. Жирнова. – Одеса, 1999. – С. 37-38.
- Історія Одеси. – Одеса, 2002. – С. 327.
- Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького. 1829-1999. Бібліографічний покажчик. – Одеса, 2004. – С. 398.
- Левченко В.В. Діяльність науково-дослідної кафедри Одеського історико-археологічного музею (1922-1930) // Проблемы славяноведения. – Вып. 6. – Брянск, 2004. – С. 107-108.
- Левченко В.В. Штейнванд Герборд (Герберт) Данилович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок ХІХ – середина ХХ ст.). – Одеса: Друкарський дім, 2009. – С. 449-451.

Вибрані статті Г.Д. Штейнванда, що стосуються історії Південної України:

- **Изучение быта и условий труда библиотечных работников** // Наша школа. – 1924. – № 10-12. – С. 206-207.
- **Veber russische und ukrainische Einflusse auf das Lied der deutschen Kolonisten in der Ukraine** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. – Ч. 4-5. Секція німецька. – Одеса, 1929. – С. 15-21.
- **Кизикський сект Одеського історично-археологічного музею в зв'язку з електронним карбуванням м. Кизика взагалі** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при УАН. – Ч. 4-5. Секція археологічна. – Одеса, 1930. – С. 7-24.
- **Коротке звідомлення про розвідку з розкопуванням в Лузанівці біля Одеси р. 1929** // Вісник Одеської комісії краєзнавства при УАН. – Ч. 4-5. Секція археологічна. – Одеса, 1930. – С. 135-139.

Валерій Левченко

Бібліографічний довідник. Том II

ШУШЛЯННИКОВА Наталя Володимирівна (15.09.1971, м. Новополюцьк Вітебської обл., Білорусія) – кандидат історичних наук (2003 р.), доцент (2005 р.).

У 1988 р. закінчила середню школу № 41 м. Херсона, у 1988-1993 рр. навчалася на історичному факультеті в Миколаївському державному педагогічному інституті, отримавши диплом зі спеціальності “Історія”, кваліфікація “Вчитель історії та правознавства”.

З 1994 р. працює в Херсонському державному університеті. З 1994 р. – асистент кафедри політології, з 1996 р. – асистент кафедри історії України, з 2002 р. – викладач кафедри української та світової культури.

В 2003 р. захистила кандидатську дисертацію “Соціокультурна історія Херсонщини кінця XVIII – початку XX ст. за наративною літературою”. Науковий керівник – Є.Г. Сінкевич.

З 2003 р. виконувала обов’язки заступника декана факультету культури і мистецтв з виховної роботи, з 2007 р. – з навчальної роботи та практик.

З 2008 р. – доцент кафедри культурології.

Автор монографії “Розповіді з історії Херсонського краю” та низки наукових робіт з історії Херсонщини. Останнім часом опікується питаннями викладання культурологічних дисциплін та проблемами соціокультурної діяльності.

Є автором низки публіцистичних статей, систематично виступає на місцевому телебаченні.

Є членом Міжрегіональної Спілки письменників України, пише поезію та прозу.

E-mail: shusha@ukrpost.ua

Книги Н.В. Шушлянникової, що стосуються історії Південної України:

• **Історія міст Херсонського краю кінця XVIII – початку XX ст. за наративними джерелами** (навчально-методичний посібник). – Херсон: ХДПУ, 2002. – 42 с.

• **Розповіді з історії Херсонського краю** (монографія). – Херсон: ХДУ, 2003. – 150 с.

*Дослідники історії Південної України***Найважливіші статті Н.В. Шушлянникової, що стосуються історії Південної України:**

• **Дмитро Яворницький та культурно-наукове життя Херсона кінця XIX – початку XX ст.** // Борисфен. – Дніпропетровськ, 2002. – № 4 (130). – С. 20-22.

• **Духовне життя Херсонщини XIX – початку XX ст.** // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2002. – Вип. 6. – С. 99-102.

• **Проблеми колонізації Херсонщини за нарративною літературою** // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2002. – Вип. 7. – С. 140-144.

• **Культурно-історичні процеси на Херсонщині кінця XVIII – початку XX ст.: історіографія проблеми** // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2002. – Вип. 8. – С. 47-54.

• **Культура Херсона XIX ст.** // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Херсон, 2003. – Вип. 12. – С. 132-136.

• **“Херсонський період” у світоглядно-творчій еволюції Миколи Чернявського** // Печатное слово: Інформаційно-методичний журнал. – Херсон, 2003. – № 4/9. – С. 61-69 (у співавторстві).

• **Возвращение к пройденному** // Печатное слово: Інформаційно-методичний журнал. – Херсон, 2003. – № 3. – С. 74-76.

• **Літературні твори в постановках відомих хореографів** // Печатное слово: Інформаційно-методичний журнал. – Херсон, 2004. – № 1/6. – С. 69-71 (у співавторстві).

• **Роль мемуарної літератури та листування в процесі вивчення історії Херсонщини** // Південний архів: Збірник наукових праць. Філологічні науки. – Херсон, 2004. – Вип. 26. – С. 91-95.

• **Театральне життя Херсонщини XIX – початку XX ст.** // Південний архів: Збірник наукових праць. Філологічні науки. – Херсон, 2005. – Вип. 28. – С. 136-142.

• **“Все желания – к Отечеству моему” (декабристы – сегодня)** // Печатное слово: Інформаційно-методичний журнал. – Херсон, 2005. – № 5/16. – С. 24-26.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Виховання громадянських почуттів учнів у процесі викладання краснавчочого матеріалу** // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Зміст громадянської освіти і виховання: історія, реалії, перспективи”. – Херсон: РПО, 2006. – С. 125-126.
- **Херсон як гоголівський топос нової Росії** // Русское просвещение. – № 3. 2008. – С. 7-10 (у співавторстві).
- **Херсонская губерния или куда несётся гоголевская тройка** // Зарубежная литература. – 7 (599). – Лютий. 2009. – С. 7-10 (у співавторстві).
- **Мистецьке намисто Херсонщини: історія і сучасність** // Херсонщина подарувала світові. – Х., 2010. – С. 1-2.

(Анкета Н.В. Шушлянникової)

ЮРЧЕНКО Петро Осипович (20.12.1844, м. Сімферополь – 9.01.1888, м. Одеса).

У 9 років залишився круглим сиротою, виховувався дядьком. У 1865 р. закінчив Сімферопольську гімназію. У 1865-1869 рр. – студент історико-філологічного факультету Новоросійського університету, давав приватні уроки. Головним чином сформувався як історик-науковець під впливом професора П.К. Бруна. Викладав у 1869-1886 рр. в Одеському юнкерському піхотному училищі. Менш тривалий час викладав історію та російську мову в Одеському інституті шляхетних дівчат, Одеському реальному училищі та ін. У травні 1876 р. у складі делегації одеських вчителів відвідав політехнічну виставку у Москві, у 1881 р. – Аджарію. Внаслідок психологічної кризи, викликаной важкою хворобою, скінчив життя самогубством.

У 1875 р. обраний членом-співробітником, у 1877 р. – дійсним членом ОПС. Саме в цьому товаристві виключно зосередилася наукова діяльність П. Юрченка. Брав участь у роботі київського та одеського археологічних з'їздів. Автор близько 20 праць, близько чверті яких залишилася в рукописах. 90 % його праць торкаються історії Південної України. Заслугою історика як дослідника історії Південної України були коментовані переклади з німецької, латинської, французької мов важливих наративних історичних джерел, що висвітлювали місце регіону у міжнародних та торговельних контактах. Був одним з перших дослідників османського періоду в історії Південної України та міста Херсону,

Дослідники історії Південної України

біографії одного із засновників освіти в Одесі абата А. Ніколя (надрукована після смерті П. Юрченка). За працю “Історико-статистичний нарис м. Херсона за перші сто років його існування” міська дума Херсону надала автору П. Юрченку премію у 350 рублів, але праця не була опублікована.

Публікації про П.О. Юрченка та рецензії на його праці:

- Маркевич А.И. Петр Осипович Юрченко // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1889. – Т. XV. – С. 879-884.
- Вакуловский Н. Аббат Николь и первые годы Ришельевского лицея: Статья гг. Яковлева и Юрченка (Новороссийский календарь, 1891) // Русская школа – 1891. – № 5-6. – С. 255-257.
- Строев Н. Юрченко П.О. // Русский биографический словарь. – 1912. – Т. 24. – С. 337-339.
- Хмарський В.М. Археографічна діяльність Одеського товариства історії і старожитностей. – Одеса, 2002. – С. 21, 53, 89, 233, 254-259, 271, 274, 281, 285, 297, 298, 340, 361-363, 365.
- Урсу Д.П., Музичко О.С. Етапи та особливості розвитку сходознавства в Одесі у середині XIX-XX століттях // Східний світ. – 2013. – № 2-3. – С. 104.

Праці П.О. Юрченка, що стосуються історії Південної України:

- Описание Колхиды или Мингрелии о. Ламберти, миссионера Конгрегации для распространения Христианской веры // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1877. – Т. X. – С. 178-224.
- Точное описание воздвигнутых турецкою изобретательностью триумфальных ворот, которые были поставлены в Бендерах благодаря стараниям и издержкам турецкого паши и великого визиря, Его Королевскому Величеству Карлу XII, Шведскому Королю, при отъезде последнего в свои наследственные земли, с присовокуплением замечательной прощальной речи. Весьма точно переведено с арабского. Напечатано в 1710 г., в Швеции (?) in 4° // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1877. – Т. X. – С. 452-457.
- Изображение правого оттоманского суда в Бендерах над виновниками нападения на дворец короля в Варнице, или

Бібліографічний довідник. Том II

кровавое им возмедие, в котором открыто принял участие его Султанское Величество Ахмет III, по беспристрастию и благосклонности к интересам Шведского Короля. Напечатано в 1713 году (в Швеции) in 4°. Перевод с немецкого экземпляра Одесского Музея // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1877. – Т. X. – С. 458-465.

- **Описание Перекопских и Ногайских Татар, Черкесов, Мингрелов и Грузин. Жана де Люка, монаха доминиканского ордена (1625)** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1879. – Т. XI. – С. 473-493.

- **Ещё памяти Филиппа Карловича Бруна** // Новороссийский телеграф. – 1880. – 31 июля.

- **Храмы гор. Херсона** // Херсонские Епархиальные Ведомости. – 1881. – № 20.

- **Историко-статистический очерк торговли города Херсона** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1883. – Т. XIII. – С. 165-179.

- **Аббат Николь и первые годы Ришельевского лицея** // Ришельевский лицей и императорский Новороссийский университет. – Одесса, 1891. – Ч. I. – С. 1-70 (співавтор В. Яковлев).

Олександр Музичко

ЯКОВЛЄВ Володимир Олексійович (1840, м. Одеса – 10.04.1896, м. Одеса) – доктор російської словесності (1893 р.), ординарний професор (1896 р.).

У 1857 р. закінчив другу одеську гімназію. У 1857-1860 рр. навчався на юридичному факультеті. З 1860 р. по 1864 р. навчався на історико-філологічному факультеті Санкт-Петербурзького університету. У 1864 р. іспити на ступень кандидата склав у Київському університеті.

У 1864-1869 рр. викладав російську мову і словесність в гімназії Імператорського природничого товариства, Миколаївському інженерному, Костянтинівському військовому і Миколаївському новоросійському училищах. У 1869-1871 рр. працював на кафедрі слов'янських діалектів Дерптського університету. З 1871 р. по 1878 р. викладав (з 1875 р. на посаді екстраординарного професора) на кафедрі російської мови і словесності Варшавського університету.

Дослідники історії Південної України

У 1875 р. захистив магістерську дисертацію “Древнекиевские религиозные сказания. Исследование”.

З 1883 р. по 1896 р. – завідувач Одеської міської публічної бібліотеки. У 1884-1896 рр. працював на кафедрі російської словесності історико-філологічного факультету Новоросійського університету: приват-доцент (1884-1894 рр.), екстраординарний професор (з 1894 р.), ординарний професор (1896 р.).

Докторську дисертацію “К литературной истории древнерусских сборников: Опыт исследования “Измарагда”” захистив у 1893 р.

У 1883-1895 рр. – секретар Одеського товариства історії і старожитностей. Дійсний член Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті.

Сфери наукових інтересів: історія літератури середньовіччя, історія Новоросійського краю кінця XVIII-XIX ст., археографія, краєзнавство.

Є автором низки праць, присвячених історії становлення міста Одеси.

Автор близько 70 наукових праць (зокрема, 7 монографій, 3 брошур, близько 30 некрологів, понад 20 наукових статей).

Публікації про В.О. Яковлєва та рецензії на його праці:

- Двадцятипятелетие Императорского Новороссийского университета. Историческая записка экстра орд. профессора А.И. Маркевича и академические списки. – Одесса: Экономическая типография, 1890. – С. 226-228.

- Десятилетие деятельности В.А. Яковлева в публичной библиотеке // Одесский Вестник. – 1893. – 25 февраля.

- Празднование десятилетия управления публичной библиотекой В.А. Яковлева // Одесский Вестник. – 1893. – 1 марта.

- Линниченко И.А. Владимир Алексеевич Яковлев: Воспоминания. – Б. м., б. г. – 17 с.

- Маркевич А.И. Поминки по Вл. Ал. Яковлеву // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1896. – Т. XIX. – Некрологи. – С. 26-36.

- Hausmann G. Universitat und stadtische Gesellschaft in Odessa, 1865-1917: soziale und nationale Selbstorganisation an der Peripherie des Zarenreiches. – Stuttgart, 1998. – S. 526.

Бібліографічний довідник. Том II

- Хмарський В.М. Археографічна діяльність Одеського товариства історії і старожитностей. – Одеса, 2002. – С. 21, 81, 86, 89, 204, 277-278, 285, 288, 296-297, 303-304, 340, 365.
- Черняхівич Т.Ю. Яковлев Володимир Олексійович // Професори Одеського (Новоросійського) університету. Біографічний словник. – Т. 4. – Одеса, 2005. – С. 483-484.
- Левченко Г.С. Історик В.О. Яковлев (1840-1896): реалізація наукового доробку у періодичній пресі // Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри. – Одеса: ВМВ, 2009. — С. 152-158.
- Левченко Г.С. Яковлев Володимир Олексійович // Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX – середина XX ст.). Одеса: Друкарський дім, 2009. — С. 463-465.
- Левченко Г.С. Володимир Олексійович Яковлев (1840-1896) – директор Одеської міської публічної бібліотеки // Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України. – К., 2011. – С. 106-109.
- Левченко В.В., Левченко Г.С. Олександр-Невська церква Новоросійського університету: історія, персоналії, документи. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2015. – С. 11, 70, 150-151, 205, 233.

Книги В.О. Яковлева, що стосуються історії Південної України:

- **К новоселью городской публичной библиотеки в Одессе (1829–1883).** – Одесса, 1883. – 47 с.
- **Значение нашего края в жизни и деятельности А.С. Пушкина: Речь.** – Одесса: тип. “Одесского вестника”, 1887. – 16 с.
- **Отзывы о Пушкине с юга России. В воспоминание пятидесятилетия со дня смерти поэта 29-го января 1887 / Собрал В.А. Яковлев.** – Одесса: тип. П. Францова, 1887. – XII, 157 с.
- **К истории заселения Хаджибея (1789-1795): к столетию завоевания Хаджибея.** – Одесса: тип. А. Шульце, 1889. – 57, [1] с.
- **Пятидесятилетие учёной деятельности В.Н. Юргевича, вице-президента Императорского Одесского общества истории и древностей / Составил В.А. Яковлев.** – Одесса: тип. “Одесского вестника”, 1892. – 24 с.

Дослідники історії Південної України
**Найважливіші статті В.О. Яковлєва, що стосуються історії
 Південної України:**

- **Печать в Новороссийском крае** // Юг. – 1882. – Кн. 1.
- **Иосиф Григорьевич Михневич** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1886. – Т. XIV. – С. 796-799.
- **Из Одесской старины. I. Первая кофейня в Одессе** // Одесский Вестник. – 1889. – 24 июля.
- **Из Одесской старины. II. Раздача земель в Гаджибее и его окрестностях. 1792-1794** // Одесский Вестник. – 1889. – 21 августа.
- **Из Одесской старины. III** // Одесский Вестник. – 1889. – 24 октября.
- **Из Одесской старины. IV. Меры против предполагаемого нападения французов на наши прибрежные города Черного моря** // Одесский Вестник. – 1889. – 17 декабря.
- **Письма М.П. Погодина к Высокопреосвященному Иннокентию, архиепископу Херсонскому и Таврическому. 1847-1857 г.** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1889. – Т. XV. – С. 808-827.
- **К учреждению статистического бюро в Одессе** // Одесский Вестник. – 1890. – 23 января.
- **Двадцатипятилетие Императорского Новороссийского университета** // Одесский Вестник. – 1890. – 1 мая.
- **Библиография Херсонской губернии. А. Леонтьев. Опыт указателя книг и статей относящихся к Херсонской губернии. Херсон 1890 г.** // Одесский Вестник. – 1890. – 19 ноября.

Галина Левченко

ЯСТРЕБОВ Володимир Миколайович (6(18).07.1855, с. Крива Лука Самарської губернії – 21.12.1898(2.01.1899), м. Єлисаветград).

У 1872 р. закінчив Самарську гімназію. У 1872-1876 рр. навчався на історико-філологічному факультеті Новоросійського університету.

У 1876 р. викладав історію в Єлисаветградській громадській дівочій гімназії. З 1877 р. по 1898 р. викладав у Єлисаветградському земському реальному училищі.

У 1877 р. захистив кандидатську дисертацію “Крестовий поход Фридриха II”.

Бібліографічний довідник. Том II

Член-кореспондент Московського археологічного товариства (з 1885 р.), Одеського товариства історії і старожитностей (з 1887 р., з 1893 р. – дійсний член), Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті (з 1892 р.), Церковно-археологічного товариства при Київській духовній академії (з 1894 р.), співробітник Петербурзької археологічної комісії.

Сфери наукових інтересів: етнографія, археологія, краєзнавство, історія археології та церкви, дослідник старожитностей Єлисаветградщини.

В.М. Ястребов зібрав у північних повітах Херсонської губернії етнографічні матеріали, що відображали історико-етнічну карту цього регіону, яка сформувалася впродовж спільного понад сторічного проживання різних народів. Він дійшов висновку, що це відбулося і на змісті української усної народної творчості, додало до неї нові елементи. Особливу увагу вчений приділяв вивченню прізвищ краю. На Єлисаветградщині та Олександрійщині він записав майже 400 прізвищ з поясненням їх походження, систематизувавши за внутрішнім зв'язком з особистим і громадським селянським життям. Брав участь у розкопках на Херсонщині, Катеринославщині й в області Війська Донського. Низка праць присвячена виготовленню писанок, походженню місцевих назв великодніх яєць, іграм з ними, використанню їх в обрядах.

Автор і упорядник близько 100 наукових праць (зокрема, 3 монографій, 1 брошури, понад 30 рецензій, близько 60 наукових статей).

Публікації про В.М. Ястребова та рецензії на його праці:

- Крымский А. Ястребов В. Малорусские прозвища Херсонской губернии. Этнографический очерк. Одесса, 1893 // Этнографическое обозрение. – Москва, 1894. – № 1. – С. 162-163.

- Крымский А. Материалы по этнографии Новороссийского края, собранные в Елисаветградском и Александрийском уездах Херсонской губернии В.Н. Ястребовым. Одесса 1894, стр. 202. // Этнографическое обозрение. – Москва, 1896. – № 2-3. – С. 279-283.

- Сумцов Н.Ф. Современная малорусская этнография. – 1897. – Ч. 2. – С. 12-22.

- Владимир Николаевич Ястребов: Некролог // Киевская старина. – 1899. – № 10. – С. 121-126.

Дослідники історії Південної України

- Маркевич А.И. В.Н. Ястребов // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1900. – Т. XXII. – Некрологи. – С. 43-48.
- Бракер Н. Володимир Миколаєвич Ястребов (До тридцятих роковин смерті) // Україна. – К., 1929. – Березень-квітень. – С. 80-91.
- В.Н. Ястребов и скифская проблема // Семенов-Зусер С.А. Скифская проблема в отечественной науке. – Харьков, 1947. – С. 42-43.
- Карповець Н. Листування В. Ястребова і Ф. Вовка // Берегиня. – 1997. – № 1-2. – С. 110-126.
- Босий О., Боса Л. Дослідник степової України // Народна творчість та етнографія. – 2005. – № 3. – С. 105-109.
- Янчуков С.М. З іменем Володимира Ястребова. – Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2005. – 180 с.

Книги В.М. Ястребова, що стосуються історії Південної України:

- Малорусские прозвища Херсонской губернии. Этнографический очерк. – Одесса, 1893. – (2), 17 с.
- Материалы по этнографии Новороссийского края, собранные в Елисаветградском и Александрийском уездах Херсонской губернии В.Н. Ястребовым. – Одесса, 1894. – 202 с.

Вибрані статті В.М. Ястребова, що стосуються історії Південної України:

- Херсонес Таврический // Киевская Старина. – 1883. – Т. VI. – С. 30-48.
- К истории южно-русского духовенства в прошлом столетии // Прибавление к “Херсонским епархиальным ведомостям”. – 1883. – № 15. – С. 399-404.
- Объяснительная записка к карте Елисаветградской провинции, 1772-1774 г. // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1886. – Т. XIV. – С. 157-165.
- Отчет Императорского Одесского Общества Истории и Древностей с 14-го ноября 1886 г. по 14 ноября 1887 г. Одесса. 1888 // Киевская старина. – 1888, май. – Т. XXI. – С. 39-42.
- Архив крепости св. Елисаветы // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1889. – Т. XV. – С. 548-593.

Бібліографічний довідник. Том II

- **Раскопки в Херсонской губернии в 1887 г.** // Древности Московского археологического общества. – 1889. – Т. 13. – С. 104-119.
- **Об археологической карте Херсонской губернии** // Сборник херсонского земства. – Херсон, 1889. – № 3. – С. 63-67.
- **Курганы и городища Херсонского края** // Новороссийский календарь. – Одесса, 1892. – С. 63-80.
- **Опыт топографического обозрения древностей Херсонской губернии** // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1894. – Т. XVII. – С. 63-176.
- **Новые данные о союзах неженатой молодежи на юге России** // Киевская старина. – Киев, 1896. – № 10. – С. 110-128.

Валерій Левченко

Дослідники історії Південної України

Шановні дослідники історії Південної України,
інформація про яких не увійшла до цього та попереднього томів!

Прошу долучитись до проекту, заповнити і надіслати мені на електронну адресу Lyman@ukr.net наступні “Відомості про науковця”:

Фотографія.

Прізвище, ім'я, по батькові.

Дата і місце народження.

Науковий ступінь (рік присвоєння), вчене звання (рік присвоєння).

Теперішнє місце роботи, посада.

Короткі відомості про навчання й попередні місця роботи.

Тема кандидатської дисертації, дата захисту (якщо дисертація ще не захищена: “Працює над кандидатською дисертацією “[Назва]”). Науковий керівник.

Тема докторської дисертації, дата захисту (якщо дисертація ще не захищена: “Працює над докторською дисертацією “[Назва]”). Науковий консультант.

Членство в наукових товариствах, організаціях.

Участь у наукових проектах (розробках, грантах).

Сфери наукових інтересів. Специфіка наукових зацікавлень у контексті дослідження історії Південної України.

Нагороди (найважливіші).

Кількість аспірантів, кількість захищених під керівництвом науковця кандидатських дисертацій; докторських дисертацій.

Загальна кількість публікацій (окремо зазначити кількість монографій, археографічних видань, брошур, наукових статей тощо).

Е-mail (за бажанням).

Сторінка в Інтернеті (за наявності).

Список (за хронологією) публікацій про науковця та рецензій на його книги.

Бібліографічні дані про всі опубліковані науковцем монографії, археографічні видання, брошури, які стосуються історії Південної України.

Бібліографічні дані про опубліковані науковцем найважливіші статті (7-10 позицій), які стосуються історії Південної України.

Ім'я та прізвище особи, яка склала “Відомості про науковця”.

З повагою, Ігор Лиман

ЗМІСТ

Лиман І. “Дослідники історії Південної України: біобібліографічний довідник”: продовження проекту	3
АВАЛІАНІ Симон Лукич	11
АВАНЕСЯН Джульєтта Завенівна	13
АВДЄЄВА Олена Сергіївна	14
АНДРЕЄВ Віталій Миколайович	17
АНДРІАНОВ Павло Маркович	21
АНДРІЄВСЬКИЙ Митрофан Олександрович	24
АНДРІЄВСЬКИЙ Олексій Олександрович	25
АРДЕЛЕАНУ Константін	27
АТЛАС Доротея Генріхівна	29
АФНАСЬЄВ-ЧУЖБИНСЬКИЙ Олександр Степанович	31
АШИК Антон Балтазарович	33
БАГАЛІЙ Дмитро Іванович	35
БАКОВЕЦЬКА Ольга Олександрівна	39
БАЛИЦЬКИЙ Олексій Юрійович	41
БАЧИНСЬКИЙ Михайло Опанасович	43
БАШЛИ Маргарита Іванівна	45
БЕРМАН Яків Зейлікович	46
БІДНОВ Василь Олексійович	49
БОБИЛЄВА Світлана Йосипівна	53
БОЙКО Петро Анатолійович	57
БОЙКОВ Олег Юрійович	59
БОРИНЕВИЧ Антон Самуїлович	61
БОРИНЕВИЧ-БАБАЙЦЕВА Зоя Антонівна	64
БОРОВОЙ Саул Якович	67
БРОВКО Борис Аркадійович	69
БУКАТЕВИЧ Назарій Іванович	71
БУЛАНОВА Наталія Миколаївна	74
БУШИН Віктор Сергійович	76
ВАЙНШТЕЙН Йосип Лейбович	78
ВАРНЕКЕ Борис Васильович	82
ВАРНЕКЕ Олександр Борисович	85
ВАСИЛЕВИЧ Андрій Валерійович	87
ВЕРБИЦЬКИЙ Віталій Анатолійович	88
ВЕРМЕНИЧ Ярослава Володимирівна	91
ВЕРНАДСЬКИЙ Георгій Володимирович	93
ВЕТРОВА Ганна Володимирівна	96

Дослідники історії Південної України

ВОВЧУК Людмила Анатоліївна	99
ВОДОТИКА Сергій Григорович	101
ВОЄВОДСЬКИЙ Леопольд Францович	105
ГЕ Григорій Миколайович	107
ГНИБДА Євген Володимирович	108
ГОЛОБУЦЬКИЙ Володимир Олексійович	110
ГОНЧАРОВА Наталія Олександрівна	114
ГОРБЕНКО Кирило Володимирович	117
ГОРБУРОВ Євген Григорович	120
ГОРБУРОВ Кирил Євгенович	125
ГОРДІЄВСЬКИЙ Михайло Іванович	130
ГОСПОДАРЕНКО Оксана Валеріївна	133
ГОШКЕВИЧ Віктор Іванович	136
ГРЕБЕННИКОВ Юрій Спиридонович	138
ГРИГОРОВИЧ Віктор Іванович	140
ГРИЗА Віктор Анатолійович	143
ГРУШЕВСЬКИЙ Михайло Сергійович	146
ДАНІЛОВ Володимир Валеріанович	151
ДЕРЕВИЦЬКИЙ Олексій Миколайович	153
ДІДИК Сергій Сергійович	157
ДІЗАНОВА Ада Віталіївна	159
ДІРКС Генріх	161
ДЛОЖЕВСЬКИЙ Сергій Степанович	162
ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ Аркадій Вікторович	166
ДОРОШЕВА Антоніна Олександрівна	169
ДРОЗДОВ Віктор Володимирович	171
ДРУЖИНІНА Олена Йоасафатівна	173
ЄРЕМЕНКО Микола Миколайович	178
ЄРИЧ Тетяна Григорівна	182
ЗАГОРОВСЬКИЙ Євген Олександрович	183
ЗОЛОТАРЬОВ Денис Юрійович	185
ІВАНОВ Павло Андрійович	187
КАБУЗАН Володимир Максимович	190
КАРАГОДІН Анатолій Іванович	193
КАЮК Дмитро Григорович	196
КАЮК Світлана Миколаївна	198
КИРИЛЕНКО Віталій Петрович	200
КОВАЛЬ Геннадій Павлович	202
КОКОШКО Федір Іванович	204
КОЛЛІ Людвіг Петрович	206
КОЛОМОЙЦЕВ Петро Титович	208

Бібліографічний довідник. Том II

КОНЮШЕНКО Юлія Анатоліївна	209
КОПЕРЖИНСЬКИЙ Костянтин Олександрович	211
КОРОЛЕВСЬКА Юлія Юріївна	215
КОСТОМАРОВ Микола Іванович	217
КОЧУБИНСЬКИЙ Олександр Олександрович	220
КУЛАКОВСЬКИЙ Юліан Андрійович	222
КУЧУК-ІОАННЕСОВ (Оганесян) Христофор (Хачатур) Іванович	224
ЛАГОДОВСЬКА Олена Федорівна	225
ЛЕБЕДЕНКО Олександр Михайлович	228
ЛЕВЧЕНКО Галина Сергіївна	230
ЛИННИЧЕНКО Іван Андрійович	234
ЛОНГІНОВ Аркадій Васильович	237
МАЙДАНЕВИЧ (КУЗЬМІНА) Сніжана Борисівна	238
МАКАРЕВСЬКИЙ Олександр Григорович	239
МАКІЄНКО Олексій Анатолійович	242
МАКСИМЕНКО Євгенія Володимирівна	244
МАЛЄЄВ Олександр Феоктистович	246
МАЛЦЬКА Юлія Геннадіївна	249
МАНУЛОВА Катерина Віталіївна	250
МАРИНЧЕНКО Ганна Миколаївна	253
МАРКЕВИЧ Арсеній Іванович	255
МАРКС Никандр Олександрович	258
МАЦЄВИЧ Лев Степанович	259
МЕЖБЕРГ Наум (Наїм) Ісакович	261
МЕЛІКСЕТ-БЕК Левон Меліксетович	264
МІРОНОВА Ірина Сергіївна	266
МОРДОВСЬКОЙ Михайло Михайлович	268
МОРОЗОВА Ольга Станіславівна	270
ОКСМАН Еммануїл Григорович	273
ОКСМАН Юліан Григорович	276
ОСИПОВИЧ Наум (Нехемій-Мордко) Маркович (Лейбов)	280
ПАВЛОВСЬКИЙ Олексій Андрійович	283
ПАЛАУЗОВ Микола Христофорович	286
ПАНКЄЄВ Олександр Сергійович	287
ПАПАДІМІТРІУ Синодій Дмитрович	289
ПЕТРИНСЬКИЙ Микола Миколайович	292
ПЕТРОВА Катерина Анатоліївна	295
ПОПРУЖЕНКО Михайло Георгійович	296
РОЗАНОВ Василь Федорович	299
РОМАНЦОВ Володимир Миколайович	303

Дослідники історії Південної України

РОМАНЧЕНКО Віталій Вікторович	306
РУБІНШТЕЙН Сергій Лазарович	308
РЯБОВОЛ Лілія Тарасівна	312
САВЕНОК Людмила Андріївна	314
САДЗАГЛІШВІЛІ Георгій Ієронимович	317
САЄНКО Валерій Миколайович	319
САПОЖНИКОВ Ігор Вікторович	320
САПОЖНИКОВА Галина Василівна	325
САРИЧЕВ Володимир Іванович	329
СЕЛІНОВ Валентин Іванович	330
СЕМЕНОВ-ЗУСЕР Семен Анатолійович	334
СИГИДА Галина Анатоліївна	336
СИНЯВСЬКА Олена Олександрівна	339
СИНЯВСЬКИЙ Антін Степанович	341
СІНКЕВИЧ Євген Григорович	343
СІФНЕУ Еврідікі	348
СКАЛЬКОВСЬКИЙ Аполлон Олександрович	351
СЛАБЧЕНКО Михайло Єлисейович	367
СМИРНОВ Василь Дмитрович	370
СМИРНОВ Ігор Олександрович	373
СМИРНОВ Леонід Ігорович	375
СМИРНОВ Олександр Ігорович	377
СМОЛЕНСЬКИЙ Леонід Леонідович	380
СТЕПАНЕНКО Вікторія Володимирівна	381
СТРАТЕН Володимир Вільгельмович (Васильович)	384
СТРЕЛЬБИЦЬКИЙ Іоанн Хрисанфович	386
СТРУВЕ Федір Аристович	387
СУСОРОВ Сергій Вікторович	390
ТАРАСОВ Андрій Валерійович	392
ТЕЛЮПА Сергій Олександрович	393
ТИЧИНА Анатолій Костянтинович	395
ТКАЧЕНКО Віктор Григорович	397
ТРЕТЯКОВА Ольга Анатоліївна	400
ТРИГУБ Олександр Петрович	402
ТРИГУБ Петро Микитович	406
ТРИФІЛЬСВ Євген Парфенович	410
ТУРКОВ Володимир Вікторович	413
ТУРЧЕНКО Федір Григорович	415
ТУЧИНСЬКИЙ Віталій Анатолійович	419
ФАДЄЄВ Анатолій Всеволодович	420
ФАРМАКОВСЬКИЙ Борис Володимирович	422

Бібліографічний довідник. Том II

ФЕДОРЧУК Оксана Олександрівна	425
ФЕОХАРІДИ (ТЕОХАРІДИ) Феохарій (Теохарій) Георгійович (Юрійович)	427
ФІЛАТОВ Дмитро Вікторович	429
ФЛОРОВСЬКИЙ Антоній Васильович	431
ФОМЕНКО Віктор Гаврилович	435
ФРІЗЕН (Friesen) Петро Мартин (Мартинович)	437
ХАРЛАН Олександр Вікторович	439
ХАРЛАФТИС Тзеліна	444
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ Ісаак Абрамович	447
ХОДЧЕНКО Олена Євгенівна	451
ЦЕРКОВНА Віра Георгіївна	453
ЧЕРЕМІСІНОВ Володимир Михайлович	455
ЧОРНА Ліана Володимирівна	456
ЧОРНИЙ Олександр Васильович	459
ЧОРНОІВАНЕНКО Інна В'ячеславівна	460
ШАНДРА Валентина Степанівна	462
ШВИДЬКО Ганна Кирилівна	464
ШИТЮК Микола Миколайович	469
ШТЕЙНВАНД Герборд-Генріх-Іоанн Данилович	476
ШУШЛЯННИКОВА Наталя Володимирівна	479
ЮРЧЕНКО Петро Осипович	481
ЯКОВЛЄВ Володимир Олексійович	483
ЯСТРЕБОВ Володимир Миколайович	486

ДЛЯ ПОТАТОК

ДЛЯ ПОТАТОК

**Наукове видання
Довідкове видання**

Ігор Лиман

***Дослідники історії
Південної України :
біобібліографічний довідник***

Том 2

Комп'ютерний набір, комп'ютерна верстка
та макетування: *Ігор Лиман*
Художнє оформлення: *Яна Лагута*

Підп. до друку 15.08.2016.
Формат 60x84 1/16. Гарн. Таймс. Різографія.
Умов. друк. арк. 28,78.

Інститут української археографії та джерелознавства
імені М.С. Грушевського НАН України
вул. Трьохсвятительська, 4, Київ-1, Україна, 01001

Надруковано з готового оригінал-макету